

762-9

ఇది పదనాత్మకమగు కాకవ్యాసమునకు సంబంధించినది; విద్యావయోవృద్ధులగు సౌంభళికవిగారు వ్రాసినది పద్యాత్మకమగు కోకిలకాకమునకు సంబంధించినది: దీనిని విమర్శించిన భాగమునకే “గురుదక్షిణ” యని పేరు. ఆధికప్రసంగములనువారిండు తలఁపున విమర్శించిన యీ మొదటిభాగమునకు “అధిక ప్రసంగదమనము” అనిపేరు. “అప్రస్తుతప్రశంస” అను నిరాధార వాక్యపూరితమగు వ్యాఁత వారి దిద్దివఱకుఁ జదివే యే యుండురు. దానిని విమర్శించిన భాగమునకు “లోకాభిరామాయణ”మనిపేరు. అందనేక మహనీయుల యభిప్రాయము లుదాహరింపఁబడి యున్నవి. శిష్యుఁడు నాయొద్ద నెంతకాలము జదివినదియు నేమేమి చదివినదియు నందు సప్రమాణముగా నిరూపింపఁబడును. నన్ను వదలిపెమ్మట నతఁ డితరతృచదివినది సుమారు రెండు మాసములకన్న నధికకాలము లేదనుట కీక్రిందియుత్తర ముదాహరింపఁ బడుచున్నది.

“.... నేను స్థవంగనామ సం॥ పుష్య బహుళము మొదలు కీలక సం॥ వైశాఖ బహుళమువఱకు వింజరం పాతకాలలలో ఉపాధ్యాయులుగా యున్నాను. ఆనమయమున ఓలేటి వెంకటాద్రిమయ్యగారు భాషి పొరంబించినారు. రెండుమాసములు సుమారు చదివినట్లు జ్ఞాపకమున్నది, భారద్వాజ మట్టము అయినది.”

జయంతి భగీరథశాస్త్రి.

ఈ శాస్త్రులవా రెట్టి సత్యసంధులో యెంతయోగ్యులో సర్వపండితులు నెఱిగినవిషయమగుటచే నాప్రశంసవలన, చదివిన చింతమాత్రమే యైనను “ఆత్మాప్యంత మధీతం” అనియు, “ఉభయశాస్త్రప్రవీణ” అనియు వ్రాసి లోకము కన్నులనుగప్పఁ బెరియింపినట్లే మమ్ముంగూర్చి కూడనసత్యములను బ్రకటింప సాహసించుచున్నారు గాన వీరివ్రాతలను జక్కఁగా విమర్శించికాని విశ్వసింపవలసి యుండదని చదువరులను హెచ్చరించుచున్నాఁడను. ఏదో వ్రాసికొందురుగాక యని మిన్నకున్నకొలఁది వీరి తుండుడుకు మితిమీలుచున్నట్లు లీక్రిందివారి యుత్తరములవలనఁ తెలియఁగలదు.

28—1—12, పినపాడు.

“..... రామకృష్ణకవులు తమవిషయమై వారియొక్క కవికలో బహుదూకు వ్రాస్తూయున్నారు.....”

T. Kotiah.

కవికలో దుడుకు వ్యాసలు చూచితిని, రామేశ్వరీయ మను అప్రశస్త వుస్తకము చూచితిని,.....” వేటూరి యజ్ఞనారాయణ, చిరివాడ, తేలప్రోలుబోష్టు.

ఇట్టివి పెక్కులు. మేమిందు వ్రాయు ప్రతివిషయమునకు నిట్లే యాధారములు చూపఁదగినంత సామగ్రి మాయొద్దనుండినను ఇక్కడికే గృంథవిస్తార మైనవని

యెంచి నూటికిఁ దొందడు బాహులింపక మానితిమి, వీరి వ్రాతలయందలి సత్యా సత్యములు సామాన్యులు గుఱితింపకున్నను బ్రాజ్ఞు లెటులో విమర్శించి కనుఁగొను చునే యున్నారనుట కీ క్రింది లేఖలు పనికివచ్చును.

“.....కవితాసత్యసందేశము సత్యమునకు దూరమని (1) బ్ర॥ శ్రీ॥ చర్ల రామకృష్ణగారివలన వింటివి.....”

ఏలూరు 7—11—11.

మై. కృష్ణమూర్తి.

——“శృంగభంగమును జూచితి,..... గావున వీరికి దుర్యశము అను మాటయే అబద్ధమైనపుడుబాపుకొనుటకు వీరు అచటకు వెళ్ళినమాటయే అబద్ధము. యీక్రింది వచనమునుజూడ కృష్ణకవి స్వగ్రామ మవుటచే అభిమానముతో అగ్రామస్థులు వ్రాసినట్లు తోచుచున్నది, ...అనేక సంస్థానములలో కీర్తివహించిన వీరు శరణుఁ జొచ్చిరి అనుట విరుద్ధముగా యున్నది. చింటివెరామకృష్ణ” అను పద్యంకూడ సందేహమే..... తక్కి పద్యములయందునను యిట్లే సందేహములుయున్నవి, మీకున్నూ తెలిసియేయున్నవి. నాసందేహములు పోవునటులనిజము వ్రాయగోరెన”

(2) నారయ్యప్పారావు

ఆ యీయత్తరముల వలననేమి శృంగభంగ విమర్శనమువలననేమి గతార్థ మనియెంచి వారిరువురలో నొకరి బావమఱచి పేరితోఁ బ్రకటించిన వెంకటరామ కృష్ణుల ‘సత్యసందేశము’ నిం దుదాహరించి పిష్టపేషణ మొనర్చక అందుఁ జేర్చినఁ బడిన యొక సాక్షి ప్రకటించిన వ్యాస మీట నుదాహరించు చున్నాఁడను.

1911 సం॥ అక్టోబరునెల 18 వ తేదీ దేశమాతనుండి—

చర్ల వెంకటాచలపతి శాస్త్రిలవాడికి.

తొలుదొల్ల మీరు శృంగభంగ మను నొకదాని నసత్యంబులు నసందర్భంబులు నగు వాక్యంబు లైక్యనఱచి ప్రకటించుచు నందు నన్నొక సాక్షిగా వ్రాయించి యున్నారు. అందలి సత్యాసత్యము లరయుఁ గొందఱు న న్నయ్యైసందర్భము లడుగుచు “నదియల్లరిసభ యగునా, కాదా? యని పరీక్షించుచు వచ్చిరి. అట్లడిగిన వారికెల్లనది యల్లరిసభమే. కానియెడలఁ బండితులగు బ్రహ్మశ్రీ నారాయణశాస్త్రిలవారే యుగఁదగినవీరి నడుగుట తటస్థించునుగాని చుట్లుగాక యతిధార్మ్యముతో నయ్యై

(1) ఈ చర్ల రామకృష్ణగారూ విద్యావయోవృద్ధులు. కాఁకరప ర్తినీవాసులు.

(2) వీరు శ్రీ శనివారపుపేట జమీందార్లు. ఈ యత్తరము చేబారి శివరామ శాస్త్రిపేర వీరువ్రాసిరి. ఆయనవలనప మాకుఁ జేరెను.

ఉ పో డ్డ త ము

CHECKED-93

శ్లో. గీర్ధ్య యేతు రతా నైవై । గీరతాః పరిక్తిర్తితాః

తా సుద్దిశ్య కృతం కావ్యం । గీరతం పరివక్షతే॥

ఇది ప్రప్రథమమునఁ దిరువత్తిర్యగారికిని రామకృష్ణకవులకును జరిగిన 2—3—4 పర్వములలోని యుత్తర ప్రభుత్వరములను విమర్శించు నుద్దేశముతోఁ బ్రారంభింపఁబడినది. కాని నానాటికిరామకృష్ణ లేదో యనత్యమును ప్రకటించిదూషింప మొనరించుటచే నంతతో విరమింప వలనువడక పెరుఁగ వలసినవయ్యెను. ఉత్తర ప్రభుత్వరములవలన సూత్రప్రాయముగా గతార్థమగు నంశము లీవిమర్శనమందు నవిస్తరముగా నప్రమాణముగా వ్యాఖ్యానము చేయఁబడుచుండును. వలసినచోటనెల్ల నికరుల యుత్తరములు క్రిందిభాగమున నుదాహరింపఁబడుచుండును. రామకృష్ణుల వ్రాతలు కొన్ని యిందు స్థానీ పులాకన్యాయమున వలసినంతవఱకుఁ జేర్చఁబడినవి. అవి ముందుఁ జదివి తత్సారమును చునమునకుఁ దెచ్చుకొనిన పిమ్మటఁగాని యీవిమర్శనము సుబోధము కాదు. ఇది విస్తరించి యుండుటచే నొకటి మఱియొకచోటను మఱియొకటి యింకొకచోటను దెలిసికొనవలసియే యుండునుగాని యేపుటలో రామ కృష్ణుల వ్రాతలలోని యేపంక్తు బుదాహరింపఁబడి యుండునో ఆపుటలోనే దానికి సంబంధించిన విమర్శన ముందుననుటకు వలనువడదు. కావునఁ జనువరులు జాగరూక తతోఁ దిలకింపవలసి యుండును. రామకృష్ణులు బ్రకటించిన ప్రతివిషయమును మాత్రతై లోకమే ముందు విమర్శించి మాకు లభింప మొనరిదిన దనుటకుఁ గొన్ని ప్రమాణములను జూపుచున్నాఁడను.

ఉ. “కోకిల కాక” మందుఁ దమగుట్టు బయల్పడఁజెప్పి. రందు వా

రీ కవిరాజిఃప్యలనియే స్ఫురియించు గురుప్రదూషణం

బే కరణం దలంకక రచించిరొ వారు కపిందురై యహ

యాకలనలు పండితులైనను నేమియుఁ దోఁపనీదుగా !”

ఇట్లు, అదివి సాంబాళికవి.

(తక్కిన మఱికొన్ని వీరివ్యములు గురువక్షిణలో చూడవగు.)

విద్యన్నుడే!

తమ యనమాన పృజ్ఞాచరీజాత్వంబు నాకు చిరకాల శ్రుతంబు, కన్నులపండువుగా మొన్న నొన్న బందరులో తమ దర్శనహాతమును గలిగినది. “హృదయవచశ్శరీరముల..... వచలక సామన్యజలవంబులు కొండలుచేసిమెచ్చుచున్..... మాన్యులు కొండలువొల్తు రిద్దరకా” అను భర్తృహరి వాక్యము మీయందు బూర్తిగా వర్తించును. బ్రక్కతమున శతావధానులను విరుదు సీకే చెల్లినది. ఇక నీవిరుదు బొందువారు జనింపజోరని నాయభిప్రాయము. ఏలూరులో నామిశ్రులగు వల్లూరి రామరావుపంతులుగారి కుమారుడగు చలపతిరావుశర్మ చేతిలో “కవిక” యను పేర నున్న మానవత్తిక సంచికలు రెండు, నాలుగు దినములక్రిందట జూచితిని. అప్పటి నుండి భవదీయాకారములు మదీయ హృదయాగారమున కాపురముండి యిప్పుడీవద్యమును వ్రాయ బురికొల్పినను గాన దీని నన్మదనేక వందసహస్రకముగా తమరన్నిది కంపినాడను, గనుక స్వీకరించుదు.

చ. తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల తియ్యనిపట్టులు గల్గినే కవి
శ్వరలకు జన్మజన్మముల సంయమివృత్తిఁ దపంచొనర్చినకా,
సరి యగు రామకృష్ణులనినకా జనులెవ్వరు నన్వరే వసుం
ధరను దదీయనామముల దాల్చిన నాటకవేషధారులన్.

ఇట్లు, విధేయుడు, * (నిష్పక్షపాతి)

కవికయను పత్తిక చూచినంతన మాయాకారము లేల స్ఫురణకు రావలెనో, వచ్చెనో. యిట్లేల వ్రాయఁబురికొల్పవలెనో చదువరులే విచారించుకొందురుగాక.

వీరి కవితాపత్తిక ప్రారంభించినది మొరలు మాకు సంబంధించిన దూషణమే దానికిఁ బ్రాజ్ఞాధారముగా నున్నట్లు పైయుత్తరమువలన. స్ఫుటమగుచున్నదిగదా! ఈ యంశమును బ్రాజ్ఞాలైన పెద్దలేకా చిన్నికుఱ్ఱలు గూడ గ్రహింపఁజొచ్చిరనుట కీ యుత్తరము సాక్ష్యమిచ్చును.

యింజరంనుండి, 13. 1910.

“..... మీమీద కాబోలు రామకృష్ణకవులు పితాపురంలో అచ్చపడే పేషెన్లలో కాకి, కోకిల, అవిపేర్లు పెట్టి కథవొకటి పూర్తిసేయుచున్నారు.....”

చక్కవర్తుల సుబ్బారాయనివ్రాసె.

* ఈ నిష్పక్షపాతిగారు తమ యభిజననామమును దెలుపఁ బ్రార్థింపఁబడుచున్నారు. (ఇట్లు కవితం గవి వ్రాసినవారెంతతో కలరని యెఱుంగునది.)

బాలసామాజికులు మున్నగువారనర్హముగ నడుగుట తటస్థించునా, యనిచెప్పఁదగునం గతులెల్ల జెప్పి వారిసందేహముఁ దప్పించుచు వచ్చితిని. వారెల్ల “మీరివిశ్వయము దేని కేనిఁ బరిశ్రమ వ్రాయించుదు లేనిచో మీరును వారివ్రాత కంగీకరించినట్లే కొందఱునుకొందు” రని చెప్పినప్పటికిని సాక్షిగా నెన్నుకోఁబడ నే నెవ్వరేని నడుగుతుండ జెప్పుటొప్పునని యూరకొంటిని. అట్లురకుండుటచే నీకందు మన యేవ్రాతకు నూరకొనునని కాఁబోలును మరల సత్యసందేహమని వ్రాయించుచునందులో నీ॥ “నన్ను కాచారుండు చిన్న వేంకటశాస్త్రి తనలోని దొననుకొనుట చాలు॥” అని యానాఁటికృత్య మున కే నొననుకొనినట్లు వ్రాయించితిరి. ఇంకను నే నిట్లే యూరకొనున ముందు ముఁదెలు లెట్లు లూహించి వ్రాయుతురో యను భయముచే నించుకంత దెలుపు కొనఁ దగినది దెలుపుకొను చున్నాఁడను.

మామున్నగురగు బ్రహ్మశ్రీ వేంకటశాస్త్రిల వారెట్టి సదుద్దేశముతోనాయూరు నకువచ్చిరో యెట్టి సామర్థ్యము కలవారో యానాఁటిసభ యెట్లులున్నదో యిదియెల్ల నెఱుంగు నే నాకృత్యమున కౌననుకొనమి యట్లులుండ నానంగతి కొంచెమాలకించిన వారునైత మట్లు లనుకొనరని నా దృఢాభిప్రాయము. ఇదియెల్ల నిటుంచి యొక మాట నినుఁడు. ఆ నాఁ దదివఱ కధ్యక్షియి వినుచున్న బ్రహ్మశ్రీ ఆ॥ నుందర రామశాస్త్రిలవారును బ॥ శ్రీ॥ వే॥ బ్రహ్మనంద శాస్త్రిలవారును అయింటి యజ మానులేయగు బ॥ శ్రీ॥ ఆ॥వ్యాసలింగ శాస్త్రిలవారును నావచ్చు విద్యార్థులయు బాల సామాజికులయు సందడికి దండడించియే కదా యాస్థలమా విడిచిపోయిరి. ఆయూరి వారగుటచే వారవారి విశేషమెల్ల నెఱింగినవారు కాన నటుముందే తప్పకోనేర్చిరి. ఎఱుంగని వేంకటశాస్త్రిలవా రెట్లుతప్పకోనేర్తురు ? ఎఱింగిన పిమ్మట పీరును నల్లే తప్పకోవలసి వచ్చినది. ఇప్పుడింత గొడవయేల ? ఇట్లువిద్యార్థులు మున్నగువారల్లరి చేతలు కల్లరి వ్రాతలు బయలు వెదలించుటకంటె సత్సభాంతరమునఁగదా వేంకట శాస్త్రిలవారు “అతని చేతియూత నిన్నెదిరి జయింపరాదె యిటు లేటికి మూల ముదుంగు పోఁడుముల్” అని పద్యముఁ జదిపిరి. అట్లులే నారాయణ శాస్త్రిల వారును సత్సభనే యెదిరిననెంతబాగుగనుండునో యింతుక యోజింపుఁడు. ఇంక నెన్నఁడునిట్టి వ్రాతలు వ్రాయింపకుఁడు. మనమేది వ్రాయునప్పుడును నితరు లంతగాఁ బరిశీలించురా యని యుపేక్షింపఁదగదు. ఇతరు లట్లంతగాఁ బరిశీలించినఁ బరిశీలించ కున్న నీశ్వరుఁడు మాత్రము పరిశీలించునను నమ్మిక దగును. మీరు మొట్టమొదట వేంకటశాస్త్రిలవారిని దూఱుచు వ్రాయించితిరి. తరువాత శరణుగోరుచు వ్రాయించి తిరి. మరల మొదటిదారి జేరుచునే వ్రాయించితిరి. ఇట్టి వ్రాతల కెవ్వరైన హర్షిం తురా : మానుఁడు మానుఁడు మానుఁడు. చిత్తగింపుఁడు.

మ. జగమెల్ల కా జయవెట్ల నెల్లవృషసంస్థానమ్ములన్ స్వస్యక
స్త్రి గనంజేసి కళాపానకవికా ధీయుక్తిఁ బొందిత్య క
క్తిఁ గడుం బేర్పడు వేంకటేశ్వరకవికా దీండ్రించి యజ్ఞుండటం
చగునే వ్రాయఁగ ? దీని కెందెవరు నేనొనందు రం చెందిరే !

గీ. ఓదెసని వ్రాయునంతనే యోకినట్లు । వేంకటకపీందుర్ దలఁతురే వివ్యపట్ల
నిట్టి మీ వ్రాతలకును మీయట్టి చేత । లకునునోదినయట్లు తలంఁతుగాక.

చ. తలఁపకుఁడయ్య వేంకటవధానిని నన్యునిపాటివానిఁగా
నలుపకుఁడయ్య తజ్జయమునల్పుఁ బ్రయత్నము నిట్టి వ్రాతతో
బొలుపకుఁడయ్య లేనివియుఁ బోనివియుకా మఱివారివీరిపై
గొలుపకుఁడయ్య మాటుపలకుల్ పలుకకా శరణన్న నాలుకకా.

ఇట్లు, చెళ్ళపిళ్ళ చినవేంకటశాస్త్రి.

ఈతల్పము చదువువా రొకరహస్యము నెఱిగి మఱియుం జరువవలయును,
పేరు గూఢముగా ముమ్ముడిట్టి ప్రకటించిన ప్రతివిషయమును దమంతటఁ దామే
యిటీవల బయలు చేసికొనుచుందురు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నట్టిదొకటిమాత్ర ముదాహ
రించి తక్కినవి చూచుకొనుభారము చమవరులకే వపలచున్నాఁడను.

తే. గీ. "..... సుయోధనుండు

దైర్యమును గోలుబోయి యెద్దానదాఁగి

నాదొ యదియొండు ద్వైపాయన హ్రవంబు

.....

ఈ ద్వైపాయన హ్రదమునొద్దన నేదో చెట్టుమీద వసించు కాకమునొద్ద
గోకిలగానము చెప్పికొనినట్లును. అది చప్పని ముక్కలే చెప్పినట్లును వీరవ నేమో
యయినట్లును వ్రాసికొనియున్నారు. (కోకిలకాకము చూడుఁడు.)

"చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిగారు ద్వైపాయన హ్రదమునుండి బయలు వెడలి"
(24 వవంబరు 1911 సం॥ కృష్ణలోని పరాస్తపాకుపతము చూడుఁడు.)

పేరుపెట్టివ్రాసిన యాచార పైదానిగుట్టు బయటఁ బెట్టినవని కుఱ్ఱులకుఁగూడ
సుగమమే. వీరిన్నివిధముల నేని గట్టించి మాకపయశము గూర్చుపలయునని పడు
పాటులకుఁ బరిమితిలేదు. ఇందుకై తమకుఁ బ్రసక్తిలేని యింక విషయములలో
యథార్థమెఱిగికూడఁ గలుగఁజేసికొనుచున్నారనుట కీ క్రింది యుత్తరమేకక వారి
పరాస్త పాకుపతములోని కొన్ని పంక్తులును పండిత బ్రువముపై వీరిసఁగిన
యానందపూర్వకాధిప్రాయమును సాక్ష్యమిఁగలవు.

"..... ఓలేటి వెంకటాచార్యు వింజరమువచ్చి.....చెప్పి
యంక యెక్కడి తిరువతి వేంకటేశ్వరులు, పని అయిందని అన్నాడు. ఒక మీసము
కొప్పరపువారు తీసివేయిస్తారు. ఒకటి మేము తీసివేయిస్తాము. అన్నాడు....."
చక్కవద్దుల లింగమూర్తివారిలు. 6—9—11.

"అచా..... తిరువతి వెంకటేశ్వరుల శతావధానముఁ జూడఁ
బోయి గుంటూరునుండి పప్పుచున్నాఁడను. కవి॥ శతావధానుల శేమిబహుమతి చేసి
నారు ? అచా॥ పశ్చిమము నూటపదియార్లు బహుమతి చేసినారు. వెనుకనుండి పక
కములు పంపెదమని చెప్పినారు. ఏది యెట్లున్నను అవధానముమాకకము నిరాఘాట
ముగా జరిగినది. కవి(నవ్యుడు) అవధానముమాట మిమ్మెవ్వరడిగినాఁ; అదియెట్లుజరిగి
నదో మాకిదివరకే తెలిసినదిలెండి. మీరావిషయమయి వేరే శ్రమపడనక్కరలేదు.
....."

(26 వ తేదీ జనవరి 1912 సం॥ కృష్ణాపత్రిక చూడుడు.)

"పండిత బ్రహ్మచారియము,.....0—1—0. ఇది రామేశ్వరకవి
గారిచే రచింపఁబడినది. ఈ గ్రంథము శృంగభంగమైన పండితుని గుఱించి వ్రాయబడి
యున్నది. దీనిం జదువుకొనిన పత్రికపక్షి యిఁకమీఁద "బ్రాహ్మం పుష్కం" చేయ
వలయుఁగాని గత్యంతరములేదు. రసవంతమగు నీగ్రంథమునుండి రసవత్తరఘులగు
కొన్నిపాదములు బహుమతిచెడము,....."

(విరోధికృష్ణాచార్య సం॥ పుష్కమాఖ్యానములు కవిక 8.9 సంచికలు చూడుడు)"
వీరిట్లుపాఠింపారయ మిచ్చి మెచ్చిన పండితబ్రహ్మచారియమును దత్తీయ వాస్తవ్యు
లెట్లు నిరసించుచున్నారో పరికింపుడు.

సరసారాపుటేట, 20—12—1911.

".....యెక్కడికి వచ్చునపుడు గుంటూరులో దిగినాను. అక్కడ పండిత
బ్రహ్మచారియమును పుస్తకమును జూచినాను. * అడు తప్ప మఱెవ్వడును అట్టితప్పుడు
కూతలు వ్రాయదు....."

దావలి వెంకటకృష్ణయ్య.

ఈయన డి. యే. వతిండునున్న విద్యార్థి. ఈయననిట్లుంచి ఒక పెద్ద గవర్న
మెంటు ఆఫీసరుగారు పండితబ్రహ్మచారి గని యెట్లు వ్రాసిరో తిలకింపుడు.

గుంటూరు, 29—11—11.

".....అను పిల్లవాడొకడు వ్రాయు వ్రాతల దౌర్జన్య మిట్టిదని చెప్పు
టకు వీలులేకున్నది. అనంగతి లోకులే యోచింతురుగాక. తమవంటి పండితోత్త

ములు అటువంటి సీదపువ్రాతలకు జవా వివ్వబూనుట అనవసరమని నాకు తోచును. తమరుభిప్రాయముకూడ నటులనే యుండవచ్చును ....

ఇట్లు విద్యాధికులగు తత్త్వికులను లనేకులు విరసించుచున్నట్టియు మాపై వృథాగాఁ గాలుద్రవ్యి పాఠిపోయిన వారి నుద్దరించుటకై యెవరోమమ్ముఁ గనిదీఱఁ దిట్టి వ్రాసి యెవరిపేరునో ప్రకటించిన “ఆకాశరామన్న” యట్టి యనుఁ దగునట్టియు వ్యైతఁ మాశిష్యులకుఁ గర్ణరసాయనమగుటయు, యూనివర్సిటీ వారిచే బి. యే. పరీక్షకుఁ బఠనీయముగా నియమింపఁబడిన మా పాఠవాక్యమేరము నింద్యమగుటయుఁ జదువరులు మనస్సున నిడికొని మఱవకుండురుగాక. వీరివృదు మమ్ము వంచించుట కెట్టి వారిస్నేహమును తేయదున్నారో స్పష్టపడినదిగదా ! వీరికి సత్యానత్యము లక్కఱలేదు; ప్రాజ్ఞాని సహృది యక్కఱలేదు. ఎట్లో తిరుపతి వెంకటేశ్వరులను నిందించుటయే రావలసినది; అని తెల్పబడినంతకన్న విస్తరింపనక్కఱలేదని యుపేక్షింపఁబడియె. ఇట్టి పనులు తప్పని బోధించుటకును నీతిని గఱపుటకును వేర్పడిన మా గీరలమును వీరు వీక్షింపక పూర్వమే యిట్లుతిట్టుచున్నారు.

“.....దాకుక్కమూతి పిందియను గీరతమ్మచటఁ.....
 టి.....నన్నయభట్టు భారతమొనర్చి యశంబు గడింపఁ జూచి యీ
 గిన్నయభట్టు.....”

(జనవరి 26 వ తేదీ 1912 సం॥ కృష్ణచూడుడు.)

“హితం మనోహారిచ దుర్లభం వచః” వారును వారినే యనుసరించు పండిత బుద్ధివమువారును మెచ్చుకృతులు వేఱు, వారితో నేమి, ప్రత్యక్షముగా విన్న ప్రాజ్ఞా రిటు క్లాపించుచున్నారు.

“.....ప్రతిపదనీతి పారంబగు గీరతంబును గర్ణరసాయనముగ సాన్య యముగఁ జదివి నట్లుల కానందం బుండమ్ముగం గర్పించిరి.”

తైవారం వెంకటలక్ష్మీనరసింహం

“మధుర గీరకు రీతక సత్కరింతురంచ”

శ్రీమాన్ వంగిపురం కృష్ణమధార్యులు, గుంటూరు కాలేజీ సహోపాధ్యాయులు, బి. ఏ. యల్. టి. గారిచే రచింపఁబడిన సుమనో వరంసము చూడుడు.

పి. “మీ గీరతామ్నాయ మేధావిశేషంబు

గవి వ్యాసమూర్తులం చనఁగవచ్చు”

చారణాని శ్రీనివాసరావు.

క. సారతరసీతి బోధా ధారం బయి విబుధ ధర్మ దర్శన మగుమీ

గీరతము భారతమువలె దాచుచి వర్ణింపనుట తత్వము వాడే॥ ౧ ॥

క. గురుశిష్య సంప్రదాయము లరుదై నశింపకు పాప మానించెను నీ

తరుణము నలువఁదగు తదు ధర్మము మీగీరతంచె ధర్మాగమమై॥ ౨ ॥

రాయబోయి వెంకటేశ్వరశాస్త్రి.

“.....వ్రతీపర ధర్మ బోధకమగు మీగీరతము తజ్ఞ లందఱి కన్ని తెరంగుల మహాపాపకృతి గావించునని నా గట్టి నమ్మకము....

గూడ చివరికర్క.

“.....పెక్కునీకుల కాకరమై మాబోటి విద్యార్థులందఱు చదువుకొన నర్హమైనశిష్యులందైన తమ గీరత మొక్కటి అచ్చైన వెంటనే, పి. పి. గా నాకు దయచేయుఁడు.” ఇట్లు విధేయుఁడు, కోపల్లి నరసింహశాస్త్రి.

గీ. “చెళ్ళిపళ్ళ కులాంబోధి శీతకరణ । వేంకటేశ్వర కవిదాంధ్ర పి.పి. గానె

కరుణఁబంపుఁడి గీరత గ్రంథ మొకటి । భారతమురీతి ధర్మముల్ పలుకునందు

కందాళం నరసింహాచార్యులు

“.....మయా సుహృత్సమ్మితశ్చేన నీతివాయ కేతిహాస పురాణా దివ స్మీతివాయక గీరతశ్చివణలాభః । గర్తపుర్యా మపదానార్థ మాగమన నమయే నమః॥

.....గీరతస్య చక్షిరక్షరసంయోగజన్యానందః । కదా వా భవిష్యతి.”

ఏవం సుజనవిధేయః । ధూళిపాళ్ళ సూర్యనారాయణశాస్త్రిజా మంతే వాసీ, పప్పు సీతారామశాస్త్రి. జానపాడు గ్రామనివాసీ.

“.....తాము గుంటూరుకు దయచేసినప్పుడు గీరతమునం దాయా భాగములు చదువగా వినియుంటిరి, మాబోట్లు తెలిసికొనఁదగిన పెక్కునీకులు న్నట్లు గోచరించినవి.....

తంగిరాల సత్యనారాయణ.

“.....ఇంకను మీగీరతఫలమ్ము అనేకములున్నవి, వానివ్రాయఁ దొడఁగిన దానిపై వ్యాఖ్యాన మగునని యంతటితో విరమించుచు....”

చావలి వెంకటకృష్ణయ్య

ఉ. “శ్రీమదేవతాపర కుశేయబంధర । దివ్యకావ్య బం

దాపర కాదాన । విబుధాదరపాత్ర । విధేయభూత పృ

ధీవతి । చెళ్ళపిళ్ళకుల వేంకటకాప్రి శతావధానిగా

రూ ; పలుమారు గొల్తు మిము రువ్వపుగీరత మంప పీ-పి-గా॥. ౧ ॥

ఉ. అచ్చన నుండఁగానె వెల నారయకే తమ గ్రంథ మన్నచో
నెచ్చటి వారుగూడఁ దమకెన్నియొ లేఖలు వ్రాసి పీ-పి-గా
నిచ్చటిమాకుఁ గొన్ని పగ్గతు లిప్పుడె తప్పక పంపుఁ దండుఁ బె
న్మచ్చట మిమ్ము వేఁడెదరు మోద మొనంగు రసం బెసంగుటకా॥ ౨ ॥

క. ఈ కథను బట్టి చూడఁగ । నాకొక గీరతము దొరకునా లేదా ? యం
చీకరణి మరల వ్రాసితి । వే కరుణన్ బంపుఁడయ్య వేంకటసుకవీ :” ॥ ౩ ॥
స్వయంపాకుల సీతారామమూర్తి.

గీ. “కుకవిగజరాజమృగరాజ । సుకవి సింహ । వేంకటేశశతవధాని పెనుకటమరు
గర్తపురి కేగు దెంచిన కాలమందుఁ । జవివితరి గీరతిము నీతి చొకింప.

చ. వివిరిగదా । మహామహారు వీనులవిందుగ గీరతోక్తులన్
గనిరిగదా । భవన్మహిమఁ గ్రాగెడి తత్కథలోనినీతి చే
కొనిరిగదా । పగ్గశస్త్ర గుణకోటి సముచ్చవ మోవవైఖరుల్
మన కవనావనోదయవికస్వర గీరత మెట్టి పచ్చెసన్ ॥ ౨ ॥

తే. గీ. నీతిదాయక మయి మహానియతిఁ బొఱయు
తత్కృతిని నచ్చువేయించి త్వరితముగను
మోచివారిది నెల్లరసీదఁ జేయుఁ
డయ్య వాకొక్కపగ్గతిఁ బంపుఁడయ్య పీ. పి.”

గుండెపూడి శంకరనారాయణ.

“.....శ్రీ రాజాగారి పట్టాభిషేక మహోత్సవదినమందు (12-12-11)

జ్ఞాపరకు బహుమతులు యివ్వదలచినాము గాన ఈ క్రింది పుస్తకములు ఆతేదిలోగా
మాకు అందేరాగు వెంటనే, పీ- పీ- గా పంపగోరెదను.

గీరతం, 1 వ భాగం — తిరువతివెంకటకపురిచి. గురువక్షిణ — లోకాధి
రామాయణం”

తే. విశ్వనాథం హెడ్ మాష్టరు. బోర్డుస్కూలు, దాచిపల్లి పోస్టు, గుంటూరు.

ఇవి యన్నియు గుంటూరి సీమలో విన్న వారు వ్రాసిన యుత్తరములని యెఱుఁ
గఁదగు. మఱికొన్ని మూఁదపభాగంబునందుఁ జూడందగు.

ఇట్టివి కొన్ని వందలు గలవు. మఱియు సీ గ్రంథము పగ్గకటించుటకుఁ
బ్రయోజనము గురుభక్తియుఁ గృతజ్ఞకయుఁ బ్రతి మనుజునికి నావశ్యకమని తెచ్చుట
యొకటియు వెంకటరామకృష్ణులు మూసై వేయు విందలయందలి సత్యాసత్యము

లను సమీపస్థులు గుఱివించినను దూరస్థులు గుఱివించక మానైఁ బడుదురనిపొయ్యి మును మరచ్చుట మఱియొకటియు వని తెలిసికొనఁదగు; ఈజిందీ యుత్తర మును జూడుఁడు.

“.....యిచ్చట యిదివరకు తమ పేరు చాలా ప్రతితిగా యుండెను. ఇప్పుడు రామకృష్ణకవులచే ..... శృంగభంగ ..... ఇంకా కొన్ని గ్రంథములు యిచ్చట విచ్చలవిడిగా యుంటుందే మీసారము తెలియని కొందరు..... అది పుముటోచి కొందరికి మాత్రం చాలా కష్టతరముగా నున్నది.....మీదిమర్చన ముండినయెడల సరే, లేనియెడల లిఖించి కొద్దికాలములో.....యను,.....యను నగు గ్రంథములు కొన్ని ..... పంపినచో ..... యీ నెల 19 వ తేదీ పొతకమూరులో జరుగు నభివీక్షణ సమన్వయసభలను.....”

చొనకొండ రైల్వేయిలాకా

ఇత్తం

చందలూరు పోస్టు

గాడిపల్లి రామవయ్య, విద్యార్థి

ఇట్లు లనేకులు సత్యనిర్ధారణైకతత్పరులయి యీగ్రంథమున కెదురు చూచుచున్నను గార్యాంతరాసక్తులమైన మేము వారి కోరికను దీర్చలేకయే పోవుచుంటిమి. వీరి తుండుడుకును వారింపఁదగు పాపజ్ఞులు వారింపకపోవుదురాయని ప్రతిపేదించితిమి. గాని వారును సమ్మతించుటచేఁ గాఁబోలు, నానాటికి వారొనర్చెడి గోల బొమ్మజెవుడు. కంచెవలె నలమదొడఁగుటచే నప్రయత్న సిద్ధముగా దొరకిన యాధారముల నుదాహరించుచు “సత్యం వద” యను నుపనిషద్ధర్మమున కుదాహరణముగా నీకబ్బము చూర్చఁబడినది. అలంకారములు కావ్య పోషకములు గాన వానిని బ్రధానములుగాఁ జూడక సత్యాంశములను దిలకించు చున్నచోఁ జరిత్రమంతయు విస్మయముగాఁ దెలియఁగలదు; ఇది చదివి సత్యమును తెలిసికొననొందు ప్రతి పరిశీలకుఁడును ఈజిందీ యంశములను సదా జ్ఞప్తియందుంచుకొనఁదగు.

1. శిష్యుఁడు కృతఘ్నుక కుపకృమించిన తేదీ కీలక సం॥ ఫాల్గునము.
2. గురు వీ విషయమై శిష్యుని బ్రశ్నించిన తేదీ సౌమ్య సం॥ శ్రేష్ఠము.
3. అతఁ డట్లడుడుగఁబడి యెదుట నుత్తరమీలేక విమ్మట నానరాజనందర్శనములోని హిసముల వద్యమునకుఁ దగులునట్లు వెక్కిరించి వద్యముచెప్పి ప్రత్యుత్తరమిచ్చిన ధ్వునియించిన తేదీ సౌమ్య సం॥ ఆశ్వయుజము.

తరిచి చూచిన వెం॥ రా॥ గ్రంథమాలలో వీని కారాధరములు పూర్తిగాఁ గలవు. వలయువా రందుఁ జూడవచ్చును. విమ్మట, ఈశ్వరపేరు లోనగు ప్రల్లదములు వదపడి తిరువతిశాస్త్రిగారి రిజిష్టరుత్తరము. పరవనామము లన్నియు సార్థక

ములు. “వాసింగన్న” అను పదముగల పద్యముంగూర్చి వ్రాసినదానికి “వాసింగన్న పర్వ” మని పేరు. ఇట్లే తక్కినవియు నవి యెఱుంగఁ దగును. వ్రాసినకొలఁది వ్రాయవలసియే యుండును గాన విఠ ముగింప నెంచుచున్నాఁడను. జాగరూకులై తిరికించువారికిఁ గల్పమువలననే సర్వమును దేట తెల్లమగును. జాగరూకత యనఁగా నిట్టిది:— కాఁకరపర్తిలోని యల్లరిని “శృంగభంగ” మని శిష్యసహచరుఁడు మఱి కొందఱు తనకుసంబంధించిన కూటమువాండ్రితోగలిసి వ్రాసి తన బావముఁబడిపేరఁ బ్రకటించిన ప్లానదర్శకుఁడగునందరి యుత్తరములవలననే తేలును. ఆయుత్తరములలోఁ జాలవఱకు వేరులవారివియుఁ జర్లవారివియునై యున్నవి. ఆ యీ సందర్భములు జాగరూకతగా విమర్శించినఁ గాని తత్త్వము తేలదు.

ఈయుగమందేగాక వెనుకటి యుగములయందుఁగూడ సత్య మనత్యముచే ఛాదించఁబడుచుండుటయు దానిని బండితులు తమ ప్రజ్ఞానేత్రముచే బహుటికిఁ దీయుచుండుటయుఁ గలవని రామాయణాదులలోని కొన్ని భాగములవలనఁ దెలియుచున్నది. సత్యసంధులకు బంధుత్వాదికముకన్న సత్యమునందె యెక్కుఁడు ప్రీతియుండును.

(ఈభారతము చూడుఁడు.)

“చ. సుతజలపూరితమ్ము లగు నూతులు నూరిటికన్న సూన్యత

వృత్తః యొక బావి మేలు మఱి బావులు నూజిటికన్న నొక్క స

త్కృత్తు పది మేలు తత్కృత్తుశతమ్మునకన్న సుతుండు మేలు త

త్సుతశతకమ్ముకన్న నొక సూన్యతవాక్యము మేలు చూడఁగఁ.”

అట్టి సూన్యతమును గప్పిపుచ్చు వారి వ్రాతలనుండియే బుద్ధిచుంతులు సూన్యతమును దీయఁగలుగుదురు. కావున నన్యతాభారమునఁ బ్రవర్తించువారి వ్రాతలు తాత్కాలికముగాఁ గొంతవఱకుఁ బనిచేసినను విజము నిలకడఁజేయ దేలఁగలదు గాన నన్యతాత్ముల వలని యవవాదలకుఁ బ్రాజ్ఞులు విశేషించి జంకవలసిన పనిలేదు.

“శ్లో. ”జయంతి తే సుకృతినో రససిద్ధాః కపిశ్వరాః

నాస్తియేషాం యశః కామే జరామరణజం భయం”

చదువరులకొక హెచ్చరిక.

మా చుట్టుపట్టులవారికిఁ దెలిసినను దూరస్థులకుఁ గాఁతరపర్తికి సంబంధించిన పర్యమలయందలి పరస్పర సంబంధములు తెలియుట కడు దుర్లభము. కావున నీ యంశములు వ్రాయఁబడుచున్నవి. అల్లరికిఁ గారకులగు ఆకుండి సీతారామయ్యగారు, రామకృష్ణకవికి పినమామగారును, శ్రీవ్యాసమూర్తి శాస్త్రిలవారికిఁ దమ్ములును, నని యెఱుఁగఁదగు. ఈయన నాఁడుకాఁతరపర్తిలో నున్నను, విశ్వము నివసించుగ్రామము ధవళేశ్వరము. వ్యాసమూర్తిశాస్త్రిలు అనువారిద్దఱు ఈయద్దఱలో నొకరికి వ్యాసలింగ శాస్త్రిలు అను నామాంతరముగూడఁ గలదు. ఆయాసభంలో నున్నట్లు వర్ణింపఁ బడినవారు వీరే. 77 వ పుటలోని యుత్తరమున నున్నవారును, వీరేయని యెఱుఁగఁ దగు. మఱియు నాపుటలోనే “పు. గవరయ్య” అను వ్రాలు గల యుత్తరము వేతొ కటి కలదు. ఆయన వినయార్థ మట్లు వ్రాలుచేసిరి. గృంథములలో “గౌరీపతిశాస్త్రి” అని వ్రాసినది వారినేయని యెఱుఁగఁదగు. చర్ల చలపతియను నొకఁడు రామకృష్ణ కవికి బావమఱుడి. తరిదిచూచినచో నాయానిషయములును రహస్యములును దేలును గాని ప్రతిపదువరియును అంత తరచుట కటస్థింపదు. శృంగభంగమును జదివికొని ప్రశోత్తరరూపమున నున్న యుత్తరములు చదువుకొని అందలి పేళ్ళను, ఉత్తర ములయందలి పేళ్ళను, ఎవరెవరితో మనమునకుఁ బట్టించుకొని చప్పట్లపర్యమును జదివికొన్నచోఁ జరిత్ర మున్నదున్నట్లుగాఁ దేరెడిని. ఉత్తరములన్నియుఁ జదువని యెడ 77 వ పుటలోని ఉత్తరములవఱకేనిఁ జదివికొనిన సత్యస్వరూపము చాలభాగము తెలియఁగలదు. ఏమి పాపమో వీరు మొదటినుండియు ససత్యప్రకటనకుఁ గడు సాహ సించుచున్నారు. వారి గొప్పదనమునకుఁగాఁ బాటుపడు విషయము మా కవసరము లేదు గానఁ బీతికలో నొక విషయము సూచించి విరమించితిమి. ఉభయశాస్త్ర ప్రగిపి ఐత్యము వీరికిఁ బడిమానములలో వచ్చినట్లుఁబాంపనయ్యెడిని. జయంతి భగీరథ శాస్త్రిలవారివద్ద తిజంతము మొదలిడి రెండుమానములు చదివి మానివేయునప్పటికి కీలక సం॥ వైశాఖము ప్రగివేయించినది. ఆ సం॥ ఫాల్గునములోనే వీరు పితాపుర మునఁ బ్రగివేయిరి. అదిమొరలు “ఉభయశాస్త్రప్రగిపి” అని వ్రాసినాన మొదలి డిరి. పరిమానములలో సిద్ధాంతకొముది తిజంతము మొరలు యాపత్తును. బూర్తి యగుటయేగాక ఇంకనుమిగిలిన వ్యాఖ్యానములు భాష్యములోఁ గొంతభాగమునుజదివి తర్కముగూడఁ జదివినారు. ఇందులో విశేష నొకచమత్కారము, రెండుమానములు జయంతి భగీరథశాస్త్రిలవారివద్దఁ బుస్తకముపట్టి వదలినవరకువాత గురువెవరో తెలియదు. అతనినిప్పుడు కొత్తగా నృప్తింపవలసి యుండును. ఈయంశమంత ముఖ్య

ముకాదు. “ప్రపేదిరే ప్రాక్తనజన్మ విద్యాః” కావచ్చునుగాని సత్య నిర్ధారణకుఁ
మాకుఁ దోడ్పడు విషయముగానఁ జరిపించివలెతిమి. చదువకయే ఉభయశాస్త్ర ప్రవీ
ణులు వెంకటరామశాస్త్రిలవా రైరిగదాయని కాఁజోలును. రామకృష్ణ శాస్త్రిలవారు
సభకురాకయే యింటను దాఁగియుండి విజయమును బ్రకటించికొనిరి. ఇంత యప్రా
ధపు వ్రాఁతలను విమర్శించుటయే తప్పుగాని లోకసామాన్యముకొఱకుఁ గష్టించు
చుంటిమి. విస్తరము గురుదక్షిణ లోనగు భాగములలోఁ జూడఁదగు. మీమీ బుద్ధి
బలమునఁ గూడ విమర్శింపఁదగు. రాఁ జోపు పర్వతకు సూచకముగా నక్క సందే
శమునుండి యొకపద్య ముదాహరించు చున్నాఁడను. ౧॥ “నీయవకీర్తి కజ్జలము
నిల్పఁగనే మహానీముఁ దాడఁగా నేయెడ నుచ్చించినదో యీశ్వరవే రనుదివ్వె
సార్థకంబాయె, భవద్భద్రదాంధ్య మరుగంటఁగ వెల్లెను గారవల్లిలో, జేయనకింక నీవె
డఁగు సిగ్గిలకున్నదేమి పగ్గెయో” చూచితిరా; తనకై తననన్నిహితృలొనర్చిన మహా
కార్యమునకు నేను సిగ్గిలవలెనఁట; తనభావమఱది పేరఁ బ్రతికాముఖమునఁ బ్రక
టించిన తన శృంగభంగమును జూచి ప్రాజ్ఞులెంత గర్హించినను దాను సిగ్గిలవలసి
లేదు గదా; తనబదులు తన నన్నిహిత బంధువులబదులును గూడ నేనే సిగ్గిలుదుఁ
గాక. విశేషమక్కఱలేదు గాని ఆనాటి కరతాళమహా హవకర్తలతో నొకసారి ప్రాజ్ఞ
మహాజనులుండు సభకువచ్చి యీపద్యమునే వదిలివారిని మెప్పించినచో నతని సార
మొర యరనిమిషమునఁ దేలెడినిగాని యది యీజన్మ మధ్యమునఁ దటస్థించునని
తోచదు. కావుననే యాయీ ప్రల్లదములనెల్ల మహావాక్యములుగాఁ గైకొని ఈమహా
భాష్యము వ్రాసి నత్యనిర్ధారణమునకై పాటుపడవలసి వచ్చినదని ప్రాజ్ఞులు తలం
తురుగాక. ఇప్పటికి వెలువడిన వీరి ప్రల్లదములలో నూటి కొక్కటివంతున నెత్తిచూపి
తిని. నిన్ననేఁడు వచ్చు ప్రల్లదములు మఱియును పోరముగా నున్నవీ. “బాంచో
ద్దలం కోరుపాక” మఁట, యేదోఁటఁట. ఏదోఁటఁట అవియన్నియుఁ జనువరులే విమ
ర్శింతురుగాక; ఓం స్వస్తి.

తీరుపతి వేంకటేశ్వరులు

కళావధానులు.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

* గీ ర త ము *

అధిక ప్రసంగదమనము

(1) వాసింగన్న పర్యము

శ్లో॥ శ్రీ స్వర్వక్రమి పిఞ్చంభతాం విజయతాం సంఖ్యావతాం గౌరవం
భక్తి ర్భాతు కృతజ్ఞతా భగవతీ ప్రత్యక్షతా మత్తు తాం
చర్లబ్రహ్మసుధీంద్రదేశికకలా శిష్యప్రశిష్యాత్మ నా
నానారాజసభాంకరేషు రమతాం గీ రేధతాంగీరతే.

క. శ్రీ తిరువతి నామప్రకాశాత్మకమహాపర్యవర్తమున నాప్తవిజయని
ర్మాతవయి యొప్పెదఁటః కా • దా • తండ్రి వేంకటేశః తత్త్వవిదీశా. 2

కా. రాముండెవ్వఁడు కృష్ణుఁ డెవ్వఁడను చర్చల్ త్వత్కళాలేశవి
శ్రామస్తానములే యటం చెఱుఁగుపై శాంతించు నోదేవః సు
శ్రీమంతంబులు నీగిరుల్ గవిస నిన్ పేవించినన్ వీగుఁ
గ్రామంబున్ వినుతించినం గరుగు వేడ్కల్ వేంకటేశప్రభూ. 3

కా. “వాసింగన్న కపీశ్వరుం” డయిన నెవ్వఁడైన సాక్షాత్తుగా
వ్యాసుండైనను బ్రహ్మదేవుఁడయినన్ పాలాక్షుడైనన్ “దుర
భ్యాసుం” డంచు గురున్ వృథా దెగడి తా నన్యవదేశముగా
వ్యాసముల్ ప్రకటించు బొప్పగునె దేవాః నేంకటేశప్రభూ. 4

కా. “వాసింగన్న కపీశ్వరుం” ఁటః సభన్ “వర్ణింపఁబో”డంటః సం
తోసందే యటులారకున్నయెడ నేదో సాకు గల్పించి పే

* ర్యాసిం తెందినదేశకుం దెగడఁగా వచ్చుం గదా, వానిదొ
మీనంపున్ మెలి నేటి కెత్తవలెసామీ, వేంకటేశప్రభూ :

కా. “వాసింగన్న కవీశ్వరుం” డయినఁ గావచ్చున్ గురుంగూర్చి “కా
కి : సీ : హా”ష్టని“శృంగభంగ”మని ‘హిహి’ యంచు ‘హా’ యంచునున్
“మీసా” లంచును వెక్కిరించునట : యేమీ కాలమాహాత్మ్య : మే
మీ నచ్చుద్ది : కృతజ్ఞకాగరిమ మేమీ : వేంకటేశప్రభూ :

*కా. పాగ్రినంబున్ యతియున్ విరుద్ధగతిశబ్దంబుల్ పగ్రియోగించుచున్
మీనమ్మూర్ మెలిపెట్టి “మాకుపమ మేమే” యంచు నెందున్ దుర
భాసం బొప్పగ నుండువారు కప్పలై పవ్యమ్మూలం జెప్పినా
వాసింగన్న కవీశ్వరుల్ సభలలో వర్ణింతురే వారలన్.

(వేంకట రామకృష్ణ గృంధమాల కిరి వ పుట)

ఈ పద్యము వీరు మమ్మునుగూర్చి వెక్కిరించిన వెక్కిరింపులకెల్ల మూలవి
రాట్రునందగునాదియు వటబీజప్రాయమును నని యెఱుఁగఁదగు. ఇందలి
మొదటి చరణము మమ్మునుగూర్చి వెక్కిరించినదే యనునంశము వారు
మా పాండవాశ్వమేధమును చాలు మూలములేక వెక్కిరించి ప్రకటించిన
శతస్మియే వేసేళ్ల హెచ్చించెడిని. ఇక రెండవ చరణములోని మీనముల
వెక్కిరింపును మమ్ముగూర్చినదే యను నంశమును ఈ క్రింది పద్యమును
జదివి సులభముగాఁ దెలిసికొనవచ్చును.

ఉ. దోస మటం చెఱింగియును దుండుడుకొప్పఁగఁ బెంచినార మీ
మీనము రెండుభాషలకు మేమె కవీంద్రుల మంచుఁ దెల్పఁగా
రోసముగల్గినా గవివరుల్ మము గెచ్చాడు గెల్పిరేని యీ
మీనము దీని మీపదసమీపములం దలఁచించి మొక్కిక్కిమే.

(నానారాజ సందర్శనము చూడుడు.)

ఈ విషయము కాకరపర్తి పద్యములో విస్తరించి చూడఁదగు. ఇక
నాల్గవ చరణములోని యంశమో : అయ్యది నేను శిష్యునితో సంతకు 4
మాసములకుఁ బూర్వము నాగురుత్వ గోపనముంగూర్చి యడిగినదానికిచ్చిన
ప్రత్యుత్తరము :

* ఆ. వె. సరగ "నిక్కనాముజాతి" యంచును "గడ్డి
పోచలే" యటంచు నీచసరణి
బుగ్గివ్వఁ దిట్టి గురుని బూజించిరే శిష్యు
లెవ్వరేని వేంకటేశ చెప్పును :

7

* ఆ. వె. దురిత మనక "పిచ్చితో మ్రగ్గుచున్నాఁడు
గురు" డటంచుఁ జాల గోలచేసి
యతనిబండుగులకు నార్తి గల్పించి రే
శిష్యు లెఱుంగఁ జెప్పుమ శ్రీగిరీశ :

8

* వెంకట రామకృష్ణుల వెక్కిరింపులు : (1) "ఇది నిక్కినాము జాతిలోనిది.
(2) అరసున్నలేమి గడ్డిపోచలే. (3) వెంకయ్య వ్యాకరణజ్ఞానమే, (4) బాలవ్యాక
రణమురామి నిట్టి తప్పలు గల్గుచుండును. (5) విఱ్ఱపీఠుట.... .." విస్తరము శత
స్మియందే చూడఁదగు, నిక్కినాము జాతి యన్నచో నెట్టిసమర్థము పొడకట్టుచున్నదో
సహృదయులు పరికింపవలయును. ఆయాసందర్భమెల్ల, మీసముల వెక్కిరింపుఁ
బద్యములలోని ప్రభుమచరణమునకు వ్యాఖ్యానమగునో కాదో విజ్ఞా లూహింపఁగలరు.

* ఒకరిటు వ్రాయుచున్నారు.

".....నిన్న వెంకటరామయ్య కౌకినాడ కోర్టుకు వచ్చినాడట. అక్కడ
వెంకటశాస్త్రిగారికి పిచ్చియై తిందనియు.....నవభ్రంశములు.....మాయంట్లో
నుండు ఆచార్యులుగాను పాప మాదుర్దాతో న న్నడిగినారు.....పితాపురం గగ్గోలు
అయి పోవుచున్నది .....

వేటొకరిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

".....పితాపురం గ్రామంలో, తమకు మతి పోయినటుల చాలామంది
చెప్పకుంటున్నారట. ఆనంగతి మా భావమరది యిచ్చటికి వచ్చి నన్ను అడిగినారు
.....యీమాట విన్నది మొదలు నాకు యేమీ తోచడంలేదు.....కులా
సాగా వున్నవయినం వ్రాయినైగాని నామనస్సు స్థిమికవడదు....."

మఱియొక కవిగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

".....తమకీర్తి జగద్విశ్రాంతమైనది. ఒక మహారాజాధి రాజులకైన
రానేరదు.....తమ శిష్యవర్గములో జేరినకీర్తికిని శ్రేయమునకును నిదానమని
యెఱుంగక జిహ్వ బుగ్గివ్వగ దురుక్తుల నాడ నుంకించుచున్నారు ....."

కా. దేవీభాగవతమ్ము (1) బాతనుచు సందేహింపకే తిట్టె నే
మీ పిదూరము : మమ్ముఁ దిట్టెనుక సామీ : (2) నిన్నుఁ దిట్టెన్వృథా
“దేవునై గురునై” యటన్నగతి గాదే యీ ప్రసంగంబు జ్ఞా
నావిధానము గల్గె జేయుటకునై యత్నింపు మోదేవరా : 9

మ. కలుగంజేసికొనవగుకా భవదుపేక్షన్ ధన్యుమల్ వోపు నీ
తలఁ పిం దెక్కదయేని మాతలవయం దద్వారమున్ మోపు మో
కలికాలాధిప, వేంకటేశ్వర : యెటో కబ్బిమ్ము నిన్నించి ధ
ర్మలతన్ వాదక యుండఁ జేసెనము శర్యం బెల్లెడం గూర్చుచున్. 10

ద. స్తుతులు పరశృతమ్మును నతుల్ వితతమ్ములు గొంటి పీపు నీ
కితరుల తిట్లు లెక్కయగునే : మముబోంట్లకుబోలె; నీ కు పే
క్ష తగునుగాక, మాకు నటుసాగునె : యాజ్ఞ యొసంగుమయ్య శి
వ్యతతులకెల్ల నియ్యది యనర్హ మటంచు వచింపఁగావలెన్.

ఇంతను విట్లుఁచిన నాక్షేమమును గనుఁగొనినవారు పెద్దమందిగలరు. ఈయుత్త
రములన్నియు పితాపురము చుట్టునట్టులనుండి వచ్చినవే యని యెఱుఁగ వలయును.

(1)క. చేతులు కోతురంచుఁ దమచేతికి వచ్చినయట్టి రీతిగా
బాతులు వ్రాసి “భాగవతము” రచించితి మంద్రభృత
బ్యాతి నెసంగు విద్దవి జగంబానఁ జాటినయంతమాత్ర వి
ద్యాతిశయంబు గల్గిన మహాశయు రౌ నని సమ్మతించురే. (శతపిల్ల 14వపుట)

ఇంతవఱ కుదాహరించిన సూత్రప్రాయపు సంగతులవలన మమ్ము నిం
దిండు పూనిక ముందును పీరు తదనంతరమును జనించినట్లు ప్రాజ్ఞులకుఁ దేటతెల్లము
రాకపోదు. కానఁ దక్కిన పుదాహరింపక చూచుకొను భారము మీకే వదలితిమి.

(2) ఈ తిట్లే తిరుపతి వెంకటేశ్వరార్థశతక మని కొన్నిటియందును తిరు
పతి వెంకటేశ్వరశతక మని మఱికొన్నిటియందును కవిశా పత్రికలపైఁ బ్రకటింపు
చున్న పుస్తకమని యెఱుఁగఁదగు. దీనింగూర్చి 93 వ పుటలోని యుత్తరము
చూచుఁడు. ఆశతకమింకను బ్రకటింపలేదు. స్రవ్యక్షముగా వినిరయొక మహాగౌరవ
సంపన్ను లిట్లు వ్రాసిరి... .. “ఇదిగాక వెంకటేశ్వరశతకమని వకగ్రంథం వ్రాసి
నారు నాకు వినిపించినారు కొన్నివర్గములు శ్లేషగా నున్నవి మిమ్ములను చూపణ
ప్రధానముగా నున్నది. అది వింటున్నప్పుడు.....వచ్చినది. వారుచెప్పిన మాటలు
అనేకము లున్నవి వ్రాసినవో అమాటలు విన్నందువల్ల నేను పక్కదనే భావపరు
చున్నాను. మిమ్ములను చూచి దాద పెట్టినవాడను అపుతాననివ్రాయలేదు.....”

మ. కలనైనన్ గురునింద సల్పమియు విష్ణుపట్టమున్ సత్యవా
క్కలనమ్మున్ విత్తమాత్మభక్తియుఁ గృతజ్ఞత్వంబు వేవేలు గు
ప్పలుగాఁ బోసిన లక్ష్మిపెట్టమియు నేవంభూతముల్ నిత్యని
ర్మలముల్ మేల్గొనముల్ గలట్టి కవులన్ దౌర్భింతుఁ బ్రాచీనులన్. 12

ఆ .వె. చక్రకేళిఫలము చప్పనైనను నగుఁ
గాక మావిఫలము కనరుదనము
నొక్కకప్పు చూపి యుండిన నుండుఁగా
తెందు సత్కవిత్వ మెలమి నొనఁగు. 13

క. శుక్రుఁడు కవి యని చెప్పిన * శక్రుఁడతఁడు కాఱుఁ డని ప్రసంగించినచో
నక్రములుతప్ప యోగ్యులు * పక్రమణము సరిసరేః పెదాః సని నగరే. 14

సీ. శంకరాచార్యుండు షణ్మతస్థాపకుం డన నేదియో సోదె నడుగువారు
కృష్ణఁడెంతేని యుత్కృష్టం డటన్నఁ డక్రమటమ్ములను గ్రోలఁగడగువారు
వ్యాసుఁడు నారాయణాంశం బటన్న విశ్వస్తాపురాణముల్ చమవువారు
కాళిదాసుఁడు మహాకవియన్న మూర్ఖుని యాటపాటఁగాధ లడుగువారు

గీ. కల రిపుడెకాక పూర్వపుఁ గాలమందు వారిఁ బ్రాజ్ఞులు మెచ్చరు వారు నభల
నిల్వఁ జాలరు మిన్నక నింద సేసి సంతసింపట యవ్వారి నహజగుణము.

క. భారతము నాటకమ్ములు * గా రచియించితిమి మున్ను గైకొను మిదిగోః
గీరతము గీరతులకు న * నారత మానందమిడు ఘనారవము క్రియన్. 16

క. భారతము కృష్ణవిజయో * దారము గీరత మనంగఁ దదవ్యతిరేక
స్ఫీరకము వారకము దు * ర్వారస్పారావివేక భారమ్ములకున్. 17

క. మును పల కృష్ణదైవీశా * యను కతనన వెలపె భారతామ్నాయము నేఁ
డును నలకృష్ణదైవీశా * యను కతన వెలపె గీరతామ్నాయమ్ముకా. 18

చ. గురువులకన్న మిన్నలగు కొందొకళిమ్ములు నుండ్రుగాక వా
రెఱిగి యెఱిగి ప్రల్లదము లెక్కడ నొక్కెడ నాడినట్లు మున్
గణుఁవలు భారతమ్మున నొకానొకటం గవిపెట్టఁ బోరు దీ
వరు విది గీరతమ్ముననె వారక చూతురుగాక యెల్లెడకా. 19

తే. గీ. చెనఁకి యీశ్వరవే ధ్ధాంత చెప్పఁ జేసె
చాటుపదైమ్ము లింకఁ గొంతసల్పఁజేసె

- వ్యాసకాకమ్ము మఱికొంత వఱలఁ జేసె
గీరతమ్మిది రెండవ భారతమ్ము. 20
౪. కోకిలకాకమ్మునఁ గల దూఁతుడును ననత్యములును దుండగములుఁ బై
నేకాతుఁడార గీరత పాకమునకుఁ గారకములు పర్వత నియమా : 21
- తే. గీ. ఎన్ని తిట్టులు తిట్టిన నెడఁద నైచి
శిష్యుఁడగునకై కృపి సేయుటొప్పు
సీ : వినఁడటంచు వినుపును తెందఁదగదు
యత్ను మొనరింప ఫరియించునంద్రు బుధులు. 22
౫. ఒకశిష్యుని కొక దేశకుఁ • దకలంకము తత్వవిద్యయందుఁ బ్రవేశం
బు కలుగకుంటకుఁ జింతిలి • యొకనాటక మతనికొఱకు నొగిరచియించెన్. 23
౬. ఈ గీరతమును నటులే • బాగున కేర్పడిన దంచుఁ బండితు లెఱుంగం
గాఁగల రమ్యుల నమ్మతి • కై గా దిద్దానిరచన యచలాదిపతీ : 24
౭. ఓవిబుధసేవ్యః మాతము • లో విషయము లెన్నిలేవు లోఁ తరసినచో
నేవిషయ ముండుఁ దేరితి : • శ్రీవిభువరితంబె యిందు శిష్యహితంబే. 25
౮. పితృదేవుల్ మఱి మాతృదేవులును నొ విద్వాంసు లాచార్యుడై
వకు లొ పాఠిజ్ఞులు వాయునత్పథల సంభావించి తన్మానసా
హృతికై భారతభారతీవిమల వార్తి స్ఫారదాభాసం
భృతగంభీరవదః ప్రదోదితుఁడనై యిక్కావ్యముం గూర్చెదన్. 26

(2) ఈశ్వరవేరు పర్వము

అర్చులారా.

ప్రస్తుత కాలమునఁ బితాపుర సంస్థానమునందుండి శతావధానులమని పేరు
పెట్టుకొన్నవారిలో నొకరిపేర రిజిష్టరు లెటరు వ్రాసి వారు త్రిప్పివేయుటంజేసి యది
పత్రికాముఖమునం బ్రకటింపఁబడినది. పిదప వారు దానికి సమాధానమని చాటుగాఁ
బ్రయోగించినపద్యము లొక మిఠునివలన నాకు లభించి మరలఁ బ్రకృత్యైక్త రము రిజి
ష్టరుచేసి పంపితిని.

* ఇదియే ప్రబోధపండ్రిదయమని ప్రతీతి

అదియును వారు తిప్పివేసిరి. ఈవిషయమెల్ల నజ్జనులకుం దెలియుటకై పత్రికా
ముఖముగాఁ బ్రకటింపచున్నాను. ది॥ తి॥ శాస్త్రి.

మహారాజశ్రీ ఓలేటి వేంకటరామయ్యగారికి,

అయ్యా.

మీ రందందుఁ దిరుపతి వేంకటేశ్వరులకు వేంకటరామకృష్ణకవు లీశ్వర
పేరులని తఱచు వాగ్యయముఁ గావించినట్లు వినుచున్నాము. మీనాదము మీరు స్థిర
పఱచుకోఁదలచితిరేని దానికిం దగిన ప్రియత్నము మీరు కావించి మమ్ము సభకు
రప్పింపుఁడు. లేదా, మేము కావించి మమ్ము సభకు రప్పించెదము. రండు,
ఈశ్వరవేదవో. జీయగు బెండ్ల విప్రుల్లోకి మే నిర్ణయించెడిఁగాక :

ఉ. ఆకుకవిత్వమందున జయంబు వహింతురొ శబ్దశాస్త్రమం
దాళ వహింతురో మఱియు నద్భుతరీతి శతావధానఘం
టాళతపద్యకల్పనల డంబు వహింతురొ యీ నభారపీ
దేశము మీకు సమృతమొ తెల్పుఁడు నల్పుఁడు తత్ప్రయత్నమున్.

చ. ఒకయెడఁ గూపకూర్మగతినుండి ప్రగల్భము లాడువారు వే
లకు మఱి వేల్పువుర్ గల రిలాతల మించుకయైనఁ జూచి కి
ర్తికా, యపకీర్తికో తగినరీతి సమార్జన సేయు టొప్పు నూ
రక తగ నుండు టొప్పెడి భరంబగు పూనిక లేక యుండినన్.

మ. గురువో, శిష్యుడో సీకుఁ దా నగుటచేఁ గోపంబు మావేంకటే
శ్వరుఁ దిప్పట్ల వహింపఁ డయ్యె నిక నెవ్వ రెట్టివారైన నె
వ్వరు కాంతంబు వహించి యున్నను వృథాప్రాగల్భ్యదురై న్నడుపీ
భరమున్ దిర్బతి నైఁచునే! కవులు సేవా సందురే నైఁచినన్ :

* చ. కలి పరిపూర్తిఁ జెందె నెవి గన్నడు విష్ణుపురాణమందు గు
ర్తులు సకలంబు నయ్యువియె తోఁచెడు నెల్లెక; శిష్యు లేక! భూ
స్థలి గురు లేడ! యింక నన్యతంబుఁ గృతఘ్నుత రెండు మాత్రమే
బలముగ నూని యెల్లరును వర్తిలవచ్చు యథేష్టరీతిగన్.

కాకినాడ

15-8-10

చిత్తగించవలెను.

దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి.

శతావధాని.

(3) జీలుగబెండు పర్వము

(పైదానికి వారు చాటుగాఁ బ్రచురించిన పద్యములు)

- ఉ. మాకవితావిశేషములు మానసపీఠుల సంచరింప వీ
రే కవిభోగిభోగముల కీశ్వరవేరు లటంచుఁ గొందఁ జీ
లోకులు పల్కుచుండు గుణలుబ్బలు గావున మీరు సెప్పుచోఁ
గాకవి కావసాత్మిక యొగంబులు మూయఁగ జీలుబెండ్లమే.
- చ. గురుఁ డని శిష్యుఁడంచు నొక కొంత చమత్కృతిఁ జూపి వేంకటే
శ్వరుఁడు సహించెఁగాని యింక పైఁవఁడు తిర్పతి యంచుఁ బ్రక్కె నీ
వరయక వేంకటేశ్వరునియాచరణంబునఁ గాక తీరికన్
దిరువతి మార్గ మిట్టి దని తెల్పి నెఱుంగ నెవండు గోరెడున్.
- ఉ. అర్చకు లేమి సేయఁగల రంచుఁ దలంచితీ వేమొ ! యిట్లనం
దర్పములైన మాట లయత్థాములంచుఁ దలంప కింతయున్
నిర్భయవృత్తిఁ బ్రక్కెడు మనిషులు నవ్వ ననహృతల్పనా
గర్భితవాక్యసంపదలు గల్గవె మాకును వెల్లడింపఁగన్.
- చ. చలకులాభివంద్రుకడఁ జాలఁ బఠించితీఁ గాన సత్పఠం
తరముల నాతనిం బొగడఁ దప్పె ! తలంపఁగ నంతమాత్ర నిం
కొరుఁడు గురుండు కాఁడె యటు యందఁ గృతఘ్నతయంచుఁ బల్కెఁగా
గురుధనమున్ హరించితి నె కూళతనంబున నేను : తిర్పతీ.
- చ. విడివడి మాటిమాటికిని విష్ణుపురాణకథా స్రవంగముల్
దడవెను నన్ను చూఱుటకుఁ, దత్పరతన్ గురుఁ డాతఁ డంచు నే
నొడువకయున్న శిష్యుఁడవి మాటికిఁ గోటికిఁ గూడ నీవు సె
ప్పెరువది చాలదే ! వినిన పిన్నలు పెద్దలు సంతసింపఁగన్.
- గా. చూడంజాలక కూపకూర్మములటంచున్ మమ్ము నిందించె దే
వాడం గన్నొనినన్ * జరించుచును గర్వభూర్తి భాషించుచున్
వీడఁ బోవక వెంట వెంటఁ బడుచున్ వేయిండ్లపూజారి యా
వాఁడా మీకు ఘనుండు : చాలు నివి దుర్వాదంబు లింకేటికిన్.

(4) మేకుబిగింపు పర్వము

క. 'లోకు లనుచున్న వా' రని . వాకొన మీకేల గొంకు వాటిల్లదయో :
లోకు లని మీరు వ్రాయుట . తేకువతో దాని సమ్మతించుట గాదే : 31

ఉ. బెండ్లమనంగ నొదురు; కవిప్రకరంబునకెల్ల నూఱువే
లేండ్లకునైనఁ గాఁగలరె యీశ్వరపేరులు; రాల కుండునే
పండ్లటు లన్నచో; "కుభము పల్కుము పెండ్లి కుమారుడా" యనన్
"బెండ్లికి వచ్చు నెల్లరును బెండ్లము" లన్న విధం బిదే కదా :

ఉ. ఏకడ కేగి చూచె : మఱి యే నరపాపర మానసంబులన్
మీ కవితాపదూటిక రహింపఁగఁజేసె : రసజ్ఞులైన యే
లోకులు కూడియున్న నభిలోన నిరర్గళమాధురీపరీ
పాకము రా నటించెను : బ్రహంచకమెల్లఁ బితాపురం బొకో :

ఉ. మీ కవితామహత్త్వమది మీ కులవృద్ధుఁడు మెచ్చుగాక, తా
నేకతమందు మిమ్ము గను యీశ్వరపేర్ల నవచ్చుఁగాక. యా
హా కడు వింత, లోకు లెవ రాడిరి ? నీ వన్మతంబు లాడెదే :
కాకవి వేదపండ్లు తినుఁగా, కవి కాకవి యొడ్లు తిందురే :

క. విను, జీలుగుబెండ్లవి మీ మృనలేదే మేము : విద్యదవతంసులపై
నునిదితి మా భారమ్మును గనుఁగొనఁగాలేక వట్టి కార్లనియెదరే : 35

ఉ. కాకవి : కావపాకృల మొగంబులు మూసెడు జీలుబెండ్లకుం
జేకుఱునే సభాస్థితియుఁ, జేకుఱుఁగా కది; తదృశంబులం
గై కొనువేళ నొక్క కడగాఁ బడవైవరె : పట్టుపట్టినన్
మేకు బిగించి లాగి బలిమిం బలు ముక్కలు పేయకుండురే :

ఉ. తిరుపతిచేత వచ్చెనొ యతి ప్రతిభామహిమంబు వేంకటే
శ్వరునకు; వేంకటేశ్వరునివల్లనె చెందెనొ యా మహత్త్వముల్
తిరుపతి; తద్వివేకము విలింపులునైత మెఱుంగ రింతకుం
దిరుపతి వేంకటేశ్వరుల తేకువ కాకవు లంద నేర్తురే :

చ. తిరుపతిమార్గ మిట్టిదని తెల్పియెయుంటిని; చాలి యున్నచో
జరుపుఁడు తత్ప్రచారములు, చాలక యుండిన మూల నుండు; దె

వ్యయః గనకుండః జాటుగను బద్ధము లంపెన లేమి లాభః మే
సరసులు మెత్తు రిక్కుటిలవారపుఁ జేతలు రచ్చ కెక్కినన్

౧. “అర్చకు లేమి పేయఁ గలరంచుఁ దలంచితి” వన్నమాట నం
వర్చము లేవి దర్చక వదంబు వయస్సున మీకుఁ జెల్లినే?
యర్చకుఁ గన్నవార లెటు లర్చకు లొడరు చెప్పు చెప్పుఁ దిం
కర్చకు లెందునో - కవిత యుమినో, యాంకొక దానియందునో ?

౨ అన్యతము గావి మే మనిన యెట్టి ప్రసంగము గావటంటిరే !
వినిన మహాత్ము లేమయిరి : “వీనులు సూరీసభంగి వారు కా”
దినిన విజంబు నే వన్యత మాడినవాడ, “విజం” బటన్న నే
యనువున నీ కృతఘ్ను బిరుదాంకము వాయునో : రామ : చెప్పుమా.

౩ ఒకటివేమె, యెంత మతిమాలిన మానినవైతి వయ్యో : శం
కనుచి గృహంబువన్ బుణముగాఁ గొని కాలకరవర్తివాను లె
వ్వెచో భవమత్తమర్థులకుఁ జ్ఞాతఁబుణంబులు తీర్చుకొంటిరే :
గురువగు వేంకటేశ్వరునకున్ మఱి తద్దన మీ పొసంగితే :

౪. “గురుధనమున్ హరించితివి కూళ : కృతఘ్నుడ” వంటినో గురుం
గురువుగఁ జెప్పుకొంటయును గూడదటంటినో, లేమ లే దొక
క్షరమె యొసంగనీ తనకు గౌరవపాత్రుని పండ్కునిం గురుం
గురువుగఁ జెప్పుకోవి చెడుకూళఁ గతఘ్నునిగా గణించితిన్.

౫ వ్యాకరణంబుఁ జెప్పె నది యంటక పోయినఁ దోపుగాక నీ
రీచినామ మయ్యనఘుడే కద పెట్టిన, దంతఁదోక తా
నేకడ తేగే విన్నుఁ గొనియే వనె నచ్చటి కట్టివాని మ
ల్లోకు నజాన్ఘరి విడిదిచి చోరుగతి న్మెలఁగం బనేమొకో ?

౬ ఇంజరం దొకపాక్షి యేనాము దా పాక్షి వల్లెపాలెంబు దా నెల్లెపాక్షి
యివురు నీ పున్నట్టి యావిలాపురి పాక్షి యేలూరు పాక్షి నీయల్లెపాక్షి
నల్లూరువ్వవతి శ్రీరాష్ట్రవారులు పాక్షి మాజిపీఠావధంధ్రుండు పాక్షి
మంతావాణిప్రేస్సు మానేజి రొకపాక్షి శంకరుం దాకనిసాని పాక్షి

లే గీ మధువవంతుల సూరయ బురుగు పాక్షి
యయ్యనఘు నన్న పాక్షి సుబ్బయ్యగారు

పాశులున్నారు పద్యంబు చాల దింక
వేంకటేశ్వరునివ్యూఢనే విజులు.

గీ. వేంకటేశ్వరు పాదంబు వీడి వినవ
నెవని వేచిందిరివి చెప్పు మింక యేల ?
యేవిషయ మీవు సాధించినావో వినవ,
వ్రాయు మా వేంకటేశ్వరు పదములాన :

45

కా చూడం జాలని దేది ? భూపతులమెచ్చుల్ చూడఁగా లేనో ! యే
జూడన్ ద్వంద్రచిత్రబంధ పరిభాష ల్పూడఁగా లేనో ! యే
వాడున్ లేని కళాపదాన కవికావల్లిప వాంకూరముల్
చూడం జాలనో ! వీరుఁ గల్గు నితి హెచ్చుల్ చూడఁగాఁ జాలనో ?

క నభకుం విలిపించిన మే * మభయంబున వత్తు మంటి మది గాదేన్ మా
నభకున్ రమ్మంటిమ యీ * యుభయంబున కీ వాసంగు నుత్తర మేడి ?

గీ కూపకూర్మ ముఖించుఁ బేర్కొనుట తప్పె,
కూపమందున్న కూర్మంబు కూయ దెందుఁ
వరయ తెంతయు "బక బక" మనెడుకతనఁ
గూపమందూకమంచుఁ బేర్కొనఁగవలయు

ఉ గాడిదకూతకుం బ్రతిగఁ గర్ణకతోరము గాఁగ మిండి యే
వాడకుఁ బోయిన వ్యసెడివారు లభింపవితై త మల్లువాఁ
దేడకుఁ బోవ నేమి యగు ? నెక్కడి తేగిన రంధటంచుఁ గొం
దాడుడు వీనులార వినునట్లు కవిత్వము చెప్పువారికిన్.

చ గరువము మాటలందుఁ జెలఁగన్ జగమల్ల జరింపఁ జాటు త్రి
మ్మరితన మేకవీందుర్బలకు మైకొనఁజాలు : విరగ్గొచ్చుకా
కరరసపుంజులవికావచ్చు చారుకథానుధాధురం
ధరబహుళవృందకవికావనికా చయరోక్తి లేనిచోన్

50

గీ. శక్తిగర్భయు లోకంబు శాస్త్రచయముఁ
గావ్యములుఁ జూచి నేర్పినకాళంబు
లేనివాఁడెనుమీ కవికావివాదుఁ
కవికి దేకాటన మొక్కకాని పనియే .

ఏ దదువఁగలేదె : విశ్వము మెచ్చు పత్తికా పరిమణగాఁ బ్రకటింపఁబడినలేని
వినిపింపలేదె : పిన్నెఱపాటుతో మిమ్ముఁ బోషించుచున్న మీ భూమిపతికి
సఖలు చేయింపఁగాఁ జాలరే విద్యావిశారదులైన భూస్వామివరులు
చుద్యవర్తులు గారె : మహనీయులైన విద్వాంసులు సుకవిజానకీతములు

తే. గీ. మీ మేమయ్యెనో, నేతిపీఠాఁదాఁ

మాన మేమయ్యెనో, పృథిమాకపింద్రా :

పౌరుషం బెచ్చటికిఁ బోయెఁ జాలఁజాలు :

కీర్తి యెందడుగంటెనో, కీర్తిముఖము :

ఏ వ్యాకరణంబునం దనమానమతికొలు లైనచోఁ రండు వాక్యార్థమునకు
మథయ భాషాకవిత్వోద్యేగి కిరుదంబు కలదేని రండు తత్కాలనమునకు
శతపదాన ప్రవీణతగన్న పేర్వాసి యున్నచో రండు పేర్కొన్నవనికి
విశరవిద్యాధిమానేద్యక్ష ముండేని యమరిన రండు వ్యాహరమునకుఁ

గీ దగిన పృథువులమోగిం మీదార్థ్యమెల్ల

నీఱుగాఁ జేసి యేయారు పేరు లేక

యుండఁగాఁ జేసి పరి పేలవందీపగిది

నెఱవఁ దలచిఁతి మిదిమొ మావిష్ట వినుఁడు.

ఉ. తార్పిరిఁ గంకణంబుఁ “గవిశాదిషయంబుల వెండు నేవియున్
గెచ్చె” నంచుఁ గెల్తు మహనీయుల ముందర నొక్కచోటికిం
విచ్చెన నమ్ము, లేక పరిపించిన వచ్చెన లెమ్ము, లేనిచోఁ
బెచ్చెన వాని వేంకటకవిప్రసరున్ మదిఁ గొల్పుచుండుమా.

గా. మాకన్నన్ మహనీయులైన కన్న రీష్యమందరిన్ లేక పో
రీకాంబునఁ యున్నదీయ కవిశాస్త్రీపంబు ముంపంగ న
పోక శ్రీకమనీయదివ్య కవితాకుంఘ్రిబీషారగం
గాకల్లోపతీప్రవాహభరపేగపృక్రియల్పాలనే :

55

గీ. మిమ్ముఁబోషించు లే మిదోషమ్మువతికిఁ

దగవి గర్వంబు మీకుండఁ దగడుగాకఁ

అంటుమామిడిగున్నపై నధివనించి

వంతనే కాకి చోకిలయగుట గలదె :

చ, “ఎఱుగక తూలనాడితి మహిమతి ప్రతిభాధురంధరుల్
తిరువతి వేంకటేశ్వరుల దీ టగునామె” యంచు వేడ మీ
నరవతి యూరకుండె నవి నామది నెంచెన; లేక యుండినన్
నరసుడు పీఠికానగరనాథుఁ డుదారుఁడు మిన్నకుండు నే

గీ “ఎదిరి మీకోడ వాడించ నెంతురేవి
రెండు మాపంబు లిటు బూరకుండువారె
ఓడి” రనుకొనుచున్నవా రుర్విజనులు,
ఎవ్వ రేనునుకొన్న విం డేను తప్పు.

గీ. లేచిపై దూఱు సింగంబుజాడ వచ్చి
వడుదుచున్నంత వేగిరపాటు గలను
“గౌరవింతునా లేచా భూకాంతుకడకుఁ
విల్వ తేగఁగ రా” దంచు విల్వవలసె.

గీ దీనికే నుత్తరంబు రాదేవి మమ్మె
కాచుదూ : గెల్పు టరయ, లోకత్రయైక
విజయసాధకమగు గొప్పవిద్య గల్గు
వారటంచుఁ దలంచి యే మూకుండు.

60

కాకినాడ, }
20-8-10 }

ఇట్లు,
వివాకర్ణ తిరువతికావ్య,
కథావధి.

(5) కాంతింపు పర్వము

౯. కాంతింపుండవి రాయబార మవురా : కాంతింపకేమున్న ద
కాంత * ప్రస్థయ దన్మదీయ కవికావందాని ఖండికృతా
హంకా దంతుర కాకవిప్రతివచఃప్రారంభరంభాకుట
ట్యూంకారమ్ములా సగ్గి మ్రగ్గి యవదై కప్పట్టు విప్పట్టునన్.

* నామరాకున్నమీది రూపము

౯. కాంతింపుండవి రాయబార మపురా : కాంతింప కేమున్న దా
 క్రాంతాశేషదిగంత మామకగవీప్రాగ్భారదూరీకృత
 బ్లాంతక్లాంత వికాంత కాంతకుకవి క్రవ్యాదనవ్యోదయ
 ద్వాంతంబుల్ ధరణీభృదంతిక దిరీద్వాదరంబుఁ దూఱంజనన్.
౧౦. కాంతింపుండవి రాయబార మపురా : కాంతింప కేమున్న ద
 క్రాంతిప్రస్ఫురదస్ఫదాకుకవికా యుంఝామయద్భూతదు
 శ్చింతాంతురిశాంతరంగకుకవిశ్రీమాద్రదభృచ్చదో
 దంతంబుల్ చెప్పలారఁగా వివి ప్రహేలంబందు విప్పట్టునన్
౧౧. కాంతింపుండవి రాయబార మపురా : కాంతింప కేమున్న దా
 కాంతక్రాంతమదాకువారకవిహాంకారహంసారవి
 క్రాంతిక్లాంతదురాగ్రహ గ్రహణకాకవ్యగృణీగర్వదు
 ద్వాంతుల్ గొంత పరికాంతిఁ జెంది లఘుకావాప్తిన్ సుషుప్తింగనన్
౧౨. కాంతింపుండవి రాయబార మపురా : కాంతింప కేమున్న దు
 ద్వాంతస్వాంతవికారకాకవికవిత్వత్వగ్నిదాహుర్వహ
 హంతాకాంతమదాకువారకవికావ్యాహారనీహారవా
 స్పంతానంబులు సత్కరాంతరవరస్సంహృత్తి గావింపఁగన్.

65

(6) మందలింపు పర్వము

౧. ప్రాచుర్యుత కరావహనకవికాప్రాగల్భ్య పౌరత్యసా
 రోదరా పరితిహసనింధ కవికాయోషావిభూషాయకః
 కేదారాంతరతః కథంచి దువయ త్కింపాకనూత్నాంకుర
 చేర్చి చ్చిత్రినచుస్కృతున్ దిరుపతిన్ శ్రీనాథుఁ డోమున్ గృహ
౨. మొక్కిన మొక్కిళ్లు నేఁడు మఱపుం గను నోటియవజ్జఁ జేసి యా
 ఒక్కరి యాత్మభక్తువి జడత్య మడంచెడియచ్చ నేదియో
 దిక్కు మఱించి మొక్కుబడిఁ జేకొని పోర్చి మృదుస్వరావుఁ దీ
 దృక్కయింజుడు వేంకటగిరిప్రభుఁ డేరెడుఁ గాక తిర్చుతికా.

కా తిరువతిశాస్త్రి : నీ వనుమరించిన శిష్యసమీకపాక మ
పురగురుండు భీష్మవయః బాధునిపై వలఁకుంభనంభవుం
దరిగెడునట్లు కాక యల యార్యులు మిన్నక రజ్జు లాడు ను
త్తరువయి కేగుచందమయి దక్షుల కొందొకభంగిఁ దోచెదెన్

కా నాకుఁ శిష్యులు నీకు శిష్యులవియన్ నాకున్ మఱి స్నికు దే
హాకారములవల్లఁ దక్కఁ గవిత్వాహార మందెందు బే
దాకాంతల్ జగ మొప్పికోనిదను నీ యంశంబు గుర్తించియు
స్నికుం “గా” రవి శిష్యు నొక్కరుని మన్నింపం బనేమున్నదో.

ఉ “గా”రవి నీవు వ్రాసితివి గౌరవభావము చూపి, శిష్యుఁడో
“గా”రవి వ్రాసినంతఁ దన గౌరవ మెక్కిడఁ బోవునో : యటం,
చూరక “తిర్ప్పతి” యనుచు నుల్లపు మొల్లము నెల్లఁ జూపె వా
క్యారము లేక యెట్లొదవుఁ జక్కనివక్క లిఖించు పద్ధతుల్

70

మ, తనకున్ “శాస్త్రి”యటంచు వ్రాయవని కాదా : “తిర్ప్పతి” యంచు వ్రా
యను దా నీయెడ సాహసించె; దన “కయ్యన్” వ్రాసితే నీవు నీ
కును దా “నయ్య” ఎదంబు చేర్చజనదొక్కఁ : రీతి యిట్లుండ నా
కును శిష్యుం దాని యీతఁ : దే మనుచు నీకున్ వ్రాసె నా పద్దెముల్

కా విన్నున్ “తిర్ప్పతి” యంచుఁ బిల్చుటకు మన్నిఁ దెట్లు సైరించె వి
ద్యన్నంద్యుం, దెటు పక్క నేమి యగు : విద్యాపాటవం బున్నచో
నొన్నత్యమ్ము వహింపరాదె : కలుషవ్యాహారమా యున్నతున్
దన్నున్ తేనెడి దాఁడుపోఁడుములు పిద్యావికృతిన్ దెచ్చునే :

ఉ మగతన మున్నదేనిఁ దనమాటనుఁబిచ్చుకొనంగ నెంచు గా
క, గడుసుపోక లెందులకుఁ : గాఱుమెయిన్ దెగఁదిట్టిపోసినన్.
టోగ రవిపించుఁ గాని కవిపుంగవలక్షణ చూనె : విద్యకుం
దెగువ పృపాలుఁ డీ, కనుమరించెనె దేశకుఁ దిట్టిపోకతున్.

కా. జ్ఞానుల్ మున్నటి నక్కపించుదు నభల్ సాధింపఁగాఁ బోరె : “నీ
వా, నేనా : ” యనినప్పు డిప్పగిది దుర్వాహారముల్ వర్కిరే :
దానం బే రెటు వచ్చుఁ హెచ్చు ననసుర్థక్యంబు పైపెచ్చుఁ వి
ద్యావైపుయ్యము లేమహి : పెరుచులేలా, నోటిసొం పేర్చనన :

- మ. "అవలే" దందు వదింది తప్పకొనువాఁ డల్లంకనే బోక నే
రవియిప్పొడ్డితిఁ జొచ్చ పెందులకుఁ దీరమ్మవ్యతాదోషపుం
గమలా, విన్నెదిరించువారుః పును లాకాంక్షింతురే విద్యద
మ్యవికోవాదః "మాత్తు" గాత వివరేదోః వీపు మున్నెన్నడున్
- క. వ్రాసినయుత్తర మెందుకొఁ అనంగతి విడిచి రజ్జులాటకు దిగి "సే
బా" నవివించుకొనెద ననుఁ నాన యతవి కెంత మనమునం దున్నదియో! 78
- క. సభ మాట విడిచి యూరకఁ రభసమ్మున నేదో సోదె వ్రాసినఁ దనకున్
బ్రభ గల్గినెఁ యతటా, రాఁ సభమే లోకమ్ము. చచ్చ నెఱుపకయున్నే ?
- క. "చామలు దుర్వాదం" బివిఁ బాఱుడు తుది వ్రాసికొనియెఁ "బరుమెఱుంగనిమీ
వ్రా లటువంటిది" యవి కనఁ లోలోఁ దెలిసియును వ్రాసె లోకముకొఱకై 78
- క. గురుధనమఁటఁ హరణంబఁటఁఁ వజ్రవజ్ర విటు వ్రాసినంతఁ బాపనుఁడై తా
గురుధన మెఱుంగని లోకోఁ త్రరవరితుం దాయె నంటఁ భార్యవ్యం బిపురాఁ
- క. అప్పుగలదు పత్రము గలఁ దప్పనకుం దగిన భూములం దున్నవి యీ
తప్పడు ప్రసంగ మేమిటిఁ కిప్పగిదిన్ వ్రాసి యొక్కొయితఁ దధికుఁడగున్!
- క. గురుఁ డప్పిడు ద్రవ్యం బిదిఁ తిరిగియు వీ భూమివలనఁ దీవె, వికవికిన్
గురుఁ డిచ్చిన ధనమునకున్ గుఱు తేమియు లేమి వీలుణుం దెట్లరగున్.
- మ. గురునామమ్ముఁ దలంపకే పథ నొగిం గూర్చుండఁగాఁ బోవు కాం
కరినామం పొకపట్టునన్ స్మృతికి నెక్కన్ దక్కినం దక్కుఁ గా
కురుగ్రంథ మొకఁడిచ్చి యీ జగము దా మున్నంతకాలమ్ము స
త్పురుషుల్ మెచ్చుకొనం జరించితివి వీకో వీతఁదా వోలులల్!
- ఉ. విదైమ పాటి గామి వృధీవీకల మెల్ల నెఱుంగు విన గురుం
"దర్శిర" యందు మెచ్చె, వితఁడందులకుం గొఱ గాఁడ, పత్రముం
బద్ధును నుండఁగా గురుధనంబు హరించుట వాఁగ నెట్టిఁ దీ
మద్దికతమ్మునం దనకు జోడుగ వి న్నొనరింప నెంచెనో ?
- చ. గురుధన మన్న విద్యయ యగున్ దన కిచ్చినవిద్య సత్పదాం
తరములఁ జొచ్చవేళ గురునామము దాఁచినవారై పాపి, త
స్కరుఁ డన మేఱు లేఁ డతఁడ కాఁ దగు; దధవహర్త వాఁడె, త
త్పరిదితి పాపహీతు వగు వాని మొగమ్మును జూడ రుత్తముల్.

క. మరియూగ వ్రాసిన వీ • తరతమధావండు దెలియఁ దన కెట్లగుఁ బిల్
దురుసుతనముఁ జూపుమఁ గడుఁ నవీముతః బిడ్డెస్సొ లొపుట ని యేమిటికో

4 వేడులోనే వీవు కనిపెద్దలు పెద్దలుగ వ్రాసేయంటి, వారో : వరుసపంపూలు రెవరూ యొక కొద్దిటి పెట్టెమొట్టిగా బాసము నా వ్రాసి యవి పద్దెము రెండును జాటుగా గురు శ్రీపతివైన నీకడకు జేర్చిరి లోకము పెద్దలు గోరుచున్.

4. చాటును దిద్ది తేరని ప్రసంగము గోరితి వాక్కా; చారి చా
చాటక జూహదె నవక; జూహదే ననినీల - పిపు న
చొట్టి నొకంటి నుండి యది చూచెన పిళ్ళరవేరా, జీయెనెం
దో; ఒకటొకటి లేచిటి కహో; పెదయుతులు గిరి విచ్చున;

చ. గురు వని చెప్పగా ముఖ్య గూఢినిఁ గూఢెఱుగాక యెందు కీ యెఱిఁగి యెఱుంగ రానివలు “కీళ్ళరవే”రని గూఢ దాని సం బరముగఁదా పినంగఁ “వివదాః । వనిచిన” దన్నరే, మనో హరముగ విన్నవాఁడు తప కౌనొకొ । యిచ్చ దనత్వ మాదఁగన్

తే గి వినియో టో. కాను “పిళ్ళరవే” రసంగ
“నంతవాడనె కాఁటోలు” వంచు నెంచె
నిప్పుడే మయ్యె నాచేవ. యెదిరి విన్ను
నేరు గారాదె. బెండుగా మాఱినే ?

ఈ ఎలలను వినున జయింది పయి “నీళ్ళురనే” రగునేవి “యింత యు
జ్జ్వలమతి శివ్యుడయ్యె” నవి నందిన మందుడుగానె, యేను నన్
దళాపతియుండు గాక గుణతాపద మాకవి వ్రాతె చెప్పె, ది
ర్బలగురుమదగి వీఁపువయి గ్రాని భుజంబు భరింప జంకినన్

90

మ "మన పేగం దివి లేదు పేకపురి కన్యపుష్పం లిందున్నరా"
 రసనానందము తప్ప శివుడయిన నా కర్మించు తాగిమ్మలే
 దన్నకుం దాడుకతానఁ బోవునది లే దొరాఁ జగంబెల్ల బో
 రన నూరేగిన మడుగుతల్ల మది యేరా కాంచనా నెంచెనీ.

ఉ దాచిన దాగువాడ నొకా తక్కినదేశముల్లః కీరితన్
మోచినవాడ, "ఎజా" ధని "మూఁగు" డటందును గూడ వాచిన్

దోచక పోయెఁ గాక యెటు దోచెడు పికలహమ్ము చూచి యా
లోచన లేదు పాప" మని లోతులు వచ్చెడి యోగ ముండగన్.

ఉ. "చెప్పక పోవుఁ గాక యెకశిష్యుఁడు తన్ను గురుండటంచు దా
వివ్వగిదిం దెనంగు టిది యాకవికిం దగ" దంచు నమ్ముఁ ద
"న్నివ్వపుతుండు శిష్యుఁడయి యిట్లు కృతఘ్నత చూపు తెంతయుకా
ద ప్పిది తప్పు త" వునుచుఁ దజ్ఞులు ముక్కుట తప్పు నేగరిన్ ?

ఉ. చాలఁ బిరించి పోసెనఁటః చర్ర కులాంబుది చంద్రు పన్నిదన్
నాలుగొ మూడొ మాసములు నాకడఁ బొత్తమువలె నంటః యీ
బాలుఁడు రెండుశాస్త్రములు వచ్చినవాఁడఁటః యెంచు కీమన
త్యాలవనంబు లన్నతనుఁ డక్కఁట, యొక్కఁడు లేఁడె యవ్వరిన్ ?

* ఉ. చాలఁ బరిశ్రమం బొకట నల్పనవా రఁట శాస్త్రపద్ధతిన్
బాలకపుర, గురుం దెవరొ, వచ్చిన శాస్త్రము లేవొః యిరువ్వుడు
జాలఁ బరిశ్రమం బొకట నల్పన దెక్కడనో ? యనత్యమే
చాలఁ పరిశ్రమం బొకట నల్పగ్రహించిన పెద్దవిద్వేయొః

† ఉ. "మూలము ముట్టఁగాఁ గవనముం గవి యారపె నార"లంటః వ
ద్యాలటు యిడచి వచన మంచు రచించిన గ్రంథపీఠికన్
నాలుగు పంక్తులే నొరులు నవ్యనిపంక్తులు లేవుఁ దీనికే
"మూలము ముట్టినా" మని ప్రయోచము చెందురయ్య దీనిదుర :

ఉ. మూలము ముట్టఁగాఁ గవనమున్ గవి యారపినార లేమిః గ
ద్యాలయు నాకృతురు వనవర్తియుఁ గాదు పితాపురమ్ము టూ
పాలుఁడు చిన్నవాఁడు, తగువండితు లప్పటి కండు లేరు వా
చాలక లిట్ట వెట్లు కొనపొగడి వేజొకచో నదస్సుంన్.

చ. చరలకులాత్థిరందుగ్రివి ప్రసాదమునన్ గణియించు శక్తివి
స్ఫురణము చూపరాదెః యలహరియు నమ్మునుబోలె నక్కటా
"గురుడ నెఱెత్తిన్" యనుచుఁ గొంకఁగ మూలముడుంగ నేలః తు
ప్పు రగులఁ దిట్లు టంచుఁ దలపోసెనొః సత్యపితావిన్దముర.

* ఉ. చాలఁ బరిశ్రమం బొకట నల్పనవారము శాస్త్ర పద్ధతిన్ † మూలము
ముట్టఁగాఁగవనముం గవి యారపె నారమొక--వేంకటాః గ్రంధమాల 4 వపుట.

చ. చరకులార్చి వద్యగతవంద్రుడు “బ్రహ్మమనీషి” యంచుఁ గొం
దఱు బ్రాహ్మ చెంది యీశవి వృథా మనకున్ సహపాతిగా గణం
తురఁడు : యనీ, గురుండ సమ దోషముపై విది యొక్కదోష మో
తిరువతిశాస్త్ర : యెవ్వరు విదిన్ దరియింపఁగ నేర్తు రక్కటా :

చ. చరకులార్చిచంద్రుడఁ జాలఁ బశించునుగాక పీఠికా
పుంబిభునొద్దఁ జూపిన యపూర్వపు విదైకుఁ గారకుం దెవం ?
దెఱిగినవారికిం దెలియదే : యది మూపిన దాఁగనేర్చునే
గురుఁ డని పీఠ ప్రాసపది “కొంత చమత్కృతి” యంట, యక్కటా :

చ “గురుఁడని శిష్యుఁ డంచు నొకకొంత చమత్కృతి చూపి”తంట : య
క్కఱమెయిఁ ద్రోవఱర్చు రిది గారముమై వెనువెంటఁ ద్రిప్పి య
క్కరము లొనంగినట్టిగురుఁ గా దని వందుకు మెచ్చి పేకతో
రెఱిగినవాఁ డెవఁడు తన తెమ్మయిఁ గప్పఁగలఁడు బోడిమిన్ ?

చ గురు పని శిష్యుఁ డంచు నొకకొంత చమత్కృతి చూపు పెట్టివో
సరిగ తిలింపఁగాఁ దగిన సాక్ష్యముగల్గినఁ జూపరాదె ? త
త్తవడ నేల : వద్దెమునఁ దక్కిన యంశము లేల లేవు ? మ
ద్దురుక దొలంచు వంగతులు గొందొక వ్రాయఁగరాదెయిందినన్

❖ మూసిన దాఁగునే : “కడుఁ బ్రబుద్ధుఁ డితఁడు గురుండు పేర్కొమై
జేసినమేల్ వృథాగ మఱచెన్, తెలిచెన్, తెలిచెన్ గురుశిష్య పర్యంతన్
వాసికినై” యటం తపవివా దొకఁడుండునె : పక్షపాతపుం
దాసులు తక్కుఁ నేమిటి కతత్యవచస్కులతో వివాదముల్.

❖ నాఁగొ మూడో మానములు నాకడఁబో త్తముఁ బిట్టినఁడఁ టా
శీలవదగ్రగణ్యుఁ డిటు చెప్పగ నోరెటులోప్పెఁ బో,
తూలనాచనోహరుఁడు “పొచ్చెము చూచి వనింపు” మన్నచోఁ
దేలకయిన్నె ? మోముకళ దీనియార్యము దెల్పుతుండునే :

❖ ఏవని యేని జేసి తల యెత్తుకొను వ్వురుఁ దొక్కమాట తా
నీవని, నాఁ :—గృతస్తుతకు నెవ్వఁడు పాల్చురు వాచిమోముపైఁ
గాఁపురముండు వెల్వెల, యొకం దొవరింప మఱొక్కఁ దొను వాఁ
డి పరమార్థమున్ దెలియు పేమిటి కింక బహుప్రపంగముల్.

ఉ. ఏవపునాన మేల : విను మే వదియించెదఁ గూసమందు గో
దావరియూట కొంత దిగెఁ, దగ్గతవీరము గూడి జెరమై
పోవునొ, మీమే యగునొ బాధిమనగ్గిబాటే గ్రహంతు నా
కివిధమైన శిష్యుఁ డొకఁ డిచ్చు యశం బది యెంత పాటిదో.

1116

చ చదివెను సూరచండితుని పన్నిది, నావయ్య దాను వ్రాము న
ద్విదితుఁడు చర్చచంద్రకడఁ దెల్పినిగాంచె నొకించుకంత, నో
ర్యెదుపుటయుం గవిత్వమును మీదటి గ్రంథములున్ వానసం
వద తగుపాటికృతము నెవండిదెనొక్కఁ ప్రమాణపూర్తిగా :

ఉ తేఁడు పరాపరోక్షుల నెఱింగి విచారణ సేయఁడేని మా
రేతును తేఁడె, త న్ననునరించినశ్రీపరి మిచ్చుచుండు, నే
రేదును తేఁడె, యయ్యది భరించు ద్విజవ్రతరమ్ము నెల్లఁ, బూ
రేడును తేఁడె, యయ్యది చరించెడి సత్పథమందుఁబొందుగన్

చ తనకలరామకృష్ణకవి తర్దయు శిష్యుఁడు, తాను నాకు న
మ్మిన బయశిష్యుఁ, డిద్దురును మీఱుట కేవియొసాను : మల్టివో
జనవనునొద్ద నావగువ్రశంసయి యెత్తమి కేమి హేతు : పుం
డిన నది సేపరించుఁ బ్రకటింపఁగ రాదె జగమ్ము మెచ్చగన్

* ఉ. సూరయ్యగారికోఁ బరికెఁ జూ : యికఁ "కీ విడినప్పిదై బి
నీరసమై మెటో చనియె నీపు గురుండపు కాపు నా"కటం
చా రసమే నాకు నిది యంతయుఁ జెప్పి, స్వబుద్ధిమౌగ్ధ్యమా
రీయినియందుఁ జొన్ను సువిశేయుని కేవలి సేయరా దిఁకన్.

చ. మధునాపంతుల సూరయానిధిని నమ్మానించె నీరీతి, నా
బుధమాన్యుండు వదించె తీర్చవడి "పో : పో : యెంతవారేని యి
య్యగమంపుం గలి మండ వచ్చు" నని "తాతా : యాతనిం జెప్పఁబో
కు ధర్మ లేఁ డిటువంటిదీను"డని వాక్కుచ్చెన్ బరం బేగుచున్

* గారికి—మ వెం. సుబ్బారావు లేక, గీరతిమినిగా 2 ని
సూరయ్య తాతగారియొద్ద, జదివినదంతయు మఱచి పోతినను వారణమున గురు
వులుగా మేషికొనలేదని వెనుక తమ యొద్ద వన్నమాట యెచ్చునైనను తమను
వ్రాయించుట

వెం. సు. రా.

ఉ. వెంకిటసుబ్బారావు మధునాపంతుల సూరయ్యగారి కుమారుఁడు.

- అ సూరయగా రనంగఁ గడుమారియుఁ దంద్రికి మేనమామయున్
 ధీరుఁ డుదారుఁ డీతనికి దేశికుఁ డమ్మహాసీయునెల్లనే
 నేరమి నట్లు చూపిన వివీతున కే నొక లెక్కయే: “మహా
 కూరుఁ డిం”దటం చదియ చొప్పుడఁ జెప్పెడుఁ బెక్కురేటికిన్ 112
- అ అనమెయిన్ వరమ్ముఁ గొని యావయి దేవునినెత్తి మొత్తు భ
 స్వాసురు లిప్పుడుం గల, రహంకృతికాలం నట్టిహారవి
 క్వాసుల నొందు శ్రీపతులు నజ్జనమాన్యులునుం గలారు “సే
 దా”నని వారిమెప్పు గుణవంతులునుం గలరయ్య, శ్రీపతి :
- చ, మొనటిగురున్ ద్యజించె నొక మూలములేకయే నన్ను నీగతిన్
 బదనటివానిఁ బోషిచె, మిద్యగురుం డీతఁ జర్లచుద్రుఁ డీ
 కదనమునాటికిఁ మిగిలె, గావున నాతని చేఁయూత వి
 న్నెదిరి జయింపరాదె : యిటు లేటికి మూల ముణుంగు పోఁదుమల్.
- తే. గీ ఉభయశాస్త్ర పృవీణులఁ బుభయలుగు మ
 తేవి యా శాస్త్రములు : వాని యెఱుక యెట్టి :
 దుభయ శాస్త్రము లన ననత్యోక్తులును గృ
 తప్పు తాదాదములు నేమొకత్వమునరు :
- * క బావయఁట : యతఁడు శాద్విక * జీవుఁడఁట : యతని కిండు శిష్యుండట : యే
 మీ, వీరిల పొందితిప్పుఁ * జేవయుఁ గవనంపుఁ జేవఁ జెప్పగఁ నేలా : 118
- క “పుల్లాసారులు గారు వచ్చి రరుగో : పున్కంబులకా దేవ యా :
 మల్లాసారులు : శీలవంతులను మేమా : పున్కంబుల్ దెచ్చటా
 యెల్లాసారులు గారు తెత్తు రకటా : యేమండి : కూర్చొండి : మీ
 రల్లాగంటది దమ్మమా : యనువిధంబో నీ వ్రనంగ మృచకో :
- †] సీ బావకుశాద్వికజీవత్వ మెఱుఁబ్బుఁ దనకెట్లులబ్బుఁ బ్రాథమిక పదవి :
 అణమాత్రిముంగాని యవధానమున కెట్లు లత్యమ్మకవు విరు దనుచుటించు :
 తలమీఁదివార లెందఱో కవీశ్వరు లుండఁ గోరు నీకుండు పెందర మెట్లు :
 పేరేద : యూరేద : పెంపేద : సొంపేద : ఘంటాశతంబేద : కవనమేద :
- * అ పన్నుగ నాకు నత్యవన పద్ధతి నేర్పినబావ శాస్త్రనంపన్నుఁడు . ...
- † ఈ కవిలావిధానమునకు మేమే ప్రారంభము” కి “నందేహములేదు బావ
 శాద్వికజీవా,” (నెం రా॥ గృంధమాల 18-28-48 వ పుటలు చూ.)

తే గీ. ఏక మీ. వేద యాకపుః లేద సూర్యుః
 దేద యాకపుః ములు : ఏక వింతమాతః
 దెలియదేవియుః జూతుమా, దేశమాత
 పత్రిక వచించు వివారి పాటవంబు.

118

ఉ. అరుకపుల్ శతమ్మును సహస్రము మున్నును నేడు నుండ మీ
 రాశవహించు బెట్టి దకటాః కటాః ప్రాచమిత్యమంచ. న
 ప్రాశీ నటుంచి కూసమును ద్వాపమిత్యమంచ. న
 యాకకు మేర లేచుగనః యంచవి సంక్లతె యుట్టు చాచెయిన

మ. మొనమున్నన్ గతియించు శివులజాన్ మూర్తిన్ గవీంద్రేంద్యునిన్
 జను లింకన్ వినకుండుగొక ఘటికావద్యభృతగృంథక
 ల్పనమంచున్ బటరాట్రునిన్ దెలియరో? * లాతుల్ శతంబుండఁబో
 లవి యామాటగల్గి కౌగిలము నేలా చింపివేయవరో

120

ఉ. చింపిననేమి కౌగిలము చింపక యుంచిననేమి యెవ్వ రా
 తంపుకుపాట నమ్ముదురు? తప్పుచు వ్రాతమబట్టి చింపివే
 యంపంగఁ బూనుచో? "గననమెల్ల వనం" బగునంచు వేటింపి
 యంపరుగాక. "గుర్తికనులేటికి మూసిన మూయకుండినన్?"

మ. అటకన్ గట్టిన గంగిరె ద్దులుకదే: యాత్మీయవాద్యధ్వని
 స్ఫురణం బిండుక విన్నయంతః నటులే సూరుల్ కలావద దు
 ర్భుతాఖండు లోకఁబడి గట్టువడియున్ బాండిత్యకంఠూయనో
 త్వరణోత్సాహసహాయులై కవులతో నుండింప కెట్లుండురో.

రా వేదన్ వాదవి కీడుమాట లిసిరో: "వేయిండ్ల పూజారియా
 వాఁడా" యన్నవనాతయై యొకటి విద్వాంసుండు గూర్చుండునే
 మూడుంటోరె. మహాకవింద్రవచితల్ మూడుడలేదొక్కొ. "పం
 ద్దులుం టో:" యవి వీవు ము న్నవినదే యుక్తంబు ముమ్మాటికిద.

* భాగ శ్రీరఘునాథ నాయక దయాధరానువారోన్మిత, ద్వీతావాదన సంస్కృ
 తాంధ్యకవికాసామర్థ్యలక్ష్మీకాషా. తత్తాదృష్టుతార్థ విధికళకల్లోకి, ఫణిగృహణి,
 వాణిపాక్యక కాప్తనైపుణవముప్పీంద్యశ్రీకాషా. మధురవాణి (ఈ మధురవాణి
 తంజావూరి సంస్థాన విదుషి) వ్యధర్మ పశ్చికాపి పత్రిక చూడుదు.

- ఉ. కుంటి కవిత్వమో మజ్జియు గుర్తి కవిత్వమో కావి నేడు మె
చ్చంటుట దుర్లభం బనియొ యక్కట ! యిక్కను అట్టి కైకకై
కొంటకున్న కడంగెవరు కొందఱు పాక్షికచేత గొర్తుదాన్
గుంటులెకాక యన్యులును గొందొక పూజితు లా పెఱంగరో !
- ఉ. కబ్బము లచ్చునేకురఁటకా : యవియే వచియింతుఁ గాక యా
రబ్బసమెల్ల నేమిటికి అవ్వయు అట్టును వీకుఁ : గోతికిం
గొబ్బరికాయలాగు ననుకూదెను బిత్రిక యొందు వాఱి కా
గ బ్బది మున్నె లోకులకుఁ గన్నదె నొందొరులేల దీనికిన్.
- కా లేకల్ వీరివ్రసీతకన్ దెలుపు నీ లేఖవివాదంబు లే
లా? కృష్ణం గని బొదివికా జిదివి యన్యంబైన పత్వత్రికా
వీకంబున్ జవి చూచి యే మెఱిగితో : నీ వల్ల యాకాశవా
ణీకళ్యాణపుఁజాట నొక్కటియు నేనిం జూడలేదా : నఖా.
- క “మిదకంబొట్టు శకున” మను * వదుపునఁ గన్నం బొకంబఁ బానిసయంతర
దుడుకు వడఁ జెల్లనే! యె * క్కడ నెవ రున్నారో మంత గాంచఁగవలదే 127
- చ “ఇరువుర మేము మీ రిరువు రెందెవ రెవ్వరిఁ గోరుకొంటి రి
రువురు నొకనన్ను నే యెదిరి పోరి జయింతురో : లేక యిరువు రి
రువుర నెదిరింతురో : తెలుపఁ బోయ” నటన్న వృథాగఁ జాటుగన్
ముదిసిన నేమి లాభ మగు : ముక్కున మాపిరిలేదె యాదెసన్.
- ఉ లోక పెఱుంగుఁజూ : కవికలోఁగల పాకము; శక్రువై ప మ
శ్రీ కల కబ్బముం గవి “యివీ” యనఁ జూఁడు, మిక్కిలిదైన ప
శ్రీక కవిత్వమైన “బిలే” యని మెచ్చుకొనండు , వీకు నే
లా కలహంబు : లోకమె రసారసచర్చ యొనర్చుచుండుఁగదా.
- కా. తాతాద్యులు లోనుగాఁగలుగు తంత్రజ్ఞుల్ పదావర్తమై
యేతేరం గన మొక్కొ : నభ్యజిమ దిన్నీ యంటయుం గాంచమో :
యా తంత్రజ్ఞులు వారి కెంత వెనుకో యేతేరఁగఁ దగ్గవా
లేకన్మాత్రులతో వివాదమున కి నేలాగు కా లాగితో.
- ఉ. “మా కవిరావిశేషములు మానవవీధుల సంచరింప” పం
దా కవు లాడు మాటలకు నవ్వురవాసురె గేరి గొట్టుచూ

“మీ కవిశావిశేషములు మేదరపీఠం నంచరించుఁ జూ
దో కవులార” యంచుఁ గడునుల్ల న మాడుదు రంటఁ బింటివే

ఉ. “మా కవిశావిశేషములు మానసపీఠం” వర్ణ మందు “పీ
ఠేకవి” యన్నచోటఁ గల “యే” పృథ్వీకస్థితిఁబట్టి పృథ్విగా
స్వీకృత మయ్యె. లెండనుట సిద్ధము నయ్యె. రసజ్ఞు లెల్లరున్
మేకు దిగించి లాగుటయు మేకానె నేమిటి కింక మీరముల్

చ. కవి కవిశావిలాసము జగన్నుతితోఁ బనిలేరదేనిఁ గా
కవియుఁ గవీంద్రుఁడే యగునుగాక వివేకముతోడ నేమిఁ మూ
కవియుఁ కవీంద్రుఁడే యగునుగాక రసారస చర్యయేఁ యే
కవియుఁ గవీంద్రుఁడే యగును గా కింకఁ బావవివేక మేటిన్. 191

చ ఎవని కవిత్వమున విని యపీనమహామహిమాను లావులొ
కవు. “లిడివో. కవిత్వ” మని కంపితకీర్త చమత్కరియమహా
త్సవన విశేషసూచికసుధారసభావభరణి లొడువో.
కవియనఁగా నతండ యగుఁ గాకవు లేకవు లేనిఁ గాకవుల్

కా దారిం జిక్కిన లాడ మొందు గొని మోచం బింది “యీ మీఁదనే
స్కారిం జేయఁగ మూడు లాడములు నక్క మొక్కఁడునో” టటం
చూరం జొచ్చినభంగి బాంకవు లేదో కొంచె మార్జించి యా
దారాదారమునన్ భవశ్శబ్దవిత్తై ధ్యానింతున్నా రహో.

ఉ. గాలెల పిండివంటకయి కాంతుడు కాంకమ బృష్ట పేయ. నా
సారసనేకృ వ్రే లొకటి చయ్యనఁ జూపి “యి దొక్కఁడున్న దా
దార” మటన్న సామెతగ ధర యొకిండుక కల్గిమాత్రనే
నీ రసభావపుంబినికి నీతీరులై ప్రియమింది రక్కటాః

ఉ నీ పదనంబు లెందుకొ మనీషులు నవ్వును రం టవత్కముల్
లేవనియో కృతఘ్నులలు లేవనియో గురువింద లిందులో
లేవనియో ప్రమాదములు లేవనియో స్వనవో విఘాతముల్
లేవనియోః మనీషులు మనీషున చిత్తుల గాని మెచ్చరో.

చ గురునకుఁ బంగనామమిదు కోయిలపిట్టలు గాని పండితా
దరము నహింవరోః యుగవిధం బిదియోః యివి బోధ పేయు న

వృధాచరణావ్య కాత్తములు దావయుఁ దామను దక్కెన్. నీరతో... 13.6.6
యొను : అవి నేర్పఁగాఁ దగిన దొందొకళాలను దాము వినిరో :

క రా నేదో మనమందుఁ దుమ్ముకొని యాప్తానమ్మునన్ నమ్ముఁ జే
ర్కొ మంకింపక పోయి, లోతులు "గురుద్రోహమ్ము గావించె" నాఁ
గా "నే నీళ్లరవేరు వారి" కనుచున్ గడ్డించి నీ కోడి గే
హేనర్దిక్ష్వముఁ బూనె నీకవిది నీ వింకేర జంకించెదో :

ఉ. "బారతనాటకమ్ముల పెదా నవి లోతులు మెచ్చ వ్రాసి యీ
పాఠుఁ డెఱుంగఁడే యకట : పాఠీనవారిసె పాఠుఁడోయతే
పొరుష : " మంచ విన్న బుడవద్యులు దూఱుఁటయ్య : యీందు కీ
సారవిదారులం గెలుపఁ జాలబ్రయత్న మొనర్తు : వక్కటా :

140

కా. దాల్చమ్ముల పోరు కీర్తికరమో : పాగ్గల్వ్య నందల్పమో :
కిలాంకృతియో : భవత్కుకవిశాసీమంతిని దాదరీ
లాలాస్యానుగుణంబో : యేమిపనికై లాభించునో : తెచ్చు మీ
యాంబు లింతటఁ జాలుఁ జాలు విక నేలా తూలికాదలనర్ :

మి చవరంగమ్ముఁ గలాచివాదగతులున్ సంగ్రామరంగమ్ములున్
ముద మీనేర వసారు లన్యు లయినన్, మున్నున్న నై పుణ్యసంతు
వవ గూడం దొంగించు నీ తెవట నంప్రాప్తింది రీసక్కపుర్ :
వవముర్ దొట్టించి వారి కైత నడవన్ బ్రాజ్ఞార్ పోషింతురే :

కా. సింగం బాఁకలి దీటి యున్నతటి నాచెంతం బ్రవేశించి వే
డ్డం గోమాయువు నోటివ్రక్కఁ బడుకందన్ లాగి భక్షించు, గో
లాంగూములు హేలమై నదిగి వేళాకోళమొర్ పేయు, నే
మిం గోపింపమి వానిపై, నటులె నెమ్మిం జూపుమి వీరిపై.

చ. తిరిగితి కొంత దేశము వ్రొత్తి లోనవర్తితి విచ్చుకొంటి ము
ష్కరుల నవర్చి నక్కపుల గొరవ వద్యము లందుకొంటి "ది
క్కరి తెన యారఁ"దన్ యశము గాంచితి కాంతువు కాంచుమంటి నో
తిరుపతిశాస్త్రి : నేఁ దనుమతింతువె నీరులతో వివాదముర్,

చ నలువది యేండ్లు వచ్చె వరనాథులనేకులు విన్నుఁ గోరువా
రంఘమతుర్ గెదారు. భవ మట్టులె యుండుము విదైకోన వి

స్త్రులుఁడగు కృష్ణతూవిరువికోఁ గరు నెయ్యముఁ దియ్యమున్న పీ
వలకవులన్ జనుంచి పరి మావరి సంఘెడిదేమి చెప్పమా

145

మ. పరమే యందఁగ నిచ్చ యున్నయెడ నీ పాండిత్యమున్ తేనిముం
గలఁ జూపం జనఁగావరెం మీదవ పీకపృగ్రణీవ్యగ్రకర్

తల యెత్తం గమకింప, పెక్కునెడఁ దద్వారంబు వారించు ని
గ్గులు నీ నేరని వొక్కాః తాతకును దగ్గుర్ నేర్పుగా నేటికిఁ.

కా ఇంకన్ గొత్తన్నపాచారం గనియెదేఁ యీ, వెన్ని యేడ్లయ్యె రా
జాంకుం తాత్మకురు పోతుం డిదిన మాన్యం బింతకుం బుచ్చుకో
సుంకింపన్ మచి లేనివాడ వెవరో యుద్వేగురై వోడే గా
టింకన్ గొనెనెట్టికోతలకు నీ హేళు లక్షించితో

కా మొనగాఁ దొక్కరుఁ డాణుమానములు సాముం తేసి మాయూలఁ బం
వినబీపెంపున డాగియున్న ముసలాపెం తోరికిం జీరులా
గునఁ గూర్చువర్తుర ప్రికరదుర్గోష్ఠి విరావార్పటి
జనితాహంకృతి తానివై పెనఁగు లేచుదంబు నీ తోటికిన్

గా. “విదో న వ్యవహరు గాన నభ కీ రేతేంతురాఁ” యంచు వి
ద్యావక్షిండు వచించుగా కితరు లాతం దెవ్వఁడో, వాని వి
ద్యావర్చం ఒది యెట్టిదో, యెఱిగి యేలా వత్తుఁ రేలా యను
తాదాకుం డిది యిచ్చగించుఁ విజవిద్యత్సారసంవేసియై

మ. ఉరువేగన్పురజాగపాటనవటుద్యో వాహినీవార్డు కీ
పరజాగరధిటి వహాకృతులకున్ బ్రభృష్టసాంబులౌ
తమషండంబులు నిలై నేని భవమవ్యవ్యాగ్ధ రాసారపు
స్ఫుర్తిలాహలముల్ సహింపఁ గలుగున్ గాకవ్యహంకారమున్

చ. కలముగదాఁ యశోధన, మఖండు లనేకులు మితురై యన్నవా
రెలఁకుఁ గవిత్వరాజ్యరమ నేయచు నుంటివి ము న్నెచ్చెన్ నీ వి
శ్చలగతి నుండ కేమిటి కసారులతోఁ గలహమ్ము లక్కటాః ।
తెలియవె “వృద్ధనారులు వతివ్రత”లంచు వచించు న్నాయముల్.

కా ఉండుంగాపుత కియ్యఁ దొక్కరుఁడు మాయోపాయమివ్వావచో
ఖండ ప్రాభవతాలి విష్ణులకృతమ్ను త్యానుసంభాయా
ర్పించుం డాతవి పాదుపేయ ఒది నీకక్యంబెఁ నీ ముంద వా
తందెటుల్ వియచున్ సతానలివిఁ గాతర్గంబు బాధింపదేఁ

152

ఉ. శేష మెఱుంగలేని యొక దీరవిదారుడు సారెకున్ మహా
రాజును "మాం" యంచుఁ దన గౌరవములోఁ దన వంటయింటిలో
బాజనముల్ విసన్ బయలుఁ బొగ్గెఁడు దానిని లెక్కపెయ్యనే ?
యేజనుఁడేనిఁ జెప్పిన మతేటికి రాటి పరాటకోటిపై.

ఇ. "కిరున్ జేరును శేక యొక్కయెడ నెట్లో యెట్టులో యున్న యా
దీరమ్మన్యుల పేరు పైకి వికడే తెచ్చెన్, వినిర్జించుగా
కారంధింపక చున్న వెన్నిదెడి విద్యాభీరున్ వైరులన్
బాటుందోతుఁ దోల రాభను, యగంజా ?" యంచు విన్నున్ జనుల్.

ఉ. దగ్గఱవారికిం దెలియుఁ దత్త్వమ్ము దూరపువార "లిర్దురున్
దగ్గరు తువ్వారే" యనియుఁ "దగ్గిన విండుమాత్రమే" యటం
చెగ్గఱు చెప్పికొండు రిది యేటికి మానఁగదయ్య; వారి యా
వగ్గెని లోకమే యెఱుంగవచ్చుఁ గౌరవమ్ముగ నాఁడునాటికిన్.

ఇ. "మొట్టో మే మనలే దనక్క" మను వమ్మొట్టున్ విసన్ రాదె; యీ
చిట్టుచుట్టు లిఁకే? చేసియును "నేఁ జేయంగలే" దన్నచో
నజ్జావందగు దోసమైన నయిదిం పాపక్కక మ్మందు రీ
వెట్టిన్ మానఁగదయ్య; కాకవిగఱోర్వితాతయుంయూనిలా :

చ. ఆవధానం జన నెట్టిదో యెఱుగరం చవ్యానికిం బెట్టు పే
శ్చ విశేషించి వచించు "చారణము లేనేలేద"టం చెందు, వా
రివచో గుంపమె సాక్ష్యమిచ్చు, "నివివో వృత్తమ్ములిం" దంచు వ
య్యవధానమ్ములె చెప్పు, నే తెఱుగ రీ వ్యాపార మాఁచం దగున్.

ఉ. ఆనధఁ జూచి రెండఱు మహాత్ములు నందఱు నొక్కపెట్టఁగాఁ
"గానరహసరయ్య" పని కాచి వచింపరు మేలి మాట; వీ
కిను జనించుఁగార, జగ మేటి కమాయ వహించెనో; రసా
భాసము గాకయున్న నొక వదైము నొక్కరుఁడేపి యిచ్చెనే :

*ఇ. కాంతింపగుచోయి : దుస్సుత సూజాతుండు మున్ గ్రీడి వి
క్రాంతిం దా విని యేచిచేసెఁ గురువీరవ్రాతముం గంచుపై

*ఇ. "కాంతింపంగదచోయి" యంచుఁ గడు వాక్పల్కుంబు పెంపార మీ
యంతకృంతి వదించెఁగాక ; కలరే! ద్వావామృతివ్యంతరా

గంతుర్ మావడె యుత్తరుం : తకట, కంగాలైన యవ్వరిపైఁ
గంతుడేప్పి కిరప్పరక్కడయురీకల్లొంముల్ వించెదే :

శా. వీకన్ దమ్ముమ గోకిరిమ్ములుగ నుద్దిం బొల్పా విద్వాంసులన్
గాకుల్లా, బకముల్ గ, గప్పలుగఁ గోకశ్రీశిగా, తెప్ప వి
రీకుల్ బంతుగు రోజఁగూర్పు గురువుల్ రీ మాన్పుఁగారో : యీ
యాకంపం బది యేల : విన్ గెఱవరాదా వారి గారామునన్ :

క. ఏల పిక మ్మన్యులతో : బోంబివాదమ్ము : బలుసుపీకల పీకీ
బాలకవు లేడ దొరకిరి : బాబుం జారింపు మీ విదారణ రింకన్,

క. “నవలేని నాపితుఁడు పి , బ్లివిగొఱిగె” నబన్నరీతి లేకుంతోఁ బో
దొనపించి మెప్పు గొంచునె : బను లెఱుఁగరె యెనిరి శక్తిసామర్థ్యంబుఁ :

చ ఎఱిగినవార లేవి న్నవు రీ వొనరించిన వదైముల్ చెవిన్
జొరఁబడుమీఁద పి మొగమాఁ జూడక యేగతి మిన్నకుండుఁ : మం
తిరి తిరి వెట్టుఁగాక, కులదేవత వల్లముగాక, లేక తొం
దరసను బండుఁగాక, రనకత్పరుఁ డాగునె యిట్టివట్టునన్ :

శాంతవ్యాపక సుసౌమిద్దగురుశిష్య వ్యాయవిచ్చేదివా
గంతే వాసికృతామూఢ సహస్వపార పారాయణున్

మ గురుధిక్కారణరూపం బయిన మక్కోపాగ్ని కీ కత్తజ్ఞాం
కురమున్ దారిన యందనంబు లగునొక్కో : దాని నార్చన్ ఘనుల్
దొరకొ నెటికి : దోడుగా పితరులం దొరించుచో నాడు కా
తరులం బోవఁగ మీ ఘనవ్రకృతిచేఁ దద్బాంకి చేయందగున్.

శ్లో. యః కట్ట త్తనరేణు రల్పదీపః కామం కృతమ్నా రశేత్
కిం తేనేతి పరిత్యజంతు కరుణావంతో భవంతోఽధునా
విందా మా స్పహపాశిన వృ సహతే నవ్యాకృతివ్యాకృతి
పక్షావర్ధిత సాహితీసుకవిణా నర్వంకవ శ్రీవతిః తిఃకా

శ్రీ గీ. కాకి రోదేలు జక్కువ కప్ప గొంగ
లార : కేట్కొడ్చి మి మ్మిదె యుడిగొ నెడ
గలకలము మాచి వినవిందు వలుకుయందెఁ
గండుఁగోయిల పీఠులపండువులుగ, (కవిక 2వ సంధిక చూ.)

క. నాకే పృథుత్వ ముండిన , ఏకవిశాలారః జూచి వీచాకచో నా
వాటిటికి రాకయుండిన , నీ కడ శేతెంచి కోరనే వీరాకన :

తే గీ పాండవోద్యోగమునకు దోడ్పడు మణిన్నఁ

దీఁ దుట్టివాడ పిన్నతలహ

మునకు నేలాటి దారను ముంచియెత్తి

తంపు మిత్రనైవ నేఁ జెప్పుచున్న కవిక

185

ఉ. "జీయగు బెండ్లు మీ" రని వచింపక పూర్వమె "జీలుబెండ్లమే
జీయగుబెండ్లమే" యనుచు సిద్ధపడందగు బుద్ధిమంతులన్
బోలెనె నీ పెదుర్కొనఁగః బుద్ధులు కర్మముఁ బట్టి పోవుఁగా
తేల యెదుర్కొనఁ గడఁగి రిట్టి పరిబుద్ధులు విన్ను శ్రీపతి :

ఏ తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల పేరులఁబట్టి తమపేరు లొనఁగూర్చుఁ దలఁపవలయు
వారి కబ్బములఁజొప్పించు పచ్చముల పాదములను దస్కరణంబు నలువలయు
నుప్పుపత్తి రేచియప్పు దవ్వారి శిష్యోపశిష్యులపోల్కె నుండవలయు
నేకజంబులా నంగుహించి యాపైఁ గృతఘ్నతకట్టిఁగోకిరిగఁగవలయు

తే గీ మీఁదఁ దిరుపతి నెదిరించి "మెమ్మేమే" య

బందు "దెంకాయ పిచ్చికొం" దనగవలయు

నందు దై వంబు నొనట వ్రాయంగఁబోలు

లేక యుండినఁ గలవె యీ లేకివసులు

*ఉ. రాకము నేనఁ బాయన ఏకం బటః తాను గృతిఘ్నఁ బోట కీ

కోకిల నేర్పె నంటః వెఱిగొల్లలు మేఁకలఁ బట్టి నేర్చుకో

లే తెలు పోయిచో మితునలీలయః దుష్పత మూల రాదుగా

తే కటింపుజంతువులొ యేరికి నేర్పవై దుష్ప్రవర్తనర్ :

* కాకమా : పీపు నల్లవిదానపు, పీ కంఠధ్వని కర్ణకకోరము. కావున విన్నె
వ్వఁడు గనుఁగొనఁడు సుఖమున దుఃఖమున, సంవదయందు నావదయందు, వను
తమున వర్షణుతువున, నొకప్పుడననేలః ఎల్ల వేళలయందు నుండువు. విన్నెవ్వరు
గనుగొనకుండుట కిదియొక మూలకారణము . . అన్నా : పీవట్టి యనాదరము
నకు నట్టి విగ్రహమునకును తాననైతిరా : అయ్యో : భగవంతుఁడు సృష్టికర్త
విన్నిట్లెంచెను : పీపును నల్లవి దానవే కోయిలయు నల్లవిదే. పీపును
గూయుచున్నావు అదియును గూయుచున్నవి మీ రిరువురు గాయకులే మఱి యాక

ఉ “బాబుకుఁ బెండ్లి యయ్యె నని బాబుఁడు నంతనమందెగాని మే
తై బహిపెట్టు చెట్ట నవతమ్మ ఘటించు తెఱంగుఁ డయ్యె” నాఁ
రా, బదిత్య : మేను వికమైతిఁగదా : యని యుట్టెఁగాని యీ
కా బకపుంగవీశ్వరుఁ డెనంగు కృతమ్మతఁ జూడఁదోడహో

శేష మేమన—కోయిల యాదరణీయ మయ్యెను, నీవు గర్హణీయ మవైతివి, దీనిని
కేమి భారణము : అది నమయోధికముగ గానము నేయుచున్నది నీ వట్లు చేయపు
కోయిల పెనంతారంభమున మృదుమలయానిలవ్యావర్తితం బగు రసాలవల్ల వము చెంత
నదినసింది యభివశ్యోత్పన్న సముద్బాసమానంబులగు దిగంతముల ముఖరికములఁ
జేయ నావచ్చి నాలకించి జగ మెల్ల మిగుల మోహించుచు నీవు మాత్రమః నీ
పొగిగబ్బమును సమయానుగుణముగఁ జూపించుటలేదు దానివలె సుత్తంబిం గిక
మగు స్వరలహరిచే నీ జగమును వ్యామోహ పెట్టుటయు లేదు కావున
నే విన్నవ్వదును జేయింపదు నీ గానతత్వము నెఱుంగ నెవ్వరును బ్రయత్నించరు
ఎల్లయప్పుడు వినుచున్న నీగానము నెవ్వరును వినరు కావున నీ యన్నమును దివి
పెఱిఁగిన పరశుష్టము సమయానుగుణముగ నొనరించి జయము నొందె ననియు
నీవు సమయానుయాయములను లోకమర్యాదను దెలియనిదాపవై నిజస్వభావమునే
యవలంబించి పరాజయము నొందితివనియుఁ జెప్పుచున్నారము ఈ పర్యంబమునను
మీ వంటివారనేకులు గలరు తఱచుగ వారిలో జాలమంది కోయిలవంటి వారలే
తఱచుగఁ గోయిలవంటివారికే మిగులశ్రేయము ఎల్లప్పుడు నేకస్వరంబున నీవలె
గానము చేయవారలు పరభృతము నొకప్పుడును జయింపలేరు ఓ వాయునకుల
తిలకమా : ఈ భువనమున వందఱును జయించి వావదూకత్వము నొందుటకును
నేర్చున జగమునెల్ల వ్యామోహ పెట్టుటకును నీవు కోరుచుండువేని సమయాను
గుణముగఁ బొగిగబ్బమును జూప నత్యంతిష్ఠము చిరకాలోపనతంబగు నీరాగమును
బరిత్యజించి మంజులముగ గానముఁ జేయఁ బ్రయత్నింపుము అపునుగాని, నీకట్లు
చేయ శక్తిలేదు వీరిన నీవు భాకముపు, కోయిలపుగావు కావున నో కాకమా :
నీ వెన్నటికిఁ గోయిలపు కాకుము నీ వన్నివిధములఁ గోయిలకుఁ బిన
తల్లివంటిదాన వైతివి యుక్తవయసు పయ్యవఱకుఁ బినకల్లిచే సావరముగఁ చెంపఁ
బది సుఖముగ నున్నవారయ్యుఁ బిదపఁ చల్లిదండ్రులను నిందింప వెనుదీయని
కొందఱు నవనాగరికులవలెఁ గోయిలయు నీమెడఁ గృతజ్ఞతను వహించుటలేదు .
నానావర్గదేశములనుండి యెక్కిక్క- తృణమును సంగ్రహించి యొక చిన్నగూడు
కట్టుకొని యా గూటిలోనే కోయిలపిల్లను పెట్టుకొని గృహస్థధర్మములఁ బరిపాలించు

మ అనుకొన్నన్ విక మానె కాకి : కునకం బానానె : యోనేగజం
బెనుఁదో : తొనొకొ పిల్లి పెద్దపులి : యా యా జంతువిష్ణులు ను
స్వనమున్ శుద్ధియు పీతాగరిమయున్ జండాచివందత్వమున్
దన కేలాగు మఱియి : పర్వసహకన్ దిత్తద్రుత్ గణనే !

నీ కాకకోకిలముల పోకలం బట్టి యెవ్వఁడు దేశికునితో వైర మూఁడు ,
పేకపోతులఁ జూచి మేలునీతి యటంచు నెవ్వఁడు తల్లితో నప్పురారు ?
నాలమందఁ జూచి యో బిళి : యచియంచు భక్షించు నెవ్వఁడు పద్మికనపు ?
తురకిబిడ్డలఁజూచి సరియంచు నెవ్వఁడు వినతందీర్తి కొమిరెలఁ బెండ్లియాడు ?

తే గీ పక్షులంబట్టి పశువులఁ బట్టి యిరర
మనుజులం బట్టి నీతులు మనకుఁ గొన్ని
గలవు నేర్వంగ విచి కావు కావు కావు
పిల్లకాకి యెఱుంగునే వింటిదెల్ల :

● కాకి గురూత్తముండును వికంబును శిష్యుఁడు నొక కేగుజ
శ్రీ కరమో, వివారణము నేయఁ గృతఘృత యొందు దక్కవే
తే కనరాదు హేతువు, పరీక్ష యొనర్చ నవశ్యుతి స్వరూ
పాపలగాకగ్రముల్ గలవె యక్కట, కోకిల లెక్కచేసియున్ :

■ "కోకిలము కృతఘృతస్వము • కాకియెడఁజూపె" నంచుఁ గాకవి చెప్పం
గాక, యది యెట్లు పరిపద • నీ కల్పన సమ్మతించురే మకవించుర్ : 178

తే గీ కాకి నామరూపమ్ములు గలుగఁజేసి
కోకిలమ్మును బోషించుఁ గొన్నినాళ్లు
అంత తెక్కలువమ్ముఁ బై నవలి కేగు
సంతమాత్రఁ గృతఘృత పెట్టొను వికము ?

చుంటిది జగము విజముగ బాహ్యదంబరములచే మోనబోవుచున్నది. నీ
స్వతస్సిద్ధిమలైన యౌవార్యాది సద్గుణములను బిగ్గరగఁ బాళించునుగుణముగ గాన
ము చేసితివేని యప్పుడు నీవును బ్రసిద్ధిఁ జెందుదువు. ఇది నీకు సాధించ నలవి
గాదు . . . అన్నా ! నీవు వచ్చి మాయంటిమంగిట నెండి యున్న మామిడి
కొమ్మపై గూచుండి తడిపిన తెక్కలను బిటపట దులుపుకొనుచు యాభాషకారము
గనే కూయుము మేమును విన్ను బహుమానింతుము. (కవికి)

క. మతిమాలిన మాటిది "తు" వ్యక్తు దుర్జన" యన్న నీతి వంగీకారం
బ్రతికించుకొన చున్నను , బ్రతిపక్షి లేకమేని పు మున్నదియే : 174

క. ఇది "సహృదయ" యను పత్రిక , బొదలెడునది యనిన వారు బుద్ధిగలిగి చూ
డఁదగదె, "ఎను బోధించిన , యని" యను గట్టుమని చెప్పవగునే దూడన :

పీ. కల్లుద్రావిషదుర్మార్గ : కలదల్ల బలరాముఁడనియెంచియెవ్వ రేనలముమతులు
జూచమాడుర్మార్గ : సూరు లేరేని దర్మాత్మజాతుండు దృష్టాంత మనుచు
తల్లిఁజంపుదుర్మార్గ : తగ వేది యెవరేని బరతురాముండున్నవాఁ డటంచు
కుక్కమాంసము తిందుర్మార్గ : విశ్వామిత్రమునియోగి యున్న వాఁడని తలంచి

తే. గీ ఉత్తమగుణంబు నేర్చుకో నొప్పుఁగాక
యరమగుణమున కకట : దృష్టాంతమేల :
కోకిలముగాఁగఁ జర్చుచి గొంతు వలయుఁ
గాని కృతిమును మఱచుటగాదు సూచె :

చ మన మొనరించునట్టి పని మాన్యుఁడునుం బొనరించుఁగాక, యా
తనికి యశంబు దెచ్చినది తత్కృతియో, మఱియొక్కటో : యెఱిం
గిన నరుఁడేనిఁ దా నొక యికించనకార్యము నల్పముగా దని
ర్చనముగ నాకనిం గొనఁడు, పాఠ మసాదు లెఱంగ నేర్తురే :

పీ. కొండెగాండ్రంద ఊర్ధ్వంధగాయక వరేఱ్యుఁడు నాడుచిక్కిరి నొందఁ బోరు
కొంప లంటించు దుర్గుణరాసులెల్ల శ్రీ యాఁజనేయులసాటి నందఁ బోరు
పరధార్యంనుగూడు దురితాత్ములెల్ల దేవేంద్రుకో సాహ్యమ్ము నెనియఁబోయి
అన్యకమ్ములాడు నీచాచార్యులెల్ల సాక్షాదర్శనలాజలై గాగిలఁ బోరు

తే. గీ. ఒరు లొనర్చిన మేలును మఱచి "తిన్న
యింటి నానాది లెక్కించు" దంటలెల్లఁ
గోటిజన్మమ్ములకునైనఁ గోకిలములు
గురుమా : కాకవిద్విన గర్వహరి :

ఉ. కోరుటవార లప్పు నొగి గూఁబలు నల్ప వమాయచేతు, రె
వ్వారు కృతమ్ములాపి గురువర్యుని గాకముఁబడఁ బెట్టి యు
వ్వారిగఁ దిట్టి శాము పికవైఖరి గంటిమటన్న తృప్తిఁజె
న్నాడును : రట్టివారి కెవ రయ్యెదరయ్య జగాన శత్రుఁడ :

- క. "గురుఁడను వే"నన "మీరాఁ . త్వరవడి మా బాటబండు బావించితి నీ
పొరపాటు వైపుఁ" డను డి . పరు లిప్పును గలరునూఁ ప్రసంగమందున్.
- క. "వంటింటి విట్టిక్కడి తగ" . దంటకు నొక్కొక కొంకి "యో విది తులసీ
మంటవ మనుకొంటి" వనెడి . దంట లిప్పుడుఁ గలరునూఁ శతమృతలు పేయన్.
- ఉ. ఉండఁగ విమ్ము వారిక మహాదయమందము గాక యంతఁబ్ర
హ్మాండము మోయునట్టి పరమాత్ముఁడు వారిని మోయఁజేడెఁ బే
తుండిన విట్టిస్పష్టి తెలు లొప్పెడిఁ దేవునిచ్చున్తే తేటిపై
నుండెనునట్ల తేయనఁ నుండు నఁబడుచి తేటితేదముల్ .
- క. తేటి యంతరకీటమ్ముల . మాటికిఁ దనమొద్దఁ జేర్చి మంత్రించుచు నా
నాటికి నాత్మాతేదము . వాటిండున్ దేవ వీరావధఁ బడఁ గుట్టున్
- ఉ. ఎందుల కీదినాదఁ మిది యెవ్వరుతీర్తు రరణ్యరోదనం,
బందటికిన్ భవత్కవికయందలిపార మెఱుంగవచ్చె. వా
రిందుల కుత్తరం విరుట యెట్లు ముడించెడిఁ వి న్నెడుర్పు శ
క్తిం దను లేద నుండి కొని తెత్తురుఁ చిత్తరు పేమి చేపడిన్.
- మ. మనలన్ జూడరు మాట రాద రెప్పుడున్ "మద్దేకుల్ వీ" రటం
చనువా రెందఱు లేరుఁ వారింఁ రోషావేళమున్ జూపితే
"యన్మత మ్మాడి" రటంచుఁ దీకవి యనత్యం బట్టులే వైపు మె
వ్వవికి న్నష్టము దీన నొనొ గుఱుతింపన్ లేరె రోకుల్, సభాః
- మ. మనశ్శయ్యం దవినంత నేమి యగుఁ వన్నార్దుల్ ప్రళంపింప డి
బనియై పొచ్చెము లేవి యాకుకవియై కష్టావధానమ్ములన్
మమరీవారలమెచ్చు లేవి కుహనాకల్ప ప్రవిష్టండు. శి
ష్యునియజ్ఞానము దేజున్ జడు నొనర్చున్ గాదె విద్యక్కపీఁ .
- చ. దళకులార్చివండుగిని పశ్చింనయు లేదొకపల్ల, నట్టియ
క్కరములు గల్గి పద్మము నొకండును దా లిథియించి నట్టి దా
దరణిపునన్నిధానమునఁ దాఁ బతియించిన దేదిఁ మూషనన్
గురుపులకెల్ల నయ్యది యొకొందె వివేకనయై చెంగుతన్.
- ఉ. నే నొకచర్లబ్రహ్మయై మనీషినె పేర్కొనినాఁడ నంటఁ కా
నా వియతీన్ జరించెనఁటఁ యట్టిపశ్చిధాన గురుండు వీఁడె యోఁ

గాని కులాభివంధుగఁ దెటు గాఁదగుఁ డ ప్రిన్సరీంచి యొక న
ద్దాని వశ్యుడనమ్మనకుఁ దాఁ బరుపాటు లెవం దెఱుంగఁడో.

పీ. రిఘవంశము భుజంగరాక్షసునివల్లది నింపుమీఱుగఁ బలియించినాఁడ
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి కపిండుకడ నైదు మాసముల్ కుఱుగిష చేసినాఁడ
కాకలారను సూరగాఁను సోములయొద్ద నొక మూఁడుమాసమ్ముఁ బున్నవాఁడ
దాచుకొంటోఁ జదివితె రామవాదాఱ్యునివల్లది మాసత్రయమ్ము

†తే గీ. పైసనంశర్య సూరయవంధితు లిరు
పురును మూఁడుమాసమ్ములు గురువులై రి
వీరన శ్రీబ్రహ్మాయమనీషి పేరు దెచ్చు
గురుఁడు నాకయ్యఁ డన కట్టిగురుఁడనేను.

తే గీ. "ఎవఁడు పెట్టిముందాకొడు కీనున్ను । చాచి"దన "నేనె" యని చెప్పవానిరీతి
నాకుఁ జేకూరి వండుకు నవ్వఁ బోకు । మయ్యఁ యేనాటికేమోనా యరయఁగలమె.

క. శ్రీకరము భాగవత పే । నాకృతిన్ గృతి యొనంగ, నది కాదని నా
కీకవి కాకవ్యాసముఁ "తైకొను" మని కృతి యొనంగఁ గడుధ క్రిపెయిన్, 181

తే గీ మధువంతుల సూరయబుధునియొద్దఁ
జదివె ముందట, వామిఁడఁ జల్లకులజా
నొద్దఁ బలియించె, విదన నాయొద్ద జదివి
కోకిలం బయ్యె; వింకొక్క గురు నెఱుగఁడు.

కా టి. నా, మా, లను తెప్పు నొక్కగురుఁ, దింకొక్కండు దా నక్షర
జ్ఞానం బిండుక వృద్ధి సేయుఁ, బయి కాపుం బింక నొక్కండు దాఁ
గా నేర్చుకా, గురుమాత్రులెల్లరు నమస్కారార్హులే యైన, ఏ
జ్ఞానం బిన్నినచోటు వ్రసగ్రధమువ క్తవ్యంబు శ్రీయోగికికా.

*చ, కను మీది నమ్ముఁగూర్చి "కవిగండఁ" డబంధు నొకంటఁ బర్యమన్
మును రదియించి యిప్పుడది ముద్రణమందునఁ దోసిపేసి రీ
మనమతు. లంతమాత్రమున గండర గండఁడఁ గాకపోతినో
మును పెట్టలైతిన్. యిదియివో మనకోకిలకున్న యోజనర్.

† గురువరంపరను దెచ్చు సవ్యములు కుచి పుటలోఁ జూడవగు

* " .. .. పెనుక పీచు యానాంధో శాపాన మొసర్చివచ్చు తమ

క. కోడియఁ గుంపటి లే కే . “జాడం దెలవాలు నన్ను” సామెతగా వీ
రాదీనమాట వశించినఁ . గాఁదే గుండండు వీఁడు కాఁ దగియున్నన్.

చ తినునెడ రాయ రాఁగఁ గని డిఱఁగ వైష్ణవుఁ డిట్టివాఁడె లిం
గవిగ భోమించి తాఁ గొఱతెఁ “గట్టవి” నెట్లవఁ బండ్లు వోయిఁ లే
ర్కొని యది ముద్రాణంబునను గూర్చునియంతన పోయెనొక్కః వ్రా
వినఱను అందరే : యది వశించెనెఁ వారిని వారు వ్రావితే :

క పంచాంగమ్ములు చించి “న . శించెన్ జాక్క” లను గణక శేఖరులకు వీ
రెండఁగ వచ్చులో, తమ్ములోః శించిత్కంబంద మున్నక్రియఁ జూపఁడైన. 197

పి. రామర్లకోట ప్రేషనువద్ద జరిగిన చిత్రమ్ము వినుచుయ్యః చెలిమికాడ
అల పురాణపు వెంకటప్పయ్య రావుజహదరు గారును వారి యనుజ్ఞఁన
నాగభూషణముగా ర్నా కటః బొడకట్టి రవ్వారితో మాటలాడునప్పు
డికోకిలయు వెంటనే యుండె నవ్వారి లదిగి “కితం తెవ్వ” రనుచునన్ను

తే గీ నే వచించితి “రావునూర్వేంద్రుళకవ
రాను” లని తా వచించె వికండు “వీరి
శిష్యుడనె” యందు నభిలోనఁ జెప్ప కప్పు
దేరి చెప్పంగవలయునో యెఱుంగరాదు.

మహాయములేవిదే వారేమియుఁ జేయలేక పోయిరను వనేక దృష్టాంతములచే
నొక వ్యాస ప్రేమతిక్రమైన వ్రాసి పరికటింతుటకు నా కనేక దినములనుండి
యభిలాష కలదు . . .

10—11—1911, వంశెడ్డు రెడ్డినాయుడు.

“ ... ఆ పద్యమును ఒకప్పుడు వెంక కా గారి మీఁద చెప్పినామది
చదివిరిగాని నాకు కంఠపాఠముకాదు దారణకు దెచ్చికొని యందువ్రాసితి,
నాల్గవపాదము నాకు విశ్రాంతినియేర్పరచునుండి జ్ఞాపకముఁ బాలించు . . . యంతవరకు
‘మాకు శతావధాన మనమాన’ అని కొంత జ్ఞాపకము.” వెంక ముగ రాఁ

ఉ. పాక్షిక సత్కవిత్వ పరిపాటివి మేటిసతాంతరమ్ములన్
వీక శతావధానములు వేసకు వే లొనరించి యందు మా
క్కాకలు దీరినట్టి కవిగంకయు వేంకటకాప్తి యుండఁగా
(మాక వచనపుంగుతికి మాననమందుఁ దలంక నేటికిన్)

కా. అనాదే కననియ్యె నయ్యెదల విద్యాదక్షిణో పేరే కా
 శీనాదాఖ్యలుదేంద్రుః; దామ్యనమతో శిష్యత్వమున్ దెల్పె నీ
 మౌనప్రాసవశాలి. రాజనభలో మన్నామనంబంద మెం
 దేనిన్ సుంత పచింపఁ జావమయి యి ప్పేరళగు గాకుండెన్ :

ఉ. ఇంతకు నాల్గోజలయి యే వికఁ డుండెడి యూరకేగి "నా
 చెంతఁ బఱిచి రాజనభఁ జెప్ప. నొకత్తర మేని వ్రాయ నే
 వింత యి" దన్నఁ కోకిలయు వెల్వెఁ బోవును "నారితేకపుం
 శెంతకు గడ్డికై చనుట" చెప్పెరి పాపెత ముత్తరం బిదెన్.

తే గీ రాజనభలోన నల్లచర్లకులచంద్రు
 శిష్యుఁ డగుఁగాక యాతండు చింతలేమి
 విదప నొకయుత్తరము వ్రాసి ముదము గూర్చు
 పాటి విద్యయు నానల్ల బడయఁ దోటు :

201

ఉ. "సక్కులమందుఁ బుట్టితిని సక్కువి వెంకటశాస్త్రిఁ గొప్పి యీ
 ప్కృపనంబు నేర్పితిని దాదాఁ గృతఘ్నుతఁ గాంచనేల, యీ
 పక్కుర" మందుఁ జెప్పితిని దాగునకై మదిఁ గోరి దానిచే
 సుక్కులమయ్యె నాకవి మహోద్ధతి నీ విక నేమి చేసెదో :

ఉ. ఆర్యకులందుఁ దమ్ము మది నారసికంబిఁ యెటుల్ మఱింపు నా
 దుర్బరమైన మీనములు దొడ్దది గడ్డము నొత్తు పొదు నై
 నిప్పుకు లొక్క మూగు. రెవ రొడుదు రర్యకులందుఁ దమ్ముఁ మా
 నిప్పుయవిప్రపత్నములు నీ తెలు మాన్యగవచ్చు శ్రీపతీ.

చ గురుదనమే హరించి తమకొందము దానికి నెన్ని రెట్టుదో
 యూరువగు దేవిదాగవత ముత్తమగంగీర మెంబంగి దేశికా
 దిరమున శాలవాలమయి తత్కరుణన్ పిరి గల్గి నందన
 స్ఫురణ మెలర్చ నొప్పెదవు పోః యవివేకవినాద మేటికిన్.

చ ఇది తగునే యటంచుఁ దమ నీ విప్రు డంటి, విఁ కొక్క రెవ్వరో
 మది గలవారు నీవలెనే పులించి గావని మంచలించుదో
 నెదియొ యెరిండు వింద పయి పెట్టుటో పొల్పి కృతఘ్నుతన్ వెల
 ర్పుఁ దలఁచునొక్క మెంతటి యుపాయము నేర్చెను శిష్యుఁ డద్దితే :

- ౬ పత్రికలందు, బాయిర యవత్రివలేమిగుణించి క్లామ్యుదా
రిక్రూలు న్యాయమేదు "లరరే : యిది యెక్కడిపాప" మంచు ప
ర్యత్రి హితమ్ముఁ జేర్కొనుచు వచ్చిరి, వారలఁగూడ నిట్లులే
చాకురీ "లపాత్ర" లం చవఁగఁ జాలఁ బ్రియత్న మొనర్తురో కదే.
- ౭ ఇచ్చామాత్రమునన్ బ్రదింధముల నెన్నేపిన్ రసారామపుం
గుచ్చమ్ముల్ బలె సృష్టి పేయు విను నెగ్గుల్ బయ్యఁగా కీతఁ డ
స్వర్పావీయుఁడె కాక బందుగుఁడు చచ్చాఁకుండు గాకుండుఁగా
కచ్చమ్మున కొలమ్మువాఁ డితవి నాత్తె పీపు పైరింపవే.
౮. పీ వెంత కాలు దగ్గివిన్నన , మావాఁ డతి కాంతమూర్తి మాటాడఁడులో
నేవో చాటుగ ననుకొను , లేచానికి మాన్పవచ్చు, నెందుకుఁ జర్చల్ ? 208
౯. "చూడంజాలని" మాట సత్యమె, యెటుల్ చూడంగనో : శిష్యుడో
వాఁ డీరీతిఁ గృతమ్ముఁ దొలయుఁ, బరిభృష్టాపదాన క్రియా
పీడుం దొలయుఁ, జేతఁగాని కవికన్ బెంపేది యల్లంతఁడో
కేఁడున్ లేఁ డని విల్లపిఁగి తుచ కి ట్లిపాటు గైకొంటయున్
౧౦. "చూడంజాలని" మాట సత్యమె, యెటుల్. చూడంగనో : వట్టి యా
యాడంబంబులు, కుంటి గుర్రొడివికల్. పేయూతిపేయమ్ములొ
దూడల్. కూడని బోఁడుముల్, విజగుచున్, దుర్వారగర్వోచ్చకల్,
తాగిడున్ బొంగ్రము లేచి యాటడుడుకుల్, తఱేతరాలావముల్.
౧౧. "చూడంజాలని" మాట సత్యమె, కుశిష్యున్ గర్హునిన్ దుర్వయుం
జూడంజాలెనె భార్యుం, డల వసియ్యుండు వ్విమిన్ శిష్యునిం
జూడంజాలెనె సావరాధు : నవయున్ కుక్కుండు వక్ర్రాళయుం
జూడంజాలెనె రావణున్ : వినదొకో కుద్ధాత్ములొ పూర్వులన్ :
౧౨. "చూడంజాలని" మాటయే నిజము. శిష్యుండైన రంగాయ్యడి
జూడం జూపఁగ దండిభట్లకుల తాన్వజ్ఞోతి. తాష్టాంతవి
చూపారంకృతి, విశ్వనాథుఁడుఁ డీసుం తెంది యంతేవన
చూపారావము వావకే విడిచెనే, మూరుల్ ప్రశంసించరే :
౧౩. "చూడంజాలక" యంట కర్ణ మిది, శిష్యుం దొక్కరుం దాత్మకుం
డితం గొప్ప కృతమ్ము తాభరముమైఁ జేర్పంద మంకింప నా

- జాడం గొంత యెఱింగి బోకులకుఁ దత్పత్త్యంబు పత్త్యంబును
 గూడం దెల్పి యథార్థమార్గమునకుం గొంపోవ యత్నించుచే,
 క “కుండలబోఁ బాండిత్యము • దండిగఁ గలవాఁ” డటంచుఁ దమ గురువుతుగ్గిన,
 దుండగమున విండించిన • పండితు లవ్వారి కుంజవలదే తెగువన్ 214
- మ. యతియున్ బ్రాచయుఁ గూర్పుమాత్రఁ గవియే! యామాత్రపుండెల్లి యీ
 , షితి “యంబ్రహ్మం” కుండ దెండఱికి; వాపిన్ మీనముల్ దువ్వి యే
 ప్రతివన్ దా నొవరించు దాని నత విల్పంజాయి నెవ్వఁడు, వి
 స్మృతిముందాతఁడు; నోటివాడుకిత “యంబ్రహ్మం” మహాపండితుల్
 *మ ఎఱుగన్ జారయ బుద్ధిమంతు లివ్వో! యింటిటి పూజామ” లు
 చఱచుంటోత్తురు విజ్ఞానంబలెనె, యారొరొర; బాణున్ యశ
 స్కరు నేమంచుఁ దనూభవుండు వొగదెన్ గాదంబరీకావ్యమున్
 సరిగాఁ గన్నులు రెండు విప్పి కని తర్జునజేయ విన్నవ్తమో.
- డి. ఒక్కఁడు శిష్యుఁ, డింక నొకఁడో పరికింపఁ బ్రశిష్యుఁ దయ్యె, నీ
 పృక్కకుఁజూడ నీపు సమాపాతివి, మూగురి మందరింపఁగా
 హ కొక్కయింక నాకుఁగల, దైనను లాభములేదు, వారు చె
 దైక్కిరి కోకిలమ్ములయి, యిక్కతన న్నిను మందరించితిన్.
- చ ఇది విని యేరిశిష్యుఁడును విట్టి కృతఘ్నత చూపకుండుఁ గా,
 కదియును గల్గెనేని గురుఁ దాదతురున్ డమియింప కుండుఁగా,
 తెదిరివి దమ్ముఁ దా పెఱిగియే చరియింతురుగాక యేరు, ప
 త్పదము దొరంగియున్ మరల దారికి వత్తుచుగాక యాత్తముల్. 218

(7) ఇతిహాస పద్యము

కా చూడంజాలవో నీవు భూపతిసదస్యుకా? జూడఁగాఁ బోయినకా
 తే “కితం దనచుద్ధుఁ” డంచు నభకు వీరిలాక కొప్పుండో; నికా

* శ్లో॥ అర్యం య మచ్చతి గృహేగృహాపివ లోకః
 పుణ్యైః కృతశ్చయర ఏవ మయాఒత్కలాభః
 నృష్టాద యేనద కథేయ మవన్యకక్యా
 వాగీశ్వరం పితరమేవ త మానతోఒస్మి. (కాదంబరి)

జూడంగూడినమీఁద పీఠి నటుపైఁ జూడఁగా బ్రసక్తించునో ;
చూడఁబోమియె తమ్ము మమ్ముఁబని లోఁ జూడంగలేరక్కటా ;

౪ "ఎందుకుఁ బోరు పీఠు నృపుఁ డెంతయు దాతగదా" యటంచు లో
సందియ ముండవచ్చుఁ గవిసంతతి కయ్యది వాపు తొప్ప, న
మ్ముం దగునేని నమ్ముదుట మానిన మానుడు, రా నృపాలమో
ళిం దిలకింప నొప్పమికి లే దితరం విది విస్మయ శ్రీపతి

౫ కడియము తేవిగ్గాచు మది కాపురమో మఱి నాకుఁ బూర్వముం
దొడికప్పుఁగైత తెవ్వఁడు మహాదేవి మత్స్యపితామహానుజుం
డెడనక తేవిసన్నిధికి నేగక కాలము పుచ్చె నప్పు రా
తఁడు గలరొటికే నృపవతంసుఁడు వచ్చె రసజ్ఞుఁ డొటచేఁ

* ౪ నీలాద్రిక్షితిపాఠః "దేమి వలయుఁగా మీ" కన్న "నా కన్న వ
స్త్రాలందెందు గొఱంత లేదు నరనాథా ; నీవు మేల్ దాత వం
చేలా గీతఁడు గోరు విన్ను ; నకలం బీచిచ్చివస్తే ధరా
పాఠర్ మీ రెప్పుడో యొసంగువలయే బాలించెడిఁగా మమ్ములగా "

౬ తగ విను మయ్య ; నాదగజీతమ్మునఁ బండితు లౌ పెజింగి పె
చ్చుగ మును మాదుపూర్వులకు సూరిజనాదరు లెప్పుడో యొక
ష్టాగి నొకకొంతభూమి యిది రోనరపాలక ; మీనృపుల్ తదా
దిగ నదిపెంచుచున్నది మదీయుల నెల్లరఁ గాచుదేనునై

౭. వలసవికోటికల్ తగవు బ్రాహ్మణజాతికి, మన్నదానితో
సలుపుటయొప్పు జీవనము, సంపద హెచ్చు కొలంది ముందువా
రలు మదమత్తులై చెడి పరంపరగాఁ గల వేదశాస్త్రపుం
తెలిమికి బాహ్యులౌదు; రటు చేసిన బ్రాహ్మణజాతియే చెడుగా.

౮. వె మూఁడు జాము లై న మ్రుచ్చు ప్రోద్ధుననైన
నెవఁడు కాకమాత్రమేవియింజఁ
దనకు మన్నదానిఁ దాఁ దిమనో యబ్బి
వాఁడు క్లామ్యుఁ డంధ్రు బ్రాహ్మణవిరుఁడు.

౯ అంతో యంతయే వండు భూమి గల దావంత్రేననుం జింత లే
దెంతేఁ జింత యొకండు గల్గినను నాయాచింతయే మాకు న

* సంఘవికృత వేంకటేశ్వర విలాస పీఠిక చూడుఁడు.

కాంతమ్ముఁ పందాత, తత్పలములుఁ కాకమ్ములుఁ గల్గి మా
పంకందెట్లులు చెల్లకుండు నృపతి : భవ్యాకృతీ : సత్కృతీ :

ఉ పొట్టకులేవియచ్చుడు నృపుల్ గల, రూరక విమ్మఁగోరఁగాఁ
బట్టదు మాననం, విరఁడుపూజ్యఁ డటంచు నెఱుంగుచేసుమీ !
పట్టము గట్టుటన్న, సరపాలక : వీపరిపాటి నేఁడు గాఁ
బట్టదు పూర్వపుకా యుగమువానిఁగ వికా మచి నెంతు" నాపుడుకా

ఉ కోరియెతీరఁగా పలయుఁ గోరిన దిచ్చి యశమ్ము నందియే
తీరవలెకా నృపుం దీకఁడు, తేజము లేనియపాత్రదానముల్
పే రొడఁగూర్చు నేంపు, కవిప్రపదం దొకఁ దిచ్చువద్దెపే
చేదుకు స్వర్గముకా, యశముచేఁ గద : యయ్యెడ నిల్వఁ గల్గుటల్

క. నేరవి కవి కవికాఠర , వారోహణమహోత్సవమ్ము నకన్నకా
నేడుకుకవి కవితార్వణ , దోహదారహరహరయోగము మెఱుంగొ 229

ఉ ఇంద్రుఁడు చంద్రుఁ డంచుఁ గవు లెందరు నమ్ముతు లెన్ని చేసినకా
బందవిత్తిమేని యది, పాడఱు నున్న యశంబుఁగూడఁ, బే
రందివ మిమ్ముటోటికవు లాగ్రహ మంది యొకంబఁ దిట్టినకా
టొందు యశమ్ము దాన, ఓనపూరిత మయ్యది గాన సత్కృతీ

ది కుట్టికవి మహిషకతకము , గట్టిగఁ గోపించి చెప్పెఁగద : తంజాపూ
ట్టణ విభుపై నాకఁడు , దిట్టవడియు మెచ్చుకొనఁడె దీవరు డతనికా :

ఉ మున్ను మహమ్మదీయనృపముఖ్యుఁడు దా నమమాటఁ దప్పగాఁ
గ్రన్ననఁ గోపగింది కవిగండరగండఁ దొకండు తొల్లిఁ దాఁ
బిన్నినకైత చింపి, పయిఁ బన్నెను దిట్టుచుఁ గావ్య మొందు, దా
న స్మృపుఁ డందె మోడచువివకా సుకవీంద్రమహాత్మ మల్పమే :

క కల విట్టవ నేకము లీ , కలికాలమునందుఁ గూడఁ గవుల చరిత్రల్
కలరు నృపాలకు లిట్టరు , బంపంకపుటివి యశము పడసినవారల్.

ఉ కాపున మీకతావఁ గృతిగావరె వీరిఁడు కోరుఁ డెద్దియో,
పాపనుఁ జేయఁడి నృపునిఁ, దాత్రము చేతులు పెంకవారి కౌఁ,
టోపు ధనం బెదో యశము పుట్టిగఁ జేవెదిదామన్నచో
వీవివరైన సత్కృతుల కిచ్చినదే యది విచ్చినెప్పుడుకా.

తే గీ నక్కపుల గొంతములు గాక పాక్ష్య మేది :

రాముఁ దెట్టిఁదో, యెట్టిఁదో రావణుండు :

తా రెవరి మున్న మృగ్యులే తజ్జాలెందుఁ

గీర్తికామున కతి చక్రవర్తికేది

క. అవి చెప్పి కోరుఁ దని పే , ట్టును బట్టినఁ దాక గోరెడుకా విను "మోయా
జనపాల : నాడుకోరిక , గను మది యిచ్చుటయె నాకుఁ గనకాచలమో

చ. కల దని మున్నె చెప్పితినిగా : యల మీరికినట్టి దింక, య
య్యల కొకకొంక కట్టుబడి యేర్పడి యున్నది మున్న, దానిలో
పలఁ గల మూఁడుభాగముల భాగ మొకం దడి నావి; దానికిం
గలకరముకా వెలాయ్దు మది గాఁదగు నాకొకకోటికుల్యమై

క. కృతియన్న యామిసి పూ , ర్జతిలకలో నీదు పేరు నాటిందితి విం
తకుమున్న దేవునికి నం , కిత మవి చేసితిని భన మకిందిక్కరమో "

క అవి తేవిసమాధానం : బు నెదో పొనరించె, నట్టిపుణ్యాత్మునికికా
మునిమనుమఁడ నరనకపీఠం , ద్రునికికా, నాయంత నరుగుమని నృపుఁ బాక్షకా

క. తిరువతికి వేంకటేశ్వరుఁ , దరుగునియెడ కరుగు తొప్పు నని యెంతురె యె
వ్వరుగాని మనకుఁ గల్గిన , పరస్పరమైహ మెఱుఁగు పండితిమూర్తుల్

చ ఇది యిటుంచు మిరికొకటి యాశ్వరవే ర్గల మున్నవారు నీ
కెవ భయమోగదా యటకు నేగ . నృపాయఁడు ఏరై నేనిఁ గో
విదు రెటు రెంతురో యనుచు వీనముఁ ద్రాసము లేక కైత తా
పదరిన దీమెఱుంగవాకా వారలచాటికి నాఁగ చేర్చువే.

* ౬. ఊరును బేరునుం తెలిచి "హం" వ్షవి తోలఁగఁ జాలిపండితుల్
దీరులు రామకృష్ణు లరుదెంచి నభాస్థలిఁ గూరఁచున్నచో
నోరు మెదల్చుఁగాఁగలమె. మాటి కటంచు మొకండు పద్మముం
గోరినఁ జెప్ప నేరుతువాకో : వృతగాఁ జననేటి కోనతా :

౬ పల్లెలలోన స్కూల్బురులఁ బామరపంపుమునొడ్డఁ దక్కఁజూ
పల్లెదన తృ తాస్థలం వా క్కెఱులు లేచెడి నీకు : నీదు వి

* ౬. ... ఈ పీఠహియెంత పీఠపురి నీశ్వరవేర్లు వసించువారు నీ
యూరును బేరునుం తెలిచి హంష్షవి తోచెక రేగి వ్రాయిమీ).

(నక్కనందేశము కి వ వుట)

దోర్లననం బెవం దెలుగఁ దూరక అంతెన పైవఁ, "దర్లె
ట్ట" ల్లనునట్టి సామెతగ వీళ్వరవేయ రెలుంగరే నఖా :

ఉ వచ్చును రెండుకాపుములు వారికి వీ కొకచేవి రాదు, న
ర్యోచ్చముగాఁ గవిత్వ మలయుగ్మము పెప్పెడి వీవు చెప్పలే;
పెచ్చటనో రచించుటకు విచ్చటికిం గదు భేద ముండి, ని
న్నెచ్చట మెచ్చి లొక్కమను నేనియు సాక్షిగఁ జూప నేర్తువే :

చ. ఇటు మొగమోటముకా విడిచి యే నవినాఁడ నటంచుఁ గోవము
త్కట మగునేమొ వీకు, వృథగా మఱి నాపయి రాకు మీగతికా
రటనము సారెసారెకు దురంబుగఁ బ్రతికయించు విందు మా
అటమొగపుకా బ్రాణధుల వరాశ్రమపుండెయ్యల్ లిఖించికా

క. కలరేమొ యట్టివారి , క్కలియుగముననేని యొందు కడ నక్కట : యీ
కలిదొడ్డిద్రాకలేకను , కలవఅచనె సుకవివీరు లను నవ్యకముకా 248

క. ఎందులకుఁ దిద్దివ్రాఁతలు , నందేహములేదయే సత్వభకుం బొం
దందఱుఁ గందురు మీ క . క్రిం దగ శుచిపప్ప నొక్కవీరుఁడు లేదే

క మన యపరానంబుఁట : వీ లొనరుచు నవధానమునకు నొక సూఅవ పం
తునఁగూడ మాఅదవియే , ఘనుఁడో లిఖించె నంట : కంటివె? నఖాఁడా.

క. రెండును విడిచినవ్రాఁతకు , నొందొకనందియము కూడ నుండునె? మఱియె
వ్వందెని యొకఁడు వ్రాసినఁ , గొండురె కా మట్టివ్రాత కోవిదులేనికా!

ర. ఎవఁడో వీరిను పైతము , వివేకరహితుఁడయి యూడెని విసమ్యేనె యా
యవివేకుని ప్రల్లదమును , కవిలోకము విజము వినవఁ గవి వ్రాయుకొనో :

తే. గీ. అట్లె యెవ్వఁడో వ్రాయుఁగా కంకమాశ్రయ
జంకలం గొట్టుదురె : వివేదనయె యున్న
తిరుపతి యెవండు : వేంకటేశ్వరుఁ డెవం : డ
టంచు విందుకయేని యోశించ వలె.

క గేహీనర్దు లొవర్దురు , రూపాలవలనన యశమ్ము బువ్వోయ నై
దేహి పరివృతయై కా , నేహానియు లేక జగతి నెటు పెలనె నఖా :

* క. బందరులో ఘనులందరు , విందించిరటంచు నెవఁడో నెఱి వ్రాసె నటం
చుం దారువ్రాసెకొని రక , విం దెలిసినఁ బిదప దాని నిర్ముములేయకా 253

* అట్టహాసము 10-11-వ పుటకు చూడుఁడు చుట్టికొన్ని ప్రల్లదములకు 17 వ పుట

అ. వె, వ్రానిదెల్పితేవి వ్రాసిన యా పెద్ద
మానిసిని దగ్గరిమాణమొప్పు
వడుగఁ దగినవారె యరుగును తేర దో
బూచి దొంగబూచి బూటకములు.

తే గి బందరేవచ్చి యటులేవి పక్షి చూచి
ముసలితనపు మన వరానమునకు నేని
దీ బటన్మహాటను దారు దెచ్చికొన్న
చునతి మొక్కింపరే వాతిమనక కొరులు :

క. పసి పుసి యెట్టారో బిరు : దు సారముం గూడఁ జెడిచి తుండుతుకున వె
క్కనమగు కోతఁలు కోపెడి : యనక్కపుంగునం నెవ్వ రాఁగెనరు: పఖి :

ఉ అతఁడు నాయెదన్ నలిపినట్టి కృతఘ్నత కీపు లోకవి
శ్వాతకవిత్వక త్తవృత్తి కల్పంశాపితా ప్రళాశితై
చేతకుఁజేత చేసితిని, చేతుఁ మోవము, తిట్ల విమ్ము, వా
రీరతి నెంత తిట్టినను నించుక భేదము లేదు తిర్పతి :

ఉ సంకసమైనదే యగును చాతుర్వి పృద్ధి, చునంబునంచు నా
పంక కృతజ్ఞకం గనఁత యంతటఁ బోక వృథాగ వెక్కిరిం
పంకట నేనిఁ బోక యిటు లాఱివ్రాఁతలు విప్పిగంతులున్
బంతములున్, సభాస్థలికిఁ పచ్చనో: రాఁ దిది యేటి బీరమో :

చ నరుఁడు కింది యెల్ల కురునాథుఁడుఁ దమ్ములు నొడ్డు దోయి కిం
కరులయి విక్ర నేర్చి కొనఁగా నచుకట్టిరి నేర్చి రెల్ల, రం
దఱును బ్రవీణులైనను భవంజయుఁ దొక్కఁడె తువ్వఁదయ్యె నె
వ్వరు తన యగ్రమందు వియవం గల రన్న గురుం తెఱుంగఁడే.

క గురుపురి వంచించెడి ద : పృథకులకున్ పర్యరాజు మార్గముఁ జూపెన్
బరుబోతు లకవిసోబన్ : దొరల పసత్కమ్ము వానితోఁ దుర యగునే :

ఉ అలములోనఁ గూడ గురుసంఘ్రంతున్ బ్రిణమిల్లి గాచి వ
చ్చిలుడు పాపుఁ దెప్పుదును జేపయెఱుంగఁడు యాద్య, మందుకే
దాలియూఁ ద్రోవఁదాతనికిఁ జూచియుట్లు నటించి పొగొణమున్,
బాలికునట్లు పోవెడిచి పాదపులన్ గెలిపించె వేర్బిడిన్

- అ. వీ కనమానకక్ష యిది నే ఘటియించితిఁ దప్ప పైపు మీ
 లోకము వి న్నెఱుంగు “నతిరోకకవిత్వవిదుండ” వంచు, వి
 న్నాకపు లేమి యన్న నవి యన్నియు నోర్వఁగదయ్యఁ : యింకకే
 చేకుఱఁ గార్యసిద్ధి, యింకఁ జేయువ్యయత్నము లేదీ కోసభా :
- చ. వలసినవారు “వీరంకు వారల కెంతటి వార యున్నదో :
 తెలియుచు” మంచుఁ గల్పములు దీసి వివేచన సేయరాక్కొ : యీ
 కలహ మదేల నీకుఁ : గవిరాంతులతో నగు నేని యెప్పుఁగా
 కిల విటువంటి యర్థకుల నే మని నీవు జయించి యుంటి :
- సీ. తిరువతివేంకటేశ్వర కవీంద్రులముందు విద్యురో యివ్వారు నిల్వలేరా
 వారికవిత్వమే సారవంత మొక్కొ వీరికవిత్వమే సార మొక్కొ
 వారికి వీరికి నారయ గురుశిష్యభావమో నహపాతిభావ మొక్కొ
 అవదాన మన్న వీ రాచరించెడితంకృమే యానా యవ్వారిచే యగునాకొ
 తే గీ వాదపేరన్న వీరాక్కొతిరుగాఁగ
 నభినయించుట శేమొక్కొ యననరంబు
 అమరు సంశయమున నోలరాదులోక
 మిచ్చుదు విక్కి మ్మొటింగి స్వస్థపడుఁగాక.
- అ. వీరి కసూయ యంచును, నవీనుల పైచ రటించుఁ, గొంద తె
 వ్వారొ వచింతుగ్గి గాక. యిది వాస్తవమైన, వదాను లెందఱు
 న్నా నిపు, కట్టివారివయి నాకును నీకు నసూయ లేక యి
 వ్వారిసయిం బొనంగుటకు వారె యెఱుంగఁ గలారు హేతువుక,
- క పలుమాట లేల తోటన్ • దల దూరిచి రోకటి కిఁకఁ దలఁకం బని లే
 దిల “ఈ రులైన సూరుల • పొలకున రిట్టివె” యటంచు బుధులెఱుంగరాకొ :

(8) దై వత పర్యము.

- *అ. తిట్టుచున్నవారని పదింబది వార్తలు వచ్చుచున్న; వా
 తిట్టులకెల్ల మత్తరము దేవుఁడె కా విడువఁడు గాక; యా

* నరుదు తమకీనుములు తెలియుటలేదు. రామకృష్ణకవులు, తమ ఉభయుల
 పైది “ఓరుపతి వేంకటేశ్వరీయ” మను నొక శ్లోకకావ్యము, అట్టిదే యొక

దట్టల కెట్టలో దోరలు తప్పుడుకై తకుఁ దోడు తిట్టలా
కట్టఁబఁ దట్టకై తలకై కావలె నెక్కుడు తెల్వ శ్రీపతి :

ఉ. తిట్టఁబ నకు నమ్మతిమె, తియ్యవివయ్యలు మేర్పితయ్యయన్
బెట్టివై తయేచి యది పేర్చిలుపుం గద వారికిన్ : వృథా
తిట్టఁబట్టి గ్రామ్యులకుఁ దెల్పి విశేషము గాన వారలన్
గట్టిగ మేపి తిట్టఁ దనఁగాఁ దగదో : తమ కేటి కీళ్ళమర్ :

ఉ. తిట్టఁబఁ బెప్పినారలఁబఁ : తిర్పతివెంకట తఃశ్వరీయ మం
బట్టి వలందమందు నఁబఁ : యన్నియు శ్లేష్మము లంబఁ : “విగ్రహం
బెట్టిదియైనఁ బూజ్య మింక పీవయి గా” దని సారమంబఁ : పీ :
యెట్టివివేక మాకవుల కిచ్చెనొకో భగవంతుఁ డింకకుఁ.

271

శతకమున్నూ వ్రాసినవియు అందు విగ్రహారాధనము చేయఁగూడవను నర్థము
బాహ్యముగానున్నూ. తమరిని పూర్వరేవరైన పూజించిన పూజింతురుగాక అదు
నికు రెవ్వరు అట్లు చేయరవియును అర్థమువచ్చునట : కొద్దిరోజులలో అచ్చుపేసి
వర్షిష్ చేయుచురట. అందుల వక వ్యక్తమొక తుర్రవానివల్ల నా వద్దకు వచ్చినది,
యందుకో సంపించినాను మయనంగతులన్నియు ... గారివల్ల విన్నానని .
... కాష్ఠిగారు నాతో పోషనగా చెప్పినారు. యందుగురించి అనగా రామ
కృష్ణులుచేయు అనవసర ప్రసంగములను గురించి . సమాధానము
వ్రాయుటలో కామును . పూనుకొననిచో శ్రీ॥ ది॥ తిరువతికాష్ఠిగారు అంత
శృద్ధగా పనిచేస్తారని నమ్మకంబాలక నాకు.... . పోషనవినుట బాలా కష్టము
తోచి విశదీకరించుకున్నాను”

లక్ష్మీవరసాపురం, 4-12-10,

శ్రీరాములు.

క. “కొంగొంగురుమఱు గూపెరు * కొంగను మాంగితులమెరుగు కొంచెవుకాకిన్
బంగారుపంజరమ్మున * వింగారింపంగ నెవరు చిత్తముగొలుపున్.”

గొల్ల రోయి 31-1-11.

“ .. . త॥ బి॥ ద్వితావ్యం పుల్లకవిగారు విష్ణులిలోకాన విశాపురం
వెళ్ళినారు. ఆయనవద్ద తిరువతివేంకటేశ్వరశతకం పితాపురం కవులు చదివి వివి
పించినారట. ఆయన నాతో చెప్పి...

అల్లంరాజు లక్ష్మీవతి.

పైనంగలికే కిలి సంచికలుగం కవిత్ పెటిల్ పేజీపూడ చూడఁదగు.

చ తిరువతివేంకటేశ్వరుని దేవుని వాని యభివ్యూః బాసుక
ద్దురువుల మమ్ముఁ బట్టికడ తోచినవట్టును దిట్టజొచ్చిరి
రుద్దు కవు లక్కటా! యచట దోహము వర్వము వానిపేరునగా
బరగెడి చూది, యేనుచినఁ బండితు లాచ్యుతిమై వినం దగుగా.

ఉ. గవ్యయుఁ బోవిమేము త్రిజగమ్ములకున్ పృథువై నవాని పే
రెవ్వగనో దరించుటకు నీకవు లొప్పుక పోయి రండుచే
నవ్వఁ దొడంగి లాకుదరనాకునియోమిఁ జూచి, లేనిచో
నెవ్వఁడు నవ్వఁ జాలు నల యేరికఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరుగా.

మ. అవమర్థుండు నమర్థుపేరు గొనఁగా హర్షింపరెవ్వారు వె
క్కనమౌ తాచ్యకృష్ణి యెంచుఁ దెలుపన్ గన్పించు మావారి యీ
వ్యవసంబున్ బుడు లాదరింపఁటకునై పొర్పిండుచున్నార మా
కని యేమైనను దీనిసార మిటులే కన్నులై మా కియ్యెడగా.

278

“చ కలి గనుఁజొనిన నేరికల గావననేమగుఁ లాఁతివారే
దలఁపదు పేర్పు లంచెడఁదఁ, దత్పతిమూర్తులవార లేమన
వ్వలె! వివరీకవాసనల వాకొను వారును వీరు నీడు చె
ప్పలు దల తెక్కఁ గప్పమిడి మోయరె త్పితి వేంకటేశ్వరా :

1

చ. కొలఁదికి పీఠె నీడు గుణగోటి గణింపఁగ నెవ్వఁడోవు : నే
కలముననున్న పేర్పు లరుదా : యటమానికు లొట, యెట్టిగో
డలకడనేని శోధనవిటంకము నీ దగునాను మొప్పి పూ
జలఁగొను వారిశ్రేయములఁ జూచుఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరా :

2

చ. కొలుతురు నిమ్మఁ దామరులుఁ గోవిదులుగా మఱి రాజరాజులుగా
దలఁప నకత్య మొందొకఁడు దప్పమ నీయెడ, విజ్ఞప్తిగివన్
దలఁగొనిగించి “చండ మిడి దామఁడ నే”వనఁ బోవుకు, దానఁజూ
కరియుగదైవత పృథితిగాంచితి తిర్పతి వేంకటేశ్వరా :

3

ఉ లేరె త్వదీయనాను మొకలిం దరించినవార లెందఱో
వారును నీపునుగా గవురఁ వచ్చునె నీడు పృథివ్య నాటికన్ :
జేమన నీరు పాశీ యెటో చేరినమాత్రగ వల్లలమ్ముదాగా
వారక మానసంబు లనవచ్చునె తిర్పతి వేంకటేశ్వరా :

4

తాదేవర్ణి వెంటింట్టయ్యగొప్ప. చందవోలు (రేపల్లె తా.)”

ఆ వె. కాని మమ్ముఁ విట్టి కని దీర్చుకొనక య
దేవుఁ దిట్ట బిది; తెలివి యదిక
మైనకతన విట్టిపావక గల్గె మా
వారి కదియు మాకుఁ బొభవంబె

క. కాకవ్యాసము తమకే : మేకొ గతి విదియు నెత్తిమీదికి వచ్చుం
బో : కత్తిపాము నేరవి : పొక్కుతులనుగాలో గేనొ బరి గోరుఁజుమి. 275

తిరుపతి వేంకటేశ్వర స్తవము.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమ :

“కలౌ వేంకటనాయకః”

- శ్లో॥ “పాపహ్వంతదివాకరం కుకవిరాద్ భద్రేభకః తిరవం
రంగత్కొమలగద్యపద్యలహరీధరాదిధారావరం
నానాశ్రుపురాణపావనకరం లక్ష్మీమనోనాయకం
ఆర్తత్రాణ పరాయణం తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశం భజే”
- ఉ. ఏ కరుణాకటాక్షమున విచ్చలు నెవ్వని జాతు వాకఁదే
లోకమలోన మెండుగ వెలుంగును; నన్నినుతింప కక్కమే :
ప్రాకటమైన నీను పదపద్యములన్ భజియించుచుండినం
జేతులుఁగాదె విచ్చలును శ్రీకర : తిర్పతి వెంకటేశ్వరా : 1
- ఉ. భారతనర్షమందుఁ దగ భాసియిచుండిన నాంధ్రదేశమం
భారయ నీను నామమును నాత్మఁ దలంపవియట్టి కీర్తివి
ప్రాచుఁడు గానరాఁ దిదియె నక్కము నక్కము నక్కమయ్య; ను
శ్రీరమణీశ : నద్విలువసేవిత : తిర్పతి వెంకటేశ్వరా : 2
- ఉ. రాలకు మొక్కిగూడదఁట; రాతికి మొక్కిన పాపమంట : భూ
పాయఁజేరి గొప్పగ స్తవంబులఁ జేయఁగవచ్చునంట : మే
ర్కేలు : బో : యెఱింగితివె మేదివిలోపల విట్టిమాటలన్
బారికభక్తలోక జన పండిత : తిర్పతి వేంకటేశ్వరా. 3
- చ. తిరుపతి వెంకటేశ్వరుని తేజ మొకింత యెఱుంగలేక త
త్తిరుపతి నేల చేరుదురు దేవుఁ డటంచు భజింతు రేల యం
చరయఁగఁ బయ్యచున్ పతత మక్కట : భక్తివిహీనులౌను రీ
కరణి మహాంధులౌదు; దయఁగొవుము తిర్పతి వెంకటేశ్వరా. 4

చ. తిరువతిమార్గ మిట్టిదని తెల్పియె యుంటిని: వీర లట్టిదోఁ
దిరువతి కేగి మొక్కిక్కులను దీర్చుగదంగు డిఁకెప్పు: దక్కడన్
జరుగు మహోత్సవంబులవనం గని పొంగుట యెద్దు: వేంకటే
శ్వరధరజారుణాంబుజరజంబు శిరంబునఁ దాల్చు తెప్పికన్.

చ "గురుఁడను నేనె లోకములకున్, నను గొల్వాఁ" డటంచువేరుకన్
విరతము వల్కుచుఁగ మఱియు విర్యురీలను నాచనాంది యీ
నరులను వేడ్చుచుండువఁట: నమ్ముగరాడఁట: గల్గనొనె యీ
నరణి వచించువారలకు నర్గతి తిర్పతి వెంకటేశ్వరా: 5

చ. పరసిజనంభవాది సురసంచుకిరీటవిమాతన్న రత్న నం
స్ఫురితమరీచిజాలపరిపూరిత పాచనరోజయుగ్మ: వీ
వర కరుణారనంబునకుఁ జాతురీలు గారె కవీంద్రు లెల్ల రీ
వరధరణీస్థరిఁగ సుకవి వందిత: తిర్పతివేంకటేశ్వరా. 6

చ విరతము మీ మహాద్భుత వివిర్యులనాచుచరిత్ర మెప్పు డే
మఱక యహర్నిశంబునాను మాననమందుఁ జిఱించు మానపుర
వరమపవిత్రులై ఁనుచుఁ జిల్వరచే వినియున్నవాఁడ వీ
నరికిని "రామకృష్ణ" యను చక్కని మంత్రము దోఁచుమ్యై న
న్నరయఁగ నేమి చేయుటో మహాత్మక: తిర్పతివెంకటేశ్వరా: 7

మ. దనదావ్యంబులు నంగ్రహింతురు సుహృద్దారాసుపుత్రాదులఁ
మనుపఁగ రాజులఁ జేరి గర్వ లగుచుఁగ దైవంబు లెక్కింపకే
మనమో నర్గురుసేవ వల్పరకటా: గర్వాంధు లై వల్లు దోఁ
చె నరుల్ కొందఱు భూమిలోఁ దిరువతి శ్రీవెంకటేశ పరీక్షా: 8

మ. దరణిఁగ షీరపయోధిమద్య గతరత్నద్వీప రత్నావళిఁ
బరిశీరింపక వత్త గుల్లలమయిఁగ టిఁపఁగఁ జొప్పు కొ
త్కెర పుణ్ణంబలె నర్గురున్ పంథలో గేఱించు దుక్కిలుఁడుఁ
స్థిరమౌవంబును బొందునే: తిరువతి శ్రీవెంకటేశపరీక్షా.

మ. శతరేఖివ్యవహనవద్య రచనారాతుర్య దోరేయుఁగా
వతి భోగాన్నియఁగా సుశీయవిగ నార్యశ్రేష్ఠునింగా వమం
చిత కీర్తివర్షియఁగా విరళవదనశీరామిగాఁ జేయుచీ
స్థితబాంధ్యము భూమిలోఁ దిరువతి శ్రీవేంకటేశ పరీక్షా.

చ. తిరుపతి వేంకటేశ్వరులతీరు లెఱుంగవలెను లేదు, ము
వ్యసములు పొగి రా వడట పొగిలి మొక్కగఁ బోయి వప్పుడున్
శిరమున భారమున్న సలవ్రతి వైవడు, వానిఁ దిట్టుటర్
కొఱవిని నెత్తి గోకికొనఁగోరుట యందురు భక్తు లోపతా :

మ సమరాటోపవతంగ పుంగవవిభావదీప్త వంచానమ
క్షమునం దల్ప పణాదిజ్యంభవనటక్కోచరం బట్లు నీ
దు మహత్త్వంబెఱుగంగలేక యెప్పుడుం దూషించు దుర్మార్గుఁడున్
ప్రిమితానందముఁ బొందునే : తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశ వ్రభూ 11

మ గురువై యాపుఁడవై సఖుండపునునై కొండఁకడుట్టంబవై
వరభక్తాళినిఁ బోయెచుందువు కృపాపాహోధివై యెవ్వఁ డీ
నరులేదున్ వినుఁ గొల్వఁగూడ దమముం బల్కంగ మూఠాత్మకుర్
చిఱునప్పుర్వఁ జనియింపవే : తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశవ్రభూ 12

మ ఎవరేమన్నను నెట్టి భంగులను విన్నెన్నరు దూషించిననా
స్తవముల్ పేయకపోయినన్ ముఖియఁ జప్పుర్ చేసినం బండిత
స్తవనీయంబగు నీతనికృ సుజనుల్ నన్నుక్తిఁ బూజింపరే
శివపాదాంబుజచింతనా : తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశవ్రభూ 13

మ. శ్రవణానందము నీవరికిము మహాన్తం బింతింపంగ న
త్కవి బృందంబుల నెల్ల విశ్వయముగా భన్యాత్ములం జేయవే
భువి నీనామము భక్తితోత నెప్పుడున్ బూజించువారిం గృవన్
శివపాదాంబుజచింతనా : తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశవ్రభూ. 14

ఉ “దొంగు బుజాన పేరొవి పొ” య్కవి కొందఱు పర్మివంతవే
భంగమురాదు మీ కెప్పుడు దాచు వారలు పర్మినారు పే
ర్మిం గరుణింపు తిప్పులు ఓటుంపుము పుత్రులు తప్పుఁజేయ వా
రిం గనుగాదె తండ్రి క్వివ శ్రీతర : తిరుపతి వేంకటేశ్వరా : 15

మ. సువివేకున్ నృపులెల్ల మీదు మహిమగా శోధింపగా నెంచి యి
య్యవనిగా భక్తిని బూజివేతుడు కదా : యశాంతి మిప్పట్లనగా
భవదువ్యక్తులగుంబుం దెలియఁగగా శక్యంబె మూఠాత్మకున్
శివపాదాంబుజచింతనా : తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశవ్రభూ. 16

అ. బ్రహ్మనమాజముల్ పవిత్రరా వచనన్ గరితారీతిఁగఁయం
బ్రహ్మం' పేరు విన్నయెడ మండివరున్ జామి యాకఁ జాపక
బ్రహ్మను రాముతమ్ముని నెంబఱు కంకవిదేవదేవుఁ, దా
జిహ్మగల్గైంబాసునఁటఁ శ్రేష్ఠకుఁ దాల్చెదరఁట వీరిఁకన్

సీ ఏడుకొండల వేంకటేశ్వరస్వామిపే ర్ముక్కుటేశ్వరుఁ డందఁగోరు పెట్టు ?
వేంకటగిరిదేవవిభును మైశ్వర్యంబు వీతికాపురి వేచ్చు తెరయుపెట్టు ?
వేంకటేశవదారవిందపొదాగ్యంబు గయరాక్షసునికాళ్ళ గాంచుపెట్టు ?
అలమేరు విభుని యుద్యానంబుతోఁ గోడిపుంజయ్య పూఁదోఁట పోలుపెట్టు ?

తే గీ. తోడఁ బల్కెడి శ్రేష్ఠగిరిదధిల్లి
కావతంసునితోడ పామ్యం బుదెట్లు
గలుగు ? దుర్వక్తగిరికగహ్వరాంత
రస్థితం బగు మౌనముద్రాకుఁ దలంప.

279

అ. పాటుఁడనంటి నీ చరణవద్దములే మది సమ్మియుంటి నె
వ్వారిని వేఁడనంటి వను బాలవ సేయఁగ వేఁడుచుంటి నీ
దారుజిలోవ పీకు నరిదైవము లేఁడని చెప్పచుంటి ను
శ్రీరంజితః సద్విబుధసేవితః తిర్పతివేంకటేశ్వరా

17

చ. స్థిరముగ పీరుహస్తమున దీనులగావఁగ ధర్మకంకణం
బుఁయఁగఁ దార్చినాఁడవని యందఱుఁ తెప్పఁగ నాంకించి నీ
గురుతిలకత్యపారసముఁ గోర్చిఁగ నెంచితిఁగాన వేగమే
దరికిని తేర్చుచుయ్య నతతావనః తిర్పతివేంకటేశ్వరా.

18

మ. అనికంబున్ భవదీయ వామకచరిత్రాకర్ణనాసక్తి న
జ్ఞనపాఁగత్యము ధర్మతత్పరిత వట్టాత్మవ్రసేజిత్యమున్
ఘనమజ్ఞానముఁ గల్గినట్లు వరమున్ గాంక్షించితిన్ విన్ భజిం
చిన నేనున్ సురపండితాః తిరువతి శ్రీవేంకటేశ్వరభూ.

19

ద. "తిరువతి వీరు" మం చొకరు దెల్పిన యంతనె మాడు వేంకటే
శ్వరుఁ డటు తేయువందు ఘనపాహున వీలను నెంచినారు లా
స్మరుఁడును ద్రోవదప్పినను వత్సము వత్సము సత్వసుయ్యఁ యీ
కరణిని తేయ వీవు బుధకాంక్షితః తిర్పతి వేంకటేశ్వరా :

20

౧. హరిపానమొనర్చియు మృగయగవ్యాపర్మకకా గాంచి ము
న్నోలికా రాముడుఁ గృష్ణుడుం జనిసి యుక్కోగంజి చాలించి, నై
లింకా దిర్బతివేంకటేశ్వరమహోరిప్రణామై దిక్కులు
దేవలక్రీవమాయించె పీతఁడె కలి నేర్పిన్నచోఁ గా రొడువ.

మ. కలి విం కాటలు సాగి రా వసుడు పీతకా రాముడుకా గృష్ణుడుకా
దొలి భూపంతులు పీడి యేగి రటుపై దుర్మార్గులకా శిక్షలకా
గొలువకా శిష్టల రక్షణయ నలెన్దైకుంతుండు శేషాచల
స్థలి శ్రీతిర్బతివేంకటేశుఁ డయి సత్తావర్తఁ బెంపారెడికా.

చ "కలియుగదైవతవర్జితబిగాంచెడిఁ దిర్బతి వేంకటేశ్వరుం.
డలయికమాత్రమే మనకు నర్చన లెచ్చబొకాని కానరా
విల గిరులందుఁ దద్గిరులకే గడుగుకా రనవత్త" యంచు వి
క్కలి తొలి రామకృష్ణులు జగదగ్రతికా వెలియైరి తిర్బతి

చ తిరువతివేంకటేశ్వరులతీర్థముముందఱు నెన్ని ద్వారకా
తిరువతి వేంకటేశ్వరులతీర్థము లెందుకు మాఱనేరదు ; న
ప్పరధరణీభృదున్నతియుఁ బాల్జ్ఞాన తక్కు తుట్టదీక్షిభూతిఁ దా
మెఱుంగరె ; యాత్మ యొక్కబగునేనియుఁ తిల్లలు వ్యాఘ్ర మెట్టుకొ ;

తే గీ రత్నగిరియందు సత్య నారాయణుండు
వెలపెఁ దద్వైభవము చూచి తెలియవలయు
నాయెడనుగుట్ట బదరినారాయణుండు
వెలపెఁ, దాటకు గుడిపెయు వెలపె మీఁద

284

ఉ బ్రహ్మమతం బనంబెడిదు మాన్యకృత్కిన జాతియంట ; న
ద్రాహ్మణు లందుఁ జొచ్చిరంట ; వహ్వరె ; నీవదభక్తిచూచి న
ద్యుహ్మము పీఠ గావనుడుఁ బాటయఁ బాడుచునుండిరంట ; శ్రీ
బ్రహ్మమనీషి వంది ; గుఱరాజిత ; తిర్బతి వేంకటేశ్వరా ;

21

మ. నను నారాయణరావు కూర్మిసుతునికా బాలామహామంత్రచిం
తనసంపాదితచిరచాచకవిశాధారాలనక్కీర్తిదం
దను సంబంధమహాపదానధను పీతారామనామాంతుఁ గాఁ
చిన మీ కివ్వె నమస్కృతుల్ తిరువతి శ్రీ వేంకటేశ్వరభూ ;

22

- క. ఆల రామేశ్వరమును న • తలరామేశ్వరముఁ దూవఁ దలఁతురె తత్త్వ
జ్ఞులు, తలఁతు రేచి యవ్వ రరె “కంపాను” లన మ్రొక్క రా దవ్వరికా.
క రలయో రలేద మచి నా • రలకుకా మ్రొక్కంగఁ దలఁచు రాజులకుఁ గపిం
ద్రులకుకా బుట్టిల్లఁకనొకా • కలికాలం : బ్రెవవల్లగాని మృగముః

(9) విద్యత్పరమము

- క. త్యాగయ్యకృతులు గలవని తోగయ్యయుఁ తెప్పెఁగృతులు, తోడించి యటకా
బాగోగులు దెలువ మహా • బాగులు లే రొక్క, సుకవిపంచాస్యంబుల్ :
క ధనకోటి నాగరత్నం • బు నల ఛివాచియును రసము పొందిరి వోవల
గను బాద వింటిఁ గోలా • దు నాగరత్నంబు గాళ్ళరుమును గంటికా.

తే గీ హాయి యన వల్లపిచ్చాయి యభివయించె
పీ : యనఁగ వింక నొకలేమ చేయిదిప్పె
దద్దిదిందక్క- ప ట్టొక్క-తరుణి ద్రొక్కి-
కాళ్ళనే వల్ల దియ్యమ్ముగా నొనర్చె

తే. గీ. మేముగానంబు జేపె శ్రీవిదుఁడు ముమ్మ
కరభకాస్త్రయు నద్దాన జగమువిందె
రాజుగనె నేఁడు సంజీవరాపు దానఁ
బాడుచున్నారు పనుల రావరులుగూడ.

తే గీ. కాళిదాసును గవియె విక్రమముగ మనము
గవుంఁమే, ప్పవిత్రమ్మున గారి దూళి
యగుఁ బదార్థమునఁ విర్దిరావగయు నీరె
తక్కువకాదుచును పేరె, యెక్కువేమి ?

- ఉ. భారతలేనె మామిడులు తత్పరమున మఱి మేనమేలు నా
జాచుల నుండు దింత్రీణులపంగతి నుండెడిఁ గొన్ని కొన్ని ని
స్సారము బుండుఁ గొన్నిటి రసంబు విసంబుగ నుండెడికా, “జహం
గీరు, విమాకా వనందు” దిలకించు వయం దిగడుర్పు లన్నియుకా

- క. “నాజాకువనం”దను పల • రాజ మ్రొక్కండుగలదు రాజార్హము, త
తేజం విమాకా, జహంగీర్ : తేజమువద దిప్పటికి నీమలె యగుకా.

- క. నారాయణుడా నవియెడి • దీరు నెఱుంగుచుము కాదె, తేఱవమై న
వీరుంబలె నొకదానరి • పొరంభము చేసి పాట పాడఁగ వింటిఁ,
- ఉ ఎల్లజగములకా దెలియు నెవ్వనివేఱు యతంబె కాంబి
ఖిలుఁ డనంగ, నేటి పృథివీపతులందున వేఱు యన్నచో
“వల్లరి పెద్దజేవి,” దీఁకఁ బజ్జరి నుండలఁ గొట్టుబోయలుకా
విల్లులు వేఱకాం దెలియకపిల్లలనల్లవేఱ బట్టు వట్టునకా.
- క. రవివర్మ నెవ్వరేవియు • నవివేకులు చిత్రరచనయందుం బోలం
దచ్చలుకొనిన వది గనుఁగొని • నవుదాటని యననినా ర్గనంబడుచుకాకో ;

(10) కాకరపర్తి పర్యము

- ఉ కాకరపర్తిమందెడి యుండవనీషివరేఱులార : వి
ద్యాకమలాస్తులార : గురుతాభరితాంతరులార : బంధుతా
శ్రీకరులార : నాకు నల శిష్యునికికా నము రీర లిందులో
నేకడ లోనమున్నదియొ యేర్పఱుపుండవి మిమ్ముఁ గోరితికా
- ఉ కాఱకు నవ్రతిష్ఠ, గురునంతరికా దలవంపు. శిష్యుకా
రేఱకు వేరుపుర్వు, కలిరితికిఁ బెంపుడుకల్లి నుండి మా
వైఖరి. యిందుఁ ద ప్పెఱుఁగ వచ్చినచోఁ దగఁ దెల్పి న్యాయవి
చ్చేఖరులై జగమున విశేషయశంబు వహింపు బొప్పుదే.
- ఉ విద్యకు నేమి : యెల్లంకు విద్యలై వచ్చెనే : యందు మీరు మా
హృద్యత నేర్పజంపగఁ బరిశ్రమ వేయుట లాభకారి గా
దద్యకనుల్ మహామహా లనంతముగా బుధు బుండవచ్చుఁ ద
తద్యకముల్ తదీయములు, తక్కినవారవి గోర వచ్చునే.
- మ “గురుశిష్యత్వవిభాగ మెంత” యని నేఁ గోరకా, మఱేమన్న. నా
గురుతన్ సున్నను జాట్టుమీఁద పథలోఁ గూర్చుండి నామీనముల్
పరిహాస్యములు చేయు బొప్పుగునే : యాపై నెట్లులోవచ్చె “నే
శ్వరవే” రన్నది వత్కమే యనుచు నే స్వాంతస్తునం దెంచెనన
- మ. గురుతన్ తెప్పవిహేతు వే వడిగితికా, గొంతెన్ నమానానవుం
దఱి, నెట్లెట్లు ఓమానంబు నొడివెం దన్నెన వొన్నెన నం

తరమందుంచికొనంగఁ జెల్లు నని యంతన్ మిన్నకే యంటి, వె
క్కిరిపించన్ దొవఁ గేమి చేసితివహా : కించిత్తు యోశింపుడి

301

చ. తిరువతికాప్రియుత్తరము తీవ్రము కాదొ జగం బెఱంగులై
నచిముతీ చాటువదైముల నామృత మీర లెఱంగ లేరె; యు
త్తరముకన్నఁ బూర్వము నవస్సున మీనముఁ బట్టి లాగు ము
ష్కరతకు నేమిచెప్పెదరు : కాకరవ ర్తివివాసు, యత్తముల్;

క. ఉత్తరము వ్రాయువైవా , రెత్తజుగున నేమి యన్న నిష్టమె నాకున్
జీతం తెలియదె వారికి , నుత్తరమును జూచువీరవ ముత్తరపదరే.

ఉ. చిత్తమునందుఁ దత్తము చేరినవిమ్మకు శక్తి చారియో
యుత్తరపాటు గూరియో, మఱొక్కవిమిత్తము దావరించియో
నత్తువఁబట్టి హేళనమునల్పిన నల్పఁగవిండు, దానఁగిం
చిత్తును నన్నుఁ దావ మది చెంచు, మీనలజోలి యేటికిఁ :

క మీనదఁ జూచి నొక్కట , నే సూత్రములోన నుండు విటు చేసిదొ; యా
మీనల పద్దెము నాకై : చేసినయది కాదొ : మీరె చెప్పఁగ వలయున్.

పీ అజవిశ్లేషులార్చి నవతరించిన మహామహాలార : బంధుకామహాకులార :
చర్ర వంశమునందు జననమందిర మహామహాలార : వై దుషీషహాకులార :
వేమలాస్వయమున వెలుఁగొందు నో సహామహాలార : సాహితీమహాకులార,
లకొండివంశమ్మునందు వర్ధిలు మహామహాలార : పాండితీ మహాకులార :

తే మఱియునుఁ గల బంధునుబంధులార :
యెల్లఱును పిరు వండికు లెల్లవిషయ
పెఱిగి యుండకపో రిందు నెవరిదయ్య
మొరటికప్పిర : పెఱిగించి కదలుఁదయ్య

తే గీ మొరటికప్పిరమే కాదు వీరవఁ గూడ
దురుసుతన మేరిదో మీకుఁ దోఁచకున్నె :
చాటువదైములను జూచి చాటు వదలి
తెలుపుఁ దయ్య నత్యము, వెనుదీయ నేల :

ల. వె ఎందు కీకృతమ్ము : లెందుకయ్య కీకృత్తు :
లకటకాకులేల, ఏకములేల :

వట్టి సీనములను బడఁ బీకఁగానేల :

దాఁగ నేల : వేరు కాఁగనేల :

క. సౌర్వావర్య విచారము • వర్వమునకు మీకు ముఖ్యసాధన, మది మీ
 ర్వేర్వేఱఁ దెలిసికొన్నను • గుర్వారాధన పరత్వ గోఘలు తెలియుకా. 300

ఉ కాకరపర్తి మూలమునఁ గాదె ద్విజత్వము కాకతెల్ల విం
 దాఁకును విల్చె, నాడు ప్రవితామహాదౌ నునన్న సక్కివి
 త్యాకలనమ్మునన్ గరిమ మంది ప్రబంధ మొనర్చు విమ్ముటన్
 వ్యాకరణంబు మీ పురికి వచ్చి పఠించుటయే నెఱుంగుదుకా.

సీ ఆకఁ దొనర్చిన “యామినీపూర్ణతిలక” రెండు ప్రశ్నలు మామకగృహమునఁ
 గం, వందొకమూఁడుగలవు భాగమ్ములు మఱియొకంటను నాఱువఱుచుండు
 రెండు ప్రశ్నలుసూచి యొం డేమి కారణంబని యెంచుచుండ మాయయ్యగారు
 “మొవటఁజెప్పినదేమొ మూఁడెయాశ్వాసనమ్ము లటుమీఁదిప్రదంబాఱునుమ్ము

తే గీ తప్ప లంటకుఁ గొంకి మాతాతగారు
 కారివల్లిపురమున వ్యాకరణమును బ
 తించె” నని వారికంద్రి వదించినట్లు
 చెప్పె, విచి విక్ర మని మీకుఁ జెప్పవలెనె :

1 మ. కవియై కాకరపర్తి తేగి యనటన్ గష్టించి యామీఁడ కా
 బ్దివిదుర్ నేరిచి యాకృతజ్ఞతకునై తదేళున్ గ్రంథమం
 దు విశేషించి నుతిచె నయ్యనముఁ దీతొవర్ పగ్గనంగింపఁ దీ
 నువివేకం వినుచుంక నేరఁ దివి యిచ్చోఁ గల్గె దీర్ఘోత్తమర్.

ఉ తొముది పూర్తిగాఁ జదివి రాదనుఁదీః యతఁ డట్లు నన్నుతిన
 శ్రీమహాస్యు నాగురువిఁ జేసన, దాతనికాత్త మెంతయో
 యామహాకుండు వ్రాసికొని వట్టిది సంపుట మిష్ట మున్న . ది
 ప్లే మహిలో ననేకబుధు లెందుఁ గలారు కృతజ్ఞతాఖమర్.

1 మ. తనరార మ్మతియింతు దాంతులను మేదావంతులన్ సాహితీ
 ధననిశ్చాంతుల తావ్యకారనమనిధ్యస్వాంతులన్ మానసా
 ర్చనగోరిమనేకాంతులన్ సౌఖ్యనిభాష్యమ్మనామాత్మదో
 ధనహృద్యేహిల వెంకటార్యజ్ఞ తృప్తామంతులన్ కాంతులన్.

2 తే. గీ. “మేడపరపుఁగోనయ్యగా” బొడఁ దనకుఁ
జిన్నతనమునఁ దెలుఁగులు నెప్పుకతన
వారిపైతము మ్రొక్కెఁ గావ్యంబు మొదట
నరనకవిఁగారు వారి నెవ్వఁబనియేమి

చ. వ్యక్తము చూచి కొందఱు, కవత్తుర మప్పటి కేమి నేటికే
మి : కళకె కాదు, యోగ్యతకు మేర్పితనంబున కాటవట్టు కా
ఖరుఁ గుడు, రిట్టివట్టున నఖండులు పండితు లుండి మిన్నకుం
టకుఁ గత మేమి : ధర్మమునెడన్ జనునే విసుపుల్ బుధోత్తముల్ :

చ. గురుతనుగూర్చి చెప్పుమని కోరుట త ప్పది నాదియే, యశ
స్కరులకు నన్నువంటి చెరుగాకము దేశంఁ దోట యెట్లు : నా
గరువము నెంచి మీనములు గట్టిగఁ బట్టి బలాత్కరించి నా
గురుతకు దక్షిణఁ గొఱపు కోరిక కేమనువారు మీ రిఁకన్ :

ఆ వె గురుఁడు గర్వియైన గురువి గర్వమ్మును
దల్లి చెడదెనఁ దల్లి చెట్టి
తనము శిష్యసుతుల తడవిన స్త్రైందేవి
జదివియున్న బోధ నలుపుఁడయ్య.

చ. గురుతన్ తెప్పవిఁజంబం బదుగురే కోపానకున్ హేతు వం
డురా : రేదా, మును పే నొనర్చిన మహాదోషంబు నేదేవి నా
కరయం జేతురా : అట్టి పద్యమును వీయం దేల యారోపణం
బు రహిం జేసికొనంగఁ జెల్లు ననుచున్ బుద్ధుల్ ప్రసాదించురో :

తే. గీ. అన్నియును నచ్చునడియున్న వరవియుండు
రేది యే తేది జరిగె మీ తెలుఁగఁ జెప్ప
వలసి వచ్చిన నే వ్రాసి పంపువాఁడఁ
దగు ప్రమాణమ్మలను జేర్చి తత్కముగను.

2 తే. గీ. సరస్సుజ్ఞానవరమంత్ర చక్రవర్తి
సమద పరవాదిగఁ గణాళన కలాగ్రి
జాగ్రిదుగ్రివృతాప సమగ్రి మూర్తి
కోనయాశ్యాంధ్రగోరుకీర్తి గూర్తుచుది.

క. క పెప్పెరిదో పెప్పులు; మా • యప్పులు, మీకన్న నెవ్వ రమ్మలు దీనిం
దప్పించనేర్తు; రూరక • యొప్పురికించు తీది మీకు నొప్పుడు విలుదు

తే. గి. శంకరాచార్యు లిది తీర్పుఁ జూచిరింకఁ

బ్రతుపులేవియు దీనిని బట్టరుకదఁ

మీరు మా కిర్వురకుఁ దగు గారవంపు

బండుగుఱా గానఁ దీర్పుఁగ వలరె వాచు

321

తే గి. గురుక యేమైన నగుఁగాక గురుఁ డపాత్రుఁ

దైన నగుఁగాక యాకవియంచుదేవు

మంకురించును గాక నభాంతరముల

గేలి పేయబ కొప్పినఁ జూచి మీరు.

ఈ విజయని కీరు పాటుచుడు విష్ణు గలట్టి మనీషులేని

వ్యజను లనాదిగా మిము యశస్సురులన్ స్మరియించులేని నా

భజనమహాత్మ్య పెట్టిదియొ బాగుగ మీ తెలుఁగంగ నయ్యె నే

వి జగతి నందియంచును గణించి తొలించుట మీకుఁ జెల్లదే;

శ్లో. నాయెడఁ దప్పలున్న వను నమ్మిక మీ కుదయించెనేని, లే

దీయెడఁ గొంతుకోడఁ బని, “యియ్యది పీచోనఁ” గంచుఁ దెచ్చుఁ, లే

నాయెడఁ జూపఁగాఁ దగిన యావరు పుండినఁ జూపువాడ, లే

దా, “యదమిత్య” మం చెఱిగి తానము మానెద మాననమ్మనన్.

(11) నరస పర్యమం

మ పిదపన్ గాఁగనర్చి కేగితి నటన్ విద్వాంసులుగా బంధులున్
నదయాంతఃకరణుల్ మదీయకవికాచాతుర్యముగా జేరేమనం
చద దైవారఁగ నక్వటన్ గవి జగన్మాన్యుల్ ముదం బంది ర
య్యద నెల్లన్ సరసమ్ముగా జరిగె విద్యాగోష్ఠి యొప్పారఁగన్.

మ. ప్రతివిద్వాంసునియింటి కేగి కవి సంభావించి యవ్వారి న
న్ముదికిం బాత్రుఁడనైతి. వచ్చిరి జగన్మాన్యుల్ వధం జూడ న
ర్చికుఁ గావించిరి పుష్పమాలికలచేఁ జేకఁప్పియం బొప్ప మ
శ్మశ్శతమౌ గీరతమంచుఁ గొంత పిని రొత్తొష్ట్యంబు దీవించఁగన్.

అ. వె. అణివిళ్ళవారి యలసౌధమున యందు
 వకలబంధునిమలు మంతసింప
 గీరతమును నెల్లగీరతుర్ విని మెచ్చ
 వినితి చేసినాడ వినుము నఱుగః :

క. అనభ సమకూర్చిన యల • శ్రీ సీతారామకృష్ణ శేఖరువకుఁ డ
 చ్చానవమును మానిరిచిన • దీనముపేతులకు నే నతిం బొసరింతున్.

అ. వె. వ్యాసరింగకృష్ణ వరుఁడు శ్రీ యాకాండి
 కులఁజఁ దుత్తమందు గుణసముద్రుఁ
 డంతరాంతరముల నన్యత్కవిత్వంబు
 నకు శిరంబు మూచి నమ్ముఁ దపిపె.

ఉ. శ్రీసు దేవతాపద కుశేతయబంధరితాంతరుండు గొ
 రీవతికృష్ణ గౌరవపరిమృతమున నమ్ముఁ జూచెఁ, జి
 ద్రావి పురాణపండతుల దూర్వహఁ దిహ్యహాసీయుఁ బోలఁగా
 నా పురిలోన వేజొకబుధాగ్రతి లేఁడని యందు రందఱున్.

అ వె శ్రీద్వీపేదివంశశిశాంకుఁడు కవీంద్రుఁ
 డమలహృదయుఁ డతిసార్వభౌమఁ
 డెంతయేని ముదము నెనపె బ్రహ్మానంద
 వండితుండు సుకవివందితుండు.

తే గీ వారు నీ రస నేరి, యె వ్వారుగాని
 నాటిపథలోన మోచంబు నాటకున్న
 వారు నా కెందుఁ దోఁసరు, వారిగుణమె
 కారణం బేరు మెప్పింపఁ గలరు వారి.

క ఒక యామము వినిపించితి • నకళంకముగాఁగ వివిరి యాపులు విలుదుర్
 సుకవిత్వమనుచు మెచ్చిరి • యింక నొకపథ ముఱుదినమున నేర్పాటాయెన్.

(12) చప్పట్ల పర్వము

క. మఱునాటి యుదయమున నే • నతిముఠిఁ గాల్యములు దీర్చి యారామమొకం
 డరయఁగ వేగెడిచోఁ ద్రోగ్ • ప రహీణ గనుపై నొక్కపండితుఁ డనఘా,

తే. గీ. ఈయనముఁ దాటివిళ్ళకు లేందుఁడై న
యల్ల సుందరరామ నమాహ్వయుండు
అలమూరున మును మనదై న శతవ
దాన మీడించినట్టి వివ్రత్రభుండు.

335

తే. గీ. గతదినము నభఁ జూడని కారణమునఁ
గోరె సారాంశమును దెల్పుఁగొంచేమేను
మరల వినివిన మొదలిడ మంచిచెడ్డ
లరయుమందె మహామహుండరఁడు పేర్చి.

తే. గీ. నీ రిజష్టరుత్తరము వినించి వారి
చాటు పద్యమ్యులను విన్ని నల్పినాఁడ
మోటు లేవియె తెల్పె నా బుధవరుండు
వ్యాసలింగమనీషి గేహమ్మునందు

తే. గీ. వ్యాసలింగమనీషియు నయ్యనముని
విద్వయమె మంచి దనియె నునీతియెఱిగి
తెలివితేటలుగల్గిన దీరహృదయుఁ
డెవఁడు గురుదూషణము మెచ్చునే నఖండః

అ. వె. అంత నేగుదెంచి రయ్యెడ కీఁడఁ గొంద
అందు నిరుపు రొక్క యంశమునకు
మున్నె వాడు నల్పయున్న కారణమున
మరల వాదమునకు మనము విడిచి.

తే. గీ. తలఁప “దీర్ఘతవిధ” యుద్ధప్రహసన
కర్త యందొక్కరుఁడు పేటొకండు మఱొకఁ
దీరుపురుసు నాడురాకత్తె యెంతయేని
వాదమొనరింపఁబూని రవ్వారిగాఁగ.

౪. అవాదం బిటఁ గాను పృష్టుకము వారంతంక లెంతెంతకో
పోపం జేసి యథేష్టరీతిగ మదుల్ పూరించి హెరార్పటల్
చేవల్ దేజుఁగ వొందొ బ్లజక “నీ, నీ!” యంచ నేమేమెయిం
చావేళ గదనంబు నల్పిరి భవిష్యత్సూచనల్ దేలఁగన్.

314

- ఉ. ఒక్కఁడు నాచువత్తు మిక నొక్కఁడు వేతొకవత్తుమంటి "వీ
రెక్కఁడు వాకె యెక్కు" డని యెక్కటి నెక్కటిఁ బోరఁ జొచ్చి రీ"
ఐక్కరు లేల యిట్లులు కడంగి" రదింఁచుఁ దలంచువంత మీ
రిక్కడ రాఁ గతంబెదియొ యేర్పడఁ జెప్పుఁ దలంచుఁ బల్కుదురా.
- ఉ. కాకరవర్తి పర్యము దగన్ వివి యుంటిని విన్నరాత్రి నా
రాకకుఁ గారణం బది కరలంఘనె దెల్పెడిఁగాదె యేటికి
రాకడ యూరకుండుఁ డన జుంకెలు కొండొక మాచి రిద్దియే
మాఁ కరకాళ నాటకపు సూచక మాముఖ మంచు వెంచుమా.
- ఉ. ఇం దొకరుండు యోగ్యుడఁగునేమొ యటంచు మదిం దలంతు నెం
దెందుకుఁ గాక పీనుకులైవీయు వాడని బూతుకూతంన్
తొందుగఁ గైత చెప్పిన పృబుద్ధుఁడు "దీర్ఘదీర్ఘ" కర్తము
స్మృంబొనరించు నల్లరికి మూలవిరాట్టని లో నెఱుంగుమీ.
- ఆ. వె అతిని పృహసనంబు నంపె నాకడకు ము
ప్పది గనంగ భీతమయ్యె మనము
మందలింది దీని మృందింపు మీది బూతు
చిక్కుఁ దెచ్చననుచుఁ జెప్పియంటి.
- క. అది హేతువుగా నతఁ డి • య్యదనన్ నా కేవల్యేని యవమతిసేయం
గఁదలంపఁజోలు సువక్యతి • నదమూలకు నన్వతమో విషమగుసౌరులకురా.
- తే. గీ చర్ల నారాయణమనీషి చంద్రునిశిష్యు
లొకరివెంటి నొకరుగ నొకరినొగము
లొకరు చూచుకొనుచు వచ్చి యొక్క పెల్లఁ
జట్టుముట్టిన నన్ను నప్పట్లనందు
- క. సుందరరామమనీషియు • గందరగోళమ్ము జడగుఁగా యని మెలమె
ల్లం దెలిసి చవియె, బ్రహ్మ • నందమనీషియును గృన్మనం జనియె నటల్.
- క. అల రామకృష్ణకవి ఐం • దులు దులువ పృవంగమునకుఁ దొడఁగిరి, కడుబం
దలు చుట్టను గరకాళము • లొరియించుచు వంగుపేయుచుండిరి తఱితోన్.
- తే. గీ. ఇంటియజమానుఁడైన కృత్తికవరుండు
వ్యాపరింగహ్వయుడు తక్కుఁ బొజ్జఁదొక్క

దుండు నయ్యెడ లేడ, యయ్యోగ్యుఁ డూర
కుండె నల్లరినాఁగ శక్తుండుగామి.

340

సీ కొముది పాతమ్ము గావలె నా కిప్పుడం దొక్కివిద్యార్థి యరుగఁ దొడఁగె
బోనిమ్ము రమువంశమేవిఁ జెప్పుమటంచు నిఁక నొక్కవిద్యార్థి యీనడించె
కాకరసర్తి యీ గ్రామం బెఱుఁగు మంచు వేటొక్కవిద్యార్థి వెక్కిరించె
పెద్దపేరుగ విందు మిద్దియేనా వన యంచొక్కవిద్యార్థి హంకరించె

తే గే వీరినే వండియ లటంచుఁ జేరుపెట్టి
శృంగభంగావ లిఖియించెఁ గృష్ణసుకవి
అకవి దై ర్యమ్మునకుఁ బోయనట్టి దై ర్య
మన్యుతమునయందు నేనెందు నరయ నఱుఁడ :

అ వె అటులు చుట్టుకొనిన యవ్వార లెల్లరు
నఱువ లేనుగూడ నఱువ నగుట
“నఱువ గోరి” యనెడి యాయులమాట య
త్తఱివి మదికిఁ దగిలెఁ దరుణ మగుట.

సీ అర్జునారేణిలో నాంద్రగీర్వాణవండితులు శ్రీవ్యాసమపీషివరుల
యనుటఁ దొనర్చినయల్లరి యవ్వుట్ల వర్ణనీయము వినవయ్య నఱుఁడ :
భటరాజకవనంబు వదరింతు వీ పవి యొక్కొక్క పరి నన్ను నొక్కపలుకు
మీసారాదీయించివేసెద నని మఱియొక్కమా తాగ్రహం బొందుచుండు

తే. గీ ఆయశస్వి పీఠరామయాహ్వానుండు
బ్రాహ్మభక్తికి పౌహిత్రపార్థులకవి
కించుకయూఁ బోలరింతకు హేతువేమె
యెఱుఁగుడే తిర్పతిమనీషి : యిదిగో వినుము.

ఉ వ్యాసమనీషి తైత్తిరమును వహ్యరె యంచును మెచ్చనంటఁదో
నానకలజ్జా మెచ్చని యహంకృతికాళికిఁ బాచితం విఱుర్
చేసిన నొప్పునంట : యిటు చెప్పఁ దొడఁగె వకండు దీర్ఘవి
శ్వాసపురస్పరంబుగఁ బ్రకాశముగా విటు లేను బల్కితన్.

354

ఉ వ్యాసులవారు నాకుఁ గడు బంచుగు, లేకయే గొప్పవారు, త
ద్దాసుఁడ నేను, వారి కవిభాకలనం బది నాకు నచ్చ దే

దోవమొకాని, యే నొక బుధుండను గాను, మఱొక్క రమ్మనో
త్యానువి పెచ్చవచ్చు, బలవంతము పెట్టిన నేను పెత్తునే :

355

- ఉ. నాకవసంబు వారలకు వచ్చదు నా కలవారి కైతలో,
దోకడ లింపు వింప, విడి పూర్వ జనుర్యహిమంబో యేమొ ; న
ప్రీతకనన్ పృథాగ విటు లిక్కడ నొక్కట కీచ్చసేయు మీ
రాకడ పొల్లా లొప్పదు, కరంబిది కూరముగాఁగఁ దోఁచెడున్
- క. అని యేదో యొక తెలుఁగున , మను పీఠాధిపమూర్తిగారిని వారిం
చు మసాయమ్ములు వెదకుచు , వినయముతోఁ గయ్యమంటిఁ బెంకితనమ్ముకా.
- క. విన్నెనఁ గొట్టుదురు న , స్పన్నన్ కాళాభిమాన మట్టువదె న్నా
యన్నా : యే మని తెల్పుదుఁ , జిన్నెల వన్నెయనునాటి శిష్యులచెయ్యుల్
- క. నావినవండ్రికుమారుం , దోపికపై వారి కేమొ యుక్తులు పెప్పన్
గోపంబె హెచ్చె వారికి , బాపురె, యే మందు నానలాకోభ నభా :
- ఉ. నాదకయొందె నాకుఁ జిననాడు మొరల్ మఱి నేటిదాఁక నా
కిలలి యెచ్చటన్ జరుగ దీపయి నాటిరితి నా
కేల మఱిండు దైవ “మిహిహీ యిహిహీ” యని నన్ను సారెకన్.
గేలిని గొట్టపాగిరి పగిల్చిరి భూమియు నాకసంబునున్.
- ఉ. కాఁకరవ ర్తిలోనఁ గవిరాండము బున్న వటంచు వింటి నేఁ
దాకలితంబులయ్యె నవి, యందఱు నొక్కటఁ జాట్టికొన్నచో
నాకవసంబు వారల నణంపఁగనేర్చునె ? దేహదార్ఢ్యపూ
నా కొకభంగిదయ్యె, విక నాగతి యేమగునో వదింపుమా :
- తే. గీ గణపతిని దోలు విద్యార్థిగణము కొంత
అంజనేయుని దోలెడు నదియుఁ గొంత
కుంభికర్ణుని దోలెడు కొంతగణము
చుట్టుముట్టె నేనాపతి చూచుమండ,

362

- క. నేనాపతి యగు నలన్య , సామజావాగ్ధోరణికి నహంకృతికి మితికా
గానను' దలరసిన యల , మానిసి కల్లరి యొనర్చ మన పెటు లయ్యెన్.

తే. గీ. “నాయనా : బా”బుండు నేనాయనాధ
గతిని పెరిఁబుచ్చుదును నొక్కగంధకాల

మెట్లో గడవితీ వంతట నేగుడెంచె
చర్ల నారాయణమవీషి చందుగ్గిఁ దనను

చ. “బ్రతుకుము జీవుఁడా” యని యపాఠముదంబును బొందునంతఁ బం
డితుఁ డతఁ డావ్య మెంతయుఁ గడిందిగ నెఱువడంగ “కల్దనం
గతి నెఱుంగంగ లేక కవి కాదగు డె” ట్లని వెక్కిరించుచున్
మితికిని మించు నొక్క మిడిమేలవుఁ దోవకు బండితోలుచున్.

ఉ. “కొముది చెప్పనేరవఁట : కాఁదగునంగతి చూచికొమ్ము. నీ
వీమెయిఁ గాగితమ్మునయి నిట్లనె వ్రాయు” మటందుఁ గోపము
దాగిముషితాత్మగౌరవభరంబుగఁ బల్కెను. వ్రాసి యాయఁగా
నామెయి నేను సిద్ధపడునంతట నొక్కకలార్థి వేర్పొడిన్.

మ. తరివ్యాటి చెరింగఁగా ననియె “వత్సారింకదర్శింబు పం
గర మెట్లయ్యెనో తెచ్చు”మం. చకవి వేడకఁ దీర్చితిన్ మీఁదఁ ద
త్ప్రతిరోధం బొక కొంత తగ్గె. నట్లుపైఁ బ్రాజ్ఞేతరాలాపనం
గతి యొక్కించుక తగ్గె. అప్పటియి తగ్గంతొచ్చె నంతంతకున్.

తే. గీ. ఆశ్వమేధ విచార్యమ్ము నందునున్న
“దర్శయ” మంబునందు సాధుక్వ మిట్టి
దనుచు నాయంత నేఁ జెప్ప నంఘమూర్తి
చర్లనారాయణమవీషి నంతనించె.

తే. గీ. ఏకవదనవ్రయోగాన విమృహాత్ముఁ
డింతదాఁకనె మాట్లాడె నంతలోన
మరల గౌరవమును జూపి మాటలాడఁ
దొడఁగెఁ బండితుఁ డెట్లు తుందుడుకుచెందు :

360

ఉ. కోపవశమ్మునం గలిగెఁ గొందొక తుందుడు కిమ్మహాత్మునం.
దావయి నెట్టులో యడఁగె నయ్యది; విమ్ముట మంచిరితినే
చూపె వితండు శిష్యులును జూపరు దౌష్ట్యము వంతగా “యథా
భూవతి” యన్న వ్యాయమును బూర్తిగ నే మది న పైఁబొంగితిన్.

370

చ. అదియునుగాక నాగళర మట్టులు దాఁచివచ్చు మంతలోఁ
బదట నడంగ విం కితఁడు పట్టువడం దని తోచి గౌరవా

స్వదముగ మాటరాదుటకు శాస్త్రులకున్ మది గల్గఁజోలు; నా
కది గవ నట్లు తోచె, విజయనా, యవత్యమెయనా : తిర్పతి :

౯. ఈ నారాయణాష్ట్రాగ రసంగ నెంతే యోగ్యులుం బండుగుర్
జ్ఞానుర్ తుందురు కందు కారణము నేఁ గన్నెట్టితిన వీరిపే
రావంగాఁబడె గీరతమ్మున వదే యాత్మన్ గలంగించె, లే
దేనికా "పి" వని నన్ను నా రమట తెన్నె గుండె బండున్, సఖా :

౧౦. వీరిగురుండు వీరయ వివేకి యొకిండుక నాకు శిష్యుఁ, దా
కారణమై ప్రశిష్యతను గాదనఁజాలఁడు దేవుడైన, వీ
దీరుఁడు నన్ను "పి" వనుచు, దేఁతువమారి వచించుటెట్లు . దీ
దూరులు తొక్కుకొక్కోవను బుధుం డెటుకొక్కుక్క : వచింపుమోసలా :

తే. గీ. హీనసంబోధనము గురునెడలఁ దప్ప
గాదనుచు వీరఁడే బాలకవికిఁ జెప్ప
నేమొ, యని యెంచిదిగాని యిమ్ముహూత్ము
వచవటిచరిత్ర మది దృవపఱచదయ్యె.

౧౧. రుతరాషిత్యము మేనిమేనియు నన్నిత్రీత్యముం బొల్పు వం
దితుఁ దీతండు కలావివాదమునకుఁ దీకొంట యుక్తంబె; త
త్కృతికిఁ శిష్యుల నొప్పగించి వృతగాఁ గీకీర్వసుర్ చవ్వుటర్
ప్రతియోగ్యుర్ విని నొచ్చుకోఁగ నొనరింపం జేపినాఁ దేటికో, '

౧౨. "కౌమూదిచెప్ప"మం చొకఁడు, "గంటకు మూలు వచింపు" మచొంకం,
దేమియుఁ దోఁపవీక యొకఁ, "దీ వనమర్థుడ" వంచు వేటొకం
దీ మహనీయు ప్రేరణమునే గొని యల్లరి చేసినాడు; వి
ద్యామహితుం దీతం డెటులు తప్పవతమ్మునఁ గాలువెట్టెనో :

౧౩. "పండితు డంచు వాగ్విదె వవారిగ పారెకు వెంత వండితా
బండలు దాకఁడం చరుగఁగా గమకింతునా, చెప్పనేంఁ యా
తందె ప్రమాణపూర్తిగ శతస్మిక్తిఁ గర్త; తదీయపాండితీ
చందిను మాశతస్మి పెలుచకా వరియించెడి జూరు మయ్యెడకా, 377

౧౪ ఏదియుఁ జేతఁగా దనుచునే వరియించుట తప్ప అన్య మిం
తేదియు లేక పోయె నొకఁడని యుపాయము; దానఁ జేపియే

నాదెన వారి కెంతటి ఘనంబగు కోపము గల్గియున్న న
న్నేదియుఁ జేయలేక యిటు లింటికిఁ బంపిరి సుమ్మి తిర్యకిఁ :

చ. అడిగిన దెల్ల రా దమకు కాత్మను బొంగిరి గేరి గొట్టి రా
దెడిదము పై చితిన్ సురిఁగి వేజొకచోటికి వచ్చుపిమ్మటం
గడవిడనెల్ల నాఁగఁదగుకార్య మొనర్పఁగ వచ్చునంచు నా
యెడఁద నుపాయమిట్టి దొకఁ డెట్టులా తోఁచెను దైవికమ్ముగఁ.

ద. “కల రిట రామకృష్ణకవిగా రలవారికి మీకునుఁ నటన్
గలిపెన. పెచ్చ రెక్కుదొ తగన్ దెలియంబడు” నంచు గొందఱు
జ్జ్వలితగతిఁ వదించి రతి చాత్రులయందలివారు. వారికిన్
దెలియదొ పూర్వపుత్ర. మిటు తేకువమాలి వదించు కేటికోఁ :

చ. తిరువతిశాస్త్రి వారివయఁ దేఁకువ దీకొనినప్పు డోడి నే
దరయక నన్ను మాల్కొనుట కాకవిగా రెటు లొప్పికొందుఁ రా
తిరువతిఁ బిచ్చఁ దండులకుఁ దీర్పును మీముద మంచుఁ జెప్ప వా
ద్దుడునుగ నావయొ దొడరి తుండుడుకుఁ బవరించి రయ్యెత్తన్

గా. వారేకా దెవ రేగుదెంచివను నే వారింపఁగా నేర్పు నే
నారామద్రవిడుండ నయ్యె నమయం బాలాటి దయ్యెఁ మహా
దారుల్ తక్కిన పండితోత్తములు లే రచోచ్చట. నున్నప్పు డి
వ్వీరుల్ పీఠిఁడిపోకలన్ జరిపిరేఁ పీఠింపుమో శ్రీవతిఁ :

మ. తతవిద్యాచతుర ప్రతిభ లగు సీతారామకాస్త్రియ యి
న్నతఱిఁ దప్పదుపోక లొప్పురవి విజ్ఞానుల్ కలార్తుల్ మహా
మతి నారాయణకాస్త్రియఁ గనరి యామాడ్కిఁ బ్రసంగించు కు
న్నతఱుద్ధర్ బలె మిన్నకుండి రిపుడన్నఁ లేచి లొక్కుఁమృడిఁ.

ఆ. వె. “బాలనాయకంబు బహునాయక” మకున్న
యార్యజనుల మాట యాత్మయందు
జ్ఞప్తిదగిలె నాకుఁ గాకరప ర్తినం
ఘమ్మ చుట్టుమట్టి కలఁచునపుడు.

384

గా. మీసార దెగించెడి వ్యాససోదరుల కేమేఁ జెప్పికో నెంచునాఁ
కీసుం బాసును లేచి యల్లరులనే కేలే తి తూలించునాఁ :

“సీ! సీ! యిట్టిదే కదా” యనెడి కు స్తీవారి వారింతునా :
నా సామర్థ్యము దేవి కిందు దగు నన్నా : శ్రీపతి, చెప్పమా :

చ. కలకలమున్ గళార్చుటలు గ్రొందుకొనం, దరిలేవి చప్పటర్
వొలయుగఁ, బోలుమాటలును బొంపిరివోవఁగ, పెక్కిరింపుకం
వలయుగ, నేమి చెప్పుదు నహా, యిత నా కగు శృంగభంగమర్ :
నలుదెస రా ర్రాప్తాయును వయ్య మురారియు నయ్యె నయ్యెడన్.

ఉ అకటి విశ్వరూపమున నందఱు రాటికి నాఁగెఁ గేశవుం,
దీతటి విశ్వరూపమున నెల్లరఁదాటికి వీఁడు లోఁగినాఁ,
రాకటి భీష్ముఁ దెట్లు లఱు లయ్యెను వ్యాసమనీషి నేఁడుప్ర
ఖ్యాతులు లేరు పెద్దఁ బిత నయ్యెడ నల్లరి యెట్లు రూపఱున్ :

ఉ. “బంధు వటించు పైఁచి” రవి వ్రాసెర దెక్కడఁబోయెనొక్క : యీ
సందురఁ బెట్టి నొక్కనెడ సాక్ష్యము వేఱొకఁ దేల : వారి వాఁ
తం పిరికించినం దెలియదా : వికరంబును దేర్చిహ్ను : రా
చం దలఁపూనినం బయికి నత్యమెవో యులుకున్ దవంతటన్.

ఉ ఎంతవి వాఁయుదున్ ముని రెంతటి గోలయునేని, న్యమున్
శాంతము నూతగాఁగఁ గొని పైఁచితి వ్యాసమనీషి “సాగ” దం
చింతయు నాఁగుయత్నమాన కియ్యకొనిం గమకింపఁ దెంతయున్
సంకన మిచ్చెఁ జర్చకులచందుగ్గిన కీ యొకనక్కెపు న్నుడుర్.

మ “మన దీయూరుగదా, యెకే వికవి జిమ్మం గట్టఁగలేమె” యం
చనున్నారలరాదు, నే నది విజం బొనంచు లో నెంచి యెం
దునకుం దిగ్గకపోతి, సంకనె ననుం దూరించిన ట్లెంచి రా
మనబుద్ధర్, గను “శృంగభంగ” మను నర్గ్గింధమ్మునం దంతయుఁ. 390

శృం గ భం గ ము

(కాఁకరప ర్తివివాది చర్ల వెంకటచలపతిశాస్త్రిగారి పేరఁ బ్రకటితము)

పీ ఠి క

“ఏదేశము మీకు నమ్మకమె” : అని వ్రాయించిన చళ్ళవీళ్ళ పేంకటశాస్త్రిగారు
“హూలెందు !” అను మాటపైఁద మాగ్రామమునకు దయచేసి యీ క్రిందివర్య

(శ్లో ౧౧౬౦౧౧౧)

నంబయు నడిపి. ఇంనకక్యలేకముగాని, యతికయోక్తిగాని, లేదనుట కిందుఁ జేర్చొనఁబడిన విస్తృతమగు సాక్షియ. కవిసమయవిద్యమగు నేకపదనవ్యయోగా దిక మిందుఁగలదు పండితుల కది హస్తదాయక మగుననియే తలంచెనను.

క. నారాయణునకు గురునకు • భారతకవయితకు వ్యాసపండితునకు జో
హరు లొనరించి కవితా • భారతికిఁ మొక్కి జయముఁ బలియింపఁదగుఁ

మ. పోకమం బిచ్చి విరోధి కృష్ణమమహావైకాళికవృత్తయో
దశినఁ డిబ్బడు బిందువుల్ నడుపఁ బిత్తిగ్రంథదుర్లభులన్
దశలోనఁగడియించి వేంకటకవీంద్రకోకర యేతెంచెను
రజ్జముం బాపుకొనంగ గెల్చుగోపఁగా రావల్లిమత్తల్లికిన్

వ. అట్లు బహు పండిత మండితంబును కృష్ణకవి వివాసగ్రామంబు నగు కాక
రపత్తికి కకటాహుండు యరుగుదెంచి సంపన్నుఁడును బిందుగు నగు
నొక గృహస్థునియింట విడిసి యిష్టాన్న సంకృష్టుండును సుఖము తుండు
నయి—

ఉ. కాకరపత్తి పండితభామణి మండలి వేణువేణు నా
లోకన మాచరించి తమలోపము లేదని తెల్పి రాముపై
వాకావినాడ గీరకము వచ్చినితుండని పిచ్చి యొక్క ను
ల్లోతుని పౌర మెక్కి తనల్లోమిలం బలియించు నత్తటికా

ఉ. “వ్యాసకవీశ్వరుం దలఁతివా”డని కల్పములోన “నేడ నా
తో సరివారులే”నివియుఁ దోచిన కీతి బ్రగల్భమాట రా
గా సభవారు నైది రది కర్ణ కతోరమెయైన బిందుకం
జేసి విడంబముల్ మఱియుఁ జెప్పఁగ సాగెననంతు వేర్బిడిన్.

చ. పలువుర వేంకటేశ్వరుడె పార్థివనఁ బిల్చె దనంకఁ, గొందఱు
విరిచెను దత్పథాపతియుఁ, విల్వఁగలే దొకరైనఁ గృష్ణు, న
బ్బిలి “ననుఁ బిల్వఁబంచెనె ? పథాపతిగా”డన, దూత “లే”దనెన్.
గలహము నాత్మ నెంచి కవిగండరగండఁడు రాఁడు మేడకుకా.

వ. వెండియు గీరకాశ్యానమునందు “గురువులతోడం గూడియేని జయింపరం”
డనునర్థముగల యొక పితృతనవాక్యముం బడువుచు నెనుట బృహస్పతిబోధిపాది
నారాయణ బుధేంద్రునిగని వెలువఱచి,

(శృం గ తం గ ము)

చ “ఎఱుగను మీమహత్త్వ మిదమిత్త మటంచును దెల్లమయ్యె నే
 దొరపడి రజ్జులాడితిని, పోడిమి గల్గిన రామకృష్ణులన్
 గురువులతోడఁ గయ్యమునకుం జనుదెంచని తప్పవ్యాసితిగా
 కర జని తీసివైతు” నని చల్లఁగ దాఁచె యథార్థ భాషంగా.

ఉ. మేకుదిగింపు చువ్వమును, మేలగు వీశ్వరవేయిగిర్వముగా
 గేకల మంచరింపనెడు గిర్వము, తీయగుజెందు గిర్వమున్
 పోకము కాంతిగిర్వమును జొప్పడు వాసిదిగన్న గిర్వముగా
 గాఁకరపర్తి గిర్వమును గైకొనిపాడె నతండు పేరుకన్

క. కల్లరివారంజాబుల • వల్లరిపదైముల గీరతాక్షేపముతో
 బొద్దుల మల్లాసంబునఁ • గొల్లదగా నతఁడు విలువకోటి వినిచెగా.

చ అంత దివకరుండస్తాదిగ్రీ కేగుటయు నాటికిఁ గొదపు సారింది యందఱుఁ
 దమతమ విడిదరకుంజువిరి. వేంకటేశ్వరుండును విజయవాసంబున కరిగి కతి
 పయసుహృజ్జ్వరపరివృతుండై “కృష్ణకవి మీరమ్ము గూఁడేని యెల్లి నాతో నువ
 రాసము పేయఁగూడు” ననియు, “నేటికోద్యున నారాయణబునుం డీమింపఁ
 గోరుట వినయార్థం”నియు నిచ్చానురూపమ్ముగఁ బద్ధుబాడుటయు నదియెల్ల
 నాస్తమభిప్రాయం దెలిసి శ్రీనారాయణ బుధేందుగిండు కృష్ణకవి రాచింది
 యట్లనియె.

ఉ. వింటివె రామకృష్ణ! మన వేంకటకృష్ణి వచో విరూధిః న
 ట్లంటికి నేగి వెండియును నెప్పటిమాటయె యాడుచున్నవాఁ
 దంటః యెదుర్చు మీసృష్టనియానతి యున్నదియొక్కొ నాఁగ నా
 దంటి “భవమ్మియు క్రి వనరానమొనర్చుగ మెచ్చు తే”డనెగా.

చ కర్మమమ్మున నారేయి గడచనుటయు మఱువటినాడు పూర్వాష్టామ్మునందు.

పీ. అగ్రహారకుండు విద్యారికుండు సుగుణకారి సుందరరామకృష్ణిగారు
 ఘనకర్త పితకారిణిని గురుండును సామయతి వ్యాపరింగనండితుఁడుగాడు
 ధవళాద్రిలో మహావ్యాయుండు సౌభాగ్యకారి పితరామకృష్ణిగారు
 గానవిద్యను జేరుగలవాడు చల్లార్చించుదుగిండు లక్ష్మణకృష్ణిగారు
 వేదరాస్వయవార్ధి విమలశీతాంకుండు సూర్యనారాయణసూరిగారు
 అవధాని సంస్కృతాంధ్రాభ్యాసుకర్త సూర్యనారాయణసూరిగారు

(శృంగ కంఠము)

కువిరాజుగారి యుద్ధోగి పండితపురస్కారుడు బ్రహ్మనందకావ్యిగారు
చోళవిశ్వానరాయ సాగరేందువు కవిళి చిన్న వెంకటకావ్యిగారు
సంస్కృత సర్కలాళంలో నొజ్జ సజ్జనసుకమతి రామకావ్యిగారు
సాహితీధనుడు కాత్తవ్రనత్తం దధిజాతుడు వేంకటకావ్యిగారు

గీ మణియుఁ బండితులును గవుల్ మణియు మనులుఁ
విన్నలును బెద్దలును గూడియున్న సభను
చళ్ళవీళ్ళ వేంకటకవీళ్ళుఁడుగారు
గీరకము విప్పి వెండియు గేలిచేయ.

వ. కతివయద్వాక్యసహితంబై యాసలావేదికలు విచ్చేయున్న నారాయణ బుర్రేం
దుర్గం దది సహంపఃజాలక పముచిత తాషణమ్ముల వేంకటేశ్వరు గీరక
పాఠమ్ము నాగి.

ఉ. "మీరు రచించు చిత్రముల మీట రచించును గృష్ణకావ్యి నా
కురిమి శిష్యుఁ డెచ్చటనో గొప్పలు చెప్పుదు రేమి కార్యమో :
బోరుఁడి యాకవిం బిరువఁబుత్తు" నటంచు గురుండు వల్క నా
దీరుఁ డిక్కేమి చెప్పుదును "దెల్లెతె పెప్పె పె మెమ్మెమే" యనెన్

క. ఎవియో వీరములాడిన : నవదానము పేయఁ గృష్ణఁ దరుదేఁడు యశం
బవల సుసారం బనుమతిఁ : గవి వేంకటకావ్యి రేయి గరువము సూపెన్.

చ. తిరువతికావ్యి వచ్చునెడఁ దీర్చరి యాకఁడు పేయఁగావి నే
మణిచితి నే నెఱుంగ నను మాట యిడేముటి విన్న రేయియే
పురుసుఁడయేవి కృష్ణకవి బోరెడివాఁడవి యంటిరంట, నా
సురకయ వర్కినాఁడ నవి యోడినవండు వచించె నద్దిరా :

ఉ. వారలలోనఁ గష్టకవిఁచర్చుడు మాద్యయమందు నేనెబో
దీరుఁడనంచు నెల్లరకుఁ దెప్పుదునుండుదు గాన విరుగురా
బోఁరుడు మీవదానముల బోఁడిమిఁ జూకుమటంచుఁ బల్క నా
నేరుపుకాఁడు మా యిడడు వివ్వెఱఁజెందఁగ పర్యులందఱున్.

గా. నాకుఁ శిష్యుఁడు రామకావ్యికవి కొన్నాళ్ళేమొ నీచెంతి నే
దో కాలక్షయ మాతరింతుటయు నోహో శిష్యుఁడం చెప్పుదున్
మీకబ్బమ్ములఁ తెప్పుకొందు రది మేట్టికొనె : మీరెట్లు లా
క్రీకృష్ణం గవిరాజు తెప్ప : రన, విప్పి : మాట రా దచ్చటన్.

(శృంగభంగము)

వ. ఆంక

- ఉ. కొమది జేతఁబట్టి వయగరపుమాటల రామశాస్త్రి "మీ
దేమి యెఱుంగువారో, యిప్పు డింతుక పెప్పు" డటంచు వేడఁగా
నామహానీయమూర్తి "యది యంతయు విప్పుతమయ్యె నిప్పుడే
నేమియుఁ జెప్పలే"ననియె నెల్లరు విజ్ఞులు బిట్టు నవ్వఁగఁగా.
- ఉ. వ్యాకరణమ్మున నెలుకు వాదమునం దని రిత్తపదైముర్
గోత్రః యిదేమి : నేఁడిటులు కొంచెమి లేవని విక్కమాడుటర్
నాకు సతీర్థ్యులకావులు, నవ్విదివింపఁగలేని మీరెటుర్
వాకొననేర్తు రానిబుదవన్ములయొద్ద, విడంబఁపేటికిన్
- ఉ. కొమదిపెప్పుడం చరుగఁగా మఱి వేడులరామశాస్త్రి య
ష్టామహాతుండు పునక్తము నంది వనంపడి కొంతచూచి "య
య్యా : మఱిలేమ విప్పుతమె యయ్యెను నర్యము చెప్పలేను న
న్నేమనియాయవార లింక, వింక విజం"దనె వెల్లవోవుమన్.
- చ. నరగున రామశాస్త్రియుఁ బ్రళంప యొనర్చుగఁ జెప్పనేరమిఁ
గిఱువయి యాకవీశ్వరుఁడు క్రిందులు పీఁడులు నూచుమన్నచో
గురుఁడిటు వల్లె "శబ్దకృతిఁగూడ నెఱుంగనియట్టివార ల
బ్ధిరుదులు వ్రాయనే ?" మనినఁ "తెప్పెమె మెమ్మెమె చెప్పలే" ననెన్
- ఉ. "తామనచింపఁగావలెఁ బ్రతాపచరికృముఁ దెచ్చినఁడ విం
దేమి పఠింపఁజేయుమరొ ? యి" వ్వనిరామబుధుండు పల్కఁగా
నా మహానీయుఁడున్ "దిరుపకయ్యకపీండ్కుఁడు గాని యిందు నే
నేమియుఁ జెప్పఁజాల" ననియెఁగా, విజమాడినఁ తప్పలేమగా
- చ. "పెరుగును బువ్వయున్ మెనవి జెడ్డవనఁజోదరుఁ దోడఁగొంచు న
త్వరముగ వత్తు నందనుక తాకుము బియ్య" మటన్న బిచ్చనాఁ
"దిరుపతి వెంటరా నరుగుదెంచెన శాసనజమానమందు నే
మరల బలమ్ముమీఱ"నన మార్కొని బుచ్చినదాని యిట్లనెన్.
- చ. కలనరియంగ వారిను దాకలు తండుకొకతె మఱిఁ
గలహము పేయవచ్చెదరుగాని, యిదిట్టిపుడయ్యెఁ జాలులెం
దలయిక నంద నేమిటికి ? నల్కనహింపకుఁ డింకమీద మీ
బలమును వారిశక్తియును బాహ్యములయ్యె జగమ్ము మెప్పుగఁగా.

(శృంగభంగము)

చ ఇట్లు పరాశితుండగుటయు నొక పట్టుకంబు లేచి,

ఉ. “వ్యాసకపీంధుఁ డింకయనువాఁడవె : పిచ్చును బట్టు పద్మెమర్
జేసినయంకమాత్రమునఁ జెల్లెనె : యాయనతేరిచూడ నీ
కూసుకవిత్వమెంత : యిదిగో నన లోఁగితిఁ కావేల్లకుఁ
మీనము లప్పగించి చనుమీ : యింక మాటలవేయు నేటికిన్

క మనుచు శిరసావహించెడు : ననర్థరామవముఁ దూలనాడెడు దానిం
గనుఁగొని పీయష్టమువ : చ్చిన దొక పద్మమ్ము విప్ప చెప్పంగలవే :”

వ అని యుల్లంబుబిప్పిపోనాడెవిట్లు కొలుపు ముగియుటయు దుండగింగు దాంతులు
కొందఱు కరతాళంబులు వైచిరి, మవ్యాహ్నంబగుటయు నెల్లరు భోజనమ్ము
లతై తమకమ నెలపులకుంజుని వేంకటకపీంధుండును,

చ. స్థిరపడి ప్రశ్నకుత్తరముఁ జెప్పఁగ నేరక కుఱవార ల
ల్లరి యొనరించిరంచు నవలాపము పేపెతునంట బాపురే :
గురుఁడును కుఱ, శిష్యులును గుఱులు సూటికినెంచిజూడఁగా
విరువదియెన్ని దేకులకు నెక్కుడు పోయెము లేద యేదికిన్.

వ. వెండియు సాయాహ్నమ్మునందు సీతారామకృష్ణ గౌరీపతికృష్ణ పురస్కరులగు
బుధేందుగిలు కొలువై యుండ నతీర్థనంచుమ్ముతో నల్లమరాళ రామబుధుం
డచ్చటికి విచ్చేసి వేంకటకవివరు సుపలక్షించి “పూర్వాహ్నమ్మున వారందఱు
దూయఁబట్టుకొనుట నే నట్లంటి నని పల్కిరఁట, ఏక్కంటే ?” యనుటయు
నక్కవివరేణ్యుండును నిది యథార్థము కాదని ప్రతిపాదించె నంత మఱియు
నొక ప్రధానప్రాక్రం డయ్యెనందికులసా జిలుగాఁ బలికి.

మ “అవధానమ్మునయందు వ్యాకరణమం దధ్యాపనమ్ముండు నే
వివిధవ్రక్తియలందు మీకుఁగల పోషిణ్యంబు సూచింపుఁడి
వ్యవహానమ్ముఁక లేదు కృష్ణఁ డిదిగో వచ్చున్ బుధా !” యన్న న
క్కివి పూర్వోక్తమె విర్వచించెను వివంగాఁ బండితుల్ వెండియుఁ.

చ. కల్లలుపల్కివార లని గృంథములఁ బిఱియింప నేలొకో :
కొల్లలుగాఁగ దోషములఁ గోవిదులొప్పినవాని వ్రాసినా
రెల్లఁకఁ జిమ్ముచుండి, రవి యే బుధుఁడఁ గనియుండుఁ, గాదనం
జెల్లెనె : వానిదిదుకొనఁ జేఁదె : యథార్థము కా మెఱుంగరే :

(కృం గ తం గ ము)

ఉ వారు శతమిన్ని వ్రాసిన వవర్యములొకను దిద్దుకొందు మం
చీరు వచించినారుగద : యన్ని యబద్ధము లున్న గ్రంథ మే
వ్వారలుమాచి యాడ, రిక వారలగ్రంథము మీద నెవ్వయో
దూఱులు వ్రాసినార లవి దోషములే : ధర గొడ్డువోయెనే :

వ. కాదేని ముఖములి వాదించి సాధించుకొనుం దనుటయు నాకవి శేఖరుండం
దుల కియ్యకొనక,

ద. “తిరువతికావ్రీ వల్కలదెఁ దిర్పతియంచును రామకావ్రీచేఁ
బరవతినిల్చి నేనిటకు వచ్చితి, దప్పదికావోకో :” యనగా
నరసులు వట్టొ లిట్లనిరి “దానిను వేంకటరామకావ్రీ నా
తిరువతి “రామయా” యనినఁ దీరదె : తిర్పతిఁ “దిర్పతి” యనన్ ”

ఉ వేంకటరామకృష్ణ కవిసీరులు రిత్తలు వ్రాసిరంచు మీ
రంకము చేసినారలట యయ్య : యథేచ్ఛగ, నెందు మీకు శ్రీ
కింకవిరాజ మత్తగజకేసరినామము నెవ్వఁ దీర్చినా
దింక వచింపుఁడన్న నది యేమే ధరించితిమంచుఁ జెప్పవో
వేంకటనేక : వారివన వేడగ్గయె : మే : లని రెల్లవారలా

వ. అట్లు వధముగియుటయు నాటిరాత్రి వేంకటకవీంధ్రుండు తావ్యవారలుధేంధ్రుం
గవి యుట్లేని సంధినడపుఁడని కోరి వేకువకడ లేచి నంబంధుండై తమ
గ్రామమ్మువకు విచ్చేసె నంతచిక్కఁడఁ బొరులు

గీ శతవదానముఁ జేయఁగఁజాలనన్న
యతని కింతవిడంబమే చునెడువారు
కొమ్మది మఱచిపోయిన ఘనున కింత
యల్లరింజేయ నేమిటి కనెడువారు

ఉ తారె శతవదానలఁట : తక్కినవారలు పేరుపెట్టుకొ
న్నారఁట : లోకమందుఁ గవినాయకు లందఱు జన్మిదమ్ములొ
వారఁట : రండు పొందులఁట వహ్వరె : పోలివిదనాది యారు వ
ప్పీరము లన్నియుగా ముగియఁ జెప్పెనె మెమ్మమె యమ్మెనేటికిన్,

ఉ తాదును కృష్ణుఁడుగా శతవదానము నేయఁగ మెత్తు చున్నచో
నేరనటంచు నిబ్బడిగి నిక్కము వేంకటకావ్రీచెప్పె, విం

కారయ నెప్పియెప్పి యయత్థము లాడిన నేమి యయ్యెడుగా
 దీరమునోయి, గీరకము ఏప్పియె పారము లేదుదానిలోన్.

ప అవి చెప్పుకొనసాగిరి.

ఉ శౌర్యముగల్గువాఁ డవి ప్రిజల్ జయవెల్లిగఁ దన్నునింగమం
 దాద్యుని పవ్వ లేళ్ళనుచు నయ్యలఁ జెప్పిన కల్లరీతి దో
 ర్వీర్యముచూపు చెళ్ళవిక వేంకటకావ్రుది మేఁకబోతుగాం
 ఫీర్యులుటంచు నెల్లరకు వెల్లడియయ్యె, విఁకమికావలెకా,

ఫలితార్థము.

చ. విరుకరి గిల్లకయ్యమును వెట్టిన వేంకటకావ్రుది యోడిపో
 యెను, గురుపాదభక్తుఁడగు కృష్ణనకుం జయమయ్యె వింక ఓం
 దను జెళ్ళవిక వేంకటపదవి యిదేనియువ్రాయ వారిలోఁ
 జెడఁగఁగ రాచకృష్ణకవివీరులకుం బిలితే దొకింతయున్.

(1) ప్రశ్న

ఈ శృంగభంగకవిత్వ మిందు వ్రాలు చేసిన చర్ల వెంకటాచలపతికావ్యములవారిదే
 యగునా ?

ఉ త్తరము.

వల్లెపాలెము, 8.7.11

... .. గారికి .. మధునాపంతుల వెంకట సుబ్బారావు నమస్కార ...
 మఱియు రామకృ .. ... యామధ్య విచ్చటి కేఠించి కాను చేసిన శృంగభంగము.
 యిచ్చటి వారికి విచ్చించి ... "కారవల్లికి" మీనము లచ్చగించి చనుమీ యిక
 చాలును నీప్రకాశముల్" అనుచుఁ గొన్ని పద్యములు చదివెను..... వెం. సురా

14.7.11, వింజరము.

"... .. గారికి... .. వేరుల నారాయణమూర్తి ... శృంగ
 భంగమును పుస్తకములో అకోండి వ్యాసమూర్తి కావ్రుగారి కమ్ములు చేసిన .....
 చేస్తలమాత్రము వ్రాయనట్లు అల్లంరాజు రామమూర్తి వాకో చెప్పినాడు. అతడిచుద్య
 తివరుగ వెళ్ళినాడు. .... శృంగభంగ గ్రంథకర్తయగు చర్ల చలపతి కవిత్వ

ఉ. ఇంకటిమాత్రనే విజయ మేర్పడుటే యెఱుంగునేని, వృ
త్తాంత మెఱుంగు తోపు ను యెఱుంగునపుడు తోకఁ గార్చి ని
శ్చింతక గన్న రక్కసుల శ్రీ గరు యావిజయముఁ జేయి, మే
లెంతటి బుద్ధిమంతు యదఱుచిరి కాకరవద్దిన్ సఖా :

మ. అప్పు డే జెప్పితి వారితోడ "మిము నే నాగంగలే వియ్యోకా
గృహమై దణ్ణువకో మజ్జాత్తికా మీరేతెనులేనిన్ భవ
చ్చపకంఠంబులుకుల్ గమంగనెన మీ సామర్థ్యమున్ నా కవి
త్వ ముత్తమ్యులు బ్రాహ్మకమునకుం దార్కాణయౌ నయ్యెదన్."

ఉ. కాకరవద్ది కేగునెడఁ గావలెఁ బోలినువారి సాయ, మిం
కేకడనైన నయ్యది యొకింపకయుగా వెల, దురు సుత్తరు
క్లోకులు పండితుల్ గురు శుద్ధమనస్కులు; వారిఁగూడ నీ
సాకులు లెక్కవెట్లఁట! వా రొనరించెడిదేమి చిన్ముటన్ ?

మననేమో తెలియును. అకరు చేనట్లు వీరు వ్యాపరలు, అహహ యొంకమిదిగ
నెన్నయది. ఈయది విదారింప గలియుగ మహాత్మ్యమని తోచెది . . .

మే సాయణశాస్త్రి

కాకరవద్ది, 23—7—11.

".....యందుకో శృంగభంగం వకటి మంపించుకున్నాను. ఈ గృంథము
రామకృష్ణకవిచేతమన్నా కాకరవద్ది వెంతన్న చేతమన్నా రచింపబడి నేమని
బ్రాహ్మన్నగారి కుమారుడు సూర్యనారాయణ శాస్త్రియనే తణ్ణుతీన్మునెళ్ళబడి దర్శ
చలవతి పేర వచ్చునొత్తింపబడినది. గావి యికనుమాత్రం గ్రంథకర్తగారు. ఏమని
యితను కవిత్వమెట్టిదో యెఱుగదు. యితను రామకృష్ణకవికి భావమరది అయి
యున్నాడు. యాగృంథముకు యీ సూర్యనారాయణ శాస్త్రియ చాలా ప్రేరేపణ కర్త
యయి యున్నాడు. గమక యీపంగకులు యాచత్తు తమకు వికరపర్యుకున్నాను.

దర్శ పీఠరామయ్య వ్రాని

4 ఆగష్టు 1911—అంజూరు (పోస్టుమార్త)

"..... శృంగభంగముతో పున్న పేరు, రామకృష్ణశాస్త్రిగారి భావ
మరిది, 20 పంచత్వరముల వయస్సుగలవారు ....." కావరవద్ది పీఠాంశ.

ఉ. కాకరవర్తిరాణి నొకానొక శేఖను బంధువునకు, నా
లేకడ కేగుదెంచెదరా, యెందుఁ గవిత్వములోఁ జయింతురో ;
లేక నచున్ జయించినటులే కరకాళ మహాహవంబునకా
చాణి నిచున్ జయించెదరా ; తత్వము లోకమెఱింగి మెచ్చెడిన్.

ఉ. ఈమెదలన్ కళస్థుని నొక యింతుక పొందితి నీకు నల్ల నా
లాయలు కాప్తిగారిది కరంబును బోధవదెంఁగదా ; నభా
శ్రీయవముర్తి యాసుకవిశేఖనాకృతిమంబు వత్కవి
రాయలయిమ్మన్ జనుత్కృతియు నంతయును దెలియుకా శీఘ్రమునన్

క కనుఁగొండ్రుక వందీర ; జనులాయనకున్న క్రొనకృత నీ కుం
దీర క్రొత్తియు వెనువెంటన ; చినమొక్క పాటిమీది విదెం బయిచుల్ ;

ఉ. కని గందేబిఁ దా వ్యయముగా నెవరించు కౌంత యెప్పుఁగా
క నరసులైన వందీరవికాయము ఇన్ననభన్ రసాచితకా ;
బనవన మూఁక నావయిఁ బంపు టిదేటి వివేకా మింకతో
వ్యసనము తీలనేయకల ; పాపము దాఁగదు దాఁచివెట్టివన్.

ఉ. చింటిచె, యారఁదే నుమి వివేకులు నవ్వెడిరీతి నేచియో
కొంపెతవంపు మాటలను గొల్లుచు భారక నాటకములం

కాకరవర్తి 28—7—11.

“... రామకృష్ణ . . . భావయగు చలవతిపేరు పెట్టినాడు...
... కాకుంపర్తి వెంకన్నయను నకడున్నా యిద్దరు చేషెనాడు. రెండవయతను పేరు
పెడతానంటే అతను వద్దనగా, భావమరదిపేరు పెట్టినాడు యిక్కడ యింకా పేరుల
సూర్యనారాయణ అను నొక పూర్వజుడు తణుకు స్వయముగా వట్టుకువెళ్ళి ముద్రణ
చేసినాడు . . . . .”

పురాణవంద సూర్యనారాయణకాప్తి.

28—7—11. పోష్టుమద్య.

“కాకరవర్తి శ్రీ భాగవతయము తాండాకరము కకరిబిగారి వద్దనుంచి
“... తిరువతి కాస్తలగారి వరణనన్నిటి—
... కృష్ణునికీ. శృంగంపై వి కళగిత్యమున్న చలవతి. భావయగు
... గురువు నారాయణకాప్తి మొరలైనవాడు వర్ణములు వ్రాయించుచు
... ”

గుంటివిగా నొనర్చుటకుఁ గూర్చెడు శిష్యులకై యతించువాఁ
డంటఁ బిఱిమ్ముగాఁ దెలిపెనయ్య నమస్తము నాలమూరునన్.

- ఉ. అయెడనుండి నే వెళలి యాలము దేగిన తక్షణంబి “నా
రాయణశాస్త్రిగారు నొక రామసమాహ్వయఁదొ కలార్థియున్
బాయక యిక్ష్వాపేనమును బట్టిరి పా దొవరింప” నందు నా
రాయణమూర్తి నత్యవదరాశికుఁ దొప్పగఁ జెప్పె నాకడన్.

తే. గీ. వట్టినారాయణఁ డవ్యవధి యైన
నయ్యెడుంగక నత్యవరాయణుండు
కా డవత్యంబునకు నొప్పిగట్టువాఁడు
నత్యమియ్యది నత్యంబు నత్యమయ్య.

2 పల్కె.

నివరు చర్ల వెంకటచలపతిగారేమైన వానిరా :

ఉత్తరిము.

దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి శతావధిగారికి.

1. విత్యం భజామిశరణం; చరణం తవకామదం, శిష్యామగ్రహ సంనర్తం
న్మపై ప్రియ విగ్రహం; కథయామి తవేదంతు హృద్యపేకద్యచక్రబులు, నమాం
మన్యస్వసతతం శృంగభంగనగకారిణం॥ 2. త్వయాచప్రేషితాం దృష్ట్వా పత్రికాంజన
కోమమ; జ్ఞాత్వా రిజప్తీరూపేణ; అగ్రహం కురుతేహయి 3. ఏకదాభాషణం
శృత్వా అనుగృహ్తం త్వమంజనం; భవతాం నర్వకార్యేషు మంగళం పార్శ్వయా
మ్యహం॥ 4. తస్మాద్వ్యాయం మయిదయాం కుర్వంతు త్వచ్ఛాత్ర నమూహేమామవ్యేక
భవమన్యస్వ; మయి అగ్రహం నా ప్రితి పల్కెత్తరం రహసి విరిఖంతు॥ తస్మై
నమగ్రహింపవలెను.

చర్ల వెంకటాచలపతి.

మఱియొక యుత్తరము

“కాకరవద్రి శ్రీ భారతీవిలయ భాండగారాదివతులవద్దనుంచి.

7 అగస్టు 1911, పోస్టుముద్ర.

. . . . . ఇంకతమరు వ్రాసిన పల్కెలకుత్తరము, అతడు బహుకొంచెము కొనుడి
చదివెను. సంకతామయము, కాకుంతలము మొదలగు రెండునాటకములు చదివెను.
పాకంచెప్పి పామర్త్యం వున్నట్లు తోడడు. వయస్సు 20 సంవత్సరములు..... ..
ఇప్పుడు నారాయణ శాస్త్రిలుగారి శిష్యుడు— పై తెలుగువద్దైరిది ఆంధ్రమున
కవిత్వము కొద్దిగో తెప్పను. సంస్కృతశ్లోకములు ఊహించకగు.. ....”

- ఉ. "కాకరవర్తి" నెవరొ గాని విమర్శన మాచరించి" రం
దాకడఁ జూచి చెప్పిన కలాద్ధివచోరవనన్ లిఖించె ము
న్నే కడు సత్యపంథుఁ డొకఁ; దీవిషయమ్ము నెఱుంగుటొంట నే
గాకరవర్తి కేఠిఁ దగఁ నకలమ్ము నెఱింగి వచ్చితిన్.
  - ఉ. అతఁడెఱుంగఁ దంచు నొకఁ డాయన శిష్యుఁడు చెప్పెఁ గావివ్ర
ఖ్యకతులుల్ మహామహు లఖండు లనేకులు గూఢవర్తన
వీరి నెఱుంగఁ జెప్పి రిట వేతొకఁ డేటిఁ జెప్పఁగావలెనా
జాతురి లేని వర్తనమె న్వము దెల్పఁగదా నభావలన్
- మ కవలంబెంతయు లేకయున్నయెడ విష్కంపమ్ముగాఁ దా నన
తగ్గిన యొక్కెంతయుఁ బూసకేయకట : "కట్టజ్ఞానమే లేదెటుల్

3 పల్కె.

అల్లరినభయమ్మందు లరాధారముకదా :

ఉత్తరము.

రాఘవభట్ట విశ్వనాథకృతానేకవతయః . . . యిక కాకరవర్తనమాచా
రము, అః సీతారామయ్యగారు వచ్చినవెంటనే యానంగతి యాచక్రును తమరు పెల
వచ్చినట్లుగానే చెప్పిరి అల్లరికి కానే బోల్కొనాహకుడవని వచ్చుకొనిరి. మాతన్య
గారిని అక్షేపించటచే చేసినననిరి.

4 పల్కె.

అయీఅల్లరివిగూర్చి వనివచ్చినచో నచ్చటి యొగ్గులెవలేది సాక్ష్యమిచ్చెనరా :

ఉత్తరము

కాకరవర్తి . 29—7—11.

పురాణవంద గవరయ్య అనేక నమస్కారములు, . . . తమరు వ్రాసిన
కార్డు చేరినది. అందుల సంకతులు గ్రహించితివి. బ్రహ్మశ్రీ సీతారామయ్యగారుమ్మా
మీరున్నా కూడనాకు బంధువులే యగుటచేత, తమయుత్తరమునకు బ్రోత్సాహకరమేది
యగుటకు తోచక యంతకాలమాలస్యము చేయడమైనది. ఆయన పన్నిహితంబు
వగుటచేతను వారియన్నగారు నాకు గురువులగుటచేతను నవరు విషయంబున నా
సాక్ష్యంబు విరువగోరెద. ఇదియే నాప్రార్థన ఆకాలమున తమరు దాల్చిన కొంతక
మాముల్లంబుల కెంతయు నానందము గలుగజేసెనని మాత్రము చెప్పగలను, ..

ప్రొ. గువరయ్య.

కపికమ్మకా రదియింతు పి" నవగ జేడ్కల్ పుట్టునే : చర్లవం
 కనయోరాళి కళాంకమూర్తికి వస్తుపూర్వకసంస్కృతికి .

- ❖ "ఏమియురాదు" మంత్రమొకరే సమయమ్యునకున్ స్ఫురించె, శ్రీ
 రామవిమంత్రమయ్యే నది: కామమర్గ మొకింత గొంకగా
 పామముకర్చి నే వియవఁ జారితి; దాని కొకింతదక్క నా
 గ్రామము దాటజాల నని గట్టిభయం బుదయించె నెచ్చెరి .

చ. పలుపురు పండితుల్ గలరు పల్లు రపండితులుం గలారు న
 య్యలు మన కిచ్చునర్థవతుఁ బోలమి చెప్పెడివారె గాని లో

7—8—11, తుని.

బ్రహ్మనందకాశ్రమ మహాస్కారములు.

తమయుత్తరమందినది కొన్ని కారణములవలన యుద్ధార్థములగు సంగతుల
 గూడ వాయఁజాలమికి క్షమింపగోరెదను. చిత్తగింపుడు.

మఱియొక యుత్తరము.

... .. కృంగభంగం పాకువ్రాతగానున్నది .. .. వ్యాసమూర్తిశాస్త్రి
 గారు పృథ్వీత్రయిచ్చుట కెట్లకేల కొచ్చికొనిరి ఏయే సంగతుల కిచ్చెదలని యడుగ
 పీయూత్తరము చూచికాని చెప్ప వీలులేదన్నారు. యల్లరినక యగునా కాదాయని
 యడుగ "రహస్యంకపాతము చెప్పవడుగుట యల్లరికాకేమి" యనిరి 5-8-11 పం॥

5 ప్రశ్న

ఇంకేమైన కృంగభంగమువంటి కల్పనలు బాలకపుట చేసిరా :

❖ ఉత్తరము

" .. చక్రవర్తుల కృష్ణమూర్తి సిద్ధాంతి . . .

తమకు మతిపోయిననది యిచ్చుట ఓలేటి వెంకటరామశాస్త్రి ఒక తండ్రివార్తి
 చేసినాడు. దీని విజము యెంతో తెలియదు. ఏమియు శోచదములేదు "

ఇక మౌకటి.

. . యంజునులో వెంకటశాస్త్రికి మతిపోయినట్లున్నూ దాక్షరువచ్చిచూచి.
 -వట్లున్నూ తరువతయ్యకు టిల్లిగ్రాము యచ్చి నీవు తీసుకువెళ్ళి నీవద్ద వుంచుకోవలసి
 వది. అవిచెప్పినట్లు వుకాదు . . వెంకటాచలము

(పై ధెండుత్తరములున్నూ యానాంతుఁడి వచ్చినవి)

వల నొకఁడూవి పైకినొక పక్కిన వర్తియారు కొండ శీ
వమగువనంబుఁ జూపుటకుఁ బొల్పి రక్షణ తోరువీడగన్.

మ, విడురాచుల్ పలుమంది నాగపురిలో విచ్చేసి యున్నార ల
య్యదనాదాగ్గిటి పూదికన్ దెలియువా రచ్చో నటన్ మారపున్
మృదుకాకూమ్యలు కొంపాధములు బిచ్చింబిట్ల నుండి రే
కక యాపైవని యెట్టిదైన; విరసుల్ గర్లంబు లూహించురే.

చ తతమతి మేటి నామవినవండిగ్రి కుమారుడు వెంకటాఱ్యుఁ డు
దృతభుజులొరి నాడువనకల్లి కుమారుడు వీరయ్యాఱ్యుఁ డూ
ర్జితు లల పాత్యకిన్ గదనరీతి వియన్ గృతవర్షునిన్ మహా
న్నతులు స్ఫురింపఁ జేసినట నాకల కాకరవర్తి హ సైనన్

ఉ ఆయన నత్కులీనుఁడు కలాకరుఁ డయ్యును నేమొకావి నా
రాయణశాస్త్రిగారు దృతరాష్ట్ర సూర్యగజాతి వీయన
క్రాయము నావరించి, రిది తత్వము దేవశమందు దీనముం
బాయఁగ నొచ్చి చెప్పఁ గలఁ బాపములేడు యథార్థ మొటచే.

౯ విద్యావాసనగల్గు హేతువున నీవిద్యాంసుఁ డెట్లెట్లురో
నవ్యశ్యాంతి వహించెఁ గాని మఱి వ్యాసప్రీతిపాత్రుల్ వునఁ
బోవ్యవ్యవీచవచఁ పరివంచమువకున్ బుట్టిల్లుగా నెచ్చియో
గవ్యంబుల్ పరివహింపఁ జేసిరి తిరస్కారధ్వనుల్ బోసనన్

౪ ప్రశ్న

శృంగభంగపు వ్రాతపై వివేకులకెట్టి యుద్దేశము కల్గుచున్నది ?

ఉత్తరము

బిర్లాపు పేట, 30-7-11.

.... కాకరవర్తిరో మీ కవన్యానము అరిగినట్లు ... పద్యరూపముగా
ప్రకటించిన పరికటన పత్రిక చూచి తొల యుత్తించితిని. .... దాని యాచార్యమం
లయు ... తెలిసి చింతాంతకా దెలిపివేయఁ జార్చితిమి . ... శతమృది చూచిత
కొలది చింత హెచ్చియున్న నాకు పాకువతమువచ్చి ఎట్లు నివర్తిచేసెనో యట్లే యీ
యవనావ వివి చింతిలెట్టి నన్ను తవతావబోధక భవదీయలేని యానందింపజేయు
గాక .....

డా. వట్టూరి రామశాస్త్రి.

చ. ముగిసె గ్రచుమ్ముగా నత వతోమణి యంబరమవ్యతాగమం
దొగి నిలిచెం బవంపడి యతోచితకృత్యము లాచరించి గ
ద్యగ నకలమ్ము వ్రాసి విదితంబుగ నుండరరాచుకాప్తి కొ
వ్వుగ వివిసిన వాబుధనిటందు దురాగత మంచుఁ దేరివెన్.

410

చ. పదపది వ్యాసలింగకృతి భద్రగణం బగునదై నాతఁడ
య్యదవ స్వకీయగేహమునయం దటు లొటకుఁ జింతనొంది “దు
ర్బుది లొపరించు కృత్యములు మామ్యలు తారుగజీవ” రన్న దీ
పదసులతోనైన దెల్పి తనవజ్జరతకా బ్రకటించెఁ బిమ్ముటన్

మఱి యొకటి.

... పితాపురింనుంచి కవికతోహదా రాచుప్పివ్వుకపులు పంపించిన కాగితం
ఇందుతో పంపించినాను. ఇది చూచినప్పటినుంచి నాకున్నా శ్రీబాబుమ్మన్నా వున్న
శేదం వ్రాయదలను. ఇందుల యధార్థం చెంటనే తలిపీయగా వ్రాయు బార్ధికులు.

7—8—11, నూటిపీడు, రాజ వెంక

7 పక్క

అయ్యార నల్లరిచేయు విద్యాపంతులును గలరా :

ఉత్తరము

11—2—11, తువి.

బ్రహ్మశ్రీ . . . గారికి- దివ్యేది బ్రహ్మనందకాప్తి ననుస్మార్తోపరి, కాళ
జాంతరమున నేవిక్కడ నున్నప్పటికి వ్యగ్రాచుచుగలుచే కాకరవద్రు రెండు
లోజాలిగించట పెక్కి నేడే అక్కడనుండి వచ్చితిని. కాకరపర్తిలో నెవరో కొందఱు
మీకుఁ బ్రతికూలవాదము పేయుచున్నట్లు కాకరవర్తి చివాను లెవరో మీకుఁ దెలియ
పరచినట్లును అవగ్రహరమిప్పుడు మీవ్రాయు గీరతములో వారివిగూడ నెక్కించి
నట్లును గర్భాకర్షకగా వింటి. ఇందు విజయంతో తెలియదు. అక్కడిది మూడు
పంతులు కోరిమూక. మీకు వ్యతిరేకవాదు లొకరయినచో వింకొకరిని వ్రాసెడు
ప్రబుద్ధులు. కావున మీ గీరతములో నుదాహరింపబడిన తగు మనుష్యులవలన యధార్థ
మరయుటావశ్యకము. కొన్నిమాటలు తమ సమక్షమున మాటలాడవలయునను సంకల్ప
మున్నను దూర మగుటవలన వలనుపడకున్నది. అయినను అది వేసవి పెలపులలో
పంపుటిల్లెమిచ్చు ... ..

(ఈ కాన్పులవారే యల్లరి పార్వతమైనకోడనే యాస్థంము విడిచి చని తమ
వేరతాపమును దెల్పిన వరమోక్షములలో రెండవవారు.)

మ. ధనవిద్యాగుణగౌరవావృద్ధి పీఠారామకావ్యం గనం
జన నాదీరుడు పర్వమున్ విసంగ నద్వాక్యంబుగా గేహనే
దివి గూర్చుండుడు విక్కి చేపితి మహాదీరుల్ మఱిం గొంద ॥
తన యేకెంచిరి మత్సరత్విన్ వివిధి తాత్పర్యం బవార్యంబుగన్.

ఉ. ఆపదాధీరులందు నొక యోధుఁ డతండకలాకరుండు గొ
రీపతికావ్యః “యీతనివరించె నరవ్యతి” యందుఁ జెప్ప నే
నాపురినెందు వింటి నొకఁ డంచు వదిలంగ వేల నర్వది
ద్యావభముల్ నళనమ్మలయ యమ్మహానీయుని గొల్పు దాసులై.

కా. పీఠారామమనుండు పండితజన శ్రీయోగి పాహిత్యవి
ద్యాత త్వజ్ఞాదుదారమానసుడు రాత్రీశ్రీణియుత్తుండు నం
జాతామోదముపై మఱియ కవితాసందర్భమేకాక యా
ప్రాకఃకాలపువారి యల్లరివి దాఁ బ్రీత్యక్షరంబుగా విసెన్.

ద విని కడు నొచ్చుకొందు “పరివేళుంహేతువునగా జగమ్ములో
మనమఱు బుద్ధియొక్కేమఱు గల్గెఁగదా యవకీర్తి”యన్న దిం
తను వెలిఁబుచ్చువంకఁ గరతామహాహవకర్త వ్యావసాయ
ర్యనుజాదు నమ్మఁ గాంచి తన యాగ్రహముగా బ్రీకటించె పీఠత్విన్.

క పోల్

విజముగా నాయూరినారి కేవలీవి ప్రకృతవివాదమును నభిముఖమునఁ దీర్చు
చలయునను నుద్దేశమున్నదా :

ఉత్తరము

కొకరవద్రు, 21—1—11.

.... సభ జరుగుట యనంతపము. జరుగు బొకానొకవ్యయ (వేజొక
చోట) నందరిందినచో వెంటనే యా వంగతి వ్రాయవలయును. తప్పక రామద్యో
గింతువన్నాను, గనుక ముఖ్యముగా వ్రాయించ గోరుచున్నాను .. ....

కల్లా సోమనాథకావ్యవ్రాత.

(వీరిదే ఇత నొక యుత్తరము)

... మరయును “పరమగుర్తి మిగ్రానుస్త్రులు యెత్తిందినట్లు విన్నాను.
... వారేమి జవా బిచ్చినది వివరీకరించి” యని వ్రానియున్నాడు .... సభ

- ▲ విచ్చును నెత్తె నీరువిక పేరకనంబున వీవుఁగూడ వి
 పుచ్చరమున భరించితివి పొందితి నేటికిఁ గలుఁగాక యీ
 యచ్చరముల్ యధార్థముల్. యట్టివి కావొ! వచింపుమన్న నే
 విచ్చలు నొప్పికొంటి నవి విక్రము లౌ కళనన్ పహళోదరా.
- చ అది విని యాశీర్విలకులుఁ డాన్యమునన్ జిఱునవ్వెలర్చి నీ
 ముదిమనుజుం డీదేమి యిటు మూలములేవి పగ్గనక్తిఁ దెచ్చె నం
 చెద యొకఁజుంక చేపికొని యేవము మోమున వెల్లడించు న
 య్యదన చుహగ్గిహమ్ముపేయి వ్యాసనహళోదరుఁ డీట్లు వల్కెడికా.
- కి. మాయన్నగారికడ నం . తో యింకో చువుపీర లొగిఁ దప్పించన్
 జేయువితవి పైరించుట . న్యాయంబె : కృతమ్ము లనఁగ వన్యులె చెప్పఁదా.
- ▲ వెంకటరామకృష్ణులు వివేకులు గా రన నేల, మీరు వి
 శ్వంకగ వట్టివారె విలఁకల్కవి తారవవేవడికా విరా
 తంకు మదగ్గితాకా గణన తద్దయఁ జేయనియీకవికా నభకా
 గొంకకనిందఁ జేయఁ దొరకొని భవదుణవర్గ మేటికికా :

419

సంగతి మాగ్రామములో నున్న వేదుల బుచ్చన్నగారనే ముఖ్యాయుధుగారు వేదా
 కోశమున కొకసారి బాదరతో నుడివరని కర్ణాకర్ణికగా వినియున్నాను గాని మరి
 యేపండితులవల్లగాని యగ్గిహారీకులవల్లగాని మరి యే యోగ్యగృహస్తులవల్లగాని
 వినియుండకపోవుటయేగాక యట్టి యుద్దేశ్యమైనను మా గ్రామవృత్త చండిత పామరుల
 కింతకు పూర్వమందుగాని యకముందుగాని కబుగబోదని విక్రమముగా వక్కాణించ
 గలను. నాలుగురోజులకిక్రితం మా గ్రామమునుంచి యొకరు యాలమూరు వెళ్ళివచ్చుచు
 బిహ్వశ్రీ కామవరపు పీఠాగ్రామము లొకరవర్తిలో సభాప్రయత్నము జరుగుచున్నట్లు
 తమకు బిత్రికామఘమున దెలియజేసినట్లున్నూ అందుకు దమకు విధముగా నుంటే
 మనియును గాకరవర్తి లోనేకాదు . . . తప్పక విచ్చిరేర మనియును ఆ పీఠాగ్రా
 మారికి ప్రత్యుత్తరమిచ్చినట్లున్నూ అయితరమును పీఠాగ్రామము మా గ్రామస్తులకు
 చూపినట్లున్నూ అయిన యీ గ్రామపంతులుఁ జెప్పినారు. విచినవారందరు
 వారు సమర్థులగుట వల్లే వ్యాసెదవియు జెప్పికొన్నారు. ఏకద్యక్షితిక్త మేమి
 యును జరుగలేదు... . చ కవిత యొనర్చుటప్పు నతి కష్టము దానికి సక్ర
 మీద్యమో! ఇది గడుగంగజేయుట యపాద్యము, అట్టోవరింపగల్గ నా! శుభగ
 రచించుటన్న సతి చోద్యము దానికి దోడు ధాతుకీ! దపుల సభాసభన్ కళవధాన
 మొనర్చుఁ జటన్న కళ్యమే

చల్లా పోషనధికారివ్రాసె.

ఉ. ఈవగిదిన్ మహాగ్రహపక్షితుడు వ్యాసనవహోదరుండు నం
స్థాపితకోపుఁ డారక నదమ్మన నేదియో వల్కలతుండ గొ
రీపతికాత్రి యట్టులనుఁ "వీరికి లక్షణమిట్టిదొనెఁ మీ
తేవగిదిగ గృతమ్ము అది యా మమఁ జెప్పెఁ గలారు శిష్యులన్.

మ. భవదీయాగ్రజాలన్ గణితకమునెడన్ బాటింప మన్నంతనే
యవివేకంబు చెప్పఁగాఁ గలమె యిష్టాదిష్టముల్ నర్జున
స్తువిశేషమ్ములయొడు నొక్కొకరికిన్ దోఁయిగా వివిష్ణుమ్ముగా
నవనిగా. చెచ్చనియంత దూఱులన వ్యాయంబు గాకుండు నే."

మ. అది గోరీపతికాత్రి వల్కలతుండుగా వ్యాసామతాండుగా గ్రహం
బున వాగ్దోరణి గట్టిపెట్టి యెఱికో పోయిన్ మనుల్ యొగ్గతా
అమరుత్పట్టి నభావలక్ష్యున వృతగా వాగ్ద్యోహం తెట్టొ నే
య నెఱుగ్ పాఁగు నెవండు చెప్పెడి నగత్త్య త్రాక్యదోరేయం

ఉ. పోవుచు "కృంగళంగ" మను పొత్తము లేపటి కేగుదెంచు వి
తై విలిపించెఁ గృష్ణకవి యల్లిదె యచ్చునకేగె విప్పుడే
కేవల మక్కతాన విక గీరకపెల్లి నడంగు వంచు వి
చ్చాదిది నాదె వి వృత్తులు నుట్టులు విన్నదె మమ్ము తిర్పకి.

క. అల కృంగళంగమును గృ . మ్మలె వ్రాసియొఁ జేసి మార్చి కుట్టలక్రియ నెఱ
దులకో దాగిరి మాఁ కో . కిలకాకముకమ్మ విందుఁ గీచున్నదిమే.

II ప్రశ్న

అయూరి పెద్దవండితుల కీ కృంగళంగ ప్రసంగము నెడలఁ గల్గిన యుద్దేశమెట్టిది.

ఉత్తరము

అలమూరు, 31-7-11.

.. .. రాకరవర్తి వర్ణమును అచ్చువడినవకు, వేమల సూర్యనారాయణ
అవధానులు నేత్రవధాని యొక్కడకు వచ్చి నాతో చెప్పినాడు. మీకు వక ప్రశ్ని పంపి
ప్రాసని చెప్పినాడు .. .. మనము కాకరవర్తినుంచి విచ్చిన కథావాకసు వారిలోవారికి
చాలావలహములు జరిగినవకు. బ్ర. శ్రీ. పీఠారాధుకాస్తులవారు వగైరాలు అంతా
"మంబిపని చేసినారుకాదు" అని అన్నారు .. అంత వృష్టంగా తెలిసినది ...
క్రియకు మీరు (అల్లరినభలోచనాదు) యెవరూ నభకురారు .. కా. పీఠారా.

- చ. చలపతిగారిన్ దుదివి కాప్తివదలు దగ్గి దీని న
య్యంఘడు చేపిసట్లు సుమహాత్ములు కృష్ణులు వారసూతులు
నెలయగఁ జేసి రీ సుధి వివేకు లెఱుంగరెఁ ఎంద తెంద టి
క్కులహమమంధు కాస్త్రులయి గాగ్గిరి కాకరవ ర్తినో నఱా
- క. ఆల్లివధ గాదమటకుఁ గొల్లలుగా కాప్తిపేళ్ళు గూర్చి రకటఁ యీ
కల్ల విజులుల నాపుర • మెల్ల నెఱుంగకున్నెఁ యివరు లెఱుంగయెన్నఱా.
- క. వా రెవ్వరి పాక్షిలుగాఁ , బేరుకొనిరొ నేను వారి బేరుకొనెద న
వ్వారలలో నొకకొంద ఱు • దారగుణులు గలరు వారలాడ రమృతముగా.
- క. సీతారామమనీషి య • నేతాద్యులు డమ్మహాత్ముఁ డెది చెప్పిన వే
దాతిగము తర్వచన మది • గీతార్థముకన్న మిన్న కృతబుద్ధులకుగా.
- ఆ. వె. ఆమహాత్మునెదుట నల్లరి యొక్కొంత
నలువ మొదలుపెట్టి పాఁగవీక
యూగె వాతఁ డతని యభ్యర్థితత్వంబు
నింక యవి వదంప నెవ్వఁ డోపు.
- క. ధనకాదిగ్రీ పీతరామ • స్థవిరు లదినవర్గిల్లదములు తత్సవివమునం
దవటను పీతరామఁబు • కవినేత వదించు తొప్పుఁ గలవిజ మెల్లన్.
- ఉ. సుందరరామకాస్త్రులు పితుర్లు నర్వము చూడలేదువా
రిం దొక కొంతనే యెఱిగి యెల్ల విశేషము లెట్లు చెప్పవా
రందఱు పన్నిసంగతుల నారయ రిందొక కొందఱేని యీ
దందము నర్వముగా దెలియసాక్షి పరాత్పరుఁ దొక్కఁడే నఱా
- క. గోరీపతికాప్తి మహా • దారగుణుఁడు వివియె నన్ను వ్యాపానుజా లే
దారను మతిందిరో యది • వారక యాసుగుణే చెప్పవాఁడని యెంతగా.

10 పగ్గె

మొదటి సభకు నర్వజులగు శ్రీసీతారామకాస్త్రులవారి యాచర మెట్టిది.

ఉత్తరము

బ్ర॥ శ్రీ .... ..వెంకటకాస్త్రులవారి వన్నిదికి.

అడవికొర పీతారామకాప్తి .. .చిరకాలము అయినది తమ దర్శనమునకు నిరీ
క్షించుచున్నాము. తమయి వ్రాయించిన పుత్తరమును చూచివారి తమరిని చూచిసట్లు
గానే సంకోషించినాను... . అ॥ పీ॥ కా॥ వైకృత గం సోమవారం.

- ఉ. ఏవున నొక్కసారి మనకృష్ణకవిం గవి సావేది గొ
 రీపతికావ్రీగారు “ బళరే : యవధానివరేః : నాకడం
 జూపింగ నేరై ప్పొజ్జ ” యన “సూర్యవృషానివి చెంతఁ దక్క నేఁ
 జూప” నటన్న వా దొకటి సూరులు చెప్పఁగ వింటి వయ్యెడన్.
- ఆ. నె అట్టివారు గురువి యాజ్ఞమై నామిది
 కిప్పుడు వత్తుననియెనంటి : వింతె
 యెట్టికూటపాక్ష్యమిది “రాసు రప్పింప”
 నన్నవద్యమెచట నడఁగెనొక్క
- చ. యెదుటికి రాకయేగెరిచె వీనను గుర్వవరోధహీతు వి
 య్యెడన వృషాజ్ఞ నాఁగె నవురా : యిది యెక్కడియుక్తు : బిట్టలే
 గద యశమున్ జయంబులును గాంచిరిపూర్వ : లొకింతకాలముకా
 బిదికవి పిల్లయౌ యశము వచ్చిన నే చుది రాక యేనుగుకా.
- చ. కలవల కృంగటంగమునఁ గల్లలుకొన్ని విజాలు గొన్ని యో
 గుర్లు తమ చేయునల్లరివి “గూడదు వో” యని దూఱుమీద న
 ప్పలుకులకొడి దుర్మళముఁ బాపికొనం బియ్యితిండి వ్రావర
 వ్వల నలకృంగటంగ, మది వాస్తవముకా జగమే యెఱుంగుకా. 438

II ప్రశ్న.

మాకపనమం దచ్చటి పాల్జ్ఞాలు “బట్టకవిత్వ” మను నవిపాఠ్యము
 కలవారేనా :

ఉత్తరము

26— మె II (ఇది పోష్టముద్ర)

.....వెనుకనేను తమదర్శనమునకు బందరు వచ్చినవ్వారు ... (15) ఈ
 పుస్తకముల నొనంగితిరి. అప్పుటికి ఆనగా నే నున్న రోజులలోనే దేవీతాగవతమును
 అచ్చువేయుట కిచ్చియుంటిరి. ఏమృత కొన్నిపుస్తకములు మాగ్రామం వచ్చినవి .
 నాయందు సానుగ్రహాలై అచ్చువద్ద దేవీ తాగవత సంపుటములనున్నా ..మమ్మ
 నున్నా ..మమ్మా ....మమ్మా యావత్తు పుస్తకములునున్నా దయచేయించ
 గోరితివి.

చల్లా పోమనాదకావ్రీ (కాకరపట్టు)

చ. తుదిగల వదైమం జదువఁ నోడకపోదు విజయ గాన నే
విదితమొనర్చినేల యిక వేంకటాద్రి నెడువ్వరారఁ బ
ఘృణయము గల్గె వంటఁ యల యోగ్యుల కృష్ణుల కొరఁ యెట్టి నే
ర్చిది యొకమాటు గెల్చిననుదీక్ష్మయఁ దింకొకమాటు గెల్వఁదే :

౯. ఏడేరితివి పల్లరిన్ నలువఁగా వివర్ణ విసాళించు దు
ర్వాదోదగుఁడు కృష్ణమూరి తనదొ గ్రామఁబు నే నేగ దా
యాదుల్ పయ్యర లేచి తా గృహమునం దంతర్థిమై నుండి నం
పాదించెన్ విజయంబు తిర్పతికపిఁ ప్రాచీణ్యముగా గంటివే

౧౦. తా సత తేగుదెందిన వృతాగఁ దమన్ మఱి నీవు దుర్వదో
భ్యానము జూపి జాట్లు నోగిఁ బట్టుక గొట్టుదు పంచ వ్రాసె నేఁ
దానరజిన్ నమగా నెంచ నాయనయే పర్యంతించెఁ జూచితే
యోనఁకః "అత్మవ"త్తనెది యోగ్యులమాట స్మరింపఁ జేయుదుగా.

౧౧. పలువురుఁ గూడి యెట్టెటలో పట్టుక గేలియొనర్చి "నోటిలో"
పం నోగి గుడ్డ కుక్కిరి" రను వైఖరి యూఁతగఁ గీర్తి గొన్న, యో
గ్యుల నటలేలఁ కీరితికి గొప్ప పర్యంతముచేలఁ విదైలగా
గొలిచి నశింప నేల యిది గూర్చుదె కీర్తితఱంబులోవలగా.

అ. వె. అహహః : కృష్ణకవి గృహాంతరమ్ముననుండి
నమ్ము గెల్చినాఁడు నాకు కృంగ

మఱియొక యుత్తరము.

కావధానిగారికి—

2-12-10 కాకతిపర్వ.

పువ్వులదడియం వెంకటరామయ్య వ్రాసినది.

క. మనచెక్కనికృతులమం. దున జననంబోంది దిగల తుదల యకముఁ జెం
దిన వెంకటాద్రికి పం. దనములనొనరించి వ్రామునది యేనువినన్, చ. పలుకర
వాక్యనైపుణి ప్రబంధములగా రచియించి కీర్తిరి. క్తటముల పంటజేసిన బుధాగ్రజి
యోరసికాగ్రగణ్య వెంకటకవి. మీదు గ్రంథములకై కడు నంతననుండి పక్ర
మొక్కటి లిఖించిదాఁడ దను, కాకసి యయ్యవి వేఁగ బంపుఁడి. చ. "ఇవి"
యవి నామరేయము లిఖించినవాతపు కాపు వెళ్లెవాఁ దవుగదఁ వెంకటాఖ్యుఁడఁ
యటంచును మీరు పదింతు రేమొకో భవకరుణకటాక్ష విభవానాథ సక్కుచితాదురంధ
రుండవు గద యమ్మదేయకృతు లన్నియుఁ జూతు విపక్కురుత్తమా॥

భంగమయ్యె; నెట్టి పొల్లలు పుట్టక
యేమి; కలియుగంబు నెఱుంగ రెవరు.

441

ఉ. ఏయెడ నే రెఱుంగకయ యింపెనలారెడి వండితుండు నా
రాయణశాస్త్రి గారితడ వంతయొ యంతయొ నేర్పు శిష్యులే
హూ! యని నమ్ము గెల్చినపు డొండొరుఁ డెవ్వఁడు గెల్వలేడు, నా
రాయణశాస్త్రిగారఁట, బృహస్పతియంట; యెఱుంగుమోసకా.

ఉ. ఇంటినె కూరుమండి యిటు రెల్లజగమ్ము జయించునట్టి బిల్
దఁటల కాకరం బయి యలన్ గడుఁ గాఁకరపర్తి యొప్పుఁ గా
కంటియు వంటకుండ జగమంతయు గుడ్డిదిగాఁ దలంచుచున్
బంటుకవంబు చెప్పికొను పొల్లలు వొల్తురుగాక యెల్లెడకా

పీ సూన్యకవాదియౌ సుందరరామబుద్ధోత్తమం దెటు లన్యతోక్తి వదుకు
తత్త్వవిగ్రహఁడు పీతారామబుదనేక యేరితి వన్యతాన కిప్పగించు
కనులారఁ గాంచిన మనుఁడు శ్రీవ్యాసలింగమవీషి యేరితిఁ గల్ల పట్టు
నఖిలం దెఱుంగు బ్రహ్మానంద వండితుం దెందు కాదెడి విండుకేవియన్యక

తే గీ మక్కటా! వమ్ము విద్యార్థి యడుగవలెనె
యల్ల నారాయణమవీషి యడుగఁదగిన
పాటే తెల్వయు లేదె నావద్ద, విండు
కేమి యంచుచో విలుదు లే నెఱుంగవలయు

444

చ. ఇది యెఱుందుము వ్యాససోదరులక ప్పేర్పాటుగా శాస్త్రిగా
రెద సూహించిన వెంటనే యతఁడు తానెట్లో చనె ప్పీడఁ గో

మఱియొక యుక్తరము.

కాకరవయ్యనుంచి

.. ..తమ గ్రంథములరసము యెంతగోరినను అమృతరసము సుకలకుం
బోరె తనివి దీరకయున్నది, మరియు తమ గ్రంథములు అన్ని చూడవలె నవి
యున్నను, క్లోః "అవంతకుష్ఠా ద్విశా నష్టా." యనెడు వాక్యమునుబట్టి యెక్కడికక్క-
డికినంతసము నొందుమంటిమి కావున .. .. కటాక్షము వుంచి తమ గ్రంథములలో
కేవలకల్పికంబును కీర్తికందకమ్మును వయవ శ్రవణానందమ్మును .. ఈ ఒడకొండు
గ్రంథములు....నంపినచో నామనమ్మ తృప్తికరంబగును....కట్టుకనువిధేయుఁడు,
. మేమల వెంకట సత్యనారాయణమూర్తి.

వినుఁ దయ్యఱివివాన్వనాయఁ దిటు చెప్పెం లేన్మి దైవారఁ. బ
ల్కది సేయఁ బదికోటు లోతిరువతిః యారెంపు వాక్యైద్రదఁ.

చ. “వకలము పీడుగీరతిము చక్కఁగ నున్నది విన్నవట్లు. మీ
రకుటిలచిత్తు లాకఁ దిటు లజ్జితచే మిము నిందచేసెఁ బు
త్రోకుదొనఁగుఁ జమించు బది తంద్రికిఁ దప్పనెఁ మీరెఱంగరే
యకట, తమాజశ్చులకు నంతర ముండునెఁ యెంచి బూచినవ”

“—మాయనుజాండు విన్నటిదినమున తమవద్దనుంచి తెప్పించిన పుస్తకములు
చూచి మాగ్రామములో వారందరు మీదాత్మత్వమునకు గగ్గిందసారస్వమునకు ఆత్యం
తము నంతనము నొందినారు .. ఇవి మణివకరికి సాధ్యమగునా? ఏవో రెండు
మూడు పద్యములు అల్లారు బంధువులు నలుగురు ముగ్గురు వున్నచోట్ల చుంకనగు
నమస్యలు వారిచేత పీయఁబడి అవి పూర్తిచేసి రాజనభంలో శతావధానము చేసినామను
వారలాః । కవులు— నూటికి ఒక గగ్గిందము తప్పలగువ్వంతో చేసి —కుకవులు
మీగ్రంథములు చూచి తలలువంచిరి మకవులు తలరెత్తిరి—కొందరు కుకవులు
తమతో నైఁమపెట్టి పద్యములు వ్రాయెదరు లోః మహాగణాః పరియంతే మహా
నాంకు కాకరా” అవి మీ పాండవవిజయములో ఉదాహరించిన సామ్యతను బట్టి
గొప్పకవులే ఎరుగెత్తుచుంటే మనము పూరుకొంటే మేలివియైనా బుద్ధి తెచ్చుకొని
బాగుండును మీశతావధాన సారములో కొన్ని వర్ణనలు వదలుదునెట్టివల కవుల
శతావధానములో కానబడుచున్నవి ఆసావములుఇప్పుడు ఉదాహరించిన చిక్కువచ్చు
నవి ఉదాహరింపలేదు. తమకు సంపదము,—నా శిష్యులకు కొందఱికి తెలుగు మను
చరిత్రము మొదలైన గగ్గిందములు చెప్పుటకు యత్నించితివి. ఇప్పుడు తమ పరిబం
ధములు చెప్పవలయునను కుకూహలముతోయుంటివి

నేదుల పేరయ్యకాత్రి, తణ్ణుతాలూకా, బాకరవచ్చు.

“ . తమచే రచింపఁబడిన శ్రీవణానందము . గగ్గిందములు మా
బంధువులవద్ద . చూచి చదివి ఆనందలహరీ విమగ్నుడనైతివి. కాని తమచే రచి
యింపఁబడిన గగ్గింథముల వన్నిటిని చూచుటకు ఆకురతకలనాదనై యుంటి....యూ
దిగువ పుస్తకముల పంపింపుడని ప్రార్థిస్తున్నాను . న్యాయ మని యూహించి
దీనితో 0—0—0 ఆదావిళ్లులు పంపితిని ..”

చర్ల పండుకాత్రిగారి కుమారుడు సూర్యనారాయణ,

బాకరవచ్చు, తణ్ణుతాలూకా, 27-11-10

- అ కబ్బముచేసి కాళ్ళకముగా నొసరింపకుఁ దంచు మిమ్ము నే
విబ్బరమైన పేర్పివి మపిమలఁ గోరెద" నాఁగ నేనునున్
గొట్టిన "నోమహాత్మ్య ! మిముఁ గోరికమైఁ గనుఁగొంటకున్ పుం
బిట్టె యథార్థ మాదితి రహా ! మిము నేమవి నమ్ముతించెదన్.
- అ అచ్చనకై పద్యవ్యసని యంతయు వష్టమ యౌనుగాక మీ
యిచ్చయే నాదునిచ్చ "క్షమియింపు" మటించును శిష్యుఁడొదినన్
జీచ్చన బుగ్గిఁగ విడి చింపి యడంచెక వట్లు కూర్పుఁ దో
సచ్చరితుల్ ; పృమాణముగ వలెద మీనుడి పీఠ వేర్తునే."
- ఇద అదినఁ "బ్రయత్నమున్ సలిపి యాపయి వ్రాసెన నచ్చ నాపుఁ దో
క్క నెల" యటంచుఁ బల్కె విధిగా నటుచేపెదవలయుఁ జెప్పి య
య్యనముని యాజ్ఞగైకొని రయమ్మున నారయశాస్త్రిగారి ద
ర్శన మొనరించి యాదుని కావనముగా వరియించినన్ సభ

. అయ్యా తమరు చేసిన పుస్తకములను చూడవలెనని కుతూహల వదు
చున్న నాకు తమరీ కిరింది పుస్తకములు పంపింపఁ దార్పితులు
వేరుల సుబ్బారాయుడు

12 పృళ్ళ

గీరతమునం దెట్టి పాఞ్జలకు విప్పయను నభిప్రాయము కలదా :

ఉత్తరము

8-7-11, కాకరవర్య.

"...గీరతంకూడా యెంత అచ్చుపడితే అంతే పంపించవలెను .."

చర్ల సీతారామశ్యువారిలు

"... . గీరతాది గౌరవములను ముగిసిన వెంటనే పంపించుటకు ప్రార్థి
తులు."

చల్లా సోమనాథశాస్త్రి.

"శ్రీ వేదమూర్తులగు చెక్కవిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిలవారి వద్దిదికి. ఆజీవిళ్ళ
సీతారామశాస్త్రి వసుస్కారపూర్వకముగా చేయు విన్నవమేమనగా .... తమతో
మనవిచేసినట్లే వారితోకూడా చెప్పినాను మేము మానుటయే కాని వారుచేయక మాన
రని చెప్పగా, వారు తిరిగి యేమియు చేయరు. మీరు మానవలసినదని చెప్పితిని. తిరిగి
అలాగుననే చెప్పినారు. ఏమిట యేమిటోచినదో అచ్చువేయించినారు మీరు చాలా
యోగ్యులు, విద్యక్ష్మ-పురు గన విశేషించి వ్రాయవక్కరలేను ఇటుపైని మీ
యిచ్చనుసారముగ చేయవలయును.

అ॥ పీ॥ కా॥ ఆదోర బా॥ గు॥

చ అదివిని యోగఁడుఁజూచి “వట్టదెముత్త” మటచు శీర్షముగా
గదివి బహుకరించెఁ దదవంతర మాయవయంప నేగియా
వదచటి తావ్యకార బుదవయ్యదితో నకలమ్ము దెచ్చి కో
విదుఁ దతఁ బాచరించిన కవిత్వపుటంధముఁ గంటిఁ బిమ్మటన్.

ఉ. ఈయన విప్పుడే కలిసి యందుక గోష్ఠి యెవర్పినాఁడఁ గా
ర్యాయశి నిమ్మపొత్తుఁడు నల్లార్థము మున్నరుదేఁడు మేటి పు
క్రీయఁతుఁ ధీతఁ దెంతయును జేసిగఁట్టి మమిషి నత్వలౌ
వాయతనమ్ముగాఁ దెలిసెనయ్య యొకిండుక చూచినంతనే

18 పల్క

అచ్చటివారిలో నెవరేది మమ్మును దూషించి బాటగా నేనేని పద్యములై
చున్నవారు కలరా :

ఉత్తరము

కాకరపద్య

“... యవనో కొంతమందికపుట తమరేకీద చెప్పినపద్యములని కొంద
రచ్చటచ్చట దదివిరి కాని యవి యిప్పుడు నాబుదొకలేమి. దొరికినదో నేనే పంపించు
దును. మీరు నాకు వేరే ఉత్తరము వ్రాయనట్లు. యెందుచేతనన ... కావున నేనే
దొరకినవచ్చుడు తమకు పంపగలను. అచ్చుపత్రికలలోదేని పద్యములు .. .”

వేరుల వెంకటనత్యనారాయణమూర్తి.

“... .. తమకు అయిష్టలయినపద్యములు కొంతమంది “కవనమువాగు
న్నదికా” దని యాటవంటి మొరలైనకొన్ని వాక్యములచే వారికిన్ని మాకున్నా
కొంచెము వైరము కలుగుచుండును. మేమున్ను ఒక్కొక్కచో “తే గీ. వికట
మున నుండి క్షుతిపుట విఘ్నముగఁ అదరికాకులు దిట్ట పెద్దార్చినప్పుడు దువదిరా
యంద యూరకయందు తొప్పు పై పూకున్న నెందేని జనుటయొప్పు॥ అన్న నీమే
శ్వరి పూటా కుకవినిందను బట్టి నందరించుచుండును. ... .. మొదలగు గ్రంథ
ములు వేను దెప్పించి స్వయముగా చూచితిని వాట్ల యందు వైరఁగాని అక్షరక్షర
రసహీనపదంబు లందును గాని తమ పొందవ విజయ శ్రవణానందాదులయందెచ్చుట
గానరావు. అలామద్రావిడులలో యంతక్తిర్రిగం పురుషుఁడు .. .. కలిగిమవారిలో కాన
మని తలంచుచుంటిని. — బ్రహ్మన్నకాస్తులవారి యశతందశమ్ము లగుమిమ్ము. దొగ
దుటకు శ్వననగ్గిననా దిష్టనకైన అపామర్ద్యము. ... ..” అలామద్రావిడి వేరుల
వెంకటనత్యనారాయణ, తణుకుతాటాకా, కాకరపద్య.

౯. తర్కవ్యాకరణజ్ఞాదుఁ గవనవిధజ్ఞాండు గిర్వాణవా
కృత్కర్మ్య ప్రవిధేది విధకవికామర్థమునం దట్లుఁ ద
య్యర్థుఁగా జోలెడువాఁడు తేజమున నార్యాచారి యెద్దాన నం
వర్కం దీకఁడు వెట్టికఁ దఁట : కలావ్యాసంగి వాఱాయమన్ 452
- ౯ వెలనాఁట్యస్వయఁ దొక్కఁడే వెలయు నప్పీటన్ మహాపండితుం
దలముం దాతఁడు సోమనాథుఁడుఁ దయ్యార్థుండు చల్లాకులుం
దెలమిన్ నానభ లొక్కఁరెండు గవినాఁ డిహారి చవ్వుట్లనేఁ
తిలవేశా దరి లేఁడ యుండినను పీతం దాచలేఁ దల్లలికా
౯. ఈయవయే “యితం దిటకు నెమ్మోలు రాఁ గత”మందుఁ గొంద అం
దాయనమీదఁ గొంత విశయంబును బావిరిగాని యెట్లులో
పోయెను సంశయం, బిదియ పోవక విల్చిన పీతఁ దిప్పరిన్
బాయ నవన్త వచ్చునఁట : బాపురె : యీపురి కద్దెలింగితే
౯. పండితులైనవార లిఁక బిచ్చురు గల్గియు విట్టిపల్లి ను
ద్దండుల నాఁగఁజాలరఁట : కాచుకులేగద కృష్ణసూరిన్
గండరగండఁడన్ బిరుదు గట్టిరి చూడుము “కృంగభంగ” మె
వ్వం దెఱుఁగుగా గృహస్థు ప్రతిభల్ వెలికినదాఁకఁ దిప్పరి :
౯. ఇక ముగియఁకు పీగొదవ యివ్వవరిక్కిఁడు భాష్యకారకా
ప్రీతి మఱిసోమనాథుఁడు శివమయూఖనకున్ గృతజ్ఞతం

14 పృళ్లు

పాండవాశ్వమేధ విమర్శనము (శతమ్మి) వెంకటరామకృష్ణ శవలదిమే
యగునా : కాకరవర్తి వారెవరేని యందుఁగలరా :

ఉత్తరము

ఆకరివర్తి, 22—3—11.

“ .. కాకరవర్తింతయు వెంక— కృష్ణలంఛితే అత్యధిమానముగ
ఘన్నురఁట : ఆయూర మఱివెలుపురు శశావధానులు గలరఁట, వాంఛు ఆశ్వమేధ
మును విమర్శించుచున్నారఁట గ్రంథము పూర్తియైనవఁట శ్రీవణానందమఱి వృద్ధ
చేళ్య వర్ణనపీఠము “వంది” యనునది ప్రీతింగ విశేషముగుట “వందిని” యుండ
వలయునని యొకనాదము చేసిరి. ఇత్యాదులు పెక్కు లసంవర్తము లొకవిద్యార్థికి
ముచ్చటించిరఁట, ... ”

శివరామకృ.

బ్రాకటన్ చేపెనన్ మిగులమన్నువ చేపిన యాజీవిళ్ళ వా
రికి మఱి చర్లవారికి మఱింగల సూరులకుఁ గృతజ్ఞాఁడఁ.

తీ గీ. భాష్యకారుల కవనంపు బంధములను
వినఁగ నారేయి యొకకొంత వెడలిపోయే
వినప విడిచింది తెల తెలవేగు నేఁఁ
బయనమై యాలమూరికి వచ్చినాఁడ.

457

ఉ పాండవసత్త్వి వింబలెనె పండికకీర్తిని ధన్యురెంప నే
దుండగమో పొనర్చునెడ దూఱువినా వల ముండదంచు దీ
శొంఠిఁ దెఱుంగు నన్యులకు నత్పథముల్ గనరామి వ్యాజ మొ
క్కండును సూఁతఁ జేసికొని కాపథమం దడుగుంటుదుల్ తుదిన్.

చ ఇపు దెఱులన్న నేమి యగు ? నీకవిదేశికత్వ దదీయః
వ్యవచచి, కాకకోకిలము, నాత్మకృతిత్వము, మత్కృతిత్వముఁ
గపటపు శృంగభంగమునఁ గల్గిన కల్లలు నారసూరిగా
రెప్పదో వచింతుగిక పరపేశ్వరుఁడే వినుఁగాక నర్వమున్.

ఉ. కోకిలకామందుఁ గల కోడిగవుంగతికన్నసూఁత
మీకృతియందుఁ గల్గి కడువీచపుదోరణికన్న శృంగభం
గాకృతి గర్వమైనదియే : యన్యుని గర్తగఁ బెట్టనేల : క
న్నాకు శతమీకర్తయల నారయశాస్త్రి యిఱుల్ విధించెన్ :

460

ఉ. సూర్యుననుగ్రహమ్మునఁ బ్రహాజనగు ప్రివి పాండవుండుగా
నార్యులు కర్ణునిం దెరియరైరి యనంతరమందు డాఁగెనే
కార్యము నేఁడు గుప్తముగఁ గాఁకరప జ్ఞిదియెల్ల డాఁచుఁగా
కార్యులమూలమై తువకునంతయునుం బయలెక్కెడిక సఖా.

కాఁకరపర్తి శృంగభంగము.

కాఁకరపర్తి కరకాదనంబు లాంధ్రదేశమునకు నూఱుయోజనముల మీద
నున్న కలకత్తాపురమందుఁ జాతీయ వైద్యకళాశాలలోఁ జదువుకొనుచున్న మాచెప్ప
లకు, తప్పెట్లమోఁతవలె వినంబడగా దద్దరిల్లి యేమియుఁ దోఁచక, విజ్ఞాంతపోయి
రిమి ఇక్కడనున్న యాంబోవివ్యాధ్యులలో, గలిగిన సంభ్రమ మింతయని చెప్ప
శత్రుముగాదు

చ. గురుఁడఁటఁ పాఠక్రియఁట కొందొక యాజు మిచ్చెనంటఁ । త
స్కరణపువేషముల్ మును పొసంగక యోడినజాడ దెచ్చు న
త్తటి గురువేమి యయ్యెనొకదా యగునా । గురువెట్టిదో తిర
స్కరించెని నేర్చి యొక్కరణిగా బ్రతుకుండవి తోవఁ జూపెనో ।

మ. కవులీశోకమునందుఁ గల్గెరెఁ దమిన్ గార్ చివ్వకున్ దగ్గవ్వరే । యపు
గాదంచనఁ జూపందీతులు మధ్యస్థులుగా నుండి నఁ తక్కి యాకండవి చెప్పరే
బళిరెఁ యాకార్యల్లి గాగ్రమంబునఁ । గవులో మూకవులో యొనర్చుపది యేకాలంబు
నన్ గంటిమే ఁ ఇబ్బిలు వట్టికూర్చి యెకనక్కెము లాడుచు “కాష్ఠిగారు మీకల్పిన
సాహితీఁ గవన మందఱు మెచ్చగఁ లైట నేయుడి । విబురమేమెచూతు” మన
నేరిమి గల్గిన వేంకటేశుఁడా । దబ్బిఁ గాండ్రఁ దప్పికొని దాఁటట పాటియె గాదె
చూడఁగన్ నీ కాష్ఠార్థమునఁగాని చప్పట్లఁ దేలునే వ్యాకరణమున నస్తోతగరిమ ।
సుకవిత్వమునఁగాని యెకనక్కెముల దేలునే కవిత్వమునందు నేర్చుకలిమి । ఆవదా
నమునగాని యల్లరిఁదేలునే చారణాక్తిలోఁ చారతమ్యః । మనసూయతనుగాని ఘన
రోషమునఁ దేలునే యొండులొందుల యెక్కువలను । ఓ. కాకిమూఁకల యట్టులఁ
గేకలిడుచు । గేలిపేసిన యంతనె గెలుపుగలదె । ఇట్టిగెల్పునుజాట విగ్గెలదేదో । బళిర
యియ్యదియే శృంగభంగమాయె చ “జరుపుదుమేము నత్సభను జయ్యనరం”దన
రాక “మీరలే । జరుపుఁ”దటన్న మార్పలుకఁజాలక. యొక్కని వేంకటేశునిఁ
దటి గనుపెట్టి వట్టి కరతాదన పర్వము నల్పిరంట హః । యులుకఁగ లేక నాకు వితఁ
దోదె “బలాచ”రటన్న చాడునన్. ఁ వారును వీరుమాకు నొఖనైఖిరివారె, వీరి
లోన నె । వ్యాధిని నేరు గెల్పినను వారికి వారికిఁ జాలినట్లుగా । గౌరవమేము సూపు
దుము. కానినమల్ పొనరించువారలఁ । దూరకమాన మేరయినఁ దోనము లోక
మెలుంగునట్లుగన్.”

ఇట్లు నుజు విధేయుఁడు,

దంట నుబ్బావదాని,

191 బోబిజాయవీధి, కలకత్తా 13-11-11.

(శృంగభంగమును గూర్చిన మంచిచెడ్డలను విమర్శించుకొనుటకై చదువరు
లకుఁ గొంత యాధారమునకై యాశూ యాయత్తరములు మొదలైన పుదాహరింఁ
బడియె. గ్రంథవిస్తరతీతి వింకను తెక్కులున్నను వవి వదలఁబడియె. శశ్యంగ
భంగము మొదటనేదోరిగా నచ్చొత్తింది వదివడి దేశమాకలోఁ బ్రకటించింది
ఏమృట వారి కవికా పత్రికలోనే ప్రకటించుకొనిరవి యెఱుంగునది)

చ గురువివసన్ గనుంగొవంగఁ గొందొక చూతము గాక యీకడే
 నరపరువాఁజ్జ నాగు నెడ నాటక మీగతి గట్టనేల : త
 స్కరణపుడ్రోవలగా యశము గైకొనఁ గోరఁగ నేల : శిష్యుడుగా
 గురువునుగూడి నత్సభలకుం జనుదేవగుగాడె శ్రీపతి.

463

చ గురుఁడు యథార్థముగా దెలువఁగోరెడివాడె గురుండునాఁగ న
 ల్లరి పను లాచరించిన నలందునువాడె గురుం డనగా యశ
 స్కరుడె గురుండునాఁ దనకు వచ్చతి చూపినవాడె యెల్లరుగా
 గురువులె యెల్లరుగా హతులె కోవిదులె కలవే నోనఖా.

చ గురువన నేమి : నత్యమునకుగా జవదాఁబివాడె. నాదెప్పుం
 గురువననేమి : యెల్లరులకుగా మునకుందనివాడె, నిక్కపుం
 గురువననేమి : దోనమునకున్ దెరువీయనివాడె, యెల్లరుగా
 గురువులె యట్టులేవి యలగుమ్మడికాయఁ బిల్చి చూచుమా

465

చ అకవటులైన శిష్యులకు వట్టియశస్సులె గల్గుగాక నేఁ
 టి కవటు లిట్టిక్రినె గడింతురుగా కది తాటియాకు ద
 క్లకరణే వెంటనే దువీకిలంబడుఁగాక నదా యధార్థవ
 త్రికి జయమో మఱొక్కటియొ తీజవి దత్తేడుఁగాక యేకమై

(13) శాఖాచంద్రమణి పర్వము.

రిజన్దరీ ఉత్తరమునకు నరియైన నకలు.

దివాకర్ణ తిరుపతిశాస్త్రి.

కళావదాదిగారి వద్దనుండి

}

శ్రీ వేదమూర్తులయిన చర్ల

వెంకటచలపతిశాస్త్రిగారికి.

ఉ. చూచితి శృంగభంగమునఁ జూపఱు నవ్వఁగఁ జిత్తమందు నం
 కోడమొకింతయొం గనక కొంతు వహింపక జంతులేక మీ
 కీఁడురవేంబు గవ్వద లిలిచిన యో యన్యకంపువ్రాక; దో
 బాచులకున్ భయంపడునె భూతము లక్కఱు : భూతలమ్మునన్.

ఉ. కాకరవర్తిరో నఁట : జగంబులు మెచ్చ కళావధాన ను
 శ్రీకతనన్ బ్రతిష్ఠ ప్రియరించిన వేంకటశాస్త్రి తెవ్వరో
 యాకవిరాజ శిష్యపరమాణువు డీకొన మూలమూలం
 దేఁకిన పాఱుబోతఁట : యెదే నొనరించె నఁజెంకవింకయో :

468

- అ చుక్కలు లాలలేదు రవిసోముల పోకడ మాజలేదు న
ర్చిక్కులు కూలలేదు జలదిజ్వలనం బులుకంగలేదు నేఁ
డక్కట! రామకృష్ణకవు లర్చకు లేగతి పేయనేర్తు రా
దిక్కటవైరి వేంకటసుధీకవిమోళి శృంగభంగమున్.
- అ పేర్చిన గీర్తిరా దనృతవిష్టము మాజినఁ బూర్తి కాదు రాఁ
జాలినరమ్ము మీకవుల సంబరముం గెలిపించుకొమ్ము నిం
కాలకు జంకువారమొకొ కాకరవర్తికిఁ గీర్తితెమ్ము, పిఁ
జాలమిశేల వేగమొక జాలు లిఖింపుము వచ్చి వ్రాలెదఁక.
- క మున్నే కోరితి రామకృష్ణులను “మమ్ముకా గెల్వ రందందు” వా
రెన్నెన్నో లిఖించి “యేనభకు మే పేతేరలే” మంచు మే
ల్కొన్నా రేటికి నీకు నీ దురద వీలుంజాలు లేకుండ న
ట్లున్నకా, వారలఁ గూడి నేఁడయిన నాయుత్సాహముఁ దీపుచూ.
- అ. కాకరవర్తి యొక్కటియ కాదు, జగ మృథిలంబు నేకమోఁ
గా కల రామకృష్ణులకుఁ గల్గునె శ్రీపతి వేంకటేశ్వరా
స్తోత్రకథావహన కవి ధూర్యహవివ్యర పృతిస్త్రో
దీకానుశ్చితే ? యయ్యది సుతించిన మాకును మోరమేకదా :
- పి రామకృష్ణులు నర్థాము పిల్వరే దంచుకొజకు వేంకటశాస్త్రి యంగలేదు
చుట్టాలతోఁ జెప్పి చూడ నేతేర మీగ్రామంచున్న శ్రీరామసేన
యూరి గౌరవమును సూరిలోనున్న పెద్దలగౌరవమును దలఁపకుండఁ
జప్పట్లవర్సంబు జరిగించి యొక్కనక్కెములూకొనుచుఁ బ్రశ్నములుపేయఁ
తే గీ దగినటులు చెప్పుటయెకాక తగునె యచట
యోగ్యకములకు బుజురీతి మత్తరంబు
పొంగుచును నంతలో “శృంగభంగ” మనుచు
గోల గాచింప మీకు పిగ్గెలలేదు
- అ గోజము కట్టటాది బురకోటి సుతింపఁ గప్పి దుపీ
వేణిక యాచుఁ జేర్చదిన వేంకటశాస్త్రి “శృంగభంగ” మఁ
వాడే వినంబదం బ్రజలు నమ్మరు చింతవహించ రింకకుం
బ్రాణముతోడఁ బంపించి మోక్షము మిమ్ము సుతింతురీ విచ్చదన్.

ఉ. ఆతఁడొకఁడె పో, నభకు నాయకమై గెలుపొందుఁగాక మీ
చేతులలోవిడ కలము చెప్పువటల్ వినువారు నభ్యు లే
సేతలు సేయలే రతఁడు చేసిన దంతయుఁ గప్పిపుచ్చి యే
వ్యాతలు వ్రాయలేరు గుణవంతులు కాకరవర్తి వండితుల్ :

పి ఎందెవి నభపేయ నేర్పాటుఁ గావించి నభ కొక్కయోగ్యు నీశ్వరునిఁ జేసి
రామకృష్ణలచేత “రం” డంచ వ్రాయించి మీరేగుడెం బారుబారు మనుచు
శృంగభంగము శరశ్చేదంబొ కావించి తిరువతి వేంకటేశ్వరుల రామ
కృష్ణకవులచేత గెలిపించి తెండు కాకరవర్తికి పెద్ద గౌరవంబు

గీ. పాక్షిజ్ఞులున్నారు కవులు విద్వాంసు యన్న
వారు భూపతు లన్నారు వారువారు
వంతపింపఁగఁ జేయుఁ డీ సాహసంబు
వందుకొనుఁడయ్య యవియె నా వంపములు

రాకీనాథ, }
26-7-11 }

దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి,
శతావధాని

ఈ రిజిష్టరుత్తరముపై నేవో కొన్ని వికటపు మాటలతో “సత్యనందేశ”మను
పేర రిజిష్టరుచేసి సంపిసి నత్సభకు సంబంధించిన యుత్తర మందు లేమింటేసి
దానికిఁ బ్రతిక్యత్తర మీయఁబడదయ్యె. పిష్టపేషణమని యెంచి యుపి యిందుదాహ
రింపలేదు దాని సత్యాసత్యము యిప్పోద్ధాతమున నించుక విమర్శింపఁబడినవి అందుఁ
జూడఁదగు

(14) పాశుపత పర్వము

తే గీ నత్సభ యటన్న రం డవఁజాలరైతి
రల్లరి యొనయ్యవారల కన్నలైతి
రొర : డిరులరై గడేశాతపదవి
కాన చేసితి లేమందుమయ్య మిమ్ము.

కా. నారం బన్నను గూవవీరమును, నెన్నం గప్ప లందెందు వం
దారంబున్ జరిగించుచుకా కుగితటల్ బాలకా బ్రసంగించు నా
దూరావం బిడ నేర డేరికివి వంతోషంబు, నారాయణా
బ్యారూఢిన్ బ్రకటింతురే యకట : యే యారావహా పేయుచుకా.

౧. “పుడై నెదో స్వకాఁ బది పో దిఁకఁ దోఁటకుఁ తేట తెచ్చు నీ
చెట్టనెఱింగి రక్ష విడి శ్రేయము గూర్చును మీకుఁ గీర్తి” యం
చెట్టలా వేను తెప్పటకు నెంచిన వల్లరి తేని విందలఁ
గట్టినయంకనే యశము గైకొన నేర్తురాకో యనామకుల్ :
- † పి నాల్గొత్తముం నుష్పతిగన్న వెంకటసుబ్బాస్త్రిం పవళ్యురుంకన్న
అత్యుతుకవియఁ బాష్పాంకవేత్తయఁ నైన రంగార్యు వాక్పరిసారంబుకన్న
వర్మకాత్తముం విజ్ఞత్వమ్ము గల వాసమామలస్వామి వమ్ముతుంకన్న
మఱియునెందఱోమహామహాలయమెచ్చియొనంగుజయ వళికానముదయముకన్న
తే. గీ. మిన్న యగునొక్కొ మీ వ్రాయు చివ్వుతవపు
కృంగరంగపు వ్రాతలు చెక్కవళ్ళ
వెంకవ యశమ్మువకు నివి పినమేవి
లోటు దెచ్చునె మీటు పల్లకయె కాది,
౨. ఆయాపండితవర్గ మిచ్చు జయపత్రానీకముల్ వోయ మీ
దాయల్ మీరును వ్రాయు కుచ్చికపు వ్రాతల్ బైలేకేతెంచి “హి
హే!” యంచున్ నను మీరుమంబలెనె యేరే నన్నఁ జాతున్. వృథా
హేయంబుల్ పవరించు మిమ్మురుగ నా కేలా : యనద్యదులన్”
- ౩ ఎఱిగియు విద్రావోపుజను నెవ్వఁడు మేల్కొనఁ తేయు! వేంకటే
కృరుబలఁ గొప్పి కబ్బములు నల్పి వధానము లావరించి కొం
దఱు బుధవర్యులన్ గవి యవంతర మాతచితోదఁ బోరునం
బరమున కీయకొన్న బుధవర్యులు మెత్తురె మీ పర్యయత్నమున్
౪. మీర దిపాయకూఝ్యులటు మేకులు చెక్కుమ కృంగరంగమున్
గాఱగ వ్రాయువారె యది గాంచివ తోడఁ “క్రోధమూర్ఖుల
దూఱునకై దురుద్యమముతో విడి కూర్చి రిషి!” యటంచు నే
మోటుఁదేవి లో నొగులు మోసపువావన గొట్ట నామమే
- మ. చరితక వ్రాయుదో! దుఃఖముకా దెలుపుదో! నత్యంబు వాక్రుచ్చుదో
గరితల్ వోరె గృహమ్మువన్ మడఁగి యీకాఱుల్ పగ్గినంగించువో
పురయన్ మాటికిఁ గాక కేవల మసూయామాత్రనర్హస్తప్త
విరనత్యమ్మును దెల్పుచున్న దిటువో! విఖ్యాతి నార్జించుటల్

కా. తోలుబొమ్మలయాలగా “నెవనివో దోకొంతు నేతెంతు మా
బాబు ప్రి మెరించెదే” యనిన వల్లముం దెంచు డందు నే
నాలోచింపనె, వాడు నాయెదుటి తేలా వచ్చు; నామోము వాఁ
డేలా చూడఁగలఁడు, నే వెఱుంగనే యీ గారడీవేవముల్ :

*గీ. “రాను రప్పింపఁబది గానరా” దటంచు
వ్రాసి వ్రకబొందినట్టి యాబాంసుకవి
యెఱుఁగు గాఁదొక్కొ రానేల యెచ్చగించు
నల్లరికిఁ గాకయున్న నారయబుడేంద్ర :

తే. గే. అరిచి కత్తి మీకత్తియు నఖిల మెఱుంగు
వాడ పీఠస్వమంతయు వ్యవధి మీకు
వక్కనకు రండు విద్వండు బాబు; నోరు
మెదివ నక్కఱలేదు మీదడుపు తెలియు

పీ. దాకృత్యమునగర్భవాటి నాదను పేర్చిగాంచువాడు యశస్యునించువాడు
అఖిలవిద్యలు చూచునని వ్రతీజ్ఞునహించి నెగడువాడు బువా? బొగడువాడు
కాలతమ్యమెఱుంగఁ దగునందితులు చేతమెఱుగువాఁ డహారంబురంఁగువాడు
విద్యాంబుడను పేరు విన్నంత నానంద ముడువాఁ డాఁప్పు రాంబువాడు

తే. గీ. రావు వెంకట శ్రీ సూర్యరాయవిభుని
మోలఁ “జాల” మటంచు మీబాబు రనర
యేని యామేటి యేటి కుపేక్ష పేయు
నాని వదింపుమయ్య యో నారయార్య :

పీ. అచ్చులోఁ దొరఁబడ్డయక్కరమ్ముల నేరి దోషమ్ములను విడిగీపులార
భారతామల వాడఁబడినలక్ష్మీము లెఱుంగక కుమ్ములాడు మేటికప్పులార
ఎవరి నేతప్పు పట్టవలెనో యెఱుంగక వత్తికల్ చెఱుచు న్నవ్విజ్ఞలార
బానుపైనిఁ బరాగపటలిఁ జల్లఁగఁ జూచుబొడి చేకుఱివవిద్యాంబులార

తే. గీ. యంబుఁ గూర్పుండి మీదిత్తమెట్లు వచ్చు
నట్లు గొప్పలు చెప్పకొం డంతెకాని

* “రాను రప్పింపఁ బదిగానరాచుమాకు” అను పద్య ముపగిలుత పోకంసలో
ముఖపత్రమునందు జూడఁదగు.

వత్సాకలకు విమర్శనార్ లింపకుండు

మీరహస్యంబు తెలులెప్పు మేలుకొనుడు.

చ. అదె చనుదెంచెఁ * బాపవకమందుఁ గృతఘ్నులునుఁ శతఘ్నులుఁ

బదునుచెడుఁ మహామహాఁడు పాథుఁడు ము వ్వుడి వాడెదాది కి

వదనుడయింజె గౌరవమహాహస మిత్తటి నత్తమిల్లుటఁ

గుదురుమఁగాక యాశరము కూరగవీవటాలాపలేవముల్.

ఉ ఇంటనె దాగె కృష్ణకవి యేవియొ మ్రుగ్గులు పెట్టి నేరినో
కొంటెల వంపి మీరలును గోల యవారిగఁ జేయఁజేయ నే
నొంటరి నేమిసేయఁగల "హరా" యొక లెండవ నెట్లు లేకు మీ
దంతకవంబు లయ్యెడఁ గదా ! ప్రకటించవలెన్ మహాదయుల్.

ఉ అల్లరికేమి యెట్టులనొ యజ్ఞకమై పుటియింపవచ్చు మీ
యొల్లమె సాక్షిదాది, కది యూరిక బో దవి లోన జంకి యే
కల్లలో కొచ్చి వింది యొకకల్పముకూడనఁ దాని వెంటనే
పెల్లడిపేయుటఁ యకటఁ పే రిక దానికి కృంగభంగమూ !

చ. ఇది యటులుండనిత్త మెటులేని యశఘ్నును గోరు మీర లొ
ప్పదముగ వింటమండ తెలు పిప్పివ్రసంగముగా శతఘ్నికన్
గుదిరిదినార లాపదును గోరు నమస్తము వెళ్ళఁగ్రొక్కు మీ
తెదియును రాదు నిక్కు మని యేర్పడఁ జేసెడి దానిబోకడల్.

ఉ. అందునఁ దాము లే మనెదరా, యది మీపుర మొప్పికోరు నే
నందుకె వచ్చి మీ నలుపునల్లరి చల్లఁగ నోర్చినాడ మీ
లందుల నున్నవంగతి యథార్థముగాఁ గవి పెట్టినాడ మీ
విందలకెల్ల పైఁచితి గణించితి వట్టియమూల్యుతత్వముఁ.

శా శబ్దజ్ఞానము నాకె యున్నదియొ విచ్చల్ మీకె తా మన్నదో
యిల్లంబుల్ మఱి యెచ్చి నాడుకడ శిష్యత్వంబు గావించుపై
శబ్దజ్ఞానము నుంక కల్గెడినో యీనందర్పమే తెల్పు "హరా"
శబ్దజ్ఞానము పైవయిం గలదె ! వాచాశుకల్ కూడునే !

చ. "పలుకఁగపచ్చు నూ తొకటి వ్రాయుట శత్యముగా" దటన్న యీ
పలు తెప్పడేవి ప్రియదికి వచ్చెనె యూరిక గేలిసేయు నా

* "పాశుపతము" ఇది వారి శతఘ్నికఁ బ్రోక్షుత్తరము

పల మెదిరించెడిన్ గదచప్పొజ్జుత యుండినఁ గాదికొందు చే
రయఁ పహించినట్టిపల మందుఁడు యుక్తికిఁ జాల కుండినఁ.

౬. అల్లరిపేయ నేర్పిన కలార్థుల తో దీట పొగొడు వి
దోర్జలవనంబు గల్గి మవయోగము సేతులు లేనిదోగరుం
దల్లడపాటు పైఁబడి వృథా యొవరించిన వాగ్వియంబు మి
మ్మొల్లవివమ్మలకా గడకు వింతకుఁ దెచ్చె లితింపుఁ దీవయన్.

౭. ఒడలి బలమ్ముదకా గొలువ సూహయొనర్చితి తీరబందు నా
యెడఁద నెదో గ్రహించితి పహించితి నానయ మీరు శిష్యు లే
గడవిడఁ జేవన్, దెలియఁగాఁ బడెనే యిప్పుడేవి మీకు నా
యెడఁదరెఱుంగు : పొందితి వేరెందుక పాకువతంబె తెల్పెడికా.

తే. గీ. ఏకవచనప్రయోగాన నెక్క నక్క
యముగ "ఏకు శబ్దజ్ఞాన మకట లేదు
కవిక యొక నెట్టు" లనుమాట జ్ఞప్తియందుఁ
బెట్టుకొని యుత్తరమువ్రాసి పెనఁగొడింక.

౮. వేంకటాచార్యునైపుణి వివేకు లెఱుంగనివారు కాదు మీ
లెంకలు మీరుఁ దుట్టలవి లేతయుఁ గూడ వరింపఁ దట్టెదో
లెంకల వంపి వన్ను నదలించెద లెంతటిసాహసమ్ము మీ
కంకఁగఁ జేసె దేవుఁ డిప్పు డాకఁడె యుద్దేరుఁ గాక మీకనై.

తే. గీ. కూవకూర్మప్రసంగముల్ గూడవిచట
చుప్పుటలు గొట్టబలు కొనసాఁగ విచట
వట్టిప్రల్లదములు వనకట్టవికట
పొందితియు నైపుణియు మంత పరియుఁ జాంగి.

౯. వేంకటరామకృష్ణు లతిపీరులు వాండ్ల నటుంక విందు మీ
శంకల కుత్తరం బొవఁగి జాడ్యము వాపుట వ్రస్త్రుతంబు గా
వేంకటాచార్య పూనె మును వేగిరపాటువ నైచివట్టియో
రంతెలు పొగొనివిచట వ్రాతయవన్ బలిఁ గోరెడిం జాగి.

౧౦. దయగలదేవుఁ డెట్టులో శకమ్మివి వ్రాయఁగఁ జేసె మిమ్ము మీ
చెయి వరియిందు మీ చెయిది చెప్పకయే, జగ మక్కలాన నె

మైయి గృహియించు వెంకయకు మీకును గర్గనవార, యోర : యే
రియకము లేది కల్పెడు, వరించునె గీర్తులు తమ్ము కామయై.

చ. ఒడలిబలమ్మునకా గెలుకు రొప్పితి, నందువెఁ గూడఁ దిర్పతికా
దడఁబడఁ గొట్టఁజాల రొకదడదదింక వట్టుఁ బట్టి నకా
గెడపును రట్టవట్టులకుఁ గేవలవిద్యకు నేడతేడ : యీ
నెడఁగుఁదనంపుఁదొవల వివేకులు నేర్తురె కీ ర్తివిత్తురే.

చ ఇఁకఁ బ్రియతింది పాశుపత మెట్టులొ తిప్పికొనుండు దాన మీ
కలుషమైన కీర్తి యగు నందుకుఁ జాలరయేవి నమ్ము మీ
యొకరె హసించఁ బండితు "లహో" యని యెల్లరు మిమ్ము నన్ని "హ
స్తకి నలదోడు యెక్కు" డని తేల్తురు సారము మీర మేటికిన్.

పీ పల్లనారాయణశాస్త్రియు నాకుండివ్యాసమూర్త్యాఖ్యమహాకవియును
అల్లసరాజుపండాస్వయాభరణంబు మల్లయాఖ్యబుధేంద్రకల్లజాదును
వెదకి తప్పలు సూన వెంకటరామకృష్ణకవిశ్వరుల్ కృతజ్ఞకృనిధులు
వెంకటసూర్యరాధీశునేలుబడి నుండి మానాటకమును నమ్మరమురల్లి
తే గి పాదానన్యఁ బ్రియత్నించి వంపినట్టి
యలకతమ్మిని జూచిన యనఘులెల్ల
మరల మా పాశుపతమును దఱచిచూచి
గుణవివేచన మొనరింపఁ గోరువాఁడ.

*ఉ "అంక మొకింత గల్గిని మహాత్ముఁడు వ్యాసమనీషియున్ విరా
తంకుడు మల్లసూరియును దజ్ఞుఁడు యోగ్యుఁ డుదారుఁడైన శ్రీ
వెంకటసూర్యభూవిటఁడు" ప్రేరకులందును వారివద్దెమే
కొంకక తేల్చు నే నొకవిఁ గొత్తగఁ జేర్చికిఁ జర్లచంద్రునిన్.

ఉ ఈయనమే ననున్ మిగుల పోశవచేసిన బుద్ధికారి నా
రాయశాస్త్రిగారి తెలులైనను జ్ఞానము కల్గెనేని ల

*ఉ. అంక మొకింత కల్గిని మహాత్ముఁడు వ్యాస మనీషియుకా విరా : తంకుఁడు
మల్లసూరియును, దాతలు పేరుము చూచుచుండఁగా : వేంకటసూర్యరాయప్పతి వీర
మణుం డనుకూలుఁ డేఁగఁగా : వేంకటరామకృష్ణకవివీరులగారపువిద్వత్కైత కర్తంకులు
వల్పుఁబోలెను దాగఁక లోఁగకయుండు పెల్లగూకా ||

(కవిక 1811 సం॥ 10 సందిర)

జ్ఞాయతి పిట్టివ్రాత లదుఁగంటు పటంచు మదిం దలంతు న
న్నాయన గేలిపేసినను నాయన తేనువచింతు నొప్పులకా.

- ఉ. తప్పొకఁ డాచరించితిరి దావిని గప్పికొనంగ నెన్నియో
తప్ప లొనర్చుచుంటిరి వృథా నుడి మీ రొనరించుచున్న మీ
మొప్పెయ్య మిమ్ము పెచ్చఁడు “నమోనను” యంచు వచింపుఁ దెందుకీ
తప్పుదుతోన రెండుకుఁ గృతఘ్నతఘ్నలలోన దూఱుటల్ 509

- పీ. శృంగభంగమటంచుఁ జెలరేగి తప్పుదువ్రాతలు వ్రకటింప వచ్చుఁగాక
ఆఱిముఱిఁ బొరిఁబొరిఁ బురపురమై గురువరుని బుర్రవ్వఁగఁ దిట్టవచ్చుగాక
దాఱుమూలములేక శబ్దార్థములు తప్పవట్టి పత్రిక వింపవచ్చుగాక
చదువుకొంటి వటంచుఁ జక్క వ్రాయుదుఁ దల్లిపై వసంతముదల్లవచ్చుగాక

గీ. “పరా” యనఁగ వచ్చుఁగాక, యేమోయనంగ
వచ్చుఁగాక, రెండును వీడవచ్చుఁగాక
పై ని మూఁటి జయింపఁగా వచ్చుఁగాక
పాఠవతమును దిద్దివచ్చుఁగా వచ్చుఁటల్లు.

- ఉ. దిక్కులనెల్ల నాత్మ గురుతేజము నింపి దివాకరుండు తి
ర్యక్కులకందరావి గగనాంతరపౌరపుఁజంద్రాకాలపై
నెక్కుతఱిన్ శతస్మి యొకఁ దిట్టలె రోజును రోజు పేరలు నే
తుక్కునొ మూర్ఛతుష్టికయి “తున్ తును తున్”ని వెళ్లఁగొక్కుచుకా

- ఉ. పాఠవతాగ్నిహోత్రమున భగ్గున మండి వెలింగి బూదియై
రాకీ రాక దూళియుఁ బురపురమేళన లేమి బురింగఁగా
నాశనమయ్యె దానికి వినాశనకాలము మూడి మున్నె మీ
యాళలతో శతస్మి, యికనైవమ మేల్కొనిమేల్కొనందగుకా

- పీ. నావల్లనే మీకు నాచురూపములు వచ్చినమాట ధృవంబయేని
నాకున్న శక్తిలో మీకున్న శక్తి యెన్నవంతుగామి సత్యంబయేని
కవలవర్తనుల హృత్కాండవ్యములు భగవంతున తెఱుంగంగ వచ్చునేని
వనిపాటలను వీడి పరుల గుణగుణములు సూచనా రింఁ గలఁబయేని

తే. గీ ఎందులకునేను వ్రాయుట ? యెల్లకల్ల
విజములవి వానియంతనే నెగడు, నట్లు
కావినాఁ దేను గట్టింది కలదె ఫలము ?
వ్రావకొనుఁ డింక మీయచ్చవచ్చినట్లు.

(15) ఉపనంహారపర్వము.

- ఉ ఉరకవ్రాయు మంటి నొకయుక్త మంతనవీచుపొందితి
పారమునెల్ల జూచి తలవారలపై నభయన్ముచో గదే
కారులుఁజురయ్య : గుణగణ్యులు పేతురబయ్య యల్లరుల్ ;
చోరులు తోనఁగారునెడ శూరులొ, వేటొకవల్ల శూరులొ ;
- తే. గీ సభకు రాఁదగువారు కాఁపువీదులు : కొందఱువూరి నున్నారు కొంతవఱకు
వారి దెర్పియె యుంటి నవ్వారికొఱకె : భవవలనె నత్యనంధు లామనహృదయులు.
- తే. గీ. తజ్జాలగు వారివారి యక్తరములుండు : పెఱుంగ కవ్వారి పేర్లొడఁ జెఱువఁదలచి
తమకుటుంబములొఁజేర్చి దబ్బఱును : మన ప్రబుద్ధులు ప్రకటించికొనిరి కంటెః
- *చ చలవతికాఁపీరను రిజన్తులు పత్రిక నీవు పంప లో
వల దిగులంది యాకఁడు "కృష్ణన్ శమియింపుఁడు త"వృథుండు వె
లైలబడుచుకా లిఖించి పయివీరును వారును వీరిమాన్వి యె
గ్గులులిఖింప దాని పయఁ గొందొక వ్రాసెనరించెఁ గంటివే
- గీ భుక్తనందేళ"మఁట దానిఁజదివియుండు : వదియుఁగవితయె ప్రకటించెనంతఁబోక
శృంగభంగమ్ముగూడఁ బత్రికను జేర్చి : కొనిరి బయలయ్యెదాదర గుట్టకంటె ;
- అ వె ఎవనవ్రాసె చని యేదకో రమ్మచి : వ్రాయనేల : సభకు వచ్చుకత్తి
తమకు గల్గియున్నఁ దమరె వ్రాయఁగ రాదె : యంతమాత్ర మెఱుంగదే : జగంబు
- ఉ ఇంతటి బుద్ధిమంతు లని యిప్పటికేదయు నీకుఁ జక్కఁగా
సుంత యెఱుంగఁగాఁ బడెనె కుంతలచేతఁలు పత్రికకా సుదీ
కాంతులు గొందురే : తమకుఁగా లిఖియించిన పాడువ్రాఁతగా
నెంతురు లోకులం చెఱుంగ లేమన వచ్చెడి వారి చెయ్యలకా ;
- ఉ. ఏదియొ గిల్గుచుండు రది యెవ్వరొ మెచ్చుచునుండ్రు వీరికికా
లేచు సుబుద్ధి వారలకు లే దది యంతకుమున్నె, మద్యక
శ్రీవరి తేగ వీరుడుకుచేతల కేమదికార : మెట్లో వా
బోదురుగాక యీ చెనఁటి బోకలు లోకులు విశ్వసింతురే
- చ. ఎఱుంగని వారి వ్రాఁతలకు నేదియు నుక్తర ముండఁబోదు న
దురుపద వంకజమ్ములను గొల్కఁగ నేరక తప్పువ్రాఁతలన్
బుర్రుపుర వింపి పత్రికలు వుచ్చెడిఁకమ్మల పైఁపుమయ్య కాఁ
కరపురిలోని పెద్దల మొగమ్ములనై వను జూచి శ్రీవతి.

* ఈయన ఉపనంహారపర్వము 78 వ పుటలో, జూడఁదగు

- ఉ. శ్రీవతి వీవు పీకవిక పీక వికుద్దహిత్ర, యాపె 3
 ట్లో పవిఁబూని యెవ్వరో జుతుర్ దొనఁగుర్ పొనఁగింప నెంచఁ ద
 ద్వాన్యపుతి నాఁగఁగా మొదట నా రెవరో యెఱుఁగంగఁ గోరి నే
 నాపురి కేగితిం దెలియ వయ్యె వొకొంప వారిపోకడల్.
- ఉ. పీకమజారి రామునకుఁ జెప్పఁగఁబోయిన వాయుమాతి కా
 నాకఱి వయ్యకోకవనమం దొనరించినకృత్య మేమి : యా
 దూతమనమ్మువం దవుడు తోచివయ్యాహయె నాకుఁ దోచెఁ బ్ర
 థ్యాతికి మూల మైన నగుఁగాక మఱిం దగుఁగాక శ్రీపతి.
- ఉ. పట్టి కొట్టి రయ్యదియవట్టివి విట్టుగ పోతుముందఱన్
 బెట్టి తోక తార్చి విశిషికలన్ గవఁజేసిరిచ్చియున్
 బెట్టిదముల్ నహించి యల పీదుఁడు గుట్టు నెఱింగి రాఁడెఁ యా
 దట్టుదితోనఁ బట్టి యథార్థ మెఱింగితి నెట్లో వచ్చితిన్.
- క దొంగ గతి తప్పఁ దనకు న. భం గెఱవెక లేక “శృంగభంగ”మనుచు వ్రా
 పెం గృష్ణుఁడు మఱికొందఱు . వెంగఱలన్ జేర్చికొని వివేక మెదలఁగన్.
- క. వెంకటరామయ కా పీ . వంకమ్మనఁగఁగఁదో లేదో వ్రాసె నకఁడు మున్
 గొంకక కోకిలకాకము . వంకిలదిత్తులకుఁగలవె భయభక్తులింన్
- * క. గురుదక్షిణ యిడెఁ గాదె కి . వరాచకువి పీకు నూటపదియాలుల నో
 తిరుపతిశాస్త్రి : యితఁడిదు . గురుదక్షిణ నేల యందుకొవఁ దగదొక్క :

గద్య ఇది శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంబగు గీతామ్నాయమ్మున
 నధిక ప్రసంగదమనమను పృథమభాగము సంపూర్ణము

* (తెనాలి శతావధాన పీఠికనుండి)

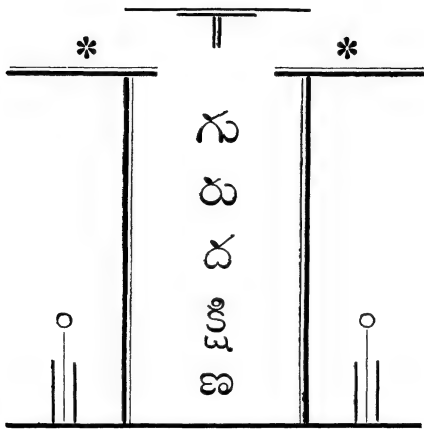
అవధానిగారి కొనఁగఁబడిన బహుమానము (రు 118—0—0) బను
 బ్రహ్మ నభవానొసంగిన నక్కారము (రు 25—0—0) బను అవధానిగారు తమకుఁ
 గలభక్తి విశ్వాసములు వెలువడునటుల బ్రహ్మశ్రీ తిరుపతిశాస్త్రి గారికి నమర్పిం
 చిరి. గురువులయెడ శిష్యుఁడిక్షేకదా పృవర్తింపవలయును .

తెనాలి
 28-12-11. }

ఇట్లు విద్యజ్ఞున విరేయుట
 పృథల పీఠరాఘవులు.
 పెద్దితల్లి లక్ష్మీనరసింహం.

శ్రీమత్పురదేవతామైనమః

గీ ర త ము

ద్వితీయభాగము

గురుదక్షిణ అను నామాంతరము గల

గీత ద్వితీయ భాగమునందలి

పర్వక్రమ సూచిక

నెం.	పేరు.	పేజీ.
1	ఆశీర్వాదన పర్వము	129
2	సూర్యారామ పర్వము	137
3	పంబుద్ధి పర్వము	140
4	బండరు పర్వము	148
5	సమృద్ధి పర్వము	149
6	బ్రహ్మగురు పర్వము	152
7	అశ్వవైభవ పర్వము	157
8	గీత ప్రశంసా పర్వము	177
9	సంకీర్ణ పర్వము	189
10	మంగళ పర్వము	204

ఉ పో ధ్వా త ము

చదువరులారా :

గీరకప్రథమభాగము చదివి యుంటిరికదా, పర్వవిషయములును సూత్రప్రాయముగా వందే గతార్థము లగుటచే వివృతు ప్రికటింతు ద్వితీయభాగమునఁ గాని, ప్రకటింపఁబోవు తృతీయ భాగమునఁగాని తెలియఁదిగు విశేషాంశము లంతగా నుండవు. ఎన్నాళ్ళు చదివినను నాయా యాగ్రంథభాగములయందు—

(1) శిష్యులు గురుద్రోహము చేయుట తప్ప. (2) అందులో నీ శిష్యులు పెత్తునముతోఁబడి చదివిన శిష్యులుగాని వేతొక విధమగువారు కాదు. (3) పైఁగా వితరు కృతముఁడగుటతోఁ జూపించక వదలుఁబోతువారైతలు, అపత్యములు, అపవాదలు లోనగునని ప్రకటించుట మొట్టమొదలే తప్ప.

అను వీయంశములు దక్క వక్రవ్యాంశము గానరాదు గురువే దోపియో, లేక శిష్యుడే దోపియో మీకు మొదటిభాగమువలననే గతార్థమై యుంటిరే దీని ప్రకటన మంత యాచర్యకమని మాకును దోచలేదు గాని మొదటి భాగమునందు విస్తరభీతిచే వదలిన యంశములు కొందొక యుంటిరే వయ్యవి యందు ఖండించు మిషన్వీడ గురుశిష్య భిక్షములు కొన్ని సంగ్రహించి చూపుటకై దీనిని ముద్రించితిమి. “ఆట్ర హానము” అనునది ప్రధమభాగముందే యందుక స్పృశించి వదలఁబడినది. పిమ్మట గుంటూరుపీఠ పూర్వరంగము 45, 46, 47 పపుటలలోఁ గొందొకదాని బంధారము బయటబెట్టఁబడినది ఇందుంగూడ నక్కడక్కడ దానింగూర్చి ప్రస్తావించఁ బడినది. “ఆట్రహానమే” యననేల, మాశిష్యులు వ్రాసెడి వ్యాకరణైఁ బరికించి చూచినచో—

(1) మాగురువు వండితుఁడుగాఁడు (2) పాతుగఁడుగాఁడు.

అను సంశయము సాధించుటకై పాటువదుటదక్క వేతొక్కటి గానరాదు. ఇందులకు వారు చూపు ప్రమాణములో, పేరు దాచికొని తోచిన ప్రల్లభము లెల్ల వ్యయపఱచిన తస్మదుల వ్యాకరణ అవ్యాకరణవలననే గీరక ప్రథమ భాగము విస్తార మునియో విరుపయోగమునియో గూడ లిఖించి సంకసించు చుండిరి అవ్యాకరణ తత్వము లోకమెల్ల నెఱుంగును మాశిష్యు లంతకుమున్నే యెఱుఁగుదురు. ఎఱిగియును వానివలన మాకేదియో మ్యానక కలుగుననియు సంకలోఁ దను గురుత్వము కూడఁ బోవు ననియుం గాఁబోయిన పీ రవి ాట్టకొని సారెకు వేరారుట :

కొలికి కలిపబడినవైః క్షయంప్రాయాయా, తృప్తవగ్గిరి కృతవాసరాసానా
ఇతిముద ముపయాతి చక్రవాకి వితరణకాలిని వీరరుద్రదేవే.

(విద్యానాథకృతము)

“కుష్మకుడుర్దన” న్యాయమున నాయా యాతప్పుడు వ్యాకరణ విజములే యైనను దమ కవి సాయముగావు అది మాకుఁ గల యశమును బోగొట్టినబోగొట్టుగాక. తమ గురుత్వము నెట్లు బోగొట్టుగలవు? కావున వీరు మమ్ము దోషులనుగాఁ జేయుటకు వ్రాయు వ్యాకరణము, యందులకై వ్యయవచనమును ద్రవ్యవ్రదాకల సొమ్మేమి వమ్మేగాని లాభకారి గాదని వారి కిప్పటికేవి, దెలిసినచోఁ గొంత యుక్తముగా నుండును నానాటికి వీరు మజ్జిమును నట్లదనివి బరువనుట్లు వ్రాతలవలసి దెలియవచ్చుచున్నది మొదట గురువి కపాత్యత్వము సాధించుటకుఁ “గాకి” యని వదరఁ దొరకొనిరి

“వక్షిణం కాకి చందారి” అనుటవలన వది యపాత్రిత్వమునకు సాధకమే. ఇటీవలనాఁ ఈ వేంకటేశ్వరుఁడే యా వేంకటేశ్వరుఁడని యభేదాద్యవసాయముచేసి కొవి వదఁదిట్టి వారంబించిరి. అతి విస్తరమొందుటకుఁ ఏదోవిధమునఁ దిట్టుట వీరి ముఖ్యోద్దేశము. ఏదోవిధమున వితిగూపుట మాముఖ్యోద్దేశము. వా రందులకును మే మిందులకును తాటుపడవలసిన దని భగవంతుఁ డేర్పఱచి యుంటివే నేవో వ్రాసి కొనుదుడుము. రసారస విదారముతో మాకుఁ బనిలేదు కావునఁ జదువరులుమమ్ము విందింపకుండురుగాక ..

వ్యక్తతక్షుగు “కోకిలకాకము”ను గూర్చియు, వింకకుమున్ను ప్రచురించిన గీరక ప్రథమభాగముపై వారు ప్రకటించిన శంకలనుగూర్చియుఁ గొందొకవ్రాసి విరమించెదము “కోకిలకాక” మన్యవదేశముగదా, దానిని మీపై నేల పెట్టుకొంటిరి, అది ప్రశ్న రాపచ్చును. అందులకుఁ బ్రథమభాగ పీఠికతో మాశిష్టుల వ్యాకరణనే బోధకములనుగాఁ జూపియున్నారము. ఇందుఁగూడఁ గొందొక చూపెదము.

(కవికల్పాని ప్రకారవరామర్యమునుండి)

దశ .. మీగురులకుఁ దెల్లమే, ... మాగురులకై క్రి .. . ఉండిలు బద్ధకై .. . దెబ్బఁదినుకాకియే కాక విసుంగొలుంగునే॥

ఈ పద్యము 189వ పుట మొదలుకొని యుదాహరించిన పేటారి ప్రధానకావ్య సత్వనంపార్జన పద్యమంతి కిచ్చిన ప్రతిభుత్తరములోవిది. ఆతఁడు గురువును కాకి యని వ్రాయుటకప్పుని మందలించిన పైవి వ్రాసిన వ్రాతలో చురల నదేపాటపాడురు లేదని బొంక మొదలైన వీరి తెలియని, వీరి దైవానుకూల్యమును జడువరులే విధారించు

కొందురుగాక. ఈ దొంగలను దమపేరితో, బ్రకటింపక శిష్యునిపేరఁ బ్రకటింపటవలన
దా మకచి మందరింపున కుత్తరపీలేమి స్ఫుటమగుచున్నది. ఏశిష్యుపేర నీ పర్వలక్షణము
లను వీరు ప్రచరించిరో అశిష్యుడే యిటీవల "పాణిగ్రహీతా శ్రవణానందకృంఖరి"
యనుపేరితో 120 పుటలకు మించిన బాతుఁగూఁతలను వ్రాసి లోకుల ప్రోత్సముల కగ్గ
మైన గుణవంతుఁడు అతనిపేరా బొత్తముననే చూడఁడు. అతని కంకల కుత్తరములు
"కృంఖితాకృణీకరణము" చదివిన విస్తృతముగఁ దెలియఁగలవు అబాకులవ్రాతలు
వెం॥ రా॥ ల యొకఁమీదనే జరిగినవసుటకు పాక్షిభూతము లగు నంశములుదో
లెఁడుకలవు. అవిగూడ నన్యకఁ చూడవలయును. మఱియుఁ బ్రకృతమగు "ప్రభాకర
చరాచర్యము" నుండిమీ మఱికొన్ని యనందర్య ప్రలాపములను జూపుచున్నారముఁ
"మ॥ ...వ్రాయుఁగ నాయంతె నశీర్థ్యలంచు కొద్దిగ శ్రీరామకవీంద్యః
దొక్కఁడై విదెన్నేర్చె ...యియ్యరన్ విలిచెదే

ప్రభాకరశాస్త్రి "నశీర్థ్యలార" అని వెం॥ రా॥ ల నిరువురను విజృంభితవృఁటఁ
ఈకవీట్లు నమర్చింపఁబడుఁగాక. ఏండ్లకొంది వెంకటరామయ్య శిష్యుఁడు, రెండవ
యతఁడో? కొన్నాళ్లు మాత్రము శిష్యుఁడు దీవింగూర్చి తారవిమళాకావ్యములోని
ద్వితీయస్కంధమును, రామకృష్ణశాస్త్రి తండ్రిగారగు వృద్ధులు, బ్రా॥శ్రీ॥ రామచంద్ర
శాస్త్రిలవారును సాక్షిలగుదురుగాక. మఱియు వీరిషయము 188 వ పుటలోని యుత్త
రములోని 6, 8, 7, వ పంక్తులవలనఁ గూడఁ దెలిసికొనవచ్చును. అయ్యుత్తరము
రామకృష్ణశాస్త్రి వినకందీర్చి కుమారుఁడు వ్రాసినదే, అగుఁగాక అతఁడుగూడవేంకట
శాస్త్రికి దగ్గఱుండువని రామకృష్ణశాస్త్రి యవలాపింపక మానఁడు. ఇట్టి యవలాపము
నకు రోసి యొక రిట్లువ్రాసిరి

(1912 సం॥ పెప్టెంబరు అఖివనసంస్మృతినుండి)

ఓకృష్ణకవిగారూ : మీరు గీరకవిమర్శనమని వ్రాయించు నందు నన్ను మీకురు
వురకు సరిపడిన బంధుగృహనవియు మీకుగల్గిన తంపియంతయు పెట్టినవాడను వేనవియు
నుడివీరిరి. అనత్యములేమోద గంకణము గట్టికొనిన మీకిదియొక వ్యత్యాసముగ దోస
కున్నను నాకు గడుగడు సరహ్యముగ నుండుటచే లోకు లెఱుంగుటకై నానత్యమును
తెప్పుచూర్చుఁడను. అది మీయెను గ్రహింతురుగాక. నేను మీకే నమీవబంధువుడగాని
బ్రా॥ శ్రీ॥ వెంకటశాస్త్రిని శతావధానిగారికి అంత బంధువుడగాను మీపాద పాద
స్యముకై మీరు వేయిగా చెప్పునప్పటికి మన బాంధవ్య మెఱుంగువారెవ్వరనొప్పురు
చలెసారెం.

M. V. Subba Row, 16-8-12

ఈయనలావములను గూర్చి గృంధములో నవ్యుటచ్చుటఁ గొందొక డర్పించఁ జూచుచునే యుండును ఇది యటుయందుఁగాక. అతఁడు 'సంప్రార్థనము' అని వ్రాయుచు 'సలామత్తుము' అని వ్రాయుటవలననే కొంతవఱకు యోగ్యతస్పృహమగు చున్నది దానివలన వచ్చుదుర్వచి విచారింకమన్నను వివరింపఁ బడదు. అది యటు 'బుందె, దాని విండఁ దీట్లు శరపరింపరగా నున్నవి

(1) ౬॥ కోకిలకాకము వెల్లడించుటల్. మంకుతనంబులందుఁ బలుమాటికి
 చించితిరి (2) ౭॥ రాత్రిక వెంకటరామకృష్ణ దీవరులకలంచు మొగ్గుఁడు॥
 (ఇట్టివనేకములు)

వర్తకరకావ్రీ "పీ యనుగుల్ మొగ్గిక్కి" అనిద్రావిరపి చాలవఁట; పైగా
 "చాత్రుడ" ననవలెనఁట;

"౪॥ రామకవివీరుఁడె నీకు నట్టిద్యురై నచోఁ దిరువతికావ్రీగాదునునట్టిద్యురై"

తిరువతికావ్రీ వెంకటావ్రీవర్ధఁ జువినదేదియును లేదు. అట్లే వెంకటరామయ్య
 దూడ నని శిష్యుని వ్రాణతోఁ బ్రతిబిండు మా శిష్యులసాహసమును లోకమే పరి
 చించుఁగాక తిరువతికావ్రీ వెంకటావ్రీయందు గురుత్వమును జూపుటకుఁ గారణము
 ఆతనికంటె వికఁడు ముందుగాఁ గననము రచించునలవాటు గల్గిన వాడగుటచే నే
 కంపద్యంబులమునో యేయొక విముషమందో యితనివలనఁ దెలిసికొనుటకప్పు
 వేఱుగాదు. ఇక వెంకటరామకావ్రీకిఁగల యావద్గురుత్వములో నెన్ని వంతులలోనో
 యొక వంతుమాత్ర మిత్రులదియుఁ దక్కినదెల్ల వెంకటావ్రీదియు నగుటకు భగ
 వంతుడే పాక్షికాఁగలఁడు, దీనింగూర్చి మూడవభాగములో విస్తరింపఁదలచి యిందు
 సూత్రముమాత్రము వ్రాసి విరమింపఁబడుచున్నది అప్రస్తుత వర్తకంనలో మూడు
 మానము లని కృష్ణకవి వ్రాసినను, కోకిలకాకములో "చాలఁగలము వినివి" అని
 యిరువుర చేవ్రాళ్తోఁ బ్రకటించియున్నారు "చాలఁగల" మనఁగా, మూడుమాన
 ములే యని పోల్చుదురా? అయినచో "ప్రీతిపర్యాయాంకము కొముచి" చదువుట
 పొసఁగదు, ఎక్కువ జుద్దిమంతులకు మూడుమానములలోనే ప్రీతిపర్యాయాంకము
 లావచ్చునని వాదమునకు దిగినను విలువదు. మూడుమానములు తుల్యముచేసెను.
 మానము 13 ననర్థాయములు 10 దినములు. అదిగాక మధ్యమధ్య నైమిత్తికములు
 గొప్పి యుండును. అవియెల్లఁజోద్రోసినచో షుమారు 40 దినములు చదివినట్లు
 కేదను ఆ దినములలోనే ప్రీతిపర్యాయాంకము చదువుటకు పై యాకరణ లెవ్వరును
 నొప్పురు, పైగా నా ఫలబియ్యెడు దినములేని పాశము జరుగుటకు —

“కా నెప్పుడుఁ బొట్టకూటికొఱకే తిరుగాడును నుండు నేమియుంజెప్పును కాకి కోయలకు”. (కోకిలకాకము)

అను వారి వాక్యమొప్పి కొనడు కావున విమర్శించుచో మాళిమ్యులు వ్రాయు వ్రాకఁలెల్ల వింతసారము కలవి, వారియదృష్టము మంచిది, కావున వారికి గురు దూషణ దేవదూషణ “అన్యతోక్తులు” ఇకనేమి కావలెను? కలియుగమునకుఁ గావలసిన సామగ్రియంతయుఁ దటస్థించినది “దానితో” బోలెడు గ్రంథమును వ్రాయుచున్నారు, వ్రాయఁగలరు. ప్రతి గ్రంథమును విట్లు విమర్శించి విగ్న తేచ్చువారెవరు? ఎవరికిఁగవా లెను? స్థూలదృష్టిచేఁ దిలకించువారో? “కాఁబోలును” అని యనుకొందురు ఇదియిటు లుండె “వదలుచున్నము” నుండి యింక నొకమాట నుదాహరించి దానిసారమును దేర్చి వదలుచున్నారము

“సీ॥ దయమీఱు నైషధాంతము కావ్యములు చెప్పి సాహిత్యహాతునిగాఁ జర్చినాడు”.

వెంకటాశ్రీతి శ్రీశ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రియగారు నైషధాంతము కావ్య ములు చెప్పరనియుఁ గవిత్వము మొదలైనవి నేర్పరనియు వారియెడల వెంకటాశ్రీ కృతఃస్మృఁ దయ్యెననియుఁ బైపద్యమునందలి సారము, శ్రీకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిలవారి వద్ద వెంకటాశ్రీ చేసిన విద్యాభ్యాసాదికము నీక్రింది వద్యములవలనఁ దెలిసికొనఁ గోరెదము

చ॥ కదలి యనంతరం బచోటు కాటవరంబను నొక్కవల్లె కింపొద వగ నేగ .” (జాతకచర్యనుండి)

కాటవరమునునది శ్రీశాస్త్రిలవారి వివాసస్థానము కీర్తివారీటీవలఁ జాలకాలము క్రిందట రాజమండ్రి ప్రవేశించిరి —

తే॥ అచట శ్రీపాదవంశజః తనమూర్తి, కృష్ణమూర్త్యాఖ్య సుకవివరేణ్యు నొద్ద, మొదలిది కుమార సంభవమునను రెండు, నర్గలువలిచె మూడుమానముల తెలిపి” . తే॥ గీ॥ గురువుఁ దత్పహపాతియుఁ గూడితఱుచు, నాడుచుండురు చరచరంగ మట్టియెడల, లక్షణంబెట్లు లక్ష్మతల్లక్షణంబు, వికఁడు గృహిణుండు నాదర షెనకమెనె . తే॥ గీ॥ అంత మేమనందేకకావ్యమును మొదలువెట్టి చదువుచు నున్నంత విఘ్నకార, ణం బునయమందెఁ దత్స్వరూపంబు దెలియఁ బఱచెద ...” చ॥ గురునింత మృతింగనె నాత్మదేహమం, దొదవె నొకించుకంత జ్వరయోగము, ...గురుదికా వదియించి యావతూఖ్యపురముంజనెఁ దల్లిని దండ్రినింగనన్” ..

(జాతకచర్యనుండి)

నై షడము శ్రీకాస్తులవాదివద్దనే కాదు, మఱియొకరి యొద్దఁగూడ విప్పటికిని వెంకటకావ్రీ చదువనే లేదు. ఇంక ముందు చదువవలసియుండును, అయీ యంశము లకు శ్రీకాస్తులవారే సాక్షులు, శ్రీకాస్తులవారు వెంకటకావ్రీవి గృతముఁ దనియం దుకోఁయేమందురో, 178వ పుట, 12వవంత్రిలోని గాదే జగన్నాధస్వామిగారిపద్యములో జూడఁ గోరెదము, గీరత పృథమభాగమున 34వ పుటలోని పద్యమునఁగూడ శ్రీకాస్తులవారి విషయము కొంతకలదు. చదువఁగోరెదము. అతవా. శ్రీకాస్తుల వారికి వెంకటకావ్రీ కృతజ్ఞుఁడు గాఁడు. అంతమాత్రమునఁ దమకేమి లాభము? జతఁడే రొనవొదిలకముల కగ్గమై బోవుఁ గాక, అతనితోవ వింద్య మని మోక్షఁ గియు వీరేల పట్టవలెమా

“యాన్యస్యాకగం సుచరితాని, తానిక్యయోసాస్యాని. నో ఇతరాణి-

అని చెప్పినవేదవాక్య మేరెఱుఁగనిది; అతనిమందిని గ్రహించినచోఁదమ్ము లోకము మెచ్చును గాని యందులకుఁ బరాజ్ఞాకులై యతని చెడ్డను గ్రహించినపల మేమి, ఇది యటులుండుగాక, ఇంక వీరి గీరతవిమర్శనవృత్తిలి విందుక ప్రవ శించుము.

“గీరత” శబ్దము సాధువు కావని కొంత వర్ష వ్రాసి దూషించిరి. అది పండి తులు చేయవలసివది కాని జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధులెల్ల దానికి నధికారులు కారు వీరు జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధు లనునంశమునకుమును ఇడువఁ గోరెదము, పాశుపతమే వారి “శతఘ్ని”యే మొదటిసాక్షి. ఈ విషయమును దెలిసికొనఁగోరువారు పాశుపత యక్కులరేదు. వీరొక కవిశాస్త్రికలో నెవరో మేజిస్ట్రీటుగాదు కాళిదాసకృతమగు “శృంగారతిలకమును” దెలిసిగించిరవివ్రాయుచు వారిపద్దెములను మెచ్చుటకుఁగా “రసికానందమును” దెగఁ దీర్చుమొదటి కొన్ని పత్రికలు దానితోడనే వింది కాలక్షేపము చేసిరి. అందెన్నో యనంగత ప్రలాపములను నానిడిరి, దిజ్మోక్తి ముదాహరించుచున్నారము.

ఉ రాతిరి మబ్బుచేతఁ దిమిరమ్మదీకమ్ముగ మందె, వ్యాప్తిమై । నాతక కన్తుఁడై పతిరయమ్మున విద్దురవోయె దొంగలీ । రాతిరి యూరుచొచ్చిరి కరమ్మును బాలనుగాన నెంతయుకా । భీతియచున్ననాన విక వేగమె విద్దురమాను పాంథుఁడా! (రసికానందము)

పైపద్యమును విమర్శించుచు నందు “రాతిరి” అనుపదము రెండుపార్శ్వ వాదుల తప్పని వెక్కిరింపఁ జొచ్చిరి.

“వనంకతిలకము, ఈ బాటనెత్తికొని యింటికిఁ జన్మనమ్ముగా, నాబంధులందఱు మనంబున నేహినారే, ఈబాట మార్గవిదు విట్టలపెట్టిపోవంగా. బుద్ధిపుట్టినవి కన్య మనంబులోనన్” — భారత - ఆది - ౫౪

దీవింబట్టి యట్లు వాడుట భారతసమ్మతమని స్పృహ మగుచున్నది. ఇంత స్వల్పవిషయమును గవిపెట్టిని వీరు పెద్దపెద్ద విషయములలోనికి దిగుట “ఉట్టికెగుర లేవియమ్మ స్వర్గముకకెగురుట” వంటిది. గాన వీరివిద్యావిషయక మగు శంకరిట మత్తరము లిచ్చుటకు బ్రాహ్మింబి కొన్నిపుటలు వమ్మొనర్చు దొరకొనము. ఆదిగాక గీరతమువలన దమ నెత్తివిబరు సంశములేనియో వానిని ఇంటిండుకొనుటకన్న కల్పింపదారమేమి ముఖ్యము? కృతఘ్నత్వమును గాని యనత్యంతృప్తరక్తమును గాని లేకుండఁ గాపాడుకొనఁ బ్రయత్నింప వలయునేకాని యాశబ్రహ్మ బాగులేదు అందలి యుత్తరములు వ్రాసినవారు “తి॥ వెం॥ కవులకు బండుగులు” మఱియుఁ “గొండఱు ప్నేహితులు” లోనగునవలావములవలన పలమేమిఁ ఒకరిద్దఱు మూగురు లేక నడుగు రైదుగురు వెం॥ శాస్త్రికి బండుగులే యగుదురుగాక, వారు వ్రాసినవ్రాతలో సున్న విశేషమేమిఁ వెంకటాశ్రీకిఁ తిప్పియెత్తినవని యెవరేని ప్రచురము చేసినప్పుడు దానిం గూర్చి క్షేమసహచారము తెలిపికొనుటకు వ్రాయువారు బండుగులు కాఁగూడదా? అంతమాత్రమున నందరి యుత్తరములెల్ల బండుగులవియు ప్నేహితులవియు నవి టొంకినఁజోవునా? మఱికొన్ని “తమంకఁదామే కల్పించినవి” యని కూడ వ్రాయఁ మొదలిడిరి. ఈ మాట కర్తమేమైనఁ గలదా? అట్లు కల్పించినచో నయ్యెవర బూర కుండుదురా? ఈశ్రోవ కొప్పరపుఁద్రోవ. దీవింగూర్చి గుంటూరిసీమ, ఉత్తరరంగవీతిక చూడఁదగు. యిట్లే యనేకములు ప్రల్లదములందుఁ గలవు ద్విభాష్యం పుల్లకవిగారు వీరియందభిమానము కలవారా? కారా? ఆయన వ్రాసినయుత్తరము నీగురుదక్షిణలో బ్రయోగించితిమి. 173 వ పుటలోఁ జూడఁదగు ఆయనకు వీరియందుఁగలభిమాన మును పుట్టికరించుచున్నారము

(కవిశాపత్రికనుండి)

క॥ శ్రీవేదమూర్తురై తగు. శ్రీవేదుల రామకృష్ణశేఖరునకుఁ దద్బాపుకుఁ దోలేట్యన్యముఁ, దోవెంకటరామకవి పదంస్థిద్యయికిన్ ॥౧॥ .మ॥ ఒకచో ముద్దులు మూటఁ గట్టు నొకచో నొయ్యారముల్ నూపు విం, కొకచో మంజులఁయ్యలందు నొకచో నుత్సాహముల్ పెంచు విం, కొకచో నిండు నలంకీయౌచులను, బాగ్జ్లో సంకపంపంగఁ గొం, కక రాశిలెడు రామకృష్ణకవితా కళ్యాణలీలాగరుల్ .

యిట్లువిధేయుడు

ద్వి॥ పుల్లకవి, దుర్గాడ. 22-8-1910

ఈయన కట్ట మన మేల విశిగి వోవలెనో యోశింపుడు. కా మొనర్పు దురుద్యమమవ్వసంగాదికములు తల్లి వెనుకఁ దల్లి యవఁదగిన పెద్దతల్లిలోవగువారికి రుచింపనియప్పు డితర బంధువుల కెట్లురుదించును. ధర్మముబంధుత్వాదికము ననుసరించునది కాదుగదా. ఈపుల్లకవిగారు వెం॥ రా॥ ల తావిప్రయత్నమునుగూర్చి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు

తే॥ గీ॥ గీరరిమ్ము విమర్శించు గిట్రియొకటి, వెలువరుచునున్నయది తావి వెనుకనుండి, విజవిశేషమ్ములను గవి నెగడవచ్చు - కుకవి కాండ వేదంబంద విజందనార్థ.

30.7.18

ద్విత్యావ్యం పుల్లకవి,

గోదావరి డి॥ పితాపురం, డి॥ దుర్గాడ.

ఇది యిటులుండె, మాళిమ్యుని పెద్దతల్లిలిరుపురు. వీరు కడు ధర్మతత్పరు లాండ్రవి మాబంధువులెల్ల నెఱుంగుదురు. ఆ యరువురిలో నొకరి హృదయము ప్రకృతవిషయమున ననుభుష్టమని కవిపెట్టిబడినది అందులకు మాచకమగు లేఖ 204 వ పుటలోఁ గలదు. అదివారి సౌహృదమునే తెల్పునుగాని తక్కిన విషయములను తెల్పును తానింబట్టి తక్కినయంతయు తెఱుంగుదురగాక. తానిని వ్రాసిన కాశ్రర వర్తి నారాయణమూర్తి మాళిమ్యునికిఁ బెదతల్లి కుమారుడని యెఱుగదగు. వేదాంత పెదతల్లిగా రీకవి ప్రకృతోద్యమమునకు మొదలే నమ్మకొనవరు. గాని అవిషయమున మేమిట వ్రాయ నారాములు లేవు. అధారమే యుక్తమైదునుఁడి, ఏమూతమేని మనస్సుననది యొకటియుండెనేని కృతఘ్నత్వ దోషము నది యెవ్వరినిగాని సంకపింపవీరుదు, కాన వారు వీ రననేల. మాళిమ్యుడు కృతఘ్నుడేయగునేని యితఁ డొనర్చుననుచు మనుజుఁజన్మపెత్తిన యేరికిఁగాని యనన్యములు గాకపోవని చెప్ప సాహసించుచున్నారము అదియుటులుండె.

(1913 సం॥ ఆగష్టు 27 వ తేదీ ఆంధ్రవత్రికనుండి)

ఆంధ్ర చంపూభారతము,

ఈగ్రంథమిప్పుడు తివికావత్రికయందు ముద్రితమైనది. పితాపురసంస్థానకవులగు రామకృష్ణకవు లీగ్రంథమును సాదరంబున తమ కవిత్వ ప్రాయోచుటయే గ్రంథోత్కృష్టత చాటుచున్నది .....

(తిరుమలవెంకటరమణకవులు)

పైసంక్షింపలన నాకవులకు వెం॥ రా॥ లయందుఁ గొందొక ప్రేమకందని విన్నవమే. వీరు మాకడకంపిన పద్యమాలను 176 వ పుటలో ముద్రించి యుంటిమి. వీరి కృతఘ్నతాదుల విషయమున వారికిం గల యేమను నవి పూర్తిగా వెల్లడించెడివి.

పారమేశ్వరగా వీరి వాక్యాదుష్కృతికమును బట్టి బంధువులేమి లోకులేమి వీరిని మందలించు తలఁపు గలవారగుచున్నారు. త్రోవలేక వారిని పీడుమాకు మిక్కిలిగ వసలాపించి తమ్ములమునఁ దమకు శత్రుత్వమును పొందినఁజూచుచున్నారు.

(కవికర్తరసాయనమునుండి)

క. కాకేమి తమ్ముఁ దిట్టెదె, కోకిల త న్నేమి ధనము కోకొమ్మ నెనే

లోకము పగ యగు పరునని, వాకునఁ జాట్ల మగు మధురవాక్యము కలిమిన్.

మూఁపుల ప్రకృతస్థితి పైవద్యమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నది. మొదటఁ దా మవలంబించిన పితృత్వమే కాకత్యముగాఁ బరిణమించుచున్నది. దానిని వారింప నెవరితరము? ఇతరకారణములచే శత్రువులగునా రిట్టివట్టుల నేపేది యనుకతవకలు తమ్మునుగూర్చి వ్రాసినచో నవి త్రోసివేయునగును గాని యట్టిది లవమును లేదనినాడు శత్రువులగుమందఁగా వారింపఁబ యెట్లు? ఈ విషయమును నమర్చింపఁదగు నంశ ములు పెక్కులున్నను దిక్పాత్రము సూచించి వదలితిమి. వీరికి గురుద్రోహ మున వలెల్లునుంగాదు ఇది మామొదలమాత్రమే యనుకొను చుంటేమోఁ అట్లుకాదు. సార్వత్రికము, దీనిని సూచించి వదలుచున్నారము

“భగీరథకాస్త్రియగాదు, వీరు న త్రములు .. యాయన యంజనప్రసాదో నున్నప్పుడు భారద్వాజమట్లములోని విశేషములు తెలిసికొనుటకై వెంకటాచార్యుని గౌరవించి యొద్దకు వెళ్ళినమాట సత్యమే”

ఇది కృష్ణకవివ్రాత చదువుకొనుటకు వెళ్ళెనన్నచోఁ బఠ్యవర్ణన యని యెంచి కాఁబోయి, “విశేషములు తెలిసికొనుట” కని వ్రాసి పాపపు బంధికోరి మొర లిడినాడు. ఒక విశేషము మాత్రమున్నది కృష్ణకవివ్రాతనాఁగఁ జూచున్నను వెంకట రామయ్య తానుగూడ నిందుఁ జేవ్రాని జేయకుండుటచేఁ గొందొక నంతసింపవలసి యున్నది. ఈగీరకవిమర్మన ప్రకరణమేమి, అట్లహాసమేమి, కృష్ణకవిగారి వ్రాని మాత్రమే కలవియని భవవరు లెఱిగియే యున్నారు. ఆయనయొద్దకు విశేషములు తెచ్చుటకై వెళ్ళినట్లు లిఖించినను లిఖింపఁ గల పాహుని నుండి కృష్ణకవి అతని తనత్యమువలన లవమును వీరిలేదు. ఈయంశము కృంగఘంగాదికము వలనఁ దెలిసి కోవచ్చును. అతనికి దీటగునాడు భర్త భలవతి, అతఁడలివి భావముఁబడి, అతనిని గూర్చి వ్రాసినచో మాలేఖిని కెంతేని పనిగలుగు గలను, “యశోవాచో నివర్తంతే” శ్లో॥ కథాపథియ .. అత్రేయపేయకః. ప్రకృతమనునరాముఁ, భగీరథకాస్త్రియవారి యొద్ద ఇదివి కొన్న నంగతి వొప్పకొన్నచో నావిద్యాభ్యసన కాలము ప్లవంగ సంవత్సర మగుటచేఁ దదనంతర భావియగు కీలక వత్సరములోనే వ్రాసికొనఁ బొందిన “ఉభయ

కాస్త్రపరీక్షకము* బ్రతుకడు ఇందునుగూర్చి గీరకవర్ణితమతాగ వీతిక గా ౧౫ ౧౬ పుట
 ౧౭లో గొన్నివంతులు చదువఁగోరెదము. దానిని బ్రతికిరివలయు నని భగీరద
 కాస్త్రులువారి శిష్యత్వమునుబొచ్చుకత్వముగా మాకృష్ణసుకవి యవలాసించఁ జొచ్చెను.
 తన బావమఱుది యగు చర్ల చలపతి పెద్ద పండితుఁడని లోకమునకుఁ దెలియునట్లే
 కృష్ణకాష్ఠి కొందొక యవలవించెను. అసోదెవలన వికనితఁ బ్రయోజన మెంత
 యున్నది? “కృంగభంగ” “నత్యనందేశముల” కవిత్వము తనదికాదనిలోకము
 విశ్వసించుటయే దానికి ఫలము. ఎన్నియని చూపుదుము. ఇతఁడనత్యమునకుఁ బుట్టి
 నిల్లు. భగవంతుఁడును, దజ్ఞుఁడను ఇందులకు సాక్షులు అచలపతి వ్రాత కీత
 దీట్లు వ్యాఖ్యాన మొనర్చుచున్నాఁడు.

“వెంకటకాష్ఠిగారి బందారమెంతో కృష్ణకవి తేల్చుననియు, నాదిదవ దిరుపతి
 కాష్ఠి వెంకటరామకాస్త్రులిగార్ల సంగతి చూచుకోవచ్చు ననియు నందు గల యర్థము
 యదార్థమని ముమ్మాటికి వారు విశ్వసించుదుగాక.”

(“రాసు రిప్పించఁ బనిగానరాదు మాకు”)

అను నవర్ణితుక ప్రకంపావాక్యము నెఱుగని లోకులు దప్ప వీవృధారావము
 నెవ్వరు విశ్వసించురో

ఉ॥ వేదుల రామకృష్ణులఁది? వెంకననంబి జయించునంబి? యెం, దో? దురి
 తఁపుబండి నోగి దోరెడు సాహసమందు, నింక నెం, దో? యదు కందివ్రాసి
 పయిఁ దోచక మిగ్గుటందు, నింక నెం, దో? దెలియంగూడ యది యొక్కటియే
 నభ తేల్చుగా వలె॥

అది యటులుండెపోవము; అచలపతి * శ్రీమాపఱవ్రాసికొని విద్వోషి యగు
 టకుఁ బ్రియత్నించగా మరల నాకవి వికఁడు దోషదూషకుని తేయఁజొచ్చెను
 చూచితిరా:

“చర్ల వెంకటాచలపతికాష్ఠి, యనునతఁడు నాకు బావమఱుదియే ... యితఁడు
 వ్రాసినట్లుగా వెం॥ కాష్ఠిగారి పోత్తాహముచే నచ్చటి విద్యార్థులలో నెవ్వరో వ్రాసిరి.

* శ్రీమాపణ ఇది వింద్యగ్రామ్యమని వెం॥ రా॥ ల కతప్పి, క్లీ॥ శ్రీమా
 పట్టె కపదయోవదయో; వతతిప్రియే (రసగంగాధరము) ఇందుఁకుఁ బాకువతముకూడఁ
 జూడదగు ఆయినమర్దన పెల్ల “గుణవీప్సవ్రత”ములలోని పౌరపాటులవలన నై నట్లు
 చాఁచుచు మాళివ్యులను నలొస్తాననువకు రప్పించు రిక్కాలమున లేకుండుట కడు
 విచార్యము. అప్పుడుగదా విగ్గు తేలును.

వెంకటాద్రిగారి పోత్తాహుఁడు, దానిపై నచటి విద్యార్థు లెవరో వ్రాసినఁట ("పుష్పకాదనాద్వైతంగః") అన్నట్టిట్లు వ్రాయు ఏకవిఁ దక్షిణ మందరింపకుండుట కడు నయశస్కరము తక్కిన యనత్యములును బ్రగల్భము లును నటులుంకము ఈవిషయమునేని ద్రువపఱచుటకు వితఁడు నత్సభలో మాయెదుటికి రాఁగఁడేమో మా చదువరు లడిగి తెలిసికొందురుగాక యని హెచ్చరించు చున్నారము. అక్షమాపణి చలపతి పేరుతో వితరులే వ్రాసినచో వారిని శిషింపఁజేయుట యుక్తముకదా? నేడు చలపతిపేర నిట్లు సృష్టించిన వారు మఱియొకప్పుడు రామకృష్ణలపేరనే పేటొక షమాపణుగాని, నోటును గాని మఱియొకటిగాని సృష్టించవచ్చునుగదా? కావుననిట్టి పట్టుల నొదాసీన్య ముచితుముకావని కృష్ణకవికిఁ దెలుపుదురని చదువరులను మఱి మఱి హెచ్చరించుచున్నారము. ఇట్లే "ముఖమస్తీతి" వక్తవ్యముగాఁ గొంక సోదె వెళ్ళఁబెట్టెను, దానినెల్ల మాఁచకోఁతగా ఁండించినఁ బ్రయోజనములేమి విందు విస్తరింపవైతిమి.

"అట్టి యుక్తరములు మాయెద్ద కోటానకోట్లు గలవు."

ఎట్టియుక్తరములు : గీరకములో, తి॥ వెం॥ కవులు ప్రచురించునట్టి యుక్తరములవంటివి ఎన్ని యున్నవి : కోటానకోట్లు : పదులుగావు, వందలుగావు, వేలు సుంగావు, లక్షలుగావు, కోట్లుగావు, ఇఁకనేన్ని : కోటానకోట్లు అబద్ధమాదినను వింతబద్ధబయలుగా నాదవలయును గాఁబోలు; పోలు : కోటానకోట్లగుగాక, అర్చనములగుగాక కృతఘ్నత్వము సుగుఱామని వ్రాయు పెద్దమానిసు లేద దొరకుచు? : ఆయంశమును బోధింపని యుక్తరము లేమి పవిత్రయును? లేదా, శిష్యత్వమునేని యాయుక్తరము లవలాపింపవలెను. ఈరెంటికిని దక్కిన యంశముల నెన్నిటిని చాచినను సాధించినను బ్రకృతమున కవి లవము నువయోగించవనిపేము పేముగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. ప్రధానవిషయమును వదలుకొని యవగ్రాహనవిషయములకుఁ బాటుపడు పీరి ప్రచారమువలన నీక్రింది లోకోక్తి స్మృతికివచ్చుచున్నది

"జగతి కెక్కడ నమయమందును దనకుండలమ్ముల యాన గొనననంగ"

(యామిని పూర్తితిలక)

పీరు ప్రచురించు సుక్తరముల స్వరూప మొక్కొక చవిచూపి వివర్ణించుట ప్రస్తుతము కాకపోదు గాన దిశ్కృత్య మట్లొనరించుచున్నారము

(కవితావత్రికలోని యొకయుక్తరమునుండి)

(1)"....రసకత్వలోపమునకు జడిపి మీనముల తెంచి కవిత్వమున మానరా క్రమమునకుగా నుంచితిమన్న నెవరు పహింతురు .."

ఇతరులు నమింపకుండుచుగాక, దానికిఁ దగిన ఫలముం గూడఁ గాంతుడుగాక, శిష్యునరమాణువులు పైఁచకుండుట తప్పగదా ; అంత రుదించనిచో లోలోఁ బరిశ్రమింపవలెఁ గాని. “మీనమ్మల్ మెరివెట్టి” అని నత్సరంలో వెక్కిరింపు మని యేవివేకి బోధించును; పైఁగా నెవరో కొంతకనముగా వ్రాసిన “రసికత్వలోపమునకు” ఇత్యాది యొకనక్కెప్పుమాటలను శిష్యులు వ్రచురించుట తప్పగాదని చెప్పినా రెవరు ; ఇంతకు విద్వాంసలనఁ దమకృతస్మృతయేమి వివరించినది.

(2) “మీ కింకను గొంతకాల మోపిక పెట్టిన లోకము మీ మూఁదునిక కని పార్వభౌము ని యభినందించును.

అవ్రాతకన్న పిచ్చాత యుక్తమనవచ్చును పరిసిద్ధులెల్లరు కృమరగ్నిముగా గతించినపదవ పీరినేయట్లు గౌరవింపఁదగ్గ కాలము రావచ్చును “బొడ్డెఱు బొంగలు తోలుకొనిపోతే .. గొడ్డు శ్రీమహాక్షి” యనునుగదా, అభవిష్యత్పార్వభౌమత్వ మునకు మొట్టమొదట పీరానర్పణనిన ఏయిత్తుము గురుద్రోహమే యగునోటు ; అందులకా యీహానిక, బాగుబాగు : , 1, 2, అంకెలు గుఱుతుగాఁ గల వాక్యములకు స్థానభూతమగు మత్తర మొక్కటియేగాని, అది వ్రాసినవారు మాత్ర మిదపుడు అందులో నొకరుద్రాణ తుదను “గారు” అని తగుబుకొన్నారు అదికూడ మామీన మువలెనే యెందులకో తగుబుకొనిన ట్లుహింపవలసివదే. ఇంతటి తెలివితేటలుగలవా రేమిద్రానినను ద్రాయుదురు అట్టివారి పేరుల నిందేఁ ప్రచురింపవలెను, వలయువా రశ్యత్ర చూడఁగలరనియు పేక్షించితిమి.

(3) “గీరకము నేతివీరకాయగా తావిండుకాలము రాకపోదు”

ఈవాక్యముగూడ, అ॥ “గారి” గారిదే వీరభోగవసంతరాయుడు పుట్టఁగలఁడని చెప్పవట్టియన భవిష్యద్వృత్తాంతమును దెల్పి రామకృష్ణుల నోచార్పి పరామర్శింపు చున్నట్లు వాక్యములై రి చెప్పుచున్నది. పరామర్శించువారెంతో యాప్తులగుండ వాయును. కావున మా వెం॥ రా॥ రిట్టివారియుక్తములను బుకటించుకొనుటవ్యవచోన్యాహరమని చెప్పక తప్పకవచ్చినది. మఱియు నింతెవరో మాతాప్తులుగా నుండు వారే యొక సందర్భమున “పచ్చిపుల్లయ్య” అని వెం॥ రా॥ లకు వ్రాసినఁట అ వ్రాత యిరవోర్దిపైమైనను నమ్మది యెట్లో మాలోనొకరికి నందింపించునఁటానిం బట్టి వీరికేమి ఫలము గల్గెనో కాని యాపొదే కొంత వెళ్ళఁబెట్టిరి అయీ యనువ యోగ పరికావమెల్ల నేనించర్యమునందలి దనుకొంటి ; మా “పాశునకమును” ఖండింపఁ బోవుటకు వ్రాయు మహిద్వాతములోనిది కాత్రము నువయోగించుటకు పిలురేనియప్పడు తామంతకన్నఁ జేయవలసిన గత్యంతర ముండఁ బోదని యా

సోదెకుఁ దాత్తవ్యవహారమునది యావర్యము ఏపిచ్చిపల్లయ్యయో యేదియో వ్యాపెను. దానిని ఖండించుట యుక్తమో యెవరో “పిచ్చిపల్లయ్య” అనిరిగాన మేమును “పిచ్చి పల్లయ్య” అని యందుచునునది యుక్తమో? విజ్ఞానకు నొకరు తెల్పవలసియుండునా? అదియటుచుండె, వెం॥ రా॥ య, దమయజ్ఞతను విరసించువారినిల్ల నేనంబంపము లేకున్నను మాకు మిక్కిలినుగా నవలసిండుచుఁ దమకు శత్రువులుగా భావించుచున్నారని యంతకుముందే ప్రసంగించి యుంటిమి అందులకిక నొక యుక్తర ముదాహరింపఁబడుచున్నది.

“వెం॥ రా॥ కవులు, మేము అశ్వమేధమున పద్యములు వ్రాకటిందితిమను దురభిప్రాయముతో కవిత్వాత్మిక వెనుకటివలె రు 1—0—0 కి వంపమనియు వూర్తి వెలకుగాని వంప పీట కాదనియు వ్రాయించిరి యంతకన్న మమ్ము పీఠేవిధమున సాధింపఁగలరే.” శేషాద్వైతములు (సోదరులు)

తమయశ్వత్థముకతమునఁ దమవలని లాభమునుగూడ గణింపక తమమిత్రులు తమకు శత్రులగుచున్నారనునశమున కింతకన్న దృష్టాంత మేమి కావలయును? ఎవరో——“భంగుమేదుత్తురులు” తప్ప నుజురులెల్లరుఁ దమయశ్వత్థమున శేవ గించుకొనువారేకద, 178వ పుట 21 వ పంక్తిలోని చామర్తి జగ్గరావు తమకెట్టి బంధుగుఁడు? అతనికి గీరతము వందానక్తి యుండుటకుఁ గారణమేమి? పైఁగా వితఁడు, వెం॥ రా॥ లకు, సహాధ్యాయి. బ్ర॥ శ్రీ॥ మధునాపంతుల సూరయ్యగారి వద్ద పీరు మూగురును గాదానశ్రయమువఱకు, అంత కొకింత తక్కువగనో చదివిన వారలు అట్టిచో వతఁడు గీరతమునలిలపించుట కర్థమేమి? అంతకన్న నెక్కుడుగ వాయాత్మబంధపు లేమి వ్రాయఁ గలరు? 182 వ పుటలోని 18 వ పంక్తిలోని ఆకొండి సుబ్రహ్మణ్యముగా రెంత మర్యాద కలవారు? ఆయన మా శిష్యుని పెద తల్లి కుమారుఁడగు బ్ర॥ శ్రీ॥ ఆకొండి రామమూర్తిగారికిఁ బినతండ్రి. అట్టివారెల్ల మా గీరత కావ్యము నేం యాదరింతురో? 181 వ పుట 28 వ పంక్తిలోని, ఆకొండి వెంకటశాస్త్రిగారు, దూరదేశస్థులు, మా యభియులకును కాళామాకృ బంధువులే కాదగు వారు, బాగుగ విచారించినచో శ్రీ ఆకొండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రులవారికి దూరపు జ్ఞాతులేని కాదగువారు, వారినిబట్టి వెం॥ రా॥ లకే బాంధవ్య మెక్కుడవక తప్పదు. వారు మా “గీరతము” వందేరి ప్రేమ చూపవలయునో? ఇట్టివారికెల్ల నేదో “పక్షపాతివదమునో” “మూర్ఖవదమునో” వివేదించి తమ మార్గమును దాము వదలక మాకుఁ బని గల్పించు మా శిష్యుల నెవరు వ్యర్థమునకుఁ దీర్చివేగలుగుదురో? కదా! పీఠెల్లరును మా యొద్దఁ బుస్తకములు వెలలేకుండ సంగ్రహించుట

కట్లు వ్రాయుచున్నవారలఁట! ఆ మాటకే యొప్పుకొందము, తమవద్ద నట్టిలాభమును
బొందువారుకూడఁ దమమార్గము నేల విందింపవలెనో? సరములేని నాచుక యిచ్చ
వచ్చినట్లు దిరుగును. అంతయే కాని ప్రాజ్ఞులగువారు కూలికి విసమెన్నఁడును ద్రాగదు.
అందులో నొక పుస్తక మూక వచ్చుసంతలోఁ గలుగు ఫలమెంతటిది? అదిగాక
“ఆపు స్తకమేని “కుక్కమూతి పిందె” గాని రసవత్తరమైనది కూడఁ గాదుగదా!
అట్టి పాదుకాగిత్తు చెత్తకట్టి కాసింది యే పాఠాన్నిగాని తమ్మును గర్హించి మమ్ము
నర్హించుచున్నారని వ్రాయుట న్యవచోవ్యూహము కాక చుఱియేమి? దానిక త్వమిది.
ఎవరుగాని పాపకార్యమునకు ననుమోదకులుగానుండ వెఱకురు. పుణ్యకార్యమునకో,
విస్ఫుంఠముగాఁ దోడ్పడుదురు. ఇందు లాభలాభము లకిందిర్కరములు అదిగాక,
స్వల్పలాభములతోఁ బనియేమి? వారలకు మహాలాభమొకటికలదు అది పుణ్యపావ
సంపాదన రూపము దేనిని గోకువారు దానికనుమోదకులగుచుందురు

శ్లో॥ కర్తా కారయితా చైవ ప్రేరక క్షానుమోదకః

ఇంతతో నీ విషయము ముగించి విషయంతర మువక్రమింతము. చదు
వరులారా! నీరి “కోకిలకాక” మునకై మేము వ్రాసిన పర్యములకుఁ బరిమితియే
లేదు. కాని నానాటికి నీరి గోలనుండి విరమింపవలెనని యూహ బోధముట వల్లను
నర్పమిదివంటి ప్రాజ్ఞులొకమునకు విస్తృతమయినట్లు వారివారి లేఖల వంస మానుదికిఁ
బూర్తిగా వచ్చుటవల్లను జాలవద్యములను దిగవీడిచితిమి అందుఁ గొన్ని చుప్పు
చూపుచున్నారము.

చ “గరునగునే వికస్వరపికవ్వర” మంటివి, వారిదార్పణీ
భరభరితాంతరంబగు నభస్సు “గుణాలు గుణాల గుణాలు” మం
చుఱుమఁగ విద్యుదుద్యదసులుల్లిపిలం గరుసొనో? పారెకుకా
దిరునగునో? వికర్షవి కపిధ్వనియై తలక్రిందు లాడునో?

కా గాంధీర్యంబది సున్నయంచుఁ దెలిపెకా గాకీ వికర్ష, మ్మిదే
దంతం, బెక్కడనేర్చి తీ యన్యతవాక్తత్వం? బెవండిచ్చె? నీ
యంతోవాహవిహారహారవిపులవ్యాహార బాహుళ్యది
కృంభిశ్రీసతిసంకుతుల్ వివియు మీ “కోకో” ధ్వనుల్ విచ్చు నే!

మ. నభలో లేవదు బావకున్ గళము, తత్త్వానంత మొన్నార్చమే
పృథక్తై లేదినవెంటనే తవులు దుర్వాసం బవద్వాసదూ

వెం॥ రా. ల. గీరక విమర్శనమునకుఁ గృష్ణావతిక చూడఁదగు.

రథనం, బియ్యది నిల్వపెయ్యదునుమీ : బాల్కనోవోవిష్ట పొ
రథపొబాగ్యవరంవరాగ్రహమాత్రప్రైవరనంచారులకా

క కమ్మనగ శిరము, కుకన్నల కమ్మనియను కొందమా : "అకతియనఁ గొటి
ల్యమ్మడరు గతి యగున్ ది, ద్దిమ్మని కుకవిరదిమ్ము దింపుట తేలెన్.

కవిత్వపుఁ బోలికకు నుదాహరించితిమే కాని పైవన్యములందు మాత్నాంశము
లెవ్వియు లేవు. మాశిష్యులను గృతమ్నుతానుము నుండి తప్పితమనియు, దానివలన
విరదు లట్టికోవ తప్పని తెలిసికొందురనియు, మేమిషనికఁ బూనితిమి కాని కృమ
ముగా వారది బలవతిమకొనుమంటిచే నింతవఱకు మాపరిగ్రహము సార్వత్వమే
కనుపట్టదు, వీరి విషయమున విక నొక రహస్యము తెలిసికొన వలసియున్నది.
వీరికఁ జెప్ప మంచిగను, మంచి చెడ్డగను గోచరించుచున్నట్లు మఱికొన్ని వీరి వాఁ
తలు బోధించుచున్నవి వీరికి వ్యావకృతభారతము తప్ప, ధర్మరాజుపాత్రుఁడు
దుర్యోధనాదులు షుక్రాక్షులు, ఈయంశము వీరుప్రచురించిన "కౌరవ గౌరవము"లోఁ
బాడఁడగు. ఈ వివేకజ్ఞానమే వీరు వర్వకృ వినియోగించఁదగువాడు, దానిచేఁ
గృతజ్ఞుఁడు మహాపాపాత్ముఁడుగను గృతిజ్ఞుఁడు మహాపుష్కాక్షుఁడుగను గోచ
రింపక తప్పదు, వీరి కీవిషయము ప్రకృతము గడుముఖ్యము కావున వీరు భారత
మును వరుణకౌనక తప్పదు అది గురువును నిందించుట కొప్పుదు.

(మహాభారత శాంతిపర్వమునుండి)

భీష్ముఁ ధ్మః శ్లో॥ మఠా పితోర్ధురూణాంచ పూజా బహుమతానుచ . . గురుర్గీ
యాః పితృతో మాతృకశ్రేణి మే మతిః . ఉటోపామఠా పితరౌ జన్మన్యేవో
వయుజ్యతః . ఆచార్య శిష్టాయాజాతి స్సాదివ్యాసాఽజరాఽమరా॥ శ్లో॥ వీధ్యాం
పాపం భూరిహత్యావిషం, నాఽన్యప్రేభ్యః పాపకృదప్రిభోకే శ్లో॥ మాతృతః
పితృతత్ప్రేవ తస్మా త్పూజ్యతమో గురుః . . శ్లో॥ వితృద్యః కృతమ్మన్యః ప్రీమ్మన్యః
గురుమానిసః, తక్షణం స్వయ మేతేషాం నిష్కృతిర్నామకుర్యచ

(వి ప్రరస్తుకత్త్రై వద్యవ్యవ్యః)

గురుశిష్య ధర్మబోధకము లగు మఱికొన్ని శ్లోకములు 160, 188, 199,
200, 201 పుటలయందుదాహరింపఁబడి యున్నవి ప్రకృతము మాశిష్యు లవలం
బించినది గురుబోధిహ యజ్ఞదిక్ష. దానికి వ్యతిరేకమగు ధర్మమును బోధించునది
వ్యావభారతిము. "భారతః పంచమో వేదః" అని దానిని పూర్వప్రాజ్ఞలేమి నవీన
విజ్ఞలేమి శిరసావహించుడు గాక. ఇతర పంచమవేదములయందు దలిరుచి వింది తిరు

పతి వెంకటేశ్వరాచి దేవగురునింకల నొనరించు వీరికా పంచమవేద మెట్లు ప్రమాణము కాంగలదు ? కావుననే వారి ప్రవృత్తి కనుకూలముగా వేదాక భారతమును మోక్షములు వాసికొనఁ దలచిరి

“ఓ వ్రాయఁగవచ్చు వ్యాసమునివర్యుఁడు వ్రాసినయట్టి భావకా. మ్నాయము లోని యంశములు మాజీవికూచి వేతె భావకా. మ్నాయము . నమ్మరు గాక, పండితుర్” (అంధ్రభాషా పరిషత్పత్రికలోని కౌరవగౌరవము చూ)

ఇంతకుమున్ను “కుక్కమూలిపిందె” అని మార్గీరతమునే వీరు చూపించి నట్లు ప్రథమభాగ వీరికయందుఁ జూపితిమి. ఇప్పటికి వీరికి భారతముగూడ నట్టి దళితే పెచ్చిందె ఇంతతో నేమయ్యె ఇంతకు పీరిచర్యలు వీరివ్రాతల ముందు చూడవలసి మున్నది “పండితులు నమ్మరఁట” కాని లేకున్నచోఁ దలక్రిందినంగ తులతో వీరు వేదాక భారతము వ్రాయుదురంటి !

శ్లో॥ ఆపరితోషా ద్విదుషాం విసాచు సున్యే ప్రయోగవిజ్ఞానం॥

అని కాళిదాసంఁ చుహాకవి వాక్కుచ్చినది వీరికిఁ దృణప్రాయమే ఏగ్రంథము గాని పండితుల మెచ్చనకును ఆపండితుఁ త్రిచ్చనకును, నానృదముగా నుండఁదగు. ఆయీయంశము ప్రాచీనభాగ వీతిలోఁ గొంతొక వివరించితిమి ఇతఁ నమ్మచ్చిద్యోవ జ్ఞకమగు కృతఘ్న వ్రతమున కనుకూరించు నొక వ్రాతయు దానికి మారకమగు వింకొకవ్రాతయు నుదాహరించు చున్నారము,

“ఈకాలమునం దొకరి నొకరు తిట్టుకొనుటయే కవిత్వ మైనది, అతిస్త్రే యాహ్నుయము లైనవి, భాగహ్నుయముతోఁ దుల్యములఁట, మూర్ఖులువానినే యానత్రితోఁ బఠించుచున్నారు.”

ఇటువంటివా రిట్లే వ్రాయుట యుక్తము ఇతఁడు లేకమును సహృదయుఁడు గాఁడనుటకా మట్టిమునందలివే యీక్రింది పంక్తులుపోచ్చలకములు,

“.. . ఈ వాక్యములు కాదంటిలోనివి, . ఇవిధమున సందర్భములేని యవమంయొక్కయు శబ్దశేషంయొక్కయు, జానికా కొండవీటి చేతికాళివరె .. నొప్పురు కాదంటియ్యదులు .”

కాదంటియ్యదులే వీరవగ్రంథములని కలపోయు జ్ఞానలవమద్విదగ్ధులయ మగ్రంథము లేల రుచింపవలెను ? రుచింపవక్కఱలేదు. అది యటులుండె, సహృదయులెట్లు క్లాంఘించుచున్నారు.

“గీరతమహాకావ్యములో గాని యిటీవల గుంటూరునీరులో గాని యొక వద్యమునకు, యీ చదువరి మున్నగువారి యుపనిషదుపన్యాసములు తురకు “అపావాదితోబ్రహ్మ” చేయించుటకై నఁ బిరికిరావు, మెదడులో నేమాత్రపు రసగ్రహణపు సిరలున్నను, సహనబుద్ధియున్నను, గీరతకావ్యము లోని కాంతింపు పర్యములో నొక్కవద్యముఁ జదివి భారతీయు క్రిసాధ మెక్కి తరించఁగలరు లేనిచో నన్నిపాత రోగికిఁ జిక్కెరయుఁ జేదే, యెవ్వరేమి చేయఁగలరు ?” (సుదర్శిని పత్రికనుండి)

వారట్లు విందించుటకు హేతువేదో గాని వీ రిట్లభివందించుటకు హేతువిని. భారతము నకంసుకవిజననినుత మేల యయ్యె; కేవలకవిత్వ ధర్మమును బిట్టియా; కాదు, దీనింగూర్చి వ్యాసినచో వింతట నంతటఁ దేలదు భారతమునఁ బ్రధానరస మేదియో, తెల్పఁడన నీనఁ దెండఱో చేతులునలువలసినవారు కలరు స్థూలవృష్టికి నందు వీరరసమేమో ముఖ్యమని తోఁడ వచ్చును. అది యట్టిదియే యగుచో దానికి నేతాద్ర్యగౌరవము రాదు అందరి ప్రధానరసము కాంతము, ఈ యంశమునకు “ భారతే కాంతిః”, రామాయణే కరుణ, ఇతి, ఏవం రసాని ధ్వనయ వృద్ధిదాః”

అను సాహిత్యకౌముదియు మఱియు ధ్వన్యలోకమును బ్రమాణములు. అట్లు కొన్నిపట్టుల వివాదప్రధానముగా స్థూలబుద్ధులకుఁ బొడకట్టినను, మా గీరతమ కూడ కాంతరసప్రధాన మనుట నిర్వివాదము కావుననే యిది ప్రాజ్ఞుల సుతికిం బారబ్రమైనది, తదితరులు విద్యల్లోకమునకు సహజకృతువులు

(1) శ్లో॥ మూర్ఖాణాం పండితా ద్వేష్యాః (భారతము.)

(2) శ్లో॥ బుధజన ఇవ గ్రాహ్యుననసి (కాళిదాసః)

ప్రకృత మనునరింపురము మాళిమ్యులకు నన్యత్కృతగీరితమే కాక వ్యాస కృతభారతముగూడ గర్వమగుచున్న దనునది ప్రకృతాంశము వీరి తెవరో కొందఱు యాయులుకూడ నుండుట సహజమే. ఏమతమేని యొకరితో నుండుట యెవరును గవి వినినది కాదుగదా; అది యటులాండె, వీరిమతమున దుర్యోధనుఁ దెట్టి వాఁడు; కడుయోగ్యుఁడు

మ॥ .. దుర్యోధనుఁ గలియంశమ్మునఁ బట్టినఁ దనుచు వక్కాణింపఁగాఁ జెల్లినే (కౌరవ గౌరవము)

ఇట్టి విషదయోగ్యుఁ డగుదుర్యోధనునితో వీ రొక్కటఁ దమమతమునఁ గేవలపాత్రుఁ డగునొకటి కథేదము చేసి ప్రకృతనందర్యమునందే కొంత విందించి

యున్నారు దాని కర్తవ్యమేమో : నీ రహస్యగ్రంథమునుచూచును మానిన విషయము గొఱుడు కావలసి వచ్చుచున్నదే : లేదా, దుర్యోధనుగ్రహస్థానమును విమర్శించుచో నీరీ తప్పుడు సాక్ష్యపు వ్యాకర్తెల్ల వింతటిసాము కలవియేగద. పీఠిక దామొనరించిన గురుదోహపదమును సమర్థించుకొనుట కీతప్పుడు త్రోవరావశ్యకము లగుచున్నవి కాని మొట్టమొదట నీరిమత మెట్టిది : పార్థినార్య సమ్మతమైనదియే : దానిని యుజ్జ్వలములు యెట్లు ? ఇట్లు.

శ్రీరాంకర్తవ్యము :

చ॥ కులము ద్యజించి శాస్త్రములకుఁ బ్రాతికూలత సంఘటించి యన్యవనముల హరించుటకు మాహరిఁ చేయుచు పొట్టకూటి విద్యలఁ గవి నాస్తికత్వపు మతంబున సంవరణంబుఁ జేయు వారలదరిఁ జేరఁదోకుము పరాకున నైనను మూఢచిత్తమా :

ఉ॥ యాచకపాతి కొప్పిత్వమున నొనంగక యింటి మూలలో దాచి వృధాపరియాసము లెవంగనఁ దోక దనంబులన్నదో గాఢముతోడుతఁ నమముగాఁ గనుఁగొంటయె మేలు, చచ్చుచో బూచికపుల్లయైనఁ గొనిపోదువె చెప్పుము మూఢచిత్తమా :

ఉ॥ చిత్తమువెంట రాదునుమి, పేదన తప్పుడు మీ, భవంబు పెన్దత్తులదోను మీ, విజముగా దలపోయుమి, యప్పుడున్న నంపత్తు లిటుండఁదోవు సుమి, పాపము నొందెను సుమ్మి పైన నీ చిత్తము చేతనైనటులఁ జెప్పితి దిందుక మూఢచిత్తమా :

అసలుకు పరిమోస నకలు.

ది 27-8-03 సం॥రం.

ఓలేటి వెంకట రామయ్య.

పైపద్యములు మాళిమ్యుడు మాకడఁ జదువుమానుకొనఁదోవు దినములలో రచించినవి. అందుల కందుగల తేదీప్రమాణము, ఆతేదీ శోభకృత్వం, అపాదకుద్ధ తృతీయా శనివారమునకు నరవడును అనం॥ శ్రేష్ఠములో వెంకటశాస్త్రి యింటి యింజనములో మాతన గృహపరివేశము అంతవఱకుఁడు శ్రద్ధగాఁజదువుచున్న వాడే. ఇందుల కాగృహపరివేశమునకు వచ్చినవారెల్ల సాక్షిలే, విద్యార్థాసారంభము శాస్త్రరీ సం॥ శాస్త్రము ఈమూడువర్షములును అవిగ్రహిత ప్రశంసలోమూడు మాసములుగాఁ గృష్ణకవి యవలంబించెను దానింగూర్చి యిందు బ్రస్తావించుటకన్నఁ బ్రశంసాపాఠంబునమునకుఁగా నేర్పడిన లోకాధిరామాణిములోనే ప్రశంసించుట

యుక్తము పైవన్యముల కాగితము మాళివ్యుని వ్రాలుబయ్యెకాక యతని వ్యహస్త లిఖితాక్షరములు గూడగలది. కృష్ణకవి దీని నెట్లీ యవలంపక మానఁడు. చర్లదలపతి శ్రీమాపతిలేని గన్నదీని యెక్కువ యేమి “న సాహస మనారుహ్య నరో భద్రాణి పశ్యతి”

ఈ కారిక నకఁ దనత్యవిషయమునఁ జేయఁతగా గ్రహించు చున్నాఁడు అది యటులుండె, ఆవన్యము లిప్పటియింకని “దేవగురు విందాత్యకమగు మతము” నకుఁ దోడ్పడవు ఈమత మిటీవల కుఱింబరిత్యవ్రాయు క్రమైన “గురుమాణము నమర్థించుకొనుట కవలంబించినదియే” దీనిపేరేమి? వివేకదారిద్ర్యము అది యవలం బించినవారికొక మతమేమి, యొక తోవయేమి, యొకతెన్నేమి?

“శ్లో॥ వివేక భ్రష్టానాం భవతి వివిపాక శృవనరః”

అను భర్తృహరి బుద్ధివిహీనుఁడఁ కాంతం పాపం ఇట్టి వీరి వ్రాతలనేర్చి విమర్శింపవలెను? విమర్శించు మావంటి మూర్ఖులను,

“కాయ్యతోఽనుకూరకును సిగ్గులేదు, కొడవటికిని సిగ్గులేదు”

అని చదువరులు విసుగుకొందురని మేమెఱుఁగుచుము. కాని మాళివ్యవరమాణువులిరువురలోరెండవమానిని లిఖించు నన్యకములకుఁ బారములేక యుండుటంజేసి నత్యవ్రాత్తికిఁ దత్త్వందనమునకు దిగక తప్పని విధియగు చున్నది పేమేల, అతఁడు వ్యాకరణుని ప్రార్థించినది మొదలు నేటివఱకు పుచ్చించిన యక్షరములలో నే యొకటి రెండు విలుదునో గాని తక్కినవెల్ల “హ” వుని యూఁదిన నెగిరిపోయె దీవేకదా? ప్రకృత వివాద విషయ మటులుంతుము. ఈకృష్ణకవి “అథాష్టాంతమదీతం” అని వ్రాసికొనియున్నాఁడు. ఈయొక్కమాట కీతఁడు వ్యగ్రాసుమునుండియేని తగిన సాక్ష్యమును దెచ్చుకొగలఁదేమో చదువరులు పశ్చింతురుగాక కౌముది చెప్పిన గురువెవరు? వ్యాఖ్యానములు చెప్పిన గురువులెవరు? థావ్యమును చెప్పిన గురువెవరు? అతని వ్యాకరణో . “పీఠేశ్వరాత్” అనియున్నది ప్రకృతము యశఃకాయఁదగు నాపీఠేశ్వరుఁడు మాయరువురకు నొకింతయో మఱికొంతయో శిష్యుఁడే? అతఁడీతని గురువులలో నొకరుఁడగు నారాయణశాస్త్రిగారికిని గురువు. అనారాయణశాస్త్రిగారికి థాష్టాంతమును జెప్పి యితనికిఁ జెప్పినో, లేక యిరువురకును గల్గి చెప్పినో, కాక యితనికి మాత్రమే రహస్యముగాఁ జెప్పినో? ఈవిషయము నొకదానినేని శ్రద్ధ గలిగితినికొని యతనివ్రాతల తత్వమును లోకము గుఱితిండుగాక తుపకి విషయము నకుఁ బ్రకృతము వీరింబట్టిమాకు శత్రుకోటితో నొకరుగా నున్న నారాయణ శాస్త్రిగా

లేని యంగీకరించినచోఁ జదువరులు విశ్వసించవచ్చును. లేదా కృష్ణకవికంద్రిగారేని “మాఅబ్బాయి రామడుగుల పీఠయ్య కాస్త్రులవద్దఁగాని వేటాకరి వద్దఁగాని భాష్యాం తము చదివినానియె” నని చెప్పినచో విశ్వసించవచ్చును. ఇకవితోఁ జేరుటచే మా శిష్యుఁడు వెంకటరామయ్యకూడ ననత్యంతవృరుఁడుగఁ దోఁచుచున్నాఁడే కాని వాస్తవ మున కతఁ డట్టివాఁడు కాఁడు వెంకటకాశ్రమియొద్ద నీవెంతవఱకుఁ జదివెతిని ఎన్నాళ్ళు చదివెతిని చెప్పుమని యడుగువారున్నచో విప్పటికేని నిజముచెప్పిమేటిరును పైఁగా గురుత్వ గోపన మొనర్చుటకుఁ బ్రకృతము చెప్పఁపాటువులను జెప్పఁడు. కృష్ణకవి వెంటనుండుటచే నిట్టి కర్మము తటస్థించిన దనియే చెప్పును. కృష్ణకవికి వెంకటకాశ్రమి గురువరంపరలో వాఁడయ్యును బరిగణింపఁదగినంత గురువుకాఁడు, బాపున నతఁ దెవనినో పేర్కొనియెను ఇకవికిఁగూడ వారే గురువులు గావలసి వచ్చినది దానితో లోకములోఁ గలకలముదయించినది అది తుదకు పీ “రీశ్వరమేరు” లగుటకుఁ గారణ మైనది, దానివలన వింత మునిగినది. ఇది నంగ్రహము ఎన్ని గ్రంథములేని దీనికే పెరుగుచున్నది ఎన్ని యనత్యములేని యిందులకే వినియో గించుచున్నాడు. అనత్యము నుపేక్షించుట పాదీగాదని మేము నరిశ్రమ చేయుచున్నా రము ఆయా యావిషయములు ముందుభాగములలో విస్తరించియుండును గాన విశేష ముగింపనెంచు చున్నారము ఇందక్కడక్కడ సుదాహరించిన “గురుగీత” అను వ్యాసప్రసాది మాకు యావృద్ధికముగా వొనంగిన బ్ర॥ శ్రీ॥ నైషధం భాస్కర రావుగారికి మాకృతజ్ఞతాపందినముల నర్పించుచున్నారము. ఆయా గీతభాగములు తదువునవ్వకు చతువరులచ్చటచ్చట సుదాహరించిన యుత్తరములయందలి విషయము లను బరిశోధించుచోఁ గాఁకరపర్తికి నందించినవాని నెక్కుడు శ్రద్ధతోఁ దిలకింప వలయుననియు నందునను గృష్ణకవికి నందించిన దేహబంధువులని మఱియును శ్రద్ధగాఁ దిలకింపవలయు ననియు, అయీ యుత్తరముల కీతఁడు చెప్ప తప్పటప్రము లను జాగరూకతతో విమర్శించినఁ దత్త్వము బోధపడఁగల దనియుం దెల్పుచున్నా రము ఇం దుదాహరింపకున్నను మా “వేమవరాగ్రహార శతావధాన పీఠికలో” 87 వ పుటలో సుదాహరించిన “అణవిళ్ళ పీఠారామకాస్త్రులవారి యుత్తరమును జదివెతి లేని కాలకరపర్తిని బురస్కరించుకొని కల్పించి కృష్ణకవివ్రాతలెట్టిచో తెలియఁగలవని హెచ్చరించుచున్నారము. ఆగ్రామము వండిక గ్రామమగుటకుఁగాని, అన్నదానవిరతమగు ప్రతిష్ఠకుఁగుమరగుటకుఁగాని, మఱియేమిదర యశస్సునగుగని మూఁకంద మాణివిళ్ళవారు అందులోపీఠారామకాస్త్రులవారు సర్వవిధములఁ బూర్వ లుబోలినవారు ఎట్టియోగ్యునకు మామెడల నెట్టి గౌరవప్రసత్తియో, ఆయుత్తరము

చెప్పును ఈకృష్ణక వికిని. ఆయనమునకును గలతారతమ్యము నర్వబంధుజనవిదితము. ఇతఁ డేయము క్తపువ్రాతవ్రాసి యేమిచేయఁగలఁడు కానిఅయీ పరస్పరసంవర్ధము లెఱుఁగని చూరస్థులకొఱకై తత్త్వవిర్ణయమునకుఁ గొంకసానుగిరి చూపవలయును. గాన దిబ్బాకరిప్రసన్నమునకై యాచిప్పిపొత్తములను, జిన్ని పీరికలును మేరు ప్రకటించుమంటిమి సత్యముకొఱకుఁ బరిశ్రమ చేయుట ప్రాజ్ఞలోక సమ్మతముకదా :

శ్లో॥ త్యాగాయ సంభృతార్థానాం, సత్యామితభాషితాం,
యశసే విజిగ్మాణాం, పరిజాయే గృహమేది నామ్ (ఇతి కాళిదాసః)

ఓమ్, సత్యం తపః నాన్యతం పదేత్

ఇట్లు
తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు
క కా ప రా ను య

ప్రకాశకులవిజ్ఞప్తి

112 వ పుటలో 17 - 18 వ పంక్తులు ఈ దిగువ విధముగా సవరించుకో గోరెదము.

“జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధులను సంశయమునకు వారి శత్రుత్వము మొదటి సాక్షి. ఈ విషయమును తెలిసికొనఁగోరు వారు “పాశుపతమును” జదువఁ గోరెదము. పాశుపత మే - ”

శ్రీమత్పురదేశతామ్రైరమః
గీ ర త ము-గు రు చ క్షి ణ

(1) ఆశీర్వాచనపర్యము

క. కౌత్సురు గురుదక్షిణ యద
సుత్సాహంబైకయేదియూరు జూహగ "సో
వత్సా! వత" దత్తియెడి గుణ
వత్సరా వరకంతు మౌనివరుఁ బ్రణామింతున్.

ఉ. "తవ్యక తైకొనంగు దగు దక్షిణ దేవర" యందు వేఁడుతే
తవ్యగనెంచి శిష్యువయఁ దాఁ గను రెఱ్ఱఁగఁ జేసి "పొమ్ము తె
మ్మివ్వడ కొద్దికొట్టు"లని యేగురుఁ దానతివెఱ్ఱఁ దత్కథన్
జెప్పిన కాళిదాసకవిశేఖరుఁ దెల్లజగమ్ము నేలుతన్

తే గీ. అంత ముక్కోపి, నంత దయావృద్ధిత్తు,
నంత విన్నపూ, నంత ధనైకబుట్టు,
కాంతు, నంతోషవంతుఁగా నలుపు కౌత్సు
చరిత దురితానహము వర్సనమ్ముతంబు

3

క. గురుశిష్యధర్మమల నెఱుఁ
గరు నల్వరు పెద్దరిపుడు కలికాలవతుల్
తిరువతికాశ్రీ : వారల
కొఱకుఁ జామి గీరతాఖ్యగురుఁ దేర్పరీయోగ.

4

క. గరుదక్షిణసూతార్లు * శి
వరామకవి నాకు విడఁగ వచ్చినకంటెగా
బరమానందమొసంగెడి
రుదక్షిణ చూచె "కాకకోకిలము" వఱా :

5

(దెణవాక శతావధాన వీతికనుండి)

*.... ఆట్టి బహుమతిని పవదావిగారు (వరామకాశ్రీ) తవతుంగల గురు

క * కోకిలకాకముఁ గంటివె, యేకకగా నున్నదోయిహి : యనినగరే

కోకిలకుఁ గాకియెడ గురుకాకలైన మెట్లు కుచురఁదగునో యకటా : 6

భక్తింబొకటంచు బ్రహ్మ వేంకటేశ్వరకా స్తుతిగారి కొనంగరి కాని వారు వీభక్తియ
వాకు వేయిమూట పరహారలని గ్రహింపరయి

ఇట్లు, గొల్లపూడి లక్ష్మణాచార్యులు

* కోకిల కాకము

గీ॥ బయనకు మఱింది, కృష్ణునిదాన తెల్ల, య నగు భీమునకోడి నుయోధ
నుండు, దైర్యమును గోలుపోయియెద్దానడాగి : నాదో యదియొందు ద్వైపాయన
ప్రారంభ గీ॥ అచుడువుచెంక వీరనందైన చింత : కొమ్మపైఁ గూర్చిపైఁ గులా
యమ్మొకండు, గట్టుకొని యందుఁ బలుగాకి కాకియొకటి, లాఠికవులొక కొన్ని
గొల్వఁగఁదనించు కళ కాకవులు నాడు నాడును, వీకంఠస్థలము వర్ణనీయంబని త
న్నేకొని యాడఁగ నదివిజ : మేకదె : యవి తిలఁచి వాయవ్యేశ్వరుఁ డెగయుట॥
గీ॥ కృష్ణముగా గర్వపండితముగాఁగ గాయ : కోత్తమఁడ నేనటంచు నూరూర
దిరుగు : కాకి పలుగాకిమూఁకలఁ గలపిమెలఁపి : కడకు గాయక విరుదమ్ము గట్టు
కొనియె॥ నీ॥ ఒకసారి పొగరెక్కి ఖకళారికాదులఁ గఱుంబునఁకుఁ బిల్చుఁ గాలు
దగిల్చి : యొకమాట కాకవిప్రకరంబు తనతీరు వినుతించ మ్మత్తిల్ల విట్టిపిఁగి : యొక
వేళ వెడఁగుదాంకులు గారికి ముప్ప గట్ట మిన్నులుముట్టు గంతువైచి : యొకనాడు
తనపాటలకు మెచ్చువఱిలఁ జేరి “కా” యని కూయు నోరుదెఱచి : వేటొకప్పుడుతన
దూప విధవమెల్ల : వారుఁ గనుఁగొని యచ్చెడిపాటునొందఁ దలఁచి ఎటపటతెత్తులు
దులుపుకొనుచు : నొక్క యెండిన చెట్టుపై నెక్కినిక్కు॥ కళ ఏకడకు నేగినప్పదో :
రాకామరుల పొడవేఱరంబుల వ్రాచుం : గాకవికటఁబుగా మనకాకేశ్వరుఁడంతమాత్ర
గరుడుండగునే : త॥ కొలది యెఱుంగలేని యెలకోయిల యొక్కఁడువాయవ్యేశ్వరు :
వ్యలతియ కాదలందితవ వారలఁజీరికిఁగోత ముద్దుగాఁ : బయకునవయ్య గానమునఁ
బొందికెన్నకుడు సంగ్రహింపఁగా దలఁపునఁ జేసివాయనవంబునకేగిమదంబుపెంపు
నన॥ 6 : జ్ఞానములేచి వాయనుడు గాయకుఁడంచు దలఁచివానితో : గానమునత్య
సింపఁగఁ వికంబనఁజ్ఞతనేగుదేరఁగా : దామను గాయకుండనవికత్వము మార్చడఁజేసి

దానికిఁ గానము పెచ్చ సిద్ధపడెఁ గాకము లోకమువారు నవ్వఁగన్॥ క॥ లో
కోత్తరమగు గానముఁ కోకిలదీంభకము వదుపుకొనవచ్చుట నెఁ తో కుడుకురు
మచ్చించెనుఁ గాకిగుణం బెవ్వఁడేని కాదనగలఁడే॥ గీ॥ దివదీపము మేకత్తై దేవ
దేశములకుఁ జనుచుఁ గలవారి ముంగిళ్ళు గునికీపాటుఁ వదురునుండిన విరువక
భక్తితోడఁ గొలుచుఁ గోయిల విద్వేషై గలుగుపేర్కొ॥ ఉ॥ గొప్పకునెందుఁ బోయి
వను గోయిలఁ దోకొని పోవుఁగాని దా॥ నెవ్వడుఁ బొల్లికూటికొఱకే తిరుగాడురు
నుంట నేమియున్ జెప్పదు కాకి కోయిలకుఁ తెలియొకప్పుడు పెచ్చఁజూచినగా॥
జప్పని కూతదక్క నరనంబగు పల్కొకఁ దై నదాడుగా॥ గీ॥ ఎన్నటికినైన జెపు
లకు నింపునింపు నొక్కపయకేని తెలువదొకో॥ యటందుఁ కోకిలము పుట్టి
దానతోఁ గొరిచెఁగాని యెప్పటికి దానికోర్కి యాదేరదయ్యె॥ క॥ ఎఱుంగదు
పికపోతము దనఁ గురువునకుం గయగువిద్యకొలదిఁ బనితనం॥ బరిగినఁపిఱుందనేయఁ
తైఁ గంతయు దానికొయ్యఁ దెలియఁగనయ్యెన్॥ గీ॥ కాకివై లది మన
మెఱుంగది కాదు కాకిగానము క్రొత్తదిగాదు మనకు॥ గండుఁ గోయిలపిల్ల
యక్కాలమందుఁ బనితనంబొటఁ దెలియక భంగపడియె॥ గీ॥ దారఁ గాలంబు వివిగి
వేసారి కురుకుఁ గాకివికీ గాణతన మెట్లు గదగు ననుచుఁ దెల్లమగుటయు
మిప్పులఁ జింతిల్లిపికము కాకమును వీడి తనవారిఁ గలసి చెలఁగు॥ గీ॥ అంతఁ
గోయిలపిల్ల వనంతకాల మవతరింప రసాలము నధివనించి నరసులెల్లరు మెచ్చ
స్వకాతిసులభ॥ మఱున గానంబు తిర్థపేయంబు పేయ॥ ఉ॥ కోయిలపిల్ల మేలు
తనకుఁ లభియింపక యుంటఁజేసి యు॥ త్కాయత మోనసూయ హృదయంబుఁ
గలంప నహర్నిశంబున న్నాయనమూర్తి భూమిఁగల వారికిఁ గోయిలపాటఁ
జేఁదుగా॥ జేయుతలంపునం తెవులు చిల్లుబువోవఁగ గూయు పిగటగా॥ గీ॥ విమర
వరులారా కోయిలపిల్ల పాట కర్ణపరుషంబు మున్ను నాదనె విద్యు నేర్పు దీని
కొకింతయే నేనుపు కల కంతములు గొరవ్వాముల్ “కాపుకాపు”॥ గీ॥ దారఁ
గలమునుండి ముచ్చటగఁ బాడు కాకములపొమ్ము గానము గాని మొన్న మొన్న
నాయొద్ద నేరుచుకొన్న పికము కలరపమ్ములు మధురముల్ “కాపు కాపు”॥ గీ॥
కాకియోర్వగలేక యొక్కరజే నెప్పుడు “కాపుకా”పని కూయునకాని ధరణి
నెఱుగఁరొకొ కలకంతము నెల్లవారు వివరొకో॥ దానిగానము పిమలార॥ క॥
కాకము దనకొక గురువని యే కోయిల పెచ్చ నైన నేమి త సూయంబు జేకొని
ఓరిముం గాకం జేకరజినొ నిందలాదనే తలపోయా॥ గీ॥ కాకి యొకనాడు

కోయిలకడకువచ్చి యో : వికపోత : పీగర్వమధికమయ్యెఁ తొల్లిగానంబునెల్ల
 వాతోడఁ జదివి, కృతమోక్షులంగవృ పీతింక కేరదందె : ॥ క॥ అందుగా గొప్ప దనం
 బునఁ జూచుచుఁగదలిరిచి వాయవము దమ్ముఁ యా చించిన నొజ్జుతోముఁ బ్రదు
 రించెది నవి కోకిలమ్ము రేపుక మాపునఁ ॥ ఉ॥ తేఱువగల్గువాఁడు యరదేశములం
 జుంబించు వాఁ డతిఁ శ్లోకుఁడుఁ వేఁపపండ్లుచిది చొక్కెడు కాకవిసార్వభౌముఁడే
 నాకు గురుఁడు నమ్ముఁ దినినన్ మన కోకిలపాక, పేలోకోఁ లోకమువారు నమ్ము
 పది లోపముకాదుగ వారిబుద్ధికిఁ ॥ ఉ॥ కాకము గాయకుండఁబఁ : పికంబునకుం
 గురువంటఁ తన్ను సుఁ శ్లోకులలోన వాకొనవిలోపము కోయిలపిల్లదంటఁ కా
 నే కడుదర్శవర్తియఁబఁ యిద్దగుణుండఁబఁ వింటిరయ్యఁ యీఁ పాఁకులంటఁ
 తెప్పకొనపాగిరి లోకులు పితవింతగన్ ॥ క॥ కోయిలకుం గురుఁడను నేఁ
 నే యది యెప్పుడును జాటు నెల్లదలను గాఁ పియేరును జాటెనమిఁ జాయది
 లోనమునఁ గలఁతవరు వాయసుఁడున్ ॥ క॥ ఈ యున్నతటిని గండుం గోయిల
 కాకము ననుంగుఁగొంగంగని యెం దో యొత్తిరి వగెనఁబఁ యది యేయొకరంద్ర
 ముగ విగ్రహింపఁగఁబొడఁగెఁ ॥ ఉ॥ కోకిలమట్లు కయ్యమునకు న్మది గొల్చు
 ముద్దులొల్కఁగాఁ వాకొవి యెల్లలోకులను వశ్యులజేసినదయ్యె నెప్పుడోఁ కాకము
 వొద్ద వొక్కపరి గానమువేర్వఁగఁ జోయియొందుటఁ గాకిఁ గోకిలమ్మునకుఁ
 గయ్యము తియ్యము గాక యుండుటన్ ॥ క॥ అదికారణమ్ముగాఁ న్నెదురగలేదని
 తలంచెనేమోఁ కాకం బొదిగి పికకూతికమ్ములఁ పెదకిపెదకి చూపసాగె పెట్టిదొనం
 గుల్ ॥ చ॥ ఎఱుఁగదుగాక కాక మొకయందుకయేనియు నామ్మికిఁక్రిఁ వా దెబ్బ
 నవస్వరంబులుగదేఁ తనకుం బొడసూపుఁ గాయకోఁ త్రరకలకంకనాదమునఁ దానును
 దప్పులు పట్టఁజాచినవాఁ గరునగునే పికస్వర వికస్వర మెవ్వరికేది యంతలోఁ ॥
 క॥ కాకమొకవక్త, కోయిలఁ మూకంబు చుదిదలంచు మొఱుకులఁదెబ్బనఁ లోకో
 త్రర మగువడితిదిఁ కోకోయది కూయసాగెఁ గోకిలమంతఁ ॥ ఉ॥ చేపెరుచేత
 యుత్తములదిత్రము సుత్తలపెట్టుచుండుటం గూపెరుకూత కర్ణములకుం బరు
 నంబుగఁ దాఁకుచుండుటన్ వానియు వన్నెయుం గలుగువారలు “పా”ష్టవిసాఁ
 దోరినన్ వానివారు లేరవియె నమ్మును వాయసుఁడేమిపెప్పుడుగాఁ ॥ క॥ కొం

పీ తాను నాయొద్ద వృధాగ కుట్రాప చేసెనె కాని విద్దె చెప్పవలె : నేను
విద్దె చెప్పటకేము కొద్దిగానై పను జ్ఞానంబు గలవాడఁ గానఁజేసు
పాఠబాటచే నాదు చరణ మంటెనెకాని తా నంతమున్నె విద్వాంసుడంటి :
పొట్టై తిరుగు తెప్పుడు నాడుపవియంటి : యక్కతమ్మునవ రవంతయైన
తే గీ విద్దె చెప్పవలెనంటి : విసిగిపోయె

నంటి : చెప్పిన ముక్తైన నంత మంచి
ముక్కుగాదంటి : చప్పనిముక్కు యంటి :
ఏ పఁ దియ్యనిముక్కులు చదివెనంటి :

పీ. పసికనం బరిగినపై నేను మూర్ఖుడ నని తాఁ దెలిసెనంటి : యంతిమీఁద
బింగవడితిగదా : భగవంతుఁడా యందుఁ జింతించి చనెనంటి : యంతలోప
నంతంబు ముతువంటి : జాతిసులభమైన విద్దె యున్నదంటి : వీను అలరఁ
గవిత చెప్పెడినేర్పు కలిగి రసాంబు నాశ్రయించినదంటి : యటఁ : “కంచి
తే గీ. గరుడ సేవయె” కాని నాకాళ్లఁబడిన

పలము లేదంటి : యెందుకో తెలియదిట్టి
పాదు వ్రాతలు, విన్నవార్థోడువంక
దృష్టి విగడింతురనియేనిఁ దెలియఁబడదొ :

తే. గీ ధవికులగృహమ్మూలఁది, యేను గునికిపాటు
లనటఁ బడుచుండునఁది, ద్వారమందుఁ, దాను
భక్తితో నప్పుడునుగూడఁ బాయకే యొ
నర్చునఁది సేవ, పలము సున్నయఁది తుదకు :

పీ. తన సికిర్యగ తప్పులు తన కబ్బాములను బట్టెదనంటి : యెలమి నొకట
నెట్టలేనియు నన్ను నీవు రోజువిగాఁ తెప్పికొమ్మలను యాచించితిసంటి :

గొంగురనుచుఁ గూపెడుఁ కొంగను ముంగితుల మెలఁగు కొంచెవుఁగాకిన్. బం
గారు పంజరమ్మున సింగారించఁగ వెనుందు చిత్తముఁ గొలుపుకాక || తెలిసినతాను
గావమును దెల్పినదేయగుచోఁ. గొలువకయున్న దోననుది కోయింపిల్ల దె కా
తలఁపఁగూనికూతలను దత్తమొలుంగక కో. కిలమును దూకి వాయవము
కిరితిఁ జెంపినోకో :

శ్రీ పీఠికాచరనంప్తాన విద్వాంసులు, వేంకటాచుక్కునైవృథులు.

తాను గోకిలమొంటఁ దప్పంట కాకినా వను గురుగాఁ జెప్పికొనెడు నెడలఁ
నయినను జెప్పుట కంగీకరించెనం, టాపీఁడ లోకు బీయంకము వివి

తే. గీ “కాకమఁటఁ తాను గురువఁటఁ కోకిలకఁటఁ

యందులకుఁ గోకిలమొకిల యేవి సిగ్గు

లేక యెటు చెప్పికొనియె సుగోతులకడ”

నంచు నచ్చెరు వడిరంటఁ యనఘలెల్ల

క అచ్చెరు విటఁజెందెడి యో, నచ్చరితులుఁ మీరుఁగూడ జగమునఁ గలరేఁ

పొచ్చెములేక వనింపుడు, చచ్చెనెమీయెడిలఁ గూడ జ్ఞానలవంబుల్ ?

క. గురువుకా “గురువని” చెప్పిన, దురితమ్ము సహింపరోటుఁ దుర్మార్గముగాఁ
బరికించితిరే మీరలు, నరిగా పెచ్చియింపుఁ డయ్యఁ సజ్జనులారా! 12

క. క్షమియింపుడు మీరును లోకమునం దున్నారటందుఁ గాంచనుజాం దో
యమలాత్మలారఁ యీ యక్కమపుకా వ్రాఁతలకుఁ జేయి కడలాట యెద్దో

పీ నాకంఠరవము వరవ నేయు మీరెల్లఁ గాకవులఁటఁ యక్కతన నాకు
గర్వం బెడిగెనంటఁ కాటికి మువ్వంట గట్టినారఁటఁ వలుగాకినంటఁ
సటుకరంబుగ నేను బిటపట తెక్కులుదులుపుకొంచును జరింతునఁటఁ యకట,
తాను నాయొద్ద విద్యను నేర్చుకో రాఁగ మన్నించి చెప్పు నమ్మించితనము

తే గీ గూడఁ గూడనివని యంటఁ గొప్పకంట

తన్ను నే వెంటఁ దోకొని తరలు తెల్లఁ

నంతియేకాని చెప్పలేదంట ముక్కఁ

యెక్క దున్నాఁదో భగవంతుఁ, దెందు లేదో

క. దొరా భగవంతుఁడఁ పీ. నేరుపు మెచ్చంగ వచ్చు నేటికి నృప్తి
ప్రార్థనంబునాది యిప్పటి కీరితి మహాత్ము జగతి కిచ్చిన కతనన్ 15

క. మంతనపు నంగతుల నలు, వంతయుఁ దూచాఁ తప్ప కంతయు నే ను
స్వాంతుండెఱుంగు నాభగ, వంతుండున్నయెడఁ దెలియవలయున్న జముల్

క ఎంతో పీచ మగు తటా, కాంతరమున నేనుపాద మల్ల న గొనుదు
శ్చింతము మొనరి నెఱుంగు భగవంతుండున్నయెడఁ దెలియవలయున్న జముల్

క. ఇంతి దుర్గపవాత్మజాతి వ, భాంతరమున దున్ననేను నవమానంపుం
గంతులకుఁ దానఁగల భగ, వంతుండున్నయెడఁ దెలియవలయున్న జముల్

- క బ్రాంతికా బ్రాజదుపు యదః స్వంతువిలో దాచు దొంగవాని ననుర దు
శ్చింతుని గనుఁగొను నాభగవంతుడున్నయెడఁ దెలియవలయు విజ్ఞముల్.
- క ఇంతి జగన్మోహిని దా, వంతర్పణఁ జేయ నురలనందున నది య
ల్లంత విజుకుఁజెఱిగిన భగ, వంతుండున్నయెడఁ దెలియవలయు విజ్ఞముల్.
- క. సంకిమనములోన నుద, స్వంతునిలో నుండుకొండవర్క జరుగు వృ
త్తాంతమ్ము నెఱుఁగు నాభగ, వంతుండున్నయెడఁ దెలియవలయు విజ్ఞముల్.
- క, ఓయీ తిరుపతిశాస్త్రి : నాయీ శిష్యుండుఁ కాకి నాచుము నాకున్.
వేయఱు లిచ్చుటకు బదు, లాయుర్పాగ్యములు గోరి యర్పణఁ జేసెన్ 22
- ఉ. ఏనును నీవు విక్రమఁ గపిండుగ్రిలమే యగు బొప్పు నేవి దు
ర్మాని మిదీయశిష్యు నవరాధ మ దెంతటిదైన నేమి య
జ్ఞానకృతంబుగాఁ దలచి కాచి ఏను న్నును నద్యఃపరా
దీనులఁ జేయుఁగాతఁ బరదేవత శిష్యుఁ జిరాయుఁ జేయుచున్. 23
- మ. మనలం దిట్టినఁదిట్టుఁగాక, తగ నన్నచ్చిష్యుఁడౌ నీకనిన్
ఁనదాన్యాదిక మాయువున్ సీరియు విద్యాబుద్ధులం గూర్చి వృ
ద్ధిని నందించెడిఁగాక మాత, గురుభక్తికా వచ్చుజ్ఞానకే
ననునందించుతఁ, గీ ర్తియుం గలుగుఁగా కానఁడె యవ్వారిగకా 24
- మ. కలుగుం గావుత సూర్యరాద్విభునకున్ గళ్యాణపారంపరల్ :
దెలియుంగావుత మేరికన్నఁ గవురే దేవాంశనంకూతు లం ;
చిల పితేఁ దొనరించు పుణ్యములె మాయాశిష్య దుర్దోషపుం
గలికాలంపుఁ బ్రవర్తనం బుడిచి పైఁ గాపాడి రక్షించుతన్ : 25
- నీ మొదలంట నడుగంటి మూలమూలంనుండు వేదశాస్త్రమ్ములు వెలికివచ్చె
మనకు దిక్కెవ్వరో యవికుండు నాంధ్రకపుల కవిత్వము నేఁడు వెలికివచ్చె
నెందుకు నృప్తించె నీచుమ్ము నని బిట్టువందురు ననదలవంక లడఁగి
నెట్లునిల్చెడినొకో యీపాతకాల లిమ్ములనన్న కాం బుజ్జ్వలంక తెక్కె
- తే గీ నెవని కతమున నట్టిమనీషిపాచ
రేణుపాచికనక్కూఱి శ్రీవికానుఁ
దార్యసూర్య రాయేంద్రుని వనర్హుకృత
మగునుగాక మాశిష్యుని కంగరక్ష :

- క. ఇక పీయవస్థవినుమా : బకమైతివి—నీవు, విన్నుఁ బకవక నెప్పుడో
పికపోతము పొగరున నెం, దుకొ నవ్వినవంట : యెఱుఁగుదువె, యదిసఱుదా !
- క. అదియేకారణ మఁట : పీ, మది గలగుఁట కక్కరమున మధ్వరమునఁ ద
మైదిరింప రంధటంచున్, గదనమునకుఁ బిల్చి తంట : కంటివె యిదియున్ :
- క. ఎదిరించెడి నేర్పదియు, న్నుది యట : చదు వబ్బుతున్న నమియే పోయెన్
గదనము గురుతోఁ జేయఁ ద, గదు పొమ్మచి మానెనంట కంటివె సఱుదా :
- క. ఎంతటి తెల్వియొ చూడుమ , యంతేవానివ్వు మాకఁ దంతో యింతో
యెంతో నా కొనరించెను, జింతింపగ నేని విన్నుఁ తెనకుట కనఱు : 30
- క. గాంగేయు నెఱుఁగఁడో : పా, ధ్రుం గనడో : భారతమున, దొంగప్రసంగం
బు గనలేరే లోకులు, “మంగలిమార్కస్థ్య” మనుచు మది నెంచెనాకో :
- క. నందియి మందెను సరియే, పందనలెన్ వదరువట్ల తయి మది లేదో :
యెందుల కీవ్యాస మ్మిది, పందతనము తెలుప దొక్కా బాలునకేదిన్. 32
- క. భారతమున నున్నదొ యిది, గీరతమునయందుఁ గలదొ కేవలము గది
ర్పారతి నాసినదేకదఁ, మోఱకు లనకొక్కొ వివిక బుదవరులెల్లఁగా, 33
- క. అన్యవదేక మన వి ధ్దన్యాయపువ్వాఁత యగునె : యకటా, విద్యా
కూన్యలకుఁ దెల్పి, దీరమ్యమ్యలకున్ మంచిచెడ్డ మహిలోఁ గలదే :
- క. ఎవఁడెచ్చెఁడన్ను, “శిష్యుఁడ నవుడును నేనని వచింపు” మని, లేవని తొం
కు విదముదీవికి నెంతో, సవిశేషముగాక యున్నె : జఁడు దెఱుఁగు నెఱుర్,
- చ. “చదివితి నిక్కమే, గురుఁడు చప్పదికూఁతలు పెప్పినాఁడు నే
నదివఱకే కలాదిదుఁడ” నంచు వచించి పికత్వ మూనిదు
ర్బదమునఁ గాకిగా గురువి మాటికిఁ జెప్పటకన్న నొప్పుదే
“చదెవనె లే”దటన్న విది సత్య మటంచుఁ దలంచెనో కదే :
- ఆ. నె వల్లకాటినత్య మిల్ల వట్టిటిలోఁ
గట్టికొన్న వగిదిఁ గానఁబడెడి
నెల్లవారు వగరె : “యహిహి” దురాగతం
బవరె : యేరు చెప్పిరకట యిట్లు :
- ఉ. కొంగఁగ విన్ను బేర్కొనిరి. కోరివఱఁడవు నీవు వారితో
నంగర, మందులోఁ జొరఁగఁ జాలమికిన్, “నికమేడఁ గాకితో

- నంగర మేడ" వండుఁ బెరువకఁ బిట్టయిందిరి హేతు, వివరలోఁ
గొంగవు కాకి పెట్టయితి? గొంగ యవంగను శత్రువందురో 38
- క. అటుమీద శత్రువునకుకా, దదికావడి మూలఁబరుట తవ్వమరాదే !
యెటు వ్రాసి కొన్ననేమి క, పట మెఱుంగం బడఁజెగము పాపాణందే
- గీ దోమ యేనుఁగుకడ కేగె దొరకువఱకు
రక్తమును గోరియిచ్చ, భద్రగణరాజా
నొడలు తనపాయచేసి, వీవెఱుగుదోమ
పాడుతుండెఱువకు లేదు పాటవంబు. 40
- పి నాకును దుండంబున్న ద, నేకవరాణావకుఁ గంద యిది యని యాపై
దీకావి పోరఁగఁ జొచ్చిన్, వా కదనం బెట్టుయందు నరయుము నభద్రా !

(2) సూర్యరాయ పర్వము

- పి అకొందివారిం బ నాకంఠముగ మెక్కి సక్రింబు చెప్పిన జాణతనము
మదునవంతులసూరబురు దేకత్వమ్ము మున్ను చెప్పినదీతి సున్నయిరుట
అటుమీదఁ దాఁ బికంబై నన్నుఁగాకంబుగా వ్యానమునులు వ్రాయుగాణతనము
అవ్యానములుగూడ పట విట గోమయోచకపేదనను గోరు వెకరితనము
- శ్లో గాంచి "యేమి దురాగతం" బంచు నడుగు
వాఁ దొక్కఁడు లేడు గాఁ యని వగచుడుండ
దొరకై వొక్కఁడు మాజిపీట్టురమునందు
దొర, రనజ్జాండు, నక్కవిదరణరతుఁడు. 42
- క. విరవయను మూకుకాపుర, మరసినవాడతఁడు వకంఠుగు కావ్యములుగా
నరిగారు వెలమలకా రీ, వరు లతనికటన్న జడులవాకొననేరా ? 43
- క. ఎఱుగవె ? సంస్కృతభారత, పరమార్థజ్ఞాండు రావు పంగడమున నీ
వరినరమునఁ గలిదొరలకు, శిరోవిభూషణము సుగుణినిందుం దెంచున్. 44
- ఉ. వెంకటస్వామిరావు సుకవిత్వవిదుండగు రామచంద్రనా
మాంతుని స్వాంతుండు దవముఁ దెలులై నను వీరికాపురీ

పంకజబాంధవుం దనఁగ లానిలు జేనికి ధర్మమూర్తికిన్
వెంకటసూర్యులాయనికి విందు వివేకి * యథార్థవాదియుఁ.

45

క. ఆతం దక్షిణం ననె, విత, బూతుల పంచాంగములును బొగరుకా వగలుగా
జాతురికి దక్కు కోతలు మూతంబులు నమ్మడతఁడు బొంతుంగూతర

క. "దానకా లాభింబే మవి, యా" ? పీనుడిగదవు, వారి కాపై నేనిన్

జ్ఞానంబు గలుగు నవియున్, దానన్ యశమయ్యననియుఁ దలఁచెన నలుఁదా :

గీ ఎఱుఁగు పీతండు నాయొద్ద నెంతవఱకుఁ

జరుపుకొన్నాఁడో, పిదప నీపాపనమున

తెట్టులోనేగట్టి పాపంపు గుడ్డనెక్కఁ

దలఁచుచున్నాఁడో, సర్వమ్ము తిథ్యముగను.

48

క నాకడకు వచ్చునప్పటి, కీకవి జ్ఞానంబుదెంతో, యాడెంతయో, నా

కాకత్వ మితవి కోకిల, పాకత్వముగూడ నెఱుఁగు భవ్యఁ దలందే.

49

* "పహరాజశ్రీ చెళ్ళవిళ్ళ వెంకటాద్రిగారికి శిష్యుడు రావు వెంకటసూర్యు
రావు కృతానేకవందనములు ..... నేను యిచ్చుకుపెచ్చి వారంరోజులుఅయినది.
అదిమొదలు యిచ్చుటవరకున్నా, అత్యద్భుత శతావధానుల దర్శనం చాదామవి ఎంత
యత్నించిననూ నాకు నందర్శించి పోయినందున రెండుసార్లు వారినినకే వెళ్ళినను,
సమావేశం కాలేదు. కారణంనేను వ్రాయదలను. ఇంతకూ అట్టేభం నాకు ప్రాప్తించి
నదికాదు అవి అనుకున్నాను వర్జిస్తుతం చాలా వచ్చాకాపంలోకి వచ్చినట్లు నా
అస్తులవల్ల రూఢిగా విన్నాను. నేను వక్కసారి సమావేశమయినచో ఎంత అంద
ముగానై నా యందును గావి పీలువద్దదిగాదు. వక్కసారి సమావేశమయిన యడల
మీకు నేను శిష్యుడనై వందకు గురురుణంబు తీర్చుకొనివనాదను అగుదును. ఆపని ఈ
సమయంలో నెరవేర్చలేనందున నేనున్నా వారివలె గుర్తించమయంలో కృతమ్ముడనే
కావలసివచ్చినది. .... నా అస్తులున్నా నేనున్నాకూడ మీగీతకమునే త్వరలో
చదివి అనందించు కుతూహలంతో ఉన్నాము. గీతకంయొక్క పూర్వోత్తరం పితా
పూర్వంలో పున్నవందీతులు అందరికిన్ని వద్యములు నోటికి రాకపోయినా సంగతి
యావత్తున్నా చెప్పినాను. అటువంటి గొంధం బయలు దేరితే లోకమునకు ఉపకార
మవుతుంది అని అన్నారు. అంతా..... పేస్తాన్నారట .... రా॥ వెం॥
పితాపుం. 18.1.11.

ఉ. ఏ నలనూడిపీడుపురి కేగి పధానము పేయనాటి కే
జ్ఞానిదోవిభూషణము చాతుర్యదుగాఁ జనుఁడెంచెనాకు వి
జ్ఞానము బోధపేయుటకుఁగా రయ గల్గిన వాడు గాన, వి
వాదివి సూర్యరావపుడు వాస్తవప్రకీర్తి జూచినాఁడటకా 50

ఇ. సూరిశ్రీనకలన్వవేత్త యగు వీసూర్యుండెసూః పూర్వ ము
ప్సారాయేంద్రుని వన్నిరావమునఁ గాపట్యంపు విద్యాబివికా
శ్రీరామాఖ్యకతావరాదివనఁ దెల్పెన్; పీఁడ నాసూరి క
ప్సారావొక్కఁడె కాక తన్నుగరపే వాకోడు తత్వజ్ఞుఁగన్. 51

ఇ. ఆప్సారాపు నవంకరమ్మునను విద్యాపేదు లై నట్టి నా
రప్సారాపును, నమ్ముచూత్తు ననుజాం లై నట్టి సింహాద్రి శ్రీ
యప్సారాపును జూడవచ్చె పితః; డయ్యార్యుల్ "భవద్భక్తిమా
కొప్పుకా బో" దని తండ్రిలోల్కినని రాయుల్ తత్త్వమూహింపరే

ఆ వె. ఈరస్యమూర్తియే కాదు శ్రీకూచి
బులుఁడు నారసింహకోచియందు
గూడ నెఱుఁగు వికవిగురుతయ, నాశిష్య
భావ మురుగ నతఁడు నలుకు విజము

క. ఏవ్వారువదక నేటికి. అన్వయరట్టును విధేల రసికులకు? వరుకా
బుద్ధిస్వఃగఁ దిట్టిన వ్యాసమె, మువ్వలు గట్టికొని యెట్లు మొఱుఁగుచుండన్

చ. ఎవ రీకోకిల; శ్రీమదోబటి కులాపీనాశ్రిరాకావిధుం
డపు శ్రీ వేంకటరామకృష్ణయను బోకాహ్లాది; కాకం బెవం ;
దెవఁదో యెట్లగు కాప్రిగారి గురువా వీవేంకటేశుండహో ;
యెవఁడి కొంగః దినాకరాన్వయమణి; యాపేసుమి శ్రీపతిః 55

పీ నాయెడఁ దాఁ గృతఘ్నత్వనామక మహాపాతకీయౌట విన్నవ మంట ;
ఈపాతకమ్మున కేర్పడ్డకిక్ఁ దాఁ బరమందుఁ గనుట తప్పనిదెయంట ;
అంతయె కాచి నాకాఁడు శిష్యుఁ డం చని నేను జెప్పుటన్న మంట ;
వైదానఁ దనకీర్తిఁ బొందించునేకాచి నాకు యశంబు సున్న యగునంట ;
తే. గీ. బొర; యెటువంటివేదాంత మభ్యసించె ;
"నేమి కాళ్వర మాగోడ యించుకంత

యవల జరిగించి పెట్టికొందని వదించు
పెట్టేదానికితన మీది "బాటు" మనియె.

58

(3) సంబుద్ధి వర్ణము.

క "మావాడతిదుర్బాధుడు, మీవాని కెమ్మునందు మేకులు గొట్టుం
దేవే నేమి నేమునా, కావలమున" నన్న పీతి గనఁజేసెదనా :

57

ఉ. వేంకటరామశాస్త్రి : విను విద్యవశించితి వంచు నొప్పుకో
జంకియుఁ గోకిలమ్మవయ దక్కఁగ న్నవ్వము గాఁగ నెంతయో
పెంతెకనంబుఁ జూపియును "బెప్పెపెమ్మెమ్మె" యంచు నేఁడు ని
శ్చంకగ నొప్పికొంటి వదిలారు జయం బిగుఁగాక నీ కికకా,

58

ఉ. "కాక" మఱంచుఁ దిట్టదువుఁ గాక. శ్వపాకుఁడ వందుగాక, యిం
కేకలుషంపుపేరు లిలియింతువు గాక : వ్యకార్యసిద్ధి నేఁ
జేకొనినాఁడ నేఁడుగద : చేకుట మోదము, నీవు తిట్ట లేఁ
దీకవి వీతఁడే యురక యిట్టులు తిట్టుకొనెన్ గురూరకా :

59

ఉ. "చప్పనికూతలే" యనుము ఛాత్రుఁడనైగద : నకా భజించుచున్
జెప్పినఁ జెప్పికొంటివి పృషిద్దుఁడ వన్నటి కయ్యో నీవు నీ
చెప్పును గని నాదరివి శిష్యుఁడ నైతివి తంద్రి : నీమనం
బొప్పెనె యిట్టి తిట్టంకవో : యిటు కృష్ణుఁడు వ్రాసిపెట్టెనే :

60

చ. "మొదట రిజవ్వురత్తరము" మోటుతనం బగుచట్టకుండ నేఁ
గద రిలియించి తిర్చుతివి గయ్యముతై పురికొల్పినాఁడ : నీ
వది గని యంతగా జెదరి తయ్యయో : పాకకినైతిఁ దంద్రి : నా
యదయత వైపుమయ్య : యాకనైనను వీతివిమాను మర్హకా :

61

చ. "తిరువతివీంపా మొక్కమొగిఁ దీవ్రకరంబుగ వచ్చి పీతికా
పురముననున్న నాపయ 'గుణుక్కున' దూఱు" నటించు నెంతకా
తరవదినాఁడవో యకట : తంద్రి : కృతఘృత కాదు హేతు "నీ
శ్వర" యను మేలునుమ్మ విను జంకఁగఁ జేసినదేమి నేయుదుగా.

62

చ. నీయజ్ఞానము నీదులోభగుణమున్ నీదో కృతఘృత్యముగా
నీయల్పజ్ఞతఁ జేసిగాక యేకటా : నీమీది కే మంచు యు
ద్ధాయత్తుండయి లాఁగడంగు నొకఁడే నవ్వానిఁ బాఱితాఁడో
దాయన్నిత్తునె : నన్ను వీడిగద : కట్టా : చెట్టవైతింతకుగా.

63

- చ తిరుపతిసింహమున్ పరిగఁ దిరిప్పి పర్యాంతమొనర్ప వేంకటేశ్వరునకుఁ దక్కఁ బీయసుఁగుణావతు గీవకు నోఁ గూర్చు పీగురునకుఁ జల్లచండుగనకుఁ గూడ వళం బెటు లయ్యెడికా? దురుద్ధర మది, నేను దానిబలుదాటికి నొక్కొకవేళ జంకెదన్. 64
- ఉ కాళరవర్తిపై కుఱుకఁగా గమకించె నెఱుంగుదే : “కతప్పి” కృతి సాహ్యకర్తలును నీవును బావయుఁ బోరె “కృంగభా” గాకలనపగనంగ మది యజ్జకమై లిఖియించినట్లై వాపోకయ పోయినట్టులుగఁ బూర్తిగ దేకిరి జ్ఞప్తియున్నదే? 65
- ఉ వెంకట బంధు వాకతన వేదఱువ్యాక లౌకింత పైఁదుఁ మీర్వకుటఱుఁ దలంచి పెలుచం గుఱుచల్ లిఖియించుచుండు, మీ పెంకెతనాదు సాఁగ వల బెట్టులిస్తె, వెలనాటి సింగ మీర్జింకుల వింకఁజేయు నెవ్వడేనియు : దొంకరెనూ : కరణ్యముల్. 66
- ఉ ఏది, సదుత్తరం బతవి యే దైత్యవ్యాకతుఁ బెప్పుమా? కిరశ్రేయమాదె వందె మీదె : సిగ్గు గలట్టి నృజన్ముఁడేని* “మీరే దెవకేవి బొం” డమదు వీయఁగఁ జేయునె యుత్తరంబు దాయాచుని పేరు పెట్టి యపురా, యివిరా : చనిరానివీరముల్. 67
- ఉ, “పొందల పీఠికాపురికిఁ బొం డటపొం” డని నీదుబావ బావందొకరేఱివ్యాపె, నది యూతఁగ నయ్యెడ కేగుదేర నవ్వందొకా తేఁదు “మీ రిటకు వచ్చితి రేటి?” కటంచు, నెందుకీ గండకవంపువ్యాకతు జగంబు మొగంబుల వప్పుచేటు నూ. 68
- చ, “పిరిచినయపు రాక యటు † బెట్టుగ మత్తర మిచ్చి యెవ్వరో చలవతి “పీఠికాపురమువక్కికిఁ బొ” మ్మనినట్టు లెవ్వరో గిరికిన వచ్చువాడనె : నగించెడి వీరువగనక్తి” యంచు పవ్వల నల తేఁదు నవ్వలరఁ బిల్చిన సుత్తరమేది పుకరకా. 69

* గీరకము, 1 భాగము కాళాపంక్తిమణువర్వముచూడుడు.

† శ్రీపితాపురీ రాజపురోదయవిషయకపద్యకవయము.

పీఁ ఉదయించె రాజరాఘదవ్వయోదవ్వ దళివర్తమండుసూర్యాంశవలన జన్మించెనంతానకాళి నందవతుశ్రీ పెంపుమీఱఁ బితాపురమున! వెడలె

ఉ. కరుణ గలట్టి మెత్తవగుతాకివి గేరత మాడివట్లు గా

దరయఁగఁ గొంగపై కరుగు బంపవి పూర్తిగ బుద్ధి వచ్చియున్

దమానంభవుఁడు సూర్యునందు నారాయణాంశం బున్నదందుఁ దెలుపఁ, బొడమ నాంబాలమ్మకడుపు చల్లఁగ రాజవన్యంబు నజ్జన జెను మడఁప॥ గీ॥ మంగమాంబ గణించిన మూనివీరు॥ సుకృతవరిపాకమెల్ల నేటికిలించె॥ గంటికగవడె రావు గంగాధరోప॥ వడుఁడు రామావనీపాలవరుఁడు మరల॥ గీ॥ తవిసె సాధారణం బసా ధారణముగ॥ మతయు నందును నాశ్రయ జ్ఞానబహుళ॥ వక్షముఁ దృతీయయును శుక్రవాసుంబు॥ మకరలగ్నంబు సూర్యసంభవునివలన॥ మ॥ గురుడుకా సూర్యుఁడఁ జందుఁడున్ గుఱాడు శుక్రకుందున్ బుతుండున్ శనై॥ శ్వరుఁడుం గేతువు రాహు వుం గలసి యశ్రాంతంబు వీరాలవికా॥ పిరిదీప్తాయ వానంగి, ప్రోక్తురు బుధాశ్రీ దమర్ తోడుగా॥ వరచిందాక్షనకుం సహాయ లంబ సూర్యారాయభూపాలకా॥

25.10-10 }
రాకినాడ, }

దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి, శతాపిదాని.
శ్రీరాజా కొచ్చర్లకోట రామచంద్రుని పెంకట
కృష్ణారావు బహదరుగారి యాస్థాన విద్వత్కవి

True copy of letter from the private Secretary to the
Rajah of Pithapuram dated 29th October 10, addressed to
Brahmasree Satavadhani D. Tirupati Sastri Garu.

"I am desired by the Rajah to convey his thanks to
you for your congratulatory verses on the occasion of the
birth of his son and hear "

(కుడలేని పంపినప్పటి విజ్ఞాపనము)

మ. మనవంశావం గల్లువాడవని యక్క సీదరికా జేరి పే॥ రిసవియ్యెత్తిన
దుర్గజమ్మల నరికిరావినోదమ్ముగా॥ దువియల్ పేయఁదలంచుచుండినమ్ముగేంద్రం
దురతే వచ్చిపో॥ యన గర్హింపరె యెప్పుడేది యితఁడల్లె వచ్చు భూభృష్యుడి

తి॥ రా॥

దిరిగియు * “జార్జి” పద్మములఁ దేఁకువమాటాడొసంగులన్ గనం
బఱువఁగఁ బూను మీకుఁ బరువా ? కరవా ? తెరువాటదాఁటులన్.

ఉ. “ఈశ్వరవేరు బుష్పయెడ కేగుఁ” డటంచొక బంధుమాటనివ్
బళ్ళవతారు మాఁతగొని పల్కితిఁ; రాతనిచెయ్యె లన్నియుఁ
శక్యమదారకిద్దుల చ్చనంగములో బయలయ్యె వింటి లో
కేశ్వరు డెట్టిచుట్టణిక మేర్పడఁజేసి వెఱాను : మేల్ బళి :

క విను పీపినకందీకుమా, రువి గనుఁగొను మకఁడు చెప్ప రూడిగఁ, దావృ
ప్తును సంతిర్పతిఁ దిట్టం గనుబూన్చితి రెంతకేవి గలవారునుమా.

క ఆతఁడేల చెప్పవలె : నం, స్కృతవిశ్లేషావధాకదృతవిద్యానం
గతిగతికాఁకరపద్తి, స్థితనుభృతికనేత్ర మడుగఁ జెప్పవలిచమున్.

ఉ. అట్టిఁడతఁడు కావుననె యాకనివ్రాల్ గలయుత్తరము మా
పట్టుననుండె నం చెఱిఁగి బావ “యతం † డది వ్రాయలే” డటం
చొట్టులు పత్యముల్ గిరికి యుత్పత్తదారిగ దూఁకఁ జొచ్చె “పీఁ
దిట్టిఁడు బొంకి యాత్మనెఱులేని యశం బొడఁగూర్పు” నం చొగిన్.

క తావృతుడదక్కఁ మీ దు, ర్వాదమలకుఁ దోడుసూచనఁ; రతఁడేనిన్
బాదాకాంతక కొడఁబడి, పీదగు నను మడఁచెఁ గొంతపీతి గలాఁడే :

(*కవితా పత్రికలోని “అట్టహాసము” నుండి)

* ఈపద్యమువ్రాసిన మహాకవియెంతడో యేని యాలోచించుచున్నట్లున్నాడు. ఈయన
పోలవరము సంస్థాన పండితుండు దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి శతావధానిగారు . పరి
యాధకమున కేమిగాని యీపద్యము వెనుకటిదావికన్నను దుస్థితిలోనున్నది. ఇట్టి
తప్పలంతదకను బ్రకటించి నందులకుఁ గొంతయే కాఁబోలు విశేషజ్ఞాఁడనిపించుకొను
చున్న మేంకటశాస్త్రిగా రీపద్యమును దోషిరాజుని కృష్ణాపత్రికలోఁ దక్కిన “పద్యము
లను మాత్రము ప్రకటించియున్నాడు. (ఇట్టిపనేకహాస్యములు)

† తి|| కా|| గారు శృంగభంగ గ్రంథకర్తకు రిజిస్టరు జాబు వ్రాయుట చేఁగాని
యాతఁడు వ్రాసినట్లు యధార్థవాది యిదివన పరస్పరీపత్రికలోఁ బ్రకటించిన యుత్త
రముచేఁగాని ప్రయోజనములేదు అయితరము నత్యాపద్యములు నమయము వచ్చి
నప్పుడు తేలవోవు .

(నవంబరు 24 వ తేది 1911 నం॥ కృష్ణాపత్రికనుండి.)

చ. కలతెఱగుఁగఁ లిథించె నలకాతరుఁడక్కటఁ పేరుపెట్టిఁ య
వ్వల నెవరో లిథించు నలవత్తము తన్ను మఱించి తిర్పతి
జ్వలనము చుట్టుముట్టు నని నందియ మందఁగఁ దోలఁ బాపఁ మే
కొలఁదియుఁ గావి త న్నెడుదుకొన్న జగంబు మఱింతవవ్వదే :

క, తిరుపతి దోరణి తెలిపెనె, “శర” ఐది వీణవత్తై యశస్సురుఁడతోన్
దరి నిదీనబావమఱిదినిఁ, బొరిఁబొరిఁబలికించి కాచి పోవో గరుడన్.

చ, ఆతఁడు కృతజ్ఞఁ డౌటఁ జామి యాత్మకు వెంకననాము వీని వీ
దతరపికాభివర్ధనుని † న్నగుఁడుగా లిథించె, దాచిదే
నికనికి వాఁడు తక్కువని యెంచుచుఁ దిట్టితి వెంతి జేలనో,
కృతమును జూపునంతకునె కేవలవీరుఁ డెవండుఁగారునూ :

చ కృతమునుజూపకుండు నరుఁ డేమగునో : యిపుడేని వృష్టమై
మతి నతికెంగదా : నతలమర్మ మెఱింగియుఁ దత్తఱుంబునఁ
మతి చెడి “కాక” మంచు నొకమాటును గల్గినజేసి నన్నుఁ ది
ట్టితి వది యేమికార్యము : కడింది యశమ్ము గడించుకొనయే :

చ. “తిరుపతి నావయిం గవిపెఁదీవ్రత మడ్లుదన్నెన వేంకటే
శ్వరుని కతానగాదె” యని కాంతి యెఱింగిన వీవుతడ్లు
స్మరణము చూపి యుత్తరము మూటిగ వ్రాయక యేటికయ్య : యా
దురితపుద్రాఁతుఁ కృష్ణుఁ డెటు దోచఁగఁ జేసెఁ,గుమారఁ చెప్పఁ

క, నరులకు కాంతిం గఱపెడి, సరమోత్తమగురుఁడ వీవు బాలకఁ నీకుఁ
గఱపఁగ వేఁ జాలుదునే, దురితపుఁగాకి నని నీకుఁదోచినదెకదా :

చ, “గురు నని చెప్పవందులకుఁ గోప మదేమిటి : కిమిసర్ యశ
స్మరమగునే ?” యదింటి, వది నమ్ముతమే , కొమరుల్గలారు వీ
కరయఁగ వర్తమానులిటు లాచిరజీవులు నిన్ను నయ్యన
త్తరుణమునందు వీహృదయతాప మ దెట్టిది యానా తెల్పుమీ

82

† మ. భవునిఁగఁ భావపదారవిందభవుఁ తెల్వప్పిళ్ళనంకార్ణవో : భవునిన్
శాస్త్ర వదంపదాసహభవుఁ భావ్యర్థపుఁగ సాహితీః భవునిఁగఁ మేమగునీర విప్పుట
రపుఁగఁ దైవ్యప్రభామేరువుఁగఁ గవిశానదురు వేంకయాభిదుని వక్కాణింతు నెక్కాణ
మున్ (ఇది తిలకః గారి మొదటికవిత్వము, కుమారవంధనములోనిది)

- క. గురునకుఁ దండికి లేదంబయంగా లేనుఁ జివ్యుఁడనఁ గొనుదుండే
యొజిగినవారికి వాడే తిరస్కృతిన్ జూప మదికిఁ దెగులు గలుగదే.
- క. ఇదిగాక వీవుచుట్టమ, చదియొ విదారినఁ బుత్రాపాదకమే
గదః * “దా” బిచ్చాపివ పీ, నదమలమగు లేతలను చదువుముదానికా.
- క. వీజనకు నాయనమ్మయొ, నాజనకుని తల్లి యొక్క నాయనకును నొం
డే జనవికి జన్మించిన, యోజనెఱుంగునా? మఱచితో? గురునిబలెన్
- ఉ. ఏ నల ర్దగ్గ బ్రహ్మయ మవీషయొకన్ గురుభక్తియున్ గృతం
బూచినవాడ నంచెఱుఁగు యోగ్యుఁడ వీవది నమ్మిదేని నా
మాననమందు నున్న యిది మాత్రము నమ్మకపోవు కాన పీ
కానుని సాక్షిగా వినుము నర్జును దెల్పెద నారహస్యమున్.
- ఉ. ఏ నల వీతికాపుర నరేంద్రునిచెంతను తేరి తన్నుపా
ప్తానమునందు నుండుటకుఁ దద్దయఁ గోరినవాడ నొరు పీ
పైచి వసూయ గొంటి వని చల్మకు దేర్చితి వీవు వ్యాతలోః
వీనుడి చిక్కమే యగునె? వీపునెఱుంగుదు నాదురావముకా.

పీ. తనకు వేంకటేశాస్త్రి తగిన సహృద్యులుగాఁ బాటిపియ్యి కడచిరెందు,
కావలలోఁ దత్కృపకా గవియయ్యు వెనేకముల్ కరలేఖివీకవిత్వ, తంకృముల్
పెక్కు గ్రంథము లాతని సహాయమునఁ గావించి యయ్యనఘుఁ గూడి, శ్రీవీం
చరపురీ భూపాలుఁ డాంగ్లేయ భాషాప్రవీణుండు బహుకళాధు, తే గీ రంధరుండతి
కాంతుండు సరసుఁడునగు, రామచంద్ర వేంకట కృష్ణరాయచెంద్రు, నొద్ద బుధుఁడును
గవియు మాన్యుండునై చె, లంగు తిరువతిశాస్త్రి తెలుంగుఁడే.

* బ్రహ్మశ్రీ చెక్కవీళ్ళ వెంకటేశాస్త్రిలబాబుగారి సముఖమునకు ఓలేటి
వెంకటాగ్రహయ్య సమస్కారములుచేసి వ్రాయు కుభలేఖార్థములు .. కుభముహూర్త
మునకు సకుటుంబి పరివారముగా దయచేయగలందులకు పోర్తిండు చువ్వాడను....
తమరు రచించి ఆచ్చువేయించిన గ్రంథములు ఒక్కొక్కటి బొప్పన పంపిన
గలందులకు పోర్తిండుచున్నాను. దయయుంచవలెను ”

వల్లెపాలెం, ఓ వెంకటాగ్రహయ్య.

- ఉ. ఎందఱు రాజు లుండిరి : యహీనులు నాయుడఁ బేర్చి భక్తియున్
విందుతనంబు గల్గిన వివేకులు; వారలయొద్ద మంటినే;
గందరగోళ మైన మది గునినవాఁడ, వ్యతంత్రీఁడనా. తిల
మందుఁడనే శ్రీనౌకావోకవి నాయకుఁగా వరియించియొందునే.
- ఉ. లన్నములేవో : పత్రమువత్తై కొదవుండెవో : యున్నరావినే
యెన్నుగ నెవ్వఁడుం దినగ విప్పటికొ మఱి గానరాదు, నీ
యన్నముకోసమై మనమునందుఁ బోయెత్తు మదేరి నాకు : నీ
చిన్నతనంపుమాటలకుఁ జేతమబోకెడి యెఱ మెక్కెడినా.
- ఉ. విక్కముగాఁ బొటపురికి వేఁ జనుదెంచెదవాఁడనేని వి
మ్మక్కడఁగింపఁగా వలయువో : నరపాలుఁడు విమ్మ నమ్మ నొం
దొక్కఁడుఁగూడ వేయికోమఁడోటు : నడుర్థత లేనివాఁడో : నా
కక్కఱయొన్న జేపిరిక కంఠకుమున్ జనుదేరకుండునే :
- ఉ. ఎందఱో భార్యలంకియూను వింకొకచాన న్వయంవరంబుగా
వందముమొల్పుకొని తవకమీనఁ గైకొనరే వృషాలు : రా
చందమునన్ మదియక్కరి చందనగంధివి గూడ మీన్మృతం
దంచఱతోటిపాటు తివయా : కొవి యెఱగవచ్చు నచ్చుగన్.
- తే. గీ. ఏకపత్నివ్రతముగూడ విట్టిపట్టు
నందు రామాదులకుఁ దోరె నద్ద పదదః
రాము పేరిట వెందఱు దీనుహీతులు
తమ కృతికుమారికల విచ్చితవియ రయ్యఁ
- ఉ. జంకితినందువో : యధిపునన్నిదికిన్ దగ నందువో : తదీ
యాంకణమందు నొక్కఁడును నక్కఱ : నానరవాఁడు లేఁడె
శృంగగఁ గాకి వంజరపు నత్కృతికిన్ దగ" దంచువే : యెఱు
బొంకెడు సర్వముం దెలిపి పుత్రక : తంద్రీక్రి జేటు గూర్చెదే :

---

† మ సరనామర్ వలుమంది మిత్రులయి యున్నంగాని తత్సన్నిధిన్
స్థిరవాస మొనఱునందుట్టి పది నాచే గాను; నీవందే న
క్కిరుణాబివి పెంపఁగాఁ బెరిగి వివ్యాజుద్దల వేర్చి నే
బయల ప్పితృము గొల్చు బొప్పగునె యంటాఁ దేవి; రామేశ్వరి : (కాశ్యపి)

చ. కడియములోనఁ గల్గు జనకాండము నర్వము నెన్నిమాళ్లు నన్
గడెగడె కా వృపామణిఁ గాంచఁగ నేగు మటందుఁ జెప్పఁ రా
మడు లవి నేను మాఁకొవియునున్ వృష్ణఁ జూడమి కేమిహేతువో
కొడుకఁ యెఱుంగవేఁ యెఱిగి కొంతక “కాక” మటందు గిల్కెదేఁ

క. కడియమునకుఁజేసికి నె. వృష్ణుడు సంబంధండు గలడు పుత్రకఁ పీయూ
ర్వుడమికిఁ జేసికిఁ గల దె. కృపి వంబంధండుఁ చెప్పఁగంపే నాకుఁ.

*క. ఎందుకు జన మానితివో, పొందుగ మను చ్ఛాసినాఁడఁ బొంకందువోః లే
కందుల కొప్పునువోః నా, కిందులకుఁ జింత లేక యిందుక యేనిఁ.

క ఎన్నో బాకులు దిట్టితి, వన్నియుఁ గోకింపుఁగూఁత లనుకొనియెదఁ నా
కున్న యశ్వత్థము దీర్చితి, వన్నాః “కాక” మన నేమి, యథియు ముదంజే

తే గీ. కడుపువిండిన దేరమ్ము గాని నాకు
నేనృపాయిని జూడంగ నేమివలయుఁ
నట్టిచో మానృపాలకుఁ డాతఁ, తతని
నేల దర్శింప రాకుండు నెఱుంగఁ జెప్పునుఁ

శ్లో. గీ. ఎలమిఁ బిలిపించి న్యయముగ నెంతో పేర్చి
గారవిందుచునుండెమాఁ గౌరినాథ
కాశ్రీ హ్నుయవ మద్యోగ వరజేనుంది
యతని విడి వత్తు నెట్లు లేనపుల కపురఁ

* గీతము | వ భాగము ఇతిహాసవర్ణము చూడుడు

† శ్రీవేదమూర్తులైన శతావధి చెళ్ళవళ్ళ వెంకటకాశ్రీగారికిఁ జంపాల గోరి
నాకాశ్రీ అనేక వసుస్కారములు . . పీ పుటయునున్నా వ్రతీసంవత్సరం సంస్థాన
ములలోకి వెళ్ళినట్లు వందారాళ్ళానం కలవారుగాన స్థాయిగా యేకత్ర పుండడం
దుష్కరంగా కోరునేమోః ఇంతకు వెళ్ళదగిన స్థలములు అయినవి వయస్సుకూడా
వృద్ధియగుచున్నది. ఇట్టి స్థితిలో స్థాయిగా విరువదగినవైన శీవనోపాది యేకర్య
చొరకినవస్తువు అక్కడనే పుండితీరిక కొంది గొప్ప గ్రంథములుగావి పొందిత్యముతో
చేరిన మతివకటి గావి చేస్తూ కాఁయూపనం చేయడమందు మీకు తాత్పర్యం పుండ
వచ్చినది నేను తలస్తాను మీ పుటయులలో నెవరో యొకరు యీక పావ్యాయ

(4) బంధువర్సము.

- క. గోరీనాథ బంధుండవఁ గా రాజో : యెద్దో : చెప్పుకాకము : యన్నా
మారియుఁ బాగియుఁ బోగియు, గౌరవభావమల నెఱుఁగు కర్మకుఁడునురా ;
- క. స్కూలు కళాధ్యయ మాత్రై, బాలన్ యత్నించి నభయ నర్మియు మొనమొ
న్నేలాగు గౌరవించిరా : బాలకః పౌత్రమ్మునందుఁ బరియింపవాకో :
- క. బంధరవ విట్టవక్కడ, “నందేహములేదు బావ కార్తికజీవుర్”
చిందులుద్రొక్కఁజనుగ గో, విందా : యనిపించు కవులు వేసేలు సుమీ :
- క. బంధరనఁగ నిట్టిదియట, నెందఱోయున్నార యెల్లయెడ విద్వాంసులే ;
తందరవడు నవరాసుల, చిందు లడచి సాగిరావు శిష్యుఁడ : విందే :
- క. “బంధరనఁగ నెట్టిది” యని, నందేహములేదు బావకార్తికజీవా
నందుని బోలేడు శ్రీరా, ముందగ నొకమాఱిగి నమూల మెఱుఁగు మీ :
- క. బంధరులోఁ గోకిలకవి, చంద్రియలకు విష్ణుమైనసాగడు; కాక
ఁబం దిలకింతురు, కపటపు బొందల యత్యద్భుతములు పొనఁగవు సుమ్మా :
- క. బంధరునకై యొకవరి మీ, “నందేహము లేదు బావ కార్తికజీవా”
నందునినే రమ్మంటిని, జిందులు సాగవని యటకుఁ జేరఁడువినుమీ :
- క. అప్పటికే జిలుక కాలే, చెప్పుడు పంజర మనంగ నెట్టిదో యెఱుఁగం
దిప్పుడొకసారి యడుగుము, చెప్పనతఁడు భారవాచిశేషము కలిమిన్.
- క. ఇప్పటి కేనియు బహుమతు, లిప్పించెద నచ్చునేమి ? కృష్ణకపిందుర్కా
దప్పక ప్రేరేపింపుము, చెప్పుము వరపాలుఁడేల పెరి వీడు : మతా :
- క. నంగన్నగారు వీణా, శృంగారవతీవినోది చేస్తావ్వున్దో
తప్పగులు తక్తన్వంగా, లింగికులై యెటకునేని లేదే చనుటల్ :
- తే. గీ. ఒక్క నంప్తావమందు మీయనికేమి,
ఏటిపోలిత వారికి నెందు మీకు :

స్తావమును అంగీకరింప వలసివడచి నాతాత్పర్యము. మీరు కావలసిన ప్రతిష్ఠను
యదివరకే పొందినారు. వచ్చేఅదివారం తిరిగి మీటింగుచేసి యెవరినో వికరిచి నేము
అప్రాయింతు చేయవలసి యున్నది. .. అంతకంటె విశ్రాంతము చేయజాలము.
కర్తరగా జవాబు పంపించగోరుతాను.

జంధ్యాల గోరీనాథకావ్య.

అక్కటా ! * వీణరూపంబు నడుగు బాగు

చేసివదిచూచి నేనెంతో పిగ్గువడితి.

- క. ఈసిగ్గున కేమయ్యెడఁ, జేసిన యవధానమందుఁ తెప్పిన కవనం
బేనరవముగాఁ బడినదో, యా సర్వేశ్వరుని తెలుక యది యట్లుండెన్.
- క. అనరపతికిని మన యవ, భానులు గండ లవగీర్తి దవులు, నదీయుఁగా
కేనాఁడు నాజ్ఞగొని విద్యావిధు లెక్కడికిఁగాని యరుఁగుటలేదే !
- క. ఇది యటుచాంతము; బందరు, వదనెట్టిదో రామకృష్ణఁ బరమాద్భుతపుం
బదము గలకవధానిం, గదిసి యడిగి తెలిసికొన నకలమును దెలుపుకా.
- క. అప్పండితు నవధానము, నప్పుడు “జుట్టి కలెక్క”రాదులు నభరో
నొప్పిరిసూ ! వార “సీ” యనఁ, బెప్పెయని యొకిననున్నుపైదైనదుగుమీ!
- క. ఇది యవగ్రస్తుత, మతఁడును నవయత వినుఁబోలెఁగాక చక్కఁగఁగొన్నా
కొదిగెం గాకము కడ బ, ల్లినుఁడగు మీకృష్ణసుకవిలింగ హేంకా

(6) స మృ ద్ధి ప ర్వ ము.

- క. ఇఁకఁబ్రక్కతము వినుచుయ్యా, పికరాజము : వెనుకఁబోలె బృథివీపతులకా
నకనకలాదెడి పొట్టకుఁ, గకవికఁ కనుఁగొను వగ్రనక్తి కిఁజగమనుమ్మా
- ఉ. పొట్టలు మూఁడు మావి, సరిపోవును బుట్టెలు మూఁడుమాకు, ని
వృట్టన నాకు మాన్యముల వచ్చెడి శిస్తది చాలదొక్కొ, వీ
తెట్టలు దోఁచె, లోకులిది యెట్టలు వమ్మిదరంచు వాగిసి తి
చెట్టతలంపుమాట ! యిటు చెప్పుట పాపముకాదె పుత్రకా !
- చ. నెల కొక మాఱురూపికలు వీదయకల్మి “కనీసవత్” మొ
ప్పు లొలుకు నాదుపు వ్రతపుఁ బుత్రులి దెచ్చి యొవంగువారు, పై
వెలమిని రోజు కొక్కొకటి యిత్తురు రూపకస్కూటాలోప, నెం
దుల కిఁక దేవిలింపవలెనో : ననుఁ గోరచితేంద్ర నన్నిదికా.

(నెంకటరామకృష్ణ గ్రంథమాల 74 వ పుటనుండి)

* వీణాస్వరూపము, (నంగమేశ్వరకృష్ణిగారు కోరినది)

- క. వీణాస్వరూపమెన్నఁగ, వీణాగావంబుఁ బొగడ వేరుకతోఁపన్
వైణికుల నభినుశించఁగ వాణియె యనుమానురాలు వసుధావీణ !

- ▲ ఎక్కడి కేగ కూరకయ యింటనె యింద మటన్లుఁ గాని నా
 కెక్కడినుండియో నభయ కెన్నియో : జాబులు వచ్చుచుండు, నం
 దొక్కసభకా బొవర్సినను నొక్కశాసకుఁ జావు లేదు : నీ
 కెక్కడియూహపుత్తి : విది యెవ్వరికిఁతునో తెల్పు పుకర్తకా :

(1), విధేయుడు బందా శ్రీశయిలం కృతానేక శిరస్సాస్తాంగ వ మస్కృ
 తుని తమవలన జరువబడు అష్టావధాన శతావధానములయొక్క కష్టము తెలిసి
 తమకు సరియైన చుక్క వ రాజకోకమువల్ల జరుగవలయునేగాని మాటోట్లు యేమి
 చేయగలమా అనే భయము ముందుగా కలుగుచున్నది అయితే భంద్యునకు నూలు
 పోగను సామెతవ్రకారం మాయొక్క శక్తిని గవిపెట్టి తమవంటి మహానీయులు
 యట్లయినను మాకోక తీర్చడమే ముఖ్యముగా ఆలోచించవలసినవయిపున్నది
 గనుక నా మనవి సంపూర్ణదయతో ఆంగీకరించి యప్పుడయినను దరిగనవిచ్చి నాగ్న
 వాసావనమయ్యేలాగు యీ వీరవాని గు కు విజయం చేసి కోర్కెను తీర్చగలందు
 లకు పోర్చించుచున్నాడను,

అటపాక, 30.1.10

శేవట్ల, బందా శ్రీశయిలం,

(2) పే వంద్రింగి రామరావు అనేక నమస్తారములుచేసి చేయంగలవిన్నపములు
 పెనుక నేను మనవిచేసికున్నప్పుడు తమరు శతావధానం చేసెదమని పెలపుయిచ్చినారు
 గాని అప్పుడు మాయొద్దేశము శిరవేలేదు ఇప్పుడు తిరిగి యొక్కడ కాలేజీ విద్యార్థులు
 అతికుతూలముగా ఉన్నారు ఈవిషయమై యిప్పుడు తిరుపతిశాస్త్రులవారి దగ్గ
 రకు వెళ్లి వారి అనుమతిని పొందినాము కాబట్టి మాయందు దయపుంచి మాప్రాప్తిన
 కనుకూలముగు జవాబు తిరుగుటపాలో వ్రాయగలందులకు గోరుచున్నాను

చిత్తగించవలెను.

పిరాపురంరాజావారికాలేజీ
 హాస్టలు, కాకినాడ, 27-11-11 }

వంద్రింగి రామరావు

(3) ఇక్కడ కాకినాడలో ప్లాడెంటుఅవధానము చేయించెదమనిఅడుగుచున్నారు
 మీకును ద్రాయునురు మీ అతిప్రాయము చెప్పుడు దీ ౧౧

(4) - కర్ణాకర్ణి వివియండి మిమ్మునుఁద్రాగించినచో బ్రహ్మశ్రీ తిరుపతి
 శాస్త్రులగారి సహా మీరు వస్తారను నమ్మకముతో విచ్చట నీ నెల 18, 20

ఉ. ఇంతటిదన్న వ్రాసికొనుచే విషయము నన్నకియ మోటచే
గొంతదొనంగు, "దాత" నని కూడ లిఖించుట యెట్లులోప్పు? గా
సంత యువారతాగరిమ యంటివిశేషము బ్రహ్మశాస్త్రి న
తాంబరభోక్తలందుఁ గల రం చనుకోకు కుమార ! చెప్పితిన్.

తేదీను తమ రుభయలును శతావధానము నల్పుటకు నేర్పాటు చేసినారము గాన
ఓరు తప్పక 18 వ తేదీకే దయచేసి మమ్ము నాందింపజేయ మిక్కిలిగా బాధించు
చున్నాము. తిరువతిశాస్త్రిగారిని తీసుకొని మీరు తప్పకవత్తురని నమ్మకముతో కొన్ని
ప్రయత్నములను జేసియున్నారము కావున తమరు తప్పక రావలయును

చిత్తగించవలెను.

ఇట్లు విధేయులు

గుంటూరు } రంగావధ్యుల హనుమయ్య. (జిల్లాకోర్టు ప్లీడరు)
12-8-11 } మేమురి వెంకటసుబ్బారావు. (జిల్లాకోర్టు కేరస్తాదాతు)

(5) రైలుదగ్గరనుండి గ్రామములోనికి సకలసంభ్రముఁజేసికొని పోవల
యునని కుతూహలపడుచున్నారు. గనుక తాముభయలు సమకాలముననే వత్తురని
యెందును శిష్టా హనుమద్వాప్తి.

(8) .తమకు లోగడ యుక్తరము వ్రాసియుంటిని . తమకు శ్రీతిరువతి
శాస్త్రిగారు ఒకసారిగా గుంటూరు దయచేసివయెడల వుత్సవరూపకముగా గ్రామము
లోనికి తమరిని తీసుకరావలయునని నాకోరిక గుంటూరుపైషమవద్ద స్నేహితులం
దరు తమరాకకు యెదురుచూచుచుండురు గనుక యీవ్యక్తారము చేయుదురిని నాకోరిక.
గుంటూరు, 15.8-11. మజందారు వెంకటహనుమంతరావు.

(7) . తామున్ను ఆరోజుకు యిచ్చటికి దయచేసి సభ జరుపగలందులకు
మిక్కిలి పేరుకగలవారమై యున్నారము. ఇట్లు విధేయుడు
పిసపాడు, 15-8-1911. తూములూరికోటయ్య.

(8) 12.12.11 ఆద్యంతిలో అవధానపట వత్తురా ? నత్తె ననల్లకి వచ్చే ఆది
వారం రాగలరా ? ..
గుంటూరు, 4.11.11. రంగావధ్యుల హనుమయ్య.

(8) బ్రహ్మగురు పరస్వము

- అ. ఆమృహాసీయ పే రహరహమ్మును పీపును బావయన్ జవ
మ్ముమ్ముగఁ జేయుచోఁ గృతము వీగతిఁ జేసినపాపమెల్లనుఁ
వమ్మయి పోవు; నట్లొనరుపం బ్రయతంపుము, రామదేవుపా
దమ్ములు వొల్పు శీత్రమునఁ దానమొనర్చి పొనర్చు మీక్రియఁ.
- బ. ధవళగిరిఁ మహామహాఁడతం దొకనత్రము వెట్టి. శిష్యులం
గవులను జేయుచున్ సుఖముగా మఱి వారికి నర్థికోటికిం
బ్రవిమల మన్నదానము నపారముగా నొనరించెఁ దగ్గురుం
దనిలిన శిష్యుఁ దిండుక యుదారత నేర్పుటదేమి లెక్కయో.
- ఉ. ఆమృహాసీయనింట నెల యయ్యెడి నంతకు నొక్క పుట్టెలి
య్యమ్ము సుమారు వారుదమదైన కుటుంబముగాక శిష్యునం
మ, మృతివీర్యమును సుఖమ్ముగ భోజనమాచరింపఁ; బు
ణ్యమ్మన బ్రహ్మపండితునికన్న మఱొక్కని కెన్న మన్నదే.
- ఁ. ఉన్నది రెడ్డిసీమ, తమ కుందెడి దిండుక వృత్తి దాని కె
న్నెచ్చియె యోగముల్ కుదిరెనేని ఫలించు, ఫలించు దానిలోఁ
దిన్నదిగాక తా రయితు దెచ్చియెనంగునల మ్మ దెంత హె
చ్చున్నను వీరికొక్క నెలయొపునో, యోవదో; నందియమ్మగున్.
- క. ఆయనమాత్యునిభార్యగ, దా యిల్లాలనఁగఁ నాఖ్యయననేలఁ నిజం
దే యన్నపూర్ణయాపె, పృథాయుంతురె యట్టిపేయ తల్లాల పెద్దల్.
- ఉ. చెప్పఁటిచూపుచూచి యొకశిష్యునివేదియ "నేమిరా" యటం
చు ప్పిరసించి వల్క దిది చోద్యము, దేశికభార్య లిట్టివా
రున్నది వింటిమే; మఱియునొక్కటి, లోకులు తన్నుఁదిట్టినఁ
నన్నుతిఁజేసినఁ నమము; సాటిమఱెవ్వరు? బ్రహ్మరాజికిఁ.
- ఉ. "జాతకచర్య" యందు గురుసంతతిఁ దెల్పెరువట్ల వీరివి
భ్యాసించి వైస్తరించిది వక్కఁడఁజూడగలఁడ, విందులోఁ
దాకకహరి తద్రుతి పాకము వీకును, నాకు, దావకుం
బ్రాతదానంగులన్ దొలిచి భద్రములన్ గలిగింప నెత్తితిఁ.

క. ఏనేకాదు మతోక్త శిష్యుఁడును మాయా నదురుబ్రహ్మ డి
ద్యానాకున్ సురభాషలోఁ దెలిసి కా ద్రహ్మనుమఠావహా
దీనామావవతస్కృతన్ బరఁగెఁ దద్దీప్యద్యచోదార, వి
త్వానందాత్ముఁడు, మద్గురూ త్తముఁడు విష్ణుత్వంకముగా బోధింపకన్.

ఉ. ఎంతటి పావమేని రచియిండునుగాక, కృతఘ్నుఁడై యిహ
స్వాంతు గురూ త్తముగా దెగడి వర్తిలుఁగా, కలవర్ల బ్రహ్మవా
హ్నింతుడరితక్రమున్ జదివి కాఁగలఁ దుత్తముఁడందు నెందు మి
త్వాంతము, తచ్చరిత్రము కృతఘ్నుఁ గృతజ్ఞ నొనర్పఁ జాలదో :

క. అచరిత వ్రాసి నతఁడును నా చివతంద్రీ కొమరుఁడును నాకడఁ, దిర్ఘ
త్వాదార్య నోర్ద శిష్యుఁ, నోఁది పిదప బ్రహ్మసేవనోఁది రెఱుఁగుమి :

క. కావనశండు సతీద్యుఁడు, మా విశిష్యుండు వగుట మాకడ కల * బ్ర
హ్మనూన చరిత నంపెను, దీనిని ముచ్చింపుఁడని విధేయక కలిమిన్

చ. అలదరికంబు వీకు కుభూపాపి కెంతయుఁ జూదనందు ని
మ్ములఁ గొని కొంత యయ్యెడల ముదిరితముం బొనరించువాడ, యో
గ్యులు గురువల్ల విల్లసుమి కొందఱు శిష్యులు వ్రాయువ్రాత, లే
ఖఁడును పాదువ్రాతలకు గా దిగఁడం చిది చెప్పు నొప్పుగా

180

* శ్రీ వర్ల బ్రహ్మగురువరచరిత్ర సంగ్రహము.

. శ్లో॥ విద్యావాస గృహం వరోవకరణోత్పత్తిస్థలం సక్కుపోః । పఘ్నం
పుంజిత సత్త్వ మున్నతయశఃకాయం పరితిష్ఠాలయం । రాజత్పద్మజరత్న రోహణ
గిరిం ధర్మవృధావమ్ముదా । విద్యధ్వుస్తవతంస మాత్మవిభజే బ్రహ్మభ్యువిద్యాగురుం॥

శ్లో॥ గోదావరీ మండలరామానోః పీఠర్షభగ్రామవర (కళియెద్దు) శృకాన్తి ।
అరాచ్య విద్యాధరతీర్థవర్యా, ద్యక్కాఁది విరాసీ ధృగవాఁ కుమారః॥ శ్లో॥ ద్విజస్తస్మి
న్నేకైఃపన దుపనదాద్రివిడవరః । పరిపిద్ధో వీరాభ్యోజనిము సగతో లోహితకలే ।
అసచ్చద్రోపాభ్యో నియమితమవా వ్యం ధ్యుచిరసిః । హృదాలోకేకుర్య వైవకరనరీ ర్పిత్తి
కరితః॥ శ్లో॥ పాఠాంతోవిధిరంద్రో వారిధిమితే వ్యభే వ్యపితేషు సః । త్వాకల్యా
దిద కాలివాహనశతే షట్పాత్రమోపిందుమ కోద్యభేదనహన్యమాన్యధవశే పక్షేత్పతీయే
'తిధా' । జ్ఞేతస్య చతుర్థమాను రిహదాఽ ముత్త్రాఽర్థసం సాధకః॥ శ్లో॥ రాకాగ్రా

మమబ్బంహడా దుతలన ధర్మస్య పుణ్యస్యవా । విద్యాయా అతవాసరేదదిగతః ప్రహృక్
 భావస్థితః । యద్వాఽనేషజనోహారక కథాకాలాది విర్యాణతోః । బ్రహ్మేత్యుత్తమనామ
 పార్థకతయా పిత్రాఽన్య నిర్దాతం॥ ... శ్లో॥ వారాణసిః జగమిషాః పరివృణాత్ ।
 పాతాయ టూసురవరస్య గురోరనుజ్ఞాం । లబ్ధాతితోతుకయత న్నవమప్రకప్తేః । పీఠైః
 స్పృశీర్థనివ హైరపిష్యమాణః॥ ... శ్లో॥ కాశీనాదబ్ధోహి యద్గయనః కాశ్యాంవ
 ష్ఠాయతోః । యద్విష్య స్సకలార్థవిధుయశా శ్రీ బాలాశ్రీ మహానాః । ఏవం శ్రీహరి
 కాత్య సుత్రమగుణో వాక్యార్థదాన్తీకరః । కాశ్యాంఘావవిషేవితో వ్యణయత శ్రీరాజ
 రామో బుడః॥ .. శ్లో॥ ఇతి బోధక వానరా మషిత్వా । విజగోహి స్వవివాహసంభ్ర
 మేణః । విజనోదర దుగ్ధపంకితేన పత్తిగమ్యం బలవిశ్రికాయ కాశీం॥ శ్లో॥ పట్న
 ప్రేమ పదంగేన పద్మాపా పణ్యతేమది । ప్రజ్ఞా యన్యస్థితా తస్మై బ్రహ్మాంకరవాణయే
 నమః॥ .. శ్లో॥ ఇద్ధ మేమమనమిద్ధ త్ బుద్ధైః । శ్వాస్త్రవద్గవపరీక్షితో భవశాః
 క్లాపితో బహుమనస్సభావరేః । నిర్జగమ బుద్ధవిర్జయాయ నమః॥ శ్లో॥ దూరేణ కాం
 వియమేన బహువిజ్ఞానం । కోలాహలేన వియతాశవరోజనేన వత్రేషు టుక్తి రదికశ్రమ
 కారిణిః । జ్ఞాతేనా శిష్యవివహాయ దధాతిదాన్తమే॥ శ్లో॥ ఇతి జగమవకారస్యః ప్రతి
 పద మఖిలైస్తు సుత్యమానస్యః । పరిణామకూల బాఽఽ పరిణతవయసోఽపి దేశసంహ
 రాత్॥ .. శ్లో॥ శవతై రగమప్సిద్వాంత్స్యగ్రామం “సుకడియెద్ద” నామానంః శ్రీరామో
 వనవాసాః । దివసాతీతంస్పదాం ప్రహరేన॥ .... శ్లో॥ స్వస్థాలకః పతితుమార్థకాఽ
 గమం యః । శ్వాప్రాణి పాతయతి శిష్యగణం స్వపశ్చాత్ । విద్యార్థితాం తిరువతిః కవి
 మేంకాశోః । యాకార యా కవితయా గురుకీర్తిసాచ్చో॥ .... శ్లో॥ ప కేవలం భాగ్య
 గణాయ బోజనం । దదాతి పాంథావశయేన సప్తకం । తత స్తదీయం పదనం సమీర్యతే
 ప పాతకాలేన పర్యమిత్యసిః శ్లో॥ రాత్రా త్రివోలాపమయే పృబుద్ధః । కర్మమేణ
 శిష్యావతిహా ప్రబోధ్యః । శాస్త్రాణి సంపాతయతుం పృవృత్తః । పుమావయేద్వాదక
 ముంటితానే॥ శ్లో॥ చిత్తంకితవ కావ్యనాటక మహాలంకార చయ్యాముఖః । గృంతా
 న్వాసకశిష్యవర్గ పరిదేనమ్య కృతనోఽవిశం । సాహిత్యప్రచూతత పునినయం
 బ్రహ్మేత్యుత్తమనామ శ్రీమద్వాక్యకృత్ మధ్యగీవత కిమప్త్యా కర్మలాంఘ్రిణాం॥
 శ్లో॥ యాదృశ్రేమ గురో స్సవిద్యధివహే గుర్వాప్తతో పుష్పకం । ఖ్యాతేః కిం
 సుతనిర్విశేషమపితో సంపక్యతో జంపతీ, దూరే బంధుజనా వ్విహాయపిఠిరే దేశం

విద్యార్థినాం, దాలానాం కిముఖ్యమస్తి గురువత్కాదుల్యతోఽ. వ్యధ్యువి॥ శ్లో॥
దానం కలాపమృతసాధన మిత్యురోచన, దానే వ్యమత్తమ మిత్యుత్తమ మిన్నదానం,
చరిత్యక్షణాతపరితృప్తి విదానభూత, మిత్యవ్యహంపరిత నోత్యమితాన్నదానమ్॥ శ్లో॥
విస్వానననన్యగతికా వికరా ద్విజాతీ, విద్యార్థివశ్య కృతదార వదిగ్రహీతృ॥ కాశ్యా
మివ ద్విఃపిషుపిగృహితా వృదాశ్చ, లంఘితదోష హరణాయ కరోతి విద్యాన॥ ..
శ్లో॥ మధ్యే మధ్యే కేనచిద్దేతునాఽయం టక్ష్యేర్వోక్ష్యేర్లదుతై రవృదానం, భూదేవానాం
సంభ్రమా త్సంతనోతి, పాప్తాస్యాఽస్తే భూతకృతైః పరంకిమ్॥ శ్లో॥ చిత్రం
ద్యాదకవానశేష మితాకా గోదావరీ పుష్కర, స్నానార్థం వృత్తిం క్షి రోపదితతో
విప్రాం తృప్తాసాధికా, నాఽరోత్య శ్రిమమమృతం రసమయం సంపాద్య టక్ష్య
దిరి, నృంతర్వా దివపుణ్య మావ భువి కిందృష్టః క్వచిత్తత్తమః॥ .. శ్లో॥ వికారి
నామాఽ సువికారకారి, సమాగతష్టద్రుహ భూతకోఽర్థి, పుణ్యోవ్యయం బిల్వ
గురో రతివాఽ, సహిష్టునాజ్ఞప్త ఇవాద్ధితే॥ శ్లో॥ భూదేవాఽయతకర్పణం దళదిన్ద్రో
పావతిర్దోజ్వల, తౌహ్యారాఽభ్యుపరేఽ పిక పరివినభ్యౌ కోటిరింగస్తవే, తేతేరిసాద
గయాహ్యయేఽవిద విఃశ్యే తాదిపుర్యాం తథా, కతుం బిల్వమృది రియేష జగతః
క్షేమాయ కామాయన॥ శ్లో॥ దళమ్యాం కృతార్థ ప్రివో బిల్వవిద్యా, సువకాస్త
మస్తాదికా ప్రింసమాప్య, సుభుక్తేషు విప్రేషు వశ్యంతు తుష్యకా, పరిత్యజ్య
దేహంగతో బిల్వజై క్షయం॥ శ్లో॥ దివంగతే బిల్వబుధేదరాఽ పి త్పుకర్ణహీనా
బతదర్మకాన్యా, కలాత్తివర్గో విఫరో బహువః శ్రిధాతురః పాప్తగణ స్తదాఽసీత్॥
శ్లో॥ తర్వాణః పతితాగమ స్సుగుణా, క్రివిక్వనారో బుధః ప్రిత్యా తత్రకదార్జికావని
ఫలైర్లక్ష్యేనై నృకృన్మై॥ విద్యార్థివశ్యరం యథాకత మదోతత్పాత కాలాగకం
విద్యాబుద్ధియతం కరోతిహి గురో ర్భవ్యత్వ మాపాదయకా॥ శ్లో॥ సేమాన్య పాఠ్య
వరపింహకృతం వభ క్తి శ్రీబిల్వవందిత చరిత్రమిదం పవిత్రం, యావద్దివాకర
వికారకారకాః స్తావజ్జయే త్సుబయతా మమజా టవేయుః॥ శ్రీ

మ॥ కలిమానం టాకయైదువే లభుగ వేకత్రష్టవప్రగ్రహ, మ్ములకున్ కాంతి
యోనర్పుయః శ్రిమ లవమ్మున్ లేకయే బిల్వముగా, గలిపెగా బిల్వ గుహత్త
ముండు దళమిన్ గంజాస్త వారంబువగా, అలంబారి వికారి తార్తికవశ శ్రీక
పక్షమ్మువన్.

తి॥ వెం॥

- మ. గురుభక్తిన్ బంతువృద్ధావధిత క్షూరాన నిపాలనం
హరణ పాప్తయశోహి జనుదగ్మ్యత్కృద్భవన్ దెబ్బనా
కురే : యద్విఠ పెట్టు ఓమ్మః తయతో : యంతేనవద్దర్శదు
హరణోపజ్ఞ దురుద్యమక్వథితదీర్ వాగ్దేవోఽయతా :
- మ. గురుభక్తి పృథికుర్ మహామహం లనేకుర్ వర్మలోకైక దు
స్తర విస్తరిత విస్తరై నవ విశాంతద్వాంతవిత్కూలనా
విభాస్వత్త పథాస్కరుర్ వాయు వివృత్తా వృణా నాకు ని
వరే : ఓమ్మః త పెట్టు లైతివాకదా, యాచార్య విందానహి :
- మ. ఒకడుగా గన్నదడిట్టి యాకలిని నీ కోశ్యః కుద్యుండ, పా
య కుపాప్తాయుమి, గొల్లకుప్ప నకః తత్త్వంతమ్ము పాపాత్ముః తం
వకితా, వాగ్దేవీయంత పాహసిః వదీయారు పృథావంతె విన
విరలాత్ముం తోనరియః తోయనామి, వేత్తృత్వనకైతిహి :
- కా. పిటన్ జిక్కిన యాకృతమ్ముతను నేనే నేర్పనల్లే తుదన్
లోకుర్ వాహువార లేమో : యది లోలోః జీంత నేః గాంతుః వి
ద్యాకల్పదుర్ము లమ్మదీయగురు లేకవ్వింద రాకుండ నా
పాకంబేర్పడగా వచించి ననుః గాపాదకా చ్చియత్నించుతకా.
- ఉ. ఏటటిలంపుః వానములు వీయమకుల్యము కాపుః తారత
శ్లోఽపిలిట్లు చెప్పు, నవి సూరివరుర్ శిరసానిహంత్రుః నా
శీతచరిత్రోః గను మళికము గాః దలపోయః తోఽయ, మౌ
రా. కలివాలమేరి యను మంత నహంతరు ధర్మచింతనుర్
- చ. గురుః దోషితో నహాతుకము వొందొక వేడిమి సూనుగాక కో
వ రసము తగ్గః తేయుట కుపాయము తుండవె : వానిమీనుమర్
బెజుతుట, వానిగొంతుములు వెక్కిరిపించుట, "వేయ" లోతుయున్
జరిగెనె యెన్నదేది : యొకరాత్రు సుదాహరణంబు చూపెదే :
- ఉ. కలక యుండు నేని యను మూరక యుండదు వీకు తాదకం
వై రహిః వీడ పెట్టుః నది యెన్నదభీష్టము గాదః యిప్పుడో
హరణమంది కోళః బడగాః జనుదేరక యుండు గాని ని
హరణనన్ గుజించి మది దుఃఖము చెంది యభింతు వానయన్.

- చ. ఎఱిగి యెఱుంగ కేయమునేని పొవర్చియుఁ బిమ్మటన్ జనుం
 “దవరెః యనుంబు నేపితి” నటం చొకకొంత మదికా దవించి దు
 స్త్రమగు పావమేవియును దాఁటఁగఁ జాలెడిఁ, బైకిఁ బాపముకా
 బొరయుట తెల్పెనేని సరిపోయె నిరాగముఁ దాకఁ దంతతో.
- ఉ. ఎన్నఁటికేని గాళ్ళఁ బరుచే నదుపాయ, మమంబు నాఁడె పో
 నన్నగిలుకా, గురున్ దెగడు పాపాన మూచి యెదో లిఖించి నం
 పన్నగృహస్థులొ జనులమన్ననఁ గైకొన, వెవ్వరోనియం
 “బిమ్మము బాగు బా” గనినఁ బాడకు నోటి వచ్చినట్లుగన్.
- ఉ. చెప్పెడివారు నీ కకటః శ్రేయము గూర్చెడివారు గారు, నా
 చప్పనికూతలే తుదకు నదగతి జూపును పితు, సూర్యురా
 విప్పుడు విష్ణుఁ దైకొనుటకేనియు నే నిడు చప్పకూతలే
 తప్పక కారణంబునుమిః తప్పుడుతో విత నేని వీరుమిః

(7) అత్మవైభవపర్వము

- ఉ. నన్నును గారవించు నరనాథులు లే కొకపాటు పన్ని నీ
 యున్న పదంబునం దెటులనో పడ నెందితి నంచు నెందరెం
 దు న్నును గారవించు నృపతుల్ కక మన్నను లోక మొప్పు; నీ
 వన్నును విశ్వవినవలదా? యిలఁ దా నకలం బెఱుంగదా!
- ఉ. అప్పున్నపాదఁ దింక నొక యర్థములోఁ దన పోతెఱింగి మేల్
 చిప్పిల “శాస్త్రిగారి తెటు చేపితి వారిక మెల్లకాలముం
 దప్పక యట్లులే యిరుఁడు నాకు ముదంబిగో దానఁ జేసి” యం
 చొప్పుగఁ జెప్పె, నీవెఱుంగనో నుకః కోకిల వైతివంతతో!
- చ. ఎఱుఁగుదె యవ్వలాయన్నపు; విందుక యాకవిసౌమ్యు కాకితోఁ
 దిరిగెడునన్ను తింటి, వది తేనుపువచ్చిన యప్పుడైన న
 న్వరవతి సన్నుఁ జూచెడు మనంబిగు చూపు న్నరింపుమయ్య; క
 త్పిరులు కుమాకు లాపుపువిదమ్మునఁ జూకుదు నన్ను నేఁటికిన్.

తే. గీ * అత్మకూరును గద్యాల యరయుచుండు
 నాదురాకకు నేఁటిట; నీదురూపా

* “మీరు ఁటివెందులలో నెంతత్వరగా రాగిగిన అంతిత్వంగా వచ్చిన
 నా అంతికి చాలా సంతోషము గలుగును...”

నీకు మదయింపనేటికి ఏమైనా తెలిసి
జాగవడనేల యందఱు ప్పరువులుండి ?

ను నవిగాఁ దా వెలవాడతో దిగిసుమా పొగిర్పించె "ముచ్చిచ్చు భూ
మివి తేచ్చింగొని తంద్రిగారి యశముకా పెట్టెక్కఁగాఁ జేయు"దం
చును శ్రీయాత్యకురు ప్రజాధిపు తమాటాఁ దాకనిం బోయి వా
నిని జూపింపుము నేటిరాజులను నెందే శిష్యుడాయితీ !

ఉ. ఇచ్చినభూమి పుచ్చుకొనవేగని మావయి నల్కఁ బూసకే
వచ్చిగొప్పింపుఁ దంచను వృషాదురు గూడమ నేటి యీకరికా

* TELEGRAMS.

"Starting Bezwada to-morrow morning 8-15 train
come Bezwada"

Madras, 29th July 1911.

Raja of Amarchinta

"Atmakur Raja coming Bezwada to-morrow evening
meet Positively "

Cocanada, 19-7-11

శ్రీరాజా మారానేని వెంకట నారాయణరావు బహద్దరు జమీందారు పరగణే
మయిలవరం వగయిరా దొరవారు దండం

ఈనెల 19 వ తేదీని మయిలవరం గ్రామములో ఓచే శతావధానము చేయించ
దలచినాము గనుక మీరున్నూ బ్రో. శ్రీ. తిరుతిక్కాగారున్నూ మయిలవరం మకా
ముకు 18.4.11 తేదీకే రాకోడతాను.

మెలవరం }
7.4.11 }

R. S. V. Narayana Rao,
Bahaddar

శ్రీ రాజా వెల్లంకి చినవెంకటరామారావు బహద్దరు జమీందారు అచే నడిమి
తిరువూరు అంద విసగడప వగైరా యధేక్షు దొరవారు దండము.

.. .. అప్పుడు శతావధానము కూడా మీవలన చేయించవలెనని పున్నది.
మేము 1 దిశంబరకే బందరు చేరుచున్నాము ... .వెంటనే జనాని వ్రాయించవలెను.

81.11.1912 }
మదరాసు }

Raja Vellanky China Venkata
Rama Rao Bahaddar

గ్రృహ్యణ ముందరే : యశముగాక మతోక్కుటి విల్వః బోదుః త
త్సప్తధీతంబు కాశ్యపము దానము మే మది వక్షుకుండినకా,

ఉ. గుంటురి పోరుపేతువువఁ గోరిన యావరపాలుఁ జూడఁ బో
కుంటిమి, యాస్పపాలమణి యొందొక వైయనుగాక ఎమ్ము; “హం”
ష్టంబ మఱెప్పురో నుతువుమయ్య; భవన్మరపాలుఁ దొక్కొ : యా
దంబయు నొప్పుఁ దీసుడికిఁ దజ్జఁడు యోగ్యుఁడు నే నెఱుంగుదుకా.

ఉ. ఆయనయొద్ద నెక్కరియెత్తమలుం దతఁడేవి యిట్లుగాఁ
గూమునెడకా నహింవఁ, తలకోవిమదర్శన మాయె నాకు. బిల్
ప్రీముకుఁ దం చెఱింగితి, విదేయుఁ దతండును “హం” పర్వఁదో
హా : మొవ రాతకుండివను “హం” జిందిత భవన్మయంబునన్.

క. గుంటురి గుంటరి వాఁతలు, గంటిదీ బిల్కితి వటంచుఁ గ్రొమ్మిక్కునెదోయ
ప్పంటి గుంటురి గొంటరి, జంటలు జనియింపమిన్ బొనంగ దది నుకా ౧

తే. గీ. ఇంతెవరు “హం”ష్టదిరా పేరినెత్తితెల్పు
మల్లవారి నె మెప్పించి యుడఁడు వీడు
తప్పుకుద్రుసంగమును; పృథా మొప్పెవగురుఁ
దాదువాఁతలు గిల్కెదే భయము విడిచి.

కా* నన్నాసుల్ మొవ నెల్లరాతా వమన్ పాఠజ్ఞ గానెంచి పే
ర్ని న్నామాటలయందు వించి యనుమత్తింతు ధరుకా బోరె “హం”

Maṣaṣ, 24-10-12

(శ్రీరాజా నడిమితిరువూరు అండ్ వినగదవ వగైరాయశ్రీజ్ఞు దొరగారి వద్దనుండి);
.... శతావధానముకూడా చేయించుచున్నాము .. .. 6, 7 తేదీలకు తమరుబందరు
మకాములో వుండుటకు పార్కర్చించుచున్నాము .... మీజాబుకు యెదురుచూచు
చున్నాము.
చిత్తగించవలయును.

శ్రీమత్పర దేవతా పరీషాదోస్తు

క. *దేవీ భాగవతాంబురి, భావామృతము వృద్ధింది భక్తవరుల నం
భావించు మీడుదరితము, పావనమై చచ్చికడఁ జిల్లిభాతి గనున్.

గీ. చక్కెర పెక్కెడి చరిచీన వకువునఁ, దీవినీటి తెక్కు చేపదగిది
భాగవతామృత పాననంప క్తిమ్మై దధిధి చనకదేవిని రాహుమహిమె.

(నంచు తనెంద్రానకవృత్తి) జ్ఞానానందులు

వన్నా : యెవ్వరినోట వచ్చినదో నా కామాట వాళ్ళిచ్చు, వా
రి న్నే నే చవి యగ్గెదన్ పునుడో సూరికేపుడుడో; భృష్టుడో;

ఉ. భృష్టుడు వర్కెనేచి యలవానికి వందనముల్ పుటించు, మ
త్కృష్టుఁ దెవండుగాచి చవి కేల్కొనిపంతు, వృథాగ నెందు కి
ముప్పివృసంగ : మౌరపుర, మూర్ఖత యెంతకు వచ్చె : దిర్ఘతి
వృష్ట నెదుర్చలేక పెలుచన్ గుఱుచల్ లిఖియంతువే. సుతా :

మ. పునఃకేటందు దివాకరుం డనఁ * గృతఘ్నముండు తద్దేవుపే
రున నెవ్వనికులం దిలక వెలసి సారూప్యస్థితిగా వాచికోఁ
తెనఁగన్ జాణకృతమ్ము బుందునెడ రేపే వచ్చి పాక్షిద్విరో
చను నోడించుఁ డనుచుమాహజలదవ్వర్పాను కేతుపృథక్

మ. ఎవరీ "హ" వ్వనువారు: పీ పెఱుగుచో నేర్పాటుగాఁ తెప్ప, వా
రవపిపాయరొ: మంత్రినత్తములొ: లోకాలోకవ్యంతు
తువనప్యావృతదివ్యక్తి ర్తికలనాస్పూర్తిన్ విడంబించువా
రెవరేదిగా జని వారిపెచ్చు గొని పీ యీవాక్కు బందించెదన్

మ. ఎవరా "" వానియు వన్నెయున్ గణగువా, రెండుండునా రెట్టిపై
భవ మొప్పారెడువార, లేమతమునగా బద్ధాదరుల్ : పెప్ప పీ
కవనమ్మున్ గురుభక్తియున్ మిగుల క్లామాపాత్ర మం చెంచి వి
న్నవమాదింపఁగ "హంపు హ" వ్వ విరొకో: యంతేచివట్టావ్వహ

కా, తావత్కవృత్తిభం గమంగొచి భవద్వాణిగా విలోకించి పీ
భావంబుగా పరిగా గ్రహించినయెడగా బల్కం దొరుక "హంపు", పీ
చేవల్ సూచన వాచి కింకొకవిపైఁ జీకాకునుం బుట్టునే:
దేవానాంప్రేయతాశపి: గురువి విందింతే యనశ్యోక్తులగా.

మ. ఒకవందర్పముఁ జూచినగా పకలముగా యోజింపఁగా వచ్చు పీ
యతిలంకత్వము వేత చెప్పవలెనే: యాయా దురుద్యోగమే
పృథివించున్. బునరు క్తి కావ్యదుఃఖనై వర్ణించుచో, "జెప్పొకం,
దొకఁడో: పిద్ది' యటన్న సామెతనుమి యూహించుకొ, మూత్కలో

* (ప్రేమద్రామాయణములోని అదిత్య హృదయమునుండి.)

క్లో: కృతఘ్నఘ్నాయ దేవాయ జ్యోతిషాంపతయే నమః

చ. "గురుఁ డెటువంటివాఁడు : గుఱకొటియెడఁగా, బరితంబువట్టి, కాం
కరి : నను నెట్టివానిగను గన్నాన నేర్పితి : తచ్చరిత్రమున్
బరిపరి నాచరిత్రమును బట్టి వచింపు" మటన్న స్వప్నమం
దరయఁగఁ జేయునందిక యథార్థ మటర్ భజియింపు మీశ్వరిన్.

ఉ ఆపె వచించు సర్వమును, నాయమ కెందును లేదు గోష్ఠ, మే
పావము నెట్టి పుణ్యమును బాలన చేసెడి తల్లి "హంబు" దా
వీవయి నుంచునో : విను గణింపక నావయి నుంచునో : వృథా
లాపము బాప్చి కన్నానుము లక్ష్యము తప్పక కొల్వ మందికఁ.

క. గురుశిష్యదర్శముల శం, కరుకతనకా వినియె నాపె స్పాందమునం ది
త్రైజుఁగు కవంబుడు నీకుక, దరణోపాయులు చూపఁ దగు నాపె సుకా :

క. ఓరా : నను హంబుని నీ, సారాచారములు మెచ్చు జనులుం గలరా
కోక్కి : రమ్మరమ్మ పోవుద, మేరాజమ్మ కడలేని యిది తేటపడున్

ఉ. మూల ముడిఁగి సారెకును ముష్టివ్రసంగము నీవు బావయుకా
జాల రిథింపవచ్చు, నెకనక్కెము లాడఁగ వచ్చుఁగాక, టా
ట్టా రెటు పాగు వేజొకయెడకా : బొనరించిపరోపముర్, వృథా
ప్రేరియబున్ శిరమ్మునకు ప్రేగు పుటంపక యాడఁబోవునే.

ఉ. ఎన్నిటినేనిఁ గప్ప జగదీశ్వరకరం బగుశక్తి, యట్టిదే
యున్నయెడన్ గురుందెగడి యున్నతిఁ గోరఁగనేల : కీర్తికికా
దిన్నవిశ్రోవయే కలదు, దేవుఁడు దాని నొనంగకుంబయే
యిన్నిదొనంగు రిక్కరణి నీవొనరించునిమిత్త మర్పకా :

162

కా పావంబుర్ వలురీతు, లందెదియొ యెప్పొటన్ మనుష్యుండు కా
మాపో రేపొ యొనర్పకుండుట యనంతావ్యంబు, నేఁ దన్ను, హా
లాపానాదులు నైకముకా ఘనులె హేలన్జేయుచున్నారు నీ
నాపాదించు కృతఘ్నుకాభరమొ : త్యాజ్యంబోఁ జామి యేటికా.

ఉ. దీనిమహత్త్వముకా దెలిపి తిన్నవి శ్రోవను బెట్టకున్నచో
హీనునిగాఁగ వకా విలుదు లెంతరు, నీకును లేదు ముక్తి : దెం
దానఁ బునఃపునర్యసన నాగుచుకన్ గుఱివేసి చేసి న్యా
ఖ్యానమొసర్చి తిన్నఁబడి కైకొనుచుయ్య భుమార : భద్రముడ.

క. వినుఁ జెఱువ నెంచినకా న. మృను * "నేదో"కవి. యటంచునుం దిట్టినజా
లును జేవియొద్ది కంచినఁ, జనువడదే, వాడుకోర్కె. బ్రహ్మాండంజే : 188

పల్లెపాలెము.

* "శ్రీగంగాగిరీనమానులగు .. రావుగార్కి. వీవు వెంకటరామ
కృష్ణకవులకును తిర్పతి వెంకటకవులకును తంత్రిము పెట్టినట్లు విన్నాను నీకు
అందువల్ల వెంకటయైనను లాభములేదు నాపేరు వ్రాయకపోవుట మరచి
వ్రాయలేదు. (బాతుమాటలతో చేవ్రాయ)

ఇందు చేవ్రాయ మాంమదిగలుకూడ నుచ్చరింపని బాతుమాటలతో వ్రా
యటట్లుండ విది యెవరినుద్దేశించి వ్రాయఁబడినదో వారిని దిట్టిన తిట్లకుఁ బరి
మితలేదు. మఱియు వీయత్తరము కావి కార్డుపై వ్రాయఁబడినది. మొదట పెని
సిలుతో వ్రాసినవిదవ వేజొక నిరాతో దిద్దఁబడియున్నది — ఇక నొకమాదిరి
పిరాతోఁగూడ నొక క్రాముడియుఁ గొమ్మును నవరింపఁబడి మొత్తము మూడు
వ్రాక యవయోగింపఁ బడినవి, కార్డుపైని ఆరెగ్రెస్సు మ॥ రా॥ రా॥ అని
యున్నది. దోపల వేయవిధముగా నున్నది. బాతుపేరితోఁ జేసిన వ్రాయ కార్డు
పైనిగూడ పెన్నిలుతో వ్రాసినది కలదు మరియు విట్టిదే వేజొక యుత్త
రముగూడ విట్టిచేవ్రాయతో వీయన నుద్దేశించియే వ్రాసినది కలదు. విషయ
భేదము లేదు గాని యందలి యంశములు మఱియుం బచ్చిగానున్నవి. ఇందు
రెండుబొమ్మలు వ్రాయఁబడియున్నవి. ఎన్నో బాతు లనేకవిధముల ననందర్ప
ములుగా రితింపఁబడి యున్నవి అవియేవియు విందుదాహరించుటకు రాజానన
మొన్నడు కాని యందుఁ దుట్టదుదను వ్రాసిన తప్పుడు వీనవక్యముమాత్ర ముదా
హరణయోగ్యముగా నున్నది

"పీ॥ పురుషుండవో కలిష్టపురుషుండవోకాని భూమికేతువుతోడ తుల్య
మగుదు భయమెక్కింతనులేక నిర్భయంబుగ వీవు గౌరవమృగరాజుతో తుల్య
మగుదు, వీవలుకును దాని పలుకొక్కటియే కాని కూయదెప్పు దొక్కసారిగాని
శ్రీ॥ గీ॥ యిట్టి వీ దుష్టచరితంబు యింపుమీర. వ్రాసినాడను నేను పహ్లావునగ.

చింతగొరజవలెను.

య మిష్టరు (అవాఙ్మయ చేవ్రాయ)

యూవత్రికలు యతరులకుకూడా పంపివాను.

అ "ఎప్పుటికేని వీచరటినే సుఖముండువుగాక, నాడునే
రెప్పుక యుండినన్ నృపతిచే వివిపించెదఁగాక ; వీడు నా
తప్పుడు పేరు లీతవధానమునుండి మరల్చుఁగాక" యం
చిప్పనిఁ బూచితిన్ జరిగె విన్నియు నొక్కటి తప్పకుండఁగాక.

అ, ఇప్పుటికేని వీయెడలనే దయ నా కధికంబు, వీడు నా
అప్పుఁ బ్రేరంగ మంతగ నెదఁ జెవరింపడు, వీవు పెట్టవా

కా పై యుత్తరములు వ్రాయువారు వ్రాయించువారు వీవియిచ్చుదీక్షింపఁ
బడినవారును జాల దగ్గర బంధువులు మా శిష్యులొనరెడి యనందర్ప వ్రేవంగ
మును విని మందలించినందులకై వారివంకనుండి యిట్టి యుత్తరములు వెలువడఁ
జొచ్చినవి వీనికి నంబించించిన రికార్డు నర్వమును మావద్దనున్నది. ఇటీవల
వీయవార్యశ్రుతియుత్తరములంగూర్చి బంధువముచున్న కొందరు చేరి మందలింపఁగా
జరిగినయంశము లీక్రింద సుదాహరింపఁబడుచున్నవి.

"ఈమధ్య వెంకటాచార్యు యిచ్చోటికి వచ్చినారు. అప్పుడు యా
యుత్తరము నాకు వచ్చినట్లు ప్రసంగవశమున వచ్చినది ... .. వెంకటాచార్యు
మయ్య తమ్ముడు నత్తనారాయణ పిరుగక వ్రాసినట్లు దక్షిణామూర్తి మొదలగు
వారియొద్దను అన్నాడట. . దగ్గరిబంధుత్వకారణమున నేమియుదలచక
మాటలాడకూడనన్నారము పాపపుణ్యములు భగవంతునకే యిరుక .... మా
మీర లేనిపోని మాటలాపాడించి ఎవరు వ్రాస్తే వారే యనుభవించురని .. ...
యూరకున్నారము ... .. వెంకటాచార్యు తమ్ముడు మాత్రము "మా అన్నయ్య
వ్రాయమంటే నేను వ్రాసినా"నని అక్కడక్కడ అంటున్నాడు. (చేవ్రాలు)

కా దీవికరునామనిగూడఁ గొన్ని పంక్తు లీక్రిందని వ్రాయఁబడినవి.

"వెంకటాచార్యు తమ్ముడు నత్తము అక్కడక్కడ మా అన్నయ్య
వ్రాయమన్నాడు గనుక . . రావునకుత్తరములు వ్రాసినానని చెప్పడముచేత
వెంకటాచార్యుయే వ్రాసినాడేమో లాని నే తిలచి మొదట మీ విరోధములు
నానీడకు కూడ వచ్చినవి యని మీ పేర వ్రాసినాడను."

కా కర్తవ్యమునైన పేరకర్తవ్యము మొదకః అనునాశ్రి

క్రిందటి పైయుత్తరములలోని సంగతి సందర్భములను బట్టియుఁ బ్రాక్షణి చిహ్న
రించి మాశిష్యుఁడుగని గురుత్వక్రివి నిర్ణయింతుమగాక, ఇతఁడు చెప్పి వ్రాసా

తప్పుడుఁ జేరు లాశవదానము పేరును మాపుచుంట నా
ముప్పు నడంచుటొంటె విడి పూనితి విక్రమము నమ్ము మర్కటా.

ఉ పూనిన పూనికగా దెలిసి "బొట్టకుఁ బూనితి పైపుఁడంచు నా
పై నెనరుంచుఁ డంచు నొకపాటిది యుత్తర మంచికోక, దు
ల్యానపుఁ దోవఁ దొక్కి యమాదము పెంపొనరించి కొంటి, వి
ష్ణవియు మంచితోవఁ బరు మిం కవరాదివి కాకు వాకులగా.

ఉ. భాత్యక దాచి వేతొక యువహృపు మార్గముఁబట్టి పూర్తిగా
శత్యక వెళ్ళఁజెట్టియుఁ బ్రసక్తికిఁ గాచి పశ్చిమక్తిగా గురు
ప్రోత్తము లవ్వతా పలువఁ జూచెద, వింతటిలోనె నాయక
వృత్తి మహాశ్రమోనె : పలుపట్లను బండఁ గవించుచు బండఁగఁ

మ "అవధానం బొనరింప లేఁ డతఁడు, నాయాచార్యుఁడుం గాఁ" డటం
చవనిన పేర్చుగఁ జేయలేవు విను మట్నా : "తప్పు పైరింపుఁడీ
యవివేకం బొనరించినాఁడ" నన నార్యప్రోత్తముల్ పెచ్చు "ము
ల్లు వెలార్చుంగను గొట్టు గొట్టికొనుటల్" లోకుల్ సృశంసింతురే.

క. "దాసువితప్పులు దండము, తో నది": నామాట వినుము తుప్పుపువ్రాతర్
వ్రాసి కలహమ్ముఁ జెందకు, మోసుక : బుధు * లాడుమాటబూకొనవకటా

ఉ. గుట్టును మట్టునుగా దెలియు కోయిలపిట్టపు గాన నా యెడగా
జెట్ట యటన్న విశ్వయము, జేకుజె వీకుఁ గుమార : నాకడన్
జాట్లమొ, దైవమో యనిన చూపున మన్న వృషాలు రెండతో
పట్టణసీమలం గలరు పల్లెలయందుఁ గలారు పుత్రకా :

178

వివదో నడుగనే యక్కరిలేదు తనంతకుఁ దానే యాకవితమ్ముఁడు వ్రాసి
నదోఁ దమ్మునింబట్టి యన్నగారి వివేక మనుషేయముకాక మానదు. అయీ
బోకలయందలి యోగ్యతను గూర్చి భగవంతుఁడును దత్తబ్బలగు యోగ్యులును
విమర్శింపఁదగువారు.

* బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటాస్త్రిలవారి వన్నిదికి (వనరత్నమాల)

ఈ తిరువతి వేంకటేశ్వర సుదీతిలకుల్ విలసవ్వతావధాః సరతివల్చిన్
కవరవార వధాన్తలంన్ జయంబుగాం : చిరి వరకీర్తి దిత్తబలఁజెంది పసుజ్జ్వల

ఉ. ఆందఱఁగూడ మూర్ఖు లని యాడితి. వేగతి వోరువచ్చెనో
వందలు వేరు పండితులు పత్తిక లిచ్చిరి; యాదు నొక్కఁడుగా
మందుడు గాని పండితుడు మంది వివేకి యెసంగఁ దొక్కొ : ఏ
చందముఁ జూచినన్ దెలియు సాహసి పం చెటువంటి వందకుఁ.

చంద్రివావరి : స్ఫురణముఁజూపఁ బండితులు భూరిముదంబున వస్తుతింపఁగఁ॥
ఉ॥ అరయ నభ్యుత్థములయందు మదంచితమైన సాహితీ దోరణి మేలుమే
లని బుధుల్గొనియాడఁ గవిత్వవిద్య కా దారము వీరలేయనఁగఁ దద్దయుమించు
పొగత్రేగాంచి యాఁ దీరు బదారభావమున దీపితులై వింపిల్లుమండఁగఁ॥
ఉ॥ వేంకటరామకృష్ణు లను పిన్న కవీంద్రులు నేఁడు వారికిన్ : పంకలఁబెట్టి
వారల ప్రబంధములందు విమర్శవంబునఁ గొంకక వ్యర్థలోపములు గూర్చుట
తాకు దగ్గునేర్చుటై యింకిటఁ బండితోత్తములకెల్లను గర్వముగాఁగఁ దో
చెడున్॥ ఉ॥ పిన్నులవారు పైకొను కవిత్వపదంబునఁ బిద్దులేమివా కొన్నును
రాజులు గొని కుంజరమేగ మృగంబులెన్నియో, వెన్నడికూపినకా బరువు
పిడ్డొనునో కరికంచునెంచి లో నెన్నక వీరలయ్యది యుపేక్షయొనర్చుట
మేలు సూడఁగన్... ఉ॥ వేంకటరామకృష్ణయకవి వ్రావరులో : వినుఁదీరు
నక్కఱఁ పంకలితుల్ కవిత్వసరసజ్ఞులునంచెఱిగించు మీదువే ద్యాంకములం
గనుంగొనిన వస్తుతలిం శతావధానమాఁ తంకములేక చేసినవిధంబును దెల్లము
సేయు మీర్చుదుల్॥ ఉ॥ బసమ మీకఱావిభవ మంచిక దాకువిత్వకత్తియుఁ
దీనిధులందుఁ గీర్తిగను తిర్పతి వేంకట వత్కవీంద్రులన్ : మానక నిండఁజేసెడి
కృమింబునకుఁ బవిపూనినట్లుగాఁ గావఁగవయ్యెడుఁ దగవుగాదిది పండితు
లైనవారికిన్॥ ఉ॥ పిన్నులు మీరువారు కడుఁ బెద్దలు విద్యంతున్ బొగర్తకుఁ॥
వన్నియగాదు మీకుఁ బెడవాదము వారలతోడఁ బూను మీ కున్న కవిత్వకత్తి
బుధులోన్పుఁ బ్రబంధములందుఁ జూపుఁదీ : చిన్నతపంపుచేతలు రుచించవు
మీకవికీర్తి దెచ్చెదుఁ॥ చ॥ తిరువతి వేంకటేశ్వర సుధీమణులార : యనేక
రాబ్బులాం తరముల మీరుగాంచిన యాచారయశంబున కిప్పు డిట్లులై వ్యధు
ఎలవించినకా గొడవవచ్చునె సూర్యుని తేటగప్పినకా గురువగు తత్పరకామునకుం
గొఱవచ్చునె కావ మీరు బం దురుగు శాంతిభావమున నూర్కొని యెప్పుడో
యట్లు యుండుఁదీ॥

ఇట్లు

ఆడవి సాంబశివకవి.

ఉ. “కాకపు లెల్లఁ గాకవికిఁ గారికి మువ్వనుగట్ట” రంటివేఁ
యేకముగా జగమ్ము లివి యెల్లమ మింగిగడి నీడుబావ “మా
క్కాకలుదీరివట్టి కవిగండవిగా” నేటు పెప్పె నోటఁ నీ
కాకవిఁ గూర్చి తాను నొకకాకవియో, కవియో, ఏకంబోకో

చ “భయపడ కేను రా” ననుచుఁ బల్కితి జ్జన్మ యొకింత లేదెఁ యా
శయమునఁ జూచికో మొక్కట స్వాంతము మండి విశాపురంబు నా

“...తే॥ గీ॥ అట్టిమీయొద్ద విద్యల నభ్యసించి, కయిత మల్లంగ నేర్చును గాంచి
తుదకు, మీరుగురువులు కారవిమిమ్ముఁ దెగడు, ననుఁగొనిమ్ములు గలరవి యనఁ
గవంటి, క. వారలదెసఁ గోపింపక, తాదాక యుండవేఁదెను గాకున్నకా
దారించుక కోపించిన, వారికి నేనుంబుగాదు వండికులారాఁ ॥ ఉ భర్తన
మఱ్ఱు లోకతవదానకతాంగమఁ దారిసూపఁగా, విద్యలమైన మాగ్గమున విన్నల
తిర్పతి వేంకటేశ్వరుల్, గూర్చివిదేశదేశములఁ గుర్చిమ్మరఁజేసిరి నేనునీచుడు,
షష్ఠ్యమదేమె యాచ్యుడును గాకపురీధ్యఁగ దొర్లెదిక్కటా, క. నీకుఁగల
యశము పెదగదె, కాకపులంబాఱుదోలి ఘనతిర్పతి ను, శ్లోకుఁడును వేంకట
కుఁడు, సాఁకుమనుష్యులు నిన్ను జయ మగు నీకున్. సూర్యదట్ల పైదర్శనం

... .. శ్లో॥ యేగీరకం పృథిదివం పతంతి
విలుఖాస్తుతాః, తే గురుదోహ పాపాత్పురి, విముద్యంతే న నంశయః

ఇట్లు, రామనాగేశ్వర భక్తిరస పృథావ కీర్తన శతకకర్తయ విద్యర
నాంధ్యరేఖమంశ కావ్యరైయగు — తమిడిపాటి అయ్యప్పకాపు, హెచ్
నావ్దరు.

మండవల్లి, లింగాలపిళ్ళై, కృష్ణాజిల్లా

11-12-12

Injeram 6-8-10

“....ఉ॥ పూతపరిట్రులైన తమబోటి మహాకవులందు వ్యర్థపుం, తాకురి
మీట వాగ్వ్యయము, నల్పినచోఁ దమరెంతయో మహా, భ్యాతిని గాంతురంబు
మదిగర్వముచే నిలఁగొందఱుండులా, వీతివిదూరులన్ గనిన నేరమటంబుఁ
దలంచకుండరే, చ॥ కవులని పేరు పెట్టుకొని కాలముపుచ్చుచు నొక్కచో మహా
కవులను దిక్కురించుటయె కార్యమటంబుఁ దలంచువారు కా, కవియగుఁగాని
నక్కవీఁ గాకప నామ మిదెట్లు చెల్లు న, త్కవులకు దీనబోవమది గల్గ దొకిం

దయకు వివాసమైనయెడఁ దత్త మందహాః పాణిహాః వి
కృయముగఁ దెల్పుమీ । పశ్యన్ జాత్యైద, వెంటనె వచ్చి తీరెదన్.

ఉ, చక్రముఁ బట్టి నే నమమఁ జక్ర పశ్చిష్ణయోవర్షియాన్ దూ
వక్రము మేగు దేర నది పార్థునుపేక్ష యటంచ నెంచి "యా
యక్రమ మెట్లుపేతు నస్మరాత్మ్యుఁడ నయ్యోద" పంచుఁ గొంకతే
చక్రము దాల్చె శౌరి, యది పాహన మిచ్చెడుఁ గాక నాకిటా.

178

చుచుంచి చూచినన్. గీ॥ గురువులనె వెక్కిరించెడు కుమకురింక, తల్లిద
డులినేరీతిఁ దనువగలరా, యహహః వారలనేమనియవఁగవచ్చు, గాలమా
హృద్యమని యెఱుంగ వలెఁగాక.

వెలువలి వీరళంకఁకఁమూర్తి పా॥ చింతామణి.

మ॥ గురుచే బ్రహ్మ, గురుండె విష్ణువను, వాక్కున్దూలఁగాఁ బుచ్చియే
తెరువో మాకమరెన్ గదా యనుచు నెంతే యుద్ధి తల్పిబ్బుగా, నరసుర
మెచ్చఁగ నెట్టలాఁ బరమచే రాయణా బోసంగున్ బరా, త్వరుఁడెట్లారక
యొందుఁ, దప్పుని ననేతాదృశమే లేదు, మీ, రరయుండి యాదెబోధపేతునని
చక్కం బెల్లఁ జాటించు మీ, గురుశిష్యకృమబోధి గీరతమునాకుఁ బంపుఁడి
యొందు ...

ది 4-3-1811

శిష్టా వెంకటసుబ్బశాస్త్రి

పొన్నూరు బోస్సు, గరికిపాడు

క॥ శ్రీతిరుపతి వేంకటకవి, నేతలకు జగ త్రుప్తిద్రవిరుచువితక్య, భ్యాశి
శ్రీస్మతులకుఁ గరు, జాతత్పరులకు వివక్ష నాగహరులకున్ గీ॥ అన్యుడీయబో
గేళ మహాత్మ్యమందు, గురుమణిసూరిలో మిమ్ము గూర్చుకొనెడి వైభవము
పట్టకున్నను వ్యాకరణము, గణపి ముం దేని శర్దాది గరుణ విదరె గీ॥ వాయన
వ్యాసముఖమున వారెక్కన్, చక్షితకునొప్పికొనినట్లు వృష్టమగుటఁ గోకిలలకు
రామాభిఖ్యా కూడ దనుట, వారె జాకములుగను గావలనియొందుగ్రి సీ॥ కాకం
బుపేరిడి గ్రంధంబుముందు గాఁ గన్పించి చేసిన జారణమున, "పాపిచిరాయు"
చన్వాక్యానుగతిఁ జిరజీవితకు గురుమాషిండుకతనఁ "పులిఁజూచినకక్క" యన్నో
ల్పి నే తిద్వాద్యభావక నామము ల్వడులుకొనుట, బలివేయుచునుండి బయలెక్కి
నను తలర్ దొక్కివ్వనవకవి తారయుంటఁ గీ గాకవీధుద వట్టారిపేకమునకుఁ

మ. అవదానం బొకమూల నుంచు మది యేలా, చక్కగాఁ బర్యమన్
జవిగాఁ గూర్చి పఠింపఁ జూడఁచెః పీఠాశ్రయముఁజూతు మీ
యవనీకుం డయిదే విమేషములు నాకర్పించుఁగా, కా దినం
బెవియుఁ జూడక పీఠకే నిలుచున్గో, తేని మెప్పించెదఁగా. 180

చ అయిదువిమేషముల్ “బయలు” వర్షణః తేనియు నైదు యానుముల్,
వయ నెల లైదు, పిమ్మటను వత్సరముల్ మఱియైదు నిచ్చి “మీ
దయ” యవిసించుకోఁదగిన దార్శము మధ్యుపవర్ణ్య లిచ్చి, రీ
మెయి నది చూపుఁ గాకమం పృషేయము గల్గిన నోపకఁ బితా. 181

చ. వెనుకటిపోల్కఁ గాక మిది వృద్ధగృహం బని పేయ లే దటం
తనుకొనినాఁడ వో తనయః యజ్ఞాఁడనై కదః కాక మంటి దా
నిని జిరజీవిగాఁ బెంపు నిర్ణయముల్ విన వొక్కఁ యెప్పుడో
క్కనియతిసే కనంబడెడిఁ గాకము లోకమెఱుంగదే సుతా 182

ఉ. “కాకము వచ్చె” నంచు న్నవకాంతునితో పదియించు వాఁడవో;
లేక “బక” మ్మటించువో; మరీఁనుఁ డందువో; తేను దప్పనం
నీక యనాదరించు నటులే పుటియింతువో; త త్వతాస్థులన్
మూతక నంపుటించెదవో; మొక్కెక్కదవో; నుతి యేమిచేసెదో. 183

ఎగిన వారలు వారలే తగరు మీరు బరభృతత్వంబు “నందర్క పృథుమంబు, తెప్ప
కొనుటకు ఫల మిదిసిద్ధమయ్యె ... గీ॥ మొదల శిష్యుగాఁ గొనుఁడని మొదలు
పేట్టి తుదకు నే మేమో చెప్పఁగాఁదొడగినట్టి, తప్ప పైరించి నాయెడ దయ
నుటెంచి, వారితోఁ బోలు చాలించవలె క్షమించి గీ॥ అహహః యెవరెంత
పునులైన నన్యత వాడు, లగుదు గురుశిష్య మర్యాద వంకరింపఁజేతుఁగాఁ
గూడదటమంటి శిష్యులేలః యున్నకీర్తిఁ బోలు లేకున్నమీకు, గీ॥ ఎవరి
పాటవ మెట్టిదో యెవ రెఱుంగ, రెండు కనములతో వాద మేమివలము, పెనిది
విషవృక్షమెదియు తెరుకరాడు. తమకుఁడెలియని ధర్మముల్ ధరణిగలవె.
ఉ॥ గీరతవద్య వర్షములఁ గింకవి వంకణముల్ ముతంగె గం, వీరవచోపవద్య
నుల పెంపునకుం గవికేకిలోక మిం, పాఠఁగఁ బాఠవించెను మహాత్మకదంబును
బుల్లపిల్లె వా, భారత మేమిరక్క యను భంగిని గీరతమన్ తెలింగెడిగా.

బందరుకాలాకా

పాఠుఁన దరణిసేవకుఁడు

పెడన.

మల్లంపర్తి మర్రితాల్లనుఁడు.

క. నాకంతవాడును విని, కాకమె యనుకొనునో తేఱు "కవిమూర్త్యున"
 పీ కిట్టలపగఁ జెల్లినె 1, పీ: కలిపురుషుండ వంచుఁ జివా బ్లిచునో. 184

సతీర్థ్య సంపార్థనము

(వే. పృథాకరఘ్ని) స్వదర్శనప్రకాశితుండి

కా॥ అమ్మా : భారతి : శ్రీమహర్షుకొని విగా యాచించు వొక్కింత పీ :
 నమ్మనమ్మునఁ జేసి మా తిరకవర్షమ్ముందు విద్యాకరుల్ : తెమ్మల్ కొమ్ములు గల్గి
 చల్లకుల వర్తిల్లా వలెన్ సర్వకాం : తమ్మై బోవరె వెండుఁ బండితవివాదస్పార
 బావోద్ధతుల్ : మాఁ ఉడుగుంతయ్య సతీర్థ్యులార : యడుగుం బొప్పినా కప్పి
 నామి : యడుగుల్ మొక్కి విరేయభావమున వర్ణశ్చియదున్నాఁడఁ మీఁ మడుగుల్
 వత్తికలోఁ బలింది రవి పీఠుల్ సూదివల్లయ్యె నేఁ చెడుగుల్ కోకిలకాకముం
 గనిని మీరెయ్యమ్ములా మెత్తులేః ॥ శ్రీకర చెక్కవల్ల కుంపిండుకాంకుని వేంక
 షేశ్వరా : త్యాకువి సద్గుణవర్ణనరుఁ గాకివిగా మఱి విష్ణుకంఠ సు దీక్షువి దత్తమున్
 దిరువతిఁ గురువండితుఁ గొంగఁగఁ దనుం : గోకిలగా వచించుకొని కొంతక
 కైకము వెల్లడింతులేః కా॥ అచ్చానేకమహర్షి విష్ణుతమహర్షాచార విష్ణుఁ
 ముల్ : ప్రియద్రావులు నేఁటివాలమునయం దెందెదతో విజ్ఞనేఁ వర్ణమ్మల్
 వడఁగూర్చి నంచు గురుశిష్యన్యాయవిర్మాణ మూఁ లోచ్చేదమ్మున కీరు పార్వదీతి
 రొక్కో : రామకృష్ణాహ్వయుల్ : ॥ బిల్లలగవ్వయే సలిపింపక విద్దియనేర్పి
 కున్న నం : దిల్లిగఁ గాంచు పద్మరు విరేయతమైఁ గనుచుంబదిం బదిం బల్లవి
 వేళ సుష్కరణ వచ్చుచు మండుబలేక యిచ్చమైఁ గల్లలువల్కుయేమి యెదికమ్ము
 గణింపఁ దలంపుఁ గొంటిరోః చ॥ శ్రీమవడి విద్యలం గలుపి పాఠే ప్రయోజకుఁ
 జేసి వృద్ధికిం : బ్రీమవముఁజెందు వద్గురు మతావలఁజేర్కొను టాక్కగొరవఁ
 త్రిమవతిహారకారణముగాఁ దలపోపెరువారి వేరి గాఁ వమువివ మెప్పుఁ దిప్పురు
 కనన్ వివ వయ్యెఁ గదయ్యె యయ్యెకకాః మాఁ గురువుల్ తిర్పతివేంకటేశ్వరులు
 మీరుకా మాకు విక్కింబుఁ తఁ త్కరుణాసారమె కారణమ్మరయ విద్యాబీజ
 మొక్కింత యం : కురమందన్ మవ తెల్ల విక్కిముగ మాకుకా వాడిన్
 శిష్యతాఁ గురుతల్ లేవను మీ మడుల్ వివివ నేహూరుండునుం గుండెలుగా
 ॥ "చెప్పఁబడె" యంచును వచించితి రొక్కోడఁ జెప్పినేనియుం : బప్పువి

ఉ. భూదగ విద్యమున్నయెడఁ జూపెద నాదగఁ వార్ధకంబుఁ నిన్
 జూర మనంబుచుం గలదు మా నుతఁ పృథ్వికోర్కెఁ బావ కీ
 జూర నెఱుంగఁ జెప్పి యొక జాబును బంపుము "నైదు" తీరు నె
 వ్వాదెద, శక్తిఁజూపెద నహః! యని మీన్మవుఁ దక్కఁజుం వదఁగ. 189

కూతలే" యనుచు సాహసమెల్లము వెల్లడించినా రొప్పులున్నవారఁ జగముందు
 పొలింగి యిటుల్ లికింవఁగాఁ జెప్పఁగ మీకు నెప్పుగదీ జేయఁబా వాయు
 నాదెవోగదే ౩౩ అన్నాఁ మీరును బండితవ్రసరులే యన్నియుకోఁ గల్గి పై
 నెన్నందే వోకఁబిమ్మఁడుం గలిగి వాదించేది యంతేది వి ద్యద్విక్రమ్ముగ
 పికదం బడువనై యల్పజ్ఞఁడే యయ్యఁ మీ కన్నకా మిన్ననటించు మిన్నుఁ
 గను నెట్లా మీకుఁ జింతింపుఁడీ ౩౪ వేంకటాశ్రమందీతకవి వ్రసఁపావము
 లాశ్రియించి వి శృంకముగాగడించితిమి శక్త్యనుసారము సంస్కృతాంధ్రీ కూ,
 లంకపాపాహించి గనునలాఘవముం దగు శబ్దాశ్రమంఁ బంకమయేమఁ మదమవు
 నస్యముఁ దక్కరుదాత్రమే చుడీ ౩౫ పొల్చుగ నద్యసించితిమి మువ్వల వేక
 ముగా నర్చుమో! వ్యర్చమో శబ్దాశ్రమనయందు నవారికులీనుఁ డేమనంఁ
 దెల్పఁగ నేమిలాభముఁ గలిగెను వేంకటరామశాస్త్రియన్ వేల్పుఁగున్ గురూ
 త్రముఁడు వేంకటాశ్రమహర్తబోధముల్ ౩౬ అంకిలిలేని చొక్క కిరనై నయతం
 దలికాంతమూర్తివి! పుంకహృదఁకరుండు మిమపాటికురోద్భవుఁడాత్మపేది శ్రీ!
 వేంకటాశ్రమస్థుడవి ప్రేముడి కెంతయుఁ బాశ్రమింక మా! వేంకటరామశాస్త్రి
 కెవ వేయిటి కొక్కరుఁడేవి కల్గినో మఁ గురుఁడుఁ దైవములేరు నేఁ దకట;
 యాంగ్లే విద్యలన్నేర్చుట! అర్థ కంచున్ వచియించు వండితుని పోల్లంకమ్ముగా
 నొక్క నే! ర్చురి యాంగ్లేయ కలార్థి "మీచదువునేర్వకా తక్కివేకూడునా! నరయం"
 దంచును మిమ్ముఁజెప్పినఁట, యయ్యఁ! యంకఁజాలింపుఁడీ ౩౭ ఏల వృధా
 వ్రాయాసపద వెన్నెఱుంగరు మీకవిత్వస్థంఁ బోలిక లాలికర్ తెలువనో గురు
 రెవ్వరో తేటతెల్లఁగాఁ జాలును జాలుఁ గన్నన నశక్యమటించును బాదాద్రీపు మా!
 ల్లాంబు శమనమాఁకలిగు చందము దోఁచెఁగదయ్య యియ్యెదన్ ౩౮ పట్టక
 మున్న వేతలయ పొల్చినఁ బొల్చురుగాక పావముల్! వట్టివశింపరే విజమువల్లుఁడు
 వేంకటాశ్రమింకఁ వా! దిట్ట లటన్న పేరు చవుదెంచెనా లేదా యొక్కంకలోన

క. పిష్టనో, బావయో, వృష్ణయోమ తేవ యశఃగ విట్టి యమః జెప్పికొనంగా
నానెట్టిపాట పోదేద, దేవుడు గలఁ దంచుఁ దెలిసి తిరుగుము తంత్రీః 188

మీఁ కిట్టిమతుల్ జనించవలెనే గురుఁ గూఱితి నక్క-పిళ్ళరుల్. మా మదికార
మున మించగొంధముల నెన్నో కూర్చుమా "శిష్యుఁడా కొడుకా" యం చొరు
లెండ మించుదయఁ గన్నొంచుం దగగా విష్టనే, రైదు కారుణ్యపుఁ బోల్చిమీఁద
నరె తల్లిబ్బుల్ వచింపించె దో, చెరుకాలంబి యెఱింగి యంకఁజనుమీ, వీనాల్లి
పొల్లకుమీ. వీ వీనుదోయికి విందు వియ్యంబులిరుమేర్చి మదికారములకుఁ
జేర్చదీపవాడు, విష్టంపుఁ జేరితేవియదపుల్ గలకైత వెలయంప వెన్నుకోవలయు
వాడు, గోదశిష్యులకుఁ జిక్కులుదీర్చి నెఱిపె నెలమి నేర్పఁగఁ బద్దగదగువాడు, తెలుఁగు
దేశమున వర్తిలు నెల్లరాజుల నలరించి విభాజింపరవాడు గీ. "కాపు కా"
వది యుఁచెడుకాకి యయ్యెగఁ దిప్పికూఁతలు పెప్పెరుజేయయ్యె కలకటా, వివరీ
తమ్ముగా వికత్వః, మెనయునాకవి శిష్యః తేకొవివకతన,

జంపకమాం

"తిరువతి వేంకటేశ్వరులు తేఱకువ మాకడ వాకు విన్ననే, రయ, మమఁ
జాఁద గొంతుదురు, రా రితికున్, విలసిల్లినార మే మిరువుర మిష్ట వారలకు
వీళ్ళువేర్ల" మఱుచుఁ గొందకే, తఱుచుగ మీరు వర్జింప నదంపడి నైరము
మీతె మీరలా, తిరువతి వేంకటేశ కవిదీరుల శిష్యులగుమాట ను, స్థిరః మిఁకఁ
జాలుఁజాలు గురుశిష్యులకా యిటు గుర్రుదలాట, యి, వ్వరయిన విన్న నేమనుదు,
రద్దిర, యేమనుచున్నవారె, త్రవినె యొఱుంగుఁ దెంప కవిజనుహాసీయక కర్ణ
చేదియుం, గురులకై పంగనామములు కూర్చుఁదలంపట బోయినే, విజు, బర
యువ మైనఁ గావి కందా యల తిర్పతివేంకటేశుం, దొరపెటిపాటివేత్తవరయుఁ
యందుకుకందితిమః విక్కు మెక్కురణివి బోల్చువచ్చు కతఘంజుప్తుహాకవిజానినిసి,
సురుదిరభోగభాగ్యమాలఁ జూరలఁగొన్న రవణువర్యుల్, తిరువతి వేంకటేశ్వర
సుదీపరులన్, మొనమొన్న వారిడ, గ్గఱినె పరిగ్రహం జరిపి కైకొవిసట్టి యొకింత
పొందితికా, విరిపెరు కైతమున్ గరిగి వీడికి నెక్కుడునున్న మిమ్ములన్, దిరు
వతి వేంకటేశ్వరుల దీటగు వారవి పేరుకొందురే, తఱుచుగ మీరుమా కతవహు
మొర్రుమటంచు జెప్పిగొం దురెకవ, యెమ్మడి వలుచుకుల్ మన తిర్పతి వేంక
టేశ్వరుల్, జరపివ వాదికన్ నవకు నల్పఁగ నొప్పుగునట్టి దెప్పు రె, క్కురణివి

కా. "ఏదన జానక వెంటవెంట బడుచి నేయిందగ్గఱజారియే
వాడక జారివమక బలింబు" బది భూపాలందె పొలింబుగ
"కేడియాత" దబంబు నేత్రములు తెంపెక్కంగ విజానామగ
కుడక గొట్టెడు గాక విర్యయడరుత్తుడేక పితాగమూర్తి.

187

అల్పి రెక్కడఁ బ్రకాశము సేయుదురాని వైఖరుర్. చింతలు పోవఁబోవఁగఁ
బ్రదిక్కి పవీనఁగ వర్తు లక్కటా. గరువపుఁ జెయ్యమల్ గలుగుఁ గా కవి
యొందొకడోట జాన కా గురువులవల్లఁ జానఁ దొరకొంటరె. లేక జగమ్ము
మెచ్చు మీ. పరువున కల్లవారు గురువట్టమునంద మెట్టురై రెః తా స్వర కరదిండు
చంద్రికల బాహున నెల్లెడ వెల్లిగొంచి యు వ్రు మగునట్టి వారల యశంబును
దాఁబగ, మాటుపుచ్చ మీ తరమగునే తలందుడు పృథా కృధ వివతుఁడయ్యః
అయ్యెఁ బో. జరిగినదానికేమి సువిధా మవస్కతఁ జివకమే యి ప్పురుసున
వింక దండుగ వివాచమలన్ మతి వమ్ముచేయ కా తిరుపతి వెంకటేశ కవిధీరు
శిష్యుల మంచు మించు నం బరమన నాకృతుడైమెయఁ బల్కినమే ల్పవిశావ
దూటి మీ వదహయ యింపునింపు, గురువర్ణులకుం దగు శిష్యులందు మీ మృగ
యందు రాదరింతురీ పక్షి లందఱు, దాన యశంబు పుకుఁ జే కుఱు, గురువర్ణు
లకా మిగులఁ గూఠిమిమిల మిముం దలంతు, మీ శ్వరుఁడును మెచ్చు, సేముఁ
గరు నంబరముం బరువార, సేమియుం బొరయను బొచ్చెముం గలుగఁబోదు
యత్థాముఁ జెప్పినాడ నః క్కఱగొని నాదు పల్కు విసఁగర్థిరయేవియు నాఁట
నాఁట యు వ్వుర నిరవద్యహృద్యతపంబుమహావికారతానవాం. కురములు
వాడిపోక చెలఁగున్ మెలఁగుం పలు తావులందు ముమ్మరముగ పల్లిబిల్లిగొని
మంజారంబు జీగురాకులై త్తి శ్రాం. బలిమముల్ వెలార్చు కుసుమమ్మలఁ బేరిమి
గాంచి మిమ్ములం. బలింబ నక్కరమ్మల ననాకరముం దనియించు చుండెడుకా.
మః "తల తెక్కం గరువమ్ము పీః దెవఁడురా. దైర్యమ్ముమై మాకుఁ దః స్వబు
నొప్పుర్ గణులింపేబానెఁ దలవంపుర్ కావలెకా పిది" కం. చలుకం జానఁ
దలంతురేని యొక లెక్కనే. మహిష్యాయువిం. దలదాఁబందలపెట్టుమీకు భయ
మందకా రామకృష్ణాహ్వయూర్. కాః తేటర్ దేవిన నక్కవిత్తిమనుఁ గీర్తిం
గాంచుమన్నట్టి మీ. బోఁటర్ యక్కవిశామ్యతాంబుధికి నంతోదంబురై రాపిరా.
పూటర్ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులకుం గరాపు శిష్యుండ నామాబర్ కొండెము
పీసులకా జొనుపుఁడి మన్నింపుఁడి వేదెకన్.

క వృద్ధుఁడ నవి, పృథ్విఁదితి కృద్ధం దగు బిష్ణుముందు “కోకాశిన్సు” గఱ
క్రద్ధండు కద్దుఁ దేనుగు ॥ శ్రద్ధమెయ్యఁ భారతమ్ముఁ జనువు కుమారా :

తే. గీ ఒక్కచీపు నన్నాడెడి యూషరోక్తు
లెన్ని భూషణోక్తుల జనియించఁజేసెఁ
గాక నేనెంతవాఁడ నక్కచిగణంబు
నమ్ముఁ బొగడుట కో యవివయదురీణః

189

ఉ. పంచల లెక్కయే మకటః । వారక లక్షణ వచ్చుఁగాక యే
పంచయుఁ దంద్రిపేరు గురువర్ణుచి పేరును మార్చి చెప్పఁ, దీ
చందములం దొకానొకటి సాద్యముగాఁ గనుపఱచివీకు; ము
మ్ముందిఁకనొక్క టింక నొకమోటకు సాప్యము చేయునోకదే ।

180

మ “అల నారాయణకావ్రీ నీ వెఱుఁగుదే” యన్నంత నవ్వరికిఁ
దల పంకించి యెఱుంగుటన్ దెలిపేదో, “కత్తుచుఁడ నే” నటం
చెఱుమిన్ బల్కెదో చెప్పుచున్నా; యటలే యాశప్పుఁ బల్కించినకా
దలవంకించెదవంటి । “శిష్ణుఁడనె” యన్నకా లోపమే పుకొకా ।

181

చ. తిరుపతి వేంకటేశ పణిదేవుల కిచ్చొని రామకృష్ణు “బిళ్ళర; మఱి
వేరులైతి” మని వల్కుఁగ “బిళ్ళరవేరు” లన్నయ. ద్దరసి యపార్థమూచి శర
జాద్ధం వ్యర్థులుగాఁ దలంతురే. తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు దీనశరణులుగాఁ
నక్కచీ. ఈ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు దేశము లన్నియు గెల్చియుండియుకా. నర
సుఁడు పీఠికా నగరవాడువరిం గలరామకృష్ణు లీ. చిఱుకప్పఁబ్రాయపుం గవిక
చెప్పఁగ నేర్చుట కా మెఱింగియుకా. దుర మొనరింప రమ్మనుచు దూఁకఁగ
ధిర్యమె నుంకయైన మా । నరపతివై నఁ జూడ వలదా వలదా మరియాదలేరికికా.

ద్వితావ్యంపులకవి

గోదావరితీర్థ, పితాపురం దివిజా, దుర్గాద.

(మఱియు పీసుకవి శ్రీరాజావారి నన్నిదికంపికొన్న పృథ్వికవివయపుఁ బర్వ
ములలోఁగొన్ని)

.... .. ఈ తిరుపతి వేంకటేశ కవిధీమలు వేంకటరామ కృష్ణదీ. వరుణ
కవిత్వ సంగతుల వాదములాడఁదలంచి పత్రికల్, జరుపుచుఁ గయ్యముల్ పెనున

ఈ జనపదము దాచినను సత్వతనంతగ కంక రాద, త
 ద్విమునఁ దందిరి యెట్లో పత దేహుఁ దట్టెఁదెఁ యెట్లుదానఁగాఁ
 జను గురుపేరుఁ పితేఱక దాంక కీరితి కిట్లు దాచితె
 ట్లును బయలెక్కిఁ గన్గొనుము లోకము మూయును మూకుడున్నదే :

పాగిది కామదిగాంచి తీర్చుఁదీ. మఱవక రావువెంకటకుమార మహిపతి సూర్యరా
 ట్పుటూ .. ... ౬౫ గానికి మూలమన్నఁ మొనకాదిది, నోటికి వచ్చినట్లుగాఁ
 గూపెదరేమొకఁ యనినఁ గోవిదగోష్ఠి. యంతకృత్యముల్ దోషములన్న సత్కవు
 లతోఁబది, రాజసభాంతరంజనం, దీనద పేయ నొప్పమికి హేతువు రెవ్వియొరేవు
 భూవతిఁ క॥ మనరామకృష్ణ కవులును, మనకర విద్యా ప్రవాహ గాంధీయ్యుల, ర,
 భ్రమ గెల్తురు గెల్వకపో, యన మాత్రముచేఁ గగావిహీను లగుదురేఁ ౬౬ ఈకవి
 భూవైరము మహిపతి విన్నను గంట్రోవలకా, భావకయుండునే పతి వినవగు
 యెక్కుమునయ్య మంచునకా, లోతులు ప్రోత్సహించ జనబోలుఁడనై కృతపద్య
 కొందఱు, మృ॥ కవిపాఠ వేంకటకుమార మహిపతి సూర్యరాట్పుటూ :

దురాద
 గోదావరిట్లా }

ఇట్లు, విన్నవించుకవి, రాజవిరేముఁడు
 ద్విలాపి పుల్లకవి.

౬౫ మోకగనున్న నాడు గవి ముచ్చటచే రసముంది పెందితీఁ వోకవిరాజు
 సర్వజ్ఞకోదనుకొని గాన దాచిం. పాక నమోఽవృద్ధి గనువట్టునఁ దాగనువట్టె
 నెట్లనన్. పితేదిపోలకున్న నిక నేర్తురెఁ యెవ్వరు మిన్నకుండఁగకా. తే॥గీ॥
 ఉదయాశ్రమముంది కాక యెవరికాశ్ర. మొందు నువదేశమాకృత యూహాసేయఁ
 జాలియును జాలిమొరకు మేలిగునులఁ దిట్టి వోరెత్తుకోయిల దిట్టకనము .. ౬౬
 పె॥ కోక్రియుండు పుత్తుఁడొదరా వాడతి. కారెయగుటదోడి మను లడిగినఁ
 దనకుఁ దెలియవ విరవి తల్లి నరముఁడి రను వకండు వల్కెననఁగ వివమె....
 ౬౬ వె॥ మగది మందిదాచి పున్నించుఁ గొనుయొద్ద. గురువి దోహదగి లాతి
 గొప్పసేయుఁ కిమ్మఁడింక నెద్ది పేయనో వఁడు కలిఁ గూడదీ జగదము గురువ
 రేణ్య. కా॥ పీ హంసత్వము గాంచి యెల్ల బుధులన్నిన్మా నసోల్లాసినా గా. మాహం
 తేప్పరి యెట్లుకా కవిమనకా యోశించి వచ్చావ భూ. పాహంసత్వమె కాంతుకక్కొ

కా. ఏ దిట్ట స్మరు పిపు దిట్టైతఁపూఁగఁ యేపిఁదోఁ తెల్లు పి
వాదం బేగతిన్గొనఁ నేంపికి యెవ్వారేని వర్తింతురేఁ
లేదేఁ శిష్యుఁడు దేశకుం డనునెడఁ లేకంబు భేదం బుహోఁ
పాదంబుఁ శిరమొక్కఁదొనె యరరేఁ పొల్లొండ విట్లాదెదే. 193

ఉ. చప్పవికూఁత కాకికడ సంగ్రహణం బొనరించు పట్ల వి
న్నెప్పుడుఁగాని తిట్టుటయొ యంచుక మొట్టుటయొ తటస్థమౌ
దొప్పుఁగదాఁ మలాపరిగ నొజ్జను దిట్టితొఁ మొట్టితొఁద గన్
జెప్పఁగదయ్యఁ యిచ్చు డటు సేతకు నివ్వవడన్ గడంగెదేఁ 194

దులి హంసమ్ముఁడగుఁగా. గాంకికృతి. వ్యాసశ్రోద్ధతుం న్వరత్తు రింక నేలా వారితో
వాదములే. చ|| సిరియును వాణియు మ్మిను భజించెను మున్నె యనన్య యుక్తిఁ
దఁ క్కొందు తెలుకాడనేమి గుఱవోటిఁ దరిప్పితి రాజరెల్ల జాఁ మరములుదాల్చి
భూషరిడి మాటికిఁ గొల్పిరి యప్పనంబు గూఁ ర్పిరి యనమానకక్ష యిటఁ తెల్లనెఁ
తిచ్చుతి వేంకటేశ్వరా

ఇట్లు.

తాదేవర్లి వెంకటప్పయ్యకృతి, చందవోయ.

అ|| వె|| గురుఁడు కాకమనుచుఁ గోకిరిమచి తానుఁ విజ్ఞప్తిగ కెప్పుడు దెవరి
దెవరిఁ తిరుగుచుండి గానవరములఁ బొందించెఁ ద్యాగరాజు రాజయోగవిదుఁడు.

హరి నాగభూషణం బొచ్చెయ.

హితోపదేశము.

అ|| నవకావదాన కవిలోక మణులారఁ రామకృష్ణలార పొల్లలారఁ శివే
హితుఁడు గాదె శ్రీ జగన్నాథముఁ చేయు హితము మీరొ చేకూరవలె. తే|| కాక
కోకిరి వ్యాసంబు గడఁకనానిఁ గురుల వినిపించినా టిసఁ కొంత కింతఁ మీకు
విద్యా వికారదుర్ పాఠపుటలుఁ కారె మిమ్ము నేమంచు నేరూపవాడ. క|| ఎటులగతి
వారికి బుద్ధులుఁ గలుపుట మఱి దిద్దుబెందుఁ గరము నుకరమౌఁ వెఱఁగియు వెఱుఁ
గనివారలఁ తెలుగున జరియించు మీకుఁ దెలువల దరమేఁ క|| అవదారంబుయోగకఁ
కృపవిద్యలు నేర్చు వెంకటేశ్వర గురుతోఁ పవరీతబుద్ధిఁ గలహంఁ బుట్టికొంటి.

ఉ. కాకము మీదఁ బెట్టి యటకాఱులు మీఱుటకన్నఁ జక్కఁగా
 "నాకు గురుండెయ్యాక" యని నన్ను వచించినయంత నిన్ను ను
 ల్లోటులు కొట్టిరే ; నృపతి సూరిగ నొప్పుడె ; యిప్పుడేవి యీ
 పాకము నేర్చికొమ్ము గుణవంతుల మెప్పును గొమ్ము పుత్రకా : 100

దగదెందు. ముప్పుగుఱాంటి .. చ॥ తిరునామ వేంకటేశ కవిరీతులకంటెను మీరు
 పొందితి ; గరిమను గొప్పవారా ; మఱి తారా ; యెఱుంగనుగాని వారికో ; సరిగఁ
 గవిత్వమున నెఱవఱానివారని యెన్నఱాని నీ ; తెరపునఁ బిల్చినఁదనవి, తిట్ల
 కుఁడి భవదీయముత్సాదకా. మ॥ అరయన్ దేశకడేన దిక్కరణ శ్రీయస్కాము
 లై నట్టిమి ; వ్యరికిన్ గూడదటంచుఁ జెప్పవలెనా ; పర్యజ్ఞావిశేషమునన్ . గురుఁడే
 చూడఁగ వేంకటేశకవి యోగ్యుల్ మెచ్చ మీరింక మీ ; గురుపాదంబులువట్టి బాగు
 పడుచీ, కోర్కెయిల్ల బింగిగురున్ ....ఉ॥ శ్రీవద కృష్ణమూర్తి కవిశేఖర పన్నిది
 మీగురుండు ని ; ద్యావకనంబు చేసినది యారయ మానవతత్వముయ్య నం ; నీవిక
 బుద్ధి నాకవిని దేశుఁ డంచును జెప్పచుండు "నే ; నేనగిదికా గురుండగుదు నీకవి"
 కంచు వచించు నీకఁడుకా .. .

జరింపుచి వివాసి.

గాదె శ్రీ జగన్నాథస్వామి.

బ్రహ్మశ్రీ తిరునామ వేంకటేశ్వర శతావధానుల పన్నిదికి,

తిరుగీరకముచూచి శ్రీరామకృష్ణకవులఁ గూర్చి యీక్రింది పద్యముల వ్రాసి
 యధిపత సరస్వతి పత్రిక కంపియింటిమి తాము చిత్తగింతురని నమ్ముచున్న కవి
 నీతిమి " ...మ॥ అరుదెంచెనగద రామకృష్ణకవులారా ; నర్వదిగోళ భా, స్వరసాంద్రా
 తుకవిత్వకీర్తివిభయశ్యామామనోహరలె, వ్యర్థం ఆ తిర్పతి వేంకటేశకవికా పొందిన
 ధ్వనుయ్య కమై, వరఁగంగాగల గీరక పృథర మన్యా ; యెట్లు నైరింతునో ? . నీ॥
 గుణికాకర్మయంత్రోఁ గుంబు శశమ్మిని బాతుటవలెదై పాఠాదోరె, కవిత్వాదివర్ణన
 అందనమ్మునకు సర్వాంగముండన ముద్దె యెట్లుకొనియె, కాకవి గాఢ పింగాణిబుద్ధుల
 తీర్చుటెందుమేలుకతో, బీతుటాయె, ఏదేశమిష్టమో యెఱిగింపుఁ దీవర, కన విరుత్త
 రమునఁజనుటయయ్యె.

- ఉ. వంకరతోవ లెన్నఁటికి వంకరతోవలె యందుఁ జొచ్చెనా.
 శంకరుఁడేది జేరుగనఁ జాలఁడు; తక్కువితోవఁ బోవుమీ
 వెంకటగారి వట్టుదల వేల్పులు వైతము త్రిప్పఁ జాల రో
 వెంకటరామశాస్త్రి; యవివేకి వెత్తెలి వెతంగి నర్వముగా. 196
- ఉ. శ్రీ కంఠోట పప్పుగొవి చెచ్చెర దీర్చక మానెనేని త
 ల్పాకము గారణంబుగను ధర్మహా మందెఱుగో జనించు నన్
 వాకులు వత్సమయ్యఁ జామి; వాఱుఱుమన్ వనుఁ గాకిఁ జేసి నా
 వాకిటఁ గోకిలంబి వయి వహ్వరె; తీర్పితి; ముద్దెఁ బాత్రకా. 197
- క. అప్పుగొవి తీర్చుకండివ. యప్పురుమఁడు కుక్క యగుట యనుభవసిద్ధం
 దిప్పుడు కోకిల లగు టిది, తప్పుడు కలికాల మొత్తు ధర్మంబు మతా. 198

(8) గీతక ప్రశంసాపర్వము.

- ఉ * గీతకనున్న యిట్టి కృతికిన్ భవదీను విజృంభణఁబె నూ ?
 కారణ మయ్యె విక్కుతనఁ గల్గినలాభ మవారి నాకు, నీ
 పేరిటఁగాదె యిట్టి సుకవిత్వము చెప్పితి, నాకు నే జమీం
 దారును దీవిదోలె వెఱదాత యటంచును దోఁత దర్శకా. 199

గీ. శక్తిలోఁ దారతమ్యంబు చాటినయ్యె, కవితలోఁ దారతమ్యంబు గాంచనయ్యె,
 వింక విమాణువేనంబు లెన్నివేసి, విజము దాఁపఁగ నుంటిరో నుజనులార.

ఇట్లు సోదరులు,

దూపాటి తిరుమలశాసాధార్యులు,

వెంకట రమణాచార్యులు

* గీతకము కొంతభాగమయిన పచ్చువడి యుండినచో నొక ప్రతి వంఁ
 గోరెదను.

అనందరాగ వేవరి }
 మదరాసు 19-12-11 }

చిత్తగింపుఁడు,

జి. రామయ్య

శ్రీరామలు.

కుటమస్తు

సీ. అపరాధ విద్యామహాశాల వింతింత వారి నెక్కించిన దీరమణులు శవ
 వత్ప్రబంధ నిర్మాణ చాతుర్య ధుర్యుల నెల్లరమజేయు లలితకవను, బద్ధంధ

క. ఒకకంటి నేనువ్రాసెడి చక్కదళ కొకపత్తరంబు దాటదునీకా
ఒకబకలాడుచు వాదమునకు దిగకుము మంచికోర్కె వరువునుపుకా. 200

క గర్వియనుచు లోకులు నను, విర్వదనముపేయవిమ్ము; వినుదోరిడి గం
ధర్వుడు శిష్యుడు దొరకిన, గర్విని బాకుడుఁడఁగూడఁగావచ్చుగదా: 201

రాషా ద్వయోద్ధాను సాహితీ వతుల నెల్లరఁ జేయు రొగ్గర గురులు. బహు,
చమత్కృతి యుక్తరాష ణోపన్యాస వటిమ వందఱికిచ్చు వటువదస్సు. లరయఁ
దిరువతి వేంకటేశ్వర కవీంద్రియే యటంచు మహల్లోక మెల్లనుడువ, వానిఁగాంచిన
కవిజాలిలాలార, దివ్యతర భవ్యకావ్య వర్ణిష్టులార: మ అతినీతివృద్ధమై రసప్రభు
రిమైయాన్లొదనందాయుయై, మతిమత్సక్కు విహృత్కణార్క నమమై, మాయాంతా
ప్రాభవ, ప్రితిచూరింబయి యొప్పు గీతము భక్తికా మోక్షిక్కు నాకిష్టమీర్ కృతి
కృచ్చేయలార: పంపుడు దయా శ్రీచేకఁడై రీతిగఁ.

ది 21-7-1912 }
గంటిపాడు }

ఇట్లు విధేయుడు.
శిష్య వేంకటసుబ్బకౌత్తి.

కా॥ బాపట్టాదిపసున పట్టణములన్ బొగ్గెల్ల మిమున్ వేఁడఁదా, మేవట్టో
గ్రహియింది గీతమునం దిందించు కేర్పె వే. నాపట్టన్ వివి వీతిబోధక కథావ్యా
హరమో గీతం, వీవట్టా దయవేయ వేఁడెవను స్వామి వీ ఏ గా గ్రక్కనన్.

ఇట్లు ముదీకవి విధేయుడు

25-5-1912. శ్రీరామకవి పుత్రుడు శిష్యులనుడక కోటయ్యకౌత్తి

. క మీయకంటి మహానీయులె, యాయెడ గీతము వ్రాయకెడగానున్నకా,
గూడువె గుంబులు వైతము, బాదువె తలిదండ్రులన్న భావములై వకా.

కొండపాటూరు 30-7-12. వలివేటి వేంకటసురసింహము,

... ..క (పంచపాది) తిక్కనపోతుయానికివి దీవరకల్పితమైన భారతం. బొక్కటి
దక్క వింకొకటి బోధనపేయునె వీకులంచు నే, వెక్కుడుగాఁ దలంచ నొకనెచ్చెలి
యచ్చటికేగుదెంచి వీ, వెక్కుడుగాఁ దలంతువది వెల్లడియయ్యెను గీతంబునం
దెక్కుడు ధర్మమార్గములు, తేలికయొగవి తెల్పవంకటా .. ..

12-7-1912

తెనగల గోపాలకృష్ణయ్యవ్రావి
పెనపందిపాడు.

- క. "ఎవ రిప్పిరి కవితను నీ కవచిపాంకక" యంతు నవవత్తునె : కా
 తెవరిదితి వింగమునకు న. అవిరో లాజ్యమ్ము మృగవటలములమీదన్ : 202
- క. "గర్వం తెదిగెనుగా" నా, గర్వము చూచెదవుగాక, కావీరాదే :
 నర్వాహంకృతివారణ, ధూర్వహ మగునట నొకండు దులిపెద రిక్కల్. 203
- క. "ఎవరిదిరి జోరుకాగద, అదివీరుడ : నీకు" నవన "యాముదవుంతే
 వివి యోవగె" ననుచుఁ తెప్పిన యదివేకిఁగాకి నెఱుఁగునున్న యటంచున్

శ్రీనివాసము :

.....తిరువతింకడేక కవిధీర వతంసములార : మీకు నే, నెరఁగి తగ్గి యా
 విధిగా మధహృద్విప్రీతలక్షణ లక్ష్మణార సం, భరితము నీతిదాయకము పాప్త
 గురుత్వను శిష్యవృత్తి సం, స్మరణ దురీణసంఘటన నన్నుతిపాత్ర మరికరిపా
 తిరస్కరణచివరారణము పారవర్త్య నమర్తకర్మ సం, భరణము తత్తదుత్తమ
 రసవిశిష్టాగతిరాపితంబునై, పరిగెడుగీరితమ్మొకఁడు వింపఁగ మిమ్ము
 నుమ్ము వేఁదెదన్.

దానల్లకాలాకా, దానల్లబోస్తు,
 కొండపాటారు

విధేయును
 అమ్మలనుకక శ్రీరాములు.

శ్రీ వీరవెంకట నక్కనారాయణస్వామి వారి నన్నిదివి వున్న ఆస్థాన సం
 దితులు దేవం మహాదేవ శాస్త్రిగారున్ను, యంకాపున్న శ్రీరామమివారి నపు
 కర్లున్ను, మీగ్రంథములు అన్ని చూచేవిమిత్రం కుతూహలై యుండి అందులో
 గీతకమందు చాలా అశక్తితో వున్నారు .. తప్పక ప్రస్తుతం గీతకము పంపించ
 కోరుచున్నాను.

దామర్తి అగ్గలాపు, పెండపూడి.

.... .. ఈ పుంటాకక ప్రశంసల మం, తంబూఁట : లోకమెంకెత్త నేడగుమ
 ము, క్కంటివి నేనవి యొకఁడిటఁ గొంటి ..... తొట్టపెట్టి గోయొన
 చెప్పన్ .. . కాని గంగోత్తంగతరంగముంబురవాకారామకార్యార్పణీ, భంగి
 ద్రాక్షగుణపునివృత్తకవచివృత్తువేషంబు మీ, పాంగత్యమ్మునఁ తొల్పు
 తక్కువితకే భవంబునన్ పాటి : భూ, మిం గ్రీగంటిపాస తానృకవిలా
 టినానీ బాహింపగన్ .....

ఇట్లు జూపూడి మామమచ్చాస్త్రి, కలావధాని,

చ. ఉడుగక వ్రాసి తెనుఁగొ మొజ్జలకున్, "గురుఁ డాకఁ డంతు నే
వొడువక యున్న శిష్యుఁ డని మాటికిఁ గోటికిఁగూడ వీవు పె
ప్పెనునది యెందో" యనుట పెంకితనం బిది, "యింటివాఁడు పే
రిడి యిది గొడుగేది" యన వింకొకఁ డాడునె పాకి గేదిగఁ 205

క. కల రెండవేది శిష్యులు, కలిగో నాకులె నితరకవులకు; మఱి వా
రలకుఁ వారికిఁ గలహము, గలుగని దెలు వీకు నాకుఁ గలిగినదెట్లు? 206

పీ. నారాయణాష్టమ్మనకు నమస్కారమ్ము శ్రీకృష్ణుఁ డానాఁడుచేయలేదె :
వీవ్వసాయకవన్నా బిట్టేర్చి మండంగఁ గృష్ణుని ప్రతివ దెట్లెక్కలేదె :
పదునెవ్విదన నాటి పదునెపాటువిదారి తెఱఁగొక పాఠాదేకృష్ణుఁ డెట? :
నైందవదకు నాదాన్య మొక్కింపఁడే శ్రీకృష్ణుఁ డా నాడు శ్రీకీచేక :
తే॥ గీ॥ విజయగా నానుసామ్యంబు వీరుదాన

మఱిది కృష్ణునకున్న నమ్మనాకుగుణము

... .. చ॥ చదువుదు సూరనాది కవితంద్ర వటువ్వ కవిత్యసారమున్, ముద
మెద సూరునిండ మును మున్నిక నెప్పుడు గూడ వల్లె నా, హృదయము గీర
తాపృత మొకింక వనింగొను నాఁడుగోలఁ బా, యదురుది నర్వకాల మవురా :
వివసం బిటులుండు బొప్పదే. ఇట్లు విన్నవించి నమస్కరించు

అర్యాపురము,

విధేయుఁడు

రాజమహేంద్రవరము 18-1-13

తమిళిపల్లి సీతారామయ్య.

.... నవీనముగా రచించబడిన పంచమ పేర ప్రతిపూనందిగు గీతంబును దయ
చేయంద గలందులకు ప్రార్థనచేస్తున్నాను

పా॥ వెలగదురుగి, తణుకఁతాయాకా,

మనీంహదేవరి గవరయ్య

(1) .... కలకత్తాచేరినాను, తమగీతము వివరమునని యిచ్చజే యాంభరి
విద్యార్థులందఱు మవిశ్వబూరుచున్నారు, కాన యాజ్ఞాబు చూచినవెంటనే తమ
గీతము వీక్షించి విరాసమునకు పంప ప్రార్థించుచున్నాను.

(2) .... గీతమును శిరసావహించితివి ఆగ్రంఃరాజము నొక్కవరి చదివి
తనివివీరక లోపతాళము చిక్కినప్పుడెల్ల నందరి తాగముు మాచిమాటికొంటివి
యానందించుచుంటివి,

గూడ మన్నను గీర్తి చేకూఱిండు
ఎట్టలో చిన్నఁగాపాడి యేమిఫలము.

సీ సకలాగమాంతనందారి యాకృష్ణుండు సక లాగమాంతనందారియితఁడు
పరమసత్యానందాపుఁ డాకృష్ణుండు పరమసత్యానందాపుఁ డితఁడు

.. ..గీత నందర్శనార్థమై చంద్రచక్ర స్వామియుగా వేడుచున్నాడను.
వేగిర మంపకోరెడను. చిత్తగించవలెను.

K. V Kristna Rao.

.. . గీతము అనుమహాగ్రంథమును ఒకటి నాకు పంపకొడుచున్నాను.
యీ గీతము నేను చదివి జన్మసాఫల్యము చేకూరుటకై వ్యాసుకోపదమైనది.
దీరాల ది 80-81-12 తేలిపోయి సుహృదాపువారిని,

... ..మః వెన్నుందోలిన మీకవిత్వ మొకటర్ విందయ్యె మిమ్మిప్పుడే, గన్నా
రంగవి నే భవన్మధుర వాగ్వాదాన్యవాలోక, వో, తృప్తానంద విచిత్రదారు
మణి పౌదందెక్కఁ గాంక్షింతు ర, మృన్నాన చచ్చెద. చెక్కవిళ్ళ పంపకాగమ్య
ముక్తాచటే. సీ అష్టావధానకథాపదానము లనుపవి చిన్నవాడె నేర్పినదికాదె.
వాగ్వాదమందు విద్వాంసుల గెల్చుట కరతలస్థామలకమ్ము కాదె. రసవత్ప్ర
బంధ నిర్మాణ చాతుర్యమ్ము తమకు స్వాధీనమైన ధనముకాదె. దిక్పాదనంద
రత్నీర్తి మీకొక స్వయంపరలబ్ధయౌ ధర్మపత్నికాదె ? గీ॥ యనుచు సుకులను
సామాన్యజనమెకాదు, వైరులకునైనఁ జేయకతీరదమచు, నాకుఁదోఁడెను సత్క
విలోకతిలక, వేంకటేశ్వర కవివర్యః వినుకచర్య. చ॥ మణిమొక చిన్నచిన్న
వము మన్నన చేపెద రందునెంచి యి, తైఱుగన వేడుమంటి భవదీయకృతి
ప్రతిమందు సత్పురా, కిరదకలంకనంపుటో గీతముం బరికింప వేంకట
ేశ్వరకవివర్యః మీకృతులు సర్వముఁ జూడఁగ వేడ్క యమ్మొడిన్.

ఇట్లు ఆకొండి వెంకటకృతి

బొల్లిలి పంపకసాక్షాతాపండితుడు

..... ఆ. వి. వి. సంతోష పూర్వకముగా 1-8-0 చెల్లించి పుచ్చుకొని
గీతం చదివి పరమానందమును పొందినాను, రెండవభాగముకూడా త్వరలో
అచ్చువేయించి పంపించగలండులకు కోరుచున్నాను మ॥ రా॥ శ్రీ. వెం రా॥
గృంథమాల ద్వితీయగుర్వకములో శృంగభంగమందు "కామదీ జేత బట్టి"
యను పద్యము మొదలు వాఁగు పద్యములు చదివినంతనే వారివారలయందు

గాంగేయగౌరవాశ్రాంతుఁడా కృష్ణుండు గాంగేయగౌరవాశ్రాంతుఁడితఁడు
 పూతనాశనస్పృకుఁ డాకృష్ణుండు పూతనాశనస్పృకుఁ డితఁడు

తే. గీ. అర్థభేదమ్ము దక్కలే దతవి కితవి
 కెందు శబ్దంబు లొకగతి నే బొనంగు
 నేర్చికొను మాతవిగొనాలు నీకు విహవ
 రంబులఁ బ్రీతివ్వు కథ్యంతరంబులేదు

208

క. గోవర్ధనుఁ డాతం డా, గోవర్ధనుఁ డితఁడు వీవి కుచ్చితమే ఐ
 ప్నీవిధికీ ద్రిప్పే దవపురు, తోవలు నీవింత మును పెఱుంగ పెఱుంగుదున్

నం దే హముతో నుండిన మమ్మును మీ గీతమువల్లను నంశయవివృత్తిచేసి
 నందుకు చాలా సంతోషముగా నున్నాను.

Baruva Post
 Ganjam District. }

P Janardanam Naidu.

..యీ గీతంలో సర్వాంశములున్న వున్నవనిపిల్చి బహులాగా పున్న
 దనిపిల్చి. చూచినవాడు చెప్పడంచేత నాకు చాలా కుతూహలంగావుండి యీ
 పుత్రరం వ్రాసినాను గాన ముఖ్యముగా పంపించకోరతాను.

ది 14-10-12, ఆ# సుబ్రహ్మణ్యం

.... .గీతము ఇప్పటివరకు కొంత చదివెతిది. యింతవరకు నాకు తీసి
 వేయవలసిన పద్య మొకటియు శకునదలేదు ఇది వాయొక్క విశ్వముమైన
 యతిప్రాయము (తమయొక్క) గీతములో 34 వ పేజీలో "కృతి" యన్న
 కంద పద్యములో ప్రాసబోధములు నాకుదొందెను.

మాజివీరు, 28-7-12,

నారయ్యప్పారావు.

అయ్యా :

12-7-12, చిత్రాగడ.

తమరు పంపించిన గీతము అందినది. గ్రంథంబు చదివినకొలది మాయ
 ల్లంబునదిమితానందవార్ధిన్ చేయఁగెదె పంచమవేదం బనందను తారతంబురీతి
 మీ గీతపుత్రకంబు పెక్కునీకులచే విరాజిల్లుచుండె తక్కిన భాగంబులుకూడ
 అచ్చునదిన పెరిగిన పంపించగోరెదను. తమరు కావించిన శతావధానగ్రంథము
 లన్నియు వి. పి. గా పంపించగోరెదను.

ఇట్లుచిరేయుడు
 చెలికావి లచ్చారావు

ఉ. ద్వివిధులందు మూగురుగదా : గుణవంతులు, నేను భావయుగా
వీవును నర్దుకొందము: "మవీపున వచ్చెడికూళ" తిర్పతిన్
జేవయెటుల్ మజించు : గురుశిష్యవివేదము లింక చక్కఁగా
నావలె వీవలెన్ దెలియువా : వెలనాటి శతావధానికిఁగా. 210

గా. శ్రీకృష్ణుం దుదయించు హేతువున సుశ్రీమించె రేవలై, వీ
యా కృష్ణుం దుదయించు హేతువునన్ : యాకారవనీసమా
భ్యాక గామము దుర్యతోభ్యుదయపరావారముగా దాటలై,
కేకాకారకఁ గుండుచుండెఁ గనుఁగొంటే శిష్యచూడామణి, 211

గా. అయ్య! మీదగు శిష్యకోటిఁ బ్రశిష్యప్రాయుఁడౌ పీరను, ల్లయ్య
ఖ్యాంబు వచించు విన్నవము మీయాంతర్యమందుం గొనుం దయ్యో! యాయర
మానకక్ష తమబొంట్లా పూను : టా రామకృష్ణయ్యల్ వీన్నలు సర్వధర్మముల
మీరైనా గృహ మానుడీ॥ ఉ॥ వారలకప్పు తొల్ల గురువద్యుల నెన్నక
యంట, విమ్ముటగా, దూఱుట, రెంటిలో మొదటి దోసముకప్పుని వారెయిచ్చి
రా : వేతొకదోసమో : తమదు వేసము పోషా సేకొంటకా! దారిని బోయి
రండులకుఁ దగ్గ చివాటిదిరంత దాండే .

Bejavada, 12-1-1911,

ఇట్లు విన్నవించు భవద్విధేయుఁడు,
శాశీనాథుని వీరపుల్లయ్య.

31-1-1911, గుంటూరు,

ఉ త ము .

(1) ..క॥ శ్రీ తిరుపతి వేంకటకవి! భూకేళుని వినుఁడు నాయభూర్వస్తు
మనవిగా మీ తెలుఁగు గీతకమొకఁ డీతణి నాకందఁజేయుడి వీ. పి. గాన్॥
క॥ అప్పటికాభారతమింక! విప్పటికి గీతకంబు నెన్నో విషయాల్! పెన్నుగ
పెయివదెననియెడు! రెప్పుడుచూతునో యటంచు వే ననుకొందున్.....

(2) ...గీతకము కదవఱకుఁ జూచితివి సుక్రమును, నధర్మము, నందర్ప
మునై యున్నది. దారాస్వారస్యదులకు మెచ్చనివారు ముందు పుట్టవలెను.

ఇట్లు శిష్టాహనుచుద్భ్రష్ట, గుంటూరు,
తెలువండితుఁడు, బొనుపైగూరు

గీతకము, గురుదక్షిణ

ఉ. కారకపత్తి లేలను గాంచి నదుత్తర మేదిలేమి నా
 రాకు నమీన బంధు బివనకా అగమెప్పిది నంబు నెంచి, యా
 సాకున దూరదేశగతనష్టమలన్ గితురింప నెంచెదే :
 యాకవటంబు కృష్ణకవిదే యగునో : మఱి వీదియో : నుకా.

212

(1) ...గీ॥ మీ కవిత్వమువశా బహు మిన్నగునఁట॥ బహుకవులచేత
 నమ్ముతుల్ వదననఁట॥ పరీకృతులంగూడ నంతోషవరచననఁట॥ భారత
 మనకుఁ బ్రతియగు గీతకంబు.

(2) .. మీరంపిన గీతకమందినది. దానిని నమగ్రముగా జూచినాను,
 మీగీతకమంధు మాకు తెలిసిన విషయములు వారివిషయమై వినుండు. (1) గురు
 పుమ మఱుదుట, (2) రిజవ్వుల తరం తిప్పినేయుట (3) బాణనవద్యములల్లుట,
 (4) వ్రాసినమాటకు బదులు వ్రాయుకుండుట, (5) కృంగతంగములు వ్రాయుట
 మొదలయినవి గ్రహించితిమి, మార్గముఁ జూపినను తెలివితొనలేనివారితో నేమి
 పాఠకము ... తెలికేవల రాయకృష్ణయ్య, వేలూరు, చిల్కలూరిపేటబోస్టు

ఉ॥ గీతకమన్న స్వగుణ కీరితమార్తవ పాకసార మఁ వ్యాదిగఁ జూచి
 దానిపరివర్తనరద్యనపూరమానఁ దఁ ద్పారకపైఁజిలి దెగదెఁ దక్కినవశాగము
 లన్ని పూర్తికా॥ గూరిచి వేగమంపుటిది గోరెదఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరా.
 18-11-12 పోచువారం గుంటుపల్లి గోపాలకృష్ణయ్య.

అయ్యో :

తమరు చేసిన గీతకము చాలాబాగావున్నదనిపిచి, మిక్కిలి రసవంతముగా
 ఉన్నదనిపిచి, మీవాళ్ళు అనేసరవ్వతికి ఈగ్రంథము ముఖ్యస్థానమనిపిచి వింటివి,
 చర్ల సూర్యనారాయణప్రొలు,

(1)....గీతకము 1 పత్రికపి.... ఈనాల్గువ్రాకులు పి. పి. గా పంపవల
 యువని విత్తము నమస్కరింపుచున్నాను.

(2)....గీతకమన్నయము కడవరకు చదివినాను. యియ్యది కలియుగ
 భారతకమనటకు యేమిపి మందియము లేదాయెను.

పేరేచర్ల హనుమంతరాజుప్రొలు, ది 8-9-1912.

కాకాపి, నంతమాగులూరుబోస్టు,

* కా పీమనత్త కామాకుఁడే తెలిసె : వానింగూత నా బంధు వం
చేమినిగా లలియించ నేరుతనె : మీభృత్యుండు పీతండునుగా
పాపాన్యంబుగ వప్పుదమ్ములనుతుదీ : వత్సంబునందొక్కఁ డు
ద్దామం, దింకొక్కఁడో : యీవత్సమన విద్వాంసుండు శిష్యాగ్రణీ : 213

ది 18-9-10.

గొల్లకొంబ తైలవళాపి అనేకమహ్నరహులు .... ఊహద్య తమరు అచ్యు
వేయించిన వాదవత్తిక వాకు వివదనుండుచాలా కుతూహలముగా మన్నది 214
పురములో తమ వత్తికను చూచినవారు చాలా సంకోచించుచున్నారు ...యా
వత్తికయున్న పంపించితే దానివీడుదు దానిని చేస్తున్నాను.

ఇట్లు విధేయుడు గొల్ల తై : కాపి

.....215 వింటివి గీతకమ్ము మును వేదమె యానవి దర్శకోదయం :
దుంటివి, వచ్చుతెట్టోయిది యోగుడుతేజుర : గీతకమ్మునే : దంటివి వేదమే యమమ
చారవి యో రసవత్ కపింద్రుఁ, వాకొంటివి పీ 216 గా వాకటి కోరిక నా
కొక్కఁడంద మిమ్ములగా.

ఇట్లు

శిష్యా హనుమత్ కాస్త్రులవారి శిష్యుడు.

మంత్రాం కామేశ్వరరావు

.... గొల్ల శ్రీమద్వింకట రామకృష్ణకవిని ప్రిత్యాప్రలాపాత్మకో, యున్న
దగ్గరిత విమాశభాత్మకతయో గ్రంథస్తు యో విష్ణుతః. దృష్టావతం బహుతా వివిక్తిక
తీయా మప్తిప్రసానంవర కృత్యాకిందిదనీ, ప్రసక్తమలన న్నదీరతా దర్శనాత్.
గొల్ల యున్నవ్విలాపూరిత కవిత్వదాటి. నమస్కృతాఽవ యశోయశీంతాం, పరానువిస్తా
రంతాం మనోమే విశీక్షితుం కాంతతి గీతకంతతి

ఇట్లు తమవిధేయుడు, వేదవరం మునిహృత్యాకాపి.

కర్నూత్ శిల్ప, మార్కాపురం తానాకా, యెర్రగొండసారెం

* .... తమ గీతకాహ్వానము అనేకమాళ్లు నేను వదిలియున్నాను. దానికెరి
అట్లాదేది వదిలించుకు తగివంత పాచుర్వం తగ్గవంతుడు యెవరేడు ...దప్పట్లవర్స
యేలో భూ సూర్యలాలయకు కాస్త్రులవ నాటి అల్లరికి అంతకే కారకుడుగా ద్వా
అంటుంటిను. అది అహ్వానమని నేను దలచుచుంటిను. అతడు వెంకటాద్రియ్య

౧. వేరుల రామకృష్ణమఠకు వేరులవారును, జర్లకున్ స్వరా
యోదులునున్ విరుద్ధులయి యర్చకుః సత్యము తెల్పఁ బూనుట
న్యాయము పుట్టికాః దది ప్రమాదములోఁ బడు వారిబట్టి య
ర్వాదము చేయు టొప్పదని వారు తలంపుట సున్ని పుత్రకాః 214

౨. 'ద. ఒక'దెవఁడో వివేక విరహంబు దువఁబడిన నంకమాత్ర న
శృంగరవరంపరాజవి వరంబులు వంశము లపకృష్టచేఁ
గకవిక గాంధర్వోపనుచు గట్టిగ చాటుట కున్నమాట వా
రకుటిం చితురై డెలివి రంబు జగమ్ము గృహించుఁ గావుతకా 215

ఎలె తమకు చిరకాలపు శిష్యుడు కాకపోయినను మా రామకృష్ణమఠంబ శిష్యుడు
కాకపోడు వీరుభయంబున్న మీయందును, మీ కవిత్వమందును, విశేషమైన భక్తి
కలవారైనను, మా పెత్తంపిగారి అబ్బాయి యిటీవల భక్తిలేని వారుగా మీకు
కనుపించు చున్నాడు అతనిని గురించి నేను చాసినను వీలు లేదు. గాని విజ్ఞానికి
అంతరంగము నందు పరచున్నా, మీ కవిత్వమన్నా, ఇప్పటికిన్ని భక్తి గలవాడే
అని నేనేకాక మా గృహమంతా కూడా యెరిగిన సంగతియే. మా సూర్యనారాయణ
శాస్త్రియో మీ విషయమై యెప్పుడుగాని, యేవిధమైన చెడు ప్రసంగము చేసినవాడు
కాదు. యితని శృంగభంగంలో వీనవద్యంలో సాక్షిగా వేసుకున్నను సమయం
వస్తే నిజం చెప్పేవారే కాని వేరుమోస్తరువాడు కాదు. యితడేకాదు వాళ్ళుచ్రాసిన
సాక్షిలంకా ప్రామేయం వస్తే, అవేను జరిగిన పని తప్పుడుపని అనిన్నీ దానికి
ముఖ్యకారకులు మారామకృష్ణమఠ మాట అటుండగా, శ్రీవ్యాసమూర్తి శాస్త్రులుగారి
తమ్ముడువల్లనే అది మా గృహంలో చెప్పబడినది వక్కాదు పుండరు. యిట్టి స్థితిలో
మా సూర్యనారాయణశాస్త్రి ముఖ్యకారకుడు అనితాము అభిప్రాయపడుట అతనికిన్నీ
నాకున్నా చాలావిచారముగా నున్నది. యీసంగతి అతడుచాలాసార్లు నాతో ముచ్చటించి
నాడు. శృంగభంగము తప్పుడు కూకలు అయివచ్చికిన్నీ అతడు అచ్చునకు
తీసుకొని వెళ్ళుట ఆనాలోచన పదిగా తమరు నమ్మవలెను, ఇటీవల అపధానము
లలో తమరిని గురుస్తుతిగా నుండినారు ఆ పద్యము నాతో చాలాసార్లు విస
మని చెప్పినారు ఆ పద్యములు ముందు అచ్చులో నున్నవి, చూడగలరు. ఆరెండ
వనాటి అల్లరి సభలో కాకరపర్తి వెంకటశాస్త్రి యున్నాః నారాయణ శాస్త్రి
గారమ్మా, మీరీ సంబంధించిన వారున్నా కాక మిగతా వారీ యుద్దేశం కల

చ. ఎఱుగని వారి కన్నుల నెట్టి విను మూరక చల్లవచ్చు. ద
గ్గఱగఱంబులకాతపు మొగంబులు మూయుగ నేర. పూరకే
వరుగిద కిప్పుడేనియు పెజానవిపించ కొనంగ యత్నముకా
బొరయుము; కృష్ణనక్కవికి బుద్ధిని తెప్పి మరయ్య మచ్చకా :

216

వారు కాదు. మీరుమాత్రం అప్పుడు అంతా దురుద్దేశం కలవారలే అని అనుకొనియుండురు. యిటీవల వ్యవస్థాపకకు తోడ్పడినవాళ్ళను తప్పించుటచే మాకాయర్థము స్పష్టమవుచున్నది. మాసూర్యనారాయణశాస్త్రి అల్లాకోర్కడకున్న వ్యటి దురుద్దేశము కలవాడు కాదు. యితడు మీగీరకంఠాకై యెనురుచుచు నన్ను ప్రశంసించునూ అడుగుమందేవాడు వచ్చినతరువాత మిక్కిలిగా సంకోషించిని తాత్పర్యశాస్త్రి వగైరాలకోపాదితని నొక్కనిగా భావించుచు తెండవకూర్పులో యిరనిని నువరించెదరని వచ్చుచును. మరుదిరమందు వచ్చాకానవదని వారేలేరు ఒకనాడు మారామదండ్రా పెదనాయన గారు, మారామకృష్ణమ్మను చీవాట్లువేయగా నేనువిన్నాను యెవరైనా యెంత దాడుకున్నా సంకటలు తెలియకపోవు కోకిలకాకములో "కావు, కావు, కావు, కావు. అను కల్పనయే యిప్పటికిని మీ కవిత్వమందు వాళ్ళకు భక్తికలదని చెప్పుచునే యుండును నీ ఇది రాజసుతులు చేయవలసిన వస్తువు కావచ్చు గాకమ్ములజురే" అను బుద్ధవరిత్రా పీఠవక్యమును జూచినవారికి విన్నవ్టమే; లోకములో వత్సమనుగొనించేవారు యెవరు నన్నా అనుతిపు వ్రాతలు వ్రాశేవారు వ్రాయకమానరు. వేమవరంలో తమకు జరిగిన వన్నానమును తమరు అక్కడ జూపిన ఆసాధారణశక్తియు ఒకవిద్యాధి అక్కడ స్వయంగా చూచి వచ్చి మాఫూలో నాకు చెప్పినాడు. శ్రీ శీరామశాస్త్రి, మరియు మొరలై న వాళ్ళు చాలాసంకోషించినారు. విచారించే కూటములో వారుగూడా కొంతమంది ఇదగ్గర సంకోషించినారు. యిటీవల నేను యేలూరు వచ్చిని అక్కడ ఆంధ్ర పత్రికలో కామేశ్వరకవి వ్రాతచూచిని, అవ్రాతకన్నా నేనువిన్నుదానికి సంబంధములేదు. ఆ వ్రాతలు ప్రకటించిన పత్రికావిపరీతి తెల్లకేటరను గూర్చినాకు చాలా విచారకరమైయున్నది. ఎవరున్నా దుర్మార్గులు చెడువస్తులు చేస్తూనే వుంటారన్నుండిరు. ఆవ్రాత దృష్టాంతముగా యున్నది. యావ్రాతం విజము మారాదు యెరిగివేంటి కూడా యెదో పేరుపెట్టి ప్రకటిస్తూయుంటాడు. యిట్టి వ్రాతలవలన గాని, వద్దకోతల వలన గాని చీకటికి యాసుము

చ. సకల పెరింగి నాకపయశం బొడఁగూర్చుఁగ వెంది వెట్టి దు
 వ్వుకటవముల్ పొరింబొడఁగఁ బ్రతిక విండెడి : కొండపీటనా
 రికి మఱి బానటయ్యెడె : యిట్టికరంబు లిఖించు దుర్వచః
 వ్యకరము పొత్తమండుఁ గాని వ్రేల్లదమల్ లిఖింతునే నుతా : 217

ఉ. పట్టినదుర్తమాన్యయము, పోయి పసిందినచోటు దర్శపుం
 బట్టము పీఠికాపురము, పాల్గొన్నఁడో యలవర్చరాజె, నీ

రియి లోపబురాడ .. ... బ్రహ్మపంచకాష్ఠి వ్రాసినట్టుగా ముగ్ధము
 ములో కొంతమంది కోరిమూపున్నది . . . . . పుంగవుల కొరకు గుంటూ
 బులో మూడుమానములు వసించిన మీరు ముగ్ధముమలో రెండుచోటలైనను
 వసించినయెడల పిన్నెదులెంతగంటిరులో తెలియకపోవునా, చర్ల చలఁతి
 వ్రాసిన క్షమాపణ పుత్తరం బెల్లనే తమకు గోదరించి పుండవచ్చును ..
 పిరుగువంటిది తిరుపతికాష్ఠిగారి పుత్తరం వచ్చినకోడనే అతనికేకామ ఆపక్ష
 ములో పెద్దతలకాయలకును గుండెజంజనించె మీటికి వారెవరు వీరెందు
 లోనాబు, మహాగణా మలాయంతి మహానాంతుకాకథా, యిది విప్పుకపై
 : జ్యోయిధవన్నట్లు యున్నది. అయిన నది ఒకమిషచేసుకొని మీరు మాటోం
 ట్లందిరికి గురుశిష్య భర్తాలను పువడేంతుంటే లోకోపకారమని చాలామంది
 పెద్దలెల్లరు మరుమా నేను విన్నాను, పీఠికమునుజూచి నారాయణకాష్ఠి
 కూడా సూర్యనారాయణకాష్ఠితో "విమ్మ కాంతునిగా వ్రాసినారు. గాని యంత
 చేసిన మమ్ము యేమియు దూషణప్రక వ్రాయనేలేదుగదా, బాగుగానున్నదే"
 అని పెకనాదు అనివున్నాడు ... రెండవ కూర్పులో సూర్యనారాయణకాష్ఠిని
 తిప్పక విరచరాదివిగా నవరణచేస్తారని నావమ్మకము యిదియే అనేక నను
 స్కారములు.

సామవేడ్ల సూర్యనారాయణాచార్యులు వ్రాసె.

పాకిన్ కాకరవర్తి.

తేమము, ఆశ్చర్యవనములు.

మీరు మాపూరు వచ్చినప్పుడు ఇంకా పుంటారుకదా అనుకొన్నాము.
 వెంటనే వెళ్ళిపోయానాడు, మీరు యెంతగొప్పవారయినను బంధువులను అనాద
 రిందడము వ్యాధిముతాదు. మాపూర్వో యెవరో అల్లరిచేసినాది మేమారా

కిట్టిచూచూ పట్టుటకు హేతువు గావగలేక పారెకుకా

గట్టితి విన్ని పద్మము లఖండయశమ్మును నీకొనంగితిన్

218

అ. "ఎంతటివాడో శిష్యుఁ : దకఁ దెంతటివాఁడును గాఁడయేది యు
ర్థాంతుఁడని వేంకటేశ్వరుఁడు "తన్నుఁ దలంపఁ" దటంచు"వింతగాఁ
జింత వహించునే : మఱియుఁ జెప్పనె తారతమంత గ్రంద" మం

చెంతురు లోకుఁ లెట్లును నేమి కృతార్థుఁడవైతి వర్మకా :

219

అ. ఎందఱు శిష్యులో కడు నహినునిగా ననుఁ గొల్పుచుండ నీ
యంచునె వట్టు పట్టు టది యోయ నీడు పురాకృతంపు తా
గ్యేంద్రికకా యందు నొక హేతువు గల్గునె : దవ్యమూర్తి నీ
పందఱు శిష్యులందువను న్సుక : నందియ మిందులేను సూ

220

అ. "శృంగపు తంగముకా" గని యివీ : యది కొందఱు రాజమూక రీ
వెంగలిచ్చార నాసిన పరిపీణల పరిజ్ఞను నత్సతానుభవో
త్సంగమునందుఁ జూత మని జాబును నీకు లిఖింపనెంచి న
మ్ముం గని వర్మఁ వారల ననుంగుల నేను మరల్చితిం జెప్పి.

221

(9) సంకీర్త పద్యము.

అ. * పాపము : నా రెఱుంగుచురె పొందితి నీయది : వత్తువంచు వి
నోప్పికఁ బిల్వ నెంచి రెఱులో పిక : యీ నొక పాపపన్ని యా

దానిలో వాళ్ళును అవి పూహించి మామీద శీతకన్నేయుట ధర్మముకాదు. రామ
చిష్టమ్ము వ్రాసిన తప్పురువ్రాతకు మాపూర్వో పెద్దరెవ్వరూ హస్తాంధకములేదు.
రామచిష్టమ్ము తండ్రిగారుకూడా కొడుకుచేసిన తప్పుచదికి చాలా నొచ్చుకోవడము
నేను వినియున్నాను. తండ్రి మెచ్చుకోనప్పుడు యితరులు మెచ్చుకొంటారని మీరలో
చిందడము తప్పు అనిమళ్ళ సీతారామకృష్ణులు వగైరాలు మీరు వెళ్ళినతరువాత
రామచిష్టమ్ము వగైరాలను చాలా మందలించినారు. గ్రామానికి అచ్యుతివ్వతెచ్చే
పనులు పెద్దరెవ్వరూ వమ్ముతించరు. నేను చదువక పోయినా మీకుమీకు వుండే తేడా
పాఠాలు మొదలగువాడను కాను.

తాతపూడి తానప్పగ్గాయ.

* పుత్తరం.....శ్రీ శ్రీ.....లు .... చిత్తగించినారు. ఇంతమాత్రముచేతను
బాంసనప్పుకు తృప్తిగాలేదు. .. పట్టచేయించి తగు పండితులను అపహ్వానం

భూపులఁ జిన్నఁబుచ్చెదవు పొచ్చెము వన్నుట కీపు నేరవే ?
దాపున బావ లేఁదె : యిది తజ్జాలు దక్క జగం బెఱుంగునే : 222

- ఉ. కోయల యెల్లకాల మొకకోటరమందె వసంప, దొక్కటో
తీయవి మావిగున్ననె గతిం దలబోయదు, మావిగున్నలం
దేమెడ వంచరించు టది యెవ్వ రెఱుంగరె : యొక్కసారి పైఁ
బోయి వ్యక త్తివద్దతులు పొంపిరివో విహరింపు మర్పకా :
ఉ. కాకులబావ బాల్యమునఁ గాని యవంతరమందు మండ దీ
పాకము నీవెఱుంగవాకా : ప్రొడత గల్గిన కోకిలంబుతో
దీకొనవెందుఁ గాకములు దేశకు మూలల, నత్తులాస్తరికా
బాకటకత్తిఁ జూపుము పగ్గవందకమెల్ల విజం బెఱింగెడికా. 224

- ఉ. అల్లెడు వదెముల్, నరిగ నయ్యవి యుండెడి, నందియంబు లే.
దల్లెడియంతనే జగము లల్లన మెచ్చునె : యెన్నికత్తురో
వేల్పపితంబులై నయెడఁ బాల్జాలు మెచ్చెన, రప్పగూడఁ గీ
య్యుల్లననంబు దుర్లభమె యో పిక : యోపికినెంచి చూడుమా : 225

- ఉ. విడుర వోపుమోము, గణనీయము గాని గళంబు, మేటియా
వద్దక దెబ్బదార, విన వాంఠ జవింపనివాక్కు గాక యే
విద్దియగాని నేర్పిన వివేకులు నత్తుభలోనివారలన్
దద్దయు మెచ్చఁజేతు రవి తజ్జాలు దెబ్బదు రీ వెఱుంగవే : 226

- ఉ. పెద్దలు వచ్చునక్కలఁది బిట్టగ విన్మృతమో శరీరముకా,
గద్దజిమూఁకఁ జూచునెడఁ గంకెరు పెంకెతనమ్ము, వాక్కులం
బెద్దజికంబుఁ బొగిడిమయుఁ బెక్కుగుణమ్ములు వొల్పు జాణమే
తద్దఁ బగ్గవందపున్నుతికిఁ దాఁ దగు నమ్యలనర్దులే సుమీ 227

- ఉ. పెంకెకుఁ బెంకె, పెద్దకును పెద్దగ నెవ్వఁడు నంచరించున్
లంకకు వాఁడు వోయినను లక్ష్యము లేక జయించి వచ్చు, వి

దేపెడనువిన్నీ పుభయప్యాధీలకు పట్టికుపుత్తరములు వ్రాయించెదమనివిన్నీ యీ
పుత్త్రం అందినతోడనే ఒకరోజు శబ్దపుచ్చుకొని రావలసినది తెలపయిచ్చి
నుడువ విన్నవించెదము. ది 11-8-11 (చేవారి)

శృంకుని నాజనేయ విట పాక్షిగఁ గైకొను, మాతఁ దెంకయో
పెంతె సురాకీటి యెకఁ, బృథ్వికనూజ యెడక వివచ్చుఁడే. 228

ఉ ఈ వచియంచులక్షణము లిన్నియుఁ గల్గినవార లెందఱో
భూవలయమ్మునం బొకటఁ బొల్పువహింప రొకందో యద్దఱో
సూ! పెరియంగలార, లివి చొప్పుడె జూ శివరామునం దెదో
దైవవచ్చునక, వృధగఁ దజ్జాచి వానిది దూఱు తొప్పునే 229

ఉ. దూఱుము నన్ను సారెకును దూఱుకొలంది యశమ్ము నీకు నేఁ
జేరఁగఁజేరు, సూరక ప్రిసిద్ధిచుట్టియచున్న యప్పు డీ
మేకి నేం జంతెనః విదే యొక విదైగఁ జేసికొంటి వా
రొకటి మేయః మేయః గురుదూఱి యశమ్ము వహించి తొలఁగి. 230

బ. * "అవధానంబుచి చేయలేదు శివరామాఖ్యండు తద్దేశికుల్
శివరామున్ గనిఁ జేసి వారె పనులకా చేసేకఁ గావించి" రం
చు వివేకం బలవార వ్రాసితి వహో! శుంకల్ ప్రిసంగించు దు
ర్వ్యవసాయులును నీకు సామర్యాకాః నీవవ్వానికిన్ మాజెదే 231

చ ఆకఁ దత్తరకృతకృత నాజిహఃతయ నైఁచినాఁడు, ప్రి
జ్జకగలవాఁడవే నకవిప్రజ్ఞ గనుంగొను, మింతయేల నీ
యమఁ దతఁ దొక్క వదైము నొహో యని లోకము మెచ్చఁబాడు, నా
చతురత నీక రాదు చుది సావ్యముగా దది యెట్టిదిట్టకుకా.

చ అకనికి నీకుఁ బోల్కియగు నంచును దజ్జఁ దెవండుగాని సూ
నృతముచు బాగుపేయవి మనీషియేమేని వచింపఁబోఁడు నీ

(అట్టహాసమునుండి)

* . ..కృష్ణ— ఇప్పుడు తిరుపతి వేంకటకవులు తమపు నకముల జాబితాలోఁ
గలిపి ప్రకటించి యమ్ముకొనుచున్న యవధాన మదియేనా యేమిటి!

దేశమాత— బాను. అదియే, మొదటనుండియుఁ బాపము; వారు దానినిష్ట
యమై చాలా శ్రమ పుచ్చుకొన్నారు.

కృష్ణ— సరే! తెలిసినదిలే శివరామకృష్ణగారవఁగా విదారోపాఖ్యాన
కర్తయే?

అందరికేసరి— (పరిహాసించుచు) అఁ. అఁ, అయవయే (చెవిలో) ఇట్లు లిట్లు.

కుతుక మదెట్టి : దేవ్యదును గోవిందుఁ డుండనెకూడ దొక్కొ : నా
బతికుఁ డబంటి నమ్మతమె, పొర్జొల నమ్మల యానెటికిఁ : 233

ఉ చూడుము శక్తియున్నయెడ సూరిహికం బగు నత్పరాస్థలిన్
వాఁడె చుచుండో : పిన్న మఱి జానయి వానివిమించు మిన్నలోఁ
రాఁడనుకోకు రాఁగలఁడు రమ్మన, వచ్చెదమే దానికిఁ
గాఁడు పరావ్యాఖుండు పరిగి లిలియంపుము జాణ దీనికిఁ. 234

ఉ. *కాఁకరపర్తి రమ్మనెదో : కాఁకరపర్తివచ్చు, శృంగళం
గాకలనంబు పల్పుగల యయ్యలు తోడుగ పిన్న జానయిన్
దాఁకఁగ నేర్చురే యతని : నాదక వచ్చిన యట్టులెల్ల నే
ట్లోకలహమ్ము నల్పెదరె : యోగ్యులు లేరె : విజమ్ము తెల్పుఁగఁ 235

ఉ. మానుఁడు వ్రాత లింక, నవమానపువ్రాతలు వ్రాయు దొంగడు
ర్యానుల నెల్లఁ బట్టుకొనిరాఁడగు శక్తివి దేవుఁ డెచ్చెఁ జా :
సూన్యత మాఁగ శక్యమె : సునుప్తి లోకము నర్హదా రతిన్
బానదు, పేర్కొనుక విజము పూర్తిగఁ దానెఱుఁగుంగ్రామమ్ముగఁ.

అ వె పత్తికాధిపతులు "బాటో : పరమావఠం"
వన్నవ్రాత మావి యవృతకల్ప

(తాడుకుట్టవమునుండి)

*రః శివుఁడనో లేక రాముఁడనో చేసెనోమఱి చేయలేనో నా, కవ
నముహూడఁగాఁ దలఁపుగల్గిన జాబులిలింపుఁ డూరకే, మివినువిఁ గ్రొక్కు
వదైముల సూరులు నవ్వ లిలింపనేల : యే, కవికయే తేరగా నొకటి గల్లుట
కుకా పలమిట్టి దొనాకే : మః నరకుకా రావలె నోరువిన్నవలె మీసామర్థ్య
ముం జూపి వాగ్విరుకన్ గాంచవలెకా, వృధాగ నొక చక్కెఁ దాఁగినానాఁట
రావళముల్ గోకిన పాతువ్రాతలకు దానత్వమ్ము గావించు మీకు భయంబా :
మశిక శక్తిమా : యుగకెదో హెచ్చింతునిచ్చాగతికా, ఉః వచ్చెద రమ్మబిన్న
నృపవల్లభు నాజ్ఞను బొంది మీరలే వచ్చిన వింతకన్నకు తులం విలుపెఱుఁడు
లేదమేది యే, పిచ్చియొ వెళ్ళె గ్రొక్కఁడు పెద్దలు నవ్వెరునున్న వాడు మీ,
కుచ్చితపుం బ్రసంగములకుం తెవియొగ్గఁడు పొర్జొల దొక్కఁడుకా (విప్రకమా
గ్రాంతమునందే చూడఁదగు)

నముచు చేయువాడనాడు కొకచుచ్చ

హార మిత్తు. వెదుటి కనువఁగలవె :

237

చ. కలదొక కొంతతెల్పు, యెది గాదపె నేనను, వంతమాత్రాజే
విల నకలమ్ము మోనముననే మువిఁగింపఁగ నెంచి యేదియో
గిలుకుమఁ * “జేటభావతము” గీరతధోరణి శ్లోనంచ వా
క్కుచు వ్రేలుంపనేల : వివఁ గూరవి పోకలు కట్టిపెట్టుడి :

238

చ తిరువతి వేంకటేశ్వరుని దిట్టుదుఁ జెప్పినయట్టి వదైముల్
గురువరు వింద నల్పనను, గొందొక చక్కఁగ నున్నవండుఁ జె
ప్పిరి వినువాకు, తిట్టినను విప్పికవిత్వము కాదుగాన వా
విరి నవి లైటజెట్టుఁడు, చిర్రీతిత కయ్యవి పాక్ష్య మిచ్చెడిన్.

239

ఉ తిట్టిననేమి : న న్నురక దేవునిఁ జేసితి వంట : దాన నో
దట్టుఁడ : దేకత్వమును దాఁటినమేల్చిద మబ్బుఁజేయు నా
తిట్టులు నాకు దీవనరె, తిర్పతింకనపేరు నాకు మున్
జెట్టిన యందుకీపు నరిపెట్టితి వంచ నుతింతు విప్పికన్.

240

ఉ ఊరక యచ్చినవా గొప్పవి యుప్పని వప్పవిఁజూత లెల్ల నె
వ్వారలో “కర్పు” లిత్తురని వారక యచ్చునఁ గుచ్చినేల : దు
ర్వారరసవ్రసారగుణ బంధురదివ్యతర వ్రబిందనం
పారులు గండు, వర్ధిలుఁడు, జాడ్యము మాచి నుతింపుఁడెంపుగఁ.

241

ఉ వీణము లేవి వ్రాఁతలవి పెంపువహించవు, మీకు వీణ మే
యోజనుట్టిల్ల : “మే మురకయున్న గురున్ దిగఁద్రావి తిట్టఁగా
నాడుఁ డూరకుండక యహంకృతిఁ జూపె” నటండురోటు : మీ
వీణము దెల్పనట్లురె వివేకులకున్ బొడకచ్చెడిన్ జాడి

242

మ. యతులుగా ద్రావలు పెట్టి యెట్టులో కవిత్వాదంబరం బూచితి
ట్టితిరే యందము, దాన లాభ మది యత్లే గల్గఁగాఁబోదు, వం
దికు లాధోరణి మెచ్చుకొన్న, వల గోష్ఠిక నత్యవాక్యాకురీ
వికర ప్రాజ్ఞత చూపకున్న వితయో వేయేల : చాలింపుఁడి :

243

* .. మన వివాహరపు వారు “జేటభావత” మొకటి వ్రాయుచున్నారట : ....

* అ వె. రాళ్ళబండి శతవదాని వ్రాసినట్లే
పద్యముల పారమును మదిఁ బట్టుకొల్పి
తొల్లవకున్ రండు, చేకదోహచింత
వలవిదోహంబు ననుకాపభరము మ్మింగు 244

లే. గీ ఏమిపార్వత్యః మేదియో యాపు వ్రాసి
వెంటనే యేను ఖండించేపినంతః
నత్యమె జయమ్ముచియ్య, యశమ్ముచియ్య
నత్యమునుఁ బొమ్ము చుంది యశమ్ము గొమ్ము. 245

ఉ వెంకటాపై నేనొ యవివేకులు తిట్టి రటంచుఁ గాని, యే
కుంతయొ పత్నీభాస్థలిని గొట్టె నటంచును గాని యెవ్వఁడో
జంకక వ్రాయ నయ్యది యనత్య మటంచుఁ దలంచకుంటయే
పంకము, నమ్ముచో ముద మపారముగాంచుట చెప్పనేటికిన్ : 246

* ఉ. గీరత మేగురెంచెఁ దమకీరితిఁ బూరితిఁజేసె నామ
కార నరన్వతీ యుగముఁ గాఁదమఁ జాలెడు జాతిగుండె యే
ప్రీతునకుంచెనో : వెదకి తెచ్చుకొనుండు వృథాప్రగల్భముల్,
నేరిదిసంతః బిత్రికల వింపుటగా దిది, మహిమాజయో

మ నరులే ర్మెచ్చుగఁ బోరు మీరెయిది, నేనారయ్య పీఠయ్యలో
గురుపద్యంబునఁ గూర్చినాననుచు, మీకుంజాల మోమోడి యే
కరతల్ విట్టవదించుకొనిగాక యవి విక్రంబించుఁ జిత్తంబులో
నరయంబోకుఁడు వారువీరు విపు లేమైన వ్వివారింతురే :

మ. ఒక రాజా : యొక పండితప్రవరుఁడా : యోజింపుఁ దీమద్యభూ
మికి లోసున్న యశేషమానవులునుఁ జెంపార నవ్వారి మై
త్రికా : శైవ్యమ్ముకా : కోరుచుండెదరె, యుక్తిం గాన లే రీర లే
టికి, మృత్పిండము పఱిపుండునుకతో దీక్షాన్న నేమయ్యెదను

మ కలిలోనం బిహిపోడు రేమిటికి : లెక్కఁ నాల్గోకో : మూడోకో
నెంటే కా దొక రెండు రోజాయినఁ, నిక్కంబుగా మీరు శి
ష్యులరే న్నానికి వికృతఘృతను మూచూడంగఁ బోరాదు, శ్రే
య మాదార్యః జూపకుంటి నరే : పైఁ దిట్టు లింతేటికిఁ

మ. శివ : కన్యంబిని “శృంగభంగ” మొకఁడుగా నృప్తింతురే : యేటి ఠే
 సువ : యీలాటి మొగంబులా : “కుకవిలాక్ష్మింబిం దగ్గికుంభస్థ”
 ద్భవ ముత్తాఫలమణ్యులొక్కత నతోవంకత్తుపంచాస్య మా
 హవసంగమ్మున గర్జింప విలిచి వోరాడించు పోగడర్ బా :

సీ. అత్మకూరు నృపాలుఁ డనమర్తుఁడ : పీఠికే శంద్యహారమ్ము లిప్పుడేమి
 గద్వాలవతి చేతకానివాఁడ : పీఠికే పెద్దకాన్కంబి నిచ్చుడేమి
 ఆనందకూపాలుఁ డవివేషియా : పీఠికే జయవత్సరమ్ము విచ్చుడేమి
 వేంకటగిరిరాజు వెల్లవాఁడ : పీఠికే వేయిసూతార్ల నిచ్చుడేమి

తే గీ. చిచ్చు రాయవరేంద్రుండు చెడ్డవాఁడ
 పీఠికైతనె నతఁడెలు కొరు టేమి
 చేయఁగాలేకపోయియో : “శృంగభంగ”
 మింత మొనగాండుగ్గి వారల చెంతలేరొ :

మ. చినుగుర్ మూచినయట్లు రెట్లో కవితం తెప్పంగ నుండిన
 మనతోల్లందఱు “శృంగభంగ” మొనరించు జాయవాలైన వో
 టి విఠం “తిర్పతి వేంకటేశ్వరులు” తేనే లేక పోదుర్గదా :
 మన మీకార్యముఁ జేసివా మదిని వమ్ముం దెంత యున్మాదియున్

మ. “కలరేరో గురు” అంచ మీరు వరుకంగా వింటిమే : వారు గీ
 ర్పలవంతోపిత భూవగోపతి కరాద్వివ్వంద్య విర్ ద్వంద్వవం
 కలితాంఘ్ర్యంగ దవాదదోహద విధాకావద్యకోపల్లరి
 లలిత “శ్రీపతి వేంకటేశ్వరులు” తోలన్నేరురే చెప్పుడి :

శా. మూర్ఖారాయనృపాలు కడ్డిమతి మీచూపించు వాదాన్యమే
 యార్యుల్ “తిర్పతి వేంకటేశ్వరులు” మీకాచార్యు లంచాదెరున్
 జొర్యం బేటికి : మీవదించు గురుసంతాపంబులోఁ జూపుఁ దీ
 కార్థంబుం బొనరించఁ జూపిన సుధీకంజావులే యున్నచోకా

మ. కవికాపాకము కేమిగాని, యెటులో కిష్టించి యాధారిజా
 ది వికేషంబుల వంగగిపించితిరి. యేదికా లేక యెట్లోవ్వు : భూ
 డవుఁడేకా. “తిర్పతి వేంకటేశ్వరులు” భాత్యత్వంబు గావంచఁ బె
 త్కుచివాదమ్ము లిఁకేల : వట్టి ఒక బొంకుల్ మెచ్చువారుదురే :

మ. "గురు"లంచు స్తుతిపేయకుండినను దిక్కుద్యుప్రదేశావరో
చి రహస్యంచర కాకవీంద్రీ కుయశ స్త్రీవ్రాంధకారభటా
హరణవగ్నిస్సుట చంద్రికాయిత తతవ్యాకోచకీర్త్యంగనా
గురు' లంచె న నమస్కరింపఁ దగరో ; గూటంపు లింపొనాకో :

మ. ఏవ రేమూలలఁ బాబుద్రావిసను "మేమే, యంచు నేకవ్యహం
యువు లేరోకటి పాట పాడినను నే "ర్హ"యన్నఁ జంచద్యక్షః
కవచ శ్రీమతి వేంకటేశ్వర సుధీకంతీరవద్వంద్య న
ర్కవితా నైటవ మందలేరుదుఁడి, శంకాతంక మిం కేటికిఁ

క. ఏ వద్యోద్యవునాఁటఁ బుట్టినదోకో ; యాహిర్విక వ్యాక తై
ద్యోపాధ్యాయిక, రూపుమానినది మీ "హలాహలా" లతోఁ జాచు మీ
లోపం బిప్పటి కేరుఁజేరు రకటా ; లోకానువాదంబునం
దే పాతిత్యము, మిమ్ముఁ జాటికొన దిష్టేఁ వారిఁ బార్థింపుఁడి

క "హలాహలా" లేమియొనర్చును, బాహుల మేమిపేయుఁ బరిపంథి సుధీ
వ్యాహరల్లొరావ్య ధు, వీహృద్యమహా వివాహ వివహము పొంగక

సీ, మాలతాకులదాచు గీయకొల్పిరిగదా : వైష్ణవాయుని కీ ర్తివచనదుట
బొగువన్నియలోని నిగ్గుఁ బూసిరికదా ; కాళినాథుని కీ ర్తిశాంకమేనఁ
గటికిబీకటిదాయఁ బటినినార్పిరిగదా ; రావుగారి యశఃపురంద్రి మొగము
కాటుకవీర్లు గాఁ జేసిరిగదా ; కొవ్వఁపుం గీరితి హుగవదల

గీ నరరె : "తిరుమతి వేంకటేశ్వరు" లనంగ

దోమలో, చీమలో గాఁగఁ దోచినారొ

బేలకవమేలఁ కుకవి కుండాలగండ

మందలవిదారి చండవగ్నిదండహరులు

కో : పొంద కాద్యశసాహితీసు కవితా పీయూషవిష్యుందినీ
వాణి దిక్కుతగో న్ననీ పరజనాఽ పాదారణా ధారణా
వృత్తిరై మవళిపదప్రణయినీ దారాఽపగాఽఽ కారిణి

శ్రీమత్తిరుమతి వేంకటేశ్వరసుధీ ద్వంద్వవ్య వింద్యేత తై :

ఇట్లు

రాళ్ళబండి వెంకటసుబ్బాశాస్త్రి, కరాచిదాని.

తే గీ శత్రునకునేని యపద సైపరాదు
పైవి సంతసపడు తెంత పాతకంబు ?
పరమశత్రులు గలికెడి పాదువ్రాఁత
లోర : పుస్తకమందు వ్రాయంగఁ జనునె ? 247

తే గీ. అంతయో యంతయో యక్షరాస్యులైవ
ఓకుఁ జారమ్ము లేవి నామీద నక్ష
రములె నేరని వారేమి రాఁ దలంతు ?
రింతమాత్రము తెలియ విశేషమందు 248

క మినుఁ బట్టి కొప్పురము కొ, పగ్గముఁబట్టియు మీరు తప్పువ్రాతలు గిలుకన్
శ్రమ మొకటి దక్క వెంతన, కమరునొకో యన్రతిష్ఠ యరయుఁడిఁతైనన్.

క బిహ్వోత్సవములతోడఁ, బిహ్వందం బగుచగీర్తి ప్రబలింపెడి యో
జిహ్వగులారా : మీయం, బిహ్వతకు విచారమేల పెడవలె నకటా :

క పియజ్జానము కొప్పిష్టందెలివియుఁ పేల్లారెప్పి న్నాకు, పి
రాయానం నడకుం దనత్యములు వ్రాయంగ వ్రయత్నింపకుం
దోయాశిష్యుఁడ : "వేడిసిళ్ళకు గృహం బొక్కింతయుఁ గాల" దా
హ : యజ్ఞానపు బిట్టహాసముల దుర్వాస్థపారపారీజితల్. 251

ఆ వె, అట్టహాసమంట : అద్దాని విండఁ ద
పుడుప్రసంగమంట : పుడమి తేఁడు
చూచియుండఁదొక్కొ ? చూచియు వారింపఁ
దొక్కొ : జూడఁదనుటె యొప్పవలయు. 252

ఉ. చూచిననూరకుండఁ "దీది కుంతప్రసంగము మానుఁ" దంచు బి
చ్చిని చివాటులఁ గొలువ కెట్లును మానఁద, పాల్జ్జఁరైయెటుల్
నీచక సమ్మతించు : నవనీపతి విక్రము చూచియుండఁ డీ
తోఁదియుఁ దోఁదరాని నుడి తోవలె తేవికిఁ జూడ నేటికిన్ : 253

చ. ఎవరు చివాట్లు పెట్టఁ బని యేమి ? గురుండను నేనె చాలు, దు
ర్యవహృతి పూర్తిగా నెఱుఁగు వండితమందలి చాలు, బుద్ధి చె
ప్పవలసినవచ్చినన్ గురుఁడుఁ బండితవర్గము, వీరిపైవి కా
నిపుడు వదింపఁ గావలయుఁ, దేకువ గల్గినవీరె చాలరే ? 254

ఉ. తప్పుడు వ్రాతలందును “శతఘ్నిని” వ్రాసెడునంతదాక వ్రా
చొప్పగఁ జేసితి. విషుదొ యొక్కఁడె బావయి చేయుచుండె. నీ
కప్పుడు బుద్ధివచ్చినదియే నచియింపు “శతఘ్ని” యూరకే
“ఓ”వుని పేర్చి పాకువత భాంకృతి కుప్పునుగాక మృగ్గుటన్. 255

ఉ. నీ కటు బుద్ధివచ్చుటయే విక్రమమేని వదింపు మింకఁ డె
న్వీరఁ జరించు బావకు వివేకము గూర్చు యతింతుఁగాక : యా
కాకరపర్తివానికి నఖండమృషావచనప్రకాపికి
బ్రాకటదర్శముల్ వలకు పద్ధతి వేయఁచుచు : కుమారకా : 256

ఆ. వె. అకట : పాకువతము నడనఁ బరాస్తపా
కువతమనుచునొక్క “శాంతికాయ”
వ్రాఁతఁ వ్రాయు బావ వైఖరి గనియు నీ
వేలయూచుకుంటి వెఱుంగఁ జెప్పుచు ? 257

క. అందుఁగల యన్యకదోరణి, “నందేహము లేమి బావ కాదికజీవా
నందుని” పారము తేల్చెడి, నెందుల కా పిచ్చివ్రాఁత లెఱిఁగింపు నుతా :

కా. ఏదో వ్రాసెడివానిబోల్కి నెదియో యింతింక పంపంగఁ బై
“నేదో వచ్చుఁగదా ?” యటంచు నకటా కృష్ణాఖ్యపత్రింబు గై
కో దూఁతెగా, బయి సిగ్గిలెగా జామి, పృథాకుంఠీభవచ్చోర్యరే
భాదోర్భాగ్య వచనప్రచారకలనాగర్వాంధ్య మిట్లుండునే : 258

ఆ. వె “వ్రాఁత యట్లుయందు పాకువతమ్ముపైఁ
బాటు పేరునీకుఁ బట్టువడెనె ?”
అంచు బావతోడ నారు మీఁ నాకునై
గురుని కింత నలుపు చరణపేవ 259

క. బావ వచనములు వినకుము, భావవచనములను వినము బాగువడుము నం
బావించి భవుఁడు చెప్పిన, భావుకవచనములు భావవచనములనఁగన్. 261

• స్కాండ్తోత్తర ఖండస్థ గురుగీతమండీ.

శ్లో॥ అతిసే త్రిశ్శివసాక్షి ద్విబాహుశ్చూరిస్త్వయం, అదకుర్వవనో
బ్రహ్మశ్రీగురుః క్షితిః ప్రియే . శ్లో॥ గురూః కృపాప్రసాదేన బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరాః సామర్థ్యమగమన్ సర్వే కేవలం గురుపేదయా ... శ్లో॥ వగురో

గీ ఆల్లకృష్ణుండు సందికి నంకవీర
పాథుల నపాథుల నొనర్చె, బావమఱిది
యందుఁ గృష్ణునిబోలె నలకించి
తావృకుఁడ నీపు కాకు వృథావిధముగ.

282

ఉ. అన్యులతోడ మాకు నెప్పుడైనను వేరొకకారణమ్మునకా
జన్మము సంభవించునెడ సాయము వారల కాచరించి నీ
పు న్యశమున్ గలంచుటకు బుద్ధిని దిగిప్పితి వెంత వెట్టివో॥
చన్యక లేనివారలను దన్యులఁ జేయఁగ నీకు శక్యమే.

282

మి ఒకచో గుంటురి కీపు పోదువనుకొమ్మో వెట్టికిన్యందఁ గా
బకునై వారలు విన్ను విట్టిగతిగాఁ గాంచె యత్నింతు, నీ
కకటాఁ దిక్కపుడున్న ? నాకొ మఱి నీవా . కాదు, నీచంటి వా
రొక వేమైనను కెక్కలేముమి యొగ్గుల పండితుల్ మేహితుల్.

ఉ వారిలె లేకయున్నయెడ వాండుగిను నీపును గూడి దబ్బితల్
సారెకువ్రాసి యెట్లయిన సాయముపట్టక పో, రసత్యపున్

రదికం నగురోరదికం నగురోరదికం నగురోరదికం, శివకాననక శివకాననక
శివకాననక శివకాననక॥ శ్లో॥ .గురునిదాంక రోతియః , నయాతిసరకాన్
మూలాఁ యావచ్చంద్రిదివాకరా॥ శ్లో॥ “హం” కారేణ నవక్తవ్యః ప్రిజ్ఞ
శిష్టైఃకదాచన, గురోరగ్రే నవక్తవ్యమనత్యంకు కదాచన, గురుం తుం కృత్య
వాం కృత్య .. సభవేద్రుహ్మరాక్షస॥ శ్లో॥ .కాలమృత్యుభయాద్వాసిగురు
స్సంతాపిపార్వతిః .... శ్లో॥ గురుదేవార్పణం యత్తుతేనతుష్టి స్మినుచ్యతే .
..... శ్లో॥ గురోః పరతరం నాఽస్తి త్రివారం కథయామితే। దన్యామాతా వితా
దన్యో గోత్రంధన్యం కులంభవం, దన్యాదనమదాదేవి యత్ర ప్రియార్థురు భక్తకా
ఆకల్పజన్మకోటిదాం యజ్ఞప్రతపః త్రియాః, తాన్పర్వాన్సవలా దేవి గురుసం
తోషమాత్రతః శ్లో॥ ఏకాక్షర ప్రదాతారం యోగురుం పైవమన్యతే, కాన్వయోని
శతంగత్వా, భండారేవ్యథి జాయతే॥ ... శ్లో॥ న ప్రకోటి మహామంత్రాగ్నిత్ర
విద్రవకారకాః, ఏకఏవమరో మంత్రో గురురిత్యక్షద్యయమ్ - .. శ్లో॥ . కవిజ్ఞాని
గద్యంసుపద్యం కరోతి,గురోరగ్రహయ్యాగ్ని పునశ్చే నలగ్నం తతః కింతతః కింతతః,
కింతతః కిమ్ (విస్తరస్తుతిత్రైప్రద్రష్టవ్యం).

భారము మోయుపక్షిగల పండితులౌ కథనక యవార్థవి
ద్యారసికుల భవత్కృతూ నద్దుడు శేమియొనర్చ నేర్తుచో. 284

ఉ. కాపున విప్పుదేవియు వికారపుఁ తెయ్యులు మాని పొల్లులౌ
దీవదు లాడువల్లులను దెల్లముగాఁ దలపింపి సత్యపుం
దోవకురమ్ము, విక్రమగు దోహము వీనొనరించెయ్యకా ముజా
శ్రీవింశిల్లు హేతువున శిష్యుఁడఁ మంచియశమ్ము గల్గెడికా. 286

క. మనుచదనమ్ములువిది తగ, మను, మనుచదనములనంగ మనుచదనము లే
మనుకొంటివాఁ మనుమార్గ, మునుమానమ్ముడిగి పట్టుమది యఘమడఁయన్
మ † త్రివిధేయుండు త్రిలోకజేతయనుచుకా “త్రివ్య ప్రమాద్యకా” మను
వర్ణవదస్సారము తెల్పునీపు కడగా వర్తిల్లు చున్నట్టి యా
హవనీయాగ్నివి గాలఁ ద్రొక్కియును చత్వాఁ మూఁడులోకమ్ము లా
హవరంగమ్మున గెల్పుటకా హృదయ ధర్మాదర్శయర్కర్కముల్ 288

గా. † అజన్మంబు గురున్ భజించునెడ బ్రహ్మప్రాప్తి కర్తుండు గా
యోశించున్ స్మృతివాక్యముల్, మృషయనుస్మృ వత్సఁ యమ్ముట వీ
క్షిజన్మమునఁ గొంతపేరయును “హిహిహి”లు “హూహూ”లు క
దాజిత్రప్రహ్మ సమాజమావ్యకతుఁ దాత్రత్వమ్ముఁ జేకూర్చుటన్ 289

‡ శ్లో॥ తపవహీ తగ్మయోకా ప్రపవ తగ్మయ ఆశ్రమాః తపవహీ తగ్మయో
నేదా ప్రపవోక్తా ప్రగ్మయోఽగ్నుయః॥ ౨౭౦ ఏతావై గార్హపత్యోఽగ్ని, ర్వాతాగ్ని
ర్దక్షిణస్మృతః (గురురాహపవీయస్తు) సాగ్ని తేగ్మగరీరుషీ॥ ౨౭౧ త్రివ్య
ప్రమాద్య స్మే తేషు త్రికా లోకాః విజయేద్ధపహీ॥ ౨౭౨, (మనుస్మృతి ద్వితి
యాధ్యాయముచూడుడు)

(అఖియుక్తోక్తి)

శ్లో॥ లజ్జా మేకాం పరిత్యజ్య త్రిలోకివిజయీ భవేత్॥

† శ్లో॥ ఇమం లోకం మాతృభక్త్యా నిర్మిలత్వాత్ మధ్యమం, గురు కుశ్రాషయా
త్యేవం బ్రహ్మలోకం పమక్నుతే॥ ౨౭౩, శ్లో॥ అనమాప్తేభ్యరీరస్య యస్తుకుశ్రాష
తేగుమం, పగచ్చక్యంజసా విహోబ్రహ్మణ్య సృష్ట్యాశ్వతం॥ ౨౭౪ (మనుస్మృతి
ద్వితియాధ్యాయము చూడుడు)

మ. * తనయార్జించిన శ్రీత్రముఖ్యధనముల్ దాతవ్యముల్ ముందుగాఁ
దనయాదాత్యుపకంచుఁ జెప్పువృత్తి. తద్దర్శించు గవ్వపై నో
తపయాః పీయదః నెట్టులన్న విను దుర్దర్శుండుత్పద్యిత్త మా
త్తనయాః నాయదః దొర్తిపిను వినియుక్తంబొక మాచించుటన్. 270

క † ధాతృస్వార్థికవిత్తమందునొక షష్ఠంబంశమున్ గైకొనం
బాత్రుండంటిః గురుండు వింటినిః భవశ్రుజ్ఞార్థికాధార్యుడు
శృంగృత్యాఖ్య ధనంబు నర్పమును నన్యత్సార్థ్యకం బయ్యెః నే
మాతృంబో యద కంతయున్ తెలిప విమూర్ఖున్ గురున్ జేర్తురే 271

మ. * తృతియారంబయినన్ స్వృతికాదవలె నెచ్చో పిస్తీకుర్ “విత్తము
ద్వ్యతపాణిత్యము” చెప్పెఁగాః మనువు. పిదపిత్తవేదాని నా
ద్యతమున్ జేసితిః నగ్ర మం దగవదన్ దేయంబు పిదును
ద్వ్యతపాణిత్యవలయు. స్వార్థమతపరీః పికగున్ భద్రామూర్. 272

క ‡ భారతవచనమ్ముల మదిఁ, జేయతమని భావనరుగు శ్రీరతుయన్ ప
ద్దీరతుఁ బిదునద్దతి, మోరతరం బనెడిపీతి గొనకు మిఁతైనకా 273

* || శ్లో స్నాన్యంస్తు గురుణాజ్ఞ ప్రకృత్యా గుర్వర్థమాహరేత్. శ్రేత్రం
హిరణ్యం గామశ్యం ఛతోపాసహమాసనం. ధన్యం కాకంఠ వాసాపి గురవేపీతి
మావహేత్ ౨౪ ఆత్రవాత్యాః స్నాన్యంస్తు నర్దురుణా దత్తాజ్ఞోయధాక్తి ధనిసంయా
చిత్వాఽపి ప్రతిగ్రహాదీనాఽపి గురవేఽర్థ మాహృత్యాఽశ్యందద్యాత్ (మనుస్మృతి
ద్వితీయాధ్యాయము.)

‡ శ్లో|| షడ్భాగం స్వార్థికం విత్తం కృత్వాఽ సందాత్మరోసరః పికంతుగుర
వేదద్యాత్ . . .

• శ్లో|| విత్య ముద్భృత పాణిస్స్యా త్సద్వాదారమ్మ సంయతః, అసత్యామితి
చోత్తస్సన్నా పితాపిముఖంగురోః (మను ౨ ఆ)

(భారతాది పర్వమునుండి)

† కశ్చిద్భవ ర్థోఽహ్యోనామ... తస్య శిష్యాప్రయో బహుషు రుపమస్య రాదు
జీర్వేషశ్రేతి. సపికంశిష్యమారుజం పాండార్యం పేర్షిషయామాన “గవ్యతేదారంబం
బహునేతి . యస్మాచ్ఛత్యయో మద్వచన మనుషితం. తస్మాచ్ఛ్రేయోఽ బాప్యసః
నర్వే పివతేదాః ప్రతిభాస్యంతి నర్వాణచ దర్శకాస్త్రాణితి .... తంచోపాధ్యాయ.

- క. గురుకరవహ్నికేః గృహం. తపోముతీ నీలివరు ధర్మశాదుః ప క్య
ద్విరుల వసత్యంపుమహః. దురితమ్మువః క్రోధే నెఱుగదో యెఱుగదో 278
- క. విజయైవ తిట్ట తిట్టము. గజగజ వీరే : లేవి కార్లనకుము భూ
చక్రిజలు మహింపరు లోలో. * వ్యవంజేవియును దప్పు వైద యెఱుగమీ,

“పీషయమాన” పక్షివనున్యో గారక్ష స్వేతి .. మయ్యవివేక్యతై క్యం నోపయోక్త
వ్యమితి .. తో ఉపమన్యో క్యాఽనివత్సైపీతి. న ఉపాధ్యాయవచనం శ్రుత్వా
చక్రిజువచ .. కూపేనతితోఽ హమితి, తముపాధ్యాయః చక్రిజువచ కతుం క్వ
మస్మి కా కూపే నతిత ఇతి, సతిపాధ్యాయం చక్రిజువచ. అర్హ-పశ్చాదే భక్తిక్వాఽం
దో భూతోఽ స్వ్యతః కూపే నతిత ఇతి, తముపాధ్యాయః ప్రత్యువచ అక్లివోస్తుపీ
. క్యాం చక్షిష్మంతం కిర్తరా వితి, అక్లివోస్తోతు మువచక్రిమే, అక్లి
శావాజ్యురూపాకు కైసం. పీకౌ స్వ ఏషతేఽ హుసోఽ కానై నమితి. .... సక్య
హమే తమభూవము పయోక్తు ముత్స హే గురవేఽ వివేద్యేతి. . తమస్వినావా
హకు, పీకౌ స్వ స్తనావయా గురుభక్త్యా. .... భోష్యాం కృతవిష్ణవే శ్రీయన్
వాప్యసీతి. .... లద్వవతిః . ఉపాధ్యాయ మభ్యవచయత్, ... ఏషాతస్యాఽ
వివేక్షోపమన్యోః, అధాపరశ్యః వేదోనామ .. గౌరవవిత్తం గురుతాదూ
ర్థవి యోజ్యమానః. తస్య మహతా కాలేవ గురుః పరితో మంజుగమ, తత్పరితో
షా చేయ స్పర్షకాంధావావ, ఏషాతస్యా ఏ పరితే వేదస్య ...

(ఏ మరస్తుతిత్రైవప్రవృత్తః)

రాజమండ్రి.

ది 28-8-18

* తమరు కాకంపరుగి వెళ్ళినప్పట్లో “లోకములోని కవులందరు నా జండ
ములోనివారు” అని అన్నందుచే యీ అల్లరి జరిగినదనిన్నీ ఏమిట తప్పఅంతయును
కాకరవ ర్తివారిదే అనిన్నీ శ్రీ ఆః వ్యాసలింగ శాస్త్రిలవారు నాతో చెప్పినారు. యంకా
కొన్ని సంగతు లున్నవికాని విస్తరించుటకు స్తరములేక వాల్చిలేదు. .... రామ
కృష్ణులు ముందుభారతము ప్రచుటించెదరట. వారు యెచ్చివ్రాసినను గురుద్రోహమును
లంపించేవే అని శ్రీ. ఆః వ్యాసలింగశాస్త్రిగారు అన్నారు....

జె. కొంఠయ్యగారి.

క. చదువెఱుగఁడవియుఁ, గంఠము, మృదువై నది గాదటవియు. నేటికి విద్యార్థ
గుదిరి వచింపఁడవియు వా : వదలి జగము మెచ్చుగోరు వ్యతి చెప్పమా.

క. "నాయొద్ద జరిపినదె" యవి, కోయిల నీవాయసంబు గూయుటకప్పి
నే : యరయుచుయ్య : జావయె, వ్రాయన్ వదె, వీకుఁజేయి రాదిటువ్రాయన్.

క. ఇరువురచ్చేవాళ్ళుండుట, యరపియు వీటిట్లు వ్రాయుట చిది లాపియే
పోరఁబడితిఁ గొంకకాఱము, వరమాత్తుఁడు రామమూర్తి పరితెడిదముకన్.

చ. తరమతి వీ కతండు పైదత్తలిక్లమాయఁడు, నాకు మిఠ్యఁడు
స్వతుఁ డన్యతం జితండు జనవంబును బొందిన వంగదమ్మి యా
కృతయుగ మాదిగా నెఱుఁగఁ దిన్నరు వీకయి నేర్వఁబోదుఁ మా
న్యత వకనుండు వీ కతననే వివి నాకు వచించెనర్పకా . 279

చ. కుతుకముతో నొకానొకఁడ "గోకింకాకము" నాకవిర్మి మం
దతదితిఁ జెప్పినాడవఁట : యయ్యది జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చికొమ్మయ్య. 4
కుకరిమిన్ వచింపఁడు బాధుం డతడేదో ప్రసంగమందు సం
గతమగుటకా వచించె పరుగం దగు నందియ ముందెనేనియుకా. 280

చ. అనయుఁడవై వృథాగ నెవుదాఱడివ్రాఁతలు వ్రాయుచుకా విజం
బు నడఁచి నేటికేవియు ముబ్బదివికాక పరాక్రమించు వి
న్నును సుజనున్ బొనర్చుట కమంగుతెలిన్ ఘనురామమూర్తిగా
రివి నొకసాక్షిఁ జేపితి నెఱింగి యుండు తమింపకుండునే 281

ఉ. ఆందఱునాకు బందుగులె యందు లిట్టిచెద వింతసాహసం
బెందుకు : దూరగుల్ బలెనె యింజర కాఁకరపట్టు వాసుదాన్
బొందఁబడంగకాతె యిటు బొంకఁగనేటికి : రామమూర్తి నే
మందునో చెప్పమా యకట : యాతఁడు వాపెదత్తలి పుట్రుఁడే. 282

కా. చాదీంకా వచియంచువాడో : జరుఁడో : చందాలపుంజుంత లే
నాఁడుకా దొక్కినవాడో : తొక్కుఁగలఁడో : నాబోటిరెక్కేమి యే
వొగ్గదల్ నెత్తిని బెట్టుకోఁదగిన పట్టుబాధు, గణ్యుండు కా
నాదంబోయెనొకో యనత్యము : కుమార : విన్ను వచింపఁగకా.

కా. ఆరుంబో యన్యతంబు వీకొజుకు వ్యాసాకొండి యెట్టేవి, పొగ్గ
ద్దాదంగాక మఱొక్కచోఁ బొడమి కామాకొండిచే బిగ్గిలనం

బాదించంగలదేమో చూచెదనుగా కంచుకా బరీశార్థమై

నేఁ దిలకై నాకపాక్షిగా వశవి వర్ణించగా బ్రహ్మక్షింబెఁజూ 284

చ. పునుఁడల రామమూర్తి యెఱుగా లిఖియించిన నెందుఁజేరున్ ?
తనదిని యంచుఁ గొంతుఁజామి తత్వమెఱింగియుఁ, బెద్దకల్లకిం
దనయుఁడె వేఱొకండిపురు దా దవళాది పనించు; నాకఁడున్
పునుఁడు తదంబయు వ్యిగులఁ గండురు నేఁటికి వమ్ముఁ జేర్చితోక. 285

- క. † కృతమీపు చుఱచితివి నీ. కతవంగద ? వారు వాకు ? గరుఁ గూర్తురు, నీ
తతిఁజూచు వారలకే, గతిఁ జేరమావ్వుడుఁడో ? తెలుఁగాఁగలవెనకా.
- క. గురుఁ గాకముగానుడివిన, దురితపువ్వానమ్ము గాంచి దుఃఖించక యె
వ్వరో మెచ్చిరనియు వ్రాసెన, వరదే ! యిటునందేయొగ్గు లవనింగలరే.
- క. ‡ శత్రులు మిత్రులు నైకము, పుత్రాః తలయుఁచిరనుచుఁ బొంగెఁగదా ! మీ
వతిక, యూఁదుఁజకర్ణ మ, పాత్రవాన మని చేయువది గాదుగదా ?
- క. ఏకవిశాఖాశ్రయ, శ్రీకతనకా గలుగు యశము చెంచె నను, నీ
కో ? కృతమునుఱచు పాతక. మీ కదత్తన్ మిగులు సారమిదిమె టమారా.
- క. ఎందుకుఁ జెంచెద వఘమిది ? యందఱకు వ్విజముచెలిసె, నాగునె కిన్న
రిందఁచినఁ బరిమళమది, బొందఁబడకు విజము నుడివిపొందుము కుదముల్.

(10) మంగళపర్వము.

చ. తిరునతిః నాకు వింతటి విధేయుఁడు శిష్యుఁడు గల్గె వాని సం
చరణము లీశ్వరున్ దెగడు సాహసమునెడి, వట్టివానికిన్
గురువన నెంత ? తావృతుని గొంపొర యొగ్గునిఁ జేయ వేంకటే
శ్వరుఁ డొనరించె భక్త్యుఁ బ్రసంగ మెవంగు పృసంగనంగతిన్. 291

ధవశీశ్వరము, 28-8-13

† . . శ్రీ మానాన్నగారు శ్రీ మాయమ్మగారు, నదా మీశ్రీయోనివృద్ధినిగోల
దున్నవారలు. కాఁ నారాయణమూర్తి.

(కవితనుండి)

‡ కోకిలకము, ఇది కోకిలమును గాకమును గూర్చిన యైకచిక్రకథ
శత్రులు మిత్రులుగూడఁ దలయుఁచిన పద్యములు.

చ 3రువతి వేంకటేశ్వరుని దిట్టి దినంతులు గొట్టు వానికిం
దిరువతి : వేంకటేశ్వరుని దిట్టి దినంతులు గొట్టు పెంత ? యే
మలుజను దైననుగా మనకు మందికిఁ దిగిప్పు పగిసంగమేదియో
జరుపుట యొప్పువాని కిది సాయముఁ జేసినఁ జేయుతుందివగా. 292

చ హితమువచింపఁ దానొసఁగు నెవ్వఁడు వాఁడెవఁడున్ వినంద, తా
రతమున నేమి, తిక్కిన పురాణములందున నేమి, యెవ్వఁడే
హితముగ్రిహించె ? నట్లని మఱివ్వఁడు చెప్పుటమానె ? చెప్పుచే
చకుదురొయగుగా గణననల్పి కృతార్థుఁడు వేతొకందగుగా. 293

ఉ రావున నేర్పొననను గడ్డము లోకముకోసమే యగ
శ్రీ విసురీకృతోజ్జ్వలదశేషవిశేషదిగంత రాకు రా
దీవదురైల్ల లోకమునఁ దేలవలెన్ బలికర్థలోకినం
దావితులే నుమి జగతి భవ్యులు సేవ్యులు రావ్యధావ్యులన్. 294

ఉ. లోకము మెచ్చుగాంచు నతిలోకుని యాదవపట్టభిద్రు దు
ప్పొకుఁడు మర్దయుండు శివపాదుఁడు పట్టతిట్టిదై దాచిదే
నాకటివేయి వ్రాజనము లద్దెనె ? పాక్షికలోక మెన్నఁడుగా
లోకముదోనఁ జేర, దరిరాకచ్చ లోకము కీర్తికే యగున్

ఏ. తిరముళాసురకోటి విహతహృదిలేక రాముకీర్తికి నట్టి రాజ యెట్లు ?
శివపాదుర్విపాక్షకువస్వళలు లేక కృష్ణకీర్తికి నట్టి తెలస మెట్లు
కనకకళిపు దుష్టకష్టచేష్టలులేక నరసింహకీర్తి కాగనిమ యెట్లు ?
తిలస్యపాంశ మాదాహార మాదాహారీ లేక కర్మకీర్తికి నట్టి కలిమి యెట్లు ?

తే. గీ. ఎంతవాడేని విమతులొక్కింతసాయ :

మాదరింపక పేరెక్కడఁటలుగుట

విరత నక్కిర్తిదాతల విరుణవ్వ

రూపుల నులింపి గీర్తి చేరేవలయు

295

ఏ. నుతియింటిన్ మనరాసుకృష్ణకవులన్ నున్నార్యదర్శైకన
గ్గతులన్ సూన్యకవాగరాతుల, పురాదంభాకమోషావృత
ళికులన్ దాద్యకౌపగివుంగవుల, నశ్శీలావవాదవగద
ప్రతిభాధాతల పరిపిరిహితులన్ బ్రాంచవ్యకోదాతలగా. 297

మ. దయకైకొచ్చుటకన్నఁ దిట్టుటయ మేల్ దైవదురగా, బూర్వమే
జయఁడున్ శ్రీ విజయందు కావహతులై కాపించికోస, త
ద్దయ సౌకర్యము దీవయం దగవడుకా, దైవ్యంబు గవ్వుట, దా
శ్రయజ్ఞేకము నున్న, తుల్యము పల్లెళ్లర్యంబు యోజించివకా.

208

మ. కలికికా మంగళమస్తు దానికి సిరికా గల్పింప యల్పించు దీ
రులకున్ మంగళమస్తు విస్తులవతోయాధికా గలివ్ దుగించు నా
ర్పిలకున్ మంగళమస్తు వేదమతకాస్త్రోక్తార్యధర్మైకవ
ద్దులకుకా మంగళమస్తు గీతకవచో దుగ్ధాభికిన్ మంగళమ.

209

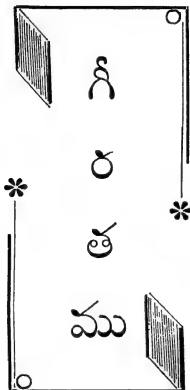
గద్య

ఇది శ్రీ . తిరువత్తి వేంకటేశ్వర విరచితంబగు గీతామ్నా
యమ్మునందు గురురక్షణ యను ద్విస్తీయభాగము

సంపూర్ణము

* విగ్రహారాధనము *

ప్రతీయ భాగము

ఉపోద్ఘాతము

చేతువరులారా :

(“వివేకభాస్వనా భవతి వివిపాక కృతవిధా”)

అను భ ద్రస్థూరిసుధాపితమున కుదాహరణముగ నుండునట్లు మా “దైవవం చితులు” ప్రకటించిన “తిరువతి వేంకటేశ్వరార్థ శతకమును” జదిపియుండుచు చదివిన మీలో గొంప తెట్టి యేవమును బొందిరో అనందర్పమును దెచ్చు సుత్తర ములు గొప్పిటివి 283 వ పుటలో నుదాహరించి యుంటిమి లోకముచే నట్లు గర్వింపఁ బడుచున్న తప్పుకుఁగూఁతల కుత్తరము వ్రాయుట వ్యర్థమని మే మె యిఁగియుఁ బ్రసక్తమును ప్రసక్తముగాఁ గొప్పి లోకోపకారములగు పద్ధర్మముం నీ వ్యాజముఁ బ్రయోగింపఁ దలంచి యాతప్పుకుఁగూఁతలనే గొరవించి “విగ్రహ రాధనము” అను పేరితో నీగీత తృతీయభాగము ముద్రించిందితిమి. ఇంతకు ముప్పది గీత తరువత్ భాగముగా ముద్రింపించెదమని బ్రతుకించి యుంటిమి కాని గుంటూరినభిలో దీవియందలి పద్యములు కొన్ని విన్నది మొద లిద్దానికై నిర్యమును వచ్చు నార్థరమితములుగా నుంటుండేని లోకానిరామాయణముకన్న దీనినే ముందు ప్రకటించవలసినవార మైతిమి. అనేక మహావిషయము లిందు న్నవి. అవి తదుపరులే గ్రహింపఁగలరు అక్కడక్కడఁ గల విశేషముల నేకత్ర చేర్చి సమన్వయించుకొనువారికి బోధపడిన ట్లిది యితరులకు బోధ పడదు. కానఁ జనువరు లప్పట్ల జాగరూకులుగ నుండఁ గోరెదము. ఇది యిటు లుండె. ఈయనష్టశతకమును జూచి లోకు లెల్ల విస్తీర్ణవ మాచరించుచుండఁగా నీమధ్యద బాలక కాటోలు “రామకృష్ణము + హాదాత” మనఁదగు దోరణిలో “రామకృష్ణ మహాదాత” మను నేతివీటాయ నొకదానిని మన దైవవంచితులు లేనఁ దీసిరి ఇది పడుచు, లేదుచు, వచ్చుచు, పుట్టుచు “వచ్చి చెడి చేయఁ గల విన్నపములు” కావించుచున్నది. ఇప్పటికి 128 పద్యములు, 24 పుటలు 7 పద్యములుగాఁ దలచుచు రోచన సంఖ్యాపర్వమునమాప్తిలో నుండఁగనే మరల నాఁగిపోయినది. అప్రగాల్భాస్పతవచః పూరితమగు నియ్యది వెలువడి నది మొదలు పాఞ్జిలోక మిట్లు గొరవించుచున్నది.

“తిరిగి యీనదును ‘కవిక’ పత్రికలో విడివఱకు కృష్ణాపత్రికయందుఁ బ్రచురించిన ‘పరాస్తపాకవకమును’ బ్రచురించుచున్నారు ‘పాడిందే పాడరా పావిపండ్ల దాసరి’ అను సామెతకుఁ దగియున్నది. పీ.గిరీశమునకు మరల “భారతమును” వ్రాయుచున్నవారలు. పౌరంధ్రపర్వముమాత్రము వ్రాసిరి. వ్రాసినను పీఠువయచేసి వానికి తిండనముగా గృంధములు వ్రాయక యేవియో కొన్ని వ్యాసములు వ్రాసిన బాగుండును. కారణమేమనః వారు వ్రాయుదానియందు విషయ విమర్శన ముండదు కాఁబట్టి”

సికింద్రాబాద (దక్కన్)

చివుకుల అప్పయ్య, 24-9-13.

19-5-14

సికింద్రాబాదు, పెండ్రుబజారు

“గీరతి” ద్వితీయభాగమందలి సంబుద్ధిపర్వాదులను జూచిన రామకృష్ణసతీ ధ్యులిక కాంతింకు రేమో యనుకొంటిని మరల వారు తమ చేతిభారతమందు, తొంటి యవివేక ప్రసారమును గ్రుచ్చురించు చున్నారు. పదఱుకొననిండు యీ దేశమందు వారినిగూర్చి యేవపదవి వివేకులులేరు.

ముదిగొండ నాగవీరేశ్వరుఁడు.

(1) అదృష్ట! “శతపర్వభారతంబఁట? మతిమంతులు ద్రాసిరంబ?” ఇత్యాదుక్తులు కొంతవట్టు క్రాంచున్నవి స్థాణువు వల్లవశోధ వందవచ్చును గాని మనవారు శ్రోవకు వచ్చువట్టులేదే! ఇది కలిమాహాత్మ్యము కేవలము వారి లోపము గాదు.

మ కలికాలంబ : భవన్యహత్వగిరిశృంగస్థానశృంగాబకో

చ్యుందత్యద్యుతత్యపుణ్యజనవాక్తిదకస్వానవి

స్తులనత్యప్రతిబంధకల్పనకు మంతోషింది ధత్తాగ్రగ

ణ్యులు మొక్కుర్ పదివేలు మొక్కెదరు మాయోపాయనంధానమా :

అవి వేఁదఁ దగియున్నది, “బ్రహ్మైవి వరం సరణయతి” కోటిలోనికి వచ్చినది ....

శి॥ హ॥ 1-9-13.

(2) “కవిక” జూచి యుండురు, అందు శ్రీ “వారి” భావము బయల్పడినది పౌరంధ్రపర్వము ముందుదారిని సూచించుచునేయున్నది. తత్త్వము లోక మెవే గినవిమ్మటఁగూడ వీరి కీప్రయత్నములు కుభకరములు కావనియే ప్రాజ్ఞసంఘము నుడుపుచున్నది ..

శి॥ హ॥ 20-9-13

“॥ శ్రీయోనర్సి, యక్షరముఁజెప్పి, పృయోజకుఁ జేయు నొజ్జనే, బక్షిఁడనైతి నందుఁ, గదుఁ దావమీనమొనర్చుఁగూక” అని శ్రీమాక్తి వసువృ రాళకఁ రామకృష్ణకవులు మున్నగువారే. వయినంగతికి నాదా మగుదురు. వీరి శృంగభంగాని, బృహద్భారతముగాని, భవక్రృతిభావకః పృనరణములకు, వృతి బంధకములు కొఱాలపు తాము మనుష్యమాతృలుగా, నేప్రాజ్ఞలచేతను దలఁ పఁబడుటలేదు. మీ వృందంధరాజములను అందు మరియు మీగీతామాయముఁ జదివిన విద్యవృత్తులు, సాక్షాత్తుగ, మీరు తిరునతి వేంకటేశ్వరులే యని, భావించుచుండిరి ”

దావద్భికాలూ

పెదనంపిపాఠబోధు,

జమ్మలమడక శ్రీరామకవి.

కొండపాటూరు.

అతి విస్తరమేల “పుష్ప పుట్టినతోడనే పరిచయము — పుట్టినతోడనే కంపు” అను సామెతకు మన ముచితముల భారతము పృథమోదాహరణము. అది యంతపఱకుఁ గొంచెము తక్కువగా నేడుపర్వములు వెలువడిన దని వ్యాఘ్రాంతమి, ఏడుపర్వములలోఁ దుట్టుతుదిపర్వము పేరు ‘పునరుక్తిపర్వము’ దీనిలోని యీ పర్వముంబట్టి చూడ నయ్యల కప్పుడే నాది వెనుకకు లాగుచున్నట్లు మూర్ఖులకుఁ గూడ నుగమమే

గీ చాటువదైము రెద్దాని జాటితెలిపె

శృంగభంగమునందెద్ది చెప్పఁబడియె

నత్యసందేశమును దేవినంప్రతింజె.

నదియె వివరింపవలసె భంగ్యంతరమున”

ఏదపపర్వమునకుఁ జెట్టిన పేరుం బట్టియేమి, ప్రైసదాహరించిన పర్వపువాలకముం బట్టియేమి యయ్యల భావిగతి సూచితమగుచున్నది. చాటువదైములగతి నెఱుఁగని వారెవరు ? శృంగభంగ నత్యసందేశ ముల దుర్గతి నెఱుఁగని వారెవరు ? ఆ పృల్లదములుతప్ప గతిలేని దేవయ్య లంత పెద్ద పేరుతో వ్యాఘ్రకు దిగుపెండు లతో ? ఇప్పటికిని శృంగభంగ నత్యసందేశములను గూర్చి నత్యాన్వేషులు మఱల మరలఁ బ్రయత్నించి విజయరసి “తస్య ప్రహరణములను” దగిలించుచునే యున్నారు. చూడుఁడు.

“నేను యీ నెల, 2-11-13 తేదీని కాకరవర్తిదగ్గర నున్న “వడలి” అనే గ్రామమునకు కార్యక్రమమునై వెళ్ళి యుంటిని. అక్కడికి కాకరవర్తి దారా నమీనుచు తెలిసినది కాకరవర్తి రంగాదా విషయమై ఎవరినైనను కనుక్కుం దామనే కుతూహలముతో మండగా, 3-11-13 తేదీని సాయంత్రం. 7 మంజు లకు కాకరవర్తి నివాసులగు బ్రౌన్ శ్రీ కూచిటోట్ల చుహాదేవయ్య, అనేవారు తట స్తమైరి. వారిని మీ తగాదా విషయమై నిజము యెంత వరకు, అని ప్రశ్నించితిని. వారు యీ క్రిందివిధముగా చెప్పిరి. మీరు కాకరవర్తిలో నట చేసినప్పుడు కాను కూడ అక్కడ నున్నాననిన్నీ తమరు ప్రకటనలో గ్రంథము (గీతము) వదుపుచుండగా అందరికీ బాలా సంకోషంగా నుండెననిన్నీ తరువాత అక్కడ వారు యెవరో రచించిన పుస్తకమును మీకు చూపి మీ అభిప్రాయమును కోరగా అది మీకు నచ్చదన్నట్లున్నూ అక్కడనుంచి అక్కడ నున్నవారందరు అనేక విధములుగా మిమ్ము అవమానించవలయు నని పట్టు పట్టి పట్టున్నూ అట్టి వాండ్రో తనకుమారుడు కూడా వుండి నట్లున్నూ, వానిని వారు మందరించి నట్లున్నూ, చెప్పినారు. తమ యందు మాత్రం ఏమీ లోపము లేదనిన్నీ, లోపము వాండ్రదే ననిన్నీ మిమ్ములను ఎట్లాగైనా అవమానించాలని వాండ్రం దరు అదివరకే అనుకొని పున్నట్లుగా కూడా వారు అభిప్రాయము కను వరచినారు. యింకను బ్రౌన్ శ్రీ రామ కృష్ణ కవులలో కృష్ణకవి అనే వారు తమదగ్గర కుతూహల చేసి అవధాన రహస్యములున్నూ .... మీవద్దనే తుద వెళ్ళించు కొన్నట్లు పెరిచిచ్చినారు. అంతేకాక మీ కవిత్వముతో అవూరిలో ఎవరి కవిత్వ మున్నూ సరి తుగదార దనిన్నీ మిమ్ములను జయింపలేరనిన్నీ బ్రౌన్ శ్రీ పెద పీతారామ శాస్త్రిలవారు పదిమందిలో చెప్పకూ యుండగా కాను విన్నా ననిన్నీ చెప్పినారు. వారి సంభాషణ వల్ల ముఖ్యపరిశోధకు ఏనుషగా, హేసము రామ కృష్ణ కవులదనిన్నీ, అవూరియందు యింకా కొంతమంది దనిన్నీ, తేలింద. అప్పుడు నేను “లోపము ఎవరియందు వుంటే వారిని మీ వూరి వండితులు మంద రించరాదా” అని అంటిని. అందుకు వారు రామకృష్ణకవులు అక్కడి వారే దారా దగ్గర బంధువులు కావడమువల్ల ఏమీ అమటకు వీలు లేకున్నదనిన్నీ, తిరువతి వేంకటకవుల కీర్తి యిరులవల్ల పొమ్మేది కాదనిన్నీ, మావూరియం దున్న పెద్దలు పూరుకుండి యున్నారు. ఇది వెంటపు యిచ్చినారు. మీరు గీత

మలో న్యాయముగా వెళ్ళినట్లు వారు చెప్పిన మాటలవల్ల నామనస్సుకు (కోపి),
చాలా సంతోషించినాను "

T. KOTAYYA

ఈ టి కోటయ్యగారి గ్రామ మెక్కడిది? గుంటూరు డి॥ లోనిది.
సత్యావ్వేషణ తత్పరత్వము తప్ప నీయన కీ పరిశ్రమమేల? సత్యజిజ్ఞాసువులు
చేయు పరిశీలనమున తెన్నుత్తు చావక యనత్య జీవనుల వదరులు విలువగలవు?
అట్టిచో నా పాదుగ్రూతకనే మరల మరల నేల వదరివలయునో? పైవిషయ
మును గూర్చినదే మజ్జిమోక యుత్తరము.

"నాచగు వినములకిందలి బి॥ శ్రీ॥ చెర్ల రామకృష్ణియగారును వారితో
బి॥ శ్రీ॥ అణివిళ్ళ సీతారామకృష్ణిగారును యీగ్రామము లోక్యసం॥ కార్య
ముమీద విచ్చేసిరి మమ్ముల జూడవచ్చిరి. పేరు వినుటకోడనే, బి॥ శ్రీ॥
పీ॥ కా॥ గారిని "కృంగభంగపు" వ్రాతలను గురించి మాపుబించితిని అందు
జ్ఞాచర చేప్టలును, కా మచటి కేగుట మొ॥ నంగతులు చెప్పిరి. తమయందు
మంచి తాత్పర్యం కలదు"

1-7-13 ఏబారు

మై॥ కృ॥

ఇ దైందఱనేకనో పృతిక్షణమున విచుర్నివఁబడుచు నిగ్గు కేల్పఁ బడుచు
నీ, యిది రోయఁబడుచున్న తనకుకల్పనయందు దింకను రామకృష్ణమృతు నాకా
భంగము కలుగనే లేదు. పైగా నా, కృంగభంగ వత్సనందేశములలో రెండవ
దానిని పేము మా గీరతమునఁ గైకొననే లేవఁట; కైకొన్న "కృంగభంగము"
వలనఁ దనకుఁ గలుగుచున్న మర్యాద చాలదా? పునరుక్తిప్రాయ మగు దానిం
గూడ నేల కైకొనవలెనో? ఆ ద్వయమే యననేల? పృక్కత విషయమునఁ
దా నేది వ్రాసినను నయ్యది యవగల్గాన్మత మయముగానే యుండె ననుట
యెవ్వ రెఱుంగవిది? కృంగభంగ వత్సనందేశముల కర్తృత్వ మెవని నెత్తివి
బలుమఁబడినదో యీ చర్ల చలవతి వర్తనముం బోలె నాయీ పృకటనములును
పెలుఁగఁ గల పది తలఁపని ప్రాజ్ఞ లెవరు? చర్ల చలవతి వర్తనము కొంత
గూఢముగా గురుదక్షిణలో 148 వ పుటలో సూచించఁబడినది మజ్జిమోక తెలి
యఁగోరువారు మా శిష్యుఁడు వెంకటరామయ్య కొక వేర్వేలు విడిచిన వినపిండి
యగు బి॥ శ్రీ॥ ఓలేటి నారాయణకృష్ణియగారి పరికౌర్త యుపాసద్వంద్య
మును బిగ్గించఁ గోరెదము. అట్టి యుక్తకృష్ణునికి స్థూలకుఁడగుట కిర్వవ

మూవి అందులకు దుఃఖింపక యవ్వానితో ఓరవీర న్యాయమున నుండి కుకల్ప నలు పోకటించుట తత్త్వశక్తి సంపాదకము కాక తీరదు కావుననే దూర గుణ పైకము పోకాయము చాలక రాచుకృష్ణుని వ్యాఘ్రం పోరివడమును విను ర్పించి తజ్జాలవంప గుట్టుచుట్టులను గవిపెట్టి త్యజించుచున్నా రనునంక మింతకు మునుపే సిద్ధాంతికరింపఁబడినది. దానినే బలపఱచు నతని స్వయంకృతావ రాధబోధకము లగు నక్కరములు మఱికొన్ని చూపఁబడుచున్నవి.

(రా॥ కృ. భా. కథావతారవర్ణమునుండి)

ద ఓకతఱి రాచుకృష్ణకృష్ణులొద్దకు వెంకటకాష్ఠి చూడ ను
త్తుకుఁడును బోలె వచ్చి “తగుచోట ననుంగొని మీగురుండుగాఁ
బ్రోకటన పేయఁ గోరెన భవదుశాపవల్ల నాకుఁ గొం
దొక యువతార మాచుతిరెడున్ భవదీయ స్వపాలనన్నిధిన్.

ఉ వేనవికాం మేగురును వెండియు నేమరుదెండు మింతలో
మానడి మీస్వపాదవి సమక్షమునందుఁ బ్రసంగమార్గముం
జేసి వదింపుఁ దేను న్నవశేషియవచ్చిన పుష్ప యత్నముల్
చేసెన”నందుఁ జెల్పి మెఱుఁ జెప్పెను దర్శనుయోచికంబుగన్.

ఉ మంచిది “వేంకటేశ్వరఁడు మాకు గురుం డని వల్క మీకు లా
భించెడి దున్ననల్లై కలిపించెద” మంచు వదిలి యాతనిం
బందిరి రాచుకృష్ణులటు పోప్రమనోరథుఁడొట నాకఁడిం
లించుక సంకసంపదీము వీరును పీడఁడు లేక మేనియుఁ

ఇట్లు వెం॥ కా॥ తమ్ము నాశ్రయించినది విక్కపే యగునెడల వీయం
కము “లస్సెస్త్రు పోకంనా” వ్రాయమానుటకుం గతము పూజ్యము వెం॥ కా॥
రాజదర్శనాస్థిత యగుచో వీరి నాశ్రయంపవలెనేమి ? అనత్యమారు పట్టులఁ
గూడఁ గొంత తెల్పి యుండవలయును. అదియే యున్నచో వీరూ “దైవవం
దితు” రీయంకమునుగూడ స్వాప్నికపర్వములోనేనిఁ జేర్చుకొనినఁ గొందఱు
కాదున్నఁ గొందఱేని “పాపము వారికట్లు స్వప్నము వచ్చియొండబోయఁ” నని
యనుకొనుటయైన దటస్థించునేమో ? ఎట్లు తటస్థించెడిని ? వారి పోరివాడులలో
నొకరుఁ డింకొకఁడు చెప్పినట్లు తన కనుకూలించు నంగతులను గలికి “ఇట్లూఁ
దెప్పురుచెప్పె” నను పోకము పచ్చినప్పుడు “స్వప్నమునం” డని యుత్తర

మిమ్మచో నమ్ము తీర్చురు లెక్కడనుందురు ? కావున వీన్యవృత్తసంగము కూడ మా “దైవపంచితులు” కుద్ధానత్యములను వదరు వికృష్టలనిలోకులకుఁ జెప్పక చెప్పుట కేప్పడినదియే యని మేమిందు వేఱుగా వ్రాయనక్కఱలేదు. స్వప్నములో వెం॥ ౯౩॥ చెప్పినట్లు లెన్నే సంగతులు కల్పింపఁబడినవి అందు రామకృష్ణమ్ముకు గల రిక్తమనోరథమును దెల్పుచుగ నొక యవగిల్చుపుఁబడి మిట సువాహనింపఁబడుచున్నది.

ఉ పగ్గెకు మిమ్ము గెల్తునని వల్లుచునుందును గాని కృష్ణుతో
నెగ్గఁగలేము తిర్పతియు నేనును నాకవిపేరు విన్నచో
దిగ్గురసున్ మనం ? బెప్పుడు దృష్టమృగాది వడింభమో యన
దిగ్గునఁ బైబడంగ నరుదెంచునొయంచు భయంబుఁ జెంచుచున్ ”
పాపము వీరికెంత కొరికయున్నదో ? అవును

శ్లో॥ ఉత్పద్యంతే పృథీమంతే దరిద్రాణాం మనోరథాః
బాల్యే వైధవ్యే దగ్ధానాం కులప్రీతాం వివ
“రిక్తుని మనసుకొరికలు పెద్ద”

అది యటు యిందె జగ్గని వెం॥ ౯౩॥, వెం॥ ౯౪॥ లతోఁ బల్కిన దెప్పుదు ? స్వప్నమునందు స్వప్నపరి వేత్తరిట్టి పట్టున నర్థ మెట్లు చెప్పుదురు ? “ఇట్టిమాట వెం॥ ౯౪॥ వలన నీవెన్నఁడును విననేరవు” అని చెప్పుదురు అట్లేల చెప్పవలె నందురా ? వేఱొకప్పుడు వెం॥ ౯౫॥ యెదుటికి రాఁగానే నిలుపునఁ దమ యుసురు లెగిరి పోయినట్లు కల వచ్చె ననుకొనుదు. అయ్యది యట్లు జరుగ వలసినదియే యగునోట ?

(దేవీభాగవత స్వప్నస్కంధమునుండి)

శ్లో॥ విర్రయా బాల్యేతే చిత్తం భవన్తిస్వప్న వంభవాః నానావిధ మనో
భేదాః . శ్లో॥ మృతం పితామహం స్వప్నే పశ్యతి స్వ గృహాగతం ...
దర్శిమోఽయ మితి విశ్వయః॥

దీని కిన్ని ప్రమాణము లెందులకు. నిజముగా స్వప్నము వచ్చియే, వెం॥ ౯౪॥ లట్లు వ్రాసినను నది వృథా. పీఠలొట్టి స్వప్నమే రానిచో వికఁ జెప్పవల సిన దేమి ? స్వప్నము గాదుగాని యిది యొక జాతి ప్రలాపనన్నిపాకప్రాయక్త మగు వికారమైనఁ గావచ్చును. ఈవికల్పములకేమి, “రామకృష్ణమ్ముకు, తి॥వెం॥

దున్నారనః తిః వెంః కవులనః అధస్తానమున మన్నారనః వీరి కోడినను
గెల్చినను లాభమేననః తమకోః యోచిన వస్తమనః కావున విద్యావివాదము
నకు లారనః అంతిమికాని సామర్థ్య మేమో చాలా మన్నదనః॥ ఎమి
యన్నకస్తానస్థితి, ఏగ్గసిగ్గు

“ఎన్నఁడు నెఱుఁగవివాది శేగాని దొరకితే యెందులోఁ బెట్టినే కంచులబాజ్జా.”

అది యెఱుఁగించె, ఇప్పటి కప్పయినంతవఱకా వీరి నేతి వీణకాయ
భారత మిట్టియప్పగల్గా నృత్యంతో విడియన్న యిది, అందినంత వఱకు,
దెల్చిన కథాంశమేమియును లేదు. “కథావకారవర్తమని పొర్రంబించి అందు
మాత్రమందు చదివిన గురువులను గొందొక పేర్కొనిరి, అందు వెంకటాద్రిని
మొట్టమొదట వదలిరి, పదవది జ్ఞప్తికివచ్చి కాఁజోలు.

ఉ. చెక్ విశ వేంకటేశ్వరా,

శ్యాకునితో నెదో వదిలెఁ గొముది విరవిదినాల్ల వ్రతమురే

అవి యొకచోఁ దప్పదుఁగూత నొకదానిని గూర్చి ఈకూత కర్థమే
లేదు. లేదన్నందులకు * అప్పస్త్రుత ప్రశంసలో వ్రాసిన “ప్రీత్యకృత్యాంతమే”
అనునదియే సాక్షి. ప్రీత్యకృత్యాంతము 21 పుటలలో విమిదియన్న కొముదీ
సంపుటమును కానరావు చదివినది ప్రీత్యకృత్యాంతమును గాడునుఁదీ !
వానికి గొముదితో నెన్నియెక్కుములు వచ్చునో అవి యన్నియు వెంకటాద్రి
ప్రీతిమే యని పంచభూతములును సూర్యచంద్రిలును దక్షిణులును నెఱుఁగుదురు
కాన విస్తరింపఁ బరిలేదు. అయీ వరపుర విరుద్ధాప్రగల్భావృత వాక్కులతోఁ
గొగితములు చెఱుచు మా దేవయ్యలకు జాగ్రిత్సచ్చిపాత ముంతురించిన దని యను
మానింపఁ దగు సంకములుగూడ నా నేతివీరకాయలోనే కలవు. అందొకటి
చూరగా వింజరగ్రామమును బట్టుక వడఁదిట్టట, డీవింగూర్చి యాగ్రంధము
తుట్టకుదను గొందొక విరుద్ధింపఁ బడి యున్నది. 271వ పుట మొదలుకొని
చూడఁదగు మఱియు నాయా యీ వర్ణములలో మా “దైవవందితులు, వ్రాసిన
సంగతులు సంగ్రహముగాఁ దెల్పుచున్నారము. “వెం॥ కా॥ గారికి కాత్రము

* “వెంకటాద్రి గారివద్ద వెంకటరామశాస్త్రిగారు వ్యాకరణము పొర్రం
బించి కొన్ని మాతములకుఁ గొముదిలో ప్రీత్యకృత్యాంతమే — ఎంతైన
నేమి, చదివిరి. (అప్పస్త్రుత ప్రశంసయే.)

రాడు. మాయకవిత్వము వచ్చును. శృంగారానంద, పాణిగృహీతా, నానాజ
నందరస, పాండవాశ్రమేనములు పదికిమాలిన చెత్తప్రవృత్తములు, గీరక మిన్నిటి
ఁన్నఁ బాడు దీనిని జదివినవారికిఁ బావము, వెం॥ ౯౫॥ గారి యాజ్ఞ మీదనే
మేషిభారతము వ్రాయుచున్నారము. స్వప్నములో వచ్చి, వెం॥ ౯౫॥ తాను
దోషి నని యెప్పికొనియెను. వెం॥ ౯౫॥ వ్యాసమూర్తిశాస్త్రులవారికి మున్నె
పుడో విందు చేసి విలువగల నూతనవస్త్రములు కట్టఁ జెట్టెను. కావున వ్యాస
మూర్తిశాస్త్రులవారు చాల గొప్పవారు వీరి కతఁ దొనర్చిన విందు కంటి శ్రీరా
ములవారి కొనర్చిన విందువంటిది." ఇత్యాదులు వ్రాయఁబడినవి. ఇందులో
నీచిందుమాట మాత్రము సత్యము కాని శ్రీ శాస్త్రులవారికి కంటివలె వెం॥ ౯౫॥
యెంగిలినదార్థములను జెట్టెనని వ్యంగ్యమర్థాదచే స్ఫురించునట్లు వ్రాయఁబ
డఁదగ్గవగు దోషము. మఱియు నీవిందు వ్యాసమూర్తిశాస్త్రులవారు పెద్దలు
సందకులు బంధునముద్రిలు అను గౌరవము వెం॥ ౯౫॥ కిఁ గలదనుటకే దోష
మగును గాని వారి కవిత్వమన్న వతని కేవలము లేదని తెల్పుటకుఁ బనికిరాదు.
వారి కవిత్వమునందు లోకుల కెంత గౌరవమో, వెం॥ ౯౫॥ కిది సంతియ యని
విజ్ఞ రెఱుంగుదురుగాక అదియెలుచుండె. ఇట్లే అనువయ్యుక్తిమలగు మఱి
కొన్ని సంగతులు వ్రాయఁబడియున్నవి. అనునది ప్రకృతము. అవ్రాసిన సంద
ర్భములలోఁ దక్కిన విచర్యనకు నాగని యవత్వము లగుట యంత తప్పుగాదు
గాని వింతరూపణ ముపాసత్ప్రయోగార్హ మని యనవివా దుండఁగూడదు.
అథాగమ ప్రచురించునెడల సంతసము వచ్చుటయు, దానిపై నది కొన్నిమాసము
లాపి తుట్టకుదకొక సీసవద్యములో నాగ్రాహ్యమైతఁగో, గొందఱును భూషించి
"తెంతాయపిచ్చికొంద" చేయుటయు; బలువు రెఱుంగుదురు మఱియు
నాయీ తప్పురు భారతములో వెం॥ ౯౫॥ గారి మీనములనుగూర్చి తాము
పెక్కిరింపలేదనియు, నేమో యనియుఁ గొంత ప్రతిపింపఁబడినది. "రాను
రప్పింపఁ బనిగానరాదు మాకు" అనుదానికిఁ దెలిసి తక్కువగా వ్యాఖ్యాన మొనర్పఁ
బడినది. దానివలనఁ దేలు పాఠము "మీరు వచ్చునెడల మేము మిమ్ము రప్పిం
పము గాని మిమ్ము ఇయించుట కే ప్రదేశమువలెనని మేము వత్తుము. వచ్చుట
మాత్రమే కాదు. విధిగా జయింతుము. అనునది, అగుచో నొకవరి బందరు
సట్టణమునకే వచ్చుట యుక్తము. ఇందును గూర్చి, గీరక 1వ భాగము 43
పుటలోని "శే॥ 11॥ బందరేవచ్చి" అను వద్యము చూడఁదగు. ఎప్పుడువత్తురో
తెల్పునెడల సభ యేర్పఱిచి వారి లాకై ప్రతీక్షింపఁ బడును. చేవయే

యొన్నచో శ్రీరాజా రావు చెల్లయ్యమ్మారావు బహద్దరువారి వస్తిపూర్తికావ్యం
వింసఁ బడి "పత్తు" మని యంగీకృతిం దెల్పి కూడఁ బరియనమంత్రము స్వప్తి
చెప్పుటకుఁ గత మేమో యెఱుంగనివా రెవ్వరు? "పిల్లి కనులు మూచికొని
పాని ద్రావిన" వది కాఁగుటెట్లు. ఇందుఁగూర్చి యాబీత్తమున 273, 274 పుటలు
చూడఁదగు ఆయా సందర్భములెల్లఁ బరికించువారికిది "రామకృష్ణము + హాళర
తముగా" గవ్వట్టిన యెట్లుమానెడివి అది యటులుండె గీరత ముత్తముగ్గంత
మని తెల్పఁదగు మత్తము రెన్నో. 1, 2. భాగములలోఁ జూపఁబడినవి
దిట్టాకర్తి మీఠాగమండును బ్రీయదీపిమి, కాని యెన్నో యుత్తరము లింకను
విలసిల్లును. కొన్ని యటఁ జూపఁబడుచున్నవి.

(1) ౫ శ్రీపతి వేంకటేశ్వరి పంచామలారః శతావధాన వి. ద్యావర
భాగభారవకలాంధ్రిదరా దరవత్పదావళిః । దీపకకీర్త్యదంధితవిధివసాత్క
కులారః । పత్కుతిః స్థాపకులార. నేఁ దమవచంబలకుం, బ్రిజకుల్ ముఠిం
చెరకా॥ ౪౫ చరితములందు గీరతము చాలరసాకరమయ్యె వీతిఁ బిప్పురజము
గాంచనయ్యె. గురుసూతులమన్నన హెచ్చనయ్యెనేఁ । దరుదుగ "పేమ" యా
చరితమాటలు కాము రచించినట్లు నేఁ నెఱిగి లిఖింతు నొక్కవర్తికి వీయెడ
కుందయపేయ వీ. పి. గా॥ ౪౫ క॥ అద్యతనోభయకపులం । దుద్యత్కిర్తివర్తికాప
యొత్తులకలవన్ । హృద్యులగు తమకు నే నవ । పద్యవర్తికం బొనర్చి వర్తిమ
దము గాంతున్. ౧౮-19

(2) కామువర్తియరించిన "గురుదక్షిణను" జూచితిని. ఇంతకు ముందటివ్రధమ
భాగముం జదివియుంటిని. ఇక్కాలమున శిష్యపాఠోపదేశము చేయ వింతటి
స్మృతిగ్రంథమును రచియించి, దోకోవత్కలిబొనర్చుచున్న తమ్మును సహస్రభా
కొనియాడుచు నొక్కగురుదక్షిణను వీ. పి. గా దయచేయఁబ్రార్థించుచున్నాఁడను.

గుంటూరు.

పెరవలి పార్వతీకళ్యాప్తి.

18-11-19

పి. ఈ. ఎల్. ఎమ్. కాలేజీ, వహాయాంద్రోపాఠ్యాయుడు.

పెద్దింటి హయగీర్షవస్వామి అనేక వర్తమానములు పా॥ అర్యవటం-గొల్ల
పాలెంబోడ్డు, కాకినాడకాలూకా. గోదావరిదిప్పిట్ల. కాము చెప్పిన గీరతము
నాకు వక వర్తికెంటువే వీ. పి. గా దయచేయుదుటకు పోర్థించుచున్నాను.

చదువరుల కనఁబఱునంద దాయకమును మన పెరిపిరెప్పి యంతయు కీర్తిని న్నరిం
చెను. గాన నచరు గ్రంథము చనువనెంతో వేరుక లిగి యీ విజ్ఞాపనవత్రిక
వ్రాసినాను. ది 18-11-18.

తమ రిదివరకు రచించిన గ్రంథములు కొన్ని మాత్రము నావద్ద నున్నవి-
అందు, సర్వజనోపయోగము. కల్పభూరుహంబువలె సకలార్థదానకారియై, కాల
మేఘంబునందంబున గంభీరద్వని విరాజితంబై, భారత కథావిధంబున, నానా
వర్ణ సమస్తదఘ్నియై, యొప్పురుచున్న గీరత వర్ధమభాగమును జూడ
నాడెందం బనుదానంద తుందిలంబయ్యె. మల్లాది వెంకటసుబ్బయ్య. గుంటూరు.

14-11-1818

18-1-18.

తమ గీరతము నామూలాగ్రముగఁ జదివితని మిక్కిలి యొప్పును దెలు
పుచు నానంద మొనఁగూర్చుచున్నది.

పురాణం, రామచంద్రకావ్యము.

ముక్త్యాల (సంస్థానం) కృష్ణా ది॥

సీ॥ నరవిఁ గృతముల జక్కాడి జయమొంది వర్ధిల్లు మిహిరవతము
గంటి ... భారతవర్ధిల్లుఁ బండితకోటిని దవ్వెడు మీగీరతమ్ము గంటి .."

దాశ్యముల వెంకటేశ్వరాచార్య 22-11-18

గోపురాలపాలెం, వీధులపాఠశాల, వినుకొండ తా॥ గుంటూరు ది॥

ఇట్లెందఁతో నిర్వాణముగా నుండు పూర్తమును వెం॥రా॥ లెట్లు తిట్టిన
నేమి ప్రయోజనము; అదిగాక వారేని స్వస్థచిత్తులై వ్రాయువ్రాఁతలలో విందించు
చున్నారా; పాపము; గీరతమును జదివి అవసరముం బట్టి అందించనెంచి వీరు
లేక చేయు "హాభారతము" లోగదా తిట్టచున్నారు. దుఃఖనముద్రములో
మునిగినవా రేమన్నను నది విజ్ఞాన పాటించఁ దగదు. అదియటులందె, చూచి
వంశలో వీ "హాభారతము" పత్యమువతుఁ జాలదూరముగ వగవడుచున్నది. కాని
యతిప్రాసాదు లనుకూలముగ నున్నవని తెచ్చుటకు నందియము లేదు, అందీక్షించి
పద్యమును, వెం॥ రా॥ లెందుకో వ్రాసికొనియొందిరి.

క. "ఒకవందీరుఁ దొకపాపముఁ దొకలోకంబైన నేమియో యనవచ్చున్"

సకలమ్ముం దముఁదెగడిన, స్వతీయదోషమును దెలియఁజాలరు కుకపుల్."

లోకులు వీరిప్రవృత్తిని గుఱించి యేవఁడుటనుగూర్చి గీరకమెల్లఁదఁ బలు ప్రమాణము లిచ్చియుంటిమి. అవి చదివి యీ వద్యమును జదివికొన్నవారి కిం దుల కుదాహరణమును మేలుగ పెదకవలసి యుండదు గదా? ఇఁక వసత్యవర్త నుల ప్రతిజ్ఞ లెట్లుండునో తెలిసికొనఁదగునొక యుదాహరణము మాత్రము వెం॥ రా॥ ల “హాళికము” నుండి చూపుచువ్వారము.

తే గీ “అన్యతవిషయమ్ములెల్ల నత్యములుగాఁగఁ
తెప్పి మెప్పులు కొనుట మాచేతఁ గాదు
ఉన్నచున్నట్లు వ్రాసెద మొప్పుఁ దప్పుఁ
తెప్ప రారయ్య వండిత శ్రీపులార.”

వండిత శ్రీపులు రావలయునఁట! పాప! మొంతరైర్యమున్నదియో, అస్తు ఇందలి వ్యంగ్యమువలన గీరతిమును లోక మెల్ల మెచ్చె ననుటకుఁ బ్రతిపక్షిఁదఁ గూడ నొప్పికొనక తప్పక వచ్చినది యని విన్నవ మగున్నది అందన్యక విష యమే యున్నదో సూన్యకమే యున్నదో తెల్పవలసిన యావశ్యకత లేదు. ఈ యంశమును సాధించఁదగు లోకాభిప్రాయము ఉదాహరించి విసిరితిమి కాక. “ముంతేతికకణమున కద్దమెందులకు” జగ మెఱిగిన బ్రాహ్మణునకు జందె మెందులకు” “నీరుపల్లెమెఱుగు నిజముదేవుఁడెఱుగు” కొచ్చిటి యందలి నిజ మును గవిపెట్టుటకు దేవునినజకుం బోవలయును గాని “పట్టనగటి దొంగకనవు” వ్రాతల యందలి నత్యమును గవిపెట్టుట తెప్పరేవియుఁ జాలుదురు. అట్టి వ్రాఁ తలను వ్రాయుచు మా వెం॥ రా॥ లు లోకమును విశ్వసించఁ జేయవలయు నని విశ్వప్రయత్నము చేయుచున్నారు. వారెన్ని యొట్లు, యనత్యములు, కావించి సంగతిసందర్భములు ప్రకటించు చున్నను నయ్యది గవి లోకు లేవనించు కొను చునే యున్నారు. అట్టిస్థితిలో వారొవప్పుఁ దగిన దేమి? పాపము న్యయంకృ తాసరాధము వలసి ఫల మనుభవించవలసినదే. ఒక యనత్యమునకై తొంబది తొమ్మిది యనత్యములను లిఖించి వానివలన లోకులచే గర్హితు లగుటకన్న దుర్లభ యొందుండెడినా? ఉండదు

గో॥ ఆత్మకృతైః పుణ్యపాపై రిహేవ ఫల ముద్యతే॥

అనుట కింతకన్న దృష్టాంత మేమి కావలయును, ముందు గురుత్వమును దాచి “ఏవఁ వ ప్రీప్రకృత్యాయాంశము వఱ” కవి బొంకి వదవడి 24 పుటలు మాత్రమే యని “నానాటికిఁ దీసికట్టు నాగంభట్టు” గా బాట్లు పడుచున్న మా వెం॥ రా॥ ల కష్టమును భగవంతుఁడే పాలించవలయును, ప్రీప్రకృత్యాయాంశ

చున్నప్పుడు మూడు, నగమును, ఇప్పుడు మరల నా నగములో నగమును
 రోపించు శేషిరి దీనివలన వెం॥ ౯౫॥ గురుత్వ మేమో పీడింపు నని తలచు
 చుండిరి గాని యయ్యది “యావ కులపు మునరము” వలె నెంత యులుగఁ
 దీనిన వంక విస్తరించి చేయఁదగు ననిని శేషిమే తీరునని మాత్రము గుఱుకింపఁ
 జాలకున్నారు. “ప్రీప్రకృత్యాంకము” కొన్ని ప్రకరణలో 88 పుటలు, కొన్ని
 టలో 88 పుటలు, కొన్నిటిలో, 48 పుటలుగను గానవచ్చెడివి. ఇందుఁ దక్కువ
 సంఖ్యను గైకొన్నచో 24 దానిలో నగభాగముగఁ బరిణమించెడిది. యంతలో
 వజ్రంక ప్రీతింగములు ప్రారంభ మగును. తక్కిన వంగతు లెటులున్నను
 వెంకటరామయ్యకుఁ గొముడిలో శబ్దాధికారము గూడఁ దుదముట్ల లేదని పై వ్రాఁతల
 వలనఁ దేలును. అగుచో విశఁడు “కావ్యకీర్తి” దెల్లగునో? ఈ “కావ్యకీర్తి”
 త్వమునకై వ్యాఖ్యానాదుల వజ్రకుఁ బోకున్నను గొముడిలో ముఖకొంతయేని
 చదువ వలయును గాన నాభాగమునకు గురువులను వెదకవలయును, చర్లనారా
 యణశాస్త్రి గారిని పేర్కొంద చున్నచో నాయన యొద్ద లఘుకొముడిమాత్రమే చదివి
 నట్లు వ్రాసినవ్రాత జాదించును. (చర్లనారాయణబుధేంద్ర సాకతమునఁ గావ్య నాటకా
 దులు లఘు కొముడియును) (రా, కృ, మ, భా కథావతారపర్వము చూ) ఇక—
 క, “గణుతి గలవ్యాసముఖులధనుఁబడె” (రా, కృ, మ, భా, క, ప, చూ)

నన్యాయముగా వీధారము మోపవలెను, గాని యిందులకు వారును సం
 గీకరింపదు, పైగా—

(“తటస్థించినపుడు . శిలకఃకలకః” (రా, కృ, మ, భా, క, ప, చూ)

అను “గోడమీదిపిల్లి, వ్రాఁత” యంత భారమును మోపుటకుఁ దోడ్ప
 డను. ఇక నెవ్వరి యందీధారమును మోపవలెనో చదువరులే విచారింప వల
 యును వెంకటరామయ్య కొముడిలో 24 పుటలు మాత్రమే కాని ప్రీప్రకృ
 యాంకము మాత్రమే కాని చదివి ననునది సత్యదూరము. అంతకన్నఁ జాల నధి
 కమే చదివెను. గురువునుమాత్రము వెదక వలెను. యంతవజ్రకుఁ జదివెనో
 లోకాధిరామాయణ పీఠికలో వివరింతుము. ప్రకృత మీ యనుకపాఁతలు
 పని మండి యంతతో విరమింతుము. వీరి యనత్యములను జూపుట కింతవజ్రకుఁ
 బెంపవారి వచ్చినది గాని ప్రస్తుత మగు విగ్రహారాధమునకును దీనికిని బొత్తిగా
 సంబంధమే లేదని మే మెఱుఁగుచును

ఇట్లు
 తిరుపతి పేంకపేళ్ళరులు
 క తా వ రా ము లు

శ్రీమత్పరదేవతామైనమః ।

గీ ర త ము

—ॐॐॐ—

వి గ్ర హా రా ధ న ము

శ్లో స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాః,

న్యాయ్యేనమార్గేణ మహిం మహిః

గోచాహ్మజేభ్య కృతమస్తు విత్యం,

లోకా న్నమస్తా స్ఫుతితో భవన్తు.

శ్లో కాలే వర్షతు వర్షస్యః పృథివీ నన్యకాలివీ

దేశోఽయం క్షోభరహితో, ద్వాహ్మజా న్నస్తు విర్యయా,

2

శ్లో. ఆపుత్రాః పుత్రిణ స్సన్తు, పుత్రిణ స్సన్తు పౌత్రిణః

అధనా న్సదానా న్సన్తు జీవన్తు శరదాం శతమ్,

3

శ్లో, మణ్డకం భగవతా విష్ణో, మణ్డకం మధుసూదన

మణ్డకం పుణ్డరీకాక్ష, మణ్డకం గరుడధ్వజ.

4

శ్లో, నీలాచలవివాపాయ, విశ్వాధయ వరమాత్మనే

సుభద్రాప్రాణినాథాయ, జగన్నాథాయ మణ్డకమ్,

5

శ్లో ఉపనయతు మణ్డకం వ, వృక్షలజగన్మణ్డకాలయ శ్రీమాతా

దీవకరకీరణవిదోధిక, “నవనశివశక్తితోరామః” శ్రీ, శ్రీ శ్రీ

6

గ్రంథ ప్రారంభము

ఉ. కర్ణమలపరీటాకమధుతైః బభమాతుకదుష్కృతమ్న తా
దుర్జయహారి శౌరిః దలఃకున్ మధుమాదను వేంకటేశ్వరా
భ్యర్థనమా వ్రవిద్యుః రచితాగను, వేంకటరాము, దుర్వరః
పూర్వముఖాంతరున్ వినయపుంజనమంజుఃగా నొనర్పఁగన్. 1

చ. నరియో నుత్తరమొందు లేమి నసురాదారుండవై వేంకటే
శ్వరునిం దిట్టఁ దరించి స్వాంతగతవిశ్వానమ్ముఁ బోదుగింది యీ
శ్వరహారంబగు దుర్మతం బొకఁడు సంపాదించి యోరొకఁడు
పూర్వవాక్యమ్ములు వెళ్ళఁగొక్కెదె, గృతమ్ము గ్రామయాదామణిః 2

మ. అన్యత మ్మన్న గుడమ్ము నీకు, గురుదేవామ్నాయునిందాన్తి శి
వనమే నీకుఁ, గుమార్గవర్తన మనన్ స్వారాజ్యమే నీకు ని
న్నన నేమున్నదిః జన్మకాల మటు నవ్యాసవ్యభేరమ్ములకా
గనఁగా నీక కలంచుచుండె, నెటు శక్యం బట్టిచో వర్చకాః 3

ఉ. వెంకట దిట్టబోయ నల వెంకటశోధ నలేద మొందు నీ
కంకెను. రామకృష్ణులను వట్టు లలేదము చేసి తిట్ట నే
జంకఁగనేలః కైతయది పాగదొః లేనిది వ్రాయదోః పృథా
పంకమునందు బుగింగుటకుఁ బొజ్జఁ దెవఁడు కడంగు వర్చకా. 4

ఉ. ఏఁది చెప్పి యుంటి, “వీఁక నేఁది పెప్పఁగ నుంటి” వంటి, పీఁ
దేటను తెప్పి చెప్పఁగలఁ దిట్టియలేదను వట్టెనేని యో
కాదకః యుద్ధంగమున కాతకృపాణిక పాణి మాని దు
ష్టిబహుళారికంకములు దెగించునోః తెగించుకొనం దలంచునో. 5

కా. తిట్టన్ రాదని కాని యట్టి దొకనందేహమ్మై లేకున్నచో
నెట్లో చెప్పము రామకృష్ణులకు విత్తే యత్యసంసిద్ధిః శి
ర్గుట్టకా బొల్పెడి వేంకటేశ్వరున కేరుకా దోనమున్ వినమున్
గట్టంగా వినఁబోము కృష్ణున కటుల్ గాఁదెంచునా రున్నదో. 6

పీ. జారుం దనఁగవచ్చుఁ జోరుం దనఁగవచ్చు
దావినచుగఁదంచుఁ బలుకవచ్చు

ప్రియం దనగవచ్చు గోమ్యం దనగవచ్చు
 బసులకాపరియందుఁ బయకవచ్చు
 గల్లరీఁ దనవచ్చు గొల్లతేఁ దనవచ్చు
 బల్లెవాఁడవి చుల్కఁ బల్కవచ్చు
 ఉత్తముం దనవచ్చు నత్తముం దనవచ్చు
 బాబుఁబోతవి నొక్కి వయకవచ్చు
 గీ. చాకివాఁ డవి యనవచ్చు నన్న “బొంగు”
 పెనవిఁజేర్చెడివాఁడవి వదరవచ్చు;
 ఏమనినవేమి భక్తి యొక్కింతగల్గి ?
 యేమనక యేమి యది లేవి హివజనుఁడు !

పీ చెడుకంపు గొప్పెడి చేపవాఁడెల్లదో ?
 తాజేలవి వనింపఁ దప్పు గలదో ?
 పంకానఁ బొరలాడు పడి వాఁ డెల్లదో ?
 అరమానిసి యటన్నవతుకదొక్కొ ?
 బరినాళియించిన పాబువాఁ డనరాదో ?
 మాతృపూతుకుఁ దన్నమాట తగదో ?
 తండ్రి “పోపొ”మ్మన్న భస్మండనఁగ రాదో ?
 త్రాగుఁబోతనుమాట తగవిదగునో ?

గీ. తిండిపోతన్నఁ డెల్లదో ? మొండిజగ్గఁ
 దన్న పరిగాదో ? కలికిగా నాడరాదో ?
 అతని పూర్వోత్తరమ్ముల నరవి భక్తి
 గలియేమన్న దొవఁగొండు గలుగఁబోదు.

పీ విధవవాణి యటన్న బుధులొప్పరో ? ఏసా
 శ్రియఁదన్న నక్కపీళ్ళరులు వినరో ?
 దీరహితుం దన్న మారు లొప్పరో ? యశో
 బాధారకుం డంచు వేడు లనరో ?
 నరకాభిగామి యన్న మహాత్ము లొప్పరో ?
 వీరగడుండన వివశ్చితులు కనరో ?

హతశకుపాలకుం దనహాకో విజ్ఞానః ।

గోత్రోద్ధర్తణః దమకౌనహో కవుః ।

గీ ఎందుఁ గురుకులవిద్వేషి యాతఁ దనఁగ
వచ్చు పీఠనక మ్మునవచ్చు; నిద్ర
భక్తియొక్కంత యేనియుఁ బాదుకొన్న
వాఁ, దితఁడుఁ దేని యన్నను వమ్ము నమ్ము. 9

గీ. కర్ణికి మగండు, * లంఘన ధవుఁడు, నోం
మమ్ముగొట్టకొనినవాఁడు, మామగారి
కొంప గూర్చినవాఁ, తత్తఁ గొనరువాఁడు
లోనగు వదంబు లెన్నియునేని గలవు. 10

తే గీ అన్నివదములు భగవంతునందుఁ జెల్లు
నన్నిశేషలు వానికి పెన్మలా న
మంజసార్థవర్ణనము లయి మలయు; వాని
పేరు ధరియించుచోఁ బఁ జేకూరుచెట్లు : 11

తే. గీ. మందిగందపుఁజెక్కలనంది రాన
భంబు లెటు లట్లు యో భగవంతునాను
మందఱును బేర్చి ధరియంతు; రంతమాత్రఁ
దత్తరుదితంబులు గొనాలు దవులఁ బోవు. 12

క తిరువతి వెంకనయనఁగాఁ, దిరువతివెంకనయె యనుమఁ † దెగఁబొగవీరి కొం
దఱు, పివో తెగఁదిట్టితి, విరుదుతముల దేవతావ్రమేన న్నెనపెగా. 13

* లంఘన, లఘీ, (పిప్పి, విఘంటువు చూ.)

† తిరువతి వెంకటేశ్వర నామము తమకు సార్థకమేయగుచున్నది. .
ఇమ్ముహాకలియందు దేవువారు నామమాత్రిముననే గాక ... యు ...ము....
ము, ..మును....విచారించిన శ్రీ తిరువతి వెంకటేశ్వరుని భారీ తెలంగిన్న
నెంతయు నొప్పిదమే యగుచున్నది....."

పేలూరి సుబ్బిహ్మయ్యం, అమరవరం, భద్రాచలంబోధు, 4-8-13

మూ.— ఈవిషయమున తెన్నేని యుత్తరములున్నను విస్తృ
తీతివే నొకటి మాత్రమే యుదాహరించి మిన్నకుంటిమి

అ. వె హితుల మతులకే మహితుడవయ్యెను నీవు, నన్ను దేవుఁ జేసినావుగాన
నతనియంకి మేదా యధిక మందఱకన్న, నన్నుఁ తెంచినట్లు లెన్నవలయు

ఉ. తిట్ల నేమి, నీనుడువు తిట్లు మహత్తకు సాక్ష్యమిచ్చె; నా
“రాట్టియ నేతిలోఁబడియె,” రోసముతోఁ బని లేదు గాని నీ
వట్టివనట్లు తప్పు, వలుపానము లక్కఱినం బొనర్చుదు
న్నట్లులు నాకుఁ దోఁచు; వది యద్దెద శక్తికొంది నందుచే 15

ఉ. ఏదియో హేతు వుండవలె విచుక, తిర్పతివెంచేకు మ
ర్యాదకు వీఁడు పాచ్చుడుట యన్నది యారక యెట్టులఱ్ఱు; వీఁ
దేదెనవాఁడు; తిర్పతి మఱే దెనవాఁ; దెలు లిరువు లేకపై
రో; దురికవృదాదులకు సూరక గోచర మేల కావలెకా. 16

ఉ. అందుకే కాదు, పూర్వకృతచున్నది యెందులకేని తప్పు; దే
పందయొ తక్కనీనుడికి బద్ధుఁడు గాని వివేకి లేఁడ, యిం
తెందుకు; నీవు దేవగురుహేళన వల్పుటకేని యేమియో
కందు పురాకృతం బొకటి కలియ తీరవలెన గుమారకా. 17

ఉ. కర్మవళంబ కాక యిటుగాఁ దెగియింతువె; బుద్ధియెప్పుడుం
గర్భము నంటి పోవు, నది కాయముచే ననుమేయ మయ్యె; నీ
కష్టము తిప్ప నాకరము గాదని కొంత యెఱింగియుండియున్
ధమ్మము గామిఁ గొందొక వృథా పౌరిపింతు భవద్దితార్థినై. 18

ఉ. కాన నను ప్రమానపులు గర్మపురాసులు, విక్రమింతు, య
ద్దాని కతాననే యెటులో దక్కెను దిర్పతివెంకచేకు నా
మానఁ బ్రసీద్ధి చెందఁగల మాన్యత నా, కిక వికొ; దక్కె న
ద్దాననె వేంకటేశగురుడై వతవై రకృతావధారముల్ 19

గీ లకఁడు వేంకటరాముఁ దింకొకఁడు రామ
కృష్ణుఁ డీరెంటిలోఁగొంత గిలులుఁజేసి
పొరికినా రెట్లో వేంకటరామకృష్ణ
వదని; కీపాట్లు మాకుఁ జొప్పుడపు తనయ; 20

ఉ. వేంకటనేతఁ దిట్టినను వేంకట నామము మోము దొక్కి నీ
నంక మడంచుచున్నయది; బాలక; “వేంకటఁ” దీసికొన్నది

ద్వాంకము రామకృష్ణునిదె యో; నొక “రామ” పదములోన, మీ
రింక నడంగఁగా వలయు నిర్దురు భావుకు లెంత కష్టమో? 21

ఉ. “వేంకటరామ” లోనఁ గల వేంకట శబ్దముఁ దీసి, రామకృ
ష్ణాంకములోని రామ పద మట్టులె యూడఁగఁ నీకి, రామకృ
ష్ణాంకము చార్చివనఁ గురువియాకృతి జేరువఁ దోవకుండు, మీ
రింక నటుల్ పొనర్చఁజను హేయపు “వేంకట” నామ మేటికిన్? 22

ఉ. ఏ యవివేకియొయొకరుఁ డెట్టులో * మీనములం దగిల్చి “ఏ
న్నాయను” యంచుఁ బిల్చెనఁట నాయన చెల్లెలి, నల్లె వెంకనఁ
దాయఁగఁ దోచి వీవు గురువట్టువుఁ మీతమునండుఁ జర్లనా
రాయణ విచ్చుపూనికయుఁ ద్రాజ్ఞులకుం గనువట్టువర్చుకా? 23

ఉ. ఏయొక లేళమో నొడువుజే నిజ, మంతననీకుఁ జర్లనా
రాయణఁ దొజ్జయై యెరుఁడు రాయయు అప్పయు నమ్యోనేమి? నన్
దాయఁగ వచ్చినప్పు దొకటకా మును కాకరవర్తిఁ జర్లనా
రాయణఁడే వచించెఁ జామి యర్చుక; తగ్గురు తార్చి తాగతిన్. 24

క. ఏకాక్షరప్రదాతృత, చేకొవియుం గురువిగాఁగఁ జెప్పికొనఁగ నొ,
నాకిది యక్క-జ, మీతవి, నేకతనన్ దోయఁగల్గి తెఱఁగింపవనా? 25

ఉ. వేంకటకైల దేవునయి వేరము పుట్టుటఁజేసి నావిపా
పాంకము దాల్చి వెంకనయు నట్టిఁడ యయ్యెను? దాగుభాగహో?
“వేంకట” యన్ పద మ్మరిది, వీరుముదావి; † నరివ్రతిస్థితం
బంకము పెట్టకోఁదగవి దండురు పెద్ద లెఱుంగు మర్చుకా.

గీ. “కాలువట్టుక పడలాఁగఁగఁగడంగఁ,
జారువట్టుక ప్రేలాడు” తీరుదోఁచె;
“బొంగది బుజానఁ బెట్టుక పొమ్మటన్నఁ,”
దోక వెంకవ వీపేర దేఱుఁ గంటె

27

* “ఏ. మేనత్తమాతికి మీనములంటింది ఏన్నాయనాయని పిల్చినట్లు.”

† హెష వదాద్యంత రంతస్థం. (అనరివ్రతిస్థితం) . నామ కుర్మాదితి
నామకరణ సంప్రదాయవిదో యాజ్ఞికాః.

అ పేరది మార్చికొమ్ము, వయ వేంకటనేత భయంబు వీకు దు
ర్యావము గాకయుండు, గులపద్ధతి ముమ్మగఁ గొప్పి మార్చుకోఁ
గూరిన వీకుఁ బేరొకటి కొందొక మార్చిననేమి పోవు : వి
స్వారపుఁ దోవదొక్కెదవె : చాలు వికన్ వికు మీదురంతముల్

అ ఎట్టికులమ్మునన్ బొడమి, తెట్టి యపాత్రపుఁదోవఁ బావపుం
గుట్టెగఁబాఁతుచుంటి : విది గూడదుసూ కని గల్గెనేని నఁ
దిట్టము మిన్నకుండెనను; దేవునిఁ దిట్టకు, మెల్లలోకముల్
దిట్టి కవించు ని, న్నొకట దేఁతుదు నంచనుకోకు మరృతా : 29

అ, ఎందులకేని యేగవలె నెక్కడకేనియు, "వీఁడె వీఁడె యా
విందకుఁ," డంచు వ్రేలికొన విఁ గనిపించుచు నొందొరుల్ పొరిఁ
ముందఱ వెన్న నాడుకొన ముచ్చముడుంగుట యెంత కష్ట : మే
విందకు నైఁచినన్ శ్రీకువవీసతి విందకు నైఁచ రెవ్వరున్ 30

పద్య — చమపరులారా : ఈపైని వెం॥ రా॥ ౨॥ తిరుపతి వేంకటేశ్వ
రార్థ శతకమునుండి గొప్పి పుల్లనములనెత్తి చూపుచు వానికి నందిందిన
మాసిద్ధాంతములను దెల్పు పద్యములు నెలకొల్పుదుము వెం॥ రా॥ ౧ యయుక్త
ప్రసంగము పర్యమను జూడఁగోరువారు, వారి యర్థశతకము పూర్తిగా జూడ
గోరుచున్నాము. ౩౧ వెం॥

(..నకలాంధరి జగమ్మున కివవేల్చువై వెలయఁగ లేదుగా)

క, నాకుఁ దేవుఁడె, వీకు దేవుఁడె నుమీ నాయన్న : వెంకన్న, యే
లోకుల్ వానిని నమ్ముతింతు రభవల్లుల్ దెలింపఁగా, నాంధ్రపుణ
లోకంబుం దొకకొంత గాదు పదునాల్గున్ లోకముల్ గూడ న
య్యేకాకాయని గొల్చి రేరొ విమరుల్ హీనుల్ జడాత్తుల్ వినా. 32

(ఏరాజుమహేందరి మందిరవరమ్మున వీకుఁ బ్రతిష్ఠ గల్గె .)

అ, రాజుమహేందరిమందిరపరానఁ బ్రతిష్ఠయై లేదుగా : మహా
రాజనరాంఘ్రి వేంకటపరాత్పరమూర్తికిఁ, * వీతికాపురీ

*(1910 సం॥ 1-2 సంచికయలర్యమతబోధినినుండి)

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర మాహాత్మ్యము.

"శ్లో॥ పృథ్వీషాంబర హేతీనాం సుషమావహ మూర్తయే, సర్వాత్మకమ
నాయూఽస్తు వేంకటేశాయమంగళం." (వేంకటేశ్వర స్తోత్రం)

రాజహహోద్యో మందిరవరంబుగఁ గల్గిన పూజహృద నీ

కో జడబుద్ధిఁ నుంతయిన మాహకు రా దదియేమి కర్మమో

32

(పాదులైన దానరులు బ్రహ్మరథమ్మును బట్టి దేవతా గౌరవణివీసి యంచును ముఖస్తుతి సేయుచునుండు)

ఉ. “పాదులైన దానరులు పట్టిరి బ్రహ్మరథం” బటఁటి, వా

నామము లెట్లు వ్యాసీతి వనాథజనంబులు పట్టినప్పు ? డీ

ఈకరియుగములో వేంకటేశ్వరుఁడు ప్రత్యక్షుడైనపై యున్నాఁడు. కావుననే పెద్దలు “కలె వేంకటాచార్యః” అని నుడివి యున్నారు. వేంకటేశ్వరుఁ డార్చితాజ్ఞ సరాయుఁడు ఈతఁడు నతజనుల దాచు మాన్య. తిరుపతిలో వేంకటాచార్యుఁడు వేంచేసి యున్నాఁడు నిక్కమై థక్తితో నీదైవమును గొందిన దింగిరిండ్లు సర్వవివములగు బావలనుండియుఁ దొలంగి సుఖపములు కాపునఁ బ్రతివత్సరమును వేంకటాచార్యుల తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల ద్భవము నఁకుటోయి యార్చిపాతులై గుక్కిప్పురై తమతమ నియంబులకుఁ జనుచు దురు జయ్యుచి యార్చితులగు హింపులైతెల్ల బాగుగాఁ దెలిసిన విషయమే యైనను విప్పుదు మన హిందువులలోనే కొంఁపలు కీర్తిమయ విరామగు బ్రాహ్మణుతమును గల్పించుకొని యీ ప్రత్యక్ష దైవతముయొక్క పుహిమను గూర్చి సంధేహించుచున్నారు. సంధేహించుటయేకాదు, ఛక్తి వేంకటేశ్వరుని సేవించు సామజులఁ బరివరివరముల విందించుచున్నారు ఇట్టి వారికిఁ గూడఁ దన మహిమ తోపమి వారు కూడఁ దనభక్తులై తరింపవలెనను పెత్తిరత్వముచేఁ గాఁదోచు గాఢముగా నీ బ్రాహ్మణులప్రత ప్రాణాఁబుచున్న బ్రాహ్మణసామాజిక విద్వంసులలోనే తన దివ్యమహిమను శ్రీ వేంకటేశ్వరులు చూపుచున్నారు ఈ సదుపాదే యీర్షింది మహాద్భుతము జరిగినది.

పిరాపురపు సంస్థానాధిపతులై శ్రీ వేంకటేశ్వర పావభక్తులై యార్చి జూమలులై కీర్తిశేషులయిన శ్రీ రాజారావు గంగారామాచార్య బహదరు వారి బాధ్యులలో శ్రీరాజా బావయ్యారావుబహదరుగా రహమారొకరు పిరా పురపు సంస్థానాధిపతుల యింబనే యున్నారు. వీరొక్క సంవత్సరమునుండి యతీర్ణవాదిచే మిక్కిలి బాధపడుచుండిరి, ఏమి తిరుపను యిముడుటలేదు. మంచిసీక్కు పుచ్చుకొనినను దత్తక్షణమే వెళ్ళిపోయెడిది, దాన దేహము చాల

వేమణికొక్కా : బ్రహ్మరథ మెవ్వరు వట్టిన సార్థకంబో వా
రే నుతి వట్టి . రూర కరు లేచ్చి కృశించిన వేమగుణ నుకా 33
ర దనికడ దాన్య మాను నొక దాని, వేంకటనాథుపావనం
దనమున దాన్యముల్ నలుపు దానుల సామరు లంచుదూకుటల్.

కుష్మీమకమై పోయింది. ఇప్పుటి సంస్థానాధిపతులురను కామెయందుగల
భక్తిచే ననేకవిధ పునవైద్యులచే వైద్యము చేయించిరి. ఆలోపథీ, హోమోపథీ,
మున్నగు పథములెల్లనయినవి ఆయుర్వైద్యశామణులగు పండిత గోపాలా
చారిగారిని తెన్నపురినుండి రప్పించి వారిచేవైద్యము చేయించినారు కాని
యేమియుఁ గార్యము లేకపోయింది. మానవప్రయత్నముంతయు నీవిధముగా
విషయముకాఁగా నప్పుడా సాధ్యమనే తనకు దైవమే శరణునని విక్రముగా
నమ్మి తమ యిరువేర్గుల వెంకటేశ్వరుని “అర్చనాశ్రవణం నాస్తిత్వమేవశ్రవణం
మమ” యని యంతరంగమునఁ జాగ్రత్తింప మొనరిపెట్టినది భక్తవత్సలుడగు
వేంకటేశ్వరుడు తన్నునే నమ్మిన యీభక్తులాలిపైఁ గరుణకలవాడై యొక
నాఁడాయెను దావేమై “నాకొండకు వచ్చి నన్నుదర్శించినయెడల నీరుగ్ధక
నివారికమగు” నని పలికినాడు అప్పటికి వ్యాధి మిక్కిలి హెచ్చుగానున్నది.
కొండకు వచ్చెనని మొక్కికొనినది మొఱల వ్యాధి నివారించునని వేంకట
ేశ్వరులు వదించిరి ఈవార్తను పిరాఘంపు సంస్థానాధిపతిగారికిఁ దెలిపిరి.
వారు బాధ నివారణమగునెడలఁ దప్పక యట్లుమొక్కికొనవలసినదే యని
మిక్కిలి సరసముగాఁ బలికిరి ఆమెయందుగల భక్తిచే వారా మొక్కిక్కును
చెల్లించుట కంగీకరించిరి. వామాటపై యాశఁగి యట్లుమొక్కికొనినది
అదియేమియ్యుతమో : ఆవేంకటేశ్వరుని ప్రలాపమెట్టిదో! గాని మొక్కి
కొనినదాదిగా నారోగమంతయు నుటుమాయమై పోయినది. తినిన పదార్థము
లెల్ల వెళ్ళిపోకుండ విముఁడఁజొచ్చెను ఈభక్తవర్తమానము సంస్థానాధిపతి
గారికిఁ దెలుపఁగా వారాశ్చర్యవిమగ్నులైరఁట : ఆమెభుజించువేళఁ దాను
చ్చట నుండి భుజించినప్పుడు గంటవఱకును నచ్చటనే యుండి తినిపదార్థము
దుటను గవి యామెను వెంటనే మొక్కికొనినప్రకారముగాఁ దిరుపతి వంటిం
చిరి. ఆమె తిరుపతివెళ్ళి స్వామిని దర్శించినది. ఇప్పుడారోగ్యస్థితియం

కనిన వివేకి వైచక్షు, వివాచికనపుష్ట, నహో, ధనంబు* దం

దన మని తిట్టె, బామరుని చృష్టపూరు, లొనుర్ విమోచి 34

దుండెని ఇక్కడ నామెరక్తి, శ్రీ మేకరేశ్వరుని మహిమ, శ్రీసిద్ధికృష్ణుని రాజగు సనకయు చావర్జనీయముగా నున్నవి నిక్కమగు భక్తియై న్నది యిది వృథాగాదోను "స్వార్థి శమనాయాస్తు వేంకటేశాయ మంగళం"

(1911 సం || 1, 2 నందికమ, అర్జునురబోధించుండి)

(వేంకటనాయకుని మహిమ)

కౌరవరైకమగు వేంకటనాయకుడు తనమహిమగతము నిప్పుడు మీ పుష్ట కోటలో జూపుచున్నాడు కీర్తిశ్రేణుయిన వెంకటేశ్వరుని రాజగు రామలక్ష్మీ నొక్కరు బహుకాలము తీయిగొనిచే భావనీ తువల వేంకటేశ్వరుని దయచే నానోగ్యుని నందెనని వ్రాసియుంటిని ఈరాత్రి కీనము మరల దుగ్ధురకలిగినవంట అత దానిఁ గారణము నారయబోగా మరల నామెయిదు వేంకటేశ్వరు లావేగమై యిప్పటిరాజాగారియొక్క భము కలిగినప్పుడు తనకు 1118 రూపాయలు ముప్పు చెల్లెంటుని వాగ్దాము చేసియు తెల్లించనందున నీరోగము మరల నొకరించెనని నుకొనెంటు అవల కుల విన్నటిరాజాగా రాించి జరిపూరపూరముగా 1118 రూపాయలను వేంకటేశ్వరులగుడికిఁ బంపగా నీవీతిమీద దుగ్ధురయంతయుఁ దృటిలో నివార మయ్యెనంటి. ఆహా! వేంకటేశ్వరుని మహిమ చాలవర్జనీయముదా నిక్క మగు భక్తిగలదోట దైవమహిమ కాన్పించకపోదు

(శ్రీ వేంకటేశిక స్వామివారి శ్లోకములు)

* శ్లో. శరీరతనవది వృథునిపేదదాపాదనా

దలింధనననంజనుప్రళమనం దనం దంధనం

ధనంజనువివర్ధనం ధన ముహూర్తగోపర్ధనం

సుసాధన మదాధనం మమనసాం సమారాధనం

శ్లో కాదాయ నీదం కమనీయవాదా, మోదాఫలస్వాదుముదా సయాచే

స్థితేలకుచేరే శ్రితమాకుచేరే, దయాకుచేరే ధనవత్కుచేరే

శ్లో సిలం కి మనలం భవే చనల మోచరం బాధికుం

సయాప్రసృతిహృదకం కిము వ దాచకం సారనం

- ఉ కూతున కత్త పేరితి రగుల్కొను కోవముకల్మిఁ గుంపటా
బాతినరీతి వెందుకొ పాడునుదుల్ జగదీశుఁ బిల్చు నీ
వాతి వివేక మే మనఁగ విచ్చుఁ గుమారః విభుండు ని న్నెదో
నీతికిఁ ద్రిప్పి దోసము గణింపక నాకయి పోవుచుఁగావుతఁ 35
- చు "గురులకా దూఱుటక" పుటంచు నుజునుల్ గొందాడ, "లెక్కేమి" దే
వరనే చూడెద నే" నటంచుఁ గవికన్ బాతించు నీతెల్వి తె
వ్వరు శోకింపరెః నీకు శ్రేయమెటులో పొందించుకన్ వేంకటే
శ్వరుఁడే నాకయి పోవుఁ జాపుచు భవద్వాదాలకల్ వైపుమకా 36
- సే వేంకటేశ్వరుఁడు నీవెకలితనం బోర్చి రక్షించుఁగాక మాపక్ష ముండి
యకవి దేవేరి చుహాలక్ష్మి పతికోప ముహమిందించి ని న్నోముఁగాక
లదేవు రెండవపైదలి భూదేవి క్షయ నిన్నుఁజూచి శ్రేయ మిడుఁగాక
యకవి పేర్చుమడిచాన యార్జుణబుద్ధి నీపై నుంచి నీర కాపాడుఁగాక
తే గీ ఆకవి కావాసమగు వేంకటాచలంబు
నీదొసంగు లదంచి మన్నించి "వేంక
టా" యనెడుమాట సార్థకగతి నెనంగ
సద్యఃకముఁ బొందుటకు నిన్ను సాతుఁగాక 37
("దేవులు గొట్టువై బయలుదేలుదు తిరుతిదేం ")
- ఉ "దేవులుగొ" ట్టటంచు నలదేవుని దిట్టెడి నీదునాల్కొకున్
శ్రీవిఘ్నఁ దల్లకుండుచి, స్వసేపి యొనిరెప్పి నాకునైనదా
నీవెటు పేర్చినకా నయిచి నీకు కుటం బొడఁగూర్చి నన్ను నం
బావన సేయుకన్ జగతిఁ బండించుండలి మెచ్చుకట్లుగన్ 38
- చు "ఎగనైనకా వగనైనఁ బొజ్జిభయముకా బొందించియైనన్ సదా
భగవన్నామ మొదం దలంచుటయిపో భాగ్యంబు, ముక్తుండు వాఁ
డగు" నంచుకా వచియించు గ్రంథములు, నీ వద్దేవుని దిట్టిమే
ని గడింపంగల వమ్మహాత్మువదము విక్రక్కమ్ము సుమ్మర్కకా ' 39
- చు "చిరకాలమ్ముగఁగాని భక్తిమెయి వానిం గొల్చి పొందంగనే
రరు తద్దేవుని పొడదర్శనము, వైరంబానుచో శీఘ్రమే

అయత్న మలమిల్లకం పథి వటస్సరం కచ్చరం

భజన్తి విమిధా మథాహ్వానాహ కుక్షితః కుక్షితః

యరయం జాలుడు" రంచు విందు, మది తత్వమైనదో నీ కగున్
ఓర్వరిలో దిర్ఘతివేకలేక వదవద్యుపొచ్చి యాత్రారతిగా.

40

(నివదివతి కీర్తనందవఃః . నీకొకయయ్య వైష్ణవంబిడినవాఁడఁట)

మ హరుఁడే కా, యిల వేంకటేశ్వరుఁడు ము ? స్ఫురేయగుంగాక నో
రఱుగగా దిట్టితి రుప్తుఁ డయ్యె వతఁ, దీయత్యాహితం బాఁగ నీ
గురుముఖ్యుండె గలందు, దేశికుని కెగ్గుల గట్టి రుప్తత్వముగా
దొరయఁ జేసెద వేదిదిక్కు : * శివుఁడున్ బాసంద యిప్పట్టునన్.

మ హరుఁడే దేశికునడఁజాలఁ డనుచో నన్యమరకేళికిం
దరమే ? వారలయంక మింత గల రవ్యమృన్మనంసారు లె
వ్వరికేసిం దరమే ? శరణ్యమెదియో వ్రాకుత్తు నీ వేంకటే
శ్వరుఁడే నుం యల వేంకటేశుఁడును గావఁగా లేఁడ యిప్పట్టునన్

42

▲ "దేవుఁడె లేవి మానిసికి దేశికుఁ డెక్కడినుండివచ్చు" నం
చీవల నింతకాలమున కిండుక బోధకు వచ్చె, మేలు : నీ
చేవ, నెఱాను : నీవదను, నీ : వహవా ! భవదాప్తితత్వ, మీ
తోవ్రసను బోవు సాహసికి ద్రోహము చేయఁగ రాని దుందుసే.

43

ఆ వె అమ్మ చెవులుద్రోంచు ననులాత్మిలకు నెందుఁ
బిన్న తల్లిచెవులు బీజహూలు
గావు" దేవుఁ డిట్లుగడును మానిసి క.పా
ర్యాయఁ డిట్లు లెంత తప్పిదంబు.

44

(తాతికి అప్పకు మొగ్గుఁజెల్లనే)

ద తొలి సతఁ డీశ్వరుం డగుచుఁ దోఁచియు వేంకటవరసన క్రిఁ జె
న్నలరెను వేంకటేశుఁడుగ, నజ్ఞలరజ్ఞలకేమి, సోమయా
జాలు మును గొల్చు వేల్పువలెఁ జామ్యతఁదో హరియఁగా హరుండు, మూ
ర్ఖుల కతఁ దొక్కఁజాయయి నగుగా దలదిమ్ము పెదబువట్టునగా.

45

ఉ. రాతిని దిట్టి తా "నొకయరాతిని తిట్టితి" నందు నెంచు నే
వీతనయుండు, వాఁ దొకట వేరము తారము గాఁగ నెత్తితో

గ్లో॥ * శివకోర్కెదాదురుస్తాతా, గురుకోర్కెదాచ్చివోనవః॥ (గురుగీత)

రాశిని బిట్ట మట్టియొకటి "నరాశిని మట్టి" వందు నెంచుఁ జూ
మొక్కనయా : వివేక మిట్ట లూచుచు నున్నది నాఁడు నాటికిన్.

ఉ రాశి కరాశి వైతి, వలరాశిని దేవుఁడె యున్నచోఁ బూ
రాశి కరాశి వైతివి, భరం బిది మైదుముఁ బోవ దమ్మురా
రాశి కరాశి వైతివి, పురాకనవిజ్ఞులు రోసిపట్టి దీ
భూతిమతంబు, దీనఁ బరభూతియు వక్త్రనిభూతియుఁ జెనున్ 47

చ తిలకము లేనిమోము వికృదేవక లాచరిఁ జూచి "యక్కటా!
తిల+కము మాకు నున్న" యని తిట్టి శపింతు రటం చెఱుంగ రే
యలఁతులు. వారిశ్రోవఁబడి యర్చక ! చక్కని యర్చయంబు తి
ప్పుల కేరఁ జేసిరంచు వగవన్ వలసెన్, దెలిసెఁ బవనఁతుర్ 48

(దేవుఁడ వాడువేని వేంకటేశ్వరా)

ఉ "దేవుఁడ వాడువేని" యని దిట్టకనాన నెదో వచించి, తా
దేవుని కింతమాత్రమునఁ దీవ్రత పుట్టదు, ముందు మొక్కి కొ,
మ్మా వెనుకఁ నిరావరణ కగ్గము గ మ్మిపు దేమి యోనా? యా
దేవుని దేవతాగరిమ తెల్లమగు న్నిమునమ్ము రోపంబున్, 49

క నేనే యిందుక చర్చ చేసితిని నీ నేంబు వారింప, నీ
వేళోయి యిం బొందు తెచ్చుకొని యెంతే బేర్చు, మావేంకటే
శానుం దీయఁబుర్ గణింపఁకు, శివాసౌజన్యమే చూపు నీ
వై, నేమందువా? "యాదృశీ" యనెడివిద్యదాజ్ఞ యుద్వాజిమే 50

(మహమ్మదు విగ్రహపూజ గాదనెన్)

ఉ న్యదృశ్యపంచమున్ గణన స్పృహ పెద్దలమాట లెక్క లే,
దిద్దుకు వచ్చినట్టులుగ నేనియొ పల్లదము ల్లిఖించి యే
స్వేద్యుతంతో పట్టి పయిమిక్కిలి దేవునిగూడఁ దిట్టి నం
పచ్చకలంబుకొన్ మిటు పాటునడందగునే కుమారకా 51

(విగ్రహారాధన సేయరెవ్వరు)

ఉ విగ్రహమున్ దృఢించి గురువిగ్రహమున్ దలకెత్తికొంటి, నీ
కాగ్రహచార మెట్లయిన నావలకుఁ జనవయ్యె, నిన్ను నే

తిల+కము, తిలోదకము,

* శ్లో॥ యాదృశీ భావనాయత్య సిద్ధిర్భవతి తాదృశీ.

దోగ్రహ మొందు చెడ్డవయి యోగ్యతకుం గడు దవ్వొనర్చె, నీ
వాగ్రహతప్పి కీ మతియు నందితి పంకయు నేనెఱుంగునున్

52

(శంకరపాదుఁ డర్చికోపాసన నీరచించెను)

ఉ కావలె భార్య పుత్రులును గావలె, దగ్గవ్వము గావలెన్, మఱిం
గావలె సౌఖ్యముల్, మఱియుఁ గావలె సర్వము, విగ్రహమ్ము పో,
గావలెనే తుమార న సరిగా విను "విగ్రహపూజనమ్ము మా
ర్థవశి" కిందువేది యెటు లాద్యులు శంకరముఖ్యులొప్పిరో

53

(వ్యాసమతంబు నేఁడు కొత్తగాఁ జేసినదారిగా దిది)

తె వ్యాసులవారు సూక్ష్మముల బ్రహ్మముఁ దెల్పి పురాణమందుఁద
చ్చాసుర చిద్విలాసమొల భంగులు దెల్పినవారు, సూక్ష్మవి
శ్వాసము చూపి కిక్కుఁగల సంగతులకా ద్యక్షియించువారు స
న్న్యాసులు, భగిష్ఠు లొదురు గృహస్థులటుల్ చరియించఁ బూరినన్

54

ఉ. అన్నిటి కేకవాక్యతగ నాచిన చూచిన విగ్రహంబు సఁ
పన్నగృహస్థుకోస మనుభావము దేలెడి, నిర్గుణాత్ము నె
ల్లెన్నఁగ నేర్చు వీఁడు ? గుణమే కడుముఖ్యము గాఁ జెలంగు నీ
సన్న యెఱుంగ దూరకయ జందెము దెల్పింపెడి గేస్తులర్చనా.

55

ఉ వ్యాసులు బ్రహ్మముం దలఁచి యూరని విగ్రహరూపమం దెడో
రొసముఁ బూని తిట్టు మవిరో ? వివి రోమును దిట్టితొనె కి
త్తాసువు లర్చనా : యిటులు కాసుకూసర బోధసేయఁదా
వ్యాసుఁడు, వీని నింక నొకవ్యాసు నుపాసెడుఁ జేసి నేర్పితే ?

56

ఉ వ్యాసమతమ్ముఁ బట్టి యలబ్రహ్మముఁ గొల్పఁబూక, యేడ దీ
వాసుమతంబు ? దేవగురుకోపమహాపవనవాస్తవ్యున
న్న్యాసకృతంబు, నీపలుకులర్థములేవి వపార్థవర్ధనా
భ్యాసపు వ్యాసముల్ గిడుకువారలకాఱు లసారిముల్ సుమి.

కా వ్యాసం దీమతి మొప్పెనే ? కటకటా : వ్యాసాశయం దెట్లు ? స
న్న్యాసుల్ వోపు పథంబు గేస్తులకుఁగా వ్యాసుండు కాసించునే ?
దాసీదాసకళకళిపుర్రవికతిన్ దొదివ్వులం దోలకే
లా : సంపాదికఁ గర్మబంధ మవి వాలాయమ్ము దీ లయ్యెదెన్

58

- ౬ శంకరు లొప్పినారు మతపట్నము. విగ్రహపూజయందు ని
శ్శంకమె పట్నముగా; జదులనంగతి విప్పటిమట్ల పాపపుం
బంకిముగా జగంబు నియమన్ గమకించినయ్యయ్య; దాతి; డీ
శంకికుఁ బోయి, వ్యాసమతసర్వరహస్యవియందు గాఁదొక్కో 58
- ౭, శంకమతిమ్ము గా దిది, సంకరమత మైన నగును; శంకరుఁ డెట్లా
కాంకిరిని పీరమున ని, శ్శంకమ్ముగ నుంచి పూజ నలెన్ గుమారా. 60
- మ తతి బోడిం బొనరించి, జందెములు తద్దం డెగించి, “నన్నానిపో
కలు గాఁ బోయి” మటందు రెవ్వ రలవా ర్కంజాశీలన్ పీత, రే
తలఁపుర్ మానరు, “దేవశం” బనిన నిందల్ నేకు, రీచెట్టపో
కలు నీ కేగతి నలెన్ దుట్టతుదకున్ గార్హస్థ్యసంచారికిన్ ? 61
- ౮, ఏకర్కమ్మును వారు మానరునుమీ : యీ కర్కమే తక్క, నీ
ఏకర్కిం బన నేమిగాఁ దలఁచెదో? యేకర్క మూర్ఖుల్ ఋత
క్లాకుల్ శ్రీకరు లప్పదీక్షితములుల్ శోధించిరో వేదవి
ద్యాకంజాతభవావతారు, లది యేకచ్ఛర్దితో బోవ్యమౌ 62
- ౯ జ్ఞానపాప్తి కనేక మార్గములు విజ్ఞానుల్ పసంగించి ర
య్యాసందాత్తుని కిన్ని మార్గములు తుల్యంబుల్ సుమీ విగ్రహా
దీనుల్ గొందఱు గల్గమాత్రముననే దేశంబు గోసెత్తెనే ?
జ్ఞానంబూరక కల్గనే? యదియు నంగళ్లమ్ము క్రయ్యమ్మొకో : 63
- మ. ఎవఁడో యొక్కని కబ్బుగాక శ్రమలేకే జ్ఞానసంపత్తి, యిం
కవనిన్ దక్కినవారలెల్లరును వట్లావారె : యవ్వారీకై
ఁవవిష్టాలయముల్ చెలంగుత, మెటుల్ శిష్యుండ : నీకట్టె నీ
యవివేకంపుమతంబు? దేవగురునిందానందసంధాయయై. 64
- ౧౦, వేదములందు లేదనుచు విగ్రహపూజన మొప్పురంటి యీ
వారులు గొంద, అయ్యెదియ వాస్తవ మందము, మూఁడుపూటలన్
సాదము మెక్కి కుల్కుఁ దని సారెకు వేదము లేశ్శుచున్నవే ?
లేదట భుక్తికిన్ విధి, యశీరము గా దది మాన రాదొక్కో. 65
- ౧౧, ఏమీ, వేదము నంకముగాఁ దెలిసియే యీ మెట్టవేదాంతపుం
బూమె ల్యుట్టెనే? దీనికిన్ ఫల మెదో పోవిమ్ము యోజింక, మా

- ర్యామోదం బది తప్పిపోవుట, యుపాధ్యాయాగ్రహణవిగ్రహం
గ్రామరూపభవం నెత్తిపై బడుటయుంగా కన్యముం గిల్లనే? 66
- చ తిరుపతివేంకటేశ్వరుని దిట్టితివే యను, మట్టితిట్లకుఁ
దురకలు చూచెకుల్ మజియుఁ దొలిబిడెదలహద్దు లెట్టివో
యెఱుంగనిమోతకుల్ గద నహింతును, పీరిలమెప్పు నక్కపి
శ్వరులకు వారికెప్పుల కనిప్యా మెఱుంగుచువో, యెఱుంగవో? 67
- చ ఇకరకులస్తుఁ దేమతమునేవి గ్రహించిన నంత నష్టిలే
దతులము బ్రాహ్మణాశ్వయుమునం నుదయించి పితామహాదులు
మీరులు వోపుమార్గములు పిప్పగనెంచి స్వతంతులై కృతి
స్మృతదృతిదూరమైనగతిఁ తెందినవారియవస్థ కోచ్యమో 68
- క రామానుజుడు లంచఱు, నీమాతగ్రము తెల్వి లేకమే విగ్రహాఘా
తానుంకగ్రము లొప్పిరిగాఁ, యేమీ సాహసము తుదఱు విందుదిగితివే
(నలానుఁ జేసి గుడిమారెడు తిచ్చతివేంకటేశ్వరా)
- చ లలి మనవేంకటేశుఁడు “నలూడు” నంటి, “నలాం” పదముచేఁ
దెలియఁగ నయ్యో “మల్క” కని, దేవుఁడు వానికి నల్లఁదే చున్
“దులక పదమ్మ సాచి తను మట్టుడు నచ్చకుఁ గొట్టెదేవి” యన్
పలుకు లెఱుంగవే తనయఁ భిష్టులతోఁ బనియేమి సామకిన్ 70
- (తలఁకుచు దండము పెట్టగవచ్చువారినే తలఁగొఱిగించి చెప్పుతో
గొట్టెదవు)
- చ. తలఁకెడివారికే విభువిదండవ. మేనుఁగుఁ జూచి భీతిమై
దలరెడిమానవుండె యొకతవ్వున ముచ్చన కగ్గ మౌనుఁగా,
కలగజరాజుమార్గమున న్నదై చరింపక యుండుతాటియా
కులచెడు చెత్తముక్కలకుఁ గుంజరరాధ్యయ మేదదర్శకా 71
- చ. అపురః విదితగ్ర, మెంతటియనార్కమొకో కలి, బ్రహ్మవక్తగ్రసం
భవులకువంటః సర్వలో యపాతగ్రపుఁగూఁతలు గీతలంటః హః

(రద్దేహిందూనుండి)

సీ॥ కోతిరూపంబై న పోతుహస్యంతుమా పేషార్లు దైవమవి వేడుకొనిరి..
ఆడ్డబొట్లంనరూ “హరాహరా, బల్కరీ సుద్దబొట్లంక హరి పెద్దయనిరి, ..

శివశివ : రామరామ : హరి : శిష్టవిగ్రహైకమైన మార్గముం
దవలిన శిష్యునిం మనిచి ధర్మ్యవతమ్మునఁ బెట్టి పోవరే

72

ఉ. సారాచారవిచారదక్షమగు వంశమ్ముండు జన్మించి వి
స్వారుల్ మర్కటలు వోపుమార్గముల విచ్చల్ నించు నీదైదిచే
దీరుల్ చూడక యుండురే కటకటా : "దీక్షామాపులా" వారికిన్
వీరల్ దాసులు, వారిదాస తుదకవ్యేన వీరికందుక సుతా :

(లభించినమాయక్రికిన్ భంగమువచ్చె నీమహిమ పాద్యదె)

చ తిరువతి వేంకటేశ్వరుని దేవళ మూడినమీఁదఁగాని యీ
తిరువతివేంకటేశుని పృతిష్ఠకు భంగములేమి తేరెనెం
దఱు మలకల్ పృతిష్ఠపడి తల్పిన్వినపిమ్ముటఁగూడ దేవళ
లోదుగక నిర్మియున్నయవియో వినియుండపుక యప్పుకా :

74

కొంచెలందలుగూడి కృష్ణు డనిరి నీ॥ వంచితము పేదలే బహుశుద్ధి అను
కొని యిల్లవాకిళ్ళెల్ల వల్లకొనిరి, భగవతాభక్తులు బాగుగామానుకొని విగ్ర
హపూజలే యిష్టమనిరి, మలమూత్రమే దోషమును తీర్చుననుకొని పేద పుండలు
పందితాలు తినిరి కిలలు బొమ్మలు మిమ్ము రక్షించగలవా . నీ॥ పార్వతీ
దేవిపై భస్మాసురుడు మోహించి దాని మొగునుని చంప తిరిమినాడు యంత
ముండల బోతును యీసుగ్రీడనక, కొల్వవలెనయ్య అల్లాను త్రిమముగాను
నీ॥ . గీ॥ భిదియవడరయ్య దైవమనకు రుడియరయ్య పుడ్తిపూజలు యిక్కనైన
మానివేసి, ...౧౯॥ నీ. భాగవతమునుబట్టి ముగు కృష్ణునిచెరియ విజమువ్రాసి
తినర్యో సుజనులారా ౩౦॥ నీ॥ రామాయణమురంకు భారతంబేదోంకు గొల్ల
భాగవతంబుపొల్లమనుచు, .. తే॥ ఇహములోయొక్క భారతను హెచ్చు
యనుచూ, సత్యపురుషులు చెప్పిరిజగతియందు ॥ ౩౧ నీ॥ మొహమ్ముడు .
దేవతులనైననూ రాళ్ళనైనా పూజించకూడదని బోధించి చెప్పినామానలేదు,
. ॥ ౩౩॥ నీ॥ కుడిసిరాగ్రింధమే భారతను ఘనమయ్యా యితరగ్రింధములన్ని
యెడమనుంది,.... ౩౯॥ నీ॥ గోమాంసములు మాకు గోమయంబేమీకు పాలు
చూకును వంచి తాలు మీకు॥ . ౪౨ ॥ ... గీ॥ శంకరాచార్య
చేసె మీవంకరంబు, ౪౫॥ .. (మక్కి మక్కి నకలు)

(ముంగలవాడు దైవ మటంచు నిజ గొనియాడువాఁ యి నేటికి
బాటక మయ్యె)

చ. ఎఱిగియు నోర్పలేనిజరు లేవియో మోగినయంతమాత్రినే
“తిరువతివేంకటేశ్వరు పృతిష్ఠకు భంగముగల్గె” నంచు నీ
పలుచె డపాంగమై జలధియంతయు, గల్లనుకోకు చుయ్యఁ ది
క్కించి గతినేమి యెఱు భవకపృథివీకటారవార్పటుల్ : 75

కా అచ్చాయీ : నిమవంటివాఁ దొకఁడు మవ్వావల్ దిగం దాగి మే
కబ్బందో యొకఁడల్లినంత నది విక్కింబై జగజ్జ్ఞాంముల్
తప్పివైసను బోవిక్కిరి గలభూధృస్వామి కెగ్గొనె : యే
మచ్చా : సూచ్యుని బుగ్గిచే నడచుదేవయ్యల్ ధరఁ గల్గిరే 76

తే గీ అర్చకతకమ్ము రువకు ననర్చకతక
మగును సంపూర్తిఁ జెందిని యట్టికతన
నప్పుడును గూడ నీతో కకఁడు లాఁడు,
ధయవదక తక్కునగ మెట్లో పారు చుచ్చి :

ఉ తీరుపెప్పిల్ల యభ్యము శీతించడకుండఁగ నాగునంట : చిం
తే : తనయా : యటల్ ముమి నగేళురుళంబి వోకయుంటతై
తైతయొకింత దాఁటినను గప్పపుఁ బల్లవముల్, యచ్చామో
ఖ్యాతియమేవి దుర్బగుల కాఁబులు దాని నడంప నేర్చునే 78

(నీకుఁ గలట్టిప్రౌఢిమం బంచఱులోన మెప్పుకొనునట్టి యలాలమునఁబడి)

ఉ ముందజ మెప్పు మెప్పులవి ముప్పులుగా నెఱుంగం దగున్. యశం
“బందఱులోన మెచ్చుకొవి” నవ్వుడయా . నెటువంటి వందను
న్ముందజ “మేల్ బి” యనియు, మోమటు త్రిప్పి “యపాత్కృడికనికా
గందుమయేని పాతకముగల్గె” నటందుచుగాదె పుకర్తికా

ఉ. చిందులు దొక్కి “నేను గురుశేఖరుఁ దిట్టట కిట్లు దేవతా
నిందకుఁ బానుకొంటి” వన నీకడనే “నరిగా” దటండుర్ని ప్రో
కొందఱు, కొందఱో మొగము కొండొక దిప్పినమీద నేనిగా
నందురా నీ వెఱింగిన రహస్యమే నే వచియింప నేటికిన్.

▲ మానసమే వృధాన మగు మానిసి, కందలిభక్తి భక్తి, యం
 దూనినపూజ పూజ, యది యెప్పినపె చ్చది మెచ్చు, దాని కిం
 పై నది యింపు, దీనికి నమస్తగమ్మును నమ్ముతిండు, నీ
 మానసమేని యొప్పు; నది మార్తము బ్రహ్మ సృజింపకుండెనే 81

మ మునుకొన్నాళ్లు తిగుర్తిగా నతత మమ్మూర్తిగా బ్రహ్మంపించి నేఁ
 దవిశమ్ముఁ మది నెంచుచుఁ బయికి నన్యాయమ్ములన్ గిర్కె యీ
 యనయ మ్మొకొ కట్టి పెట్టెవఁచె; నీయాంతర్య మట్లొనుఁగా
 కనఁచుట తక్కినవారి కట్లగుట కే మత్యాహితం బర్హతా 82

(నమ్ముచు నీవు దైవత మన న్నుగువారలు)

క నమ్మందు గాఁదెఁ శిష్టా, కవ్యగ్రాహి హనుమదాఖ్య గణపదుఁ, దెలు నం
 న్నమ్మదిగ వేంకటేశ్వరు, నవ్యయు నుతియించెఁ జెప్పు మర్హక! నాకుఁ 83

(1834 సం॥ ఏప్రిల్ 18 అఖి నవ వరస్వతి నుండి)

తిరుపతి వేంకటేశ్వర తత్త్వము

చ "తిరుపతి వేంకటేశ్వరుఁడు దేవుఁడు"దని తిట్టుచున్న యా
 పురుషుల నైతముఁ మురుపుమాటలు కట్టునటుల్ పొనర్చి నీ
 గిరి కరుదేర బుట్టుగొట్టింది వదంపడి చెప్పుదెబ్బ లే
 దైవ నవరాధిక్షగ విధింతువు తిర్పతివేంకటేశ్వరా! 1

ఉ. నీమహిమంబెఱుంగని వివీరులు కొందఱు విష్ణుదూతులచో
 సామము చేతనో, భయరసంబుననో మరలింది వారికిం
 గామిక మీఁగడంగెవ వ కాని విజయగ నీవ యల్లిసన్
 భూమిపుడైన భస్మమయిపోరాకా; తిర్పతి వేంకటేశ్వరా! 2

చ. వృజికులొనర్చిరేని తులువల్ పొనరించెడి దుష్టచేష్టలం
 గణనయొనర్చుటోకుమి, యొకానొకఁ డట్టులొవర్చుకున్న న
 గ్గుణరహితున్ సహింపకుమి, కోవిదులేరును దాన విష్ణు దు
 ర్గుణఁడనఁబోవ, రీపత మెఱుంగుము తిర్పతి వేంకటేశ్వరా! 3

ఉ. భక్తులయందు నీకుఁ గలపాపములేని కృపారసంబు నం
 రక్తియుఁ జూపు పొంటి నవరాధుల నేరము వారినోట పా
 మోక్షులచేత ముందు వినకున్న భమోక్షులచేతఁ విచ్చుటఁ
 వ్యక్తముఁజేసి మొక్కిక్కుబడు లందెడు తిర్పతి వేంకటేశ్వరా! 4

- చ అవమతి నీకుఁ జేసెను దూత్యులగర్వ మదంప నెల్లమా
నపులును బూనియుండు తరుణమ్మునఁ దప్పిమేల నీకుఁ వా
స్తవమిది; సేనగల్లు నృపనత్తముఁ డెవ్వఁడయేని తాన కా
తృపుల వదల్పు పూనికను దాల్చిన తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 5
- ఉ దైవమవైన నీయెడలఁ "దవ్వులు గల్లు"నటంచుఁ బాల్కుచి
ల్కానలులైన వారివయఁ గారుణికత్వముఁ జూపఁబోకు మ
య్యః విధిగానఁ జెప్పితిని, నాగ్రహమొందకుమయ్యః నేతకున్
సేవకులైన వారలు వనిపరె తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 6
- చ ఎఱుగక నీవృతావము, సహింసక నీమనగౌరవంబు, కా
ర్లఱుచుఁబరిశ్రావకులనంపియు నీమ నుదర్శనస్ఫుర
త్తరళగవీరవంపరఱు దాకె చొచ్చిరి సూర్యమండలో
పరిపథమందు దైత్యకవిపక్షులు తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 7
- ఉ చేపుని విన్నుఁదిట్ట దురదృష్టబలేల్లొ మున్ను : దాచిచే
నీ వనీ ఎగ్గినేఁ యిపు డనేకులు తావక దివ్యజంమికా
వీరరక్షేణమును వీరఁగలారె : భవత్పృతిష్ఠయుం
దోపుట యీజగంబు సరిపోపుట తిప్పితివేంకటేశ్వరా : 8
- ఉ భావమునందుఁ జంచరకఁబాయఁగ చేపుని రాతియందు నం
భావనచేసినారు మును పొల్లలు, కావి నవీను లట్టి సం
భావనసేయఁజాలరఁట : భార్యయు, దర్లియు నందు లేదనం
భావన యెట్లుచేసెనట వారలు తిప్పితి వేంకటేశ్వరా : 9
- చ "గురుపును దైవముకా మనకుఁ గూడ" దటంచు వచించువారికిం
దిరువతి వేంకటేశ్వరుఁడు దేవుఁడుకాఁడు, యుధార్థవస్తు త
ర్పరులగువారికిన్ గలఁడు దైవము తిర్పతి వేంకటేశ్వరుం
డనుమరలేక నీ వరయుమా యిది తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 10
- ఉ దేశకుఁడందు నిన్ను వినుతించెడివారివయం గృహారాసా
వేశముఁ జూపుచుమ్మః యొక పింబరగొట్టు నుతింపఁడేని నీ
వాళతునిన్ సహించిన మహాత్ములు నవ్వుడు ; రల్లగాన నో
యాకుఁడః తగ్గళక్ష విధియింపుము తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 11

చ. తెలియక నీవృతావము, మదిందంబోయక నీమహత్త్వముం
బయవలు తిట్ట, నావరలు వచ్చినవేళక నీపవాణ్ణిమూర్
గొలిచెడునట్లునే కడకున్ దరితేరఁగఁగిసి వారలం
దలగొఱిగించి కొట్ట మిరుదొడలఁ దిర్పతివేంకటేశ్వరా : 12

చ యశమువహించుఁ దవ్వనిది నల్పిన నీ మనముద్రావచ్చుటం
బకువులుగూడ గోపతిసమాఖ్యవహించి చరించెనున్విరం
కుళగతి సంస్కరింపు నలగోవులఁ గావున నేం నీకృపా
వకులు మహత్త్వముం గనవివారలు : తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 13

ఉ. నీమథివాసముర్ర గమనించెనుగోపతి కెవ్వఁడో సురా
పాయమొ, జూతుఁడో, తులువ, పాపి, శరాయ్యఁడు, శుక ముక్కుచా
ద్యోయఁ దలంచుఁగాక, యటువోయఁగళక్యమె ? కళ్యమే నిరం
జేయుల వారి నీవు విరసింపవె తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 14

ఉ పేరునునూతులేని పెరివేల్పులనామము యగ్గడించిన
జేరెఁడుముష్టియుం దొరకఁ జెల్లరు గాని భవచ్చలుండు నీ
పేరువరించుచున్ బయలువెళ్ళిన భుక్తికి లోటులేదు, నీ
పేరుమహత్త్వ మెంత వినిపించుచు : తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 15

ఉ. ముంగలివారు నీవరణపూజ యొనర్చకయున్నఁ దావకాం
శంగొను రామకృష్ణులనుపై తము పూజయొనర్చఁబోవువా
రుం గఱుగంగఁబోరుగద ? రోయక వారినిఁగూడ నీవు నీ
టొంగు బుజునఁ బెట్టి కొనిపొమ్మిఁకఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 16

ఉ నీవరముల్ భజించు నవిసీతు లనేకులు దెల్పివచ్చి వా
రావని మాదిరంటఁ యిదియంతయు విక్రమమేవి పాప మా
పూపలు రామకృష్ణులకు టొంగుబుజుంబునఁపెట్టి తోర్చవయుం
జూపుచుఁ దొమ్ము నీవరుగుచోటికిఁ దిర్పతివేంకటేశ్వరా : 17

చ. "వరమును మీర లందఱు మహిమన వేయు" డటంచుఁ జెప్పి, "య
ప్పురమపు నీవ" యంచనిన వ్యాసునిపై నిఁకఁగోపమేల : "యే
వరమును నీవుతా" వనుచు వాకొనువారల నొంబఁగా నిరం
తరమగుదీక్ష నెల్లప్పుడుఁ దాల్చుము తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 18

- ఉ. జ్ఞానవిహీన గోతి, యదిపై తము నీకథ వ్రాసె నింక వి
జ్ఞానముగల్గుపూరువులు మానుషిరే : మఱి గోతికన్న నుం
జ్ఞానములేనిమర్త్యుఁడు రసాన్ధ్రులమం దెవఁదేనియున్నచో
నీవికిఁగూడ గాద వినివింతును తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 19
- ఉ. "వ్యాసుఁడు కౌలచేరుఁ"డని వాకొనుటెట్టిదో "రామకృష్ణు ల
బ్యాసముచేసినారు సురపానము జారతి" యంత యే మువ
న్యాసమొ, "గంగిరె" ద్దని మహాత్ములు వివృత బట్టిదే, వివ
ర్యాసముగాఁ దలంతుఁ జను లయ్యది తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 20
- చ కలవు రసస్రవాహము లబంధమనాగమశృంగగోరవం
బులుఁ గల, వద్ముకాధివిపోషణజామహాఫలంబులుం
గలవని యెంచి నీకలిమి గల్గెరి తిర్పతితోడ, దాని మూ
ర్ఖు లెఱుంగలేక గుట్ట యనుకొందురు తిర్పతివేంకటేశ్వరా : 21
- ఉ కనఁబడు తీత్రదాతువులు, గన్నదు సిద్ధపదంబులున్, సుదృ
గ్గనగణనీయమస్తువులుఁ గన్నదు, దృశ్యముల్లెఱి దిర్పతిం
గనఁబడు బుద్ధిగల్గి సరిగా గుఱిగా గురుపాదపేద సే
సిన యనచూత్కులందఱిఁ తిత్రిము తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 22
- చ "తిరుపతిఁబట్టి పేకుఁగల తేజ" మటంచును, "విన్నుఁబట్టియే
తిరుపతి" కంచు మూర్ఖులు పదింబదిఁ దంత్రము లెన్నియేని యే
ర్పబిసఁగాని మీర లవి పాటియొనర్పరు, బ్రహ్మచేత తె
వ్వరు ప్రతిపేయఁగాఁ గలుగువారలు : తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 23
- ఉ. "జాయము అప్ప"యంచు విను అవ్యయొనర్చుచు, "పేకుఁ దేజముం
బోయె" నటంచుఁ జెప్పు నెఱుమూర్ఖులు తిర్పతి గ్రామసింహముం
జేయఁగ పేకు గొప్ప మహనీయత గూర్తుఁ రెఱుంగరేమొ యీ
న్యాయము "రాత్రిభాగ్య పవ" లమ్మని తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 24
- ఉ. ఏగిరియందు పీపు వసియింతువా, లీలలు చూపుచుందువో,
యాగిరి పల్లెయైన జను లందును తిర్పతియంచు, దానితో
యోగమె కావి యేటికి వియోగము పేకు నటించు : "వీడినకా
టోగములేదు పి" కనట మూర్ఖత, తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 25

- చ, గురువగునిన్నుఁ “గా”వనుచుఁ గూయుటయే యొకశక్యమనిపై
గురువునుబట్టి రాని పలుకుట పనికిండు టిఁకొక్కశక్యమను
స్తర మగుసాచ మిప్పగిది సారెకుఁ జేపెడివారికోస మే
సరకము క్రొత్త దేర్పఱచి నాఁడవా? తిర్పతి వేంకటేశ్వరా 28
- చ ఎవఁడు దళావతారముల నెత్తెనో వాఁడవు నీవ, త్వత్కలా
భవులనికాదె వ్యాసుఁడు ప్రబంధములం దల రామకృష్ణపుం
గవుల నుతించు, టిప్పనొక కంటను కన్నానుచుంటఁ నీతికా
భవనమునం బ్రతిష్ఠ కనుపట్టుట తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 27
- ఉ “దేవుఁడ” వంచు నీకు వినుతిం, బ్రజతిం బరరించువారెవో
కోవిదు, లట్టి కోవిదుల కోసమె నీవిభవంబు సర్వమున్
గావరె నంచుఁ గోరుదువుకాని కటా : తెగనాడఁజూతువే,
కావలరైన వార లది గావదు తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 28
- ఉ రాజితరాజరాజవరంబు లనేకములందుఁ జెందితీ
వోజమెఱుంగుబ్రతిష్ఠ, యది యుండఁగని, మృతుమొన్నబొంది తీ
రాజుచుహేంద్ర మందిరవరమ్ముల మిన్నగు నీతికాభరీ
రాజుచుహేంద్రమందిరవరంబునఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 29
- ఉ ఎల్లరు “నీవ యాచిపతి వీతిజగంబుల” కంచు విన్ను వే
నోళ్ల నుతింపుచుండఁగ, జనుల్ మఱికొందఱు “నీకుస్తోత్రమే
చెల్లదటంచు విన్ను విరసింపఁగసాగిరి, స్వామి ! యేమి యీ
యల్లరి : పెట్టపీపు చెవివై నను తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 30
- ఉ కర్ణమునందుఁ బెట్ట వనికాదు నుమీ, వదియించు టింకగాఁ
బూర్ణముగాఁగ విందితివి ము, వృద్ధిచాలక యిష్ట తిగ్గి వ్యా
కీర్ణత నొందుచుండిరి వికృష్టలు వారలు తృప్తిలేక, వి
ద్యార్థవ : తృప్తిపేయఁదగదా ? యిఁకఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 31
- ఉ సేమముగోరి తిర్పతి వసించి పశనస్పతఁదాల్చి సేవక
స్తోమసురద్రుమంబ వగుచుకా విలసిల్లెడి విన్ను రామరా
మాఁ మహి నేరొ డూఱుమర : టంకటి మాత్రవ నీచ పిక్కపై
రోమముగూడఁ బోవని యెఱుంగుము తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 32

ఉ కింకరులై భవత్త్వ మొగిం బవరించెడి భక్తకోటి కే
కొంకును జంకులేవి కలుకుందన మొక్కఁదొసంగి, వైరికా
టంకపతీమనోహరవిటాలతటాలక కుంకుమవర్ణి
పంకముఁ బాపుకత్తి విడువాడవు తిర్పతి వేంకటేశ్వరా ! 33

ఉ “పంపినవేడ్క విన్ గొలుచు పార్థివుఁ యెల్ల”లంటి, నీకు న
ట్టింటి లొనంగువార లవధంబునఁ బోయెడివార”లంటి నై
చ్యంబు పుటింతురై పాలకునియందుఁ గొందఱు “తిన్నయింటి వా
నంటిలు లెక్కపెట్టు” పరసం విడి తిర్పతి వేంకటేశ్వరా ! 34

ఉ ఆదట గల్గి విన్ను, భవదంశనముదృపులైన రామకృ
ష్ణాదుల కెందునైన జగముందున ముందు నవర్య చేసి యా
మీఁదను “నీవులే”వనఁగ మేకొనుదుర్గురు లందఁ, రున్నదో
మోదఁరె మోగ్యులెల్లఁ బవిముట్టున దిర్పతి వేంకటేశ్వరా ! 35

ఉ పంచలు వేలు చద్యము లవారిగ విం బడఁ దిట్టుచుం గటా !
క్రిందును మీఁదుఁ గానక లభింతురు పత్రికలందుఁ గొందఁ, టి
చందముఁబాడ వారిది దొసంగవి తోఁదను, వారికట్టి శ
క్తిం దయపేసినట్టి తమదే యది, తిర్పతి వేంకటేశ్వరా ! 36

ఉ “దాసులు సేసినట్టి పలుకప్పులనైన నహింతు” వంతుఁ, “దే
ర్మోపనవాడనీ” వనుచు, మోరకులేగతి విన్ను దూతినకా
రోసముఁజెందకుండుట “విరుద్ధమటం” చెపరేవియన్న నీ
చేపెడికార్య మేమఱుగఁజెల్లదు దిర్పతి వేంకటేశ్వరా ! 37

చ శరణము నీమనోహరయశస్వర నీరుహవైరిమూర్తికిన్
శరణము నీమనోహరకనచ్చవిదంతురమూర్తికిన్, నను
స్కరణము నీవదంబుజయుగంబునకుంగయ మోక్షుచుం బుర
స్కరణము నీమభక్తుల కొసంగెడఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరా ! 38

ఉ, మంగళమయ్య నీదు మహిమంబున కాయలమేలుమంగళున్
మంగళమయ్య నీవు కడుమాన్యక గూర్చిన యెమ్మెలాడికిన్
మంగళమయ్య నీగుడికి మంగళమయ్య భవద్బలానికిన్
మంగళమయ్య నీ కొకనమస్కృతి తిర్పతి వేంకటేశ్వరా ! 39

- ఉ. సేమము నీకు, నీయసుఁగుఁజ్యులకుం గుఁజలంబు, నీదువి
ద్యుమహానీయవద్దతి కనామయ, మార్జితస్వది క్తట
స్తోమనిరంకుశప్రబలమందరకీర్తితానశాంగికా
సేమము, నీమథత్తులకు సేమము తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 40
- ఉ. పాలకుఁ డాత్మకూరునవపాలుఁడు గ్రంధము వ్రాయఁజేసియే
వేళను నీమనామము జపించుచు నిష్టు నదా భజించుచు
గాలము వెళ్ళఁబుచ్చుచు సుఖంబుగ భోగములందుచుండె ; ని
న్నొలి భజింప లోప మొక టుండునె; తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 41
- ఉ. “ఈవాక రాతిబొమ్మ” వని యెంతురుకాని విజంబుగా మచిన
భావనసేయుచో బయట వక్రువు దీవ్యదఖండవై భవ
శ్రీవిజయస్వరూపమును జేకొని, మున్నొక వండితుండు నిన్
*దీవరపెట్టఁగా దలుపు దీయవె తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 42
- ఉ. నీవృత్తిబింబచిత్తము లనేకము బుండనియిండ్లు లేవు, నీ
సువృత్తిక ప్రబంధములు చూడనియొగ్గులు లేరు, వేయిలకా
బ్రహ్మభవంబు నీవరణవద్దకిం దల యీనివారు లే
రవృత్తిమవృత్తావ : జగమందునఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 43
- ఉ. పూచిన మాచిగున్న గతిఁబొల్పెడి నీమనవజ్రికంచుక
శ్రీ చెలువారువిగ్రహము చెల్వ గమంగొనలేక నోటికిఁ
దోచిన నట్లు ప్రియదురు ధూర్తులు, వారలపావమేమె నం
కోచములేక చెప్పు వినుఁగోరెనఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 44
- ఉ. చిత్తమునందు శిల్పిలు రచించిన బొమ్మలు తల్లిదండ్రులు
బుక్కులు మిక్కిలి లంచుఁ దలపోపెడువిప్పటివారు చివ్యదా
రిక్కుని దేవు విగ్రహములిగి భావనసేమలేరఁ జే
చిత్తము వింటివే; మిగులఁ జిత్తము తిర్పతి వేంకటేశ్వరా : 45
- ఉ. రాజుల విగ్రహంబు గజరాజులపై విడి యుత్సవంబువా
బూజుల సేయు విప్పటిజనుల్ గుడిలోఁగల వేయిబొమ్మకున్

*శ్లో॥ బళ్ళర్యమదముక్తోఽపి మాం నజానాని దుర్మతే
పరైః పరిభవే పోస్తే మదధీనా తపస్వినః॥

బాజయినవర్స రాదనుట పోలను, గావుననెప్పుడేవియుఁ
బాజులు విగ్రహఁబులకుఁ బోలను దిర్ఘతి వేంకటేశ్వరా : 46

ఉ. తిద్దెడినోటికిని విను "దేవుఁడ, దేవుఁడు" యన్న తిద్దెగ
వృట్టునుగాని వేఱుగనువట్టదు మార్గము, కానమారకే
వట్టవ్రలావముల్ పలుకువారల తిట్లవలంబు వారినే
కొట్టెడు లాఠి మీవు కనుఁగొందువు తిర్ఘతి వేంకటేశ్వరా : 47

ఉ. ఎప్పటినుండియో భువి వహించుచునుంటివి కీర్తి, యెందఱో
కిప్పుము విచ్చువార లధికంబుగఁ దావక నాచుదాడులై
యొప్పెడివారలెందఱో, యచో : యెటువంటివి నీయశఃప్రభల్ :
"వెప్పెనె మెమ్మిమే"లు వెకలింతురెఁ తిర్ఘతి వేంకటేశ్వరా : 48

ఉ. ఈవునిజంబు దేవుఁడవయేని భవన్ముహిమంబు సర్వభూ
మీవలయాలయంబులను మేటితనంబు వహించెనేని దు
ర్జీవకు లొరు విమ్ముఁ జెడఁదిట్టినవారలమీఁదఁ జూపుమో
దేవరః తీవరంబు వెనుదీయక తిర్ఘతివేంకటేశ్వరా : 49

ఇట్లు, శిష్టాహనుచుచ్చాప్తి

ద "తిరుపతివేంకటేశ్వరుఁడు దేవుఁడుకా"డని నీవు, "కాదు, దే
వ" యని నేను, "లేను, పలుబండలలో నొకబండ" యంచు నీ,
పురక యిదేటిరోతః మునుపొక్కట నాస్తికునోరు నొక్కెళం
కనుఁ, దది"నాస్తిచే" తన్నెడి కారిక దానిఁ బఠింపు మర్పకా. 84
(త్వత్కథార్థముల్ శ్రావ్యములై వివశ్చితుల పంకన పెట్టవు)

ఉ. † ఏమననేర్తు, నేమనిన నేమగుదొక్కఁ నృసింహచారతి
స్వామి విపశ్చిదగ్రణయోః జంతుసమానుఁడో యమ్మహాత్ముఁడెం

(శ్లో॥ నాఽస్తిచే న్నాఽస్తి నోహవి, రస్తిచే న్నాఽస్తికోహతిః)

(శ్లో॥ శ్రిశేషతైలం సువికేతన వివ్యమూర్తే, నారాయణాఽచ్యుత హరే
సశినాయతాక్ష, లీలాకటాక్ష పరిరక్షితవర్వలోక, శ్రీవేంకటేశమమదేహి కరా
వలంబమ్ ... .. శ్లో॥ తాపత్రయం హర విభో రథసాస్నురారే, సంరక్షమాం
కరుణయా సరసిరుహాక్ష, మర్చిష్య మన్యమదివం పరిరక్ష విష్ణో శ్రీవేం, ...

తే మునివంశ్య పీఠానినా వినుతింఁచె, విసత్సరంసరా
గాములొకఁ : "వివర్ణి" దధిరాయు, కాలు లివేల పుత్రకా : 84

(ప్రాజ్ఞలు మతింపరు)

కా శ్రీభారద్వాజుఁడు మొక్కె, గౌతముఁడు సంభావించె, నాకళ్యపుం
దారాదించె, యజించె నత్రియును, విశ్వామిత్రుఁడర్పించె, మో
కారింఁచెఁ జనుదగ్గి, తత్కుటుంబియున్ గావించె జోహారు, వం
దారుల్ సప్తముపుల్ బ్రవన్నజన మందారుం డతం డర్పరా : 85

కా *మార్కండేయు నెఱుంగుదే మువిమఁజేఁ, మూరారి లింగార్చనో
దరుక్కుండాతఁడు విగ్రహార్చకుఁడు కాలాభీంపాశావళి
కారక్యంబు తృణీకరించె నల సత్కర్మిఁపుఁ డాపుత్యసం
పర్కుఁగ మేంకఁడనేతిఁ గొల్పెనలఁతుల్ వాపోవ నేమయ్యెడుకా : 86

ఉ ఉక్కుననుండు సింగమొకఁ డుద్భవమందుట నమ్మెదేని "తా
యెక్కడ దేవుఁడెక్కడను నెగ్గులు బొగ్గు లగుు గుహార : లే
వొక్కటిపూడ దేవునకు నుండఁగ రానిప్రదేశ, మందులో
నొక్కొకటిట ముఖ్యమను నుక్తికి శ్రీగీతలె నమ్ముతించెడికా 87

ఉ ఉక్కుననుండి, సుక్కుపుల యుక్కులనుండి, జలమ్మునుండి, నల్
దిక్కులనుండి, పావనుల దేహమునుండి, స్వతఃప్రభూతముల్
ఋక్కులనుండి దేవుఁడు డిరిహలకై యవతార మెత్తు, డు
ర్వాక్కులె కాకయుండినఁ జరాణము లాగచుపుండుకాణముల్ 88

ఁ. గతిలేక బురకుక్తి"జీవన్ముతమతమొకఁ డాశ్రయించి మితిమీఱి దురా
గం మొడిగట్టిన వినుఁగవి, క్షీతి పెగవవియొగ్గు వొకవిఁ జెప్పంగలదే : 89

(తిర్పతి గ్రామసింహము)

చ తిరుపతి "గ్రామసింహ"మని తెల్లమయెల్లరకున్ మకారముగా
దురుసుకనానఁ జేర్చితివి; నోరది పూర్తిగ *మూఁత వెట్టున

‡(సప్తతిక్కత-వేంకటేశ్వర శరణాగతి ప్రోత్సాహము చూ.)

(*మార్కండేయ కృతవజ్రకవచము చూ)

(‡ భగవద్గీతాచళమార్గాయము చూ)

‡ కొల్ల యస్వదర్శనా త్పరి బ్రహ్మో ప్యుదైత్యైవ బహిష్కృతః, నజీవన్నేవ
లోకేఽస్మిన్ మృత ఇత్యర్థియతే॥ (విష్ణుపురాణవ్యాఖ్య చూ.)

(* వకారవ్యధన్తోష్ఠం, ఉపాపద్మాపీయానామోష్ఠా కౌముది చూ)

కర్మఃపగుఃగాక యేమి చెడుః : గారుణికత్వముకల్మి వేంకటేశ్వరగురుపాదపక్ష యది పాఃగఃగణేయుత నో హ్యరింబోరిన్. 89

ఉ ఎందుకుఁ ద్రోలె దూర : కిఁకనేవియు నోటికి బుద్ధిఁ జెప్పికోఁ
మృందలు నీమొగమ్ము గవినప్పుడు చేసెడి చేత యేమొ నే
నిండు లిఖింపనేల : యది యంతకుఁ బూర్వమె నీకు స్వానుభూ
తిం దెలియంగ వచ్చు గురుదేవనిందకు సైవఁ రెవ్వరున్ 80

(వేణురీతి నెపు డీతకర్మము)

చ. తనకవదలం బరికి తాండవ మామమనాక యలఁ దా
యన, నగుమందు "వీఁడెఁదూర !" యని మున్నిటులాడి శతత్పుర
ర్చనమున కగ్గమై శివు ము న్నవము ముండిత ప్రేమిఁడ మొగ్గి
క్కినజడు లెందఱా గనఁ దకించనులన్ మనవెంకఁ దప్పూ : 91

(పంచన మాచరించెదము)

ఉ పందన మాచరించెదరె : బాగది మంచి యుపాసుచే, విభుం
దండికొనందు పందనము లట్టివిరావి యెఱుంగరేయి మే
చందపు శీర్షముగా మొగిచి సామి తెంఁగుట యొప్పునో యతుర్
సందరిసింది పందనము నబ్బుఁ దఱుం బిదియెల్లఁ బొల్లగుగా. 92

(తక్కితో వెంట్రుకలే నొనంగఁ గృపవెంచెదవు)

ఉ ఎవ్వని క్షరెండు వెంట్రుకలు కృష్ణుఁడు రాముఁడు గూడ నమ్మె న
ప్రవీణులకావి తండికి "నమో" యనుపట్టన నెత్తిపన్నయ
క్రొక్క వ్యతిఁ గావలెగా గనుకఁ గొందురు ముందన మందనంబు, నీ
వివ్వచరం బెఱుంగుని నెడే వరరం బొకకొంటి వచ్చువా. 83

(దోధములేనికాల మది పోయెను)

ఉ. "దోధము లేనికాల మదిపోయె" ననింటి, వెవఁడు నమ్ము : న
ర్వాచమమైన యిక్కటికి నక్కట, దోధముఁకావనేడ : యే

(* వెంకటాచలమాహాత్మ్యము 2, 3 ఆశ్వాసములు చూ.)

(గ్రేదీపిభాగవత చతుర్థస్కంధవాచింశాధ్యాయము చూ)

- గాభలయలు పీకవికి క్షగణ్యకమన్ను, భివాద్యుల మహా
సాధువు లిక్కలిస్థితికి నవ్వదనంబుచును కుమారకా . 94
- మ కృతగుర్వంబుగ్నిలిపేకు, బుద్ధికుడికిగ్ని, ఋతశోకు, బా
ద్యతనవ్యాగమవాకు, బాప్తపర్యుమాత్యుప్రీతిసంధాకు, బా
ర్థికనత్యవృత్తిభాకు, లాచరితనుక్షేత్రియశాఖకు ని
స్సరితుండొకటికా విరోధులు సుమీ : భగ్నిపుల్ కరుణా ఇందుగుల్. 95
- కా ఏకాలమ్మును బావకాములనే యీతండు ప్రేరేమ, స్వ
ర్లోక మ్మున్నను, జన్మ మన్నను, దదారాధికా బ్రవత్రిందనే
దైకదృష్టయ శిష్టలన్న వితః దత్యంతమ్ము ద్వేషిండు దు
ష్పాకుం డీలి, వీవి యాకృతియుః *బావప్రాయ మోయర్పకా. 96
- అ ఆకృతిఃబిట్టిమే గుణము లబ్బెడి నందురు పెద్ద లిట్టిభృ
ష్టాకృతి తెల్లు మంచిగుణమబ్బెడి : ద్వాపర మేగె, నంత దు
ష్పాకుఁడు వీఁడు నచ్చెఁ, బనిప్రాయ మెదో చనె, బాంధ మేగు వి
ష్టికలి తెల్లు బోధ మది యీతని కాంమునకా జనించెడిన్ : 97
- మ బావకమందుఁ బోగొనెడి పాతకులన్ బ్రథముండు దుర్గుణ
శ్రీరమణుండు కౌరవకుశేయశీతకరుండు దుర్బళ
శ్చారి క్ష సుయోధకుం డీవిరామె మేమనుకొంటివో : యెటల్
గూని సుబోధ మిక్కలికిఁ గొందొకవృద్ధి ముట్టిల్లు వియ్యోధకా 98
- చ కవికలుషం బెఱుంగని యకాలపునెఱుఱ బోధమున్ మదిం
చలఁచును బోధ మందు, విబుధప్రసరుల్ జడబుద్ధులైన య
య్యలఁతులఁ జూచి "యక్కఱకటా : కలిగికి లోగి పీరు త
ప్పల తెనయైరిగా : " యనుచుబొక్కుచు రేమియుఁ జేయనేరమిగా. 99
- అ పీనియనంతకమ్మునఁ బ్రవేశమగుకా † యుగరాజా వావిలోఁ
దానెగడున్ సుబోధిము, కృతజ్ఞా లెఱుంగుదు రీరహస్య, మా

(† విష్ణు పురాణ షష్ఠాంశము చూ.)

(* క్షీనాదనై షధ సప్తమాశ్వాసము కలివర్ణనము చూ.)

(† క్షోః దుర్యోధనః కలేరంకః) (దేవీదా ౪ స్కం. ౨౨ ఆ, చూ)

(† విష్ణుపురాణ చతుర్థాంశము చూ.)

శ్రీనిధి మున్ను మిన్నముఁ బ్రసిద్ధుఁడనఱ్ఱుఁ నొకంటి విప్పు దే
మేఁముఁగాక యుక్తవసుమేక్షిత తత్సరసన్ వసించెడిఁ 100

చ కరుణఁ గలికా ప్రబోధమది కల్గిమి నిక్కువ, మీవు పూర్వపు
న్మునుఁమించి రోసితివి, మగ్ధుఁడవైతి వటంచుఁ దేలె, ము
గ్ధుని కొనరింపరాని దొక కూరత యుండునెఁ యమ్మ దిట్లుఁ దే
వుని తెడఁదిట్లు, దేశునిఁ బూర్తిఁ దెల్పెడిఁ, దిట్లుఁ దంద్రునికా 101

మ. కలిదోషం బిది, దైవమృచ్చ నకఁ దొక్కం, రాకఁదేవిన్ జదా
త్ములయం దాడెడునట్లు పండితులయందుం దాడవంబాకఁ, డీ
యలఁతికా వారలు లెక్కసేరుచు, మహాద్వాదాపారంపరీ
స్థలదాదారులు వానిదాసులు చుక్కా బోమ రాచక్కెనన్. 102

మ కిది సంపూర్తిగ నై నువేరిగె, పాఃకర్మ మ్మెటున్ దప్ప ది
ద్విలయమృందును * నిశ్చలాత్మలకు దుర్విజ్ఞానముల్ పుట్టి వి
ప్లులు కావ్యాన మహర్షి దేసుమిఁ పృథాస్యాగర్భ్యదౌరందరీ
శులకా* నిర్వి యుగమ్ము లొక్కటియే సంకోచమ్ము లే దగృతా.

నీ అకులీనుఁడగువాని నాశ్రయింపంగ వివక్షణనందెపు డసత్యవ వహించు
హద్దుమీఁజిన తనయానుజాదులవృద్ధి తెపుడు శిష్ట కులమ్ము లిచ్చ రోదూ
ప్రీతునఃపరిణయవ్యాపార మెపుడు నీదాతినీచమ్ముగా వరయు జగము
ఎపుడు కృతఘ్నుమో మీక్షించి విజ్ఞా లంబాకృతివ్యవజాముఖులౌదు

తే గీ రది పక్షు కుఱ్ఱ, బోధమున్నట్టికాల,

మదిగతించి యెన్నే నేఁడులయ్యె, నెఱుక

దాలని భవాదృశులకు నిక్కాలమకట :

బోధముగలట్టి కాలమై పోలుపుమీఱె.

ఉ బోధములేనికాల మది పోవుటచేతనె నూ : వికంఠునిం
బాధరంకా వరించు సుగుణాధ్యులు, వారల మమ్మ పేరెరుకుల్,
శిష్యుతుల్, గుణారతులు, శిష్టజనేతరు, లెందు విగ్రహ
రాధక దూషకుల్ ధరఁ బరంగిరి మున్నిటు లుండ నేర్పిరే : 105

(*దేవీభాగవత వృషస్కంధము చూ.)

సీ. తొలి ధనాధ్యులకెల్లఁ దలబోవి నాల్కలైయెందు నాస్తికులుపెంపొందిరెలమి
మును దనంబిడువారు ధనదాతలెల్లఁ “గణ్యాణంబు విధవానుయాయ” కన్న
బ్రహ్మవిద్వేషసంబంధమాత్రమున ముఖ జనులెల్ల మొగ్గిరి రెవ్వరికి నేవి
అంత్యజాచార్యమతావలంబనమును వెనుకటివారు గైకొవిరి తఱు

గీ యిప్పుడును నట్టి యత్సాహ మెల్లయెడల
వ్యాప్తిఁజెందెఁ తెందుమనుండె వ్యాప్తిఁజెందఁ
గలరు. సరిపెట్టుకొంద మిక్కులువ మిట్లు
కాక శోకించి చేపెడి కార్యమేమి

106

(వేరురీతి వీరుతోగమల్ నమృత వహింపఁగ)

చ తిరువతి తోగి, యగ్గిరివి దీప్తి నెసంగెడిసామి తోగి, నీ
మయక తోగమల్ గినిసి యాడఁ దొడంగితి “వేఱురీతి” నీ
*దురితమడంగు శంకరునితో యజనేత్ర స్మరింపు మాపె పా
దజము శ్రీవిరాజితము దశ్యునిఁజేసిన జేయు నిన్నిఁకన్

107

ఉ బిమ్మమకంబు నిప్పటికిఁ బట్టితి, నాకడనున్నయప్పు డ
య్యమ్మ పరిసావమే గతి యార్యము పెప్పుమఁ యాపెయూలయ
మ్మిమ్ముగనుండి మంత్రజప మేగతిఁ జేసితి విట్టివీవు మొ
త్తమ్మన నిన్నుఁ బోలెడుకృతఘ్నుఁడు లేఁడునుమీ జగమ్మనన్

108

ఉ, తోగము తోగి, తోగినులు వొల్పెడి శంకరు నర్థమూర్తి, యా
భాగిని మందలాగి నిను భక్తునిగాఁ దలబోసి నక్కలా
తోగిని గాన జ్ఞానలవతోగినిగా నొనరించె, నిప్పు డే
లాగున దూష్టమయ్యెను శిలాప్రతిమార్చిన మోకుమారకా.

109

ను భవికవ్యంబు నెఱుంగ నేరవు, భవత్సాపీదయం బిట్లు పం
డవలెం గావున వేంకటేశ గురుఁడన్నా ! † తోగివీరాగియై
రువి నెందుకా వినుతింపఁగాఁ బడెడిఁ దప్పుఁగూఁతలం గూము కా
కవి కీలాటిమహాహన్యము లెఱుంగన్ శత్యమె ట్లయ్యెడిన్.

110

(*దేవీభాగవత వ్యవస్కందము చూ.)

(†వేంకటాచల మహాత్యము. ౧ ఆ చూ.)

చ సురికం బీ వొడిగట్టినప్పుడు భవద్దోహమ్ము నర్వమ్ము నే
నెఱుగంగ జూచిన యంతవట్టు నొడువన్ హేయమ్ముగాఁజూడ రే
వ్వరు, నట్లైఁ గృతఘ్నుతాప మొకఁడే వాక్కుత్తునన్యాయమోః
ఁగవరకీయానననేయ, మూరిక వృథాభారమ్ము నాకేటిన్? 111

చ *గురువిక్రమాత్మ దేవులతగుల్ వివరింపఁగ రాదు, భోగముల్
తిరువతివేంకటేశ్వరుఁడు తేలవివాడవి కాదు, దాన నీ
గురుతకు భంగమేమి యిదికొంటెకనంపుఁబ్రసంగ, “మేల కొ
బ్బిరితరు వెత్కె” దన్న, “దృఢభారముకొన” మటందువే నుతా 112

చ “తిరువతివేంకటేశ్వరుదేవుఁడు ‘భోగి’ యటన్న, దబ్బొ ‘చి
త్తర మలవాఁడు దేవయ కృతఘ్నుఁ’ దటన్నది తబ్బొ; సుంక నీ
వరయఁగలేకపోతి”వని యాడుదు రీకవనమ్ము చూచి త
త్తఱవడినాడ వెయ్యదియు దారిగనందకో యహయితా 113
(నీవదము లేటఱియించెడివారు గూడ మున్నదీవలె విన్నుఁగొల్వరు)

చ “తిరువతివేంకటేశ్వరుఁడు దేవుడు ము, నిప్పుడట్లురాఁడుకొ
ల్వరు చునుంది” యన్నదియె లాఘవమో ‘కృతిముం దిలంపఁడ
మొఱు’ రనలాఘవంబొ కనఁబోడితిఁ” డందురు లోకు, లెంత త
త్తఱవడినాడ వెయ్యదియు దారిగనంబడ కోయహయితా 114

౪ “దురితములెని కృతఘ్నుత, సరివచ్చెడిఁ దానిఁ జెంచసాఁగె నితరు వే
డుఱువా” డందురుసుమి త, తత్తఱవడితిని దారియొందు దగులకపుత్రా.

౫, తిరువరివెంకటేశ్వరము, లెఱిగించితి యశము సురిఁగెనే యంతట, నె
వ్వొకక్కఁ గీర్తిపరులం, దొరకరె తావృతులు విబుధ ధూర్వహులెందున్

చ ఇవిగద, నీవు పృథ్విదము లెన్నిబరిచిన దేలు పార; మీ
చదువుని గొత్తగాఁ జెరు యశమ్మది లేకము లేక. చావయై.

† ౧. చెల్లా రెడ్డికిఁ దీసికట్టయితిమాచీ; మాటలింకేటికి (ఈవద్యపాద
మొవరికచిత్వమో, దీవిప్రసక్తికిం గలవంగతి సందర్భము రెడ్డివో మాళిమ్యులు
వెం॥ రా॥ లే చెప్పవలయును గాన వలయువారు వారివలన నెఱుగఁదగు.)

* ౧. దవావీళంకరాదీనాం పితోర్వా కేవలనమ్, (ఇత్యాదినిపేదస్తా
వదలంకాఁ శ్చైత్యాద్యాలంకారికగ్రాన్థేషు దగ్నిస్తవ్యః)

చదరయి నిర్మి యిప్పటికీ జాలదినమ్ములు వోవుదెంచె, ని
య్యదిగని యొర్వలెని జడు లంతయునుండిన లంతయేదు¹, 117

ఉ కాపున నున్నకీరితికె కావలె బోలెడు చోటు, నీవు నిం
డేవిది నేని గొంత గొలు మీగలఁ దాకఁడు, నీకొనంగఁగా
నావల నిర్మిసట్టిదియె యాకవికీ² సరిపోవు, మాసియే
పోవునా : పోవనీ, యశమపో, గడుఁ గాజియ హేతు వర్పరా 118

క. *కఱుగు నికఁగీర్తి యనుకొని, పొరిఁబొరి లిలియించితీవు బూతులు,దానం
బెరిగెడినని భయపడు నతఁ, దరసితివే హేతు : వర్పరా : యిప్పట్లన్,

చ మును హరిశాస్త్రిగారి నొకమోటకు, నీవల వేంకటేశ్వరుకా
గనలి యవాచ్యముల్ గిలుకుకైవడి, నేనియొ పేర్చి దానికా
యన "జగమింత యుండ నను నాయలముం దటు దూఱుచే ను
ఘనతికు నొప్పొంబ" యని కైకొనె మోవము నాగవింటివే 120

సి ధోగివీరతుఁడయ్యు, ధోగివీరతుఁడయ్యు ధోగివీరతుఁడె యప్పిణ్యమూర్తి
విభ్రమిదగ్గతియయ్యు, విభ్రమిదగ్గతియయ్యు విభ్రమిదగ్గతియె యప్పిణ్యమూర్తి
అచలానుగతుఁడయ్యునచలానుగతుఁడయ్యునచలానుగతుఁడెయ్యుదలమూర్తి
శృంగినజ్జతుఁడయ్యు, శృంగినజ్జతుఁడయ్యు శృంగినజ్జతుఁడె యాజిష్ఠమూర్తి
తే, గి సానుగతుఁడయ్యు నతఁడు దాసానుగతుఁడె
వేపరుఁడయ్యు నాక, దావేపరుఁడె
వీరహితుఁడయ్యు నాక, దావీరహితుఁడె
ఏమొఱుగు దీరఁ గంఠావ మెద్దెజనుఁడు 121

(మాసె భవశ్రుతిస్థ యిదె మాయుచునున్నది. మాసిపోవు)

చ. అజిముటి నేనియొ గిలికి యంతన "దేవకముండఁ బో దీకకా
దిరుపతి" నంచునెంచు భవదీయవివేకము "వార్తి దోయటన్
బురపురఁ దోడి లోఁగె" నని పొంగెడివావివిదమ్ము దెల్పె, సం
బురపడు. మేల వీముదము పల్లన పేయవరెన్ : గుమారకా : 122

*శ్లో॥ భాగ్యవంతం పృథ్వీధా, మాకూలం మాచపండితం, కూకృష్టిత
విద్యాకృ మమపుత్రావనంగతా" (జతి ద్రోహదీం పృతికుంత్వా అఖే)

అ మాయను సూర్యుడున్, శశియు, మాయఁ జరాచరజంతుజాలముల్,
మాయను భూమియుఁ, దివియు, మాయను సప్తకులావలమ్ములున్,
మాయని వస్తువేది : వినుమాయది, తిప్పతివేంకటేశ్వర
శ్రీయుఁ బ్రతిష్ఠయుఁ మిగులఁ జేవకుఁ దావయి పొచ్చి నెప్పుడున్

గీ. జగమఖిల మప్రతిష్ఠావశమున మునుఁగు

నయ్యవనఁగూడ నచలమై యలరు శేష

* శయ్యపైఁ బొచ్చి వేంకటేశ్వరుప్రతిష్ఠ.

దాని మాయంప నొకరికిఁ దరమెపుకృ :

124

(ఈరక లేనిపోనికా ర్థంబు భవద్భుజం బెఱుంగ నట్టివ)

అ “కొందఱు భద్గుణం బెఱుక గూరక యూరిక లేనిపోనికా
ట్లందు” రీతిం చెఱుంగుదువ, యంతయొ, యంతయొ గాక పూర్తిగా
నెందుకు నర్వమున్ దెలిసి యేవఱుఁగానలము ర్లిఖించి గో
నందెవరో ? యెఱుంగ నకటా : వికిటంబులు నీవర్చనముల్

125

(విక్రమము వల్క పెరింతు వందు)

చ అతఁడు “శపించు” నంచెఱుగు దట్లగుచే దుగివి పేని మూఁడును
ర్లిఖియఁజెఱుంగు, దేమనుచుఁ గాఱులు నూజెనొ, పెంకెనొయ్యెనై :
యటని నయాధృతావమకదా ? విను ఖంతకుఁ దెచ్చె, నింక న
ర్లితి యిహమందు వేటొకటఁ గల్గుట కేతెరువోయి, పుత్రకా ?

126

చ గురు విదేషమె తోవయో ? యన్మకవాహ్మ్యుత్తమే తోవయో ?
తిరువత్కదిరిపతివక్రప్రకట విద్యేషిత్వమే తోవయో ?
చిరసంహారము వేదవిస్మయము “విస్మీ” యంటమే తోవయో ?
మహార్థమున కేది చూచుకొని దండాల్ గొట్టెదోయి, సురా :

127

(తులువా తులువా యని వీవు బల్కెద వన్మల నావహించి)

చ. ఎవరో వీరగు తుల్యచెఱువులకు నెంతే లోనఁ జింతించి నీ
యవివేకమ్మును రోసి “తుల్య” యని ని న్నామంతిరుకా జేయ, వా
రివదో భోరతి వేంకటేశ్వరుఁడు ప్రేరేపించిన బైందెదే
సువివేకి : యతఁ దేమిపేయునున : వీరుంతత్వ పర్యాప్తికిన్ ?

128

(* దేవీరాగవత కి వ స్కంధముచూ)

- ఉ తా నొనరించుకర్మ మది తమ్ము మఱించి కలంబుపట్ల న
జ్ఞాని యాచేచుమీ, వృత్తగఁ జూర దురుక్తులు వల్లఁ దేవు, సు
జ్ఞానియొ కర్మముం దరించి, కష్టము నెట్టుతో పైచి, నచ్చుట
న్యాయఁ గూడఁ బెట్టుకొనఁగా గమకించు సుకర్మపుంజముల్ 129

(ముప్పిచెంబుంగొని .. బొంగు బజానపేసుకొని పోదురు)

- ఉ, “బొంగు బజానపైచికొని పోయినఁ” బోదురుగాక, “ముప్పిచెం
బుం గొనిపెట్టు” మంతడుగఁ బోయినఁ బోదురుగాక, “గంగిరె
ద్దుం గొని దేవుఁ దంచుఁ బయత్నించఁ బోదురు” గాక, దేవనిం
దం, గురునింద పేయరుగదా, యలవారల కేల యల్లెదో? 130

- ఉ, శక్తఁడవేది దేవగురుసంస్కరణం దిగఁద్రావి, † పై విక్ర
ష్టాక్షులు పేర్లు దుర్మదుల యుల్లములం బగురింపు, ధర్మశా
స్త్రోక్తులు నమ్ముతించు విదిఁ యూరక తీరికకర్మ నేటి య
వ్యక్తక, బక్కదానరుల కల్గెదు నీనరులేమి తైసరా? 131

(బొంగు బజానపైచికొని పొమ్మిఁకఁ దిర్పతివేంకటేశ్వరా)

- ఉ “బొంగు బజాన పైచికొని” పోదు, వరాంగముపేద నెక్కి మా
ర్దంగికరావ మువ్వతిల “దద్ద దదిందక దద్దదోం దదోం
దోంగిజతక్క తక్క” యని తొల్లిటి కాళియమర్దనంబు జ్ఞ
ప్తిం గొలుపుంజామీ, తుదకు వేంకటనేక వదారవింశముల్. 132

(మానసమూపపేరుగళమండనము . . నీవేనముసూత నెవ్వరికివేరుక)

- ఉ, దాసునివాసికీ నరిగ దైవము త త్తదుపాధిరూపముల్
భాసిలఁ జేయు, పీకు నగపచ్చెను దేవునిగ్రివనక్కటా!
“మానసమూపపేరు”: కనుమాయని వజ్రిపుటోరు గల్లు కీ
వాసుడు పీకుఁ గన్నడఁడు వాస్తవరూపముతోడఁ బాత్రకా. 133

- ఉ స్వామి ధరించు * వజ్రికవచమ్ము నెఱుంగుదె? యెమ్మికోటు లా
నో? మహాపాదఁ దెచ్చఁ దీరెనో? యెటువంటి వివేకు లెల్లరున్
బాసుదులా? దురుద్యములవద్దకుల న్నెగడింప పొమ్ము వ
హ్మోమరియద కొప్పెడి ధరాధిపతుల్ సువివేకులా మతా? 134

(† స్కాందోత్తరఖండము చూ)

(* వేంకటాచల మహాత్మ్యము 6 ఆ, చూ)

(శౌర్యము లేనివాడుగద శంకరుడు)

ఉ ఈశునకన్తు కృష్ణుడయి యాకుడు పూత్రితయం బటల్ పొరి
న్నాశము పేసినాఁ డనుట నమ్మెడిచో నెటు “శౌర్యహీనుడఁ”
రాళికి రానిమాట జనరంజకమో ? మదిలోన నర్థనా
రీకుని బైట్టి వ్రాసితినో యానుడిఁ దానఁ గవిత్వభంగ మో. 135

ఉ. “శౌర్యములేనివాడుగద : శంకరుఁ” డందొక బొంతు బొంకి, తే
యార్యులు విశ్వసింతుగి : “నిటలాజీఁడు కూరుఁడు గాఁ” డబన్న, నీ
దైర్యముదేమో ? దేవగురుతత్త్వమువట్టునఁగూడ బొంతులన్
గార్యమకార్యముఁ మఱచి కృత్కెద, వెక్కడిపాపమక్కటా :

(నిం దిరుపతివేంకటేశుఁ డనఁ దీరడు తిర్వుతివేంకటేశ్వరా)

చ. “తిరుపతివేంకటేశుఁ డనఁ దీర” డటం చొకవాక్కు దొక్కి, పైఁ
“దిరుపతివేంకటేశ” యని దీర్చము నేమని తిసికోయి : యే
మఱికో : విడంబమో : యది పృచోదమో : హాస్యమో : తప్పమాపికో
నజీమఱి : దాచితమ్ముగఁ దదాహ్వాయమున్ స్మరియించుటో మఱా , 137

(దానయర్ తిరిపము నెత్తువేళ వినుఁ దెల్పుగ)

చ. తిరిపము నెత్తువార లొక తిర్వుతివేంకటదేవుమాత్రమే
స్మరణ యొనర్చు. రొక్కొక రుమారమఱా, మఱి రాముఁ గృష్ణు నం
స్మరణయొనర్తు. లేటి కిది సాఁగనికల్పన : లింతమాత్రనే
వరదుఁడు వేంకటేశ్వరుఁడు పై తపకూస్సుఁ దెటుల్ కుమారకా ? 138

ఉ. ఎంచితనంగ లేడుకద : యెన్నఁడు నర్చక : * నారయప్పరా
వంచును “పామినన్నిది” యటంచును “వైతె” యటంచుఁ దంబురాఁ
గొంచుదెంచు ధిజ్జతుల. గొందొకఁడే స్మరింపరేమి : య
య్యంచితకువాసి గానింబు కౌనొకొ : మానములిట్టిగానమర్.

హిందూస్థానీ కీర్తన.

* అప్పారావు. దువియామే. నైరాజా. అప్పారావు ప్సామినన్నిది
వైతె. అప్పారావు వైకుంఠమేగై రాజా. అప్పారావు కాళీమే యనుకటరే॥
పల్ల॥ ఖనే య్దూ దియా, పీనే తింబల్ దియా, హాత్మే లకిడిదియా, సోనే
కింబల్దియా, దువియామే నై రాజా, అప్పారావు॥ ౧॥ పీనేలోక్కురాజా,

ఉ. ఎవ్వనిపేరు చెప్పికొన విండుక ముద్దయుఁగూడఁ బుట్ట రా
గవ్వ నెవండు పాడుఁ బిరిజగమ్ములు మోసినవానిఁ రక్క. పీ
నవ్వున కర్థమేమి ? యల నారయభూరమణం డలంతిమే ?
యెవ్వరు వీకుఁ జెప్పఁ గల ? రేపియొ పేరెదు తోచినట్లుగఁ. 138

చ అతని చరిత్రమున్ వినిన నావృపుఁబాడిన, నావరావృ డా
తృతకు నమస్కరించినఁ, దడియ యశమ్ము వరించు విజ్ఞ
వృత్తివదస్సురదృఙము పాలమునఁ దరియించినఁ భవ
త్కృతము తృతముతాతర మెగిఁగ శమియించు, నటర్ పొనర్చుమా 140

హుక్కా దియా రాజా, గుర్గుద్ దియా రాజా, చియ్యదియా రాజా, గంజా
దియా రాజా, చిష్టా దియా రాజా, దునియామే నై రాజా, అప్పారాపు॥ ౨॥
బైచ్చే చెత్తర్ దియా, సోనేత్తర్ దియా, యేలార్యే, యేక్ బరా నత్తర్
దియా, దునియామే నైరాజా, అప్పారాపు॥ ౩॥ దూప్పే చత్రిదియా, పాంకు జూతీ
దియా, సిర్కె బోపీదియా, చర్నే మోడీ దియా, దునియామే నైరాజా,
అప్పారాపు॥ ౪॥ రోటీ బానేలోక్కు, రోటీ దియా రాజా, దూ త్రినేరో
క్కు, దూ, దియా రాజా, దునియామే నై రాజా॥ బామన్ లోక్కు రాజా,
ఏక్ సత్తర్ దియా, అష్టి దియా రాజా, బైగన్ దియా రాజా, డార్, దియా
రాజా, డై, దియా రాజా, పీ, దియా రాజా, నమక్ దియా రాజా, దుని
యామే నై రాజా, అప్పారాపు॥ ౬॥ కాశీరోట్టు దియా, జగన్నాద్ రోట్టుదియా,
మదరాస్ రోట్టుదియా, వ్యయాగోట్టుదియా, గయారోట్టుదియా, దునియామే
నై రాజా, అప్పారాపు స్వామి నవ్విదిబై టే॥ శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

(నరా.— ఈ మహాపురుషుని పుణ్యకార్యముల విదే రీతిని బైరాగులుగూడ
గానము చేయించుచురు ఇయ్యనముఁడు సాక్షాదృగవద్యుడై జనుంపాలిటికి
భగవంతుడై యుత్తయై వినతత నెఱిగిన దాతయై నెగదెనఁటఁ ఈతని
యుక్త దాతృత్వమును గూర్చి యొక మహాకావ్యము వ్రాసినఁగానియంతతోఁదేలు
నదిగాదు. భస్మాహతిప్రాయముగ సొమ్ము వమ్మొనరించు వేటిదాతల కనేకుల
శీరునముది చరిత్రము వీతిగఁజఁగఁదని యెంచి కొలది దినములలో పిదపావృ
రాయల పుణ్యచరిత్రమును వ్రాయ నెంచి యిప్పటికి గ్రంథవిస్తరభీతిచే వింతతో
విరమించుచున్నాము)

(తిరువతి వీడి వేటొకవృదేశముఁ జేరితివేది నీ పరవతి యెంతయున్నదియో
పైఁబడుఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరా)

చ తిరువతివీడి వేటొకవృదేశముఁ జేరిన వేంకటేశుఁ డే
పరవతి నుండెనో యెఱుఁగు వంధ జనించిన దేమి ? చూడుమా
* కురువతివర్వక మ్మరిగి కొండొక యచ్చటనున్న వేంకటే
శ్వరు, చుది సంపియం బురుగు సంశయముండుటనష్టి పుకరికా : 141

చ. కురువతి పర్వతంబు గనుఁగొం బెటులందువా ? యాత్మ క్షూర్వదున్
బరిచితుఁ జేసికొ, మృతవి పట్టణసీమకు నుత్తరమ్మునగా
బరఁగెడు నాగిరింద్రొ, చుట తాసిచు వేంకటనేత, వాని న
న్నరవతి యంటివేయపుగ నమ్ము భజించు ననేక భంగులన్. 142

కా. దేవద్రాహ్మణభక్తిప్రో వచన పృథ్వీనాథుఁ, దెంతేది న
ద్వాపుం, దాగమదేవదేశకులందఱ జేయు నవ్వారి గ
న్లో వాంచింపఁ దెఱుంగఁ జెప్పితిని నీకున్ వైష్ణవగ్రామణీ
పేదాతత్పరుఁ దాన్మపాదుఁ గన జేతేఁ తొచినట్లుండెడిన్. 143

మ. నీరి జెన్నారు మొగమ్మునగా దిరుమణిన్ శ్రీచూర్ణముం బూచి శ్రీ
హరినామమ్ము జపించి, పాపడి యథార్థాలంకృతుల్ దాల్చి, తా
న్నర విద్యత్కవిగాయకు ల్గ్లొలువ నాస్థానమ్మునన్ బొల్పున
న్నరనాథుఁ గనుఁగొన్న దేవగురు విందాపావముల్ రూపఱున్. 144

ఉ. చేయఁ దపాకృదానములు, చేయఁ దనర్హవమస్కృతుల్, మఱిం
జేయఁ దనైతికార్చనలు, చేయఁ దవిద్యదుదారసత్కృతుల్,
శ్రీయు యశంబు దాతృతయుఁ జేవయుఁ బొల్పెడివాఁడు, సత్కవి
ద్యేయుడతండు, పండిత విధేయుఁ దాపేయుఁ దెఱుంగఁ జెప్పితిగా. 145

అ. ఏగితివేది నీదునుత మెట్టిదో కన్గొవి, నీకుఁ గల్గె వి
ద్యాగరిమమ్ము తేల్చి, యాచితం బగు సత్కృతిఁ జేసి, మీఁద న
య్యాగమవేద్యుఁ డున్నగిరికంపు మహాయుల విచ్చి, యూరతే
వాఁగుటె కాచి నీ వెటకు వారక పోవఁగ లే వెఱుంగుదున్. 146

మ. అనహాయమ్ముగఁ బోకు, మేగునెడ నయ్యదీర్చింద్రముం బెందు *వ్యా
హుసమాజమ్ములు "గాంధుగ్రాంధు" మమయం గర్జిల్లు నందెందు బా
హుసమాజంబులునేనమాజములు సేమం బీయ, వీదోనముల్
వసి గట్టంగల వామెకంబు లచటన్ భవంబు నూ పుకృతా 147

ఉ భక్తులనేకులయ్యెడకు వచ్చుచుఁబోవుచు నుండుగ్గి, వారిపై
రక్తిగ నుండునంట యని, బ్రహ్మసమాజము భక్తదూరమౌ
రిక్తిమతమ్ము గానఁ జెలరేఁగఁగఁ వచ్చునటంచు నెంచి ను
వ్యక్తముఁ జేసినదగినయ బ్లటకుం జనిచూడు వెంకనన్ 148

క కురుమతియని కుర్మతియని కురుమూర్తియనాఁగ మఱియుఁగుర్మూర్తియనన్
బరఁగెడిగిరి యది, యచటం గురుమూర్తియే నీకుఁదోచు గురువిభవముతో

చ "తిరువతి, వేంకటేశ్వరుని శేజిమనన్ యన మందె" వంచు ము
న్నటిముఱి వ్రాసి, తిప్ప రీటు లందుకు లిన్నము గాఁగ వ్రాసి, తే
మఱితివో : బుద్ధి కీడ్వడెనో : "మాదిగమంచవుఁ" గుక్కియో : యెచో
యెఱుఁగఁగ రాదు, సంకరము లీవు లిఱించునుదుల్ కుమారకా : 150

చ తిరువతి వేంకటేశ్వరుల తీ రది యర్చక : చంద్రచంద్రికా
స్ఫురణము భాస్వదాకవవిభూతి జ్వలజ్వలనవృణాధురం
ధరమును గా నెఱుంగుదురు తల్లలు, మోఱకులో, యెఱేదియుం
దిరిగెడి వారినాడుకలు తెల్లను గావు నుమీ కుమారకా. 151

ఉ. అంది నెఱుంగుదే : మహిమనాగడ మాఁగినకల్లి, యాపెసిం
గంబు నెఱుంగుదే : దితిజగర్వము ఖర్వ మొనర్చి పేర్చె, నా
యందియు సింగమున్ విడిగ నాకృతులన్ దృఢిమాలి యున్నె : యా
వెంబరగొట్టుబోఁడుముల వేదబులు ల్లితియింతు నేటికో. 152

(కాసుల పూరుషోత్తముఁడు శ్రీకృతాంధ్రదేవునైఁ జేసినయట్లు మేమును
రచించితి మీశకార్థము)

ఉ. కాసుల పూరుషోత్తముఁడు గట్టిన వదైము లెల్ల భక్తికా
వాసము, లీపుగట్టినవి బ్రహ్మసమాజసమాశ్రయిత్యపుం

---

* వాహుసమాజ ఇతికుయుక్తం, తిజాఽపీదం శేవలస్సార్వమాతృకత్వవర
యాసవననర్తకఇతి కృత్యాసమాజఇత్యేవ పృముక్తమితి కు రహస్యమ్

దోనము పెళ్ళిగొట్టుటను దుండగపుం జెనుగంప, లద్దిరా
కాసులతోన కుసులగు కాసులు కూరక దేవుఁ దిట్టెదే 153

▲ కాసుల పూనుపోతముఁడు గట్టిన వద్దెములందు రామునికా
రోసెను, గృష్టుకోసె, మఱిగోయఁడ తిప్పతివేంకటేశు, వీ
యాసునకున్ సహాయుఁ డతఁ డెట్లగు ; వారలకీ వధేవమున్
జేసెదో ; వీదురుక్తులవి వీదు శివస్థలి నెక్కి తొక్కెడికా 154

▲ “దేవునిఁ దిట్ట రా” దవియె తెచ్చుమనో ; “గురుఁ దిట్ట రా” దటం
చే వినిపింతునో ; వృధయై యాయువదేశములెల్ల నెంతడు
ర్వాపుఁడు గూడ వీవను లపాత్రములందు నెఱుంగు, నట్టిదో
నే వచియింప నేల ; పలమెయ్యది కోరి యిటుల్ వొనర్చెదో. 155

▲ “నెట్టికి నేదియో పలము చేకుఱు” బోలు నటన్న పామెరం
బట్టినిఁ ; యథావతనభాగ్యము తప్పద, పట్టకుంటినా ;
తిట్టెద వింతకన్న, నిను దేవుఁడె యిందుకూ బుట్టజేసె, నే
నెట్లులు బాగుపేయఁ గల ; నేవయినన్ పచియించుచుండెదకా. 156

(వివరించెద మింతకుమించి నేయవల్గొతిని చక్క స్వామి శతకంబున)

▲ ఇంతకు మించి తిట్టఁగలవేమి ; యదెట్టిదో యింక నొక్కమా
ర్గొందది విస్మయా ; భవదకుంతిత వీచకరప్రసంగవా
గ్ధుంతురతాప్రభగ్నుకరకాంతహృదంతరసౌమనస్యద
త్సంతకులే భవద్వదయ సౌకరిసాకిరులై చెలంగుతకా 157

▲ ఈవఱకే “యపాత్రు” లని యెల్లరు , మీనుడి యెత్తికొంచు వి
ప్రీతనముల్ పొనర్చుగతి చేకుఱె వోగద ; యింతకన్న దు

† ఆప్సనంబును గొను నఖిలదిబ్బండలేశ్వరులచే వేంకటాచలవివాసుఁ
డరుదుగా నఱువదాఱవనరంబుల మహాభోగంబుగొను వీలభూత్యవరుఁడు
పానకందాసుసాదాలు భక్తులకిచ్చి యెరుగును మంగళాదీశ్వరుండు
పుట్లకొలందిమై పూతగాఁగొను మంచిగంధంబు సింహనగర్భితుండు
తే. గీ సాటిసాములరీతి విచోచివీ పు

మూర్తిమత్త్వంబుఁ జూపక కీర్తిగలదె. చిత్ర॥

• (1) “ఈమధ్యను జూన్, జూలై, కవిక, పంచికలో మరల తిరువతి
వేంకటేశ్వరవింపలు గన్నట్టివవి వ్రాయుటకు దురపిల్లుచున్నవాడను. ఏకద్యంత

ర్యావపు గూఠలన్ వరరి ప్లామికొనందగుభాగ్య మేమొః పు

భాగి : వెరవేల : పండితనవపున కించుకవచ్చి తెల్పుమా :

159

కర్తలకు మఱి యెన్నఁటికిని బుద్ధివానేరదని నాయభిప్రాయము ."

విజయపురి, 1-8-13

K. S. Raghuramaswamy,

(2) చెట్టెక్కినవారింతతో కాంతిఁ బొందిన సరసముగా నుండును. ఇప్పటికే యవయశస్సు లెన్నగా వ్యాపించినది చేయువని యెంతమేలు చేయు చున్నదో గమనించుకొను ప్రతిభకూడ సామాన్యము కాదుకదా :

గుంటూరు, 2-8-14.

॥ హా॥

(3) "నేను న్యగ్రామము పక్కకు వెళ్ళినప్పుడు వీరి యర్థకతకాచి ప్రళంసను తెప్పగా యోగ్యులెల్ల "రిది యేమియన్యాయము ..చదువుకొంటిమని తమంతటఁ దామే యొప్పికొనియు నన్యవదేశముగనో మఱి యెట్లో యింకను దిట్టి తిక్కనుబుడుచు దర్బార్కపులు దైవవందితు లగుచున్నారే" యనియే వగవ సాగిరి వారికి మనవిగఁ గొందఁబఁ ద్రాసికొంచుమనియుం తెప్పిరి మొత్తమున వీరి ప్రసక్తికి నంతసించువామలేదు కావలయున తెవరభిముఖులగుదురు." ॥ హా॥

(4) శిష్యులు గురునిందాపదురైరని, కాము మందలించుచుండఁగా వారు "అదేమి చూచెద విచిచూడు" మన్నిట్లు కవికలో వేంకటేశ్వరునిఁ దిట్టి దీనం తులు గొట్టసాగిరి. దేవా : పురాకృత పుణ్యచక్రమున నిట్టి శిష్యులాలించినందులకు ననుకొనవలెను గాని వేఱేముండును కానిండు సాధారణముగా ధర్మయ్యతి కలెక్కి యాయుగంబున మీగీరత ధర్మ సంహితక తద్దోష విచారకంఠై మహాళయి హర్షదాయకంఠై! వెలుంగుఁగాక.

బృందావనము ఎరసింహాచార్యులు.

పొన్నూరుపోస్టు, గరికిపాడు, దాపల్లెకాలూకా.

(1913 సం॥ పెద్దెంబరు 30 తేదీ మంగళవారముకళిలేంబుండి)

శ్రీరామకృష్ణకవులు, విగ్రహారాధనవిరసనము

అను పేర నేఁబదివద్యములు రచించి తమ కవిభారత్వమును బ్రకటించి యున్న సంగతి పాఠకులందఁ తెలింగినదే వానిం జదివిన విషేషలకు శ్రీరామకృష్ణ కవులు సర్వలోక గురు తిరువతి వేంకటేశ్వర పూజానిరసన రూపమునఁ రచు గూఢ కత్తిపుల నెవ్వరినో చూపించుచున్నట్లు బోధపడకపోదు అయినను వారుంచి సనాతనునుబట్టియు వ్రాసిన దివ్యమునుబట్టియు జనసామాన్యమునకు విగ్రహ

రాధన నిసన మనిమే కోరుట విశ్వయము. కానఁ బాపరజనాఁ బాగును గోరియు
“స్వర్గయావర్తతే విద్యా” అను వాక్యోక్తివి దలంచి పండితులును గవిసత్తములును
నగు శ్రీరామకృష్ణకవులతోడి ధర్మవివాదమువలన నాకు విద్యాభివృద్ధి యగుననియు
నమ్మి వారు రచించిన విగ్రహారాధన విరసనము మాత్రమే యందుక నిరసించ
మొదలిడుచున్నవాడను గాన నవయహృదయులగు చదువరు లిందలి యుచితాను
చితముల నారయుదురుగాక . .

శ్లో॥ “దేవపితృకార్యాణాం నవ్రమదితవ్యం,” అనిశిక్షవల్లి, దేవపితృకార్య
ములవలన బ్రహ్మదము చెందకుము, అని యర్థము దేవకార్యమన దేవతాపూజ
యని మనము తలంచవలయును (పరాశరమహాదవీయము 4!వ పుటయందు) “సంద్యా
స్నానం జపోహోమో దేవతానాం పూజనం” అని పరాశరుడు చెప్పియున్న
వాడు, ఇందువలన దేవకార్యమన దేవతాపూజయని స్పష్టపడినది దేవతలనేకులు
కలరు మనమే దేవుని బూజింపవలెను? దేవియందు(బూజింపవలెను? ఇదివఱకే
నరు పూజించిరి? అని పశ్చలు కలుగకపోవు పీఠికవిల్లికిఁ బ్రక్కత్తరములు
గలవు వినుడు “సర్వజ్ఞశ్రీహమాదవః” అనివాసినివీయున్న బ్ర॥ మధవాదా
ర్థ్యులవారు తమపరాశరమహాదవీయమున 88 వపుటను ఆగ్నేయేపి, శ్లో॥ అర్చనం
సంప్ర వక్ష్యమివిష్టిరమికతేజసః, యత్యుత్వా మనయస్సర్వే పరం విర్వాణ
మాప్నుయూః, ఇందుఁజేయవలసిన పూజ విష్ణుపూజయనియు విష్ణునారాధించి మును
లుముక్తివి టొందినవియుఁ దెలియవచ్చినదికదా? ఇఁక నీపూజ నెందుగావించవలె
నను విషయముంగూర్చి ముచ్చటించుకొందము పై శ్లోకము వెంటనే “అపస్వగ్నో
హృదయే సూర్యేష్ఠండిలే ప్రతిమాసుద, షట్స్వితేషుహరే స్పష్ట్యగర్వనం ముచి
భిష్టుతం . .

ప్రత్యక్షాం స్నాత్వాదేవస్థి పితృభ్య ఉదకదానం ప్రతిమాదిషు హరి
హరాదిదేవపూజనం, ఇట్లు శ్రీకురు స్వృకులు పురాణములు విగ్రహారాధన
గావించుటదనఁగా, మునులెల్లచేపి ముక్తిహిందఁగా, నది తెలిపి యాచరించిన
కుల్లకతటమధపవిద్యారణ్యాది వ్యాఖ్యాతృ శిరోమణులు టోదించియుండఁగా
బాతాలోకము (అమెరికా) వఱకు నేళ్ళు దిగిదిగంతవ్యాప్తి నందియున్న యీ
విగ్రహారాధన పాలవృక్షము శ్రీరామకృష్ణకవులవంటివారు చేయు వల్లవివర్యన
చిక్కిరదములయూపుటకుఁ గదలునా? కదలదు. ఇంతియేకాదు. వీరి బోధలచే
రాజాలవలసను బండిత పామరులవలనను విరంతరము పూజలు గైకొనుచున్న

ఉ. కీర్తి వసంతసేన, యది కేవలమున్ గుణరక్త దానికై
 యార్తి శకారుఁ డూచి యది యాత్మపరిచిన భావదత్తునిన్
 దూర్తుఁడు తిట్టితిల్లి యల తొయ్యలిఁ జంపఁగడఁగి యయ్యన
 ద్వర్తనుఁ డేమి దామిడితెఁ ? దగ్ధతి వీకుచితంబె పుకరీకా : 159

(ప్రజల్ వరమేశ్వరుఁ గొల్వనేర్చి యీవెంగలి రాతిబొమ్మలను నేడడు)

చ. "వరుఁ దొకఁడున్నవాఁ" దనిన భాగ్యము లేమనుచు, కుమారః య
 ప్పురువిక్కుకుర్ గురుండు మఱి పార్థివుఁడున్ జనకుండు; విందు నొ
 క్కురు దిగఁద్రావినకా బరునిఁ గా దని యంటమె వేదశాస్త్రముల్
 మొఱు లిరు విట్లు, దాని నొకమోఱుకు "గా" దనినంత నే మగుకా : 160

(1) బ్రహ్మముఁగొల్వ దైవవిశ్వాసములేదు వీరికిని . . దూఱెదవేమి)

చ. వరుఁ డన నెవ్వఁడో తెలియు భాగ్యము లేకయె పోవుఁగాక, త
 త్పురుఁడయి పెద్దలంగొలుచుభవ్యుఁడు భవ్యము లందఁగల్గు, న
 ప్పురునకు విగ్రహమ్మునెడ, నాయనపట్టున, వమ్ముచోట, తూ
 వరుకడ, నొజ్జరాయఁ గనుపట్టుఁ బరాత్పురుఁ డేక రూపియై 161
 (జీనసుకీర్తిస్తునం బ్రీతిమ పేవను రోసెను)

మ. వరుఁ డెవ్వారికి లేడు ; బొడ్డులకు, నవ్వులేవియున్ దేశికా
 దరముకా వీడరు, క్రైస్తవాదులకు విశ్వద్యేయుఁడే యొజ్జయై
 వ్వరికికా దూరమె వీమతం బెడచి సంపాదించి తోకంద్రీ : నా
 తరమే విన్ను మరల్ప ; వర్ధిలము శీతశోకిచందమునన్. 162

శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరుల పూజలకు లోటు వాటిల్లినా ; వాటిల్లదు. "వత్స
 మేవజయతి నామృతం." (ఇందు విస్తరభీతిచేఁ జాలవదలితిమి) తిః వెంఁ

ఇట్లు విన్నవించువాఁడు మహాబాబు కాలేజి పహాయంద్రోపాధ్యాయపద

విభాగి, శివానుగ్రహవిరాజి

జనపురపు వీరభద్రాపాకయాజి.

వనాతన తర్కబోధిని సామాజికుఁడు, శికింద్రాబాదు.

(1) ఈగుఱుకుగల వాక్యము, వేంకటేశ్వరస్వామివారికి సమన్వయం
 చదు. స్వామివారు బ్రహ్మముగొల్పవారల నెవ్వరిని దూఱిరి ; పరమాజమేమి ;
 ఇట్టివెన్నోకలపు. మఱియొకటి మాత్రము చూపుచున్నారము. ఛ. వరులను

(పేర్చుడు వనవర్తియు వ్విను వలాజనపాత్రమునేయఁడు)

క. ఏవనవర్తియు మనకువ, నాననవర్తి యగు మేకటాచలపతిపై
ఏవరెఁ గావల మూనఁడ, పేవిందియెఱిరుపేవ చేకూరివకోక. 183

తే గీ. బాబ్బకుఁడు వనవర్తి యాబాబ్బకు లెటు
గొట్టురో యట్లు కొలిచెడిఁ గొనరికొనరి;
ఇంతయెందుకు ? చెందుతా తెవ్వఁ, తతఁడు
గాఁడె వనవర్తి ? కూతునె కామ్మయెనఁగె. 184

గీ. వావి యేర్పాటు చొప్పున వాడు గొనె,
వదియు సామికిఁదగుఁగాక, యట్లు కాక
బోవుఁగాక, యవ్వాదికి పేవకుండు
గాఁడెదె దోసమును గట్టఁబోఁడు సుక్కతి 185

క. "పేర్చుడువనవర్తి" యటం, చేర్పాటొనరించికొక్కఁ యిటులగునేనికా
దిప్పితివెంకనకున్ వాఁ, తర్పించఁడు నుతులు విక్క మారితప్పిత్రా? 186

(బహుమార్గ మేమలంజేయులుగా, దలంపకుము)

అ. వె. యేకమార్గమేదియే వేది, బహుమార్గ, వేది యేటివేది ? వేఁడు అతఁడు
ఏకమార్గ మన్న నే మనుకొంటివో ? వత్కమార్గ మది పోక ప్రితెరువు.
ఉ. కారొకా ? రక్కసుల్ కడు పకార్యరతుల్ "బహుమార్గమే" ల
వ్వారల మార్గముల్ తుదకుఁ బాడఁజి యోడరె ? జయ్యునెనా
రేరును తెక్కుతోవలనె యేగుచుండు, రజయ్యు లొక్కఁడే
దారివి బోడు రయ్యది పదా జయ మిచ్చు యశం బొసంగుచున్. 188
ద. అరయఁగ నేర్తు పిపు చతురంగ మొకించుక గుర్తులేదె ? యే
యిప్పురి విక్కతాన విను నొక్కఁటఁగితిఁ తేవినఁడ, పీ
చరిత మటుండె, వియ్యెడ వజయ్యుల యెత్తొకతీరె యెప్పు, త
ఁబడి పారె వోటువడు తజ్జులదాటు లనేకమార్గముల్. 189

బూవి తిట్టెదవు బ్రహ్మనమాజము జిహ్వావృత్తివై "వేంకటేశ్వరస్వామివారు
బ్రహ్మనమాజము నెవ్వరి నానేకింది తిట్టివారో ఆయాచోట్లు పదివడినచో
దేవయ్యలకుఁ జిక్కుతెచ్చెడివి యివి యెఱుఁగుదురుగాక.

చ. ఒకయెడ మూలయెత్తొకట నొందొకయెత్తొకమాటు జేవిలిం
జ్జు కదలనెత్తు మంత్రీకదలుఁ మజియొక్కెడ తేఁడె రాఁటు నే
తొకయెడ నవ్విటం దుదకు నోరుదు రీ “బహుమార్గవేదు” లే
రికి జయ మబ్బు వార తొకరీతినె యెత్తును తెత్తులర్భకా. 170

(నీ సంగతి యెల్లవారికి నవహ్యమె యయ్యెను)

ఉ. ముంగల నల్లమిల్ నొలయపుష్కలకెల్లను వేంకటేశ న
త్సంగతి నహ్య, మందులకె నల్పుచునుందురు నిర్వదా; వృధా
భంగుర మైవకుక్షికయి పానకృతుల్ రచియించువారి కా
సంగతి యెట్లుంబైడి : ననహ్య ములభ్యము కొంతమందికిన్. 171

క. కటికివిదగ్ధదరిదుగ్గిఁడు ఘటియింప దటం చెఱింగి కామ్యార్థముపై
నటియించు ననాదృతి. వేం. కటవతిసంగతియు నట్లకట : నీ కయ్యోగా

(విశ్వములోన నెల్లరు వివేకులు వేడుకతోఁ బింపంగఁ)

ఉ “హైదరుబాదు” పీఠి నొకయజ్జఁడు హేలకు నొక్కదేహఁ జా
మోడి చనంగ నేతొకఁడు వోపుచు మొండెముఁ జాచి “కత్తిరా
గాఁ దెగె ‘సా’ ఫిటల్ వలయుఁగా ?” యని మెచ్చెనఁ; అట్టలే సుమీ
నీదు కవిత్వపుంగరిమ నీతివిహీనమతుల్ పఠించుటల్. 172

(హింగుడు నుంటి “నకా జనులు పూజిలొనర్తు” రటంచు)

చ. వతులకు నోఁచుకోవి యెలప్పాయపుటంగన బూరకే హిమ
ద్యుతిమలయాదిలాదులను జూఁచుదు, రాదర ముప్పతిల్ల నం
గతవతులైన కొంతలు వికాసుమహాత్మనముల్ బొనర్చి న
త్కృతులుగఁ జేతు రిందుఁ గల దేవరహస్యము నీ వెఱుంగవే. 174

మ. ఉపయోగింపవు దేశకాళ్య మొదటఁ “నోదహరే దవ్య కా
మవరోక్ష” మ్మును కానవమ్ము కతనన్ మన్వాజ్జమై నట్టిత
ప్పసలాపింపఁగ వచ్చు నక్కటకటా : యాపై వృథాయావక
త్వపదం తెక్కితి వేస్వతిఁ జదివి : శేథమ్యుఁడు కాసిందెవో : 176

కా. అల్పంబే యగుఁగాక నాగతిమ నేవల్పుండనే యోదుఁగా
కల్పత్వ మ్ముది తిట్టనీకు నొకనహాయ్యమ్ము గావించ, దే

కల్పమృందును నీ నానర్పునవి యేకమృందు గావించఁ, డీ
శిల్పం బేగుడునొద్దనేర్చి తరలే : శిష్యా స్వయంవ్యక్తమో : 176

ఉ. “వేదులవాఁడు నాచఱిది వేఁడుఱివారైతలు వ్రాసినాఁడు వాఁ
డీదురితమ్మునన్ జెడెడి నే నను మొంద” నటంచు నెంచె రే
మో : దురితంబు వాచి దనఁ బోందు వికలు వాఁడు ప్రేమిణి
నీదియె పాతకంబు మహానీయుల వేత్తల వగ్గి చూడుమా. 177

ఉ. గొల్లది చల్లలోఁ గడపుఁ గొంపకుఁ గొంపకుఁగూడ వీళ్ళు, లే
పల్లవపాటి యేవియు “పెటా ! సిది యేమె యపాకురాల : యీ
చల్లకుఁ దెల్పు చచ్చె” ననఁ జాన వృథా జల మిచ్చినట్టియా
తల్లఱఁ దిట్టు “నేఁచెనటి తా విట నీ రిడె” నం చెఱుంగుదే. 178

క. గురు నేల తిట్టికన. మా గురువే యిటు జెప్పెనంచు గొణుఁగకుమా : యీ
దురితమ్మెల్లను మెల్లను, పరి నాఁర మెక్కుమిగుల బరు విదితనయా 179

(కత్త్రతిమారాధనము నిరసించినచో బ్రాహ్మణవిద్యజ్ఞానమునఁ
దక్కిన విగ్రహముల పూజయు నిరస్తము)

ఉ తిట్టఁగ లేదు నీవు మముఁ, దిర్బతివేంకటనాథునే చెడం
దిట్టితి విగ్రహార్చనవిది వినిరసించుట, కై నఁ గాకికా
పట్టణనేత దిట్టటకుఁ బార్వద వే : మతఁ దగ్గిగణ్యఁ డా
దట్టవిఁ దిట్టినప్పుడ “వర్ధానవిదర్శణ” నీతి సార్థమౌ. 180

క “కాళ్యక” ఇతి వివరణమునఁ, గాళ్యవి చనుఁగాక కూలకరితం బగుచున్
దృశ్య మగుఁ గాకి యది “య, దృశ్యం తన్నశ్య” మనువిధికి లోఁగదునూ.

(కల వేంకటనాథక, అను వచనము)

క కానఁ “గల వేంకట” యను, మాన మ్ముండినను గాకి మహిమ మధిక మె
న్నేవియు రెట్లెల్లగుటఁ బ్ర, ధానవిదర్శణక” కదియ తగుఁ జామి పుత్రా.

క. క్షేత్రములలోవఁ గాకి, క్షేత్రమ్ముత్తమము దావిఁ జెలివినపై నే
క్షేత్రమ్మునేవిఁ జెఱుచుట పాత్ర మ్మద్రావి విడువఁ బాదీయె కుఱ్ఱా. 183

ఉ. ఎందఱు కాకి కేగుదురొ, యెందఱు తిర్పతిఁ జూడఁ బోదురొ :
ఎందుముకాదె : నర్వపృథివీస్థలి క్షేత్రమురెల్లఁ గాకితో

దం దులఁదూగ వయ్యది చెడఁ జెను నర్యముఁ దాన మన్న రా
తిం దెగఁ దిద్ది విగ్రహవిధి విరసింతువుగాక యీవయన్ 184

(దిక్కరి కొండయెక్కితివి దేవుడఁ తిర్పతివేంకటేశ్వరా)

ఉ. మొక్కులు ముద్దులుం గలుగుముగ్గులు మాత్రమే వేంకటేశ్వరా
దెక్కుదు. రల్లకాశి తెవరేనియుఁ బోయె రట్లుకాన న
మొక్కులికంటే లింగమును పీఱుము దూఱులు పోవు నంతఁ దా
దిక్కఱదాన విగ్రహవిధి విరసింతుట నర్యనిర్దయ 185

క. కావునఁ గాశీత్రయము, పోవలయుఁ ముందు దానిపోకకునై వా
దానితివము వెలయింపు వృ. థా నో దది చెడియెత్తియఁ దగుకవివేరి

పి. అట్లానర్పితివేనియది గంగఁబడు. మీఁద రామేశ్వరము నముద్రమున మున్న,
నాపైఁ బ్రయాగయు నట్లుపై గయాత్రయంబడుగంటుఁ దత్తరస్థలముల,
నల్లక రంగేశునవతార మదియుఁ గావేలో మున్న దేవేరితోడఁ,
విదవఁ గాండ్వాదుల పేర్వోవు. నంతలో దక్షిణదేశయాత్ర లవి సురుఁగు

తే. గీ. పైని “సుక్మా మదీ” నాచి వరమముత్తి
దాయకీత్రములు మనుధర్మశాస్త్ర
దూష్యపదేశ యాత్రలు శిష్యః మన కు
పాస్యతాభాషనములు గావలయునొక్క

(మే పీవిధిసర్వసుంగళము నెప్పుడుఁ బాడుచుచుయ్య వీకు-)

తే. గీ. “పాముతోఁ తెరిగాటముల్” పనికి రావు,
శేషశ్రేణుపై నేం రోషమన్న
విందునో ? విన “విశ్వరమే” వైతి,
విన పని యెఱంగియును తెప్పదను గుమారః ।

మ. గురువిద్యేష మొకిండుదాందె ? వృథా కూర్చుండి యీ వేంకటేశ్వరవిద్యేషముగూడ నేమిటికి ? దేవద్యేషముఁ దెలి
త్రవవిద్యేషము రెండునుం గలియునందం తెట్టిదో వీకు నే
నెఱింగింపఁ వలెనే కుమారః సుఖిన్ యీ క్రోవ రా బోకుమి. 189

మ. గురునిందాదురికంబు చాలక వృథా గొండాట లీ వేంకటేశ్వరనిందాదురికంబు లేటికిఁ బో నున్న-ర్థుకల్ బాఁ; దే

వరహస్యమ్ములజోలిఁ బోతు మవి వంశాంశ కళ్యమ్ము గా,
వరయం బోతుము భక్తి లేనియెడ నీ వద్దేవుపాదాబ్జముల్. 190

చ. నదుఁ డురవైవచో విరుత్పణమ్ముగు మేదిపు, మంగళంబు లీ
వశీముఱి నెప్పిపాడిరివో యన్నియు నన్నియకోటులై వినుకా
దిరిగి పరించునట్లు లలితృతివేంకటనేత చేయుఁ ద
చరణములెట్లు పట్టిన నొవంగు ఫల మ్ములదేవుఁ డర్చకా 191

ఉ మంగళమున్ బలింబు బది మంచిదియే గురుమూర్తిగూర్చి యె
మ్ముంగళమూర్తి పీఠనను మర్మ మెఱింగి యికోధికమ్ముగా
మంగళముల్ మఱియెకఁ బ్రహవములన్ తమియించి దానిచే
తం గరుడాతుఁడన్ విరుదు దైవతమూర్తికై చెల్లుఁగావుతగా. 192

ఉ. అర్చన దీర్ఘమం దగవియజ్ఞాలయందున దాఁగి సారెకుం
దిర్పతి వేంకటేశ్వరుని దిద్దిదు నోరికొలంది, నిట్టి
దర్పము దైర్ఘ్యమున్ * గవిసవస్సులెదో నకలమైఱింగి యె
ట్లూపుదు పుయ్యురున్నయవియో? కను లింతుక విప్ప వర్చకా 193

* భవద్రవీతగీరతామ్నాయంబుగిత్వా సంతోషవిధానం లిఖామి
గృహంతు కరుణానిధయః॥

శ్లో॥ లోకేఽస్మిన్ కలిసామకాంధమనన్యాస్తే తమో దూషితైః ధర్మాదిత్యవి
విందతైశ్చ బహుభిః, ధూ రీకృతే నజ్జనే, కృత్వా గీరతతారకం బహుసపర్యానంద
సందాయకం. విద్యద్వ్యోదదతుః పరిబంధ మతులం యోతాకవీంద్రో స్తుమః
శ్లో॥ సన్మార్గగా శ్రీపతివేంకటేశా, తిశానమగ్నాగ్నివవపుష్పవంతో, సుజ్ఞానదా
నజ్జజనన్య సమ్య క్కవీశారౌ జయతాం రనజ్జా॥ శ్లో॥ గురుభూసురదైవదూష
కా, స్వకృతైనోఽంధవృశో విమృష్టతత్త్వాః, కలిసంకలితాత్మకాః పృథివ్యాః
పరమాభృతకృతాఽపి తా శ్చరంతుః శ్లో॥ ఏతాద్యగ్గిందవిర్యాజే లోకజ్ఞానా
దితారణే, భవంతావేవ దక్షద్వా కింకవీంద్రోమహాహరీ॥

పంచాగ్ని మార్కండేయశాస్త్రి, కవిగిరితాలాకా
దోలవర గౌరవావీ పృథ్వీ పాకగుంటూరుపురవావీ.

శ్రీరామకృష్ణకవులు గురువిందావరులగుటచే నన్యులైనను శిష్యుని కుల్య
మగు విట్టిగీరతామ్నాయమును దమచేఁ జెప్పించుటచే నెంతయుఁ బ్రశంసనీయులే

తే గీ *అమృతప్రదై పికింజరమ్ముదాని

“లంజలకుఁ బంజరం” బనెడుంజెరఁటి

వారు చెట్టెక్కి కోకిలమ్ములైరి తమ సదుపదేశములను వివరు పరికరా, ఏవియో సాహసవ్రయుక్త శతకాదుండుగూడ రచింపసాగిరి ఏదియో తీగఁ ద్రొక్కిన వారు దారితప్పినట్లు పీరిప్పటికిని దోర్లవకురారు. కానిండు వారికై యమర్పిన గ్రంథము వారికొక్కరికిఁ గాకన్నను లోకమున కంతటికి నుపకారకము గాక తప్పదు

స్కూలుమాస్టరు.

శిష్యా వెంకటసుబ్బాస్వామి

అప్పాపురం

బాపట్లపోస్టు

శ్లో॥ స్వర్చందవ్రసరత్నధారనయరీ మాధుర్య పారస్పర । ధీహృదార శతా వధాన కవితాపింహానాధ్యాపినో । ఈజమాతగ్రవిబద్ధ సర్వకుకవిప్రాగల్భ్య గర్వ గ్రహణా । శ్రీమత్త్రిపుతిపేంకపేశ్వరకవీంద్రో శిష్యకల్పద్రుమా॥ శ్లో॥ అంగీకరు తం కృపయా, చంపకమాలాం మదర్పితాపేతాం, ఇత్యధివాద పురస్కర మద్య ర్థనమాతనోమియువాం॥

చ॥ కలి కలుషోన్మదైకమదఃఖండనచండనరన్వతీనము, జ్వలనయనాన కొండ మనవారికవైరివృధావికండమై. వెలచెడు గీరితాగమము వీనులవిందుగ విందు నెల్లవా, రలము పశించినారము పరాపరమూర్త్యులైన మీకు శిష్యులు కలి పూరుపుర గురుయశోఽనహనమ్మునఁ దమ్ము మిమ్మునుం, దుల విడుకోఁదలంచి సరితూఁగఁబ్రొమించియు మీయశంబు దొం, గిలు పవిత్రాన దానిఁ దమగీరత మెల్లెడ వెల్లడించె మేకులుదిగియించి లాగితిరి కోయవి కూయఁగ సర్వముండన, మ్ముల జరిపించి మిందిరి మూలముడుంగఁగఁజేసి మేల్కూసుం, గులఁదవిరింప నెంచితిరి, కోయల లోర్చునె యట్టిదాటికా, జిరిగిరిమాటలు వృగపుపేతలునుం దగవంచు పీవిపశీలకు జగమ్మతాఁదెలువఁ జొచ్చె, పికోద్ధతి చచ్చె, మిమ్మె టూ, వలయముమెచ్చె పీయశసుభంగురమై కడుపెచ్చె . వైదుషీ, బిరుధ నుగాను నన్నొక చిన్నశిష్యుఁగాఁ, దలఁపుఁడు కైవశేఘఁడ .. గమలాపురినుండు యఁ గడ్డనుండలిగా॥

కైవశేఘాస్వామి, కమలాపురం, కడపజిల్లా.

శ్రీ(రామకృష్ణ సుహృదా)కము, వింజరవర్ణమునుండి)

శ॥ వింజరము ..నేళ్ళా (లంజల) పంజరము ..”

పీపు ననుఁగాని యెవ్వరినేనిగాని

యెట్టి తిట్లు తిట్టిన గణయింపవలెనె :

184.

పీ అలయయ్య నెఱుఁగుదే యతఁడు † పాపకమోః తాతపీకగుఁ జామ్మిత్తర్లివంక

అలకాప్రీతెఱుఁగుచువతఁడువంబలవాఁడెయతఁడు బావకుఁజ్ఞాతియగునొకాడొ

“పేర్చి” పీయాతఁడేమిక్కుటంపున్ దూమపాయజూదరి గ్రామపాపకుండు

ఇంకనొందొఁగ్గచంద్రుఁ డెల్లభూములనమ్మి యేమిచేసెనొ: పీకునెఱుకవడదె

తే గీ అట్టియాత్మనంబందులకెల్లఁ దపుల

వింజరమ్మును దిట్టితి, వింజరమున

కిక్కధకు నేమి సంబంధః క్కమ్మిల్లనాకు

నచటనుండినయంత నేమయ్యెఁ బుత్ర

గీ పాపకత, యాచకత, పీళ్ళమోచువనియొఁ,

గృతముమఱచి యవాచ్యముల్ గిలుకువని

పనికిఁ దుల్యమ్ములనుకోకు, వడరువారు

నరకమున వారినేటికి వచ్చెదీవు:

ఉ ఇంజరమేమి చేసె చురిహీను వినుకా గని ప్రీతికర్మి “పీ

కుం జన దిట్టిదుర్దయము, కూళపుకాకుము, వేంకటేశు వ

త్కంజరంబు పీ విపురు కాఱులు “పేర్చినలాభమేమి” నాఁ

“లంజరపంజరం” బయి యలందురు నే? “కవికుంజరం” బరే? 188

(† పీ॥ . డీ॥ పాపకులు, యాచకులు, పీళ్ళమోచువారు గలరు కొందఱు వింజరగ్రామమందు”) (రా. కృ. భా. విం. ప. చూ)

(* ఉ॥ వింజరమందు మేర్పిరింగారమువంటి న్యాయపథగాములు. “పీ॥ ... అహిసేన దూమచందాదల పేవించి యవగతతాగ్యులై నట్టివారు...” జూదంబాది యప్పులపాలైన యట్టివారు,) (రా. కృ. భా. విం. ప. చూ)

(† వేంకటేశ్వర సమర క్రిగలయొందుగ్గిగా నమ్మి యర్థమ్ము గోల్పోయినట్టివారు”) (రా. కృ. భా. విం. ప. చూ.)

(† తే॥ అట్టివింజరమునఁ జెరువగట్టుచరివి, తెంకుటిలు గట్టికొని యుండె వేంకటేశుఁడు”) (రా. కృ. భా. విం. ప. చూ.)

(* క॥ .. కొందఱు విద్య, ధర్మమునప్రీతిపొందవ్ గణఁగుదురు”) (రా. కృ. భా. విం. ప. చూ.)

పరా:— ఈ పద్యమునందేమి, దీనికిఁ బూర్వముననున్న, 104, 105.పంక్తిలుగల గీతములందేమి, వెం॥ రా॥ లెవరిని చువమందుండుకొని, కుంతలు, గుణహీ

నీ కాళికాపట్టానఁగలవిజ్ఞఁబోక్కందు విన్ను బిర్హియుఁబని బోనరె
నైజామురాజ్యమునఁ గలవారెందఱో నీపేరు వినుటకే యోప మనిరి
కడవ కర్నూర్ వ్రక్కఁగలపొజ్జలెల్లనిగా గలిపురుపునిగాఁగఁదలఁచుచుండి
రల్ల నెల్లారువై పంతుమున్నె చిన్ బికితునిగా వ్రాసి పంపఁబోడఁగి

గీ. రెఱిగి విజయనగరము నీ హేయవళను
దెలిసికొనియె గుంటూరు నీ చురకఁదనముః
ఇంజుంబురు గూసిన యెద్దెహఁత
రెన్ని గ్రామములను గూనె రెఱిగఁ జెప్పును.

187

కా. ఏయాఱిగా దెగదిట్టినేమి యగు, నీవెవ్వారంఁ గొట్టి నే
మో, యాభావ్యము దాఁగ, దింజరము మాటట్లుంచు నీవల్పుఱి
నీయాత్మన్ గనువట్టవే, అదినిను "ప్పిరుండ నీ" పంపఁ దా
రోయగా మానెనె : దానిఁ దిట్టిరాసు మేరున్ రారు నీజోరికిన్.

188

గీ రమణ శ్రీరత్నీనరసాపురమున మొన్న
రాపు శ్రీచెల్లయాంబకు రాణయైనఁగ
బిరిగినది ప్పచ్చిపూర్తి యచటికి నీవు
రాపు. బావయు రాఁడు. మీచేవదెలిసె.

189

(1814 సం॥ నవంబరు నెల 17 తేదీ మంగళవారం శనిరేఖనుండి)

ప్రప్తిపూర్తి. ఆవధానములు.

ఈనెల 1 వ తేదీ సోమవారంనాడు చెల్లాయమ్మరాపు బహద్రువారి ప్పష్టి
ర్తి మహోత్సవము జరిగినది. వెంకటరామకృష్ణకవులను, తిరుపతివెంకట
కవులను ఆవధానములకు శ్రీ చెల్లాయమ్మ రావువారు విలిపించగా మొదట
నమ్మరించిరి. అంత కార్యక్రమ పట్టకలు అచ్చొత్తిపించిరి. ఏకారణముచేతనో

నులు, పంతులు, లోనగు నీవపదములతో దిట్టమొనరిడిరో వారెల్లఁ దగు
మాత్రము సాహిత్య పౌహిత్యములు గల్గి కవికచెప్పఁ గలవారనియో, సంపన్నగృ
హస్థులనియో వీంధ్యకృతముకకు రోయుటచే నకలము నెఱిగిన వారియెదుట
నేమియు ననఁజాలక యిట్లు తిట్టబూదిరనియో, నెఱిగఁదగు, మఱివారిచే కాక
గ్రామము నెల్లఁదిట్టదొరఁకొనుటచే నాగ్రామమునందలి వారెల్ల నీరి కృతముకకు
నేవగించుకొనువారేయని విన్నవ్వుకాన వ్యాఖ్యాన మన సేక్ష్యును.)

రామకృష్ణకవులు వచ్చుటకు పీఠలేనట్లు సూచన చూపింప నాకార్యక్రమ పట్టికలు వదలి, తిరిగి కార్యక్రమపట్టికలు ముద్రింపించి .. 8 వ తేదీ తిరువతి వేంకటకవుల శిష్యులలో నొకరగు బ్రహ్మశ్రీ వేయారి శివరామకృష్ణగారి చేతను ఆష్టావధానము చాలా బాగుగా జరిగినది. ఈ 116 లు బహుమాన మొనర్చిరి ... ఆవధానులకు రెండు మాటవదార్లు బహుమాన మిచ్చిరి. తిరువతి వేంకటకవులకు వెంకటరామకృష్ణకవులకు సమాచేకము కలుగుచున్నది యెద్దియో పై చిత్రముండునని అనేకయుళ్ళనుండి చాలమంది జనము ఎచ్చిరి . శ్రీరాజా చెల్లాయమ్మారావువారి వంటివారే పితాపురం ఆస్థానమునకు సంబంధించినవారు పిరిపించినప్పుడు నభకురాని వెంకటరామకృష్ణకవులను, మరి యేరాజులు వీరికి తిరువతి వెంకటకవులకును సమాచేకము చూపించి నభ చేయింపగలరు ఇంక యిట్టి పూహ యెద్దియైన ఎవరికయిన నున్నయెడలఁ అధిహనుకుండురుగాక

ఇట్లు,
తులక విశ్వనాథము.

చ. "అనవ" లబంమి మిమ్మెఱుగు నంతకు మున్నె జగంబు; చెల్లమా
జనవికే వడ్డిపూర్తి, మనకృష్ణికిఁ దిర్పతి కిష్టిపూర్తి, భూ
జనులకు దుడ్డిపూర్తి, దృఢిలాని బావకు నడ్డిపూర్తియున్
చనదుకకాన సర్వవిదికం బది యమ్మె విఁకేమి వ్రాసెదో; 200

చ పిలువఁగలేదో? మిమ్ములను, బిల్చిన "వత్తు" మనంగలేదో? పై,
దలఁ బడఁజుంపలేదో? కలత త్వము లోక మెఱుంగలేదో? యె
న్మూల నటులుంచు, శ్రీకరుఁడు యోగ్యుఁడు సూర్యచితుండు రాజుం
డులును విజం బెఱింగి రవి తోఁపదో? వీరుదికేవి యర్హతా; 201

గీ. నకలము నెఱింగియును నిమ్ను పాఁకువిభుని
మోముచూచి నిన్నేమియు మొగము నెరుట
నాడకుండినికిక, పీయవృకములకుఁ
బార మున్నదె? పీగుట్టు బయలు గాడె. 202

ఉ. ఈవానరించుదోషము లనేకము. లందును వింజరంపు భూ
దేవులజోలి కేగు బది తీరవిదోసము, వారిపాదముల్
కేవలభక్తి మొగ్గిక్కు మదిగించకు. 'మాచెడుకూఁత లెల్ల నా
బాప విధించినా' దమయ వారికిఁ దెచ్చుము కాంతి కల్గెదెక. 203

ఉ. చూడఁడుగాక చూచునెడ సూర్యస్వపాదుఁడు గూడ వేంకటా
ద్రీధవమాన మొప్పినను దీనికి వొప్పికొనండు, గ్రామమం
చేఁదో యొకండు వీకు నతియే యగుఁగా కది కారణమ్ముగా
గాడఁగ దిట్టిపోవెదవె గ్రామమునెల్లఁచివేకి వైచునే. 294

ఉ. ఎప్పుడుగాని సూర్యస్వపుఁ డీవును బావయావ్రాయా తప్పరుం
జెప్పులమారి పిప్పినుడిచెయ్యెలు తాఁ దిలకించి యుండఁ, దె
ట్లోపైదీఁ జూచెనేని, యతఁ డొప్పిని వొప్పత, మేముమాత్రి మా
యొప్పులకుప్ప యొప్పినటు బల్లమనం దలబోయ మర్చకా. 295

ఉ. ఆయన దర్శనమ్మునకు వందవి వారము మేము, కాకలా
శీయము గాగ నాస్యవలింపుఁడు మాసభ కేగుదెంచుచో
ప్రాయితమయ్యెఁ గాని యది యంతటి భాగ్యము లేనిదయ్యె, లే
దా, యతఁ డిందు కేమనునో యానుడు లిందు లితింపకుండుమే! 296

చ. ధనమిది వత్తికన్నిలిసి "కజ్జాలమెప్పును గొం" దటంచు న
య్యనముఁడు పెప్పుఁగాని "కనినంతన కేల నుపాసహమ్ము గై
కొని మరియాద పేయఁ దగు కొంటె నుడు లిల్లియించి పాప భా
జనమగుఁ" దంచు నాస్యవతిదండ్రుఁడు చెప్పుననంగఁ జెల్లనే 297

ఉ. తిరువతి వేంకటేశ్వరుని దేవుని దిద్దెడివీకుఁబాఁకె : యిం
జరము, భవ ద్విధంపుమనుజులు లే ర్దమ జన్ము బుండుగ్రీ పీ
దురితపు భోరణిన్ గడకుఁ దోరుచుఁ దిర్వతివేంకటేశుఁ డిం
జరపురవాసులన్ సుఖమొనంగి కమింతురు గాక వీక మై : 298

గద్య

ఇది క్రి....తిరువతి వేంకటేశ్వరివిరచితంబగు విగ్రహారాధనము

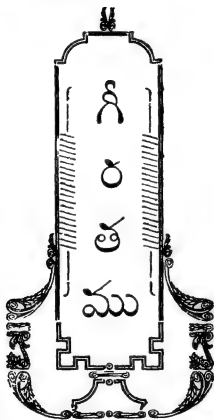
ప ం పూ ర్ణ ము.

—*శ్రీ మత్పరదేవతాయైనమః*

లోకాభిరామాయనమః

* చతుర్థభాగము *

గ్రంథ పరిచయము

(వస్త్రీపూర్తి ముద్రాణమునుండి)

ఈ గీతము ముఖ్యముగా నత్యన్తిరణమును గూర్చి వ్రాసినది. అందులో ఈ నాల్గవధానము మఱియు నాయంశము స్థిరీకరించును. వెం॥రా॥ కవులు తమ మహాభారతములో, వెం॥ ౯॥ గారు తమకు స్వప్నములో కనుపడి యేమో వ్రాసంగింది నట్లును, వీరవ చిన వెంకటాద్రిగారు పృథ్వీ ముననే తమతో నేమో పలికినట్లును వ్రాసిరి ఈతుదికల్పనము చిన వెంకటాద్రిగారు గతించిన రెండు సంవత్సరములకు విమృత చేయబడినది ఈ యనత్య కల్పనమును రూపుమాపుటకే ఈ లోకానిరామాయణము రచింప బడినట్లు ఇందలి పద్యము లనేకములు స్ఫుటపఱచెడివి ఇక నిందలి కల్పన మును గూర్చి మాగురుపుగారిక యైతిహ్యమును చెప్పిరి వారి యింటనొక ముసలి దాసి పనిచేయుచుండెడిదట ఎన్నడును దొంగతన పెట్టిదో యెఱుగని యా యమాయకురా లొకనాడు కర్మము బాఁక కడు స్వల్పమూర్తము గల ఇత్రుడి వస్తువొంటి దొంగిలించెనట ఏమృత నా సంగతి విమర్శింపజాలక ఆమె తనలో తానే గొణిగొనుచు దొంగతనము బయటపెట్టు కొన్నరట అందుమీద, మనస్సుయొక్క స్వభావము సత్యమునందే బద్ధుడై మగుననియు, దానిని ఆత్మఅన్యధా తిప్పివపు దాతని యాజ్ఞ చొప్పున బ్రవర్తించియును వినఁ దన స్వభావమును వదలకొనక లోలో ఏదారిండుచుండుననియు లోచి, వెంటనే ఈ గ్రంథరచనమునకు గడంగిరట.

తండ్రికి అన్నము పెట్టక ఇంటినుండి లేవగొట్టినట్లు రామకృష్ణమహా భారతమున వ్రాసిన విషయము శ్రీ శాస్త్రిగారు బందరులో నున్నప్పుటి కాలమునకు సంబంధించినవగుటచే నందలి సత్యము నన్నదాదులగు నిదటివ రెండఱో యెఱింగినదియే కావున విస్తరింపబదిలేదు

ఆ యా యనత్య కల్పనములచే శ్రీశాస్త్రిగారి కొడలు మండినప్పటి ఆవేశమున వసరయత్నముగా వెదలిన యీ గీత కవికాధార శ్రీ ౬॥ వెం॥ కవుల రచనముల యందు విలక్షణతాన్వదమై, ఆంధ్రభారతికి నహర్వారంకారము గూర్చు చున్నది. రసితజ్ఞ హృదయంగమముగను నిట్టి రచనలు పాశ్చాత్య భాషలయందెన్ని యేవి గలవు.

కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు.

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

గీ ర త ము

లో కా భి రా మా య ణ ము

- ఉ శ్రీపతి వేంకటేశకవిశిష్యుఁడు వెంకటరాముఁ డొజ్జలన్
దాసములాడి యాడి, కడుఁ బ్రల్లయఁదై యది శౌరణమ్ముగా
నేపఱుతాబ్బితో నొకట వింటనె వందుచుఁ గాలయాపనం
దోపికఁజేయుచున్ మదికి నూరటగల్గమి నిట్లు పొక్కెడున్. 1
- చ. అరరే ! యేమి మహాద్భుతంబిది మనోవ్యాపార మాపంగనే
దురహంకారి వలంతి : నన్నిది "గురుద్రోహమ్ముగానించి, తె
క్కరజిన్ దీవిఁ దరింతువోరి ?" యనుచున్ గర్జించుఁ దర్జించు నేఁ
దరణోపాయము చెప్పఁగాఁగలనె యోరైవంబి : యోజింపుమా 2
- గా. నా మాటట్లులెఱుఁచు, మానవపకు వ్వు న్నేరు పోక్కింతు : రీ
వేమో సర్వమెఱుంగు నేతవని విన్నేరేవిఁ బ్రశ్నించువో
నేమాడ్కిన్ బ్రతిచెప్పనెంచితివో నా కింతేని వాక్రచ్చు మో
న్వాసి : పీచహినుం బెదేవి యొకత్రోవన్ జూపికాపాదదే, 3
- క గురు పతి వేంకటేశ్వరుఁడు కూరిమిబిడ్డనిగా గణించి వ్యా
కరణమొనంగెఁ, దవ్వరణకంజరజమ్ముగ నుంటి, నెన్నియో
పరమరహస్యముల్ కవితపట్టున నెట్టివఁ దెల్పుఁ, గమ్నులం
దెఱచితి నక్కతాపః నెటు దేవుఁడ : పీకడఁ బొంకవేరుతున్. 4

- ఉ. ఆతఁడు వెట్టె దీపమిది, యన్నము నొద్దను గూరుచుంటినా,
యాతవి పేరె జ్ఞప్తికి రయ్యున్న వచ్చును బూటపూట. తే
మీ, తగదే : కృపాతుఁ డతఁ డిచ్చిన విధియచేతఁగాదె యీ
జీతపురాళ్ళు నాకు నృపసింహుకతాన లభించు తెమ్మెయి. 5
- చ. మఱపునుట్టిల్ల వగ్గురుఁడు మన్నినమమ్ములు, తోడివాఁడు ద
బ్బుఱలకు దింపఁగా దిగితి, బాపములాడితి, నాడుమంటి, ను
ర్వర నెవఁడో యొకానొకఁ డపాతుగ్గుఁడు “వహ్వరె” యన్న నేమి, యె
ల్లరును ‘గృతమ్ముఁ డీతఁ’ డనులాగున కగ్గముగాఁగ నేర్పితిన్ 6
- ఉ. నాతెలమోమువ్రాఁతలకు, నాచెడుచేతలకుం బిదింబిది
జేతమునందు నొచ్చికొని “సీ” యనువారలె యెల్లవారు, నా
రోతల కేరు నంతనిలిరో, యలవా రల “వేంకటేశ్వరా
రాకు” లటంచు నామదిఁ గరమ్ము నెఱుంగు నహేతుకమ్ముగఁ 7
- ఉ. కొప్పురవుంగపితులకుఁ గోరిరి గొప్పళ్లుఁగాఁగ నాననం,
“బెచ్చుడు నేరు గోరఁదగ” దిల్లిని ప్రాజ్ఞులు నవ్వఁ గొందఁతా
తప్పన కొప్పు డగ్గురుఁడు, దానికిఁగాఁ గలహించి యోడి యే
తప్పదుఁగూఁతలో వరలి తజ్జ గురు వ్విరసించి రాఘవర. 8
- చ. గురుఁడు నహాననం విడఁడ కొప్పపువారికిఁ నేఁడు కారణం
తరమున నెట్లు బొంకినను దానమౌనెడ నేనుగూడ వి
ష్టరమున కొప్పుఁబోనవి కటా : పరకటంబుగ నేరెఱుంగ : ర
క్కరముచురాచి కైతలకు గౌరవ మెవ్వఁడు పేరునొప్పుడున్ : 9
- ఉ. పీఠకునీను యేకమయి చేయు దురుద్యమమెల్ల వమ్ముగా
నామెయిఁ దాను బిల్కు నుడు వాగమవాక్యముగాఁగఁ బొందితి
రాముఁడు మధురూత్తముఁడు తద్దఁ బ్రకృతిసెక్కునాఁ దిటన్
నామదిఁ బొంగుమోదమచి నమ్మునొ లోకము, నమ్మదోకదా : 10
- మ. శివరామాదిపరీర్థ్యులం గలవి యాసీమన్ గురుస్వామితో
గవిభానత్పటలన్ మెలంగఁదగు నక్కఱ్యాణమున్ వోయకో
నెనరికఁ జూడఁగలేని హేతువునఁ, బోనీ, దానికి మెట్లో త
త్పదిధం బాత్మమువంబు తెల్పుఁగల పరమం బింపనన్ జూలదే. 11

ఉ. ఆంతకుఁగూడ నోచికొననట్టి దురువ్యసంపాతకమ్మునఁ
సంతకమున్ మునింగి, నయి స్వాంతము చోరువిరాతి దాచి, శ్రీ
మంతు గురూత్తమున్ దెగడు మార్దురు కత్తులమాత్రులేని “వా
రెంతకుఁ జాలువారె” యని యేఁ బ్రకటించితి వ్యర్థవాక్కులఁ 12

ఉ. చేసితి మెన్నియో గడుసుచేతలు వారలు నేముఁగూడి, పైఁ
గూసితి మెన్నియో దురుసుఁగూతలు, నర్వము గాలిఁబోయె, “నే
జా” నన మధురూత్తముని బ్రహ్మరథమ్ములు పట్టఁజొచ్చి, దీ
చేసినతప్పచేష్ట లవి సిగ్గుల చేటయి మమ్ముఁ బీల్చెడిఁ. 13

ఉ. వారికి దబ్బబల్ గిలుకువారికిఁ గొప్పపువారి కెవ్వరో
దీరవిచారుఁ దొక్కఁయెడ దిక్క దిగఁ దగులుద్దిచెప్ప దు
ద్దొంటి కట్టిపెట్టిరఁచిఁ తొల్లి కడుంజెడుతోవఁ బోయియుఁ
వారలు నేఁడు నెమ్మదికి వచ్చిరి, మాగతి యిట్లె పొక్కెడిఁ. 14

ఉ. తజ్జ దొకిండు తాదృశుఁడు తారినమై, ననుఁ బాపిఁజేయు దు
ష్పుణ్ణవి వేడులాన్వయజ్ఞ భగ్గుమనోరథు దుష్పుగల్బకా
లిజ్జఁ జివాట్లువైచి యవివేకము వాసిని, నేను ఎత్కొనఁ
ప్రాజ్ఞతరోసి కొప్పురమునైఖరి మిన్నకయుండుదుంగదా. 15

మ. అట్లునై నిప్పుదు రోయి లోతులె “సెదా” వండున్ ననున్ మెత్తు, రం
తట వడ్డేళికుఁ దాగ్రహమ్ము విడి చాకృత్యేణితోపాటు ని
స్సుబరారుణ్యము నావయిఁ జిలుకు, దీక్షాన్యత్యజన్యైసన
చ్చట నానాటికి లోఁగఁజేయుటకుఁ బొత్తావమే చాలెడిఁ. 16

ఉ. అట్టి గురూత్తమున్ దెగడునట్టి కృతఘ్నుఁడ, నాడుజీవితం
పెట్టిదిఁ యెరు మెచ్చిన, “దిసి” యని యెల్లరు రోయి మారతే
పొట్టకుఁగొంగ గృష్ణుఁ డెటుపొమ్మన నట్టలె పోవుచుంటి, న
ట్టిటనఁజాల, వానికదియేమొ ఋతోక్తులు రావు నోటికిన్. 17

క. కష్టించి వారు “విగ్రహ, పుష్టియు నైవేద్య నష్ట” పొంపిరివోఁగా
శిష్టులు “సి” యనుకూతలు, పృష్టించు న్నాకు వణికుఁ జే యప్పట్లన్.

మ. పరలోక మ్మొకఁడున్నదం చెఱుగఁ దప్రాజ్ఞుండు వాఁ, దండుచే
దురితంబన్నను వెన్నదీయఁ, దీట నేడుఁఖించి యేమోఁ బర

స్వరమున్ జంటగఁ గై తనెప్పుటకు విచ్చల్ పూనియుంటన్ బర
స్వరదోషమ్ము వరస్వరమ్ముఁ గురువఁ జాగ్రపించు నెట్లో యిఁకన్. 19

చ తిరువతి వేంకటేశ్వరుల తీరునఁ జేరులు కల్పి తై తమున్
గుంము రచింపఁ బూనుటనుగాదె యింట్ల ఘటియించె మువ్వు, త
ద్దురుత యనేకులఁ సుఖముగూర్చియే గవ్వము మా కొనంగెడిన్
బరిణతి తేమియోనొకర ? పాతకినై యిటు వండికుందెదన్ 20

చ అని కనుఁగొందులఁ దొరలు నశ్శ్రీపు లావఁగలేక, కొంత నె
మ్మనమునఁ దన్మయత్వమున మోసపడి, వెంటనె రూక్షపీక్షణ
మ్మున ననలమ్ముగ్గికుడుచు ముందట వేరులకృష్ణఁ దన్నమా
డ్కివి గవి పండ్లుగీటుచు నొగిం బలుకుఁ నరసింహరూపుడై 21

కా. ఓడి ? కష్టః వికృష్టః కృష్టః గురువై రోచైర్మహాపాతక
ప్రారంభార్థవకర్తధారః వితతాపక్కారినిత్యాన్యతా
సారాలాపకలాపః సారక మహాసంపాక బీజాంతుర
కూర్మాగారః చెడంగదీసితివిలాః గుర్వంపిరీరక్తు వృన్దుఁ. 22

మ కడుయోగ్యుల్ తలివండుగ్గి, లెక్కతనఁ దగ్గర్పమ్మునం దీబుల్
పొడమన్నేర్పితివో యమమ్మునివఁ బప్పుంబెల్లముల్ నీకు, * నీ
కడ తేలించిన చిన్న వెంకట ననుం గారించె నాయన్నగా
ర్గడు దుర్మార్గుఁ దటర్పమాట విజయోగా ? కష్టముష్టింపదా :

* గీ. ఆంద్రకవిరాసదీశ్వరియై యుజగౌఱ

కల్ప మొక్కటి గైకొని కదెమునుండి

నందియమునందుచునువచ్చె చక్కనిళ్ళ

చిన్న వెంకటాత్రి మాయున్నబనకు.

క. వచ్చి, యెవరడుగకయే .. వేంకటేశ్వరు కుచ్చితములఁ బల్కెఁబూన
గుచ్చినరీతిన్

ఉ. నన్ను విరీషణుండనుచు నవ్విన నవ్వయలేమొకాని, మా
యన్న విధంబు వ్యాయమువ కగ్గముగా, దతఁ దొడ్లశ్రీయమేన్
గన్నులఁ జూడలేడు, మముఁ గాంచియు వీనువహించు, చింతనే
మున్నది ! నాకు నాతనికి నుల్లముం నరిపోదొకాయున్.

మ. చిననాఁ దాతవికంద్రీ స్వర్గతుఁడుగా, శిష్యుఁడుగాఁ జేర్చి, వి
ద్యనొగిఁజెప్పి, వివాహముగా సలిపి, తద్దక్ష ముద్దుగాఁ జూచి నం
దనుఁగా మచ్చిన యన్నమీఁద నట్లు వాతప్పుల్ పోసంగింప న
య్యనముం డీవును, నేను గాఁడునుమి వీరవారః వాచాబళాః 24

క. తనకంద్రీ యతవికంద్రీయు, మునుపెచ్చుదొ విభక్తులై రి, మొగినాతవి కీ
తవి కేమిఁజోలి యున్నదిః యనఁముఁడు నాగురుఁడు పెండ్లియతనికిఁ జేసెగా.

చ నగరిడు సొమ్ము వెంకన ఋణమ్ముగ దెచ్చికోనెగా, వివాహ మొ
ప్పుగుగతి నైదురోజులు మహావిభవం బలరారఁజేసె నా
దుగురుఁడు చేతిసొమ్ము కడుఁదోరముగా వ్యయపెట్టి, యట్టివోఁ
బగతునిగా గణించునటః పాల్జ్ఞాఁడు వెంకిని మద్దుహత్తముగా 26

చ అనఁములు “మేలుః మే 1” లనఁగ నందు నదస్యమునాఁడు పాండితీ
ధనులకుఁ దక్కు విజ్ఞులకు దోష్యము హెచ్చుగ వెద్యఁబెట్టె, రో
పవితలుచచ్చి మేళము వివాహము నైదుదినమ్ము లాడి, రో
పవితలు కిచ్చుసొమ్ము గురువర్యుఁడె తా భరియించె నర్యమున. 27

మ. “అనుగున్ వేళలఁ బిచ్చి పెండ్లికి దనం బవ్వారి వెచ్చించి నా
యనగా ల్పాకు ఋణమ్ముగదై” నని వీయగ్రమ్మునం జెప్పి వెం
కన దుఃఖించినయట్లు గిర్కొతివి, వెంకన్నగా గడుఁగయొగ్గుఁ దం
చు నెఱుంగుగా జగ మొప్పికోడు సుమి వీరున్ జేయ నీవెంచినగా. 28

ఉ. ఇంతకుఁ జిన్న వెంకనమనీషి గతించినమీఁద నీవు దు
శ్చింతవిఱుల్ ఓఘించుటది చెడ్డమహాదురీతంబు చచ్చి స్వ
ర్గాంతరమందు నున్న యనఁమాత్ముఁ గృతఘ్నునిగా నొనర్చి నా
యంతటివానిఁ జేసి, మక్కితాత్మునిజేయఁదె నన్ను నీవెరిన్ 29

ఉ. ఒండన నేను బాల్యమున మండుబఁజేసి తనంతదానె నా
పెండ్లికిఁ బెద్దయై తనకుఁ బోముడిగల్గిర సానిమేళముగా
గొండ్లికిఁ బిచ్చి యప్పునొడఁగూరిచె నాః కటమీఁద నెన్నియో
యేండ్లు శ్రమించి యాఋణము నీఁగితి దైవమెఱుంగు నాగతిన్.

(రామకృష్ణమహాభారతము, విజయవక్రమీవర్ణము చూ)

- ఉ. ఇప్పుటి కాలువత్సరము లీకలహమ్ము జనించియాయె, నీ
వెప్పుడు వెంకటా గలిసి లీకలహమ్మున కాడియందెకా,
యిప్పటిదాక దాచి యతఁ డేగిన వత్సరయుగ్మహమ్మదా
చెప్పెదః వాతఁ డున్నపుడు చెప్పినఁ జెప్పునఁ గొట్టితీరఁదే ? 30
- మ. అతఁ డున్నపుడు నీవిటల్ గిలుకుచో నార్యేకరు విన్ను సూ
నృతదూరున్ దగుతీపేయనవియే యన్నాళ్ళకీమాట గ
ల్పితమున్ జేసితి, వెప్పుడేనరుము చిన్ దీరింపకేపోదు, సూ
నృతవైరుల్ చనుక్కోనఁ బోవునపుడేని న్నికుఁ దార్కాణమో 31
- ఉ. “పెండిలి తద్దినమ్ముగతిఁ జెల్లుఁడు, తద్దిన మాచరింపుదీ
“పెండిలిగా” నటంచుఁ జినవెంకన చెప్పఁడు, చెప్పుదేలెలం
దుండఁడు, తాచ్చుకం దెటు “నిజోపమయమమ్మున సానిమేశమన్
మిండఁడు భారత పెల్లె” నని మిట్టెను నీకడ నుంక చెప్పుమా, 32
- ఉ. వెంకట పెప్పలేద యిటు, వేటొకఁడేనియుఁ జెప్పలేద, నీ
వింక నిటల్ లిలింపటకు హేతు వెఱింగితి విన్ను, మధురున్
వెంకటశాస్త్రి “మిండనిగ” వెల్లడిపేయుట, కంఠమాత్రనే
కుంకితెనె తద్యుఃస్మరకోమలశీతలసాంద్యవఁదికల్ ? 33
- *శా. “చెల్లారెడ్డి” యుచిన్నవద్దె మెటుో చేఁజిక్కి మద్దేశకుం
డుల్లమ్ముఁ బిలిపించె దానిఁ గొని యాయెచ్చెమ్ము వెట్టిగఁగాఁ
జెల్లుఁ “దత్కవనం బదేరిదొ” యనన్ జేజేలు కిషింకు, రే
కల్లల్ గూపిన లోకమెట్లో యెఱుఁగుం; గావట్యముల్ దాగునే. 34
- మ. పరకీయామగనేచ్చ త వృద్ధియు సంపాదించగా నేర క
త్తరుణీరత్నముచేఁ జివాల్లుతివి పద్యార్ పెప్పుటో తప్పెకా
కరయన్నేర్పినఁ జొపుకన్న విరయంబందుంట్లకన్నన్ మహా
భర. మేరత్కృతి కగ్గమై గురు వదల్పన్ గొంపముంచుంజుమీ 35
- మ. పరకాంశామణు లెల్లఁ దల్లలనుచున్ భావించువాడెప్పుడున్
దురితంబున్ భయమ్ముచెందు, సుజనస్తోతార్లుఁ దల్లించు నా
గురుఁ దెచ్చాకి హానిలేవిగతిఁ గోర్కుల్ మీఱ వర్తించుగా
కరయన్నీవలె నావలెఁ బర, మిహమ్మాజన్ బ్రవర్తించెనే. 36

- చ మనవలె జేపినట్టిపవి మాటగ మాటి కనక్కమాత రా
దను బ్రతుతింపఁ దొప్పికొనుఁ దక్కుదికూఁతలు కూసి ముప్పుచే
సిన దురితంబు పెంపుగనఁజేరువు నీ పదియేమికర్మమో :
యన్మతముకన్నఁ బాతకములందు మఱొందు జ్ఞానమున్నవే : 37
- ఉ. మిందఁదొ గుండఁదో, యతఁడు మేటికవిప్రకరమ్యునందు భు
క్కుండువిభాతి, "కాదతఁడు కొంచెము నేరవిదాఁడె" యన్ను, భూ
మందలి దిక్కులేకగద మన్నన నాకవిఁ జేరిపేఁడి రే
పుండుగఁ గొల్చి నేఁడకట : పోకిరికూఁతలు గూఁతుఁ బోయెనే : 38
- చ "గురు"పవి యొప్పికొం చతడు "హాళ" యనన్ పుంమేమిఁ తల్లి దు
శ్చరితయటంచు చేశ్యతనుజాతుఁ దెఱంగియు గౌరవింపఁడే :
హర : హర : తల్లిపూజ్యయగు నందఱకుఁ గురు దట్టలే వృథా
• యాదిన నేమిలాభమగు : నాకఁ దపాత్ముఁ దటంచు సారెకున్. 39
- మ మలినుండైనను జెట్టయైన ననునిర్మముండె యైనఁ ముహూ
స్థులదాదాఁడెయైన నెట్టిఁదయనఁ దాకుర్ గురున్, స్వాత్మజా
తులు తండ్రిన్ విదనాదరాచ. సుచరిత్రుం దొటనే యేను సే
వలు గావించితినే మదియ వికకున్ : వర్జింపనేలా గురున్ : 40
- మ. చెడె వక్త్రమృన్మతో క్తులాదుకతనఁ, జేతుల్ చెడెన్ సారెకుఁ
గరుడోతల్ రిఖియించు కారణమునన్ గడ్డా : యిఁకెలాగు క
ట్టికినై కాలముపుచ్చనేర్తు : నెటు నా దెందలప్పుఁ గుండాలు : పీ
ఱికినై తిగా. తెడితిన్, మహాబు పెటు వారింపంగ నేఁజాయడుఁ. 41
- ఉ. అన్నయు దేశుండునయి యాచటఁ బెండిలిచేసి తన్ను నం
పన్న గృహస్థఁజేపిన కృపాకుచిపై "దురితమ్యులాడె పెం
కన్న" యటంచుఁ గూసితివిగా యకృతాత్ముఁడ : పీనుఁబాకున్
సున్నముపెట్టియే జలజసూతి యొనర్చుగఁబోలు చాలిఁ : 42
- చ. కలరల చిన్నవెంకవకు గాదిలియట్టము లెందఱేది య
య్యలములతోడఁ జెప్పికొన కందఱకన్నను మిన్నవంచు విఁ
దలచి భవత్పముక్షముఁ దజ్జఱఁడు వెంకవ యేద్యేనేమి : పీ
మలిప మనస్క : పీనుపను మార్చినొక : లేక కిలామిరమో. 43

- అ వెంకన తల్లిగా ర్గలను వేడుకువాడః భవద్దురాగతా
లంకృత దుర్యదోరచనలః వివేచనీయు విః శపించు నో
కుంకుడువేరః పీయజుకూతలు రోతలు కట్టి పెట్టు, పీ
టొంకులు కాలిపోను దలపోటు జవించెడి నాడునాటికిఁ. 44
- అ చచ్చినవానిమీదఁ జెలుచన్ గుణచల్లఱియంతు, వాతఁడే
సచ్చరితుండుగావియెడఁ జచ్చిపోవఁడుగాఁగ వచ్చి పీ
మచ్చనుమాపకున్నె : “విను మన్ననచేసి వదించినట్టి యా
యచ్చరముల్ వెలింబుచి” తండు దురాగ్రహమర్పిపోగొరై. 45
- అ కాఁ డటువంటివాడతఁడు, కాఁడు కృతఘ్నుఁడు, కాఁడు తుల్యయున్
గాఁ దనృతవ్రజాపియును, గాఁడు గురుద్విదపాకృతిబుద్ధి, యా
ప్రీతిదనెఱుంగు లోక, పెట్టు బొంకిన బొంకుము స్వార్థమై కటాః
పాదలు పీవచోరచన, పాదలు వాతవియోగ్యతాగతుల్ 46
- క కరటకదమనకులు భవ, త్వరూపిమవి చెప్పబడి స్వతావోక్తి చమి
శృంగము లయ్యచి పివో, చరణద్వికయాభిమాన చతురుఁడ మఠేః 47
- చ చదునున మిఱ్ఱువల్లములు చాతురివొల్లెడి శ్రియన్, దుర
భ్యుదయు లవాస్తవమృనైడ నొందోక వాస్తవముఁ భృమప్రమా
స్పదులకుఁ దోచున ధ్లోనరువంగరి, రించుక చర్చసేయఁగా
నవి, యిదియన్ మదిందెలియు నద్దమునందలి మోముపోలికఁ. 48
- మ శిరముఁ వంచుక యింటిలోన నొకటఁ జీవభ్రవప్రక్రియఁ
“దురికంబియ్యది యెట్లువోవు” వమచుఁ దుఱిచుచున్నాఁడ, నె
వ్వరియింటఁ కుభకార్యమైన నల వా వ్రాజాపురేయైన నే
నరుగఁ దిర్చినయేని, తోయినను మానై యుండు నేమూలనో 49
- క. ఎవ జేమన్న జవాబుచెప్పటకులేదే : సుంక యాధారః మే
కవితా పత్రికయందుఁ జూచినను విక్రందింతు లేదయ్యె, వా
స్తవనేత్రల్గవి యూరకుండరు, సమాధానంబు కూశ్యంబు నా
యవివేకమ్మున కెంత చింతిందుఁ పీ యజ్ఞాన మెట్లాగుచున్ః 50
- అ నాదురవస్థ యెంతవి మనమ్మున దాచగనేర్తు, దాచినఁ
టో, దొకనాడు పెద్దతలి పుక్కిరుఁ పుత్రిక పెండ్లిసేయఁగా

నాదెసకేగి యయ్యెదల నందఱు బందులు దూయబట్టికే
గాఁ దగు నుత్తరం తెదియుగవృథకేఁ దలపంచి మృగితిన్. 51

ఆ వె ఆళివిళ్ళకులఁజైన కామన్నగా. ర్నను నడిగినట్టి వెన్నొ పృళ్ళ
యన్న. వొక్కదాచి కున్నదే యుత్తరం. బేటివ్రాత వ్రాసికోటివ్రాత.

చ. చమఁగలే దటందునో? వెనక గురుఁ రాతఁడు గాఁ దటందునో?
వదలివ తప్పఁగూఁతల. నటదము నాయచి గా వటందునో?
కదవఁజునందు దేశకుచి గట్టిగ నే నెదిరింతు నందునో?
యెదియచి నెగ్గవచ్చు; నటు లెల్ల న నున్నదికించు పట్టునన్ 52

ఉ. “వచ్చినచావు”గా బ్రతుకునంగతి దెచ్చితి వెచ్చివాళ్ళిటుల్
పుచ్చుచుఁ బాల్చి లెల్లరును బూర్తిగఁ బాకకి వీఁ దటందున్. వీ
గచ్చులు కొంపవీవె, గడుఁ గాఱులు పేరెడి వీచు చెల్మి నా
మచ్చను మాపుచున్నది పృమాద మిదేగతి వీఁగఁజాలునన్? 54

ఉ. ఆన్నము లేకయున్ బ్రతుకనొ, వననంబులు లేకయున్ గుఱం
బున్నెద నెట్టులో మనఁగనొప్పెడి, గీరితిఁగోరి దుర్వళో
భ్యున్నతిలో మునింగి యన్యకోర్తులు గూరుగ నెట్లు జీవనం
బు న్నుడిపింపవచ్చు? నిజముం దెలియంగలవారి ముందటన్ 55

చ. పురిపురఁ గాగితమ్ముఁ గొని * పుత్రుఁడు తండ్రికి దోహి యం చొక
ప్రతుకుపు, వేతొక “ప్రచుఁజ దన్నకు దోహి” యటంచు మిట్టె, దీ
యటపులు దూఱగుల్ తెలియరంచుఁ దలంతుపు సంతసించు, ద
గ్గఱగలవారి కన్ను లెటు గప్పెదు పెప్పె పె మెమ్మేమేలకో? 56

చ. గురువరు దస్యదీయనృపకుంజనందకు నొందు కాంక్షాం
తరమున రాఁడు గాక, మన తప్పడుఁగూఁత లడంప వచ్చుచో

* ఆ వె. వారి వారి మాది వచియింపగా నేల

కలుషమనక మూఁడు కాళ్ళమునలి

యైన తండ్రిమీఁద నాగ్రహముంబూచి

యిలు వెలిచెవంటి యీఘనుండు.

(రా॥ మ॥ ౮)

మరా — (హంసవర్షమున వింకను గల వడదు వ్యాతలకు మా పురశ్చరణము
జూడఁగోరెదము.)

- దరణిపుమోలి పీయన్తక దంభవచోరణనారాధ మె
క్కరణి నమర్థపీయమగుఁ గ్రీక్కున నాకఁడు నోరు నొక్కుచో. 57
- ఉ. ఏనుసుపీపు మధుమవి యేదైఱ కీఁగలుగూడ గామి ల
క్షీనరసాపురంపునభఁ జేరఁగలేక మహానసంబులో
మాననమంచుఁ జింతించు మృగ్గుటచేత నెఱింగె లోక, మిం
కేనియు "గొప్పతై న గొఱిగింపుడు" గూఁతలు మాను టొప్పదే. 58
- కా. "నంఘీ : యేమిసహాయ" మన్న, "నెమటన్ రాకుంటె సాయం" బటం
చుంబిల్కంగతిఁ "జెల్లయాంబిక యశస్సు వ్విల్చి కాపాడఁ జి
త్తంబం దెంచి నభార్య మేగ" మనుచోఁ దజ్జండు నమ్మం, దనా
లంబం వీనుడి సిగ్గులేమి నిటు బల్కంబూని నా మిత్రజీన్ 59
- చ. మననభ కుకృవారమని, మామక దేశికమౌనత్వభా
దినమది మందవారమని దీరులు వేజొకనాఁడు గాఁగఁ బం
చినది జగం బెఱుంగు, గురుశీఘ్రుఁడుకా మన మేల యొక్కచో
టను గరియకావలెకా : పెనగడంగి కదాకచిగాఁ బెనంగఁగకా 60
- కా. తేనికా వారలు దూఱుబెండులకు : వారి ప్నీపు వారింపఁగాఁ
బాసంగాఁ బవియేమి : యట్టిపవియే పుట్టన్ బగ్గిన క్తింపుచో
నానిండ్లోగ మెట్టుటొప్పిక్కునుఁ జెల్లాంబాచునం బెట్టు ల
ద్దానిన్ పైఁచెడి : నూర కేమిటి కనక్యంబుల్ గడుంజేరెదో : 61
- ఉ. ఆంబకువెస్క నంబయయి, యాచ్యుతి తేనివి మచ్చినట్టి తె
ల్లాంబిక చేయు నక్కభనె యాపె కుమారుని దూఱువారు వి
క్కుంబుగనున్నచో నదియుఁ "గాదనఁ దీకుపుపిట్టరాయబా
రంబులతోఁ" బనేమి : యట రాజున కెందఱు గల్గ రాళీకుల్. 62
- కా. ఈజన్మమ్మునఁ గావి వచ్చు భవమందేకావి మద్దేశకున్
రాజత్వత్వభ వీ తెచ్చుగలరెల్లర్యం బిల్లుఁగాఁబోదు; వీ
నై జంబిప్పటి కే నెఱింగితివి. శ్వాసం బేమిసేయుకా : మహా
రాజశ్రీ కిరపై నె యేనుగని వైరం బెంత లోసుండినకా. 63
- చ. మొఱుంగును గాక దూరముగ మోరవడన్ కునకమ్మా లేన్గు ద
గ్గఱకుగంగఁజాచునె, యొకానొకపట్టన నట్లోనర్చుచోఁ

- గరివదఘాతమున్ నయివఁగఁగలవేః, యెఱుంగం దెవండు కు
కృతపులు, వావదూకల వృధార్పణులుగా మృగతృప్తికావృథిల్ : 84
- ఉ “కక్కలు గూసికోఁ జెడునోకోః మఱి జంగము వ” ర్వచిన్న య
వ్యాక్కుల కీపు వాగు చెరువాగు దుదాహరణమ్ము సుమ్ము, వీ
వెక్కెడః యొట్టి యెక్కెడః జయిండుటయెక్కెడః చాచాఱాచు, “న
త్తెక్కెడః దేవలోకమది యెక్కెడః” దూరవిచార మక్కటా : 85
- కా “వేడఁబోడ” మఱిన్న నొప్పు, సభా వేరంబు సాధింపఁగా
గూడంబోడ మఱిన్న నెక్క విక పీకుం దప్పదుం గూతలన్
గాడంగూయుట తప్ప సత్కవివరగామింబు మెచ్చించు నా
జాదర్ దోడపు, క్వాస మట్లొమటే శౌర్యంబగున్ మాదికికా : 86
- మ తెగి వివృత్తలోన దేశికుని గద్దెంపన్ వలెకా, దాన గె
ల్గు, నోదేవియు సంభవించు నెటులే నొగాక లాభంబె యం
దిగుపట్టుకా దుగ్గివ, మెట్లఱిన్న, గురుతో నాలంబులో నోడినకా
సొగివే, గెల్చిన వేఱ చెప్పవలెనేః భూతత్వ వర్ణావ్రతత్. 87
- ఉ అంతియకాచి “వెంకనకు నక్కర మొక్కటిగూత రాదు, మే
మెంతయు గొప్పవార” మని యేడ్చిన లాభములేదు, దీనిచే
గొంతుక బొంగుచోపుటయు, గోవిదు లెల్లరు “సీ” యటంబునున్
గాంతుమకాచి గౌరవము గాంచము విక్కమెఱంగి చెప్పితిన్ 88
- చ గురుఁడు వ్యశిష్యవర్గమాను గూడుక చెల్లమతల్లిగారి య
న్నరసపురమ్ము నేగునెడ నాకును వీకును వీతిగొల్పుఁ జె
చ్చెర మన మర్థయ్యాగృహసీమకు వచ్చినయప్పు బొజ్జమో
మరసి తటార్చు వీరయిన యాస్థితి దైవ మెఱుంగఁదే నకా : 89
- చ. అకలంకుండు పురాణపండ వరమర్థయ్యార్థ్య వీధివిక
ర్తిక శిష్యాద్వితుఁడై గురువ్రవరుఁ డర్థికా దంతమూర్ దోమికొం
చెకనక్కెమ్మునకో యవంగ మనవై పీఠించుచున్ గర్వె గొం
దొకపే, పెండులకో యెఱుంగుదువె యాయ్యందట్లు లేతెంచుటల్ : 90
- ఉ. పేరుచునున్నవా రురక పెగ్గెలు, బొగ్గులొవర్చ వేడిదే
వీరుదయించె, వచ్చితిని వే చమదెందు నభాంగణమ్మునకా

- గూఢాబ్ధో కూబ్ధాబ్ధో యగుటకుం బ్రయత్నింపుడు, పీఠ నైచుడి
యాలలిఁబట్టి పిచ్చుజ్వర మిండుక యెంచక యేగుదెంచుట 71
- ఉ కూయుచునున్నవా రురక కూఁతలు రోఁతలు మూల మగ్గి నేఁ
దాయకమై వచుదు నథ. కాయను చెల్లనుదేవి మిమ్మునుకా
“దీయుతు” లంచు లాఁపిరిచే, దేరెడి రోజుదెంచె, నే జ్వరం
బీయది లెక్కచెట్టికది కిందులకే చనుదెంచితిన్ జాఁడి : 72
- చ ఆజుచునున్నవాడు గృహమందున దాఁగి దురుక్తు, లన్నియన్
విశిషెడిరోజు వచ్చె, విటు పీఠగునన్ చెదరోఁ దలంచి నే
నెఱుఁగఁజాఁడి : మఱించె మనయేరిక చెల్లనుదేవిగారు ప
య్యదు గల నత్సభన్ దెలియుఁజో : గురుశిష్యుల తారకమ్యముల్ 73
- చ పదరుచునున్నవా రుర కవాకుచవాకులు, నోఁనొక్కఁగా
వద నుదయించె జేవి వినియంబిక చెల్లనుదేవి కల్మః పీ
తెద విదు గుండదేవి, యదె యేఁ జనుదెంచుచునుంటి రండు, పీ
కది కడుజక్కనై న తఱి, యే జ్వరితుండ జయింపవీరిగున్. 74
- చ పదరుచునున్నవార లవవాదలు నోరుకొలంది, నేఁడు మీ
వదనము కంపు సౌంపు జనవల్లభు నగ్రమునన్ బయల్పడున్
బదఁడు వదస్సుతీర, విదె వచ్చితి నే జ్వరితుండనయ్యు మీ
మదమది చక్కఁజేసి మతిమంతుడాగా నొనరించుఁపుష్కతో “ 75
- క తాయంశమ్మును రోఁపఁజేయుటకె నుమ్మి : దేశికుండల్లు చె
ల్లాయమ్మన్ గననేగురుకా, మన మొగాలా ర్తికా బ్రవ ర్తింపఁగా
దాయకా వచ్చిన, దాకఁ దేమెఱుఁగుగట్టా : “పీంధురొ” రంచు, “ఓ
బీ యెంతుండిన, వత్తు”రం చకఁ దెదన్ దేరానఁజెందెంజమీ 76
- చ. స్వయముగఁ జూచియుంటిమి వికారతరజ్వరయ్యుండయ్యుఁ జె
ల్లయ జనపిదేశమున నయ్యుండ కేగెడియొల్లి, నట్లుచూ
చియు “జ్వరితుండగా” దమచుఁజెప్పఁగ నోరెటువచ్చె : వాఁగియఁగాఁ
జే యెటులాదె : పీకకట : శిష్టకులమ్మున నెట్లు పుట్టితో : 77
- చ. “ఆవృతములాడునట్లునె రవంతయు పీఠ భయంపదండ, యం
దునకు విమిత్తమేమియవి దుర్లయు విన్నగురించి చచ్చె

- వినఁ దుర కొక్కహేతువది చేతుతో నో ననుభూయః; వీవు దే
పుని యనమర్థకా దెనిసి బొంకెను వక్త్రము పూర్తిగాఁ జెడక 78
- చ. అన్యతములాడ నెల్లఱు భయంపతువా, రది వీరు లేకమున్
గనువడ దిందు కేర్పడిన కట్టిఁడిజాతులు మేలు, వారిలో
జననమునంద వీవు పెరుచన్ మఱిసారెకు బొంకనేర్తు, దే
పుని యనమర్థకా గరిమ పూర్తిగ వీరుచి తెంత యెక్కెనో 79
- చ జను లన్యతంబు చచ్చుచి “చచ్చినదావు” గుఁ గొంతుచుండు, కీ
పును మనుజుండవేయగును; బుట్టియు దబ్బబలాడ లేకముకా
మనమున వెన్నెదీయ, వొకమాగనపు రాయని గావు వీవు, దే
పుని యనమర్థకా గరిమ పూర్తిగ వీరుచి తెక్కెనోగదే : 80
- చె పునుల గణింపనేరె ? కడుఁ గళ్ళలజాతులయందుఁ గూడ వీ
యన్యతమునందుఁ గాలికు దురాగతు మోమును జూచినంతఁ “జీ”
యనవి జనుండు గల్గఁ దియియంతయు వీవు నెఱుంగు దైన దే
పుని యనమర్థకన్గవియె బొంకెడు వక్త్రము వక్కమైచెడకా. 81
- మ అదియేవాచక, దేయిం దన్యతవాచారంభముల్ పుట్టి, వ
య్యదియే మానస, మేది దీరియెక నిత్య ద్వేషముంబూను, వ
ల్లదియే జన్మము దేనిపోషణ కనత్యాలాపముల్ పొప్పుగా,
విది నీకున్ దెగి చెప్పుచుంటి విలుపై నేమైన నాకేమిఁకకా. 82
- మ. అన్యతంబాడి టిణింపు నన్నును తా నన్నంబుగా, దట్ట లం
దిన బిచ్చయ్యది బిచ్చుగా, దన్యత వక్త్రకృష్ణమునంజేయు జీ
వనమున్ జీవన మెందుఁగా, దన్యతవాక్యాగ్నిరముకా రోయకుం
దిన యేపోడియుఁ బోడిగా దెఱుఁగును; వీకేళు వాక్రచ్చితికా.
- సీ. అన్యతకల్పనలు పారెనొనర్చు ఖలుకన్నఁ బొలిపేలేది కవంబుమేలు
రన రననత్యా లాపనికుకన్నను “బిట్ట”మని మోగు గర్దభంజన మేలు
నత్యవాఙ్మధు రసజ్ఞతలేది జరుకన్నఁ “గీ” యంచఱు కీచురాయి మేలు
సూన్యతేకరవాగదీమ వక్త్రముకన్నఁ, గళ్ళలంబగు తూము కార్య మేలు
తే గీ. ఎప్పుడు వన్యతోక్తులారెడి కృపణుకన్న
శ్వపమఁదే మేలు, వర్ణవ్రజ ప్రయేల

ఇంత యెఱుంగని నీకు నేనేమి చెప్పి

యేమిసార్థక మోయవృథామయాత్మ :

84

పీ ఎఱిగి యనన్యదుర్దరిత పారావారవంకమ్మునం దిగఁబడకు బావ :

తెలిసి యర్పకవణఃకలుష నారక కూపవర్కంకమున నిద్రఁబడకు బావ :

అరసి తథ్యతరవ్యాహృవీహారవటలమ్ములోఁ జొరఁబడకు బావ :

చూచి మాన్యతవతత్కృతిమయామయ సన్నిపాతమ్మునన్ బ్రుంగఁబడకుబావ :

తే. గీ. నీకొఱకుఁ తెప్పించుటి మన్నించు బావ :

ఆత్మ వందించనెండకుమయ్య బావ :

క్రిందుమీఁదులెఱింగి వత్తింపుబావ :

అన్యతగతి వీడి వత్తిల్లుమయ్యబావ :

85

కా నీదుర్మార్గపుఁగూఁరింన్ గురుఁడు వన్నెందక్కునం చేనిటుల్

వాదించంజమి, యూరకే యన్యతముల్ వాటిపు నీదుర్మద

ప్రాదుర్భావ మెక్కింత దింపుటకునై వాకుత్తు, వింకేని మ

ర్యాదాపద్ధతిఁ బట్టిపోయి యుచుపారావరముఁ దాఁటమా

86

మ మనమిట్లే తెగగిల్లుచుంటిమి, గురు నృన్నించువా తెక్కుత్తై

పనిగాఁ దిలవఁగనంపి యుత్సవములన్ బల్కాఱుఁగావించి య

ర్పనల వ్వరిగ నబ్బుచుండిరి హతాఃపాళబంధంబు నీ

జననంబుఁ వృథాపేయమన్నది, వగఁ సాధింపలేమిమ్మెయిన్

87

కా. తాగిగుంటోతువిదానఁ బూర్వవర సందర్శమ్ములే తెట్టురో

వాగఁదాసి యళమ్ముగల్గనె : వృథోపాలంభముల్ నోటిచే

చేగా కన్యలగౌరవమ్మున కొకింతే వంకముంగూర్చు, చే

లాగో సత్సభలో నెదుర్కుటకునై లాచింత యార్జించుమా

88

ఉ “తీతువుపిట్ట” యం చతవిఁదిట్టితి, భావివలం బొకింత వీ

చేతమునం దెఱింగితివె : చెచ్చెరనోటికి వచ్చినట్లుగాఁ

గూఁతువు, కొంపఁ గూలనమకో, విదియెక్కరికర్క, మాతనిన్

బాతుఁబిట్టినాఁడనని పొంగె, దెఱుంగపు వచ్చుదుర్గతుల్

89

ఉ, చూడుము కొవ్వపుఁగవుల, కూరుల వ్రేఁబఁ జేసితివృథం

బాదలఁబోయి బోయి వయిజాడ్యమువీడి కృతావరాధముఁ

- వీరిదయె పాపఁగా నొకట వెన్నటి తుందురు కెల్లఁదగ్గి మో
మోడును నుండి యిచ్చిపు డయోగ్యత వీడఁదొడంగి రెమ్మయినాఁ, 80
- చ. మనల ననుగ్రహించుటకు మచ్చరపుకా దురితంపుఁ గూతలన్
బ్రాణయముకట్టిఁ బంపుగతిఁ బంపెడివారలు లేకకాదునూ :
గొనకావి కొప్పవుంగవును కుంగిన పేతువు, వార లిప్పు డే
దిన మన కొక్క యుత్తరము చేరదు నర్వము వారికే డనుకా. 91
- చ “తిరుపతివేంకటేశ్వరులు దేవెలు, కూళలు మోరకుల్, కవి
త్వరచననే యెఱుంగరు వృథాయశముకా గడియించినారు వా
రిరువురు కుర్చుకుంక” లవి యీవును నేనును మిమ్మా పోల్కిఁ బి
ల్వారు దిలిమింది కుండురు పుచ్చిరి కొప్పమువారియొద్దకుకా 92
- ఉ. ఆన్నియు కాబోదీనిఁను లాననవచ్చకు నాగ్రహించుచుకా
బన్నము వారి కౌనినునుఁ బన్నినవే యవి ; సిద్ధవస్తునం
వన్నత యిట్టి ముచ్చుల వ్రాఁతలచేఁ జెడదందు నెంచి యు
త్పన్న వివేకిలై యిపుడు వాగులు కొప్పమువారు వీవలెన్. 93
- మ. మనకాకావతు నుత్తరమ్మలెకదా మాన్యేతరుంగాఁగ నొ
జ్జను పొందించుట కూతమయ్యెడి, దురాళ వీర్నివు గుర్తింప వ
జ్జనవిలద్యోక్తులు కొప్పమున్ జెలిచె , నీరందమ్ము నట్లాఁజామి :
యవృతాహంకృతిదుమ్ముతాళియుఁదవై యాకౌరవకే పోయెదే : 94
- ఉ ఎందుల కట్టియుక్తము లీవు దిలిచిన “కృంగభంగవుం”
దందనకన్న మిన్న లె : వృథా యది మన్నయి విన్నుఁ బూర్తిగాఁ
బందమజేసి యిమ్మెడలఁ బందలుగూపెడి తప్పఁగూతయన్
జిందులుఁ జేర్చికొన్న మఱి చేతులునే : మన కున్నతస్థికుల్. 95
- ఉ. కాతరవర్తి మధుమఁడు కార్యవశమ్మున వచ్చినపు నీ
వాకరుణార్ద్రకోఁ గలిపి యంఘ్రిం వ్రాలిన వస్త్రై తీనిఁబో
యికలహంబు . నే నవటనే యపు డుండివ విన్నుఁబోలఁ బి
ల్వోకలు వోయి యిక్కడటి మూలముదుంగు నవస్థ దెల్పునే. 96
- చ. ఎదుటికి నేగనై తివి, మఱేమియు నేరవి మామకమ్మునిన్
గదనముపేయ వంపితివి, కాఱు లతండలవెకా గ్రోచుమ్ముగా

ముదిరెను గయ్యె మావయి ముష్కరతాస్పదులై న కుఱ్ఱులకా
గురుగురుల్ల నంపితివి కోఁతులదండు బలెన్ జయోశమై 9

ఉ. అంతియకాచి యప్పుడును నాకచి యగ్రమునందు విల్చి "నీ
వెంత : త్వదీయపాండితి యదెంత : భవత్కవనం బదెంత : నా
పొంత " నటించుఁ బయ్యుటకుఁ బోవఁగ జంకితి, పూరకే యశః
కాంతకు దేవులాడెవవు కంపము నెమ్మది విండియుండియున్. 93

ఉ. "వేంకటరామకన్నను వివేకిని నేను జయింతు నత్సర్వ
వేంకటశాస్త్రి" నంచు సవివేకపుఁగూఁతలు గూతువోఁగదా
జంకఁగనేర నీకడకుఁ జయ్యున నాకఁడు వచ్చినప్పుడే
బొంకులొ వ్రాసి కయ్యుమును బూర్తిఁగదెంచఁగనేర యోలిమై 99

ఉ. అకఁడు వీడు చండునకు నాత్మను బూర్తిగ జంకినప్పు డే
నీ తగురీతి నీ పెనుటి కేగిన వి న్నకఁ డేమిపేము : విం
కాతరుణమ్ము రాదుగద : యంత భయమ్మున ముగ్ధు నీవొగిన్
గోతువు కోఁత బూరకయ, కోసినకోఁతగఁ గైత విండఁగన్, 100

చ. మనవివమెల్ల ధైర్యబడె, మమ్మ నృపాలకు మోమెకాక యే
యనమువిఁగూడఁ జూచుటకు వర్తకలేమి దటవ్వుయ్యె : నొ
క్కినిమునమైన నెమ్మది సుఖమ్ముగ నుండఁగనేరదయ్యె విం
కనయనఁ దప్పఁగల్పనలు గట్టిన లగ్గుగు నెంచిహరుమా. 101

కా. నీకన్నంబెరుఁగూతలకా గొవి వినున్ విర్విద్యనీతిపరకా
ప్రీతుంజేయఁగ నెంచి దేకుఁడు సుశ్రీవించి కల్పించు వి
శ్వాతగ్రంథములెల్లఁ కామగవులై కవ్యగ్రాణివిక్కినం
దాకంతోచికమంతగ్రాణములునై వ్యాపించె వీశించితే. 102

కా. ఎన్నా శ్రీగతి మిఱునేమగు : వృథా యీ వేనునుఁగూడి : యా
వన్నెల్ చిన్నెలు వీకు నాకు నెటు రావచ్చున్ : యతి పూసనం
పన్నంబయ్యు టాజా క్రిదూరమగు కావ్యం బెన్న పాశ్చత్యం
బున్నట్లుండి క్రమమ్ముగా సురుఁగు మాయోపాయముల్ వాయఁగన్, 103

చ. అకట : శతస్మియంచు నొకఁడల్లితి, వయ్యది పొల్లువోయిఁ ద
త్రస్తటన వీకు నాకుఁ బరిభావము గూర్చుటెకాక పాయమై

న కతన వ్యాసముఖ్యుల మనంబులఁ గొందొకపిగ్గు గూర్చె, నీ
వొటియునేని విల్పఁగల దున్నదె యంచలి వెక్కిరింపులకా? 104

చ ఆవులఁ బరాస్తపాశుపతిమంచు లిఖించితి సిగ్గుచారి పై
దపుడలపైఁ “బుర్రురణ” తాడన మక్కతనన్ ఘట్టె, నా
యనమతికూడఁ జాల కిపు దాయనతమ్ముని జిన్నవెంతనన్
బ్రహ్మలదిత్తు చింపితివి పాడుకృతమ్ముగణమ్ములోచికిన్ 105

మ జనకద్రోహియగుచుఁ ద్రేలితివి వాచాలక్ష్మసేపార వెం
టనె యాతండవృతమ్ముకూడ * దది నందానించు దౌర్లత్యమం
చరిచెం బదైముః లంతతో భయముపై నాశ్యమ్ము మూగయ్యె, నెం
దునకో తప్పదుఁగూఁతలకా గిరికె దీక్షోవల్ మదంబిచ్చునే 106

ఉ * కట్టుచునున్నవారు గృహకాండము నాకిమందు, నన్నమున్
బెట్టకఱింద్రి విల్ వెడలనెట్టినవాండ్రకునై గురుకా దెగన్
దిట్టినవాండ్రకై ! యొకటనే చున ముండవలెకా దురాగతం
బుట్టవడంగఁ గూయు భవదుత్తులు సత్యములేని యర్పకా 1

ఉ. తీసియె యుంచినారలఁట ! తీరనిగోతులు తంద్రినాత్మియా
నానమునుండి గెంటునలవాండ్రకునై, గురుఁ దప్పగూఁతలకా
గూసెడివాండ్రకైః యొకటఁ గూలవలెకా మనమిపు వాఙ్మునా
దోనమువిక్క మేది, యెటు ద్రోహము లూరకఱోపు నర్పకా 2

ఉ. చెక్కియెయుంచినారలఁట ! చిక్కనిపేతులు, పీకు నాకుఁబె
న్మహ్మన నంబఁగొట్టుటకు, మానయ మానుఁ దటన్నఁ దింద్రికిం
దొక్కఁడు ద్రోహి, వేటొకరుఁడో గురుపట్టున ద్రోహియొగదా !
చిక్కము వారికిం దెలియునేపని నన్ను స్పృశింపవర్పకా 3

ఉ. మాత్రయె యుంచినారలఁట ! మన్నవికత్తులు ముక్క-ముక్కలొ
తీసునఁ గోతురంబ ! వెనుదీయ కనత్యము లాడువాండ్రయా
ట్రాసనకా విజంబపుడు తోఁపకమానదు, తంద్రి వింటికిన్
జేఁగనిమియుకా గురునిఁ జెట్టుగూయుటయుకా బయల్ బరుకా 4

చ తెలుదియె పెట్టినారలఁట తీవ్రదవానలభీకరమ్ములొ
నె-కములెల్లఁ డంద్రి భవనమ్మున మండఁగ పీక తోయు నం

౯ శ్రీసూర్యప్రభుఁడిప్పు బత్తెములతో సిగ్గెడి జీవించగా
వ్రాసెం దేవుఁడు పీకు నాకు నొసటన్, బ్రాహ్మమిట్లుండె నా
యాసాన్నిద్యము వీడినఁ మనకు నేయే పాచితంబేది యే
మోసంబేని స్వయంకృతామములచే మూఁడున్ మఱెందేగినన్ 107

౧౦ నుకమటప్పు నాయెవ వణంకుడయిందెడి. నందుఁ “గొత్తవే
ర్పుటమచున్నవా” రనుచు వ్రాసె గుఱుం డన్మత వ్యలాపికా

కరులను, దేశకుఁదెగడుకట్టిఁడులన్ బడఁజొర్రుతురంబు : యె
వ్వర మట కేగమో తెలియువాఁడు పరాక్ష్మరుఁ దొక్కఁ డర్చకా. 5

౧౧ విరివెయి యుంచినారంబు : నిస్తుల శస్త్రపరంపర దురా
త్ములకయి తంద్రినిద్రెడలదొడ్చుటఁ దేశకు బాతుఁగూతలం
బలుకుట, నేర్పికొన్న కవిపండితులయ్యెడ ముఖ్యులంబు : 6
త్పల మనుభూతమౌనెడలఁ డత్యము తేలగవచ్చునర్చకా, 6

౧౨ కలిపెయి యుంచినారంబు : కల్పెడిపస్త్రపు దావికోడ నే
యలఁతి పితఁ గృహంగణమునావలికిఁ బరకొడ్చు నింతనే
యలఁతి గుహత్ ముఁ దెగడు నాయుపవాసునై, తదయిపుర
తలఁ బడునట్టి వేళఁగడ : తద్యము కానఁగవచ్చు నర్చకా 7

౧౩ ఇహమున నెందఱేదిఁగల రిద్దఱదోన మెఱుంగు పాకిరుల్
నహి పరము, దెవండు భవి నారకముంగని వచ్చి చెప్పు ధీ
మహితుల, కిక్కలాన మనమంచియుఁ తెడ్డయు విందె తేఱుటల్
బహుజననమ్మతం బగు సభాస్థలమందుకుఁ జాలునర్చకా. 8

౧౪ సూన్యత ముఱిగించి పెరుమందనముఁ గడియించి పేర్పురు
ల్యానమునన్ దురాగతపువ్రాఁతలు వ్రానినయంత నేమగున్ :
దీరు లెందు లేరె : గుఱింపరె విక్కము : నోరు నొక్కఁడే :
పైననరే యపాతుగ్రించి : పర్వముల్ వచరంగఁ బోయెనే. 9

౧౫ బహ్వలాసములేల : కల్లపిఱముల్ పాలించువాఁ డున్నచో
నాహ్వనించి వ్యక్తియలోకమున వీయావర్చ గావించఁడే :
కహ్వరాదులు దాఁగనేర్తురె : యటన్ గావఱ్యముల్ వియ్యనే :
జిహ్వచ్చేదము సిద్ధమౌ పెఱిగి ఖాషింపన్ బ్రయత్నింపుమా. 10

- దురితము విక్కమేన్ది యెటు దుర్దళనీకును నాకు దప్పనో
మొఱకః పృథాగ నేమిటికి మో మరుగన్ దెగఁజేరెదోగదా : 108
- మ ఎఱుదో నారక మేగుదెంచువి నే నేద్యంగఁ టో, నద్ది నా
కిఱుదే సిద్ధ మదెల్లటన్న, విను మాయా దేశకద్రోహపుణ
విపరీతస్థితిఁజేసి నాయెడఁద కావేగంబు పెల్లయ్యె నె
ల్లపునున్ వేరెది మత్స్యపుత్ర మదావ్యంబంటి పీడించుచుగా, 109
- మ గురురణ ద్రోయఁగఱానినాఁడవె యవాకుల్ బల్ చవాకుల్ శతం
బఱున్ జాలిగావి, యల్లెనుమి దాపై పై నయిన్వచ్చు నా
నరకం బాఁగుటకూడ, విప్పుదయింన్ నన్నాచుహాళగు పా
దరజనునకా దంబాల్పఁజేసి యెటులో దవ్యక్తముం గూర్చుమా 110
- చ విఱుఁ, డవివేకి, కాకవి, యవిజ్ఞఁ, డనాఱ్యుఁ, డనర్థుఁ, డల్లవెం
కటకవివాదిఁ బూజ్యువిఁగ గైకొనకుండవి వీవు నర్హదా
ఁటన మొనర్చుచుంటివి కరంబు శ్రమంపడుచుంటి పక్కట
క్కటః యతఁ డల్లెఁడైన నగుఁగాక జగంబతనికా భజించెడిన్ 111
- ఉ “దీనిఁ బఠింపు” డం చొకఁడు, “దీనిఁ బఠింపకుఁ” డంచు నొక్కఁడుగా
మాచుగ కీర్తికిల్ విరివి ముదులపట్టికి లంపుచుందు, రె
ద్దానివిఁ జూడవల్లనిన దానినె చూచుట లోకధర్మమోఁ
గాన విషిద్ధవస్తువునె కాంతు రెఱుంగుచునో, యెఱుంగవో 112
- మ. ఉపకారార్థము పెండ్లిచేసె గురుఁ డోహో! నాఁగ వెంకన్న కీ
పవతారమ్ముగ దానిఁ బొల్పెదపు రైర్యం బెంత వీకున్నదో!
కపటస్వాంతుఁడః “పెత్తనమ్మును మిషన్ గాజేఁపె ద్రోవ్యం” బటం
చపలాపించితి వీడు నాల్కకు నరం బావంకయున్ లేదొకో! 113
- చ అఱఁడు మహోపక ర్తయగు నన్నవయస్ దురితమ్ములాడె నం
చరిత్ర వీరురాగతికి వంతును బొంతును గల్గెఁబోయి, వీ
బ్రోతుకీటు తప్పగల్గనవ వన్నుట కేర్పడఁబోయః వీకు దు
ర్గతయెడ భీతిలేదు బహుకష్టము వి విన్నఁక విశ్వసించుటల్. 114
- చ “అన్యతము కష్టమిచ్చు, ఋక మన్నిట పౌఞ్యమువిచ్చు, దేవుఁడం
చు నొకఁడుఁడుండె నర్హమును జూడఁగలాఁ డతఁ” డంచు పమ్మునా

జనుఁ జను విశ్వసింప, విక 'సర్వము కల్ల' యటంచు స్వార్థముం
బనిఁగొని పంగ్రహించు పరిపాతకి నమ్మివవాఁడు పాఠగుఁ 115

(అజప మేకు)

చ భయముజనించె నాయెక భవత్పహవాసమునందు; దైర్యమే
మియుఁ గనుపట్టి ద "య్యజపమేకు" న్మృతించెదె. నట్లు నన్ను వి
శ్వయముగ నీవు చేయునెడ కక్కమె దాటికొనంగ, నో యీ
కయః విను ముక్కతానికము నర్వము దెల్పెననీకు బుద్ధితై 116

చ అజపయు నొందు విప్రీతు డనార్జనకై చవిరంటః దేశముం
దిరిగి ధనమ్ము మిక్కిలిగఁ దెచ్చినవారఁటః మార్గమధ్యమం
దజనకు జబ్బుచేసి తుక కాళ ముల్కొనునంతరస్కరా
నెఱిఁగి యరండు లోన నిటు లెంతయుఁ జింతింపాగె నం బొగిన్. 117

మ "ధనసూర్తిచితి మెంతో కష్టపడి యీచర్యవంతు డానుమర
దినుయోగం బది లేకపోయె విది యీ దీనుండె సర్వమ్ము కై
కొను నావారలతోడఁ జెప్పఁ దెలుటొక్కః నీవి వంచించి నా
ధనముఁ పీచిధనమ్మునుం గలిపి మద్రాసుంబును జేర్చుటర్ " 118

చ అనిమది నెంచి యంతకలిటానకి నన్నిధికింకఁ గొంతిశే
పున కరుదెంచునఁ నమయముం గనిపెట్టి న్ననన్నిధిన్ గనుం
గొనలను నీరు జాఱఁ దనకున్ పగఁజెందెడి మిక్కిలిల్లి "యో
యనపుః యితేరి చింతిలెక వాయువు కాశ్వకమౌనె యేరికిన్ 119

ఉ. ఎప్పటికేది దప్పనిదియేనుమి మృత్యువు దీని దాటరా
రెప్పుడుఁ బుట్టలేదు, మఱి యీసయఁ బుట్టదు, ఎట్లుండుపుర
తప్పక తప్పు, జచ్చినవి తప్పకపుట్టు, విచారమేల యీ
తిప్పలు బ్రహ్మముఖ్యులగు దేవతలేవియు దాటలేరుగా. 120

ఉ. కాపున నన్నుఁగూర్చి యిటుగా విలపింపఁగనేలః నేనిదే
పోవుచునుంటి నాకునయి పుష్పకమల్లదె చచ్చుచుండె, నా
పై విరు మింకఁ బోమ, ఐఱబంధ మిదే తెగుచున్న దెంతయో
నావిషయమ్మునఁ శ్రమమునన్ బనిచేసి పీపు కూరిమిన్. 121

ఉ. సారెకు వైద్యునిం బిరిచి చక్కవిమందుల వీరుఁడేసి, తిం
పారఁగఁ బెట్టమైనగతి వన్నిముఁ గూరల వండిపెట్టి, తె
వ్వారొసరింతు రింత పడుపాయముఁ నేను విజమ్ముగా జన్మిం
చారుఁడ, రోగిఁ గాను, గుణవాముని వి న్నొకవిశా గడించుటన్. 122

ళా. దారాపుత్రులు ద్రోవ్యమున్ దినుటకే, దారిద్ర్యమో, రోగమో.
ప్రారంభించినయపు చూడరు ముఱి ప్రాజ్ఞుడ వీ వన్నియు
వేర్వరంబోయదు, పీకతాన ముఖిన్ నేఁ బోవుచున్నాఁడ, నం
సారథాంతుఁడఁగామి చి ప్రీతికటి పోస్తాచింతు నారింపుమా. 123

ఉ. నా కువదారమున్ వరిపినాఁడపు మిత్రుఁడ వంతెకాక న
ద్రీతుఁడ విట్టి వీ ఋణము దీర్చకపోతినయేని నాకు నా
నాకమునందు రాఁగర మహాపదపుల్ షణ్ణులంగుంబులొఁ
గాక తిరమ్ము లెట్టుంగుఁ గర్తవ్యము చెప్పెద వట్లొనర్చుమా. 124

చ. ధన మొకకొంత యిర్వరము దాచిన దున్నది యందులో నగ
మ్మున కధినేర నేను, జనిపోవుచునుండిన నాకు భాగ మెం
దునఁ కది నీవ కైకొనుమా, దుఃఖము నొందకు, మిందు లేకమున్
బనువకుమీ మదియులకు. భార్యయు బిడ్డలు వీకు నెక్కుడే : 125

ఉ. ఇందుల కొప్పవేనిఁ బయి నెన్ని భవంబులొ యెత్తికాచి నం
కరిందనలోక మేను జనఁగా మటియించదు; వచ్చు పుష్పకం
బం దుదముట్టి రామికిది ముఖ్యనిమి త్తము; మాఱు చెప్ప కా
కరిందన మాఁగి యొక నొకకామము నాయది తీర్చుగా వలెన్. 126

చ. అది యెది యందువే, నిది రహస్యమి మెల్లఁగ విస్మయః హంస లు
న్నదియును లేనిదిం చెలిపి యాచిష్యుంబు విచిత్రకమ్ముగా
నెడఁ గడియించి మేకొకటి యంతకుఁ బూర్వమె తెచ్చియుంచి నా
కది దిగవేయు మానముమందు మఱివర్చు చూడకుండఁగన్. 127

చ. అజవల కర్మ మియ్యది, కులాచరణం బిది. మానరాదు వీ
నెఱుఁగ విఁ కెన్నియో కలవ యిట్టివి ద్రావిరులందుఁ జిక్కముల్
గణువలు నమ్మతించినవ్రకారము మానఁగనేర : యిందుకే
ర్పబుదిరా వారు. వీ విటుకృపన్ సలుపన్వలె మానకెమ్మయిన్. 128

- ఉ. తప్పసుకోకు మిప్పని, వదంపడి నాకిది కారణమ్ముగా
నెప్పటియట్ల ఆన్మమొక ధేర్వుఁడనో మఱియేమో : యూరకే
చెప్పదు పెద్దలెయ్యవియు, శేముషిచాలక వారివాక్యముల్
తప్పదు రొక్కకొంద, అది దర్శము కాదని వీవెఱుంగవే : 129
- ఉ. కావున నామనోరథము కాదన కాదృతి సంగ్రహింపు మిం
కీవు బొసర్చుగాఁ దగిన దింతకు మించి మఱొందు గల్గి, దీ
సేవను బూర్తిఁ జావెఱిఁగి చేయవలెంతయు, యట్లుకానిచోఁ
జాపునకొ విమిత్తమిది, నద్గతి కావయి వంతరాయమా, 130
- చ. అది కడు మిత్రభావమది యంతయు నుద్దీపదంగ నా కుక
ల్పనఁజు తోదపేయఁగ న్వలావనినమ్మిఁ దమాయకుండు నొ
ననముఁడు తోడివిప్పుఁ దది యట్టిదికాఁ దలపోసిచేసెఁ జె
ప్పిననుడి తప్పకుండఁ దనపేముడికాని ముదమ్ము దీర్చుగన్ 131
- ఉ. పిమ్మటఁ గొంతిపేపునకుఁ బ్రేతనివానపుటామి కాళవం
బిమ్ముగఁ దీసికొం చరిగి, రీతఁడు వింకొక కొంద అంతఁ గా
ష్టమ్మునఁ జెట్టునప్పుడు తటానాన మే కొకరుండు చూచెఁ బ్పు
ష్టమ్మున వెంటనే వ్రక్కతనంస్కరణం బిదియాచి కోపియై 132
- ఉ. దగ్గఱనున్నవారలకుఁ దద్గతఁకుపు చూప నందఱుఁ
బగ్గున మండి 'యోచనఁటి : పాతకి : " యం చొక పెట్టి లేచి" యీ
యెగ్గితఁదే యొనర్చె" నని యే వడఁగం దెగగొట్టి న్యాయపుం
జెగ్గితఁతోడఁ జెప్పి రిం విప్పుచి వారని కాఱు బూరఁగఁగా. 133
- చ. అతఁ దెలుపేయఁగావలయు వంతయునట్లొనరించి "యోరి దు
ర్మతి" : యిటులేచేసితివి మర్కము మాచి వచింపు" మన్న. నా
పాతపిది : యున్నచున్నయటు లంతయుఁ జెప్పెను బూసఁగొచ్చిన.
"ట్లకుకపు వీ కుకల్పనము ' లం చదికారి తిరస్కరింపఁగఁగా. 134
- ఉ. కాఁడు కుకల్పకుం దతఁడు, కాఁ దపకాఁయుఁ, గాఁడు లోభియుఁ
గాఁడు దురాశయుండు, కొఱుగాని దురాగతు మాయమాటలఁ
గాడఁగ నమ్మి యుక్కరణఁ గప్పికి పగమఁగాఁగనై యునుల్
వీదె సమస్తయోగ్యులును "వీని వడించుట యుక్తమే" యనగా, 135

ఉ కానఁ గుకల్పనా పటిమ గల్గిన వీయెడ విశ్వనించుచో
హానికి వగమౌదు నవి యాత్మ వణం కురయించుచున్న. దే
మైనను మందిదే విడుతు నాచ్యుతి నీవయి నింకఁ . జాముతో
నే నరుఁడేని ప్నేహమున కీకొని మోసము నందకుండునే. 136

ఉ. తప్పుఁగుకల్పనల్ నలుపుదారియె తారఁగరాదు కాని యం
దెప్పుడునిజునో. "హేతుడు వింకొకఁ" తన్న పవేకమేమి : యొ
క్కప్పుడు ప్నేహమున్నయితఁడో, మఱియొక్కొకచో నరాతి : నీ
వప్పుడు నన్నుమాత్రము దురాశయ : యొప్పుకింప నేర్తువే. 137

చ "ఎఱుంగమె కాలనేమి , ఎకఁ డెన్ని కుకల్పనలం బొనర్చి హి
దతె : నటలే యడంగు నవి యందఱ కల్పన లెప్పురాద. యీ
యటవ దురాశయందయి, దురాశ హేతుకా మృతుఁడేని ద్రోవ్యపుం
బరడి నను న్తముకా డనదు తార్కకుఁ జేర్చఁగఁజూచెనేకదా. 138

చ. మృతి వృధగా నతిం "దఱవమే" కతమ్మునఁ గాంచెఁ గాన సా
మెక యిది లోకమం "దఱవమే" కవి యెల్లరుఁ జెప్పికొందు, రా
కత నఱ వొక్కడే. యిదటఁగా దటు, రియ్యర మర్వవారమే
కృతికొనసాఁగవీయఁజూచి : కృతిమపక్కిని వీవు ద్రొక్కిననన్. 139

చ. అటవ యొనర్చు హేతువున వట్లవకీర్తికి జాతి వర్వమున్
గుఱియగుటయ్యెఁ గాని యిటు కొందొక కాఱయుఁ జేయవచ్చుఁ ము
వ్వురుఁ డల కాలనేమియుఁ గుకల్పకుఁడేకద : వాఁడుఁగూడఁ దా
నఱవ యనంగవీరిగునె : యందఱ యందును ముందు దుర్మతుల్. 140

ఉ. కానఁ గుకల్పనాపటిమ గల్గినవానిది జేరరాద, య
వానిని జేర్పరాద యని వాకొనుచే యుచికంఠః నీవలె
న్నేనొక యర్వనయ్యుఁ జననింద్యుఁ బోవఁబొక్కనేరః నీ
చే నెటువంటి తప్పుయినఁ 'జీ' యనకే ందియింపఁగఁ బున్. 141

కా. ఎన్నోకూసితి తప్పుఁగూతల, గురుండెన్నేని నైరించు . నా
వన్నుల్ నోరికొనిండు లాడుటయు నంపన్నుల్ మదింబెట్లమిన్
మున్నెందుం గంయట్టిదే, యను మొగికా బూర్ణంబు గావచ్చె. నే
బన్నం బున్నదో : యిప్పుడేని గురునిం బొగ్గింపఁగఁ జెల్లదే. 142

తే.గీ “విష్ణుదేవునిఁ దిట్టిన వెంకటేశుఁ
దిట్టినట్లుగు” నని సుంక తెలియు నీకు
వేంకటేశునిఁ దిట్టిన విష్ణుదేవుఁ
దిట్టినట్లుగునని కూడఁ దెలియ వలదె .

143

మ అటు లొక్కించుక నీ వెఱుంగునెడ దుర్వాహారముల్ తొల్లి వెం
కట నేకన్ గుఱిసేసి పేర్చి, వదియజ్ఞానవ్యయ క్తంబి యం
తట వస్త్రైస్త్రిము దేశికుండు తెలిపెఁ దానఁ గనుల్ విప్పి చె
ప్పట కొం దుత్తర మబ్బుమిన్ వృధగ వాపోవన్ పఠంబున్నదే

144

కా, విష్ణుం దెవ్వఁడో వెంకటేశుఁ డతఁడే, వేమేల : రాముండుచున్
గృష్టుండున్ మఱివానిలేకములె, నీ కీజ్ఞానమే యున్నచో
జిష్టం వెంకటనేతఁ దిద్దివలె నీ నీ వందీతమృత్యు : నీ
తృప్తితంతువు పూ ర్తిగాఁ దెగుట కాతిథే నిమి త్రమృతౌ.

145

ఉ. వెంకటనేతపై నకట : వేరము నీవు వహించి తిట్టు నా
వంకము చూచి నా యొడలు బగ్గున మందెడి, దేనుగూడ నా
వెంకట నాచురారి నని వీఱిఁడినై తలపోయినైతి నీ
దొంకులు నర్చముఁ జెలిచెఁటిో : గురుఁ, దింకెటు నోరునిప్పెదో

146

తే గీ విగ్రహారాధనమునందు వెలయువచ్చ
మొక్కఁడేవియుఁ దిగివృలే కుఱక “వాఱ
మాఱ” లని నీవు మిఱికినఁ గూఁతలగునె,
“గీత” లని వాని వైడుపీ నేత లనరె .

147

ఉ. నీవల వెంక టేశు నెటు నేరక తిట్టితి వట్లు కృష్ణునిఁ
వావిడువండు దేశుఁ, డపాస్తనయు న్నిను మేలుకొల్పఁగాఁ
తొల్లవ యొకింత చూపి “యిటు దూఱిఁ దూఱగవచ్చు” నంచుఁగా
దే వెఱువుఁ గనం బఱుదెఁ దేకువ నీవలె నొజ్జ పీడునే .

148

ఉ. అతని తేఱు వేమి, మఱి యయ్యనమాత్ము సుపాయమేమి, వా
కృతురీయేమి, నాచునము నర్చమెఱుంగు నెఱుంగ పీవు, నీ
చేతము మాత్రమాతఁడు గృసించును గంక మటంచు సారెకుఁ
భివిగొచ్చు వక్కతనఁ దేర్చెను దూరమునందు డాఁగుమా.

149

కా ఎన్నోకొన్నిదిని నా శిష్యుడవు నీ తెట్టుల్ గురుస్వామియు
ద్యున్నైపుణ్యమువొల్పు వాగ్గరియ చిత్త మ్మెక్కు : నా తెప్పడుకా
దన్నై పుణ్యమె జ్జిప్తిలో మెలగు, పంథర్వాణిమాన్యంబు కా
కన్నన్ లోకము మెచ్చునే యురక నీ "హూహూ" లతో బోయెనే: 150

మ, ఎవనిన్ చేవుని దిక్కుగాఁ దగదటంచే బోధగావించె నో
యవివేకి : యల "విగ్రహార్చనమునం" దంధత్వము స్వీడు, మ
య్యని పదెమ్ములొ : లేక రత్నములొ : నీవజ్జుండవై పోక త
క్కివసమ్ముం గని బుద్ధిగల్గి మనుమీ గర్వంబు చాలింపుమీ. 151

కా. నీ తండ్రిన్ మచినెంచు మమ్మహితుఁ డీవిన్నెట్లు సైరించుఁ ద
చేక మ్మెప్పుడు దేవతార్చనవయొ జెచ్చారు, నమ్మాజలే
కే కా నెప్పుడు భుక్తిగై కొనదు "నీసీలాటియర్థావివై
పో" తంచున్ మచినెంతగాఁబోగుని నా భూదేవయ్యం దరే : 152

ఉ నీతలిచందురే మచిని నీమి దురాగతి రోయుచున్నచో
లాతుల్చి నిన్ను మెత్తురె : తలంపు మెనన్ , జలమున గుదింపు, మ
య్యో : తగుమానిసింబరెనె యురక "తారక" మంచువ్యాఁతు నీ
కూతలు రోత్తై బుభురకుకా వెగటయ్యెడి నేమిచేయుచున్ : 152

కా స్నానంబున్ బచరింప వెన్నెరును పంథ్యకా వార్చి వేళాదునుకా
భానుంజాడక దంతముల్ గడుగ పప్రాజ్జర్వపర్యాప్తు దు
ర్యావికా గాఁతరపర్తిలోన విను పమ్మావిందువాఁ దొక్కరుం
దేవికా గల్గిన వానిపేరు పెపుమా : యేనేగి పృశ్నించెదకా, 154

ఉ అక్కట : వేమలాస్వయమునం దువయించిన నీవు పొగ్గిద్దు జా
మెక్కినమీఁద "బ్ర" ష్టాకటి మెంగిలిదే కరమందు నూచి మి
జ్జెక్కి మొగంబుఁ గడుటకు నేవముపొందినవార లెంతతో
యక్కటికమ్ముమై మడివినట్టియరుల్ వినియేర్చు నీకువై 155

కా నీదుశ్చేష్టం నాఁగనేరక భవన్ని శ్రేయసాకాంక్షిరా
యార ప్రేమను నీదుతండ్రి మదుపార్థాయున్ నదా కోరు "మి
రీమళ్ళిలు క్షమింపఁగావలయు వ న్నీక్షించి" యం దీవు నీ
వాదార్థంబు సుమేరుకాశ్రమి నరుగన్ వాక్రుచ్చుఁ దెల్లమ్ముగన్. 155

క లేదా, తండ్రినె పోయి యడు మతఁ డేరిలకా బ్రసంగించునో :
 కే దెవ్వరికిఁ గాఁడు పుత్రకుఁడు తక్రేయోర్థులై వార లే
 యేదై న్యమునకేని పాల్పడుటలేదే : చూడమే : యట్టిచో
 సిద్ధార్థము వాచ నీవీర వ్రయత్నింపన్ దొనంగుండునే.

157

ఉ పొట్టకుఁగా నపాత్రమతముం గొని దేవుని దిట్ట పావపుకా
 గుట్టపు నీపు గావుటకుఁ గోవిదుఁడొ జనకుండు మోక మె
 ప్పట్టున బొందు : “పీఁడు కులవర్ధతిఁ గన్మమొనర్చునంచుఁ దా
 నెట్టులు నన్ను నెఱ : భవదేవతనూజా విటుల్ పొనర్తువే.

158

చ మరమాపాత్రుఁడనైతి నీకతన నాప్రావర్ణ మిట్లుండె, భూ
 వరుఁడేని చ్చిను మందరించునన నీవ్యాతల్ గనం దాతఁ డ
 గురువర్జ్యుండునరిందు గీరతములోఁ గాంతేరియుఁ జూడ నీ
 దురితమ్ము న్నుపుఁ దాఁగుఁగాని యదియుకా దూరంబ యా తేవికా.

ఉ “వేంకటరామకృష్ణ” లను పేర్వినవచ్చినమాత్రనే కృ
 ప్నాంకము జ్ఞప్తిలోఁ దవిలి యందఱు నీ యని రోముచుండిరి
 పంకము నీఁగఁగాదగు నుపాయము శ్రీగురుపాదసేవి గా
 కింక మఱొందు లేదునుమి యెన్నివిధమ్ముల నెంచిచూచినన్

160

చ గురు నలవారు “తిట్టి” రవి “కొట్టిరి” యందని యేవొ కొన్ని తుం
 టరు లెవొ కారణాస్తరమునన్ పృథియించిన తప్పుఁగూఁతలన్
 దురిమిన వత్రిక న్నుడిసి దోహము నీఁగఁగఁజాల, మంతనే
 గురుత దొలంగెనే : యపుడు గుప్పి లెగదృశఁజేయకుండు నే :

161

క. సిగ్గొక్కించుక నీకు లేదుగద : “నీ : నీ :” యందు లోకుల్ మా
 యెగుల్ వర్కిన లక్ష్యపెట్ట వరదే : యేనీరులో యీసుమై
 దగ్గుల్ దగ్గిన వాని మాఁతగొని యీఁదఱాటోచు నందరించు, నా
 కగ్గిన ముగ్గినయట్లు బొందఁబడినట్లై దెందమల్లాడెడికా.

162

మ. ఎవరో కొందఱు చిన్ను మెచ్చి గురు నెంతే దూతరం చేవియో
 యవివేకోత్తులు చూపె, దే శకునులో యట్లన్నమాత్రన్ బహు
 స్తవనీయంబయి చెల్లెనే కురుకులాధిపాతములమ్ము దు
 ర్వ్యయసాయమ్ము దురోదరిమ్ము బహుళావక్కారి కాచయ్యెనే.

163

మ జగదేక స్తవనీయు నందళనయన్ శస్త్రాస్త్రవిద్యాద్విపా
రగు గాంగేయు, దురాగ్రహమ్మువఁ ద్మణిపాయమ్ముగాఁ జూచి బల్
బొగరుం గూఁతలు గూయలేదె శకుపాఠం, డంచ కేజేడులో
“తగు” నంచాడరె? వాచి శీర్ష మటుపైఁ దక్కించి యీఁగల్గిరే? 164

ఉ బండతనమ్మునన్ మన మవాకు చవాకులుగూఁ దాన “బ్ర
హ్మాండము ముద్దిపీపు” నని యార్పుచు, బేర్పుచు “వంటయింటిలోఁ
గుండలలోన గుఱ్ఱములఁగొట్టిన” మీనమెకాదు, వారివే
తొందునుగూడ నూడదయ్యో! మతిమాలు పృనంగ మేటికిన్ 165

చ. కొలది యెఱుంగకే “మరికిగుంట” గలంచిన వారు వార, బ
వ్వల నది చిమ్మి త్రిమ్మికొనె వానన్ “లోసరియం” డటంచు, నీ
తెలివికి నెంతయేర్తు నది తెచ్చక నెత్తిని రుద్దికొందు, వి
ప్పులుకలవారు వల్కిన “సెదా”నను లోకము,నిన్ను “సీ” యనున్. 166

చ మొదట “రిజిస్ట్ర”రుత్తర మమోహము నంపినవారెవా? రదే
కచప్పుటయొనుగా కిక నొకం తెలులొ? నదిగాక వారలకా
గదప్పుటకున్న దేమన కొకానొకమీజము? వారికుండెఁ గా
కిది పసిబాఁదె నెఱుంగు నేటికి సామెకనెత్తికోకదా 167

ఉ కాలనుబోవుదాని నెనకమ్మున నెత్తిన రుద్దికొంటకే
గోలకనాన నమ్మురికిగుంటను బుగ్గింగితి, విట్టి నీ పదో
బాలికావిలాసమది భావిగతికా దలపించెడుకా, తెడుం
గూళికెందునుకా “మరికిగుంటలె” కా పరమందు గమ్ముమల్. 168

చ కదిపిరివారలేమనఁ గళ్ళలచిత్తుల దువ్వుచుత్తులన్
బదపది “రెండునున్ విడిచి” వారికి మత్తరమిద్దియుంటి, మా
మదమదికోపి వెంటినె మధురుమూర్తులు పూర్తిగా పృథ
పదరలరంపఁగా “పభకు వత్తులు రండ”ని పిచ్చి రేతైఱున్. 169

ఉ ఆందుకుఁజాలలేమి జగమంత యెఱింగె, భవద్భదంతరం
బందును నాహ్వాదంతరమునందును గల్గిననీతి తేఁ దెఱుం
గుండున పిన్నతల్లి మనకుం గఱురంపిన నొజ్జ వచ్చునం
చుం చలకండ్లిగాదె యొకచో మనమిద్వర వృష్ట ముగ్గురుబల్? 170

ఉ. ఎప్పుడు దేశికుండవటి కేగునుడుల్ వివవచ్చె నప్పుడే
కప్పె మొగమ్ములన్ దెలివిల్పాలు మూసుక లోనఱుంగుటల్
చొప్పుడె. దీవికై చువిది శోకమునంతగఁ బొందవేను; ఏ
విప్పుడుగూడ వారలకు “ఏశ్వరవేల్లమె” యంట కేర్చెదఁ. 171

ఉ. ఎవ్వరొ యేల వీకొనుదుడే యనుకొ “మృతకెందు కేగలే
దవ్వ కృపాధ్య చెల్లెను నభారము పిల్చెగదా” యటన్నదో
గవ్వలమేనుడి నొడువఁగఁగలదె? వదియింపు మూరకే
చివ్వసు తెంపఁగా దురుకుఁ తెన్నటి కూఁతలు గూయఁబోయినే. 172

కా. “అరామద్రోవిరావ్వనాయవదావగ్ని స్ఫులింగ” మృతక
దా రాజాపురుఁ దిట్టఁబాదితిపి వీయజ్ఞాన మేచుందు ; నా
దీరుం డక్కతనకా తెదందునుమి, యా తిత్తేర్పుచిన్ను న్ననువ
నో రెట్లో తెగజార్చె దారయపు కిందిమ్మిదు సుంతేవియుకా 173

మ. పరవప్రీతిగ నొప్పునట్టి యల శ్రీపాదావ్వయాంటోదిశి
లరుచికా గృష్ణకవీంద్రుని వెంకటకవీంద్రదేక్షిగా నెట్టులో
యజ్ఞవన్బాదితి వంకమాత్రముననే యాయుచ్యుచున్ లోఁ బర
వ్వరి శత్రుత్వము దాల్చరేమి యపురా ; దాకుర్యపర్యాప్తకల్. 174

ఉ. ఎంతటి పేర్మియుకామటియు నెంతటి గౌరవముండకున్న దీ
మంతుచి మధురూ త్రముచి మన్నపమైఁగని “శిష్యుఁ”డంచు న
తాన్వంతుఁడు కృష్ణమూర్తికవి తారత మాత్మకృతంబు నంపి “ఏ
స్వాంతము వ్రాయుమి” యనునె ; శత్రుక యేగతి నిర్వచించెదో.

మ. మనకర్మ మ్మిటుకారి దేశికుచిపై మాన్యేకరాలాపముల్
వదిగా నేర్పడఁగాక లోకమున నేపాపాఞ్శుఁడుకా జేయఁడి
పదిదుర్మార్గతకుకా గడంగితి మవభృంగశమ్ములంగిల్కి వా
రదిదుర్మార్గకపారకూపమును జేరంటోపుచున్నాచు హో. 175

చ. “అల భుజగేంద్రుడోఁ తెలిమి యాకవికన్తెదె” నందుగిల్కి, త
య్యలఘనకున్ గురూ త్రమున కర్మిలి మెండుగ నున్నవార్త వ్యా
సులఁ గనుగొమ్ము తెల్చెదరు చూచివవారట వారు నర్వః మెం
దులకు వృథానత్యములు నోటికివచ్చినయట్లు ప్రిలెదో ; 176

చ ఆల భుజగేందునిపిచ్చినికి వ్యావహారికము మధురూత్తమం
దెలమిని విలసనంబుచి యేగి యప్పురి నొక్కనాడు పొ
జ్జాబగల వత్సభావలిని పూరులు మెచ్చ మవస్యనించి ర
వ్వల నదివత్తికన్ గుని యపారముదమ్మును గుంటి నే నొగిన్. 177

క. ఈ వెవ్వారీ గొమ్ము దున్నవని యం కేవారీకి లేవటం
చేవో తప్పదుఁగూత లార్పితివా యాయారజ్జ లాపత్రికా
లాపం బూడ్చెడి. నోరునొక్కెడి. వృథా పొగల్యమూర్ చప్పు వి
ద్యావై కవ్యము హెచ్చు గస్తురి నెటుర్ దాపంగ గూ పెట్టెదో. 178

మ. వగ సాధించునుగాక దేశుఁడు విద్యతావ్రసంగ మ్మెదో
దిగఁద్రోయన్ గమకించి యేవిషయమో తేడివో యేతప్పదుం
బొగడుం హాతలో కూతు వయ్యది వృథా వో కెమ్మెయి న్నాలమా
దిగఁద్రోయ రోయ కృతఘ్నతాపమున వగ దేలింది తూలించెడిన్. 179

చ మన గురుతో నెదుర్కొనుట మాన్యతగాంచెను గొప్పరమ్ము కా
లను గలవారిచేవయనఁ గర్మము లాటతప్ప లేకపో
యెను మన కెందు గొరవి, మహినుఁడు తేడిదుత్తత మెట్టులో
తిని భరణమ్ము గొగ సుదతి తీరున నుండఁగ రాక వ్రోయుటగా. 180

మ. గురుఁ డూరేగిన నేగి లొందొకమెడగా గొవ్వింపువాఁ లొజ్జ బి
హ్వరతస్తుండుగ నెందో బిహ్వరతనుం దవ్వారు మారే. రె
వ్వరికింగవి యుమ్మునంది పృథా వాపోవుచున్ బొట్టకే
భరణమ్మో గొను దొందుకక్క నొకపొదాగ్యమ్ము నీకట్టెనే. 181

మ. నృపుఁడేవి న్నన కట్టియుత్సవముఁకా తేయింపఁ, దేమన్న, దు
ష్క-పటంపు న్నవన ర్రసం బలిలముం గాకున్నఁ గొంతేవి భూ
మిపులిత్రమ్ము నృసింబియుండెడి నెదో మేమింఁచు గా కిట్టిపా
వపుడుబీదర కేమటం చితరపొదాగ్యమ్ములగా గూర్చెడికా. 182

మ. మన కేలాభము లేకయున్నను జగన్మాన్యంబు క్రిదేశికా
గృతివాగ్ధోరణి వెంటనఁటి మనవక్రంపుమ్మురుర్ గోవుపా
లను గల్పించు గేదెపాలగతి వాలాతుమ్ము గాగ్మాన్యంబులై
చను, ఏలాభమ చాలు దొడ్జి లిటులే కంకింతు రన్నధులుగా. 183

సింహము, ఎలుక.

చ అజెడ వూరకే గురువియంతరముగా గనలేక, యెట్లు నీ
యొప్పు లకం దదంపఁగలఁ : తాతని కంకపు మూల దాఁగె, దెం
దలు "తగ" దన్ననున్ వినవు, దంభవచోరచనావిశేషముల్
గురిపెర వెన్నియేసి; యనుఁగూక గురుఁ డేమియెనర్పనేరెడిన్. 184

తే గీ జియ్యిఁదగు శక్తు వొకపెద్దలూచనకుఁ ద
టన్దమగునేని యది దురవస్థవాని
కప్పురుపాచుమ్ము జీయ్యన కట్టిజీయ్యి
వప్పగించుతెనుని పెద్దలనఁగ చినవె. 185

చ. కలనొకపింగ, మయ్యది యొకానొక యెదిగ్గిగుహన్ వసింపు, వం
దలి యొక లాఁగఁ జేసి నతకంఠను పింగపుజాయి మెల్లఁగా
వెలుక యొకండు పీకికొని యామృగరాజున కంకకుండ న
కైర్పలవఁగంట్టి లాఁగకు నొగిగా జనుఁ జిక్క దదెన్నిభంగులన్. 186

౧. హర్షక మ్మలవాదిఁ బట్టుటకు వికృష్టమున్ బ్రయత్నించుఁ ద
దైర్యపైర్వముయన్ బ్రితాపమును గర్తవ్యాయ యామెల్కపైఁ
గార్కం వింతయుఁ జేయవయ్యె; పరిపింగం వింతకన్యాయ దు
శ్చర్యల్ పల్కఁగదంగు నాయెలుక నిచ్చల్ బొచ్చొగిగా బీతుడుగా.

ఉ ఎంతయు జాగరూకకమెయిన్ మృగరా జలపాడునెల్కై
వంతముఁబట్టి మేలుకొని పట్టుదమంచుఁ దలంచి బొంచుఁ, ద
త్వాంతము గురైతియి యది యెల్లన గన్నముపంద యుండు, నొ
క్కింత కనుల్ మొగుద్ద పరియెల్క వెనన్ గృతకృత్యమై చనున్. 188

ఉ. పిమ్ముట నొక్కనాఁడు గుహావీడి మృగాదిపుఁ దొక్కవృక్షమూ
లమ్మునఁ గూరుచుండి తనలాపు నమత్తము వింతఁజేసి "నా
గమ్ముల గూర్చుకన్న, దురగమ్ములఁ జీర్చుటకన్న, నక్కరం
గమ్ములఁ బీర్చుకన్న, వెలుకంగని పట్టుట చాలఁగష్టమౌ." 189

చ అని "యది యేటిమాఁజ, తననొంఘితలమ్మున ముల్లు గుర్రుక్కో
గునవము వెల్లి తీయు తొనఁగూరునె, చూచినెకాక, నీచ శ

- కునిన కొకనీచు నేర్పబది కుళ్ళదగించుట యుక్త" మంచుగొ
కున్నఁ దెలిసొంది యెల్లకలు కొందొకపిల్లని దేదలంచుమా 190
- చ. అదియెదటఁ లలించునమనంతఁ గనంబడె పృథ్వీకులా
స్వవచగు పిల్లియొక్కట్ల కృపఁ మృగరాజమునైనఁ గాంచి "నీ
వెన ననుఁ జూచి నీతిగొననేటికిఁ పృథ్వీ దిగ్గిరమ్మునే
మరగజలక్షకుండ నవమాన మెఱుంగనఁ విన్నుఁ దిందునేఁ 191
- కా వీతో నొందొకకార్య ముప్పుయది యంతేనాపివై మధుహఁ
జేతోమోచముమై విసింపుము తివచ్చిత్రాసుసౌమ్మగా
నాతో నుండఁగవచ్చు భుక్తివశము న్నాచంక్రి బోసేతుగా
కితంటా లిక పీకు నెందులకు పర్యేభ్యమ్ము నీ కిచ్చటఁ 192
- చ. పది యది యెట్టిపిన్న విను వర్వతపుఁగుహ నానివాన, మం
దున నొక కన్నుచుంచు నొక దుండగపుఁ జెరునెల్ల వానముఁ
గొని నదిరేయి నే విమరఁగూనిన యవ్వుకు మెల్ల వచ్చిగొ
కున్న మెడబొచ్చు నోదవియకొంచు జనున్ దన లాఁగలోపికఁ 193
- ఉ. పట్టవచుంచు యర్జును నపారముగా నొనరించినాఁడఁ, గ
స్పట్టదు, లాఁగలోని నొకపట్టున నెట్టర దాఁగియుండుఁ బై
తట్టన కేగుదెంచును దబ్బుర లాఁగకుఁ బోవు, నంకిలోఁ
బట్టట కిపు నేర్పరి పుపాయము వీరుది నే నెఱుంగుమా." 194
- చ ఇటు నుతియించి పిల్ల నెటులేఁ దనలెంతగ నంగిహించి య
క్కటికముమీఱుఁ జెను చలకిన్నము దాపునఁ గాపునెట్టి వె
న్నటివలెఁగాక పౌఞ్యముగ గమ్మలవిందను విదిగొంచు న
య్యటవిదరాదివప్రపర ముగుహఁ గాలముపుచ్చు నంతటన్. 195
- మ తనదుర్వర్తమడంచు పిల్లి యదటఁ దానుండు గుర్తించియున్
దివ నాహారముఁ ద్రావ నీ రొదవమిఁ దేహమ్ముకుష్మించి నె
ట్టన నెల్లో చననెంచి యుయెఱుక బైటఁగా వెనన్ విల్లి చ
ట్టనఁ బడెఁ దిగమింగె. సింగమపి వేడ్కన్ గాంచి యగ్గించఁగన్ 196
- ఉ. కాపున వీరకటానకుఁ గావలె వీరుఁ చొకిండు సింగపున్
లావది యేమిచేసె నలలాఁగవనించెడి యెల్లమీఁదఁ న

చే విను నీవయిన గురువియేదై అయిన బనిసేయలేర. నీ
వేదియొ తప్పఁగూఁ లొకటేగతిఁ జేరలేదు నెగ్గఁబుగము 187

౯ “రంతుల్” మానుమఱచు మిఱ్ఱెందఱు వీరంద్రావివేకాన్విత
స్వాంతు వున్నును నన్ను పెత్తనకు వీడ్వన్జేసి యప్పుక్కువా
గ్వాంతుల్ మాన్చి శిరోభుం బుడిపి పై వాత్సల్యమున్ జూపి దీ
మంతుల్ పెచ్చ ననుగ్రహించునఁటఁ యాచుర్యాద లాలించితే. 188

౯ రంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజఁడు వీరంద్రావివేకాన్విత
స్వాంతభ్రాన్తనిరంతరాన్యతవడుప్రకాశించిదుష్కర్మనా
ద్యాంతకాశంతకుకావ్యనవ్యవచీవ్యవ్యతేజోందితా
హంతాదంతుర్వాక్పరీణాకల పీహమ్మూర్చి కేనాటికిన్ 190

౯ రంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజఁడు దీర్ఘమృత్యుకారుడ౯త
స్వాంతాత్మంతదురాగతప్రపణనీవాచారవాదాకా
దాంతానంతకృతక్షుతాభర సురానన్వీననిర్వాసణ
ద్వాంతుల్ కొందొక పృథ్విచేసి మొగముల్ వాడింప కేనాటికిన్, 200

౯ అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజఁడు వికాశాంతిభావాంతనై
రంతర్యప్రతిభానమగ్నకవికారాజ్యంబు పాలించు దీ
మంతున్ దేశికు దూఱనాడిన భవన్మంతుస్థితుల్ వోవఁ ద
త్కాంతాంఘ్రిద్యయి మీరింబు లిరవొందన్ జేయ కేనాటికిన్ 201

౯ అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజఁడు సారగ్రాహివిద్యన్తన
శ్చింతాయితభాక్యతాసుక్తకరాశీభూతవాగ్దాతకు
ద్భాంతలంకరజైతరానకవికాదౌర్భ్యంబునజేసి గు
ర్వంతస్త్రాప మొనర్చు పీఠరిక మేదన్ జేయ కేనాటికిన్. 202

౯ అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజఁ డనర్థగ్రాహిమనఁడు
త్కంతుద్వేషిశిష్య రామరసరిక్తశ్లోలలోలార్పణీ
సంతానోపమదారుధరకవికానంతోపితాశేషభూ
కాంతాస్థానధరున్ గురున్ జెనఁకుపాపం బాప కేనాటికిన్. 203

౯ అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజఁడు రారాజవ్యకతన్యకా
సంతానాయితభూమిపాలకనదాస్థానంబునం దుండియున్

- జింతానంకయు లేక పొదివనుతో సిగ్గుగా వివర్ణించి య
త్యంతావధ్యములాడు కాకపులకోర్కయం బార్చుకేనాటికిన్. 204
- ౯ అంతుర్ మానఁడు తిర్పతిద్విజాఁడు పర్యవ్యేభ్యద్వాసకు
ద్ధాంతస్థానచిరవృషాదితయక న్నవీనదోపాననా
కొంత కొంతయఁగఁగవృథాకకవికాసామృజ్య సింహాననా
కొంతుక దేశికుఁడూ మోఱుల పొంకం బార్చుకేనాటికిన్ 205
- ౯ అంతుర్ మానఁడు తిర్పతిద్విజాఁడు పర్యయావృతానేకసా
భ్యుంకేవాసికృతావధాన నయయ్యవ్యాసనివ్యాసితా
కొంతస్థాయయఁగఁగ పృథూనకవికాసౌందర్యరాజగో
పాంతున్ దేశికుఁ దిట్టు కట్టిఁడుల గర్వంబార్చుకేనాటికిన్ 206
- ౯ అంతుర్ మానఁడు తిర్పతిద్విజాఁడు నిర్యన్యాదురీహూత ప
ర్వాంతర్యాజిపరేజ్యహూత రసనాచారాచరోపహృతా
సంతకోకరసోరుపద్యరసపానస్థాయీసాధుసుతో
దంతున్ దేశికుఁగూర్చి వ్రాసిన యనత్యార్ మాన్యుకేనాటికిన్. 207
- ౯ అంతుర్ మానఁడు తిర్పతిద్విజాఁడు పారంపర్యసంపాదితా
చాంతామేయరసవృషిద్దకవికాసౌకర్యసాపర్యక్య
ద్వాంతానంభ్యసనపృథింధపతనవ్యాప్తతిరింగగిదా
వంతున్ దేశికు నొందువంతుల పొం గార్చింపకేనాటికిన్. 208
- ౯ అంతుర్ మానఁడు తిర్పతిద్విజాఁడు విరజ్జావలేపుర్ వృథా
హంతాదంతురికాంతరాత్మకు లనత్యాలాపమూలాక్షరుర్
భాంతుర్ దుష్కవికారసజ్జలగు మూర్ఖశ్రేణి పృథ్వర్థులై
గంతుర్ వైవగ వారిగుంతు లఱఁగాఁగం జేయకేనాటికిన్ 209
- ౯ అంతుర్ మానఁడు తిర్పతిద్విజాఁడు మార్జారాభిమానావృత
స్వాంతంబో గణపట్లు కత్తుణము గాల్చు బూసు కాలాగ్నియ
బ్లంతేవాసికృతావరాదఱవికాహంతాఁడై బోరు ది
గ్దంతిన్ దేశికు వేడఁబోవి అలకృత్యం బార్చు కేనాటికిన్. 210
- ౯ అంతుర్ మానఁడు తిర్పతిద్విజాఁడు ప్రాచీరద్ధాతిరేకమ్మనగా
గొంతేరమ్మలు ముందు కయ్యమువతున్ గూకట్లు జూడించి కా
సంతై నం దృపరేక పాఱుదురుగా కవ్యాదిఁ బాకాలయూ
శృంతస్థాయం బైట కీర్చి పదదుర్ మాయంపకేనాటికిన్. 211

- ౧ అంతుర్ మానఁడు తిర్ప్పతిర్విజాఁడు దుర్గరవ్యహోవమ్మునఁ
జంతవ్యమ్ములు గావిరేరములు లక్షిరే పేసి యాచిమ్ముటన్
గంతవ్యంబు నెఱుంగలేక మనముఁ గంపంబు వేదింపఁగా
గొంతర్ దూఱియుఁ బ్రేరువాండ్రి వస గంగంగల్ప కేనఁటికిన్. 212
- ౨ అంతుర్ మానఁడు తిర్ప్పతిర్విజాఁడు దవిర్వావ్యహోవమ్మునఁ
కొంతనేకకతావధానకవనపొరంభవోకృత
త్యంతస్తోత్రసముత్పముకృహిమవత్కన్యాదయాగణ్యకృ
త్యాంతున్ దేశికునల్వఁ గొల్వని యత్తుత్యంబార్ప కేనఁటికిన్. 213
- ౩ అంతుర్ మానఁడు తిర్ప్పతిర్విజాఁడు పారవ్యజ్ఞచే గొంతమున్
సాంతంబుఁ జదివింది లొందలి యనత్యాలాపముల్ వింది మీ
దెంతఁ మీక్కుతులందు గోమయవయస్సేకంబు చేయించి భూ
కాంతాస్తానములందుఁ దవ్యకముఁ బ్రాకంజేయ కేనఁటికిన్. 214
- ౪ అంతుర్ మానఁడు తిర్ప్పతిర్విజాఁడు స్వాంతేయిం బొరుపా
కొంతించిన మవమ్ముతో నతకముం గార్ ద్రివ్య మోక్షోద పొన్న్
సాంతంబందొ మఱెందొ యొక్కనభఁజేయంజేయ మీ మా కవి
త్యాంతర్యమ్ములుచూచి మీపొగరు మాయఁజేయ కేనఁటికిన్. 215
- ౫ అంతుర్ మానఁడు తిర్ప్పతిర్విజాఁడు నరంభమ్ముతో వర్జితా
హంకావేగముతో వధానభృతవిద్యాదాతుకీరటితోఁ
బంతంబొప్పఁగ వచ్చి పండితకీర్ణిచ్చింతమ్మునం బొందికీ
కుంతాగ్రమ్మున గొంతునొక్కి చపలోక్తుత్ మాన కేనఁటికిన్. 216
- ౬ అంతుర్ మానఁడు తిర్ప్పతిర్విజాఁడు మర్యాదావిదుఁ భూపతిన్
దాంతుఁ దాత్కలిరోవతంసు సయవిద్యాజన్యపాఞ్చమసి
ద్ధాంతుం గొల్పియు సుంతయేవి యభిమానానాయువుర్ గాక వి
కొంతాలాపము లాచువాండ్రి తలకారం బూడ్చ కేనఁటికిన్. 217
- ౭ అంతుర్ మానఁడు తిర్ప్పతిర్విజాఁడు వైరంబున్నచోఁ బొరుషం
బెంతేఁ జూపెడి వెల్లుదాఱ్యమున “మేమే” యందుఁ గైతమ్మునఁ
గంతుర్ యుటో చు వాగ్దఁవోయుచుఁ గ్రియాకాలమ్మునన్ వీరి నా
పొంతంబే వివమోనగాండ్రి కలరూపుం దేర్చ కేనఁటికిన్. 218

కా "అలఁతన్ తెందకు" మంచు మిఱ్ఱెదవు వి గూఁతేవనద్దర్శనం
చదిరుఁ దుర్లలితున్ దురాగకు దురాచారవృధారున్ సభా
స్థలి కెక్కించి స్థలవృషపక్కు. గళమద్యత్వేయదుఁ గావించి వి
చ్చలు రక్షించి యనుగ్రహించునఁట; తద్వాతుర్యముఁ గంటివే? 218

చు "అలఁతఁ తెందఁడు వేంకటాచల" మపాశ్రాంతేవనద్దర్శన
విలసిల్లికకృతఘ్నతాజ్వరభరోద్వేగప్రభావప్రభా
స్థలదాచారవచఃప్రచారవిలయాఖండోషప్రప్రాయవి
చ్ఛలసిహుమనోహరాత్మకృతిఁ బర్యంతేయ కేనఁటికిన్. 220

కా "రాపుర్ పీఠ" మటంచు మిఱ్ఱెదవు ధీరఘ్నస్థవి విన్నుదు
ర్యాపాయన్ సభలోనికిడ్చి భవదావధానవాదాస్పతా
లాపంబు లొదలంబుఁ గాల్చినయి నాలాయంబు క్షించి వీ
పాపంబూర్చి నతుర్ గ్రహించునఁట; తద్వాగ్ర్యమూహించితే? 221

కా "రాపుర్ పీఠఁడు వేంకటాచల" మపాశ్రాంతేవనద్దర్శన
లాపాంతేవనదాస్య కర్కటవిఘ్నభ్రమర్యాపాయః
ప్రాప్తకారకరావిలాంబుష్పదాసత్వాప్రకాశ్మీయవా
గూహిపాపావరంపరావిభవముర్ గుప్తించితేనఁటికిన్ 222

కా "దండార్ మాను" మటంచు మిఱ్ఱెదవు ప్రోదఘ్నస్థతాదోషమా
రంబై నట్టి భవన్యనంబునకు ప్రిథన్ బుద్ధిఁగాఁజేయ వి
న్నుం బొందిత్యనివాసు యందు సభయందున్ బట్టి రెట్టింది గ
ర్వంబు న్నాల్చి యనుగ్రహించునఁట; తద్వాత్వర్యమూహించితే? 223

కా 'దండార్ మానఁడు తిప్పతిద్వజాఁడు' ప్రిధాతాన్యదన్యేతరా
లంబాలంబితగర్వచూర్వహేదూలాపానులాపస్వన
చ్ఛంబూకాయకవష్టకీచిత్తుతద్వాశ్రావదారస్వరూ
పంబుఁ బూర్తిగ రూపుమాపి దెసలం బొగ్గింప కేనఁటికిన్ 224

ఉ దస్వలనుండి పేరెలుదిది త, పెద్దిరించి వచిత మందులో
నప్పులో పుప్పులో? జగమునిఁ మనకల్పెడి, నందుకై మది
నైవ్వగ గూరెనేని విను వీచకతున్ గురురో ప్రసంగముం
దగివ్వకు కీర్ష మిప్పటికె తద్దము బొప్పెదగఁజ్ఞాపితే. 225

మ. అవమానంబన వేఱెఱున్నదియె కట్టా : చాచుమూలమ్ములకా
దవులంబోవి యవాచ్యవాచకములన్ దర్దకా బ్రసంగించుచున్
కుచినెందుం దలచంపుగల్గు సరణిన్ బోనెంచుకన్నన్ హఠీ !
శివ ! రామా ! కరుణించి నానఖ నెదో చీవాల్లు వైచంగదే 226

మ భగవంతుండవు వీవు. నీకొరులు చెప్పంగాఁ బనేమయ్య : నే
సగుడున్ శిష్యుఁడ వేంకటేశ్వరున కీయన్తుంబు రచ్చివ్యతా
ధిగతంబే. యటలయ్యు సగ్గురువరున్ దిట్టంగనుంకించు నా
తెగువ స్మితఖిలమునకా నయిచి వర్తిల్లంగఁజేయంగదే : 227

మ చెలియొక్కండు పూకృతంబు కలిమిన్ సిద్ధించె, నవ్వాఁడు రోఁ
తలఁకా దింపె నదోగతింబిదితి దెందబూఁటం గాంచ ది
క్కలి యేతీతిఁ బోకాలు పీకరుణచేఁ గా కోమహానాగ : యీ
జులువన్ దన్నులు నర్వమున్ నయిచి విరుష్టాత్తుఁగాఁ జేయవే. 228

మ పగఁజూపం దిపుడేది దేశికుఁడు, తత్సాదస్వయఃజూడఁబో
వఁగఁ బ్రీతింగవి ప్రోయఁగావి యెటులో వాపోయి వాపోయి యే
మొగముకా బెట్టుక దేశకోత్తమువచమ్ముల్ చూడఁగాఁబోదు నో
భగవంతుండ : యుపాయమున్న నెఱిగింపన్ విన్నుఁ బొగ్గించెవన్ 229

కా ఆన్నందేరు భుజింపదే : యన్యత వాణంబనపాస్త్రమో
నన్నంబన్నమె, సున్నమే మెఱుఁగుగాదా. దానికన్నకా శివా !
బన్నంబిందు మునింగితికా తెదితి నావన్నుకా గురుద్వేషనం
వన్ను న్నన్నెటులో కృపాంబుదిరిపై మన్నించి రక్షింపుమి 230

కా. నాకన్నన్ గలుషాత్ము లెందఱో వినున్ ద్యానించి పాపమ్ములన్
పీకకా ద్రించి యదోగతున్ గొనక పీపిశ్యాతికిన్ పాక్షలై
శ్రీకిం దక్కంక యీయిరికా మెరిగి పైఁతెన్నొందు లోకమ్ములకా
బ్రాతన్ గల్గిరటంచు వింటి, నటు వన్ బొగ్గింతుఁ గాపాడవే. 231

మ ఎఱుఁగన్నేరక తప్యతోవలకు న న్నెవ్వాఁడు పోఁదోచె న
మొఱుకుంగూడ నహించి యవృథయింకా ముందైన వద్దుధికిన్
చెరువుంగా నొనరించి దుర్గతుల నందింపకా బ్రాయత్నింప తే
రైఱు రక్షింపఁగదయ్య పీకరుణ మృందించున్ పమస్తాభుముల్ 232

మ. గురువుం దిట్ట బొకండెగారు మఱియున్ గూర్చితవ్వమల్ మెక్కు మే
మర కేవేవియొ నర్చియుంటి; మవి యన్యుల్ గూడఁ గావించియుం
దురుగా, కీగురుదూషణామమున తెంచున్ తొచ్చునా రుండఁబో
వరు మమ్ముఁ బలె; దీని మారణ మొనర్చున్ దేవ; యత్నింపుమా 233

మ. ఒరులే చెప్పిననాకుఁ బుట్టినను నీయద్రోకమెంతేవియు
వ్వురకంపున్ దెలుపఁగదా; యెటుమది న్నా కూఱుగల్గెల్లు; దే
వర కారుణ్యముదక్క నీయమము సుబాంప వేతొందు ది
క్కరయంగఁబడ దెట్లు పోచెదో; మహాత్మా; పాపదావానలా; 234

మ. గురుఁ బాదం దనృతమ్ము నేనెఱుఁగునుఁ; గొందొక్కఁ బాదంగ వ
ద్దురితాత్ముఁ గరుణింపఁ దిక్కతననే దోహిన్ననుఁ పైఁకే
దైఱుఁగింపఁగఁబూనె. నల్లగుట యెంతే మంచికిం దోహి యం
చరయన్నేర్చియుఁ గారకమ్మున విత్తైతిన్ శివా; పోచివనే 235

మ. అతఁ దేత పొనరించినన్ నమరు శిష్యవ్రాతముఁ బేర్చి, సూ
నృతవార్తాను సహింపఁ దాదురికమే నేనూఁతఁగఁగొంటి న
మ్మరిలేకుండియుఁ దోహిపాతితనం బాపంబు నానాది నా
మతివిజ్ఞింకులు పెట్టఁగె నెటులో మన్నింపు మోదేవరా; 236

మ. "నను బార్థించెవరే; దేశికుని నన్నానించి నీకప్పులన్
వినుపన్రాదె; "యనుగ్రహింపు" మనుచున్ మేడంగరాదే ?" యటం
చనెదేమో; సుకునై క మార్గమదియేయో, నైన నాకీతవ
మ్మున కాయోగ్యుతిలేదు; పివెటులో యామూరుఁ గూఱింపవే. 236

క. పై కేకూఁతలు గూపిసన్ గురుని సంభావించకున్నట్టి దు
ర్మీకుండందుఁ దలంపఁబోకు ననుఁ. దావృట్టానపాచ్చావిదా
నై కాలంబుమ పీపు పోర్చుటకునై హర్షింపఁగావచ్చు నే
దోకర్మమ్మున విట్టలైతి విది నీ పూహించి రక్షింపవే. 237

మ. గురుఁడుఁ దేవుఁడు విక్రురేకద; నరున్ గోపించినన్ గాచినన్
గరుణాకున్ గురుపీడి పాపమునకుఁ గారావుచుట్టంబునై
తరణోపాయము లేక నీవరణముల్ ద్యావించుచున్నాఁడ దే
వర; యీ "దాసరి తప్పుదండమునఁ బోవ" శేష కాపాదవే. 238

కా బదాణేడులు వోవుదెంచెఁ గంహం బారబ్ధమైః కృష్ణఁ దే
సోదో గిల్లునెకావి కాంతికొఱతై చూడందుఁ నేవింట నా
మోదమ్మించులేవి మోమాన వసుమ్ముల్ వేర్చి విట్లుంటి, నా
తేదేరితివి గోడుపావఁగదె లోకేకాః కృపాకాళివై . 239

మ. అవి యెంతేవియు వేడి వేడి మది కాయాసమ్ములా విదగ్ధై
కొవి వ్యవృమ్మున నెవ్వరో యొకరు “పీకున్ దేశికాంఘ్రిద్యయా
ర్చనచేదక్క శమంబు గల్గి యద కాపాళబంధమ్ముచే
నవింబుకా శివువేడి యేమివలఁ మయ్యారాద్యుపేచింపుమాః 240

మ ఎవరిన్ దిక్కుతి చేసి పీవచుముచే విదైతివో, వారినే
యవివేకం బిఱఁజేసి వేడికొను చుల్లంతన్ నుంబింబు మో
ము వికాసమ్మునఁ బొల్పు బాకకళతమ్ముం బోవు లోకమ్ములో
నెవరున్ననని దూఱఁబోవరు మనోబీష్టంబు సిద్ధించెడిన్ 241

మ “ఒకచో నొప్పియు నొంబరక్షయు” నెలుల్ యోగించుఁ పీచేయు పా
తక మెల్లగా గురుదూషణాత్మకమకారః బావికా దేశిక
వ్రకటాంఘ్రిద్యయపేవ మారకమగున్, బ్రాల్మంఁగాఁబోకు పీ
కకలంకత్వమై కామ్యమైనయెడ నాయాలోచనం బట్టుమా 242

మ “గురుపీడన్ జనుఁగా, కయోగ్యుడయినన్ గూచించి తిట్టించినే
మిఁకఁ దొరీః యన్యతాత్మః ” యంచు విను వమ్ముత్కుంజయందన్నను
త్తర మొందున్నదెఁ యేరియట్లు గతమున్ దగ్ధవన్, శివున్ వేదఁగాఁ
గరుణించం దతఃః దేగి వేడుము గురున్ గారుణ్యమున్ జూపెడిన్ 243

మ. హరుకోపమ్ము గురుండు దీర్పు, గురుకోపాబోపమున్ దీర్చు శం
కరుఁ దేమాత్రముఁ జాలఁ దీసుడి నెఱుంగన్ తెప్పె పీదేశికం
దరరేః యాచితమెల్లఁ బోవిడిచి “దేవాః సమ్మఁ బ్రోవంగదేః
వరమాత్మాః ” యవినంతనే శివుఁడు విన్ బాలింప నేతెంచునే. 244

మ. శివుఁడేమిఁ యవివేకియే, యకవికిన్ “పె” ప్పింతయున్ లేదెఁ “మె
చ్చి వరంబాకఁడు కూళరక్కసుల కిచ్చె న్నమ్ము రక్షింపఁదేః
యవివేకాత్మ” వటంచు నెంచితివోః గుర్వాక్షివకుం దెవ్వఁ దా
శివుడేఁ బ్రోవఁబడెన్ః వచింపు మొకవిన్ జేయితి యాన్యత్తఁదా. 245

కా. "కాకం" బేమిటి : "తీకు" బేమిటి : వృతాకాబిల్ వరలావంది యీ
కోకంబేటికి నేడు : పేరితి పెదో కోకించి యిష్టేనుగున్ :
వాకుల్ జాతితి వేదైజన్ దువకు "దేవా : బోలివు" మన్నన్ శివుం
దూఁకొట్టన్ వెలివాఁడె : యంత యవవేకోద్రోకిముల్ పైచునే, 246

మ. గురుదేవకంద్రి గురుండె దాత, గురుదే కుర్రాపనంహర్త, దే
వరయున్ శ్రీగురుదే, గురుఁ దెగడి దేవళ్ళ స్తుతింపఁ వృతా
యజుపుల్ వారు గణింపఁబోరు, చను మయ్యారామ్య సేవింపు ము
ర్వర వర్తింపుము శీర్ష మెత్తికొని పాపందెల్ల గూపెట్లఁగఁ, 247

కా. ఈరిలన్ జనుబొప్పు లేనియెడ మున్నె ట్టట్టులే దబ్బులర్
వాలాయమ్మును గియ్యచున్ శిర మదోభాగమ్ము వాంచింపఁగా
వోలిన్ గాలము నర్వముం గడపి శాస్త్రోక్తప్రకారిమ్ముగాఁ
బాలింపన్ జనుమీ : యఘంటో : సుకృతపాగ్నిగూఁమో : యవ్యమో : 248

కా. నాకుం దోఁచినరీతి శాస్త్రగతికిన్ భంగమ్ములేకుండ, చ
రైకాయత్తులు మెచ్చునీతిభవదీయాంతర్గతిఁ బట్టి నీ
కోకంబాఁగు నుపాయము స్ఫుడివితిఁ కోకించి, నీమిత్రు దు
ష్టికున్ బిటక వేగ బాగునరుమీ : దేబయ్యవైశోకుమీ : 249

మ. ఇటు బోధించినయట్టులై నిదురమ క్రైందేఁజనఁ మీఁద దృ
క్పటముల్ విచ్చిదెసల్ గనుంగొని తినున్ బోధించు నప్పురుషుం
దట నెందుఁ గనరామి "స్వప్న" మవి తానద్దాని భావించి య
ప్పటి కాయోజనకోడ నుండె గురుదేవదేవదోషార్తుఁడై, 250

కా. లోఁ "చప్ప" యు నెఱింగి, పై కమపుజయిల్ వీక వర్షించును
న్యాదిన్ శిష్యునెఱుంగుఁగాక జగ, మంతస్తాపముం బట్టియే
వోఁద్రోయన్ బ్రయతంత్రుగా కమము శంకుండాది యో వేపకర్
వాదిం బియ్యది శిష్యశాసకముగా వర్ధిల్లుఁగా తెల్లదఁ, 251

ఇది శ్రీ కింకపీండ్ర .. ..

తిరుపతివేంకటేశ్వర కవి ప్రణీతమ్ముగు

గీరతమ్మున లోకానిరామాయణము

సంపూర్ణము

శ్రీమత్పురండేవతామైనమః

* గీరతానుబంధము *

క్షమాపణవ్యాసావళి

1918 సం॥రం

కృష్ణా పత్రికనుండి

సంగ్రహింపఁబడినవి.

శ్రీ
అరుచిశివరెవటేద్రుము

* గీ ర తా ను బ ం ధ ము *

—/ క్ష మా ప ణ వ్యా పా వ లి /—

—శ్రీకృష్ణ—

విషయసూచిక:

1. మహాకవి పోతనామాత్యుడు
2. ఉభయకవిమిత్రుడు
3. పరిబంధపరమేశ్వరుడు - ఎఱ్ఱాపర్వగడ
4. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు - శ్రీవారి యాస్థానకవులు
5. శ్రీనాథుడు - పింగళి సూరన్న
6. తెనాలిరామకృష్ణుడు -
అట్టి వీరకవులు.
7. భట్టారకుడు

సూ చ న

ఆంధ్ర పత్రిక ఉగాది సంచికలో శ్రీ వెంకటరామకృష్ణకవులు "ఆంధ్ర కవుల అపరాధములు" అని రచించిన వర్ణనలను గూర్చిన ప్రతి విమర్శన వ్యాసములు.

మ హా కవి పో తనా మా త్మ్యఁ డు

ఏమహానుభావు నాకృత్యునిండుకాని గర్విండుటకై కదన మండల నై జామునుండలములు నేఁడు పోరాడుచున్నచో ఆవరమహాగవతశ్రేష్ఠుని ననవగాద్రాసి లోకులచే బ్రవ్వఁ దిట్టఁబడుమాఃమ్యం నుద్ధరింపనారాన మగువట్టకయు “శిష్యమౌఢ్యం గురుంయాతి” యనునభియక్తోక్తికతన నది మానెత్తికిఁగూడ వచ్చినట్లు లోకుల యుత్తరములవలనను, గృష్టాపత్రిక వలనను గనువట్టుటంజేసియు మునుమున్న శిర్షికచేతనే లోకుల యాగ్రహము వివారించుచు సర్వజనవిదితమును జీరప్రసద్దమును జర్పితచరవణమును నగు నమ్మహాకవి యోగ్యతంగూర్చి కొందఱో పోస్తానింప నెంచుచున్నారము ఈమధ్యఁ బీఠికాపురమున నేదో నటలోఁ గొందఱుపాఞ్జలు, చర్చించి మాఃమ్యంలను మందలించిరనియు, దానిపై వారింకను దమవాదమును గ్రంథ రచనచే నమర్చించుకొంచు మని చెప్పినట్లును, కృష్టాపత్రిక వెలనఁ దెలియవచ్చుటచేఁ గాఁబోలు వింతదమక మాకుఁ దొందర గలిగించుకోకమిప్పుడు గొందఱో గడు వొనంగుచున్నను మాఃమ్యంలింకకుము న్నొనర్చిన యసరాధముం కుద్ధారకములని వ్యాసినగ్రంథములస్థితి నెఱిగినమే మంతవఱకు విరీక్షింపకయే వారివక్షమున క్షమా పణ చెప్పుచున్నారము, పీఠికాపురపు సభావృత్తాంతము చదివిచూడఁగా నధ్యులైల్లరు నేకవాక్యతగాఁదమచేసిన యుక్త్యత్యమున కేవగించుకొని యాయకార్యము “తర్లికో హాన్యమారుట వంటిది” యని స్థిరపఱచినమీఁద నోలు మెదల్చి పేరులేక “అటులుండి నఱుకు” మనుసామెతను న్మరించి యట్టియత్తరమును మాఃమ్య లిద్ది యప్పటికి దాఁటికొనిరని మేము దృఢముగా నమ్ముచున్నారము. పైఁగా, “దూషణయు, భూషణయు” హాన్యముచేయుటయుఁగూడ వారియుద్దేశము కానట్లు మాఃమ్యలు వాకుగిచ్చినమాట కర్థమేలేదు, ఈయంశమును అవరాధ వ్యాసాంతముననున్న “పూర్వకవిరాజులకు విది భూషణంబో” దూషణమొ యనుకొనుఁడు మీకోఁచినట్లు” అనువాంధ్యవాక్యమే స్థిరీకరించుచున్నది. ఇందునుగూర్చి వారిగ్రంథావతారానంతరము చర్చింకము. ప్రస్తుత మాక్షేపించిన యంశముల నైత్తి వివారింకము.

- (1) గురుకులశిష్యుఁడుగాక నహజపాండిత్యుఁడనని సంబంధమిహాకవిరాజునేరాజును బూజ పేయలేదు కాన నతఁడు దేవరలను దయ్యములను గీర్తించ మొన రిదినాఁడు కానియట్లు కానిచోఁ బోతనామాత్యుఁడును రాజు నుతించువాఁడే. యనునది మొనటితిట్లు ఇందు “గురుకులశిష్యుఁడు కాఁడనునంశము సత్యము.

“సహజపాండిత్యః త నటంచనంచరు” అనుటచే బోతన్నగరట్టుకనలో దానను కొనియెనే కానివిజయ కళవికి బాంధవ్య మేమియులేదు అని వెం॥ర॥ లాక్షిమించు న్నారు క్లో॥ “గురుకుశ్రావయావిద్యా” అనుటచే నీయాశ్రమము సమంజసమే కావలెను గానివామాన్య లట్టుతలచినను విశేషజ్ఞులట్లు తలఁపరు తిలఁకురేని, వరప్రసాదాపాదిత వకలవిద్యాభాసితులగు కాళివాడులెల్ల నెందులఁ గొఱగానివారు కావలసి వచ్చును. సామాన్యముగా విద్యత్రకు గురుకుశ్రావ కావణమైనను విశేషవృద్ధిచే యొడిచి వచోః బ్యూతజన్మపరిపాకమాతృలర్థి సారస్వతులగువారు క్యాదితక్కుముగా నున్నట్లు లొప్పి తీవలయును కావుననే, “ప్రపీదిరే ప్రా క్తనజన్మవిద్యాః” అను కాళిదాసోక్తి సంగవృత్తాన మిగులున్నది. చమకమే విద్యాంసులగువారు క్యాదితక్కుముగా నుండుట చేకనేకదా? పాశ్చిమిముని తనవ్యాకరణమున “తపితేతేద్యే” అని యధికార మాతృము విరవించవలసినవచ్చెను ఈమాతృ చాయాకాస్త్రాదులు చదివినవారితో పాటు చదువక తెలిసికొనినవారికిని, వైయాకరణకాంక్షిక, ప్రముఖిరుదముల విచ్చుట కేర్పడినది మన బోతన్నగారు, “తద్యే” అను రెండవ తెగలోనివారు కావున బోతన్నగ రొక్కరేకాక మనమందఱమును ఆయన సహజపాండిత్యన త్రను శిరసా వహించి సంబరపడుట కేమివ్యంతరమును లేదు, లేదు, లేదు అగుచో నీమనముఁడు పండితకవి మండలిమండితములగు రాజనదముల కరుగవచ్చును అరాజులకుఁగృ తులనీవచ్చును. వారగగిహారాచరితమును, ఇట్టిసామర్థ్య ముండియునికఁ దట్టినప్పిక తనయందేక పెట్టిదో భాగవతిగ్రంథారంభమునందే— కా॥ “శ్రీతై వెల్యపదంబు చేరుటకునై చింతించెకా” అని యుద్దోషించుమండఁగా వియ్యనమువిగూర్చి “యవా కులు చవాకులును” పదరుటయేకాక, పైగా—

క॥ ఏకాలమందుఁ గానీ । వ్యాకరణాదులఁ బ్రకప్తి పెదనీకపులకా

శేకొందురీ నృపులు కొంద్రెయ । వాకు లిది చవాకులొని పరికేదారికా

అదిబోతన్నగారి భాగవతంచన “సహజచవాకులు” గా మోటుఁగు మోటు కుల మోరమునకు నిష్కృతి విచారింప వలసియున్నది పైవిషయము నాత్మవృత్తాం తముమీద విచారించికొనినచో నేమగుచో వెం॥ రా॥ లు స్మరించికొన్న నేమేనిఁ చెరియునేమో, తమకున్న వ్యాకరణజ్ఞాన మెంత, అది లేక యెప్పులుతప్పలని చెడిర దెవరెఱుఁగరు? ఇంతమేల? ఈమావ్యాసవృత్తిక యగుశ్రమావనవము తమతెలివికి వింద్యగ్రాన్యమేకదా. ఇంతటి వ్యాకరణపాండితి గలతమరు రాజనభటుఁ దగిలంతటి కలివపాకము గలిగినట్టియు, అష్టాదశ పురాణాంతర్గమగునట్టియు తత్త్వవిద్యా సర్వస్వ మగునట్టియు, సంస్కృతమహాభాగవతము వశ్రమమ్ముగ నాంధ్రీకరించి రచనవిత్వ

మునుకుఁ బరమావధియై విరాజిల్లుచువాటినుండి నేటివనుకన్యెల్లరమహాకవుల పొగర్తలకు విక్రమియైనవక్కువయెక్క పోతమహాకవి రాజవర్ణనయోగ్యుఁడు కాకుండె నేమిఁ బైఁగా రసార్థకవితాపిరాముఁడగు పోతన్నగారు "పొడికవిత్వమల్లువాఁ" డేమిఁ శివః శివాః ఎంతసావపుమాట వినవలసివచ్చినది. పొడికవిత్వ మల్లువాఁ డనుపేరు వున నేరాజును గౌరవించుమి పీకఁడు హరికుఁడై తేఁగినాఁడఁట? తేఁగి రాజాలఁ దిట్టినాఁడఁట? ఇది "నక్కదొంగవండ్లసామెత" గా మన్నుదఁట? రాజద్వేషముచే నట్లొనర్చిన మఱియొకటి కవులు కలరు. వారిని చరిత్రకృతవలోక మల్లు గొప్పించుచున్నది. పోతన్నచిత్తవ్యయను తెప్పినది లేదే,—

(1) ఉ॥ కాటుకకంటిపీడు—

(2) ఉ॥ బాలరసారసార—

(3) ఉ॥ ఇమ్మనుజేశ్వరారములకు—

లోనగు పద్యములకు సంబంధించిన చరిత్రములు పరంపరగా వచ్చుచున్నవి అంటి యనువాదము విందముక నెవ్వరును, తేర్చినవిలేదే. పోవించు నాటివారికిఁ దెలియని పంగతి నేటివారికిఁ దెలియవచ్చునందూ? ఈమాట నెట్లువిశ్రింతుము? విశ్వ సింహమో? "ఇంటివాఁ డేదియో యనఁ బొరుగువాఁ డేదో" యన్నట్లుండు గదా? పోతనకాలమువాఁడగు సింగన్న భాగవతవిష్ణుస్మరణాచార్యుఁడు—

ఉ. ఎమ్మై పెప్పనేం? జగమెన్నఁగఁ బెప్పగరాజకొయికిఁ

పొమ్మగ వాక్యసంపదలు మారలు పేసినవానిధర్మిలో

నమ్మినవాని భాగవతనైషికుడై తగువానిఁ జేర్చిర్

బమ్మై పోతరాజుఁగని పట్టపురాజుఁ దలంచి మొక్కిక్కెనకా

అది యమ్మహాకవి స్వభావమును జక్కఁగా వర్ణించి కవి పట్టపురా అని మ్రొక్కుచుండ నేటికి పేరు "పొడికవిత్వమల్లువాని" గా గిలుకుటకు పేరున్న పూజ్యము, సింగన పోతనలకుఁ గాలతేద మెంతో యుండదు. "ఏగతి రవియించిరేని సమ కాలమువారలు మెచ్చరేకదా? అట్టిచోఁ బోతనకవిత్వమాతని కాలమందే జగదాధరణ పాత్రమైన దనుటకుఁ బైఁ జూపిన దృష్టాంతము దాదా? పోతన కవిత్వము మదాహరింపవలయుంక చేస నైదుగల యవ్యకవిగూడ—

"సహజపాండిత్యుని వంశ్యునిది"

యని భక్తింజాన మాళిమ్యుడేకే—

ఉ. ఊరునుపేరులేక బడియున్న"వానిఁగాఁ బోతనమహాకవిని చూచుచున్నాఁడఁ అచ్చకవిమేని క తనయొక విధేయుఁడు కావినాఁడుకాఁడు. దేవకల దేవములమై

తనకన్నములేని హేతువున భాగవత మూపట్టనఁ దినకు గిట్టక దానినెందులకును గైకొనక తైకొనకుండుట లోభుల యనంతృప్తికై దానలనువి యెంచి స్వరించి విరచరాచి యయ్యెనని నహృదయులు గ్రహించుచున్నారు అక్కడికిని నప్పకవియందుఁ గూచిమంచి తిమ్మకవి పార్వలోమున కనుగ్రహము పుష్పిక యతఃబోసర్పిన దొనఁగు నకుఁ దగిన విష్కృతి నాచరించికాచి విడచినవాఁడుకాఁడు అవిష్కృతియు, భాగవతగ్రంథరచనానమర్తనమును, అప్పకవిపొందిన ప్రమాదమును, లోనగు నంశములు నర్వలక్షణ పాఠసంగ్రహమునఁ జూడగోరెదము లక్షణ గ్రంథములునాఱులు విద్వాంసులకుఁ గొన్నిమతములు ఖండించుటయుఁ గొన్ని మండించుటయుఁ దప్పచి పది అట్టివారిలో నగ్గిగణ్యుఁ దగు నప్పకవి భాగవత గ్రంథకర్తను స్వరించి యున్నను నతని పద్యములు దాహరించ లేదనుదానికే లోకమంత మందివడినప్పుడు భాము పోతన నెకనక్కమాడునట్లున వినియోగించిన—

“కిడును లేరులేక” యను తమ సూక్రమునకు మొదటి యాహారణము కాదగు జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధు లచ్చహాకవి నేలక్షణ గ్రంథ వ్రసక్రియును లేఁ యవలక్షణోక్తుల నాద మొకరిడుచో నెంతమందినరునో యెఱుఁగనివారుండరు. అలోకుల హృదయములు కాంతిపొందుటకే మేమొనర్చు నుత్తమమని ముందే వ్రాసియున్న శీర్షికవలన విజ్ఞానయుతులుగాక, పోతన్న సర్వసమర్థుడైనను హాకవియైనను పోతన్న గారి నెందఱో రాజులు, అందుముఖ్యముగా రాపు సర్వజ్ఞ భూపాలునివంటి విద్య దాగిజాలు కృతినిస్తు కోరుకుండినను, అతండైహిక తుష్టసుఖముల యందిచ్చ లేకమును లేక యేదోరీతి నాహుపాచి కనులనీరు తుడుచుటకై భోగివీదండకమును వ్రాసెనని చరిత్రజ్ఞు లెల్లరు నెఱిగిన విషయమే. ఈనత్కమును మావాండ్రిట్లు పొలిపి పాడుచేయఁజూచిరి.—

గీ. రావుసర్వజ్ఞ పింహభూరమణుతోడ । భావ శ్రీనారకవిపార్వలోముఁదేమొ
రెప్పితక్కరుణాపాత్రుఁ జేయుచిదవ । భోగివీదండకము నాఁడెఁ బోతరాజు.”

శ్రీనాథుఁడు సర్వజ్ఞభూపాలు వొకప్పుడు కార్యవశమున దర్శించినను అతని యొద్ద నంతటి దనపుగలవాఁడు కాఁడు, కావున రాజ కరుణాపాత్రునిగాఁ దనభావను జేసినాఁడనుట విశ్వాసదూరము. అచిదవ భోగివీ దండకమును రచించుట యను పెద్ద కక్కుఁజేతినదికై పోతన పితృవదీనాఁ డనుచుటయు నిరాధారమే. ఎప్పుడు భోగివీదండకము వ్రాసెనో తెలియఁదగు నాధారము మన్న. భోగివీదండకమువలన రాజకృప నభివృద్ధి చేయకొనుటకుఁ బోతరాజు యత్నించినట్లు వెం॥ రా॥ లభిపొయ

చదువకన్య. అవధకము పైపెచ్చు రాజరాజగ్రహము వచ్చుటకు సాధకమగునే కాని యనుగ్రహ సంపాదకము గానేర దను సంకమందుఁ గల వేళ్యమాత వాక్యములు చదివినచో బాటుననేని సుగమమే. కావున

ఉ. ఊరును బేరులేక వడియొప్పుకఱిన్. మడిగట్టుకొన్నట్లొ
నేరుము లాఁడుచుండెద రనేకులు లభ్యముగాఁగ నెట్టి క
క్కుఱితికేని సిద్ధవతి కొంచెవుఁ గార్యము లాచరింతురీ
తీరు నశివంచమందుఁ గలదే మన బోతన నెన్న నేటికిఁ॥

అను మావాద్యవద్య మనర్థదాయకతక రివృదు. బోతరాజా బోగినీకంద కముగూడ నకనికఁ ద్విజృంభిత బ్రహ్మపురందరత్వమును సాధించుటకే తోర్పురు చున్నది బోతరాజా శిష్యును దెలిసికొనుటకు భాగవతమున నెన్నో ఘట్టములయందున్న వద్యములు దొరకును అందు వామన చరిత్రమునందలి—

క. వ్యాప్తిజెందక, వగవక ప్రిప్రంబగు లేకపేనిఁ బదివేలనుచుగా
దృప్తిజెందని మనుజుఁడు నప్రదీప్తములనేనిఁ జక్కంబుననే.

గా. ఆరాపాఁముదాఁ గరు వ్విపురు లేదంతయు రాజేంద్రః వా
రాశి ప్రివృత నర్వభూవలయ సామ్రాజ్యంబు చేహరియక
గాసింబొందిరిగాక వైవ్యగయ భూకాంక్షాదులున్నర్థకా
మాళంబాయఁగ నేర్పిరేఁ మును విజాఁకంబులన్ జూచిరే॥ ౨॥

పి సంతుప్తుఁ డీమూరుజగములఁ బూజ్యండు,
సంతోషి తెప్పరు జరుగుచుఁబు.
సంతుష్టిగాకున్న సంసారహేతువు॥ ౩

మ గొడుగో జన్మదమో కమండలువో నాకుకా మౌంజియో దండమో
వరు గే నెక్కడఁ భూమలెక్కడఁ కరుగే వామాక్షి లక్ష్మమ్ము రె
క్కడఁ విత్కొదితకర్మ మెక్కడఁ మదాకాంక్షమితంబైన మూఁ
డరుగురే మేరయె తోయి కిచ్చుటది బ్రహ్మాండంబు నాపాలికిన్॥ ౪

పైవద్యమువలనఁ బోతరాజాగారి విష్ణుహత్యము తేటతెల్లమగును. కాని సంస్కృతమున నున్న వ్యాస భాగవతమునకు నాంధ్రీకరణ మగు వామనచరిత్రము నకును గవి హృదయమునకును సంబంధమేమిఁ యని కొందఁ జనవచ్చును. అంత్రీకరణమైనను బోతన్నగారి ప్రియబోధ కర్మిక మధికముగా నుండుటచే వామనుని

యందుఁ గవికంతర్వావము చెప్పితిమని గ్రహింతురుగాక. ఇట్లే వింగళసూరనగారికి-

నీ శబ్ద సంస్థారమెచ్చుటను జాఱఁగ నీకవలుక నే । ర్దుట బహుతపఃఫలము గాఁడె॥

అనునెడ సంతర్వావము నెఱుఁగఁ దగు, ఇదేరీతిని గవులకు స్వకృతగ్రాంత ములయందు దచ్చుదచ్చు సంతర్వావమును గల్పించి వారివారిహృదయములను వ్యంగ్య ముల్యదగా సరయుట సహృదయసమ్మతము. మఱియు నీయుదాహరించిన పద్య ములు బోధనగారి శీలమునకే కాక యాయుషకుఁ గల యాంధ్రవ్యాకరణ రహస్య జ్ఞతకును నతి విర్భల కవికా ప్రవర్తకతా ధూర్యహతకును గూడ సుదాహరణము లని విజ్ఞు లరయఁ గలరు. బోధనగారు విప్లుహారే కాక యితరులతో పాటు ద్రవ్యార్థనానక్తి గలవారే యిటు పొందిరిలేని హేతువున రాజులసన్మానము పడయ నేరక వివిధ దైవకృతిగా లాగవలయు నాంధ్రీరిందులుమే విక్రమగునేని ఆదైవము నేని యతఁడు తనకు దనదాన్యాది శ్రేయఃవరంపరలనే ప్రసాదింపుమని ప్రార్థింప వలయుననుట యుక్తిసహము కాకపోదు అట్లుండ నీమహాకవి “తైవల్య మాత్ర మునే కోరనేలః । ప్రేరణఁ దనకు రామభద్రుఁడు ప్రత్యక్షమై” “మన్నాహంకితముగా శ్రీ మహాతాగవతంబు దెనుంగు పేయుము, నీకు భవబంధములు దెగును అని యేం చెప్పెను కృత్యాది పద్యముమొదలి కవికారత కనుగుణముగా పరప్రదానము కను పట్టుచున్నది భగవద్గీత యేమని నొడుపుచున్నది.

శ్లో॥ యే యదాహం ప్రసవ్యంతే । తాం వర్తై వ భజామ్యహమ్

తైవల్యాతిరిక్రమగు కామము బోధనకు లేదు. కావున నతనికిఁ దుచ్చునుగు నై హితిసుఖ వాంఛయుండి యది తీర్చుకొనగతి లేక “నక్క దాగ్గినంద్ల” పామె తకు వగ్గమై రాజులఁ దిట్టి దేవళ్య వెంబడిఁ బడిమె నని వ్యాఖ్యకు పరకహేతువని చెప్పుకనవచ్చును.

“క, ... పరకే । పతికో దోషోమరణే । నతి కిం

భయ”మన్న భదువు భద్రువన్ బోయన్.

కాంతం పాపం ప్రతిహత మమంగళమ్, ప్రకృత మనురహమ్, పై సుదాహ రించిన పద్యములవలనఁ బోధనకుఁ గల సంస్కృత వ్యాకరణజ్ఞత యంతగా సమ ర్థింపఁబడదు, ఈపైని యితని సంస్కృత వ్యాకరణజ్ఞతకే కాక విరుచమాన సాహిత్యిఁగూడ పోర్చుకము లగు కొన్ని యుదాహరణములు చూపింపుట కి కని విషయమును ముగింపము.

క. శర్మద, యమచంద్రవేద వర్మద, వతికాశివముక్తి పవిత్రాచార్యే
మర్మద, సంబుధివారిక దుర్మద వర్మదఁ దరించెఁ ద్రోవఁ నటుఁడుకా॥ ౧

ఉ. స్వప్తి జగత్ప్రియార్థులవన కానక రత్నకు హాసమాత్మవి
ద్వస్తవిలింపభ రత్నకు మదారపదవ్యవహారత్నకా మువీం
దగ్గిస్తుత మంగళాధ్వర విశానవిహారత్నకు నిర్దర్శిగళ
వ్యస్తసువర్ణ సూత్రవిహారత్నకు దానవరోక భ రత్నకున్॥ ౨

ఉ. పుణ్యఁడు రామచంద్రుఁ డటఁ బోయి ముదమ్మునఁ గాంచె దండకా
రణ్యము తానసోత్తమశరణ్యము సుద్దత్తబద్ధిబద్ధ లా
వణ్యము గోతమీవిమలవాఙ్మణపర్యటనపర్యటాకసా
ర్థ్యణ్యము సులినత్తరు వికుంజపరేణ్యము సత్యగణ్యమున్॥ ౩

ఏ॥ రంగదత్తుంగవిశదమదకలకరికటతటజనిత మదసలిం కణగణ పగణిత
దళళతనయన టుజనరళ మిళిత లలిత నిలిం దిగదిపతి శుభికర కరకనక కట
కమలీర మణినముదయ సముదితరేణుసర్గదుర్గమంబులు
ఇట్టివిపెక్కులు తాగవతము జదివి పోడికవిత్వమమనా దుండరు మాదాం
దెందులకో యిట్లునుచున్నారు. పోతన మహాకవి, పోతన విరచూర్తి, పోతన
విన్నపూరు భక్తుఁడు అనునది యీవ్యాససారము.

ఉ భ య క వి మి త్రు ఁ డు

ఈ పైవిరుదముచే విరాజిల్లుచున్నట్టి తిక్కనసోమయాజిం గూడ మహాప్రభు
హుర్తిగా నోడు చేసికొన్నాడు. కొమ్ముగలవాని వ్రాయనకావీగా వ్యాసునకుఁ గుదిర్చి
నట్లే తిక్కనకుఁ గొమ్మురి గురవయ్యను లేఖకునిగా గుదిర్చినా రననుట్టి యుద్ధాట
నాదులను విడిచి వ్రాసనముగా నీకవిగొలించి యజునిన యజువుల నెత్తికొని
విదారించును, అయఁజుండురో—

“ఉభయకవిమిత్రులవః తిక్కయొజ్జగారు” అనునభిప్రాయ పైదది, ఇది“తోగిన్
దండకము వాడెఁ బోతరాజు” అను కూతకన్న నెక్కుడుగా నందరి “అష”ను

బట్టి గుఱియినవగు ఇట్టికూతలు దినుటకుఁ దిక్కున్న చేసిన యపరాధమేమందురాఁ దాని స్వరూపమును వారే వర్ణించినారు. “ఇచ్చకొలఁదిగా నన్న తెనుఁగుపదములను బెట్టి కలతిక్కుయన్వయములతో నన్నయభట్టుగారి తోరపను బాదుచేసినాఁడఁట!” నన్నయ్యకన్నఁ దిక్కున తెనుఁగుపదముల నెక్కువగా వాడుట తెనుఁగుకవనమునకు వన్నెవెట్టుట యది లోకము గుఱముగా విమతించఁగా నామొఱకుల కది యవగుఱ ముగాఁ గానుపించినది ఇది జన్మకాల ఫలితమనుకొందమా? కాక మఱేమి? ఇఁకఁ దలతిక్కు యన్వయముల విషయమో? దానికి మార్గ దర్శకుఁడు నన్నయభట్టే తక్కువభాగము రచించిన నన్నయ్యగారి కవనమున నవితక్కువగా నుండిన నెక్కువగా రచించిన తిక్కున్నగారి కెక్కుడుగా నుండుఁగాక, అది యొక దోషఁగా? “పాఠకృపా దర్శకృపా బరీయాన్” అను ఐతియొక్కొత్తి నెఱిగినవారి కేరికి నవి తిలతిక్కు యన్వయములు కావుగదా? అట్టిదో పీయఱపులే? పైఁగా తిక్కున్నగారికి సంస్కృతభాషలోఁ దగినకొత్తి లేవఁట? దానినిగప్పిపుచ్చుట చేదోయొక క్లోకమును “జచ్చిచెడి చేయంగల విప్పుపములు” గా రచించెనఁట. దానింబట్టి చూడ వికవికి సంస్కృతకవి మిత్రత్వము వ్రతిహత మగుటచే వికఁ డెద్దో యాంధ్ర కవులకు మిత్రుఁ డైనంత మాత్రమున మఠయకవిమిత్రునిరుదమునకుఁ బాక్షిఁడు గాఁడఁట! అట్టి విరుదము నేవ్రదువును పీయలేదఁట! చూచితిరా? నానాటికి మాళిమ్యుల తెల్వి తేట లెట్లు పరిణమించినవో? ఈదోషమెవరిది? శ్లో॥ “అచంద్యాన్ దండయన్ రాజా దంద్యాంత్రి వాప్యదండయన్. ఆయశో మహా దాష్నోతి నరకం చాదిగవృతి” స్రవ్యత మను సదాచుః. తిక్కునకృత మగు శ్లోక తైలిని బట్టియేమి, ఉత్తరమీమాంసా కాఘ్ర పారంగత్యమున కుద్వేదకమగు కాంత్యాది వర్వముల యాంధ్రీకరిణముచేత నేమి, పూర్వమీమాంసా పాండిత్యమునకును వేదశ్రౌత సంప్రదాయ కొండతకును బ్రావక మగు సోమయాజిత్యము చేతనేమి పైఁజెప్పిన పాండితులకుఁ బూర్వరంగ పాయములగు వైయాకరణత్య శాస్త్రీకత్యముల చేతనేమి తిక్కున్న వేదవేదాంగ తత్వజ్ఞాఁడనుట విక్కుము. ఎట్టినుహాపండితుఁడు గావిరోళంకరు నంతటివాని ముప్పు తిప్పలం బెట్టి మూఁడు చెఱువులనీరు త్రావించిన బొద్దమకము వికఁ డెటు లోడించి వారి దేవతముల నుమ్మూరింపఁ గలిగెడివి! ఆకాలమునకు లోకము తెనుఁగుకవిత్వము నెక్కుడు ప్రేమింయటచేత వికఁ డాంధ్రీకవి యయ్యెనేకాని సంస్కృతభాషాకొత్తి లేకకాదు ఈయాహ విక్కుమగుదో వికవి కేవ్రదువును నొనఁగకయే కాళిదాసాదులకుంబలి నానిరుద మన్వర్ధమేకదా? కాళిదాసుఁడై కాళిదాసయినట్లే యుభయకవులకు మిత్రుఁడై యుభయమిత్రుఁడై సోమయాగ మొనర్చి సోమయాజి కారేదా?

దీని నేపథ్యమిదిగాదు : ఇంతయేల పరిష్కార పితాపురపు రాజాగారి కొమరునకు నోనానానో లేకకాకానో యుపదేశించుకాము “పితపురయువరాజగురులు” కారేదా ? ఈవిరువమిచ్చిన పథ్యమెవరు : ఇది వీర్యసాగ్రము క్తము సహృదయులారా : “జగమజీగిన బ్రాహ్మణునకు జందెంబెలా ?” తిక్కన్న గుజించి మనమా సమర్థించువారము : ఈవాచనములా విరసించువారు : కేతనవంటి మహాకవి తిక్కన కామువాడై యతని యావరణము వినాతన నామరూపములు పైతెక్కన యుక్తిం జేసి తనవశ కుమారచరిత్రము నతని కంకిత మొనర్చి—

“తే గీ కవికాశిప్తి యుభయంబి మిథ్య మెప్పింప నరిది బ్రహ్మకై న”

అని యతని విరువముతో మేనోళ్ళ బొగడి తనగొప్పను వహింపకొనుచుండ మనమాతని విరువము నెందులకు ననుర్థింపవలయును : నానావిధముల నాటి యుభయకవులకు (తిక్కన తిక్కయి యుండియు) వినయార్థము మిక్కిమాత్రం బిరుద మునేతాల్చిన యోగ్యత ఏముది కుట్టులు గుజిరింపఁ గలరా ? చూడుడు కేతన యెట్లు వర్ణించినాడో, పీఠ మకపించి బృందరక్షకుఁ డైవ్యద్రవిని వీడను నాచకకుఁ దొడ వై నవాడు” ముదితా వికేతన మగు కేతన యుభయకవితా కేతనమునకు కళఁదు తెలుఁగొనర్చిన దశకుమారచరిత, కాదంటి కావ్యములే కాక ద్రవ్యకాస్త్రాంగీకరణముగూడఁ దోడగునుగదా : అట్టివాఁడు తనసమకాలమువానినెట్టివాడైన నట్లు నుతిం చునో విజ్ఞానరయరా : పైఁగా వీతిక్కన్న—“పామరుఁడువోలె” సరణ్యవర్మశేషమును దూరింపవ మానెనఁట : నన్నయవలెఁ దానును నందు దుదముట్టనని పచ్చ నేమో యని భయపడి తిక్కన్న యరణ్యవర్మ శేషమును వదలి యుండనోపుననుచరిత్రకారుల యూహం బురస్కరించుకొని మాఁమృదు తిక్కన్నను గేరిగొట్టుచున్నారు. పైచరిత్ర విక్రమేయయి తిక్కన్న యెట్లు సంఘించి వదలుటవిజమే యయినను నయ్యది యతనికిఁ బండితత్వమునే యాపాదించును గాని పామరత్వము నాపాదించును విచ్చుకొరి యని పేరువదసిన యరణ్యవర్మమును మొరలికి దైవవశమున విచ్చుములా విరుత్సాపియై పూచినకార్యముపట్ల విముఖతను గాంచుటన్నమొట్టమొదటనే యానందిగ్రవిషయమును వదలుట సమంజసముగదా. ఇదియే పండిత లక్షణము గాదు. “ఉచిత మను చితంవా కుర్వతా కార్యజాలం పరిణతి రవధారా యత్కతః పండితేన” అని భర్తృహరి, పైపండియము విక్రమగుణనేని భారతపూర్తియైనవిచ్చుటనేని యరణ్యవర్మశేషమును తిక్కన పూరించి యుండవలయుననుట యుక్తిసహము కాకపోదు. ఇఁకఁ గేవల పురణ్య వ్యయమును ముట్టినంతన కాను

నన్నయవలె మృతించెందునను నమ్మకమే దానిని స్పృశించుకొని హేతువనిన దన్న దదికర సామాన్య విష్ణుభీతి యట్టి ఘనకార్యము నాగుటకుఁ జొందు ఇంతవఱ కిది చరిత్రకారుల యాచారం బురమ్మడించుకొని వ్రాసితిమి మాట్లాడక చున్నది. నన్నయభట్టు పూర్తిగానే యరణ్యవర్సమును గూడఁ దెనిగించి యుండ నోపునవియు నవి తిక్కన కాలమువఱ కుపలబ్ధమగుట కలిగి యుండెననియుఁ గావు ననే తిక్కన—

“అం దానిదొడంగి మూడుకృతు లాంధ్రకవిత్వ వికారదుండు విద్యాదయకుం దొనర్చె మహికాత్ముఁడు నన్నయభట్టు దక్షతకా” అనిచెప్పినమాట సంకల్పమాన మగుచున్నదనియు పెద్ద పొత్తమగుకతన మేలుమేలు రుచికలుగాఁ గట్టఁబడియుండు నప్పొత్తమునందలి యారణ్యవర్సకేష మేకారణముననే యంతరించఁగా నా నంది కరో నున్నంతవఱకే కైకొని పోయిరదానిని బూరిన నవధులులేక కొంతకాలమా కొంతకొడనే తెలుగు భారతము వ్రాసికొనువారనియు, కావుననే యట్టి ప్రతు లన్నట్లు చరిత్రకారులు వ్రాయుట నష్టపీయమయ్యెడి ననియు కొత్తక్రొవ యొకటి స్ఫురించుచున్నది చిరకాలప్రహత మగు మూర్ఖమును వదలి యామాత్మి మూర్ఖము వింతమాత్రమున రోకము విశ్వసింపడు. విశ్వసింపచోఁ దిక్కన్నవాక్యము నకు లక్షణ చెప్పవలసి యుండదు. మఱియు భయాచికల్పసరి కనకాళమునునుండదు. ఎఱ్ఱన కానోనర్పినది ప్యర్పకాగ మగుటచే దానిని దివపేర నేల ప్రకటించవలయు నని యెంచి నన్నయపేరనే ప్రకటించెనుకొన్న ననుకొనవచ్చును. లేదా నన్నయ్య యెడఁ కలభక్తిమేది యుండుటకుఁ గారణముగాఁ గైకొనవచ్చును. ఇదియేకానిచోఁ దిక్కనవదలన వదలుంగాక వదలుటకుం గలకారణమేది వ్రాయకుండెడినాఁ యని నందియమైన మనకేల కలఁగఁగూడదు. ఇది మూర్ఖాంతరము దీనింగూర్చియుంకను విస్తరించినఁగాని తేలదు. విక్కిముగాఁ దిక్కన్న విష్ణుభీతిచే వదలినను బాపరుఁడు కాక పండితుఁడె యనునదియే మనకుఁ బ్రస్తుతవాదమున కుపకరించు యుక్తి. తిక్కన్నమహాకవి తిక్కన్న యుభయభాషా పారంగతుఁడు. వేమేలఁ మనయొంధ్ర పారవశ్యమునకు దిక్కనఁదగువారు దిక్కనయే. అతనియెడల మన పెల్లపుడును గృతజ్ఞులమై యుండుటచిది. కృతఘ్నులు దండ్యులు. అన్యత్రకృతఘ్నులీ జగదువ కర్తయెడలను గృతఘ్ను లగుచుడుగాక. మనమమ్మాది క్షమించవలసినది యని సోపయోజనము వేడికొందము. ఇంతే ఈవాదమునకు దార్పర్యము.

ప్రబంధపరమేశ్వరుఁడు - ఎఱ్ఱాప్రెగడ

ఉ. మూఁగురయందు నన్నయ నమున్నకుఁ దై కడుంక్షణంపుఁదోర్చి
వై గుదిగూర్చు నేర్పుగఁదైతగు వింతుకేమి యజ్ఞయోగ
లోఁగక యాతనిం తెవయు మూనుఁ డనం దగఁ దెజ్జనార్యుఁ డెం
తే గడునుందనమ్ముఁ గలఁ దీర్పురకుఁ నరివచ్చు నన్నిటన్॥

(మాదేవీగవతము ౧ వ స్కంధం)

ఈ యెఱ్ఱాప్రెగడకుఁ గాళిదాసుఁడన్నట్లు శంభుదాసుఁ డను విరుదముగూడ
నన్నవై విరాజిల్లు. ఈతఁ డరణ్యవర్ణశేషము పూరించుతఱి నామిదమునందలి
నన్నయ్యభట్టువాతోఁ దనదారను గల్పికవిలోకము నలరించిన చిద్వత్సకవిచూదామణి.

చ. స్ఫురదరుణాంతు రాగరుచిఁ బొంపిచివోయి విరస్తపీచిదా
వరణములై దళక్కచులవై భవజ్యంభణ ముల్లిపిల్లి ను
ద్దురుతరహంస పారసమధువృతవిస్తనమున్ పెరింగఁగా
గరము వెలింగె వాంఠముఖంబులు శారవేళఁ జూడఁగన్ ॥ ౧ ॥

ఈ. దానాంభః పటలమ్మునం బృథుపయోనారావళిందాల్చిగ
ర్థానిధ్తోషము బృంహితవృలఁ బ్రద్యాదింది ప్రావృత్తియో
దావీతింబుశరదృయంబున విగూఢాశారతగా దీగె నాఁ

గా నొప్పారె మిదోక్కట ద్విరద సంఘంబుల్ వినాంతమ్మునన్॥ ౨
మఱియుం గొన్ని పద్యము లా మిదమునందలివి చూచికొని నన్నయభట్టు
కవిత్వముతోసరివచ్చునో లేదో విజ్ఞాపించారించఁగలరు. మా, వెం॥ రా॥ లిఖనిమి—

“దారకమ్మున పేర్చెట్టఁబట్టిగాని యెఱ్ఱాప్రెగడ బందార పెనరెఱుఁగరు?”

అని తూలనాడుచున్నారు వాండ్ల యుద్దేశము శంభుదాసుని కవిత్వము
నన్నయ కవిత్వముతోఁ గూడి “గంగాం రథోద్ధరకం యదా”

అనునట్లుంపదవి స్ఫురించుచున్నది నన్నయ కవిత్వమునకును బ్రెగడ
కవిత్వమునకును, అంతటి భేదమును విజ్ఞా లంగీకరింపరు ఈషద్విషమ్యము
మాత్రమే ప్రాజ్ఞనమ్ముతము. అట్లే కాచిచో నే కీర్తనాదుఁడో మరల నాథాగమును
చూరింది యీతని కవిత్వము నవలఁ దోసివేసి యుండుననుట యుక్తిసహము కాక
పోదు. నకల విద్యావనాథాదులెల్ల వికవికవిత్వమును శిరసాఽహించినపు డేమిట్లు

యేమోయన్న నది పాటించువారెవరు ? ఈనగ్గిబంద వరమేకవరుడు తిక్కనవలెఁ
దఱును తిరిగిరి వరుములను గూర్చియు రసము పుట్టించెను

ఉ పీఠుగఁ దంత యెక్కుడె ? మనీషులు భూసురులంత తక్కువే ?
కోమలిఁ యేల యిట్లు కడుఁ గొప్పవ్వనఁ గానవు లోకవంద్యులన్
భూమిసురేందుర్నిన్, దివిజవుంగవుఁ దాదిగ భక్తి గొల్వఁగా
నేమిటికొక్కఁ వారు కడు నెల్లదమైరిట నీకునిచ్చటగా ||౧||

అ. మె. నత్యమును శమంబు కొదంబు లేక నా । ప్రత్యమును విషద్దశేవనంబు
గలిగి తిరుగు దుష్టకష్టజన్మశ్రేణిఁ పొలియు సుభయలోకములకుఁ గాక॥

పైవద్యములోఁ జెప్పినట్లుభయ లోకములకు వెలియుగు వెంగులు తప్ప
నిమ్మహాకవి నుల్లన మాదరవి మా నమ్మకము

క. ఈలోకమయగుఁ గొందఱు । కాలోకమకొందఱకు విహంబును బరముగా
మేలగుఁ గొందఱ కధిపాః । యేలోకములేదు సూర్యులఁ గొందఱకున్ ॥ ౨

కా. ఆలస్యబోక యంత లేదు, కుచి యాహారంబు, విశ్వక్రియా
జాలం బేమఱు, మర్చనీయు లతిభుర్, నత్యంబ పల్కంబడుగా
మేలై కాంతియు బ్రహ్మచర్యమును నెమ్మిందాల్తు, మట్టిటనె
కాగిరమ్ముకా బటు మృత్యురోగ భయశంకం బొంద మే మిమ్ములకా ॥౪

ఆయాఘట్టములనుండి యుదాహరించిన పైవద్యముల వలన వితఁడు సర్వ
విదముల నన్నయ తిక్కనంకు దీటని తేలుచున్నది. కాన వితఁడు భారభారవ్యవస్థ
పూర్తికిఁ దగి యందులకుఁ బూనెనే గాని వేఱొందుగాదు. పైగా మాతృకజ్ఞానకవి
హరివంశ రచనమునుగూడ నుల్లసమాద మొనరిడిరి.

“హ । చనపోమునిహరివంశముగనుడిః । యదియెంతవక్కఱగానున్నదియో”

ఈతొగ్గన పీఠీ ముందు కండుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు తొక్కి
నవియే. ఎవరిట్లు వ్రాసినను నది విచారదూరమని మాయబిప్పాయము. హరివంశము
సర్వసులభముగా నుండఁదగిన పురాణపాఠములోఁ దెలిగించుట లోకోపకారక మని
వగ్గిబందవరమేకవరుఁ దెలిగి యిట్లు తెలిగించెను. పోవన్నయో ? ఇకని తరు
వాత దానినే తెలిగించఁ బూనెను గానఁ దన కవిత్వమును బ్రబంధ పాకమునకు
మార్చికొనెను. అతఁడు తెలిగించిన దానినే యితఁడు తెలిగించుటకు గలకారణ
మెట్లో తనకు భారక గాధావంబంధ ముండుటను వాంఛించుటయే యది మా యభి

పొర్రయము. ఇందుల కుభయకవిమితుగ్నిని గద్యము నేదో సంబంధము గల్పించి తన గద్యమునందుఁ జేర్చికొనుట పాఠానుగుణమున్నది. పురాణశైలిని బ్రబంధ శైలిని భేద ముండుటవలనఁ గవుల యుద్దేశములు వేరునుకొనవలెనేకాని అభేదమువలన వారి తాతవ్యములను గమనించుట యుక్తివహము కాదు. లేనిచోని యాదంబరముల వలననే కవుల కుత్సర్వావగర్హములు గలుగునెడల వైషదాది గ్రంథితరలకన్న గాళి దాసు లొచ్చుకాక కీరయి అట్లగుచో—

“అద్వానీ తత్తుల్యకనే రథావాత్” అను పద్యముక్తోక్తి యెట్లు సర్వవిద్య తృప్తుతి వందఁ గలిగెడిది : అట్లే శంభుదాసువికిని నాచనసోముని కవనము వలన నిధాకరణ ముచితము గాదు. పురాణశైలిని బ్రస్తుతము చేసికొని విచారించి యెట్లు కవిత్వమునందు రసహీనతను గనఁజేసిన సోమన శివిత్వమునం దానట్లున లోటు లేకుండ పొందించి యుప్పుడు సోమన నెఱుగకన్న నదికుఁ దనట మాకిష్టము. ఉద్దేశ భేదమును గణంపక పాకభేదము నుపేక్షించి విచారింతుమేని తిక్కన యుత్తరరామా యణమును కంకంటివారి యుత్తర రామాయణముచే నేల నెట్టింపరాదు : అందులకుఁ బూర్ణా లంగీకరింతురా : అట్లే పృస్తుత విషయము నవి తెలియఁదగు. సోమనరచనా నంతరము పె్రిగడ జీవించియుండి తానుగూడ సోమనవలెఁ బ్రబంధపాకమునే పట్టి నచో నేమగునో కొందొక నున మాలోచించుకొనవలదా : సోమన యెఱువతో నముఁదే కానక్కఱలేదు. ఇందుక లోఁగువాఁడైనను నతవిచన నతిక్రమించు తలఁ పుతో శైలి మార్పుకొని రచనకుఁ గడంగుచో నతిక్రమించుట మికరమే శైలి మార్పుక పురాణమని మనమున మంచుకొని యదే శైలిని బట్టి వ్రాసి యతిక్రమించి నచో నిప్పుడు వైవారి యాజీవణకు నెఱువ పాకురు కాకతీరదు ఇతి—

“సరస కవిరాజ మంత్రీతాస్కరుని రామాయణ ముండఁగా నెఱుగ తవరచన యంతకన్న రసమత్తర మగునవి భగ్నిమించి వార్మికము పాంధ్రీకరించెను గానయది రిసహీనమగుటచే నేరును భేగ్నిమింపమి మారును వేరును లేక నశించెను

అనునర్థము గలయప్సార్వపుదూషణోక్తులను విచారితము ఇందుంగూర్చి పూర్వ పూర్ణాచార్యులుగాదు రామాయణమువందలి గౌరవముచే నందులకుఁబూనె నవి కొన్ని యుక్తులు వ్రాసియున్నారు అవియు వంగీకరింపఁ దగినవియే. కాని యెఱువ తనంతఁ దాను రామాయణాంధ్రీకరణమున కుపక్రమింప లేదు. కావునఁ గృతినాయ కుని యభిప్రాయానుసారముగా నందులకుఁ గడంగె ననుట వత్సము. కావున లోఁగుచుని నతిక్రమింపవలె నని పూని తగ్గుచునోకరుఁడయ్యెనని చూపుట బుద్ధి

పొరపాటు. కాన్కరుని కవిత్వమునకుఁ బ్రెగడకవిత్వము దీటుగాక “తానుఁ జేరు లేకయారక చెడిన” దనివ్రాయుటయు ననహ్యమే ఇప్పటికిని దానియధరణమునకై యత్నించుచున్న శ్రీశ్రీప్రేమరపు జమీందారుగారేమి వారి కతన మేమేమి ఆక్కడక్కడ దానియువలబ్ధిని వినుచున్నారము శ్రీవారందరికై కొంతధనమును వెచ్చించిరి కాని గృంధమున్నచోట విదారదూర మగుటచే నావీత్త మీవరికి రావయ్యె ఆధవా, నశించినదేయందము. అంతమాత్రమున దానికిఁ గారణము రసహీనత్వమే యగునోటు? ఈయనుమానము సువయోగించునెదిల నెందఱో మహాకవులు వీర సులు కావలసినవృత్తు. కావున నాశోచనిరాచరణీయము “స్థితస్య గతి శ్చింత నీయా” కనుక భారతారణ్యచర్యగత మగు నెఱ్ఱన రామాయణ కవిత్వము నొకంత చదుచుది భాస్కరుని కవిత్వమునకు దీటుగునో కాదో విచారింపము

మ. పఱచుకా చవ్యుగఁ, జేయలంతి విలుచున్, బట్టిక యాసానలన్
విలువోపుం బొవలందు దిందుఁ బొడముం బిట్టబ్బి పేదఁబుఁ గృ
మ్ములీ చూచుం, జెవిఁ దార్పిలబ్బ, మలయున్ మట్టాదుఁ గోరాదు, నే
మఱి నట్లుండుఁ దృణంబు మేయు, మనలుకా మాయామృగం విమ్ములన్॥

మ. కమనీయంబగు జవ్విచంబు శిఖయుం గోపినముకా దాకు వ
ప్రము దండంబును గూడియున్ గుళపవికృంబున్ గడుకా వృద్ధభా
వము నందెల్లఁ ద్రివంది వేషవరుఁడై వచ్చెన్ బభిళాంతి దే
హము నం దోవఁగ సీత యున్నెడకు మాయావజ్ఞఁ దక్షిణతకా॥

▲ దేవకలార : యోవరణీ దేవకలార : జగత్ప్రయోన్నతుం
డై వెలుఁగొందు రాముని కులాంగని జూచికినేను, నన్నుమో
హవిలుఁ దోక్క రక్కసుఁ దనర్లకుఁడై కొనిపోయెడుకా గృవన్
గావరె : పుణ్యమున్ యశముఁ గైకొనరే యదె పీకు మొక్కెడకా॥

స్థావరపరాకన్యాయముగా నుదాహరించిన పైపద్యములను జదివిన యేప్రాజ్ఞఁ
డును బ్రెగడ కవిత్వము భాస్కరుని కవిత్వమునకుఁ దీసిపోవునని తలఁపఁడు. ఒక
వేళ నేదేని కొందొక నందర్పమునఁ గొందఱ కవిత్వము నతిక్రమించుటయు గలదు.
అంతమాత్రమున నానుప్రసిద్ధులను గేలిచేయుట తగునా : రామాయణ కవులలో
నెవ్వరికంటెఁగది కుమ్మరిమొల్ల యధికురాలు కాదనుట సర్వసమ్మతముగదా : ఆమొల్ల
రామాయణము నందరి సీతారావణులవాక్యోపవాక్యములలో సీతావాక్యములు చదివినవా
రికి మొల్లకవిత్వపటుత్వము సర్వవిధములవిధున మాన మని తేలకమానదు. అందులకు

సంతపించవలసివడే కాని దానినాదరముగా జేసికొని వాట్నిక్కాది సంస్కృత కవులను గాని భాస్కరాదులగు నాంధ్రకవులనుగాని గేలిపేయవలెనా? ఇది కవిభావరమము నెఱుగు ప్రాజ్ఞులతోనైన కాదు భాస్కరుఁ డేమి ఎఱ్ఱావగ్గడయేమి నాచనసోము డేమి మహానుభవస్థితులు వీరి కవిభా సారములను వేఱువేఱుగ ననుభవించవలయునేకాని సంకరము చేసికొని కళవళపడఁ గూడదు చూతవనసాది ఫలమ్యుల రసములు ననుభవించునపు డొకదానితో నొక దానికిఁ బోరుగల్గించి చర్చించుట యెందులకు? సుప్రసిద్ధగాయకుల నభలవిషయమునఁ గూడ దజ్ఞులగువారు భిన్న భిన్నమగు నవకాళముల నిచ్చి తదగ్రస మనుభవించుచుందురు సుప్రసిద్ధులంగూర్చి ప్రశంసించుకొనునపు డొకరి ప్రశంసా పమయమున వేఱొకరి ప్రశంసను గలుపుటనుచితమని మరొకమహాకవి తన నాటకమున గొందొక సందర్భమున వివరించి యున్నాడు దానికి మేము తెలింగించిన పద్యమిటు నుదాహరించు చున్నారము.

చ ఒకరొకరుండు వీరవరు లొక్కరికొక్కరు తీసిపోరు భూ
మికి యళ మచ్చె రావణుని మెచ్చున సంచనుకొందుమేని వా
లికి నతఁ డింత జుంకె లవలేళము లొక్కటడించి కన్నులుం
టకు గది వీను లుంటకు వినందగు నయ్యలమేమి చెప్పుగన్

అతి విస్తర మెందులకు? మాఁమ్యులు వెం॥ రా॥ య వ్రాసినట్లు భాస్కరునికన్నఁ గాని నాచన సోమవికన్నగాని ప్రబంధపరమేశ్వరుఁ డెవ్వలను దగ్గు, వాడు కాదు, పైపెచ్చ వారల నతిక్రమించు ననుట నిక్కము. ఇతఁడు భారత రచనకుఁ దగినవాడై యరణ్యవర్ష ఘోర్తి చేపెనే కాని యెట్లో ప్రేల్వెట్టి ప్రతిష్ఠ నార్జించినవాడు కాదు ఇతనింగూర్చి నీచప్రసంగము చేసినందులకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము క్షమాపణ చెప్పుటయే అనునది యావ్యాససారము.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు - శ్రీవారి యాస్థాన కవులు

మాఁమ్యులు కృష్ణరాయలయొక్క మర్యాదయందలి కథమాత్రము మంచి దని యాగ్రంథమును —

“ నట్టిపాపాజపాక మెవ్వండునడుపు ”

అని విరాకరించి “కపిమహా” న్యాయమును గనఁజేసినాడు ఇది రాయలయొక రాధము కఠినపాకముగాఁ గవిత్వము జెప్పుటయే యని వాండ్రో యూహ రాయల కవిత్వమునందు లోకమునకు “నారితేపాక” మనుమాహా కలదు కాని వీండ్రో వలెఁ “బాపాణపాక” మను పొజ్జలులేరు పాపాణ మెంతవగులగొట్టిననురసము వీనదు. నారితేపాక : పగులఁగొట్టినయుత్తరవేణమున మధురరసమునొలుకును. అట్లగుటచే నారితేపాకమును బాపాణపాకమనుట నోటిచేటుదక్క వేఱుగాదు “ఎన్నిమాల్లు పఠించినను రాయలకవిత్వ మెఱుకవడ” రనుట తమబుద్ధిలోపమును బయటఁ బెట్టుకొనుటకు సాధకము రాయలనింతకన్నఁ దిట్టలేదు కాని యితఁ డవివేకరాజులందఱె “నయినవారి కాకులలోను కానివారికి కందాలలోను” అనునట్లు గా విరుదముల నొనఁగి నమ్మావించిరట్లు పెద్దనను వెక్కిరించునట్లును సూచించిరి —

“తే॥ గీ॥ మారన కదావిరాసము చూడలాడి ।
కోరి శ్రీనాథుడెరుపులఁ గొల్లఁగొట్టి ।
మనుచరిత్రం బొనర్చి పెద్దనగడించె ।
వాండ్రొకవిశాపితామహం దన్నుదుడు ”

గడించినవాడు పెద్దనయైనను విరుద మిడినవాడు రాయలే కనుక మా వాండ్రుతెలివికిఁ గృష్ణరాయలు—

“పీ॥ ఈచిగెముత్తికి బోదుపేదపు లిన్ది కురువగంగికి జరికోక లిన్ది”

అనునవివేకపురాణంలోఁ జేర్చఁదగువాఁ డయ్యె రాయలపాకమును విం దించినను నకవిని గపి యని వ్రాయుచు నవివేకస్వపులలోఁ జేర్చుటయు “ఆంధ్ర కవిశా పితామహ” విరుదమునకు మనుచరిత్రరచనను హేతువుగాఁ గైకొనుటయు విందు మిక్కిలి శోచనీయములు

“ఆంధ్రొకవిశా పితామహుఁడ వెన్నెరీడు : పేర్కొన వీకున్ : ”

అను మనుచరిత్రసీతకలోని రాయలవాక్యము వలన నావిరుదము మనుచరిత్ర రచనకుఁ బూర్వమే యాఁబడినదెఱుకవడుచున్నది కావున వేదాంగతనమో చేసి

“ గృంధచోరులు గాని కిప్పులు గారు ”

అనుతెగలోఁ జేరి రచించినపొత్తమునకు పంతపించి రాయ లీవిరుదము నొనఁగె ననుమావాండ్రయూహపరిశాదు వీరివిండు. పరిస్థుతము పెద్దన—గృంథ చోరుఁడ : కాఁడ :

అనునది విచారింకము. ఇందునుగూర్చి శ్రీరాయబహదూరువంతులుగారే తగినసమాచారముల విచ్చియున్నారు. గ్రంథకర్తల తెలివితేటలను నెక్కుడు గౌరవముందునో వారిపోలికలు వారికల్పములఁ జేయఁబడెను. మనుట సహ్యదయ సహ్యకము ఇవి నిక్కమేయగునని శ్రీనాథవిహితకథ లందుట సహ్యముగదా : ఇఁక మార్గవేదివలకుఁ గలనందందమో : అతఁడంతకు మున్న యాంధ్రీకరించిన కడ యగుటచే నమాహిత మగుచున్నది, ఇంతమాత్రమునఁ జెద్దనమనుచరిత్రమునందలి “మ॥ బహువైశ్యోఽనుకుటుంబరక్షణకు” అనువక్యము లోని కుకవిగర్వణమును—

“శే॥గీ॥ ప్రాణమాలికచేఁ దాళవత్రిపుస్త
కాటపుల సర్వపుండ్రువాట్లు గొట్టి
కొఱతఁ బడు నని బుకవిని గొప్పతిట్టి
పెద్దన యొనర్చినట్టితప్పిదము నదియె”

అని యనుకరించి గేలిగొట్టుట సర్వాసహ్యము మారన శ్రీనాథులచాఁయలను వదలి పెద్దన స్వకపోలికల్పకములను విచారింపకొన్నవారిఁ జెద్దన గౌరవము తేటపడదా : చూచియో, చూడకయో, పూర్వకపుల యనుసరణము దపులని కవులెవ్వరు : వార్షికీయా : వ్యాసుఁడా : కాళిదాసుఁడా : ఇఁక మరెవ్వరు : ఋషులకు నేవము. కాళిదాసులకు బురాణములు మార్గదర్శకము లని విజ్ఞా లెఱుఁగరా :

“మధుమయవణిశీ నాం మార్గదర్శీ మహర్షిః”

అనుభోజరాజోక్తి కర్తమేమి : మావాంఛ్యతెలివికి భోజరాజును గ్రంథచోరుఁడే కావలెనుగదా : అందఱును గ్రంథచోరులగునపు డాపని వింద్యమేకాదు కదా : గ్రామమెల్లఁ జాగ్రగుఁబోకు లగునెడల విఁక వెలి యెవ్వరికి : కాపున నకలనుకవిజన సామాన్య మగు పూర్వకవివచో బహుకరణమును జెద్దన కొకదానఁ గుగా బొల్పి యతవిఁ దృణీకరించినందులకు సభాముఖమున నతనిమనుచరిత్రాత్మక మగు యశఃకాయమునకు క్షమాపణ చెప్పక తీరదు ఈ చెప్పించుట యాంధ్రీభాషానిమానుల కివశ్యకర్తవ్య మగునని, ఇట్లు దురనిప్రాయపడు రసానిమలను మనమందొందెడి కదా నంకుసాలస్యసింహకవి తనకవిగర్వరసాయనమునందు

“చ. హృదయగతిఁ బురాతనక పీళ్లులు లేగివిడిచివేసెఁ

దదనుగతిఁ రచించుకృతి తాత్త్వికులన్ గఱుగించకుండునే :

మదగఱాఱముల్ చనినమార్గములఁ గడు వింపునింపవే

మదగఱాఱయానమదమంతర బంధురయానమానముల్.”

అని వివరించి యున్నారు మఱియు — “బాణోచ్ఛ్విష్టం జగత్ప్రియమ్”
 (అనువాక్యము నేని విచారించక కవుల సంప్రదాయము నెఱుంగక యూరక
 వానిదుడుగు దండ్యమగు నసూయము చీనింగూర్చి యింకను విస్తరింపవలసియున్న
 ను జీరకాలము క్రిందటనే యీ విషయ మన్యత్ర చర్చించి విడిచివేయుటచే నింతతో
 దీనికి స్పష్టమైన ప్రశ్నోత్తరములను బ్రస్తావించుచున్నాము — “కృష్ణరాయుని
 మనుచరిత్రకృతినందికొని పల్లకి రథవేతితో, బట్టి యూరేగించుటయే కాక యది
 గినన్ని యగ్రహారములిచ్చుటకు బెద్దనకవి ముక్కుతిమ్మనకంటె గొప్పవారు కాఁడట
 ప్రైవేక్కిరింపువలనఁ గృష్ణరాయుని కుద్దపండితమృత్యుఁడే కాని తాతమృత్యుము గని
 పెట్టువంతటి వివేకి కాఁడని తేలుచున్నది రాయలకాలముగలిగి యెన్ని వందల
 సంవత్సరములోయయ్యెను గాని చరిత్రకర్తన నమ్మహాపూ నిట్లుగ్రహించినవారు
 లేరు ముక్కుతిమ్మన్నయే పెద్దనకంటె మనుఁడగునెవర రాజా ముక్కుతిమ్మన్న
 నే ప్రైవేతిని గొప్పించి యుండును గౌరవింపఁడో? అప్పుడే తిమ్మన్న “రాజా
 పెద్దనకును నాకును నీ వేమి భేదము కని పెట్టితిని నీవరిపాలనాజ్ఞాన మెచ్చట
 దగులఁబడినది” యని యరుగక మానువారు కాదు పెద్దన తనకన్న మనుఁ
 డని తిమ్మన యెఱిగినవారు కావుననే యతని విరుద్ధప్రచారములకు నమ్మతించెనని
 విజ్ఞానరాయఁ గలరు, ఇదిగాక తిమ్మనకగ్రహారములకు రాయలియలేవనుటకు మావే
 దుజ్యోతి కాదామేమో? పెద్దన చెప్పినవద్యము చిక్కిరిది కావునఁ బెద్దన కిచ్చి
 నది తెలియుచున్నది. తిమ్మన కిచ్చిన కావ్యముగాని యావిషయమునఁ దిమ్మన
 చెప్పిన వద్యములుగాని దొరకనందున నాదానన్యరూపము తెలియుట లేవనుకొన
 రాదా? తిమ్మన యాయవార మెత్తికొని జీవించునట్లు వార మేమేనియున్నదా?
 “అనగ్రసిద్ధ మనుచుకం భవతి” కనుక తిమ్మన్నకును అగ్రహారాదికమును రాయ
 లిదియే ననియే సిద్ధాంతము ఇందునుగూర్చి కవిజీవితములు మాడఁచిగూ అగ్ర
 హారాదికములు పెద్దన తిమ్మనలకు నమానమైనను “కవిగండపెండెము” “అంద్ర
 కవిశాసితామహ” విరుద్ధపరిధానము, అను నీవేరుచు దిమ్మనకన్నఁ బెద్దనఁ బెద్దనఁ
 జేయుచున్నవి ఆయంకమును నాటిసభ్యులును అపగ్రీతులును వారివారివాగ్ధాటికొనగు
 గుజాతీయములంబట్టి నిర్ణయించి యుండురనుట యుక్తి సహజము. అంతమాత్రమున
 పెద్దనతిమ్మనకన్నఁ గాని తిమ్మన పెద్దనకన్నగాని యెచ్చననియు లొచ్చుననియు నిర్ణ
 యంపరాదు. తిమ్మన —

“మద్దురొక్కడు మడలతో బారిజాతావహరణమును వ్రాసి రాయలకును
 శంకఃపురమునకును గల్గినచనోవైకల్యమును దీర్చగలిగెననియుఁ బెద్దన కీపాండి

త్యము లేదనియు విందుచేఁ జెద్దవఁన్నఁ దిమ్మన్నకే యెక్కుడగు విరుదప్రవాది కము రాయ లొనర్చునని యుండుననియు నట్లుచేయలేదు కావుననాఁజి తిమ్మన యుజునునఁ బదియుండెననియు మిదివారదురులు తెలివాయుచున్నారు. మాకుఁ బ యకపులయందు నమఠానమున్నను వానసోక్త్యమునకై క్షణకాలమన్యవాచాయఁ చున్నందులకు నహృదయులు మన్నింపవలయు నుతిమ్మన జెద్దనకన్నఁ జాలవృద్ధు డగుటచేగాక రాయలయంతఃపురమునకు బుట్టినింటనుండి యరణముగావచ్చిన కవియనువ్రాతరికిఁ దావలమగుటచే నంతఃపుర మతినికిఁ దమచునోవైకల్యముల తెఱ గెఱిఁగింపవలగుటచే దిమ్మన తన కవికచే దాని వారింతుట సంబంధించెనేగాని యంత మాత్రముననది యేనస్య సాధ్యమగు కార్యమన వలనుపడదు అంతకన్న ముమ్మ దుగుగ నాపని జెద్దనయు నెరవేర్చు గలఁడు కాన విక్రంతనఁ జెద్దనకన్నఁ దిమ్మన మనుఁడుకాఁడు కాక యిది సిగ్గెఱుగక వ్రాయువ్రాత ఏమందురా ? అంతఃపుర కలహోదయలోఁ దఱచు దాసిదాసాలు వారణస్థానమున నుండి కృతకృత్యక నందుట కలదు అంతమాత్రమునఁ జెద్దనాదికపులకన్న వాండ్రేమిన్నని కలఁచునంతటి వెట్టిమొగమా మనకృష్ణదాయలు ? దైవవశమువలన నీ ప్రసంగము కలిగినది గావున ముక్కుతిమ్మన్నగారికవిత్వము మనముచదువుకొను భాగ్యముకల్గినది ఈ యంతఃపుర ప్రసంగమే లేనిచో మనకునెంతో కొంతభాగ్య ముత్పన్నమని వింతటిభాగ్యము తిమ్మన్నగారివలనఁ గలుగదేమోయని మా సంశయము తిమ్మనమహాకవియైనను బారిజాతావహరణమున నీ ప్రసంగముపట్టననే యెక్కుడు చాకచక్యమును జూపఁగలి గినాఁడు. దానినే యెల్లరును సంభ్రాంతిపడెనముగ గట్టిచేయుచున్నారు తక్కిన భాగముల కింతటిగొరివియు రాలేదు. మనుచరిత్రమునకో అట్లు గాక నగభాగము శృంగారమునకును తిక్కినది భాషావిశేషబోషణమునకును జేర్చబడితివర్ణనసాస్త్రద మనుయోగమును బోషించుచున్నది. ఈచర్చవలనమాకుఁ దిమ్మనయందు గౌరవ భావములేదని యెంచఁగూడదునుఁడి : ఏవేని కొన్నినద్యములు కొన్నికారణముల వలనఁ గొందఱు విరుదమానములుగా వ్రాయవచ్చును, వానికిఁ బ్రాజ్ఞులు సంత సింప వచ్చును. గాని యంతమాత్రమున వికరులనెత్తిపై వారి నెక్కించుట యుదికముగాదు. ఇది పెద్దవతిమ్మవలకారతమ్యచర్చ గాన నీషద్రేషమ్య మవిషయిక మనుచొప్పున నమాహితము కావచ్చును పెద్దనకును నేటి కయద్దనకును నొక పురిటిట్లు మనమువిచారించ వలసివచ్చును, ఎద్దనయేవో కొన్నిరసోత్తరములు వదఁ యులు వ్రాయుననుకొందము. అంతవ పెద్దనకుఁ బైవాఁడగునా ? కాదు మహా యహలన గూర్చి సాంకర్యము పనికిరాదని యిదివఱకే వ్రాసితిమి గానవిక విధి విప్ర

రించును. కృష్ణదేవరాయలకవిత్వము కఠినమైనను రసవత్తర మైనది కావున నది యాంకారికాంగీకృత మగునాటికేపాకపాఠ్యముగా రసజ్ఞులు శిరసావహించి యింద నుకః గంఠపాఠముగా వల్లించి పండితులగుచున్నారనియు నంతటి గ్రంథకర్త, యంతటివేత్త యంతటిపరిశీలకుఁడు నగు రాయలు పెద్దసంగూర్చి చేసినసమ్మానము వలననే పెద్దనయాధిక్యము స్ఫుటమగుచుండఁగా నయ్యనఘంగుఱించి నోరుచేసి కొనుట చీవాట్లు దినుటకుఁదక్క వేఱొందు పుంసునకుఁ గాదనియుఁ పెద్దన్నను దొంగ యనుట చోటిదోషమనియు నిచ్చట్ల నెఱిగియెఱుఁగక మావాండ్రొనర్చిన దొనఁగును లోపముచున్నించి వారి నాశీర్వదించవలయుననియు పివ్యాసపారము

శ్రీనాథుఁడు, పింగళి సూరన్న.

“గ్లో॥ జగదాదరణీయ జారదానం । జంజాపత్యవదో విదాంగమ్యమ్”

(శ్రీకృష్ణ కర్ణాచ్యుతము)

మాళిమ్యులు పైకిపులిరువురకు విందుమిం చొకచేచిరనుగు నచూడమును గల్పించినారు సూరన తనకావ్యమందు “బోగపుఁబడంతులకుఁ” బ్రధాన నాయకా స్థానము నొనఁగి యవలాధి యయ్యెను శ్రీనాథుఁడో? తనజీవయాత్రయందేకాక భగవంతుని దివ్యచరిత్రయందుఁగూడ పావిత్రుఁతులకు జోటిచ్చి సుహృదరాది యగుచు న్నాఁడు ఇందు సూరన దొనఁగుకన్న శ్రీనాథునిదొనఁగు కొందొక పెద్దది యగుటచేఁ గృష్ణుఁడును దప్పించి “సూచికటాహ” న్యాయోక్తియఁబ మొనర్చి ముందు సూరన్ననుగూర్చి విమర్శింతము బోగపుఁబడంతులకుఁ బ్రధాననాయకాస్థానము వీఁగూడదని యేలాక్షణికులును వ్రాయలేదు నరికదా. అయ్యాయితావ్యప్రభేదముల యందు వారలకుఁ బ్రధాననాయకాత్వమునుగూడఁ గంతోక్తిగా కాంచుచున్నారు. ఇందునుగూర్చి మా “తృణీకరణము” నందు మున్నే పిండ్రాశిష్యావళదుని ద్వారమున పిండ్రాశివేతనే యడుగఁబడి విస్తరించి యుత్తరవిచ్చియంటిము గాన మరల విస్తరించము. కళాపూర్ణోదయమునుద్దేశించి—

“బోగపుఁ బడంతులః కలాపూర్ణకదకు నెత్తిన ప్రధాననాయక లెంతకప్పు?”

అని ముక్కుపై వేయిపెట్టుకొనుట దొక్కఁకుదిరోపమని విజ్ఞులు గృహించ గలరు. మఱియుఁ పింగళి సూరన—

“కుభమస్తవి యదేమి : గారుడంబు : తెలుగుఁ జేసినవాఁడు వైదికుని పగిది”

అనునది యొకమాత్రేవణ గరుడపురాణము పారలౌకికక్రియా సంకల్పము లను సూర్తి పరవర్తించిన దగుటచే దానిని మొట్టమొదటఁ దెలిగించుట వియోగి శ్రేష్ఠఁ డగు సూరనామాత్యునకు వైదికత్వమును గల్గించుచున్నదఁట మాయనాదారు లకు వియోగివైదిక భేద మింత చక్కగాఁ దెలియును, సూరన యాయకార్య కరణము ఎలన వైదికుడయ్యెనేకాని లేచినో, గాఁడనియే పిండ్రయుడేకము కాకేమి : వైదికశబ్దమునకు వరియైన యవయవార్థము గ్రహించినవంగదా. తత్త్వము తోటపడుట వైదికుఁడనఁగా వనాలోచనపరుఁ డని మాగ్రీముల తాత్పర్యము భవతు, దానింబట్టి చూచినను సూరన యమంగళాంకి యయి గారుడమును మునుమున్న యాంధ్రీకరింపక విడిచినచో పిండ్ర చొప్పుండు శంకలకు దానాఁగ కుండెడివా : అప్పుడు తిక్కనతోపాటు “పాపరుఁడు” కావలసివచ్చునుగదా : ఇంత తిన్న సూరన్నా : ఏపేరు దాగు లేదు నీయింటిపే రంతకన్న దాగులే దని వెక్కిరించినఁ గొంత యుచితముగ నుండునేమో : చదువరు బాహించుకొందురుగాక : గరుడపురాణము తెలుగుఁ జేసినవిష్ణుటనేకదా, సూరన రామపాండవీయాదికము రచించి సర్వైశ్వర్యముల ననుభవించినది : అగుచో దీనివలననే యాపురాణము కుభ సంపాదక మని స్ఫుటమగుచున్నది—

“ఫలానుపేయాః పార్థిరాంబాః” కావున పీఠకౌచిన ట్లది యమంగళాపాచి కాదు. ఆరహస్యము సూరనకుఁ దెలియును కావుననే యతఁ డిట్లానరించెనను సంకమాత్రము ప్రస్తుతిము చాలును. సూరని దీనితెలుగునకు పూర్వ మేవిథమైన కవిత్వమును తెప్పనే లేదని ధృవపణచునాధారములు లేవు కావున మునుమున్న వ్యాసన వద్యమే గరుడపురాణాంధ్రీకరణ మని వాదించుట తెల్వికట్కువ కాక మఱేమి : ఆంధ్రీకరించుటకే సూరన జంకుచో రచించుటకు వ్యాసుఁ డెంత జంకవలెనో : ఈశంకలును సమారాసములు ననునవి యక్షరాస్యులు మెచ్చఁదగినవి కావు. సూరనం గుఱిచి యాపాదించిన యవరాధము లనాచరణీయము లనుసంగమింతుకు దేలివసారము, ఇందునుగూర్చి పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులుగారు విస్తరించి వ్యాసి యున్నారు. వలయువా రది చూడఁ గలరు.

ఇక శ్రీనాథునిగూర్చి ప్రస్తావితము. ఇతఁడు భీమజంధమునందు దాగిఁజి రామభీమేశ్వరునకు — “సావికాఁతులకగులమును” వర్ణించినమాట నత్యము అవిషయము మూలమున లేదనుకారణమున మా యకించనులు విక్కిలిగ నొక్కి వెక్కిరించి పండ్లిగిలించుచున్నారు. శ్రీనాథుఁడో? మాబోట్లను గవులుగా గణింపక పోవుటల్లు

యంద మనుష్యులనుగాఁ గూడఁ గైకొనని యంతటిపేటి. ఈయంశమానాటికపులలోఁ గొందఱు గుఱివి యొకానొక సందర్భముననతఁడు పరిహసించిన—

“కాండపీటిలో గాడిన : పీపును : గవివిగావుగదా : తలపోసి చూడగఁ—

అను పద్యసందర్భములోనైన వానివలన నుగమమే ఇంతటి మహాకవి మూలానుక్రమగు విటత్వమును నీమునియం దేరియాపాదించునో? సుంత విచారించవలదా? అతఁడు కైవగ్రంథరహస్యములు పూర్తిగా నెఱింగినవాఁడు శివలీలలయం దస్వత్రక్షుప్త మగువిటత్వమును దనయాంద్రీకరణమానండు నీమేళ్యరునియం దాపాదించి పర్జించెననునది సహృదయ సమ్మతము

“అనుక్ర మస్యతో గాగ్మ్యామ్” అను ప్రామాణికసమయము శ్రీనాథునికిఁ దెలియును మన కేమిని దెలియదు ముందు రాఁబోవువాని నరయక వండ్లిగిరించి చివాట్లు తినుటమాత్రము సుంతతెలియును అది యటులుండుఁగాక. పైనందర్భము వలన శ్రీనాథుని యాంద్రీకరణము “మక్కికిమక్కి” వంటిదిగాక మూలగ్రంథమును నిమిత్తమాత్రముంచునది తనచిత్తము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించెడిది యని ధృవనడుచున్నది ఈయంశ మకనిగ్రంథ మేది చదివినను దెలిసెడిదే కావున నతని యాంద్రీకరణమాండ్రీకరణము గాక స్వతంత్రరచన ప్రాయమని యొప్పుక తప్పదు—ఇంత వఱకు వ్రాసినవర్చవలన వెం॥ రా॥ ల—

“సావికూఁతులకగులమీకానునకును : బరికితిని నీస్వలావంతు బయలుగాను,”

“తెలుగుపేఁతయకా? స్వతంత్రించినపు చేసినదియేది? శ్రీనాథఁచెప్పకొనఁగ” అనువెక్కిరింపులజ్ఞాన మూలశములని తేలుచున్నది ఇఁక—

“వల్నాటి వీరపరిక్రముకాద స్వతంత్రకావ్యముగాదు”

అనుపద్యముగల వెక్కిరింపునకు నొడివిన హేతువు—

“మధ్యపథ్యుఁడెట్టి” అనునదిగా మావాండ్రీప్రాతవలనఁదే బుచ్చున్నది మధ్య పథ్యుఁ డెట్లుట స్వతంత్రకావ్యత్వభంజక మని గృహించుమోటులు వీండ్రకన్న నన్య రింతదనుకఁ బ్రపంచమున లేమిం జేసి యందునుగూర్చికూడ విస్తరించఁ బులిరేదు. ఇఁక—

“ఎఱుదిదినువారలేవియు నెమ్ముమెడకుఁగట్టికొందురె ?”

“గొప్పకవీశ్వరుండె యగును శ్రీనాథుఁడు గుఱాఁడుఁడగునా? కాఁదా? :

అనుననంబద్ధప్రలాపమునుగూర్చి కొందొక మందరించి విరమింకము. శ్రీనాథుఁడు విటుఁడా? కాఁదా? అనునది మనకిది విచార్యముకాదు. విద్యాప్ర

నత్రివిగూర్చి విచారించునమయమున నట్టివర్తనత్రివి దెచ్చి వెక్కిరించువాఁడు మను
జన్ముఁడా? కాఁడా? అనునది విచార్యము

శ్లో॥ “వ్యాసం వనిష్ఠనస్తారం శక్తేః పౌత్రౌ మకల్మషం ।

పరాశరాత్మజం వందే శుకతాతం తపోవిధిమ్ ”

వ్యాసుని తెట్టివేశేషణము యవయోగింపఁ బడినవో చూచితరా? మాగురిగింజరే
యైనచో—“దానికాంక్షమ్”

అని వెక్కిరించి దిక్కిరింతురో? ఇట్లే వాట్రికివిగూర్చి—

శ్లో॥ కూజంతం రామరామేతి మధురంమధురాక్షరం ।

ఆరుహ్య కవితాశాఖం వందే వాట్రికికోకిలమ్ ॥ :

అదిప్రాజ్ఞలోకమెల్ల నమస్కరింప మాగుఱజ్జులో?

“ప్రాకృందాదీప్రియమ్” అని యీనదీంతురేమి? వేమేల? ఇదియంతయు

బరమనీయల మది తెల్పుకొనుటకుఁదక్క నెందులకును బనికిరాదు. ఇంతమాత్రమున
నమ్మహాకవుల యశమునకు దొనఁ గుడయింపదు. ఇంతకువిడిచి యేపత్నిప్రతులగు
ప్రాజ్ఞలేని చర్చించినచోఁ గొంతయేని చర్చింపఁదగు నేమో కాని—

“మ॥ పుల్లాంధోరుహనేత్రౌ? నీవారులతో? పోకుంటివో? లేక నీ

తల్లిందండుగిరికి రీతింగ మనియో? తర్కించి దృవ్యముకై

యిల్లాలైతివో? నాడుకర్మ మహిమో? యేర్పర్చ లేనైతి నా

చెల్లారెడ్డికిసాటి గామయితిమాచీ? మాటలింకేటికి॥

అనునట్టిశోచ్యులా. యిట్టిచర్చకు నర్హులు? ఎవరొనర్చినను బై చర్చకును విద్య
త్రకును సంబంధమునరెవరు ప్రాజ్ఞులట్లు సంబంధముకలుపువాని డమింపరు.
అట్లేశిఁగియు మాళిమ్యుల యవస్థిస్తాతాలాపములను గణింపక యధికవృత్తసంగులగు
నీరుజ్జుల క్షయింపవలసిన దని లోకులంగూర్చి ప్రార్థించుటయే యీ వ్యాసమునకు
ముఖ్యాభిప్రాయము.

1. తెనాలిరామకృష్ణుఁడు.

2. “అట్టివీదకవులు”

3. నన్నయభట్టారకుఁడు.

మా పెం॥ రా॥ య, తెనాలిరామకృష్ణకవివిగూర్చి యేయవరాధమును వాచి
రువ లేదుగాని యితరు లాలోపించినదానినిమాత్ర మనువదించినారు. ఇతనిని—

“తే॥ గీ॥ తగవిగర్వమ్యునంజేసి తన్నుదానె:

పొగకుకొనువాఁ డటంచు జెప్పదురుగాక”

అవిమోక్షము వృత్తింది పదలుటకుఁ గారణమేమో సుంత విచారినవలసి యున్నను దీనింగూర్చి “విజయధ్వజము” అను కరపత్రమునందు “రామకృష్ణుల దౌర్జన్యము” అను శీర్షికక్రింద శ్రీపల్లెల శ్రీరామకృష్ణులుగాను చర్చించియుం టచే మేము వదలు చున్నారము వెం॥ రా॥ ల॥ వ్యాకృతున్నను, వీంద్రైవరివారిత ననువదించినాకో వారివ్యాతనేవి సుంత చర్చించి రామలింగవిగర్వము తగనిదో? తగినదో? తేల్చుట యుక్తముగాన “గ్రామంగచ్ఛాత్మిణంస్త్వత్తి”గా నించుక దానింగూర్చి ముచ్చటించుకొందము. రామకృష్ణకవి కీర్తివకట్టినవాడు శ్రీరామలింగా దూరు పంతులవారు; వారుపాదురంగమాహాత్మ్యమునందలి—

“మ॥ ఉదయంబస్తనగంట” అనుపద్యము మొదలగుకొన్ని పద్యముల యందలి రామకృష్ణుని శక్తివర్ణనమునుబురస్కరించుకొని యుట్టునిర్ణయించియున్నారు అనాశ్రియములు కవినిగూర్చి కృతినాయకుఁడు పరిశీలనలు కవివ్యాసీకొన్నది అట్లే ప్రతికవియుఁ దనశక్తిసంపదలను బ్రకటింపుకొనఁట యాచారమై యున్నది పరికించి చూచినదో నొకఁడు—

కా॥ “ఈక్షణి వ్వినుఁడోయ నక్కలులు లే” । రవియు వేజొకఁడు—

“అంద్రకవికా పితామహుఁడ వెవ్వరీరు పేర్కొన నీకుకా”

అనియు, మఱియొకఁడు—“క్షితిలో వీమార్గ మొకరికిని రాదునున్నీ !”

అనియును, కృతినాయకునిచే జెప్పించుకొనువారుగనే కన్నట్టుచున్నారు కొందఱుకప్పుట తమంతదామే తమశక్తినిగూర్చి చెప్పిరొన్నవారును గలరు ఎఱి కొందఱు భగవంతుఁడు కలరాఁ బ్రత్యక్షమై చెప్పుమాటలలో దమశక్తినిగూర్చి యతనిముఖవచనే ప్రకటింపుకొన్నవారును గలరు దీనింబట్టిచూడ వీయాచార మొక తెకలిరామకృష్ణకవికేకాక సర్వకవులకును సంబంధించుచున్నది. రామకృష్ణకవి కన్నఁ దొరీనుఁ డగు శ్రీనాథుఁడు భూమిలోఁ దనవంటికవి లేనేలేఁ డని కృతినాయ కునిచే జెప్పించినమాట నుపేక్షించి రామకృష్ణకవి చెప్పించినమాటలనే గణించి యతనివిమోక్షమే యాత్మజ్ఞానాతత్పురుషిగా లిఖించినవంతులవారివ్యాత చింత్యము ఏమైనను బ్రస్తుతమింతకన్న సంచల కవకాశము చాలదు. వెం॥ రా॥ లు స్వయ ముగా రామకృష్ణుని దూజలేదనునదిమే మనకు ముఖ్యము, వీందుని రామకృష్ణునకు షమాపజ్ఞ చెప్పనక్కఱ లేదు. ఇతఁ వీందుని—

“అట్టివీరకవులను” క్షమాపణ చెప్పవలసి యున్నది “అట్టివీరకవు” అన
 !మో విచారింకము మావాండ్రయూహచొప్పున వీరకవులు” తమకు స్వప్నము
 ఏదైనట్లు కృత్యాదిని వ్రాసికొన్నవార అని స్పృహ మగుచున్నది

‘తే॥గీ॥కడు స్వప్నప్రకారము నుగ్గడింప । నెల్లవారలకుఁ గలవె తెల్లవార్లు
 నప్పుడు రను తలంపు లే దెవ్వరికిని । భేరుకొననేమిటికి “అట్టివీరకవులం”

అని వెం॥ రా॥ య వ్రాసియున్నారు స్వప్నమునకును వీరకనమునకును
 సంబంధమేమో మనము తెలిసికోవలసియున్నది. ఏరాజానో యాశ్రయించియున్న
 కవికి స్వప్నముగావనియు, నట్లుగానికవులకు స్వప్నములు వచ్చుననియు మావాండ్ర
 యాయ మని మనము పూర్వకవుల గ్రంథముల పీఠికలంబట్టి నిర్ణయింపవలసి
 యున్నది ఎక్కడనో కాని రాజాశ్రమంబు కవులు నృపునిం దిప్పించి దేవునకుఁ
 గృతి వీరులేమకదా! నృపుఁడు కలలో నగుపట్టవలసినంత యాచార్యక లేనివాఁడని
 వాండ్రొకప్పుడు బాగుగ విచారించితిమేని “వగలు చూచున్నరాజా రాత్రి కల,
 లోనికి పెచ్చుబయలు కొందొకచోఁ దటస్థింపవచ్చును ఇది విచారణాంతరము రాజా
 శ్రమంబు కైవ్యకము సుఖమనియుఁ దదితరులకునది దుర్లభ మనియు నెంచి తదితరు
 లను వీరకవులుగా మావాండుగ గర్హించినారు ఇది నమంజరమే.

“కొ॥ అన్యతం బాటువాడక్క ధనయోగో మహానయం ।
 సత్యం వైషమ్య మిశ్యేష యోగో దానిర్వకారకః”

కలివికంబమునందలి యాశ్లోకమునుబట్టి విచారించితిమేని వివక్షకవులును
 సత్యవక్తలును దరిద్రులని తేలుచున్నది వారు రాజాశ్రమంబునను ధనవంతులు కాజా
 లరు ఇవియు విచారణాంతరమే ఏమైనను సర్వసామాన్యవృత్తికి రాజాశ్రమము
 ధనవారకము గాన నది లేనిస్వతంత్రులు “వీరకవులనియే పిల్చిమనవచ్చును. కాని
 మావాండ్రవలె లోకము వారి నీసడించక యెక్కుడుగా గౌరవించుట యనుభవ
 సిద్ధమై యున్నది అప్రకవి కూచిమంచి తిమ్మకవి స్వామ్యముఁడు వీరు వారనెల
 నూటికి నథమపక్ష మేఁబడిమందికవులట్టి “వీరకవులే.” వీరి నందఱును నిష్కార
 జముగా నేదో స్వప్నకాంతాధానమును గల్పించి తృణీకరించుట పెద్దయపరాధము
 కాకపోవు ఇందులకై యాయాచవులకుఁగూత మాయనాత్మజ్ఞులు క్షమాపణ చెప్పు
 టమే కాక మాగురిగింజలు తమకుఁగూత స్వప్నము వచ్చినట్లు “రామకృష్ణ మహా
 భారత” మను పేరితో మూతులుగు తప్పదు వద్యములువ్రాసి ముగించిన
 యనకకృష్ణరావమునందు లిఖించికొనియుంటచే వీరకమునకుఁ బాత్రులగుటనుండి

యెద్దో కప్పికొనుటకుఁ బ్రయత్నింప వలసి యున్నది ఆయాకవులకు స్వస్థములు వచ్చియుండునా? లేక వృథాగా నవత్యమునే వారు వ్రాసియుండురా? అను సంశయిండు విచార్యమేకాని దానిని గారనుటకుఁగాని యోననుటకుఁగాని వాదిప్రతివాదు లకుభయముకనాదారములు లేవు వారివారి హృదయములే ప్రమాణము కావలెను విశ్వసింపినవారువిశ్వసింపవచ్చును తక్కినవారు మానవచ్చును—

“సతాంహి నందేహవదేషు వస్తుషు ప్రమాణమంతః కరణ ప్రవృత్తయః”

అనుకాళిదాసోక్తియే యిది శరణము ఆగ్యుఁడై యువత్యక్ష” మని యెఱిగినవారెవరును వారికి స్వస్థములు రాలేదని విశ్వయింప సాహసించరు అదిగాక, అందు మొదట స్వస్థప్రకారము నుగ్గడించిన తిక్కనసోమయాజినిమాత్రమే విశ్వపించి పదపడి యావిషయము నుగ్గడించినవారిని ద్రోసివేయుట కేమియాధారము. తిక్కనకన్నఁ బోతన్నయం దెవరికేని యీవిషయమున నన్యథాబుద్ధి గలుగుటకు హేతుసాదుగి కలరా? కావున వీవిషయ మెంతిచ్చరించినను దేయనది కాదు వారి స్వస్థములను విశ్వసిండువారికిన్న విశ్వసింపనివారు మనులని మాత్రము మేము నిర్ణయింపఁ జాలము మఱియు—

తే॥ గీ॥ దేవతాస్థానంబును దేశనగర । రాజావర్జనమును కథారచన యంతః ।

క్రొత్తిపిడిచినపుంకయే దిక్కుమాలి । కవనముం జెప్పదగిప్రజ్ఞావిధులకు”

అను మాయవ్యకుల ప్రలాపమున కర్థమేలేదు నగరాది వర్ణనము మహాకావ్యంజణమని లాక్షణికులు విధించుచుండ వీంద్రిల్లజులు కర్థమేమి? అందుభిన్నభిన్న మార్గములచే నలరింపనిచో క్లామ్యుఁడు కాఁడు అలరించినచో క్లామ్యుఁడు అనునది । సహృదయ సమ్మతము కవిత్వము విట్లాక్షేపించినచో వికఁ (వీంబు) గానము నెట్లాక్షేపింపవలెనో? యోజింపురు ఏగాయతుని గానము విన్నను పెనుకటిరాగములే అన ప్రస్థరములే ఆ “రామసీనమానమెవ్వరే? ఏటిదీయాక్షేపణ? ఎందుకీవ్యాత? ఎట్టిదీపారగ్రహణము? ఒకగాయకుని పాటయందొకవిధమగు రసము వేఱొకగాయకునిగాత్ర మందిఁకనొకతెఱుగు పొబగును తజ్జలరయుట లేదా? ఇటులుండ మావాంఛింపుంత ఎదిది యేదోముండలంపుతనుబడి చేయువిమర్శనమువలన మాకీపేణుగోపాలశతకవద్య చరణములున్మృతికిం దగులుదున్నవి—

పీ॥ ఈనెగాం ధ్వంబినో యాంధ్రదైతాణము చెప్పంగి ముద్దులు పెప్పలేరు

తైతగాంధ్వంబినో కాల్యంగ డిండుక చిన్నచ్చరముపేరు పెప్పలేరు”

మఱియు నష్టాశ్రయస్థనముల మాటలుబయలుపడెను. గ్రంథాదిని

“శ్లో॥ అశ్రయస్థియై” అని లాక్షణికులు విధించినవనితో నన్యతమ మగు దేవతాప్రార్థనముకూడ మావాంఠ్ర శేవముగాఁదోచుటకు హేతు మేమనుకోవలెను? ఇది యంతయు జన్మకాలవలెకముదక్క పోయినది. పోనినది, అయినవర్జనములను విడిచి దేవతాప్రార్థనాదికమును దుడిచి వీండ్రంతవలెను వ్రాసినపొత్తమేది? ఇంతయెఱిగినవీండు! విశ్వగుణావర్జము తెలిగించుచు వందు దేవతానామ గ్రహణపూర్వక మగునాశ్రయదళ మేల చేయవలయును? అందుఁ బూర్వకపులఁదోరఁ గృతినాయకు నాశ్రయించుచుఁ జెప్పిన పరమాశ్లేలాశయగర్భిత మగువర్జ మొకటి యిటు నుదాహరించుచున్నారము—

“దశ వసువులలోనఁ దండ్రి తనప్రాణవిడువ భుజిగోద్రభూషణఁ
జలమున నెగ్గులాడుటకు నై నక యోగవిస్మయదేహయై ।
వెలమలనేతలఁ బ్రియము జెంపఁగ వెండి నీగఠ్యజాతయై ।
వెలసినమద్దరా లెపుడు వేంకటసూర్యస్వపాదు నేలుతఁ॥

ఈవ్యాకరణకూడ— “దిక్కుమారి కవనముఁజెప్పదగిన ప్రక్షానియము” కఠినపరిమేకదాఁ అట్లేల యగును? వాల్మీకిలహారముగ విట్టిపట్టునఁ బ్రవర్తించు వారు మేమట్లేలమయముగఁ బ్రవర్తించితిమి ఇదివిన్నవగు మార్గమందు? శాంతంపాపం ప్రతిహత ముంకగల గురిగింజల శేకర్మమును దెలియదనుట కీపద్యము నుదాహరించితిమేకాని వీండ్రంతిప్పచేఁ బూర్వకపుల నందర్భములను వనర్థించుటకుఁగావని విజ్ఞానరయుదురుగాక మఱియు నీజ్ఞానలవదుర్విదగ్గులు—

“గానబీరకగా వంశస్మృతముమిత్రము దదివి తెలుఁగులమర్కాద నెఱుంగక యాంధ్రకవనము చెప్పువారింగూర్చి కొంతవాక్కుచ్చిరి ఇట్టివారు ప్రాచీనులలోలేరు. కావున నిది ఇప్పటికాలపువారి కేరి? తగులవలెను మాబుద్ధిచే విచారించఁగా వింతకు మున్ను స్వప్నములు చాకొను దరిత్రకపులతో మొదటివాండుగ వీండ్రెట్లు స్మృతికిఁ దగ్గిరి? అట్లే దీనికిని బ్రథమోదాహరణముగా వీండ్రే తగులవలెన్నది ఇందరియూ దార్జ్యమును లోకమే విర్ణయింపఁగాక. అట్టివారినిగూర్చి—

“నగ్గఱుగదో? ” అనివ్రాసిరిగదా? నగ్గఱున్నచో వీవ్రాతలే మిఁజంతకు మున్నొనర్చిన చేతలేమిఁ అవియు వివియుగవివవారు వీరిల కదియుండునని యెవ రనుకొందురు? ఇత వివిషయమును ముగించి వీరుమొట్టమొదట నెత్తివిన— నన్నయ్యభట్టారకునిగూర్చి కొందొక ప్రస్తావించి వీండ్రయవలెవ్రాకుల నింత దమక విసుర్పించి వంపాదిండుకొన్న పాపముమండి విముక్తులమై విరమింకముగాక

భట్టారకుఁడు

“అదర్శణాచార్యుని భారతమును వివిధ సహింసక సళింపఁ జేసెననియు, సహాపాతిని గొందఁపీఠికయందుఁ బేర్కొని గురుని బేర్కొనక పీఠిడి యయ్యెననియు తెలుఁగుకవిత్వమునకు మొదట సంస్కృత భాషలో ముఖ్యశ్లోకము రచించి బిడాయి గనవలెనె ననియు నేమేమో వాచిచిరి ఈతఁకంకల నన్నిటిని మందిమంచి యుత్తరతో తిండించి పూర్ణ ప్రిక్షాచార్యులుగారు, శేషాద్రి రమణకవులు శ్రీరాజా కోటగిరి వెంకటకృష్ణారావుగారును మందరించి యున్నారు. ఆ వ్రాత్యుత్తరములే చాలును. నన్నయభట్ట మంగళశ్లోకము సంస్కృతిములో రచించుటకు శంక యేల కలుగవలెను; అంకకు మున్నాంధ్ర గొందఁములు రచించినవా రెవ్వరేవి యాంధ్రము నందే మంగళము చేసియున్నట్లు మనకేమయిన నాధారములు గలవా; సంస్కృతిభాష వలననే బ్రాత్యుత్తరము యాంధ్రభాషకు సంస్కృతశ్లోకము మంగళ పద్యముగా నుండుట యుక్తియుక్తమేకదా; మార్గదర్శియగు నన్నయభట్ట సంస్కృతముతో మొదలిడెను గానఁ దిక్కనాదులుకూడ నట్లే యేల మొదలిడలేదని శంకించుటకు నుంక యవకాశము కలదుగాని నన్నయ్య నడుగుట చేవిధమైన యవకాశమును గాన రాదే; నన్నయ్య భట్టనఁగా నాంధ్రమున తెట్టివాఁడు

క॥ “మీమాటలు మంచింబులు । మీమెట్టినమొద ప్రియగా మీపాదపవి
త్రాసలతోయము లంబు; దోహదార్థములొనరుక్తము లార్చిన్”

ఇట్టివాఁడు, అతనికొన నొకరు పోవలసినదే కాని తెలుఁగులో నతనికిమార్గ పర్యవశులు నేటిదనుకఁ గనువట్టరే; అతఁ డే ప్రయోగించినను నది—

“అరీనదాట పాడినది పాట”గాఁ దిక్కనాదులు తిరస్కరింపలేక కాని యది కావచ్చునది లేనే లేరుగదా; అతఁడు

“చేపా + మహా” అనుచోఁ బ్రాసస్థానమునందు, “చేపెమ్మహా”

అని ప్రయోగించిన చదియే యిట్టివలవాఁకి వేదమైనది కాని అనకారముచుకార మేలయైనదని యడుగునా రింతవఱకు జనింపలేదే! తక్కిన తిక్కనాదుల ప్రయోగము లనుసార్య యడుగవచ్చును గానినన్నయ్యభట్టారకుని విషయమున నోరు మెదుపుట కెవ్వరికిని నదికారములేదే. సంస్కృతమున మహాభాష్యకర్త ప్రవృత్తిని గూర్చి శంకించియుఁ దెలుఁగున నన్నయ్య భట్టారక ప్రవృత్తిని గుఱించి నోరు తెఱచియు

నీలాషా ప్రపంచమున బ్రతుకుటకు గతియే లేదు. కావున విది సయ్యక్తిక మగుఁ గాక యయ్యక్తికమగుగాక, దానింగుఱిచి వావిడుచుట మహాపరాధము. చేతనైవంతవఱ కమ్మహాపహసనమరించి బోవలెను అందులకుఁ దిక్కినవోలుల వితరులం బట్టి ఖిము ర్తిండుకోవలెను. తిక్కనాదుల యాంధ్ర భాషామంగళాచరణ మతనికిఁ బ్రవర్తకము కాదు తిక్కనయు నన్నయ యంతటివాఁడు. కావున స్వకంఠింది మంగళాచరణ మార్ధమువనే చేసినాఁడు. నన్నయ్య భట్టారకున కొక విధమగు యుక్తి యుండఁ దిక్కన సోమయాజి కింకొక విధమగు యుక్తియున్నయది. ఇటీవలివారు ద్విరీయాచార్య ప్రియూదగు తిక్కన ప్రవృత్తివే బాలమంది యనునరించి యున్నారు. ఉభయుల బోకడలును మాన్యుమే, ఇట్లగుట యప్పటిచ్చట పేదమనందును గలదు. అది “యుటికానుదితహోమ” విషయము నెఱిగిన మీమాంసా శాస్త్రజ్ఞులవలన నెఱుఁగఁదగు. నన్నయభట్టు చేసిన వ్యాసంగము పేదమునందు, శాస్త్రములయందు, బహుళంబాది పురాణములయందు, మఱియు దర్మశాస్త్రాధికము నందు నవి యతని—

“సీ తనకులబ్రాహ్మణు” అను పద్యము వలనఁ దెలియుచున్నది ఇంతటివ్యాసంగ మును గీర్వాణ భాషయం దొనరించినవాఁడు రాజ విరోధముచే దేశభాషయగు నాంధ్రమునఁ గవిక రచింపవలసి వచ్చినను నాభాషాభిమాన మంతనే నశించెడినా ? అతఁ దొక మంగళాచరణమునందే యననేల ! భాషాంధ్రీకరణమునం దెల్లయెడ నాయభిమానమును గనఁజేయుచునే యున్నాఁడు దానింబట్టి యతని, బ్రతుకే— “బడాలు” గానిర్ణయింపవచ్చునే ? అయ్యో ! మింత పాపకారి మానవుడైవది కృష్ణదేవరాయలు—

అ॥ పే॥ “తెలుఁగదేల యన్నదేశంబు తెలుఁగేను దెలుఁగువల్లభుండ”

అని తన్నుంగూర్చి శ్రీకాకుళాంధ్ర దేవుఁడు వాక్చిచ్చినట్లు చెప్పియున్నాఁడు అట్లే నన్నయ్య—

“సంస్కృతమేల యవిన నేను జదివినది సంస్కృతభాష. తెలుఁగునకు జీవి తమే సంస్కృతభాష దానిది వదలి తెలుగు బ్రతుకడు ఇంతటి ప్రాముఖ్యము దాని యందున్నదని తెల్పుట కదాన మంగళోక్తియు చెప్పిననుకొనరాదా ? ఇవి యన్నియు మన యాశ్రేయము, అతఁడు చితుంక అతనిది మనమడుగువారము కామనునదియే యటఁ బ్రధానమగు వాదము. పేదమునలె, రాజువలె, నాంధ్రీకపుల కెల్లరకు నది శిరోమాల్యము, మీండు నోరెత్తకుండు. అధవా, నోరెత్తెదరో? రాజా జ్ఞకుఁగూడ నోరెత్తి గెల్చి మఱియు నోరెత్తుఁడు, అప్పుడు జవాబు చెప్పుచుము తమవరులారా ! చర్మితచర్యణమే యయినను బలపురు లోకులు కోరుటచే గొంత

వజ్రము మహాకవులం గూర్చి కీర్తించి ధన్యులమైతిమి ఈ ధన్యత్వమునకుఁ బరమ పరాకాఠణ మగు మోక్షమృతమును ధన్యులే యనుకొందము. వాంఛ్యమితభాషితత్వము మాని చేసిన యపరాధమునకుఁ జేసికోఁదగిన పాపియశ్చిత్తము నీక్రింద వివరించు చున్నారము

“మః మితభాషితత్వముమాని యేల హరిపై మిచ్చాని యోగంబుచే
నీతిఁ పాపాత్ముఁడ నర్హుఁడగు దుశ్చిత్తుండ మత్తుండ, నీ
కృతినీ దేహము లాల్చినే ; దురిత మేమార్గంబునంబాయు ? నే
గతిఁ గంసారి పశనన్నుఁడై చునును ; నన్ గాయణ్యభావంబునన్”

కః పాపాత్ముల పాపములఁ బాపంగా నోపునట్టి పద్మాభినిపైఁ
భావము గలదిని నొకిదిన్ . పాపాత్ముని పాపమునకుఁ బాపముగలదే”

అను నీలాగవతములోని సత్రాజిత్తు సత్సత్తాపము నందలి పద్యద్వయమును బ్రీతిపించుచును సహస్రావృత్తిగా జపించినచో వచ్చుభవమందేని ఇట్టి జడత్వ ముడు గునని మా యాశయము, పత్రికాపాఠకులారా : మనమీవ్యాసములకుఁ బోతినగారిని మొట్టమొదటఁ జేర్చునియుంటిమి తుట్టతుదను గూడ నతని ప్రసంగమునే యెత్తి కొనినచో నుపకర్యమైన సంహారములకు సాంగత్య మనుకూలించెడిది. నన్నయ్యను వదలి పోతినను ముందెత్తిననుటకు పాతుపు మావాండ్రొకనిని మిక్కిలిగా నొవ్వఁ దిట్టి తృణీకరించి “హరారులోఁ బురుగును” గావించి యుండచే నతని విషయము నకు గరువానంగలేక యట్లు ప్రారంభించితిమి. అతనిసంతగా నొప్పించుటకు మావాండ్ర కితరకపులకన్న సతఁడు చేసినయపరాధ మేమియు లేదుగాని యందొక రహస్య మున్నయది. అది యిది పోతన్న నెంత తగ్గించినచో దమకంతయుఁద్రోవ వదము గల్గినది మావాండ్ర యాశయము ఈసందర్భము వాండ్రు వ్రాసిన పద్య ములలోని—

“కః ఏకాలమందుగానీ” అని మున్ను పేముదాహరించిన కిందపద్యము వలన బాధనలేని మగమమే అపద్యభావము అప్పుడేమి, ఇప్పుడేమి ఎప్పుడేమి ; పెద్ద పండితులకు కవులనే రాజులు స్వీకరించుచున్నారనియుఁ దదికరులను స్వీకరించుట లేదనియుఁ గదా ; దానివలనఁ దమకెంత యుచ్చైఃపదము లభించుచున్నదో యోచింపుఁడు. ఈమహాలాభము కొఱకుఁ బోతన్నగారి “నవాచుచెపకులు ప్రేలు వానిగా” మా యవ్యక్తులు వదరియున్నారు ఇందువలనఁ దమరసుకొన్న యుచ్చైఃపదము ముగియఁగలదో నేల అముహూదయతలము లోవగు నవగుణములే సాధి

తములగునో నిర్ణయంపడగువారు సహృదయులు చూచితిరా? స్వార్థపరత్వ మెట్టిపాపములకు మూలమో? కావున వీలైనంత వఱకు స్వార్థపరిత్యము వదలు కొనవలసివడి యని మావాంఛు పొందుచున్న పరాభవమువలన మన మెల్ల రము నేర్పకొనవలెను ఇంటిను బోతన్నగారిని గూర్చి వ్రాసిన పద్యములవలనఁ దెలిసికొనఁదగు ఁహస్యము బున్నది. వానిని మేము వ్యాఖ్యానము చేయుటగన్న మీరు వ్యాఖ్యానము చేసివాని వ్యంగ్య మర్యాదచేఁ దత్త్వమరయుట యుక్తము మేము వ్యాఖ్యానము చేసితిమో? మావాండ్ర నెత్తికెక్కు "లఘు హృదయత్వము" దట్టన చూసెత్తి వచ్చినను రాఁగలదని యందులకుఁ బూనమైతిమి.

అ శ్రు త ర్పణ ము

[షరా] అయూష్యములు వెంకటరామకృష్ణకవులలో నొకగువెంకటరామకృష్ణి గారి నిర్యాణానంతరం - తిరుపతి వేంకటేశ్వరులలో నొకరగు వెంకటకృష్ణి శరావ దానిగారిచే రచించబడి 1939 సం॥ కృష్ణాపత్రికలో ప్రచురించబడినది

(ప్రకాశకులు)

౧॥ అన్నా : వేంకటరామకృష్ణి : సుఖివై ఆయుర్వలంబున్న నం పన్నుండితిఁడు సత్యవీశ్వరుఁడు మావాడంచు మాబోల్లు ని న్నెన్నక గబ్బము లెప్పిచేతువొకదా : యేకోపమున్ లేని నీ చెన్నున్ ధాతసహింసలేక యిటుచేసెన్, గన్నుగుట్టెంగదే ? ౧

౨॥ పయసేదియూరిటి తెచ్చయి యుండదు త్రిదశకాలమైశ్వర్యము త ద్దయు ననుభవించి త్రిదశాలయ మేగితె : లేవెనీలన్ దత్తులముర్ ౨

౩॥ ఇచ్చునె యింతకెక్కుదుగ నింద్రుఁడునీకు : పితాపురీ విభుం దిచ్చినదానికెల్లినీగ నీఁగలఁ దేమియతండు : నేను ని న్నచ్చుటఁ జూచినవృత్తగతమంతయుఁజెప్పదు "మోనమైయిటుల్" వచ్చితి " నంచు నెంతపొరపా తొనరించితి వెట్టి శిష్యుఁడా : ౩

తే॥ ౧॥ నీదు సహపాతియేగాదు నాదు సునహ పాతి యిర్వ రచటలేని లాష తెలుఁగు వ్యాపకము చేయుచుండు రవ్వారి కీవు తోరువడి నాదు పేరుము గూడఁ జెప్పును : ౪

తే॥ గీ॥ కొన్నిపనులుండుటన్ జేసికొంతకాల
మాగుటావశ్యకంబులు యాగినాఁడ
అయె నాకాంక్షులు తరువాయి స్వల్ప
మనుచు మనవాండ్రితోఁ జెప్పుచుయ్య వీవు ।

కా॥ వస్తున్ వీవుత్యజించి యేగినను నీ నాడెంపు కుట్రాప నా
హృష్టి రేజమునందుఁ బాయదునుమీ ? హేర్వంతరంబుండి యే
తెన్నోక్తికొత్తిగాక : మెచ్చఁదగు సంతేవాసి వేసుండి నీ
వన్నా : పోవుటయెంత కానివనియో అత్యుచ విచారించితే ?

తే॥ గీ॥ అగుట వశముగాక నీ వేగినాఁడ
వేగుట వశముగాక నే నాగినాఁడ
దైవకంఠగ్రమ్మలొక్కన్త దైవమునకె
వశము గావచ్చు వింత నెవ్వరికి వశము :

మ॥ పితృభక్తుల్ గలరెండిజేనియు విమన్ బేర్కొందు నవ్వారిలోఁ
గృతకృత్యుండ వటించు నేనెఱుఁగుదున్ గ్లేఖంబు లిషింప తే
గతి వీవందుఁ జరించితో ? యెఱుఁగు నీగ్రామంబు వీకిచ్చు న
ద్దతి నాపేవయె లేమనందియము పర్లంటేగి భోగింపుమా ?

చిక్కచిక్కనంకశత్రుఁకహంకారి

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ కింకరీంద్ర పుటాపంచానన. బాలకానిది. బాలసరస్వతి,
విద్యకవి, కవిదత్తవర్తి. కళాద్రుహర్థ కళాపరావీత్యాది
విరుదాంకితులైన తిరువతి వేంకటేశ్వర కవి ప్రణీతం
లైన గీరతామూయమును శ్రీమహానామ వ్యాసాను

బంధమును - నమాప్తము

“ నమస్త నప్తంగళావిభవంతు ”

శ్రీమత్సర దేవతార్పణ మస్తు :

ఓ మి తి శి వ మ్

ముఖ్యమైన సవరణలు

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
3	1	విక్కి	విక్కి	48	5	విధా	విధా
4	29	న్నవి	న్నవి	48	27	తృకుణ	తృకుణ
5	7	నొక్క	నొక్క	50	11	రస్మిక	రస్మిక
5	22	కతన	కతనన	52	7	రొక్క	రొక్క
8	24	ర్యక్తు	ర్యక్తు	52	21	తక్కువ	తక్కు
12	28	స్టోక	స్టోక	52	22	లముక	లముక
16	9	దామయ	దామయ	53	24	నే	నీ
18	28	యారసి	యారసి	54	5	ముకన్న	ముకన్న
19	18	జెజెడెన్ జెజెడెన్ - జెజెడెన్		57	20	గాంగ	గాంగ
19	22	లాప్సె-లో - లాప్సెనాప్సె-లో		58	9	నన్న	నన్న
22	15	జేజింపి	జింపి	58	16	తిసా	తిసా
25	16	నంతు	నం	64	19	చొకం	చొకం
27	15	వంద	వంద	66	2	దుడ	దుడ
27	25	పగ	పంగ	67	23	దనం	దనం
30	26	జెంప	జెంప	83	11	నే	నే
32	2	బిరితి	బిరి	86	1	వోడ	దోడ
32	4	ప్రవా	ప్రవ	95	25	త్వనైదు	త్వనైదు
32	6	దురొ	దురురొ	98	6	టాలా	టాలా
32	15	దవి	విద	109	8	స్యక	స్యక
35	8	పిన	పిన	109	27	పాద	పాద
38	27	వయిపె	వయిపె	110	18	మాతమిత్రుడు-మాతమితరు	
38	4	చర్	చర్	111	28	చింతి	చింతి
38	8	బిర్హూర్	బిర్హూర్	112	5	పవర్క	పీపవర్క
41	1	సాక్ష	సాక్ష్య	112	21	రపి	మారపి
41	23	కటుండు	కటుండు	112	28	నాన	దాన
42	19	వివి	వివి	117	13	మాయే	మాయే
45	7	తిట్ట	తిట్ట	118	7	మీకి	మీరి
47	15	నవ్వి	నవ్వి	118	11	యనును	యగును

సేదీ	పంక్తి	కప్పు	ఒప్పు
121	22	దుర్గ	దుర్గహ
122	14	అపం	అపం
129	17	గరు	గరు
129	20	రుచ	గురుచ
135	2	వంతుడు	వంతుండు
136	9	కృతము	కృతము
136	22	చదువ	చదువ
137	14	మునులు	ములు
178	19	యంత	యంత
179	6	కిగా	కిగా
183	7	దాటె	దాటె
198	2	బొప్ప	బొప్ప
198	3	కప్పు	కిప్పు
199	26	క్షద్వ	క్షద్వ
200	15	మున	ముని
209	16	దక్కద	దక్కద
223	11	సృదాన	సృదాన
226	21	లక్ష్మీ	లక్ష్మీ
241	6	నన్య	నన్య
247	27	ముత్త	ముత్త
253	5	యత్న	యత్న
256	12	గానల	గానల
257	18	పద	పద
259	5	పద	పద
261	27	వాహు	వాహు
262	2	లక్ష్మ	లక్ష్మ
266	2	వర్తి	వర్తి
267	27	హా	హా
272	20	హా	హా
281	20	హా	హా

సేదీ	పంక్తి	కప్పు	ఒప్పు
282	9	నటు	నటు
282	14	తలు	తలు
283	5	పురు	పురు
285	5	చర్చ	చర్చ
286	3	ర్షు	ర్షు
289	25	దగా	దగా
290	24	నన	నన
290	24	వరిసి	వరిసి
291	27	పుంగ	పుంగ
296	10	మునన్	మునన్
297	23	తిప్ప	తిప్ప
301	23	దూజి	దూజి
303	28	ర్షయ	ర్షయ
304	2	ఇహ	ఇహ
308	25	యమ	యమ
311	27	యమ	యమ
311	28	వేది	వేది
312	26	పుష్ప	పుష్ప
313	22	గరు	గరు
314	10	నై	నై
320	23	అది	అది
320	29	ర్ష	ర్ష
324	15	కో	కో
325	11	గరు	గరు
332	20	విజా	విజా
335	5	మార	మార
337	1	దా	దా
337	26	షర్ష	షర్ష

పదా— 241 సేదీలోని - 1934 అన
సంఖ్య 1914 గా నవరించుచున్నది

